

مه مله که تی په مبه ران

به رگی سیاهم

دیدکی نوپه له قورئان و سوننهت و خوښندنه وهیه کی
واقیعیانه ی میژووه له ژبانی په مبه ران

ماکوان که ریم

منتدی اقر الثقاف
www.iqra.ahlamontada.com

بۆدابه‌زاندنی چۆرهما کتیب:سەردانی: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

لتحميل انواع الكتب راجع: (مُنْتَدَى إِقْرَأَ الثَّقَافِي)

پەراي دانلود کتایه‌ای مەختلف مەراجعه: (منتدى اقرا الثقافى)

www.iqra.ahlamontada.com

www.iqra.ahlamontada.com

للكتيب (كوردی , عربی , فارسي)

مه مله كه تي پيغه مبه ران

به رگي سييه م

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مه مله که تی پیغه مبه ران

به رگی سییه م

دیدیکی نوییه له قورئان و سوننه ت

و خوئنده وه یه کی واقعیانه ی میژوو له ژبانی پیغه مبه ران

نووسین: ماکوان که ریم

پیداچوونه وه و نووسینه وه ی: باران ئاریایی

کتبخانه ی حاجی قادری کوئی

به پرتوه بهری گشتی: موحه ممه د خضر نه حممه د 07824671394 – 07604671394

به پرتوه بهری هونه ری: موسته فا موحه ممه د کوردی 07609998182

فهیسووک: کتبخانه ی حاجی قادری کوئی / M.Ktebxana

ئنیستگرام: کتبخانه ی حاجی قادری کوئی / M.Ktebxana

لقی یه که م: به ران بهر ده رگای قه لا – بازاری پوشنبیری

لقی دووه م: چوارپانی شیخ مه حمود – به ران بهر مزگه وتی مه حمود عه لاف

نیمیل: mdmaktaba@gmail.com

نه خشه سازی ناوه وه: موسته فا موحه ممه د کوردی

نه خشه سازی بهرگ: بهر وه نه ججاپ

چایی یه که م: ۲۰۲۵

تیراژ: ۱۰۰۰

نرخ: ۲۰۰۰۰

له به پرتوه بهرایه تی گشتی کتبخانه گشتیه کان/ هه ریمی کوردستان

ژماره ی سپاردنی (۱۲۰۰) سی سالی (۲۰۲۴) سی پت دراوه.

مهمله که تی پیغه مبه ران به رگی سییه م

دیدیکی نوییه له قورئان و سوننه ت و
خویندنه وه یه کی واقعیه انه ی میژووه
له ژبانی پیغه مبه ران

نووسین:
ماکوان که ریم

چاپی یه که م:

۲۰۲۵

له ههر شوینیک و له ههر کاتیکدا پیغهمبه ریک هاتبیت، مۆری پهمانهندی
محمد - صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ی بووه له سهر زمان.

هیچ نیشانه یه کی ئه حمه دی ئومی نه دابیت، بئ گومان پهمانه دگار
سرووشی بو نه نار دووه.

ناوی ئه حمه د پهمزی وه حی سه رمه ده و ئه حمه دیشه شایه تحالی هه موو
په یامه کان!

مهمله که تی پانزه یه م:

پرووداوی ژیانی چه زره تی (یونس) ی کوری مه تاء/مه تاو

ئه شعیا، ئه رمیا، دانیال، عوزیر و زهرده شت

پیش چوونه ناو باسی پرووداوه کانی (یونس عَلَيْهِ السَّلَام) پیویسته باسیکی جیهان بکهین و سه نته ری هیژ و توانا له و سه رده مانهدا ده ست نیشان بکهین.

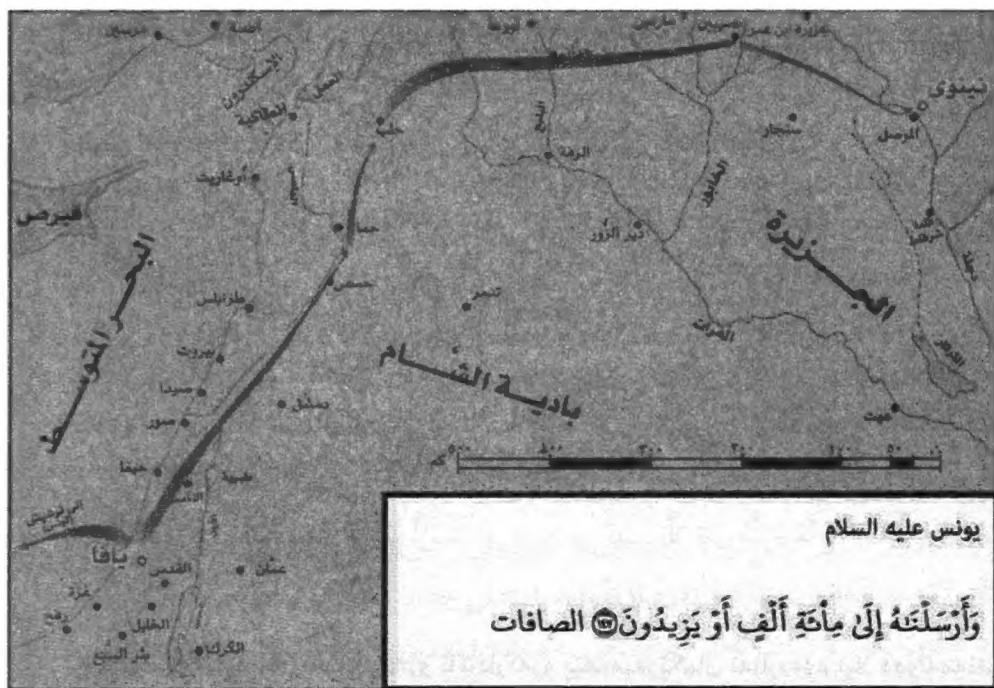
زۆرجار میژوونووسانی ئیسلامیش کاتی پیغه مبه ره کانیان بۆ ده ست نیشان نه کراوه، بۆ نموونه چه زره تی (یونس)، ئین که ئیر که سه یری پیش (داوود) و (سوله یمان) سه لامی خویان لی بیت، ته نانه ت پیش چه زره تی (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) باسی ژیانی کردووه به پیچه وانهی ئه ویشه وه جه نابی طه به ری و ئین ئه ئیری جه زهری له دوا ی چه زره تی (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) باسیان کردووه، کتیبی پیروژ له دوا ی (عیسا) کوری مه ریم باسی کردووه، هه ندیک ئینجیلی تریش پیش ئه و باسی کردووه له کتیبیکدا خاوه نی سفری تایبه تی خۆیه تی به ناوی سفری یۆنان لیتره دا (یۆنان) مه به ست چه زره تی (یونس)ه، پیغه مبه ریکی گه وری نه ساریه، یه کیکه له پینچ پیغه مبه ره گه وره که، پیشت ئاماژه مان پندا که ناسارا ته نها بروای به پینچ پیغه مبه ری گه وره و ۱۲ پیغه مبه ری بچووک هه یه، لیتره دا ئیمه شوین ته رتیب و پله به ندی نووسه ری کتیبی ژیانی پیغه مبه ران (مع الأنبياء) (عقیق عبدالفتاح طباره) ده کهوین که (یونس) ی له دوا ی (داوود) و (سوله یمان) هیناوه، پراکه ی ئه و په سه ند تر بوو، تا رای میژووناسانی تری ئیسلامی.

چه زره تی (یونس) پیناچیت له پیغه مبه رانی به نی ئیسرا ئیل بیت وه کو (زه رده شت) پیغه مبه ر خاوه نی ناوچه و بانگه واز و شه ریعه تی تایبه ت بووه، له م کتیبه دا ئیمه له هه ولی ده ست نیشان کردنی جیگاو پرووداوی ژیانی پیغه مبه رانی به ریزداین، واتا میژووی ژیانی ئه و سه روه رانه ده نووسینه وه، بۆیه ناچار زۆرجار باسی ژیانی پادشای ئیران و میدیاو بابل و... هتد ده کهین بۆ زانیاری خوینته ره بۆ ئه وه ی ده ست نیشانی کات و سه رده م و جیگای پیغه مبه ره کان بکهین، سه لامی خوا له هه موویان بیت، ئه گه ر له ناوچه ی گه لی ئیسرا ئیل واتا میژو پۆتامیا به گشتی که جیگای بانگه وازی ئه و گه له بووه، هاوکات له جیگای تر پیغه مبه ری تریش هاتووه وه کو ئیران ناسراوه به پارسا و هیندستان ناوچه ی توبا، یاخود پۆژه له لاتی دوور، به واتی چین و ژاپۆن و ئه و ناوچه ی پۆژه له لاتی ئاسیا به گشتی.

يېڭىگە لەئەو ناوچانە سەر لە نوۆ لە ئەوروپاي تېستا و لە سەردەمى (يونس) دا دەولەت و شارستانىيەت دروست دەبېت بەناوى (يۆنان) كە پېدەچېت، ئەم پېغەمبەرە بەرپزە بناغەى دارپزەرى ژيار و شارستانىيەتەكە دەبېت، ھەرەكو چۆن بناغەى دامەزراندنى پۆم زەردەشت پېغەمبەرە سەلامى خوا لە ھەموويان بېت.

كەواتە لەم كىتەبەدا كە پوونكردەنەوھى زياتر نادەين لەسەر پادشا و شارستانىيەتەكان، چونكە كارى ئەم كىتەبە نىيە، تيمە دەمانەوېت تەنھا ژيانى پېغەمبەران دەست نیشان بكەين، بەلام ئەگەر كەسايەتى گرنىگ بوو ھەكو ئەسكەندەرى گەورە، كوروشى گەورە و كەسايەتییەكانى چين كە بە پېغەمبەر ناسراون ھەكو (بوزاو لاوتىستۆ، كۆنفۇشيۆس، يەزگورد، يان پياوانى پۆم ھەندىكيان و... ھتد، ئەم كەسايەتى و ناوانە بۆ زياتر تىگەيشتن و بەرچاو پوونىيە بۆ ئەوھى زياتر كات وسەردەم و جىگاي پېغەمبەران بزائىت، كورت و پوخت، ھىندەى پېداوويستى بابەتەكەمان باسى مېژووى گەلان دەكەين، نووسەر- مەبەستىيەتى ھەكو كىتەبەكانى پابردووى ژيانى پېغەمبەران نەبېت كە پەرش و بلۆ بېت و خوئنەر كات و سەردەم جىگاكانى لاديار نەبېت، ھەولئى تەواوەتيمان داوھ كە واقعىيانە و جىگا و شوئىنەكانى بە دەست بخەين و لە سەرچاوەى باوەر پېكراوھە.

لەبەر ئەوھى ژيان تا رادەيەكى زۆر بەرەو پېشكەوتن چوو، خەلكى زياتر چاوى كرايەوھ و بە جىهان ئاشنا بوون، خواى گەورەش وردە وردە پېغەمبەرانى كەم كردهوھ و پۆلەكە ئەداتە دەست بانگەوازچيان و شوئىنكەوتوانى پېغەمبەران، ھەلبەت بە ئەندازەى پابردوو ئىتر پېغەمبەر نانئىرېت واتا لە ماوھىەكدا سى پېغەمبەر ياخود چوار پېغەمبەر وجوديان ھەبېت، بەلكو لەمھودا سالانئىكى تولانى دەكەوئىتە ئىوانى پېغەمبەرانى سەرورمان سەلامى خوايان لىبېت.

گه‌رانه‌وه‌ بۆ‌ ناو‌ پرووداوی‌ یونس‌ (عَلَيْهِ‌الْسَّلَامُ)

ئهم‌ پینگه‌مبه‌ره‌ به‌رێزه‌ (٤) چوار‌ جار‌ ناوی‌ له‌ قورئاندا‌ هاتووه‌، ناوی‌ (یونس‌)-ی‌ کوپری‌ مه‌تایه‌، هه‌ندی‌ک‌ له‌ زانایان‌ ده‌لێن‌ مه‌تا‌ ناوی‌ دایکیه‌تی‌ به‌لام‌ زانراوه‌ که‌ مه‌تا‌ ناوی‌ پیاوه‌، به‌ به‌لگه‌ی‌ ئه‌وه‌ی‌ یه‌کی‌ک‌ له‌ نووسه‌رانی‌ ئینجیله‌کان‌ ناوی‌ مه‌تایه‌..

هه‌روه‌ها‌ خوای‌ په‌روه‌دگار‌ به‌ ناوی‌ (ذا‌ النون‌) ناوی‌ بردووه‌، پاشان‌ به‌ (کصاحب‌ الحوت‌) ناوبراوه‌، ئه‌هلی‌ کیتاب‌ به‌ (یۆنانی‌ کوپری‌ ئه‌م‌تا‌) ناویان‌ بردووه‌.

زانایانی‌ ته‌فسیر‌ ده‌لێن‌: خوای‌ په‌روه‌دگار‌ ناردوووه‌تی‌ بۆ‌ خه‌لکی‌ (نه‌ینه‌وا‌) که‌ شاری‌ موصلی‌ ئیستایه‌ له‌ ولاتی‌ عێراق‌، ئه‌و‌ ده‌مه‌ پایته‌ختی‌ ولاتی‌ ئاشوریه‌کان‌ بووه‌.

ئهو‌ ولاته‌ زۆری‌ک‌ له‌ ناوچه‌کانی‌ له‌ بنده‌ستدا‌ بووه‌ له‌ باکوپری‌ پۆژه‌لāti‌ ئاسیا‌ واتا‌ ئازهر‌بایجان‌، ئه‌رمه‌نیا‌ و... هتد‌، خه‌لکی‌ ئهو‌ ولاته‌ له‌ خێر‌ و خۆشی‌ و شادی‌ دابوون‌، خوای‌ په‌روه‌دگار‌ پرزق‌ و پۆزی‌ به‌سه‌ردا‌ پڕان‌دبوون‌، به‌لام‌ ئهم‌ گه‌له‌ سوپاسگوزار‌ نه‌بوون‌ و بت‌ په‌رست‌ بوون‌.

کۆمه لیک له میژوونووسان ده لێن، (یونس) خه لکی (یافا)یه، به لām خوای گه وره په وانه ی کردووه بۆ نه نه ونا، بۆ نه وه ی له وێ بانگه واز بکات.

خوای پهروه ردگار ده فه رمویت: ﴿وَإِنَّ يُوسُفَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ الصافات

واته: (یونس)- یش عَلَيْهِ السَّلَام که (ذا النون) ی پێ وتراوه به دنیای یه کتیک بووه له پیغه مبه رانی خوای گه وره ﴿٣٣﴾

(یونس) ماوه ی سالانێکی که م که ده لێن: ماوه ی شه ش سال بانگه وازی کردووه، به لām خه لکی ناوچه که هه ر یاخی بوون و گوێیان نه داوه ته به بانگه وازی و له سه ر بیباوه ری خوێان ماونه ته وه، چه زهره تی (یونس) ناگاداری کردوونه ته وه له تۆ له و سزای خوای پهروه ردگار، له به ر نه وه ی هه یچ و لامێکیان نه بووه توپه بووه و ناوچه که ی جیهێشتووه.

خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُمْ بِهِءَ كَافِرُونَ﴾ ﴿٣٤﴾ سبأ

واته: ئیمه بۆ هه یچ شاریک ترسینه رو ناگادار که رو پیغه مبه ری کمان نه نار دووه ئیلا ده وه له مه ندو ده سه لاتداره خراپه کان و توویانه ئیمه بیباوه رین به و ته وحیدو ئیمان و دینه ی که ئیوه ی پێ نێردراون و باوه رمان پێی نییه و شوێنی نه که وتوون، به لکو خه لکی هه ژارو لاوازو چه و ساوه شوێنی که وتوون ﴿٣٥﴾

هه لبه ته (یونس عَلَيْهِ السَّلَام) ناگاداری ته وای کردنه وه له و نازو نیعمه تانه ی که خوای گه وره پێی به خشیون، به لām نه وان به زیره کی و توانا ده سه لات ی خوێانیان ده زانی، ده یانوت ئیمه خاوه ن پاره و سامان مندالی زۆرین.

خوای گه وره دیمه نه که مان بۆ باس ده کات ده فه رمویت: ﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَدًا وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ ﴿٣٦﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ بِالَّتِي تُقَرَّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ إِلَّا مَن ءَامَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضَّعِيفِ بِمَا عَمِلُوا وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي ءَابَاتِنَا مُعْجِرِينَ أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٩﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِن عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِّن شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ ﴿٤٠﴾ سبأ

واته: ئهوان شانازیان به زۆری مأل و مندالیانهوه دهکردو وایان دهزانی به لگه یه لهسه ر خوشویستنی خوای گهوره بۆیان و ئه یانوت: خوای گهوره فهزلی تیمه ی داوه بهسه ر ئیوه دا ئه وه تا تیمه مأل و مندالمان له ئیوه زیاتره له دونیا، ئه گهر له پۆزی قیامه تیش زیندووو بوونه وه هه بێ ئه وا تیمه سزا نادرین ﴿٥٥﴾ ئه ی محمد ﷺ پێیان بلن: به پاستی پهروه دگام پزقی خوای فراوان ئه کات به فهزلی خوای بۆ ههر که سیک که ویستی لی بێ، که م و ته سکی ئه کاته وه بۆ ههر که سیک که ویستی لی بیت به گوێره ی حیکمه تی خوای، زۆری پزق و پۆزی و مأل و مندال به لگه نییه لهسه ر خوشویستنی خوای گهوره بۆ ئه و کهسه، به لام زۆربه ی خه لکی ئه م شته نازانن ﴿٥٦﴾ مأل و مندالتان ئه و شته نییه که له تیمه تان نزیک بکاته وه، واته: وا نییه که که سیک مأل و مندالی زۆر بێ له تیمه نزیک بیت و ئه وه ی نه بییت یان که می هه بییت له تیمه دوور بیت نه خیر وانیه و ئه م پتوه ره هه له یه، خوای گهوره ته ماشای مأل و مندال و لاشه تان ناکات، به لکو ته ماشای دل و کرده وه تان ده کات. مه گهر که سیک ئیماندار بیت و کرده وه ی چاک بکات و منداله کانی جوان پهروه رده بکات لهسه ر خواپه رستی، مالی له پتی خوای گهوره سه رف بکات ئه و کاته له تیمه ی نزیک ئه کاته وه ئا ئه مانه پاداشتی چه ند قاتیکیان بۆ هه یه یه ک به ده تا یه ک به سه وت سه د تا زیاتر، له ناو ژوو ره کانی به هه شته دا ئه مین و پارێزراون له سزا ﴿٥٧﴾ ئه و که سه انه ی که هه ول ده ده ن و کۆشش ده که ن بۆ ئه وه ی ئایه ته کانی تیمه ره ت بکه نه وه و تانه و ته شه ری لی بده ن و پێگری له دین بکه ن ئه وانه له ژیر ده سه لاتی تیمه پزگاریان نابیت، ئه مانه له ناو سزای ناگری دۆزه خدا ئاماده ن و سزایان ده ده ن ﴿٥٨﴾ ئه ی محمد ﷺ بلن: به دلنیا یی پهروه رده گام به فهزلی خوای پزق و پۆزی خوای فراوان ئه کات بۆ ههر که سیک که ویستی لی بیت له به نده کانی، بۆ ههر که سیکش که ویستی لی بیت که می ئه کات به گوێره ی حیکمه تی خوای، ههر شتیک که ئیوه له پێناو خوای گهوره دا بیبه خشن ئه وا خوای گهوره له دونیا جێگه تان بۆ پر ئه کاته وه، و له قیامه تیش پاداشتان ئه داته وه، خوای گهوره باشت رین پۆزیده ره ﴿٥٩﴾

حه زره تی (یونس علیه السلام) به جیهیشتن و کهوته ری بۆ سه ر که ناره کانی ده ریای سور هه ندیک له میژوو نووسان ده لێن ئه نتالیا بووه.

خه لکی ناوچه ی نه ینه وا که زانیان (یونس علیه السلام) جیهیشتوو و ئه وانیش نیازی ته وه به کهوته دلیان، ههروه ها باس له وه کراوه که هه ورپکی ره ش ئه و ناوچه ی داپۆشیوه و خه لکه که هه موو زانیویه نه که په یمانی (یونس) پاست بووه له گه لیاندا، بۆیه هه موو به گشتی ته وه یان کرد، گه رانه وه بۆلای خوای پهروه رده گاریان خوای گهوره لییان خۆش بوو و سزای نه دان، خوای پهروه رده گار ده فه رمویت: ﴿قُلْ لَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ؕ آمَنَتْ فَنَفَعَهَا ؕ اِيْمَنُهَا ؕ اِلَّا قَوْمٌ يُونُسَ لَمَّا ؕ اٰمَنُوا ؕ كَشَفْنَا عَنْهُمْ ؕ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا وَمَتَّعْنٰهُمْ ؕ اِلٰى حِيْنٍ ﴿٦٠﴾﴾ یونس

واته: خه لکی هیچ دئیەك ئیمان سوودی پئی نه گه یاندن ته نه قهومی (یونس عَیْهِ السَّلَام) نه بیّت که له نهینه وای بوون، کاتیک که ئیمانیان هینا پئیش ئه وهی سزای خوای گه وره بیّت و نیشانه کانیاان بینی، ته و به یان کرد و خوای گه وره راستگویی ئه وانی زانی له ته و به کردندا، خوای گه وره له ژیاانی دونیادا سزای سه رشوړی و پرسیوایی له سه ر لابردن، و تراوه سزای قیامه تیشیان له سه ر لاچوو چونکه باوه ریان هینا. تا ماوه یه کی دیاریکراوی تر له سه ر پرووی زه وی ژیااندیانم ﴿١٥٨﴾

خه لکی ئه و ناوچه یه به گشتی هه موو خواناس و ئیماندار بوون موسوّلمان بوون به دینی خوای موته عال، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ ﴿١٥٩﴾ فَأَمَّا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٦٠﴾ الصافات

واته: پاشان ناردمان بۆ لای خه لکی (نهینه وای) که سه د هه زار که س یاخود زیاتر بوون ﴿١٥٨﴾ دواي ئه وهی که نیشانه ی پیغه مبه رایه تیان بینی، یاخود هه ندیک له نیشانه کانی سزای خوای گه وره یان بینی، هه موویان ئیمانیان هینا و خوای گه وره سزای نه دان، ژیاانندن تا کوّتایی ئه جه ل و کاتی دیاریکراوی خویان ﴿١٦٠﴾

(یونس) ئاگای له م پرووداوه نییه و هه وائی ئیماندار بوونی ئه وان نازانیت، بۆیه که چوو ه سه ر پۆخی که نار ده ریا له و کاته دا که شتییه ک، ئاماده بو بۆ ده رچوون، ئایا ئه م که شتییه به ره و دوور که کانی ئه وروپا، یان به ره و ناوچه کانی فه له ستین له سه ر که ناری ده ریای ناوه راست، هیچ زانیاریه کی دلییا که ره وه له و بواره وه نییه.

حه زره تی (یونس عَیْهِ السَّلَام) چوو ه ناو که شتییه که و له کاتی پا کردندا به ده ریادا، شه پۆل و باو طوفان هه لیکرد، خه لکی ناو که شتییه که بیرو باوه ریان وابوو که هوکاری ئه و شه پۆله به هیزو باوربوانه ده گیرنه وه بۆ که سیّک له ناو که شتییه که دا که تاوانباره، هه ر که سه باسی خوای کرد له ناویاندا که سیّکی وانه بوو که تاوانبار بیّت. ئه گه رچی هه زره تی (یونس عَیْهِ السَّلَام) فه رمووی که پیغه مبه ره و بۆ خه لکی نێردراوه، گوایه له میژوو ه کانداهاتوو ه (پاکیشانی ناویان) کرد که کن ده رچوو ئه وه تاوانباره، جاری یه که م (یونس) ده رچوو، خه لکه که هه موو رازی نه بوو، جاری دووه میش دووباره (یونس) ده رچوو، له ناوه کانداه، په شیماان بوونه وه گوئیان ئه وه ته نه پاکیشانی ناویکه، بۆ جاری سیّیه م هه ر هه زره تی (یونس) ده رچوو پاشان خوای بریاریدا که برواته ناو ده ریاکه و ئه وان جی بهیلتیت.

هه له به ت گیرانه وهی تر زۆره له م باره یه وه، به لām نووسه ر ئه م گیرانه وهی بێ راستر بوو هه روه ها ئه قلانی تر بوو له گیرانه وه میژوو ییه کانی دیکه، به هوکاری ئه وهی که گوایه که شتییه که قورس بووه، خه ریک بووه نغرو بیّت، ئه وه ناچیته بواری راستی چونکه که شتی به

که سائیک و گوپرانکاری کیشی به سه ردا نایهت، بویه هاوشیوهی که شتی (نوح) باسکراوه خوای گه وره ده فره رمویت: ﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٣٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٣١﴾ الصافات

واته: (یونس) -یش (عَلَيْهِ السَّلَام) که (ذا النون) ی پی و تراوه به دلنیایی یه کیک بووه له پیغه مبه رانی خوای گه وره ﴿١٣٠﴾ کاتیک که وایزانی خوای گه وره سزای قه و مه که ی نه دات، که سزاکه دوا که وت نه م قه و مه که ی خوی به جن هیش و چووو ناو که شتییه که وه که که شتییه که پر بوو له شتوم که ﴿١٣١﴾ نیک بووه که شتییه که نو قم بیت، تیرو پشکیان کرد بو نه وهی هه موویان نقوم نه بن که سیک فری بدنه ناو ناو که بو نه وهی که شتییه که پر زگاری بیت، کاتیک که تیرو پشک کرا سی جار (یونس عَالَمِ السَّلَام) ده رچوو و فریایان دایه ناو ده ریاکه وه ﴿١٣١﴾

پاشان که شتییه که جن ده هیلتیت، دیاره له تاریکی شه ودایه له ناو ده ریایه کی ترسناک له پر حوتیک ده م ده کاته وه بو قوت دان ده چینه ناو ده می حوته که یان سکی حوته که، نه وه دوو رای له سه ره، رای یه که م نه وه یه که زورینه وهی رافه کاران به م شیویه ته فسیریان کردوو که خوای گه وره ده فره رمویت: ﴿فَالْتَقَمَهُ الْخُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ ﴿١٣٢﴾ الصافات

واته: خوای گه وره نه هه نگینکی ناردو قوتی دا، چونکه (یونس عَالَمِ السَّلَام) قه و مه که ی به جیهیشت و لومه کرا ﴿١٣٢﴾

که چوته ناو سکی حوته که خوای گه وره وه ستینه ری هه موو یاسا گه ردوونیه کانه له ناو سکی نه م حوته، یاخود نه هه نگه که ماوه ته وه، له زیکر و فیکری خوای پهروه دگار بووه، زور په شیمان بووه له وهی که بن پرسی خوای پهروه دگار نهینه وای جن هیشتوو، (نه مه رای زورینه یه).

نووسه ر- له گه ل رای زورینه نییه و پی وایه که نه وه نه هه نگه قوتی نه داوه، به لکو له ناو ده می نه هه نگه که دا ماوه ته وه، بو ماوهی پروژیک یان چهند پروژیک، نه گهر قوتی بدایه له ناو گهرمای سکی نه وه نه هه نگه که ده توایه وه، لیره دا مه به ست نه وه نییه که خوای گه وره ناتوانیت موعجیزه بو (یونس) فراهه م بهییتیت، به لکو له پروی ته فسیروه پاستره وایین که نه هه نگ ناتوانیت نه وهی خواردوو یه تی له ده مه وه بهییتیه ده ره وه، به لکو هاتنه ده ره وهی (یونس) له ده می نه هه نگه که وه بووه، خوای گه وره به موعجیزه پاراستوو یه تی، تا کو گه یاندوو یه تی که ناری وشکانی، یاخود جوژیک له دلفینه کان له دوی ماندوو بوونی مانه وهی له ده ریادا له ریگای ده میانه وه (یونس) -یان گه یاندوته وشکانی، لاشه ی لاواز بووه خوای گه وره فره مانی کردوو به و

حوتە، ياخود نەھەنگە يان دۆلفىنەكان كە بېگەيەننە كەنارەكانى ولاتى يۆنان، كە ئەو دەمە پېنى وتراوہ (گرېك)

تا رادەيەك دىنىام كە لەو ناوچەدا بووہ، بۆ ھاوكارى ئەوہى لە كەنارى دەرياكانى ولاتى يۆنان دا زۆرىك لە باخ و باخاتى، ئەو جوړە دارەيە كە مېش و مەگەز ناچېت بەلايدا، ئەوانەش گوايە دەلېن: دارى كولهكەيە! لە راستيدا كولهكە دار نىيە، بەلكو گيايە، بە ھەردوو جوړەكەي ئەو كولهكەيە كە زەردە و گەورە دەبېت و ھاوشىوہى شوتى و كالەكە، ياخود جوړەكانى تر كولهكە كە لە ولاتى خۆمان دەكرېت بە شلەو بە برنجەوہ دەخورېت، پزگار بوونى بە ھۆكارى يادى خواى پەرورەدگار بوو، خواى پەرورەدگار دەفەر مويت: ﴿فَالْتَقَمَهُ الْخُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ ﴿١٣٧﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٣٨﴾ لَلَيْتَ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٣٩﴾ * فَتَبَدَّدَتْهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٠﴾ وَأَنْتَبْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ ﴿١٤١﴾ ﴿الصفات﴾

واتە: خواى گەورە نەھەنگىكى ناردو قوتى دا، چونكە (يونس عَلَيْهِ السَّلَام) قەومەكەي بەجېھېشت و لۆمە كراي ئەگەر (يونس) لەناو سكى نەھەنگەكە تەسبيحاتى خواى گەورەي نەكردايە، يان نوژنى نەكردايە، ئەووترى: پېشترو لەناو سكى نەھەنگەكەيش نوژنو زىكرى خواى گەورەي كردووہ ﴿١٣٧﴾ ئەوہ لەناو سكى ئەو نەھەنگەدا ئەمايەوہ تا پوژى زىندووو بوونەوہ، واتە: ناو سكى نەھەنگەكە ئەبووہ گۆرى ﴿١٣٨﴾ خواى گەورە فەرمانى كرد بە نەھەنگەكە لە دەمىيەوہ فرېتى دايە دەشت و شوئىكى چۆلەوہ، كە ھىچ پووەكى لىنەبوو، لاوازو نەخۆش بوو، جلوبەرگى لەبەردا نەمابوو ﴿١٣٩﴾ دارىكمان بۆى پروواند كە سىبەرى بۆ بكات كە ئەووترى: كولهكە بووہ ﴿١٤٠﴾

ئەوہ ئەو پرووداوہ بوو بە گشتى بەسەر ھەزرەتى (يونس) دا ھات، ھەموو باسەكە لە قورئان دا لە دەورى خالىكى گەوھەرى دەسورپتەوہ، ئەويش، ئارامگرتنە لە بانگەوازا.

كۆى گشتى باس

كۆى ئەم باسە لە قورئانى پېرۆزدا، خواى پەرورەدگار لە بنەپەتى ئارامگرتن باسى كردووہ لە ژيانى ئەم بېغەمبەرە عەزىزەدا كە بانگەواز ئارامگرتنى دەوېت، بەلام كۆچى ژيانى بۆ تىمە باس نەكراوہ لە قورئاندا ئەو پەرھەندەي باس كراوہ كە پەيوەستە بە بانگەوازەوہ.

سەردەمى ھەزرەتى (يونس عَلَيْهِ السَّلَام) سەردەمى دروستبوونى ژيان بوو لە ولاتى يۆنان-ى ئەمرودا، جا ھەزرەتى (يونس) چووہتە ئەو ولاتەو بانگەوازی تىدا كردووہ، ئەگەرچى بەردەوام بت پەرست بوون لەو خاكەدا، بەلام پياوچاكان و تەنانەت فەيلوسوفەكانىش زۆربەيان يەكتا پەرست بوون دژى فرە خوايى بوون، سوقرات لەوانەبوو كە خواى بە تاك و تەنھا ناسىوہ.

ههروه ها ئه فلاتون، ئه رستوتاليس و هه موو ئه وانه له ميژوو و فهلسه فه كاندا باس كراوه، هه نديكيان له پيناوي يه كتاپه رستي له سيداره دراو.

چي واي له من كرد كه سه ره نجم رابكي شريت بو (يونس) كه بانگه وازي گه يشتوته ولاتي گريك، هوكاره كه ي ده گه پي ته وه بو ميژوونووسي كوئي يوناني (هيري دوؤت) كه باسي گه شتي پياويكي پيروز ده كات له شاره كانى ئه و كاته ي يونان كه به (سنتا يونس) ناوبراوه يان (يونس)، دروست بووني شارستانيه ت له و ولاته دا سه ره تا له ريگاي شاره وه بووه، كه هاوشيوه ي يانه و ناديه كانى كه خه لكى ده بنه ئه ندام تييدا، هاوشيوه ي بوون به ئه ندام له شاره كاندا، ده بوو به ناويك خوت تومار بكه يت، جا له هه ر چين و توژي كدا بويتايه له بازگان و به نده و كويله، خانه داني ناوچه كه، فهيله سوف و هه كيم و سه رباز... هتد.

شاره كان له ولاتي گريك دا هه ريه كه خاوه ني هوكمي سه ربه خو بوون، به واتاي ئه وه ي شاره كان ولات بوون سنووريان جيا بوو، ئالو په مزو سه ربازو ئابووري سه ربه خو يان هه بوو.

حه زه رتي (يونس) نه يتواني وه كو ئه ندام له و ناوچانه دا بميتي ته وه، به لكو گه پراوه ته وه بو ناوچه ي نهينه وا و به و په ري پيشوازي گه رمه وه پيشوازي لئ كراوه، هه زه رتي (يونس عَلَيْهِ السَّلَام) له ئه وروپادا زور خو شه ويسته و ري زي ليگيراوه زوريك له منداله كانيان به ناوي ئه و پيغه مبه ره وه ناوانه تا ئه م ساته وه خته ش ناوه كه ي بلاوه له ناوياندا.

جوړي ئه و دوعايه ي كه جه نايان كردوويانه خواي گه و ره ش پرگاري كردوه، خواي موته عال له قورئاندا بوي گيراوينه ته وه ده فه رموي ت: ﴿وَذَا النُّونِ إِذْ ذَهَبَ مُغْضِبًا وَقَدْ أُنْذِرَ عَلَيْهِ فَتَادَى فِي الظُّلُمَاتِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ فَاسْتَجَبْنَا لَهُ وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ وَكَذَلِكَ نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ ﴿﴾ الانبياء

واته: خواي گه و ره (يونس) پيغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) -ي بو لاي خه لكى نهينه وا نارد له زه وي موسل، ئه ميش بانگه وازي كردن به لام وه لاميان نه دايه وه كاتي ك كه له قه ومه كه ي توو په بوو به جتي هيشتن، هه ره شه ي لئ كردن پاش سي پوزي تر خواي گه و ره سزاتان ده دات، ئه وانيش دواتر دنيا بوون راست ده كات ده رچوون بو بيايان و ئيمانيان هيناو له خوا پارانه وه خوايش سزاي نه دان، (يونس عَلَيْهِ السَّلَام) گوماني وابوو كه سزاي ناده ين، يان له ناو سكي نه هه نكه كه جيگاي ته سك ناكه ين دواي ئه وه ي كه سواري كه شتيه ك بوو، ترسان له وه ي نفوم بيت، سي جار تيرو پشكيان كرد يه كيكيان زياد بوو فريي بده نه ناو ده رپاوه هه ر سي جاره كه (يونس عَلَيْهِ السَّلَام) ده رچوو، بويه خو ي هه لدايه ناو ده رپاكه وه نه هه نكيك قوتي دا ئه ميش له ناو تاريكي ده رپاو تاريكي شه و و تاريكي سكي نه هه نكه كه دا له خواي گه و ره پارايه وه ئه ي په روه ردگار هيچ په رستراويك به حق نيه شايه ني په رستن بي جكه له زاتي پيروزي تو، تاك و ته نهاو بن شه ريكي

پاک و مونه‌ززه‌هی بۆ تۆ به‌پراستی من له‌سته‌مکاران بووم و سته‌مم کرد کاتیک که قه‌ومه‌که‌ی خۆمم به‌جی هیشت لیم خۆشبه‌^(١٠) ئیمه‌ش وه‌لاممان دایه‌وه‌و لێی خوشبووین، پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّاللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ده‌فهرمویت: هیچ موسلمانیک نییه‌ ئهم دوعایه‌ بکات بۆ ههر شتیک ئیلا خوای گه‌وره‌ دوعاکه‌ی قه‌بوڵ ده‌کات و وه‌لامی ده‌داته‌وه‌: (أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ سُبْحَانَكَ إِنِّي كُنْتُ مِنَ الظَّالِمِينَ) له‌و ته‌نگی و غه‌م و خه‌فه‌ته‌ پرزگارمان کرد له‌ ناو سکی نه‌هه‌نگه‌ که به‌م شیوازه‌ش باوه‌رداران پرزگار نه‌که‌ین ته‌گه‌ر بۆ لای ئیمه‌ بگه‌رینه‌وه‌و پروو له‌ ئیمه‌ بکه‌ن^(١١)

هه‌روه‌ها پرسیاریان له‌ پیغه‌مبه‌ر کرد ئهم دوعایه‌ ته‌نها بۆ (یونس)-ه‌، پیغه‌مبه‌ر فهرمووی بۆ (یونس)- تایبه‌ت بووه‌و هه‌موو ئیمانداریکیش ده‌توانن بیلینه‌وه‌ پاشان پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّاللهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ئایه‌ته‌که‌ ده‌خوینینه‌وه‌ ده‌فهرمویت هه‌موو ئیماندارانیش (وَكَذَٰلِكَ نُنْجِي الْمُؤْمِنِينَ) (یونس) خوای گه‌وره‌ کار ئاسانی بۆ ده‌کات پێ ده‌به‌خشیت.

وه‌فاتی ئهم پیغه‌مبه‌ره‌ دیارو ئاشکرا نییه‌ و پاشان جیگاش باس نه‌کراوه‌ له‌ میژوووه‌کاندا، بیجگه‌ ئه‌وه‌ی له‌ شاری موصل له‌وێ گۆرێک هه‌بوو به‌ناوی نه‌بی (یونس)، ئه‌ویش له‌م سالانه‌ی دوایدا به‌ ده‌ستی ریکخراوی (داعش) ته‌قینه‌یه‌وه‌.

دوا‌ی سه‌رده‌می (یونس) به‌ گشتی ده‌وله‌تی پارسیا (ئێران) توانی ده‌سه‌لاتی ته‌واوی هه‌بیت به‌سه‌ر ناوچه‌کاندا، له‌ هیندستانه‌وه‌ تا کو ولاتی خۆی بووه‌ له‌و سه‌رده‌مه‌دا بابل سه‌ر به‌ ده‌وله‌تی پارسیا بووه‌، پادشاکه‌ی ناوی (سه‌نحاریب) بووه‌ پادشای ئیسرائیل ناوی (حزقییا) یان (صدقییا) بووه‌، جا ئهم پادشایه‌ له‌ چاو ئیمپراتۆریه‌تی پارسیا زۆر لاواز بوون، فه‌رمانی راسته‌وخۆیان له‌ پادشای ئێران ده‌رده‌کرد به‌ ناوی (کیخوسرو) یان (که‌ی خوسروه‌)، سه‌نحاریب که‌ پادشای بابه‌ به‌ فه‌رمانی که‌یخوسروه‌ ده‌توانیت ده‌وله‌تی ئاشور تیک بکیشینیت و پایته‌ختی ئاشور که‌ نه‌ینه‌وا بوو خسته‌ی ژێر رکیفی و داوای کرد که‌ به‌ره‌و ولاتی فه‌له‌ستین ب‌روات و اتا به‌ره‌و شاری ئورشه‌لیم که‌ پادشا (حزقییا) ی لیبوو ئه‌وکات زۆر نه‌خۆش بوو قاچی تووشی نه‌خۆشی گه‌ری و گولی بوو بوو!

پووداوی ژيانی هه زره تی ئه شعيا (عَلَيْهِ السَّلَام)

له دواي كوراني (سوله يمان) چهندين سال له گهلي ئيسرائيل په رته وازه بوون، تا چهن د پادشايهك سهركردايه تي ده كردن و له گه ل پادشاكاندا خواي گه وړه پيغه مبهري بو ده ناردن بو رينمايي كردنيان له و پادشايانه به ناوي (حزقيا) له شاري ئورشه ليم داده نيشته واتا (بيت المقدس).¹

هه روه ها خواي په روه ردگار پيغه مبهريكي نارد بو ئه و گه له به ناوي (ئه شعيا كورپي ئه مصيا)، پادشاي گهلي ئيسرائيل زور گوپرايه لي ئه م پيغه مبهريه به ريزه بوو، ماوه يه كي زور هه ردوولايان به يه كه وه له بانگه وازي گهلي ئيسرائيل دا بوون به فهران به چاكه و ريگري له خراپه، خه لكي زوريك گوپرايه ليان بوو، به لام زياتر په يوه ست بوو به ناوچه ي قودس و ناوچه كاني تري، به داخه وه پارچه كاني تري پادشاي خوي هه بوو، زوريكيان هه ر خوايان نه ده په رست، به لكو بته په رست بوون، له ماوه يه دا پادشاي بابل سهركه ورتي زوري به ده ست هينابوو سوپايه كي زوري له به رده ستدا بوو، داواي كرد له ئيمپرا تورپه تي فارسيا كه ئه و، ده مه ئاييني (ماجوس) كه ئايينيكي ده ستركدي جادوو بازه كان بوو، ئه وه لايان پيروژ بوو خاك و ئاو و هه وا و ئاگر بوو به شيويه كي

گشتي ديارده سروشتيه كاندا پيروژ بوو، به هوكاري سحر بازي و جادوويي زور ئه و ئايينه بلاوه ي كردبوو له ئيران و هيندستان به گشتي ئاسيا كه له مدوايانه دا به ئاييني (ميترا) ناسرا.

پادشاي ئيران مرد به ناوي كه يخوسره و برازيه كي هاته سه ر حوكم به ناوي (لوه راسب-ي كورپي كه يخوسره و كورپي كه يكاوس) له تا ولاتي ميسر بخنه ژير پكيني خوي بيكه نه مولكي ولاتي پارسيا.

كاتيك هه وائل گه يشته پادشاي گهلي ئيسرائيل زور ترسا، چونكه له كوژتايي ته مه نيدا بوو هه ر دوو قاچي تووشي گولي و نه خووشي پيست بوبوو، حزقيا پيغه مبهري ئه شعياي بانگ بزانيته له لايه ن خواي په روه ردگار هيچ وه جي بو هاتووه، هه زره تي ئه شعيا فهرمووي هيچم بو نه هاتووه، سوپاي سه نحاريب كه وته ري به ره و شاري قودس، به (٦٠٠) هه زار ئالواه يان (٦٠٠) هه زار سه رباز، زوربه ي ناوچه كاني تا وه كو ديمه شق-يشي خسته ژير پكيني.

¹ - بو زوريك له م پووداوانه پشتم به به لگه ميژوويه كاني ئيبين كه ئير به ستووه، ئه وه ش له ميژووي (ابن عساكر) وه رگرتووه، كه ناسراوه به (اخبار في تاريخ دمشق) هه روه ها پشتم به سه رچاوه ي مه ليك و پادشاكاني فارس به ستووه له ريگا ميژووي (ئيبين الاثير) (الكامل في التاريخ).

خوای گه وره وه حی نارد بۆ چه زره تی ئه شعیا (عَلَيْهِ السَّلَام) که پادشا حزقیا وادهی ژانی کو تایی هاتوو که سیک بکاته جیگانشین خوی.

کاتیک ناگاداری کردوه حزقیا زۆر نارچه هت بوو، له مزگهوتی قودس دهستی کرد به گریان و نوێژکردن، نهک له وهی بترسیت بمریت، دهیزانی کهس توانای پرووبه پروونه وهی سوپای (سهنحاریب) ی نییه، داوای هیزو ته وه کول توانای له خوای پهروه ردگار کرد به گریان و دلی پر ئیخلاص که خوای گه وره سهریان بخت، دوعایه کی کرد خوای گه وره به هوکاری دوعاکه ی پانزه سأل حوکمی پادشایه تی بۆ درێژ کرده وه و مژدهی سهرخستنی دا به سهر سهنحاریب دا.²

له دوا ی ئه و دوعایه هیچ ئازار و نه خووشی نه ماو چاک بوویه وه.

سوپای کو کرده وه بۆ جهنگ له گه ل سهنحاریب و توانی به سوپای که مه وه سهنحاریب تیک و پیک بشکینیت و ههوت که سیان لیکرایه دیل له سهر کرده کانی به خودی سهنحاریب-یشه وه که یه کیک له وانه ناوی (به نو ختنه صر) بوو، که (۷۰) پوژ به ناو هه موو ژیر ده سه لاتیدا گه پاندی و توانی سهر که ویت به سهریاند، بۆ ههر ههوت که سه که ی که به دیل گیران وه حی هات بۆ ئه شعیا که ده بیت ئه و ههوت که سه ئازاد بکری و برۆنه وه بۆ ولاتی خو یان، تا هه والی سهر که و تنه که ی گه لی ئیسرا ئیل بگه یه نن.

له دوا ی ههوت سأل سهنحاریب مرد، پاشان به نو ختنه صر هاته جیگای.

پادشای ئیسرا ئیل وه فاتی کرد (حزقیا) دوا ی پانزه سأل له ماوهی خوای پهروه ردگار پێ به خشیوو، له دوا ی ئه و خه لکی زۆر خراپه کار بوون، چه زره تی ئه شعیا ههر پادشایه کی بۆ ده ست نشان ده کردن نه یان ده ویست، پاشان خه ریکی خراپه کاری سهره روپی و تاوان و به درپه وشتی بوون، تا کار گه یشته ئه وهی هه رچی بانگه وازی ده کردن چه زره تی ئه شعیا هیچ وه لامیان نه داوه، به لکو جنیوو قسه ی ناشرینیان به چه زره تی ئه شعیا ده وت، تا له کو تاییدا شه هیدیان کرد و به داریکه وه به ستیانه وه له گه ل داره که دا به مشار برپانه وه، خوای پهروه ردگار به شه هیدکردنی ئه و پیغه مبه ر له گه لی ئیسرا ئیل تو په بوو، ئه وه ش په فتاری گه لی ئیسرا ئیل بوو ده رحه قی به پیغه مبه ره که یان (فإنا لله وإنا إليه راجعون)

² - دوعاکه ی بریتی بوو له: (اللهم رب الأرباب و أله الألهة یا رحمن یا رحیم، یا من لا تأخذه سنة ولا نوم اذكرني بعملی و فعلی وحسن قضائي علی بنی ئسرائیل و ذلك كله، کان منك فانت به من نفسي، سری و إعلائي لك)، (ابن کثیر، قصص الأنبياء، قدم له ونظر في أحاديثه، عبد القادر الأرناؤوط).

رووداوی ژیانی پیغه مبه ر ئه رمیای کوری حه لقیا (عَلَيْهِ السَّلَام)

ئهم پیغه مبه ره له دواي حه زه رتی ئه شعیا خواي په روه ردگار ناردی ئاگاداری کرده وه، ئه گه ر
 ئهم گه ل و هۆزه ی ئیسرا ئیل، ته و به نه که ن و نه گه پینه وه بۆ لای خواي په روه ردگار، ئه و ا
 ئه وانه یان به سه ردا زالده کات که ئاگر ده په رستن، هیچ ترسی خوايان له دَلدا نییه، په حم به
 مندال و ژن و هه ژار و لای قه و ماوان ناکه ن، گفتوگویه کی زۆر درێژی هیناوه (ئین که ئیر) له (
 ئین عسا کر) هوه که ئیوانی خواي په روه ردگار و حه زه رتی ئه رمیایه، هه ندیکی وه کو میژو
 ده گپینه وه لیره دا، به لām هیچ سه رچاوه یه کی راست و دروست له بهر ده ستدا نییه تا پشتی پێ
 به ستین، به لām زانایان باسی کات و روودانی ئه و سه رده مه یان له قورئاندا له سه ره تای سوره تی
 الإسراء دا جیا کردۆته وه که خواي په روه ردگار ده فه رمو ئیت: ﴿وَأَتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ هُدًى
 لِّبَنِي إِسْرَءِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلاً ﴿١﴾ ذُرِّيَّةً مِّن حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٢﴾
 وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ فِي الْكِتَابِ لُتْفُسِدَنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوقٌ كَبِيرًا ﴿٣﴾ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ
 أُولَٰئِهِنَّمَّا بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عَبَادًا لَّا أُولَىٰ بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا
 لَكُمُ الْكُرَّةَ عَلَيْهِمْ وَأَمْدَدْنَاكُمْ بِأَمْوَالٍ وَبَيْنَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٥﴾ إِنْ أَحْسَنْتُمْ أَحْسَنْتُمْ
 لِأَنفُسِكُمْ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسْتَوُوا وَجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ كَمَا دَخَلُوهُ
 أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٦﴾ عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ وَإِنْ عُدتُمْ عُدتُمْ فَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ
 لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا ﴿٧﴾﴾ الإسراء

وا ته: ئیمه ته و را تمان به (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) به خشیوه که له کاتی خو ی هیدایه ت بووه بۆ به نی
 ئیسرا ئیل ئه وانه ی که به راستی شو ئینی بکه و ت نایه، جگه له من پشت به که سی تر مه به ستن و
 کاره کانتان به که سی تر مه سپێرن ﴿١﴾ ئه ی نه وه ی ئه و که سانه ی که له گه ل (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) - دا له
 که شتیه که دا هه لمان گرتن و پرگارمان کردن ئیوه یش وه کو (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) بن که عه بدیک بووه
 و شو کرانه بژیری خواي گه وره ی کردووه، وه سفی (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) - یش ئه کات به عبودیه ت و
 به ندابه تی کردنی بۆ خواي گه وره و زۆر سو پاسگوزاری خواي گه وره بووه، چونکه له پاش
 خواردن و خواردنه وه و پۆشاک له به رکردن و هه موو حاله تیکیدا حه مدو سو پاسی خواي گه وره ی
 کردووه ﴿٢﴾ له و کتیبه دا که ته و رات-ه هه و آلمان به به نی ئیسرا ئیل داوه و پیمان را که یاندوون و
 بریارمان داوه که ئیوه له سه ر زه ویدا مه به ست پێی (بیت المقدس) ه له و شو ئنه دا دوو جار خراپه
 ئه که ن و ئاشووب ئه گپن به سه ر خه لکدا زال ئه بن به زو لَم و سته م و سنوور به زاندن ﴿٣﴾ کاتیک
 کاتی یه که م ئاشووب و خراپه کاریتان دیت له و دو وانه ی که باس کرا، به نده گه لیکی خو مان
 ئه ئیرینه سه رتان که خاوه ن هیزو توانایه کی زۆرن و زال ئه بن به سه رتاندا، به سه ر و لاتاندا

ئه گه پرتن و کوشتارتان ئه که ن و دین و ئه پوون و له که س ناترسین، که و تراوه (جالوت) بووه، یان (سه نحاریب) ی پاشای موصل بووه، یان (بوختنه صر) ی پاشای بابل بووه، ئه ویش به لیتیکه و پرووئه دات و هیچ گومانیکه تیا نه ښه ډوای ئه وهی که ئیوه تهوبه ئه که ن و بو لای خوا ی گه وره ئه گه پرتنه وه زالتان ده که یین به سه ریاندا، ډوای ئه وهی که مال و مندالتان نامین دیسانه وه پشتیوانیتان ئه که یین و مال و مندالتان پی ئه به خشین، ژماره شتان زیاتر ئه که یین له دوژمنه که تان بو ئه وهی که جه نگیان له گه لدا بکه ن ښه گهر چاکه بکه ن ئه وه پاداشتی چاکه که بو خو تان ئه گه پرتنه وه، ئه گهر خراپه ش بکه ن ئه و زهره رو زیان و تاوانی خراپه که ههر بو خو تان ئه گه پرتنه وه، کاتیک که ده ست ده که نه وه به خراپه به لینی دووهم جار دیت و دیسان دوژمن به سه رتاندا زال ئه بیتنه وه، تا شیوازی تیکشکاندن به پرووتانه وه دیار بیت بو ئه وهی بینه وه ناو مزگه وتی قودس و داگیری بکه ن ههروه کو جاری یه که م هاتن و داگیریان کرد، بو ئه وهی هه موو شتیک ویران بکه ن و تیکه بده ن و زال بن به سه رتاندا ښه دلنیا یی ئه گهر بگه پرتنه وه بو لای خوا ی گه وره و تهوبه بکه ن ئه و خوا ی گه وره په حمتان پین ئه کات و دوژمنتان له کو ل ده کاته وه، ئه گهر بو جاری سییه میش بگه پرتنه وه بو خراپه کاری ئه و ئیمه ش سزاتان ئه ده یین و دوژمن به سه رتاندا زال ئه که یین دۆزه خیشمان داناهه بو کافران که له دۆزه خدا گه مارو بدرین و به ند بکړین ښه

زۆریک له میژوونووسان ده لیتن ئه و سه رده مه زیاد له شه ش پیغه مبه ر به یه که وه هاتوون بو گه لی ئیسرا ئیل، چوار پیغه مبه ریا نی شه هید کردووه، دوو پیغه مبه ریش زیندانی کراوه له لایه ن گه لی ئیسرا ئیل-ه وه که بریتی بوون له (ئه رمیا، دانیال، حنایا، عه زاریا، میشائیل، ئه شعیا)

سوره تی الإسراء سه ره تا که ی که ئاماژه مان پیداهه کو تایی ده سه لات یه که می گه لی ئیسرا ئیل بوو له سه ر زه ویدا، چونکه به ډوای هاتی (به نوخته صر) که جینشینی (سه نحاریب) بوو خو ی ئاماده کرد بو جه نگی گه لی ئیسرا ئیل، ئه و گه له له ناو ده بات (مه به ست له ده سه لاته که یه تی) چونکه ډوای هاتی به نوخته صر زۆرینه گه لی ئیسرا ئیل به جیهاندا بلاو ده بنه وه.

گه رانه وه بو ناو پرووداوه کان

ئه رمیا (عَلَيْهِ السَّلَام) به رده وامه له بانگه واز کردن له گه ل پیغه مبه رانی ترده سه لامی خویان لیت بیت، له کو تاییدا ئه رمیا زیندانی ده که ن و ماوه یه کی زور نابات به نوخته نه صر شاری قودس ده گریت و هه موو جیگا پیرو ز و مزگه وتی قودس ده سو تینیت و خه لکیکی زوری لیت ده کو ژیت، زۆریکیش ده بات به کو یله و که نیزه ک بو ولاتی خو ی (بابل).

خوای پهروهردگار له قورئاندا دهفهرمویت: (فجاسوا خلال الدیار) ئهههش به واتای ئهوهی دهرگای شاره که ی بۆ کراوه، ئهویش حوکمی جاهیلی خوئی کردووه ههموو ئهه و شاره ی ویران کرد و ژنهکانی له بازار فروشتن و مندالهکانی برد، پاشان بهنوختنهصر له زینداندا ئهرمیا (عَلَيْهِ السَّلَام) ی هینا دهروهه و پرزگاری کرد، بهکیک له وتهکانی ئهه و پادشایه ئهوهیه دهلیت: گهلیک چون سهرده که ویت که ئازاری پیغههمبهره که ی بدات، ئهه و گهله خرابترین گهله که سهرپیچی پیغههمبهره که ی بکات و له کوتاییدا ئازادی دهکات، بهلام دانیال پیغههمبهه له گهله خویدا دهبات بهدیلی یان دهلین له بهرنهوهی سهرسام بووه به دانایی و حکمهتی، ئهرمیا داوای لئ دهکات ئهوانه ی که گیارون ئازادی بکات و لهه شاره ویرانه مینیتتهوه؟!

بهنوختنهصریش دهلیت: من لهه شاره دا نامینمهوه، چونکه خواکه ی غهزه ب و توپه یی باراندووه به سهریدا، ئیوهش ئازادن له مانه وه یان. بهنوختنهصر دهگه پرتتهوه شاره ویرانه که ی ئورشه لیم بۆ ئهرمیا (عَلَيْهِ السَّلَام) ی جئ دههیلئت، هه ندیکیان به ره و میسر دهروون و هه ندیک به ره و ناوچه ی فهودهک و خهیر بهه و شیوهیه بلوده به نه وه به چوارده وری فهله ستین دا.

هه ندیکیش له چاکه خوازه کان ده میننه وه له شاری قودس له گهله پیغههمبهره که یاندا.

ئهرمیا له ولاتی شام دا وهفات دهکات، جیگای دیار نییه ئایا شاری ئورشه لیم ی قودس ه، یان دیمه شق به ئهویش کوتایی به ژبانی دیت و وهفات دهکات، له دوا ی خوئی به کیک له شاری قودس جئ دههیلئت، که دهلین ئهه و که سه پیغههمبهه نه بووه و دوا ی دهبیته پیغههمبهه، یان دهلین ههه پیغههمبهه ریک بووه و خوا ی گهوره وه حی بۆ ناردووه به ناوی (عوزیر) که به ناو شاره کاندای دهگه ریت به خوئی گویدرژه که یه وه دهچیتته جیگایه کی ویران و له شوینیکی دوور له شاردا، خوا ی پهروهردگار سهه سال خهوی لئ دهخات و دوا یی دهگه پرتتهوه سهر رووداوه که ی.

رووداوی ژبانی پیغههمبهه ر دانیال (عَلَيْهِ السَّلَام)

حه زه تهی دانیال به دیل گیاروه و بهنوختنهصر له گهله خوئی به رهه و بابل ده بیات، له ریتگادا ئهه و کویله و که نیزهک و دیلانه ی له گهله پادشادانه ههموو برسیانه، ئهه و خهلهک زوریشن به شیان ناکات، چونکه سوپاکه ی بهنوختنهصر له پیشتهه تاکو خهلهک گیاروه که، بویه به موعجیزه یهک هه زه تهی دانیال ههموو ئهه و خهلهک تیر دهکات، که هه وائل ئهدهنه بهنوختنهصر ده ترسیت، ئهیه نه لای دوو شیر ی برسی که بۆ جهنگ به کاری هیناوه، چونکه ناویریت خوئی بیکوژیت یان فه رمان به جهنگاوه رهکانی بکات، له وه ده ترسیت سوپاکه ی بشکیت، ماوه یه کی زور له ناو قه فه سی شیر هکاندا ده بیته و شیر هکانیش نزیک ی ناکه ونه وه دوا ی ماوه یهک له ناو قه فه سه که دا ده رده چیت، بهههش ناوبانگی هه زه تهی دانیال به رزتر ده بیته وه، دهلین گوایه ئازادی کرد، له بابل دا ماوه ته وه خه ریکی بانگه واز بووه، یان دهلین چوته ناوچه کان و گهراوه، له کاتی وه فاتیدا

داوای کردووه که به دهستی ئوممه تی محمد ﷺ بنیژریت، له کاتی فه تی (تستر/شوشتر) دا ئه بو (موسا)ی ئه شعهری تابوتی تهرمی دانیال ئه دۆزیته وه، وه لام ده نیریت بو عومه ر که چی لئ بکهڻ، ئیمامی عومه ر به نامه یه ک وه لامی ئه داته وه.

موعجیزه ی دانیال (عَلَيْهِ السَّلَام) به دهستی هاو ه لانی پیغه مبه ر ﷺ

له م باسه دا ئه وه ی لای نووسه ر گرنگه ئه وه یه، چه ند فه رمووده یه ک له سه ر چه زره تی دانیال هاتووه له پیغه مبه ره وه که هاوشیوه ی موعجیزه کانی تری پیغه مبه ری خوا به ﷺ.

له باسی ئه حکامی گوڤدا هاتووه (أحكام القبور) پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی: دانیال پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) دوعای کردووه له خوای په روه ردگار که ئوممه تی محمد ﷺ به شارنه وه واته به دهستی ئوممه تی محمد به ریته ناو گوڤر.³

ئه بو (موسا)ی ئه شعهری ده فه رمویت: کاتیک فه تی ولاتی فارس مان کرد له ناوچه ی (تستر/شوشتر) تابوتیکمان دۆزیه وه، که سه که ی ناوی هیچی لئ به سه ر نه هاتبوو، فه رمووده که ی پیغه مبه رم بیرکه وته وه که فه رمووی هه رکه س دانیال پیغه مبه ری دۆزیه وه مژده ی به ری به هه شتییه.⁴

ئه و که سه ی که دانیالی دۆزیه وه ناوی (حرقوص) بوو، ئه بوموسای ئه شعهری نامه ی نووسی بو عومه ری کوڤی خه تتاب باسه که ی بو گپراوه، عومه ریش وه لامی بو نارد ه وه که له جیگایه کدا بنیژین که س پپی نه زاتیت، مژده ش بده (حرقوص) که ئه هلی به هه شته، ئه بو (موسا) ده فه رمویت: یانزه گوڤم هه لکه ند، چه زره تی دانیال (عَلَيْهِ السَّلَام) -م خسته ناو یه کیک له گوڤه که، بیجگه له خۆم که س نه یزانی و کاره که شم به شه ودا ئه نجامدا، فه رمووده ی زۆری له باره وه هاتووه به لاوازی (مرفوع و مورسل) به لام به هوکاری گپرا نه وه کان و پروودانی له کاتی فتوحاتی ئیسلامیدا، له نامه ی عومه ردا هاتووه: هه موو ئه مانه فه رمووده که یان گه یاندووه پله و ئاستی (حسن)، له دوا ی ژیا نی چه زره تی دانیال له ناوچه کانی تیران پیغه مبه ریک په یدا ده بیت به ناوی زه رده شت، خاوه نی کتیییکه به ناوی (زه ند) یاخود (بازه ند) که به واتای رافه کردن دیت، پیتش چوونه ناو باسی زه رده شت ده گه رینه وه بو ناوچه کانی شام و فه له ستین که یۆنانیه کان ناسراون به (پۆم سه ره تای) که له پاستیدا پۆم نین، یۆنانیه کان به لکو به گریک ناسراون، له سالانی داهاتوودا پۆم شارستانییه تی ئه وان ده بات بو خوی ده کات و له جیگا خویدا ئاماژه ی پیده ده ین.

³ - قال النبي ﷺ إِنَّ دَانِيَالَ دَعَا رَبَّهُ عَزَّ وَجَلَّ أَنْ يَدْفِنَهُ أُمَّهُ مُحَمَّدٌ/أَبُو بَكْرٍ بْنُ أَبِي الدُّنْيَا فِي كِتَابِ أَحْكَامِ الْقُبُورِ

⁴ - فلما افتتح أبو موسى الشَّعْرِي نُسْرَ وَجَدَهُ فِي تَابُوتٍ تَضْرِبُ عُرُوفُهُ وَوَرِيدُهُ وَقَدْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَنْ دُلَّ عَلَى دَانِيَالَ فَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ/هه مان سه رچاوه ی پيشووتر.

پيغهمبه ر عوزير (عَلَيْهِ السَّلَام) و ئاوه داني شاري قودس

له دواي ويران كردني شاري ئورشه ليم (بيت المقدس) هه واله كه به جيهاندا بلاو بوويه وه،
ئهو دهمه ش يونانييه كان توانيان زوربه ي كه ناره كانى ده راي ناوه راست كوئتروئل بكه ن كه
ناسراوه به (ميديته ران).

ئهو دهوله ته سه ره تاي ده ستپكي بوو له زانست و بواره كانى سه ربازي و نه ندازياري و
فهلسه فه كه زوربه ي له ولاتي هينده وه، پاشان له زاناياني گه لي ئيسرائيل وه رگرتبوو، بو ئهم
مه به سه ده شيت ئارميا داواي هاوكاري له يونانه كان كرديت بو ئاوه داني خاكي قودس،
هه رچه نده له ميژوودا هاتوو كه ئه رميا خودي پيغهمبه ر عوزيره، به لام پيناچيت وابيت،
ئهو كاته ي كه ئهو پرووداوانه پرووئهدات له خاكي قودس و فه له ستين و شام به گشتي ئه رميا
ته مه ني زوره و كه ستيكي به سالا چوو، به هه رحال ووته ي تر هه يه كه گوايه (بشتاسب) يان
(لوهراسب) كه كورو باوك بوون له پادشاكاني ئيران قودسيان ئاوه دان كر دوته وه. ئه مه ش ريگاي
تيناجيت، چونكه خويان ويرانيان كر دووه و تياشيا نه ماونه ته وه، تاكو ئاوه داني بكه نه وه.

كه واته راستره بلتين خه لكى ناوچه كه ئه وه ي كه مابوونه وه به هاوكاري دهوله تي ئهو كاته ي
گريك كه سه ره تاي گه و ره بووني بوو، ئه وان ئاوه دانيان كر ده وه، هاوكاري خه لكه كه ي بوون كه
زورينه خه لكى ناوچه كه ي بوون، دوور بوون له گه لي ئيسرائيل زور كه م له گه لي ئيسرائيل تيدا
مابوونه وه، به لام به گشتي ريزي پيغهمبه راني گه لي ئيسرائيليان ده گرت، ده يانزاني خاكي
پيغهمبه رانه شاري قودس و پيروزي خو ي هه يه.

له دواي مردني ئه رميا (عَلَيْهِ السَّلَام) خواي گه و ره سه زره تي عوزيري كر ده پيغهمبه ر كه ناوي
يه ك جار له قورئاندا هاتوو و به يه كيي كه له پيغهمبه راني گه لي ئيسرائيل، ناوي (عوزيري كوري
جروق-ي كوري سدوق-ي كوري عه دياي-ي كوري ئه يوب-ي كوري درزنا-ي كوري عه ر-ي كوري
ته ق-ي كوري ئه سبوع-ي كوري فينحاس-ي كوري عازر-ي كوري هاروون-ي كوري عمران-ه)

گوماني تيدانييه ئهم پيغهمبه ره به ريزه هه ميشه له گه ل پيغهمبه راني رابردووي خو ي بووه،
هه له به ته پيش ئه وه ي ببيت پيغهمبه ر، فه رمووده ي لاوا زمان له سه ري هه يه كه گوايه هه موو
ته وراتي له به ر بووه، له سه رده مي به نو ختنه صردا له وانه بووه كه سه زره تي ئه رميايان ئازاد
كر دووه، پاشان له ته مه ني چل سالي دا بوته پيغهمبه ر.

پوژييك له ناو كه لاوه و كاوبووي خاكي قودس دا ده گه ريت و به گويدر يژه كه ي كه تري و
هه نجيري فروشتوو، باره كه ي تري بووه، لاي كوپاني گويدر يژه كه ي لايه كي تري هه نجير بووه
به قولينه به سه ر كوپاني گويدر يژه كه ي وه شوپي كرد بووه له يه كيي كه له كه لاوه كاندا له دووري
شار ماندوو ده بيت و ناتيكى ره قى وشكى پييه، هه نديك له ناوي تريي كه ي ده كاته شه ربه ت تا

نانه که ی تیگوشیت و بیخوات. ماندوو قاپی ده نیت به دیوار و سه قفیکی داپوخاو و ده لیت: خوی گه وره چۆن ئەم مردووو خۆلانه زیندووو ده کاته وه، هه لبه ته ئەوه باسی مردن و ژیان ناکات، نووسەر وا لئی تیگه یشتوو که مه به ست ئاوه دانی شارپکی مردووو زیندووو بکریته وه و سەر له نوێ بونیاد بنیته وه، چونکه خۆی پیغه مبه ره. ئەگەر هه رداواش بکات داوای چۆنیته تی ده کات، به لām لیره دا ئەو به لای شار و به ناو شاردا ده پروات، له سه ریه تی که ئەو شاره ئاوه دان بکاته وه بۆیه به سه رسوپمانه وه ده لیت کن ئەم شاره مردووو، زیندووو ده کاته وه، قورسی کاره که بۆ خۆیه تی، خوی گه وره ش نیشانی ئەدات که تۆش نه بیت خوی گه وره به توانا و به هیزه که بتوانیت ئاوه دانی بکاته وه، سه د ساڵ خه وی لی ده خات و پاشان خه به ری ده کاته وه، که به ناو شاردا ده گه ری ت له وێرانه وه بۆته ئاوه دانی، گومان له وه دا نییه که زانایانی رافه کاری به ری ز، هه ر له سه ر سیاقی ئایه ته کان فه رموویانه که مه به ست مردووو کان بووه چۆن زیندووو ده بیته وه، ئەگەر ئەم مانایه ش بیت، ده شیت و وته ی زانایان سه سه رمانه، نووسەر وای نابینیت، هه رچه نده به لکه له سه ر زیندووو کردنه وه ی گویدری ژه که قسه و وته ی زانایان به هیزتر ده کات له سه ر بۆچوونی (نووسەر)، به لām وای ده بینم له زیاتر بونیاد نانه، زیندووو کردنه وه که مه به ست نییه له باسه که دا، به لکو ئاوه دانی ناوچه که و گه رانه وه ی خه لکی و دروستبوونه وه ی به شار سیاقی باسه که به هیزتر ده کات، نه ک پیغه مبه ری ک یاخود پیاو چاکیک به هه رحال دیمه وه ناو باسه که و خوی په ره وردگار ده فه رمویت: ﴿أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةً عَامٍ فَأَنْظِرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَأَنْظِرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِتَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَأَنْظِرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

﴿البقرة﴾

واته: یاخود ئەو که سه ی که به لای دنییه کدا تیپه ری که (عوزیر) پیغه مبه ر بووه، یه کن بووه له پیغه مبه رانی به نی ئیسرائیل له لای (بیت المقدس) تیپه ری، له دوا ی ئەوه ی که پاشا (ئه بوخوته نصر) وێرانی کردبوو سه قفی خانوو ده کان هه مووی پروخا بوو به سه ر دیواره کانیدا و که سی تیا نه مابوو، فه رمووی: چۆن ئەمه له دوا ی وێران کردن و کاول کردن خوی گه وره زیندوووی ئە کاته وه، یاخود ئەو که سانه ی که له ناویدا مردووون چۆن خوی گه وره زیندووویان ئە کاته وه، خوی گه وره سه د ساڵ له ویدا مراندی پاشان زیندوووی کرده وه پیتی فه رموو: ئایا تۆ چه ندیک لیره مایته وه چه ندیک مردبوویت؟ وتی: رۆژیک یان به شیک له رۆژوو که متر له رۆژیک مامه وه، خوی گه وره فه رمووی: به لکو تۆ سه د ساڵه لیره ماویته وه و مردووویت ته ماشای خواردن و خواردنه وه که ت بکه که له گه ل ئەو ماوه زۆره دا هیه گۆرانیکی به سه ردا نه هاتوو، به توانا و ده سه لات ی خوی گه وره ته ماشای گویدری ژه که ت. بکه چۆن پارچه پارچه بووه و

ئیسکه کانی رزیوهو خوای گهوره زیندوووی ده کاتهوه، بۆ ئهوهی تۆ بکهینه نیشانهیه ک بۆ خه لکی له سهر زیندوووبوونهوه، یان ته ماشای ئیسکه کانی بکه چون هه ندیکى بهرز ئه کهینهوه بۆ سهر هه ندیکى پاشان به گوشت دای ئه پۆشین کاتیک که ئه مه ی بۆ ده رکهوت و به چاوی خۆی ئه م شته ی بینى فهرمووی: ئه زانم و به راستی دلنیا م که خوای گه وره تواناو ده سه لاتى به سهر هه موو شتیکدا هه یه

ههر له ئایه ته که دا هه ست به سۆزو شعورى که سه که ده که یت که چون تووشی شوک بووه له و دارمان و ویرانکاریه.

خوای گه وره که ده یمیرنیت پاشان پرسیا ری لى ده کات؛ چه ندیکه مردوووه؟ چونکه باسه که باسی مردنه، خه وى لى نه خستوو به لکو مراندوویه تی ئه گهر باسی (متوافی) بوايه ده مانوت هه ردوو ماناکه هه لده گریت، به لām مردوووه زیندووو کراوه ته وه، ئه و کاته که نازانیت، گرنگی له وه دایه که ئی حساسی یان هه ست پیکردنی سنوورداره، سه د مردوووه زیندووو بۆ ته وه ده لیت پۆژیک یان چه ند پۆژیک ئه وه هه موو درکییه تی، به لām سه د ساله که بۆ زه مه ن و سه رده مه که یه، خوای گه وره ده یه ویت ئه وه فیری مرو قایه تی بکات کات بوونی نییه لای خوای گه وره، ئه و کاته ی که ئیستا حسابی بۆ ده که ین، ههر مه خلوقی خوا یه. ئه وه کات نییه ده پروات، به لکو ئیمه ین ده پۆین و یه ک ئاراسته مان هه یه له له دایک بوونه وه بۆ زیان پاشان مردن، گه رانه وه ی تر نییه، به لām لی ره دا باسه که ئاراسته یه کی تره خوای گه وره به عوزیر له ری گای فریشته یه که وه ده فهرمویت: ته ماشای خواردنه که ت که وه کو خۆیه تی لی ره دا خوای گه وره (قابض) کات بۆ خواردنه که وه کو خۆی ماوه، ئه وه هه یج گۆرانکاری به سه ردا نه ها تووه، به شی دووهم خۆیه تی مردوووه، به لām لاشه ی تیک نه چوو (باسط) ی لاشه ی بووه، قابضی پۆحی بووه، که واته؛ ئه و هه ردوو سیفاتى خوای مو ته عال له سهر گویدریژه که په یدا بووه، گیانی زیندووویه تی پیده به خشیت و خالق، بارئ و فاطره له دروستکردنه وه ی لاشه ی گویدریژه که نیشانی عوزیر ئه دات.

لی ره دا ئه گهر عوزیر کارى ئاوه دانی پى ناکریت، ئه و خوای په روه ردگار هه لیگرتوووه بۆ کاریکى تر، که واته لی ره دا ته نها باسه که له کاره ساته که یه نه ک زیندوووکردنه وه ی مردووان!

عوزیر له دواى سه د سāl چوو هه ماله که ی خۆی، گۆرانکاری ته و او به سهر شارو کۆلان و گه ره که که دا ها تبوو له ده رگای ماله که ی خۆیدا، ئافره تیکى پیری زۆر به سالاچوو که ته مه نی له سهر و سه د ساله وه بوو، عوزیر وتی داپیره ئه مه مالى عوزیره؟!

داپیره که ش ده ستی کرد به گریان وتی چه ندين ساله که س هه والى عوزیری نه پرسيوه ئه و پتغه مبه ری خوا بوو، من کچی بچووکی ئه وم!

عوزیریش ده لیت کچی خۆم من باوکتیم، خوای پهروه ردگار سه د سال مراندومی زیندووی کردوومه تهوه، کچهی ده لیت باوکی من دوعای بۆ هه ر نه خوشیک بکردبایه چاک ده بوو، من چاوم کویره دوعام بۆ بکه چاوم چاکبیتتهوه بزانه تۆ عوزیری؟!

ئه ویش کاره که ئه نجام ئه دات و دوعای بۆ ده کات خوای گه و ره چاوی کچه که ی چاک ده کاته وه، ئیتر ده ی ناسیتته وه که باوکی تی شاهیدی ئه وه م که تۆ عوزیری.

ئینجا له دوا ی چاک بوونه وه ی چاوی کچه که ی و گه رانه وه ی وزه و ژیان بۆ گیانی کچه که چوو ه ناو خه لک و گه لی ئیسرائیل به یه کتیک له کوره کانی زۆر پیربوو له شیخه گه و ره کانی ئه و هۆزه بوو، کچه که ی باسه که ده گیریتته وه چاوی و وزه و چالاکی خۆی وه ک موعجیزه نیشانیان ئه دات و خه لکی ده وری عوزیری ته مه ن چل سال که پیتشر سه د سال بووه مردووه وا زیندووو بۆته وه کو بوونه وه.

کوره که ی که ته مه نی زۆر به سالدا چوو ه وتی باوکم له ناو شانیدا نیشانه یه کی ره شی پتیه یه، بزانه وایه، هه موو نیشانه کانیان راست ده رچوو له گه لیداو داوایان لی کرد که ته ورات له ناو چوو ه به لکو بۆیان بنووسیتته وه، به نوختنه صر هه مووی له ناو بردوو ه.

ئین عه باس ده فره مویت: موعجیزه که ی له وه دا بوو که دوا ی نووسینه وه ی ته ورات بووه موعجیزه!! ئینجا فره مووی: ﴿وَلَيَجْعَلَنَّ آيَةً لِلنَّاسِ﴾

ئه ویش له لایه ن باوکی پیغه مبه رانی رابردوو وه ته وراتیان له جیگایه کدا شار دبووه وه چوو ده ریھتئاو سه ر له نوێ مندال و پیرو جوانی گه لی ئیسرائیل خه ریکی نووسینه وه ی بوون، خوای گه و ره له ئاسمانه وه نووری دابه زاند سه ر له نوێ کردنه وه ی ته وراته که یان، جا له دوا ی مردنی عوزیر به م هۆکاره گه لی ئیسرائیل وتیان (عوزیر کوپی خوایه) په نا به خوا له و درۆ گه و ره و کوفره چیه.

پاشان عوزیر ماوه یه کی که م ژیاو له ناوچه یه ک وه فاتی کرد به ناوی (سایر باذ)، له دوا ی عوزیر ماوه یه کی زۆر پیغه مبه ر له گه لی ئیسرائیل دا براو پیاوانی ئایینی به ئاره زووی خۆیان ده ستکاری ئه حکام و وشه کانی ته وراتیان ده کرد، خوای پهروه ردگار ماوه یه کی زۆر بۆ پیغه مبه ر هیتشتیه وه.

پرووداۋى پىتخەمبەر زەردەشت

لە زۆرىك لە مېژووھەكاندا ھاتووھە كە پىتخەمبەر نەبووھە، بەلكو كەسكى ھەكىم و فەيلەسوفىكى ناوچەى دەولەتى پارسىا بووھە، لە ئازەربايجان لە شارى (بەلخ) لە داىك بووھە.

مېژووۋى تىرىش وەك ئىبن كەئىر و ئىبن ئەئىر بە كەسكى قوتابى پىتخەمبەر ئەرميا باسيان كىردووھە! پاشان چۆتە ناوچەكانى تورك و چىن بانگەوازى پىتخەمبەرايەتى كىردووھە، كىتیبەكەى باسى ھەوالى رابردووۋى تىدا بووھە لە باسى ژيانى پىتخەمبەران.

لېرەدا باسى دەكەين وەكو ئەوھى كە پىتخەمبەرىك بووھە بۆ گەلى (ئارى) چۆن گەلى ئىسرائىل خواھنى پىتخەمبەرانى تايبەت بە خويان و جىھان بوون ھەروھە گەلانى ئارى ھاوشىوھى گەلانى ئىسرائىل پىتخەمبەريان بۆ ھاتووھە، ھەروھە پەرتوكى ئاسمانىش زۆرە كە لە مېژووھەكاندا ناويان ھاتووھە، قورئانىش ئاماژەى پىن كىردووھە (زبور الأولين)، ﴿وَأَنَّهُ لَفِي زُبْرِ الْأَوَّلِينَ﴾ الشعراء

واتە: ئەم قورئانە لە كىتیبەكانى سەرەتايىشەوھە وەكو تەورات و ئىنجىل باسكراوھە و موژدەى پىندراوھە، ياخود لە زەبوورى (داوود) پىتخەمبەر عَزَّوَاللَّامُ باسكراوھە ﴿﴾

لەو ناوانەى كە زۆر ناسراون لە ئاسيادا بىرىتە لە (ئافىستا) بەواتاى بىخ و بنەرەت دىت، كە لە زمانى عەرەبى واتا شەرىعەت، ھەروھە كىتیبى (ساما نفياء) كە كىتیبكى ئاسمانىيە و ھەروھە (براھىما) و زۆرى تر لەو ناوانە، لە بنەرەتى ئەم پىتخەمبەرانەى گەلى ئارى پىتخەمبەرانى گەلانى تىرىش ھاتوون وەكو (كۆنفوشىوس، بودا و لاوتىستۆ، ئەگەر لىكۆلىنەوھى ورد لە بارەيانەوھە بكەين ھەمووى ئايىنى يەكتاپەرستى بوون، بەلام بە دلىياوھە شىوتىراون ھەورەھە بەشكى زۆرىش لە ئايىنەكانى ھىندستان، ھەر سەرچاوەيەكى ئايىنى پاكى خواى بووھە و دەستكارى كراوھە.

زەردەشت كىيە و ئايىنەكەى چىيە؟

ھاتنى زەردەشت، زەردەشت كىيە؟

زەردەشت لە راستىدا بە چەند ناويك لىكدراوھەتەوھە بە وشترى زەرد يان ئەستېرەى زىرپىن يان پىر وەيان دەسەلاتى زىرپىن، خواھنى وشتر ياخود گەشاوھە باسيان لىوھە كىردووھە.

مېژوونووسان وا دەگىرنەوھە كە زەردەشت كۆرى پياۋىكى جوتيار بووھە لە پەگەز و پەچەلكدا ئارى بووھە، ناۋى لە بنەرەتدا (زرواستر)ە يان (زراتشت)ە، واتا خواھنى ووشتى زەرد يان ووشتى كۆن ياخود پىر دىت.

له راستیدا میژووی له دایک بوونی زهردهشت زۆر پروون نییه، بهلام میژوونووسان دهیگه پیننهوه بۆ (٦٦٠) پ. ز له ئازربایجان له دایک بووه بنه ماله که ی (ئه سپیاما) یه که له رهچه له کدا هه موو ئارین، باوکی زهردهشت ناوی (پورشاسپا) ی ئازهربایجانییه، دایکی زهردهشت ناوی (دغدو یان دگدو) بووه خه لکی (ره می) ئازهربایجانه، خیزانی سییه می زهردهشت ناوی (هویوی) بووه که کچی پاشایی ناوداری فارسه کان (فریشا ئوشتی) ی برای (جاماسب) بووه.

زهردهشت له ته مه نی پازده سالی دا دهستی به خویندن کردووه لای ماموستایه ک که ناوی (کوشتی) بووه، سهیر له وه دایه که ئه م ناوه به کارهاتووه بۆ مه راسیمی پشتوین بهستن له ئایینی زهردهشتی دا، تا ته مه نی بیست سالی به ردهوام بووه له خویندن، له دواییدا زهردهشت دایک و باوک و خیزانه که ی به جی هیشته و گهراوه به جیهاندا یان ده لێن که سیکی گوشه گیر بووه له چیاکان و ئه شکه وته کاندایانی بردۆته سه ر.

له ته مه نی سی سالی دا به په یامبه ر خو ی ناساندوه بانگه یشتی بۆ په یامبه ریتی و ئایینه که ی کردووه.

میژوونووسان ده لێن: له که ناری ده ریای (دیتا) له نزیک نیشتیما نه که ی خو ی له ئازربایجان له لایه ن فریشته یه که وه کراوه به په یامبه ر و ئه و فریشته ناوی (هومنه یان به هه مه ن) ه واتا له زمانی پارسی کۆندا به مانای بی ری چاکه هاتووه.

له دوا ی هه شت سال په یامبه رایه تی له گه ل شه ش فریشته ناسراوه که ی (ئه مشاسپندان) وتو یژی کردووه.

له دوا ی ١٠ سالی تری په یامبه رایه تی میژوونووسان ده لێن: خه لکی زۆر ئازاریان داوه ته نها یه ک که س باوه ری پێ دینیت ئه ویش نزیک ی خو ی بووه یان ده لێن ئامۆزای خو ی بووه که ناوی (مینیدی نیمون ها) بووه.

دواتر سه ری خو ی هه لده گری و پرووده کاته ئه وروپای ئیستا، له ناو یۆنان و رۆمه کان دا ده ست به بلاو کردنه وه ی ئایینه که ی خو ی ده کات.

زهردهشت له ناو یۆنانیه کاندایه (زۆرۆ ئاسترس) ناسراوه، له ناو رۆمه کانیشدا به هه مان شیوه پێیان وتوه (زۆرۆ ئاستر).

کارناسی فه ره نسی ئاو یستای (جیمس دار میسته ر) ده لیت: له دوا ی به جی هیشتنی زهردهشت له ناوچه که دا، توانی رۆمه کان و یۆنانیه کان پیکبخت و کوکیان بکات له سه ر خوایه ک که له زهردهشت دایان تاشی ناویان نا (هوم) که له شیوه ی مرۆف دا بوو.

(كرن) ميژوونووسي فرهنسي ده لئيت: زهردهشت په يامبه ر نه بوو به لكو رښيبريكي پرووناك په رست بوو؛ له گه رانه وهيدا بو خوره لات ناونرا به خواي خوړ.

نه فلاتون له ۴۲۹-۳۴۷ ي.ز به راشكاوانه باسي زهردهشتي كړدوو نه و به فهيله سوفينيكي پارس و هينده كاني ده زانئيت و به دامه زرينه ري ثايني (مه زده سنا) ي زانيوه كه تا ئيستاش له هندستان و ئيراندا نه و ثاينه ماوه.

ميژوونووسي سه ده ي سيته مي زايين (بروسوس) زهردهشت به پاشايه كي خوازاوي پارس و ماده ده كان ده زانئيت.

ميژوونووسه به ناوبانگه كاني جيهان هه موو له سهر نه وه كوكن كه زهردهشت خه لكي نازهر بياجانه و ميژوونووسه كانيش بريتين له (براتلمه، مولون، سيستان، گلدهير، جاكسون و پيريتيا)، به لام رايه كي كه هه يه كه ده لئين زهردهشت خه لكي شاري (ره ي) واتا تاراني ئيستا به زماني ناويستايي باسي كړدوو به شاري تارانيان وتوه (وغ) و به زماني په هله وي پتي ده لئين (ركا) كه گوايه زهردهشت له وي له دايك بووه.

نه و ميژوونووسانه ش بريتين له (نه فلاتون، ديوجين له گه ل هرموودرس) كه قوتابي نه فلاتون بووه، ههر نه وانيش وشه ي زهردهشتيان ليك داوه ته وه به ماناي نه ستيره ي زرين يان نياز پاك يان به زه وي كيله ريكي باش ليكيان داوه ته وه .

له ناو ميژوونووساندا ته نها ميژوونووسي نه لمانی كه ناوي (دوماريني) يه ده لئيت زهردهشت خه لكي (به لڅ) ي روزه لاتي ئيرانه يان (نوروميه) و زهردهشتيشي به ماناي سوتان و گه شاهه ناوزه ند كړدوو.

به ههر جوړيك بيت ده گه رينه وه سهر باسه كه، ته نها ويستم سهرنجي خوينه ر پاكيشم بو باس كړدني جيگه و ريگاي زهردهشت.

به ميس دهر كه وت كه زهردهشت كورد نيه، به لكو زوريك پيان وايه كه ره گه زي زهردهشت ناري يه و له بيخدا نازهر يه!

له پاش گه رانه وه ي بو ناو مه لبه ند و زيدي باو و باپيراني وهك پيشتر ثامازه مان بو كړدوو له هه ري مي خوره لاتي ئيران گه يشته باره گاي پاشاي نه و هه ري مه كه پاشاي پارسه كان بوو ناوي (ويشتاسب) بوو.

زهردهشت به هو ي زيره كي و ليوه شاهه ي خو ي تواني له ده سه لاتي نه و پاشايه دا جيگاي خو ي بكاته وه تا دوو سال به نه يني كاري كړد، تا نه و پاشايه به ينيته سهر بيرو بو چون و ثاينه كه ي

خۆی، به لām دهسه لاتداران و فه رمانه وایان و پیاوانی ئایینی ئەو ده فهره زۆر دژایه تی زهرده شتیان ده کرد.

له دوا ی ئەوه ی که زهرده شت که چه که ی خۆی دا به (ویش تاسب)، که به ته مه ن ۴۸ سāl له که چه که ی زهرده شت که وه تر بوو، که چه که ی ناوی (یورو چیست) بوو.

له پاشاندا ته وای ه یزو ده سه لاتی خۆی خسته ژێر دهستی زهرده شته وه تا ئایینه که ی ب لāو بکاته وه و خۆشی برۆای پێ ه یناو ئایینی زهرده شتی بووه ئایینی فه رمی ئێران و بۆ ب لāو کردنه وه ی ئەم ئایینه که وه تنه جه نگ و کۆشش کردن له ماوه ی ۲۰ سālدا خه ریکی بانگه واز و داگیر کردنی ولاتانی چوارده وریان بوون، که زهرده شت ته مه نی که یشته ۷۷ سāl له جه نگیکدا به رانه ر به تورانییه کان و ماده ده کان که له راستیدا سه ره که و تن به سه ریاندا پارسه کان توانیان ماده ده کان و تورانییه کان تێک و پێک بشکێتن و زهرده شتیش له ته مه نی ۷۷ سālیدا که یه کێک بوو له سه رکرده ی ئەو له شکرانه به دهستی تورانیه کان کوژرا.

كتیبي ئاویستا

وشه ی ئاویستا له بنه‌ره‌تدا واتاکه‌ی به بیخ دیت یان ئەسل وه یان په‌نا یاخود دۆستایه‌تی هاتووه.

کتیبي ئاویستا په‌رتوکی ئایینی زه‌رده‌شته که هیچ گومانیکي تیدا نییه که ئەم په‌رتوکه هیچ سه‌رچاوه‌یه‌کی نه‌ماوه، به‌لگه‌شمان بۆ ئەمه میژوونووسان ده‌لێن: له سه‌رده‌می خۆیدا له ته‌ختی جه‌مشید دا له‌و ئاته‌شگایه‌هه‌لگیراوه له سه‌ر پێستی گیانله‌به‌ران نووسرا بووه‌وه که کاتیک ئەسکه‌نده‌ر له ۳۳۱ ی.ز دا که هه‌خامه‌نشینه‌کان، بابلیه‌کان و پارسیه‌کانی گرت ئەو ئاته‌شگایه‌ی سووتاند و ئاویستا که‌ی له ناو برد.

ئەو ئاویستایانه‌ی تریش که له ئاته‌شگاکی تردا مابوونه‌وه وه‌ک ئاته‌شگاکی هه‌ندستان، ئازهره‌بایجان، یۆنانیه‌کان بۆ خۆیان دزییان، میژوونووسه‌کان ده‌لێن: زۆربه‌ی زۆری فه‌له‌ک ناسه‌کانی یۆنانی له کتیبی ئاویستاه‌و فی‌ری فه‌له‌ک ناسی بوون.

ده‌لێن ئاویستا سه‌رچاوه‌یه‌کی باش بووه بۆ گه‌ردوونناسی

له سه‌رده‌می (ئه‌رده‌شیر) پاشای ئەشکانیه‌کان که له دوا‌ی نه‌مانی ده‌سه‌لاتی ئەسکه‌نده‌ره‌وه ویستی سه‌ر له نو‌ی ئاویستا کو‌ بکاته‌وه، فه‌رمانی دا به‌ رۆحانی و موغه‌کان که ده‌ست بکه‌ن به‌ کو‌کردنه‌وه‌ی ئاویستا، ئەمه‌ش موغه‌کان و رۆحانییه‌کانی هاندا که خۆیان بکه‌ن به‌ زه‌رده‌شت و ئەوان سه‌ر له نو‌ی دارشته‌وه‌ی ئاویستا بکه‌نه‌وه!

میژوونووسی کورد مه‌ردۆخی ده‌لێت: ئەوه‌ش بوه‌ هو‌ی ئەوه‌ی که چه‌ند زه‌رده‌شتیک دروست بب‌یت تا به‌ ئاره‌زووی خۆیان چه‌ند ئاویستایه‌ک بنووسنه‌وه!

له ده‌وله‌تی ساسانیه‌کاندا زۆر به‌ه‌ویان دا به‌ ئایینی زه‌رده‌شتیه‌ت، که‌سێکی رۆشنبیر که به‌ په‌چه‌له‌ک کورد بوو بۆ وه‌رگرته‌ی ده‌سه‌لات له ساسانیه‌کان و ده‌سه‌لاتی کوردی بب‌ینیته‌وه‌ کایه‌ وتی من زه‌رده‌شتم؛ ئاویستایه‌کی نووسراوه‌ی جوانی به‌ده‌ستی خو‌ی خسته‌ به‌رده‌ست ساسانیه‌کان، خو‌شی کرده‌ گه‌وره‌ی موغه‌کان و رۆحانییه‌کان، زه‌رده‌شتیه‌تی کرده‌ یاسا و ئایینی کیشوه‌ری ساسانی.

ئەمه سه‌ری نه‌گرت پاشان له سه‌رده‌می (شاپور) دا گه‌رانیکي زۆریان کرد له یۆنان و هیندستان و ئاته‌شگاکی تری زه‌رده‌شتی دا تا به‌م شیوه‌یه‌ کو‌یان کرده‌وه که له پاستیدا ئاویستا نه‌بوو، به‌لکو ته‌نها قسه‌و باس بوو له سه‌ر زه‌رده‌شت هه‌ر قسه‌یه‌کی گیراوه‌ بوو هیچی تر.

ئاویستایان دروست کرد له ۳۱ (نسک) یان به‌ش تا سه‌رده‌می ئایینی ئیسلام.

که ئایینی ئیسلام هات ئاویتسا کاریگه ری ئیسلامی له سه ر بوو، یان یاسایی (فیودهت) به کار دههیترا که کوپ دهیتوانی دایک و باوک کچی خۆی ماره بکات و خوشک و برا لهیه ک ماره بکریتن له سه ر ئه و بنه مایه ی که په چه له ک ون نه بیئت، له م سه رده مه دا ئه م کاره باو بوو، بۆ نمونه میژوونووسان ده لێن: هاتنی ئایینی ئیسلام بۆ ناوچه که ئه و چاکه به ی له گه ل میلیله تی کورددا کرد که مه حره می دروست کرد له ناوچه که دا، له یاسای شه ریه تی زه رده شتیدا به ناوی یاسای (فیودهت) که دایک له کوپری خۆی ماره ده کرا و کچ له باوک و خوشک له برا (کامبوزیا) که که سایه تیه کی ئایینی بوو خوشکه که ی خۆی هیئا و پاشان کوشتی (هیروودوت) له ۴۸۴- ۴۸۹ ی پ.ز باسی کردوو، (ئه رده شیزی دووه م) که چه که ی خۆی ماره کرد که میژوونووسی یۆنانی (کتیزیاس) پینج سال پيش زاین ژیاوه و ئه م میژوووه ی نوسیوه ته وه پاشان (قوباد) که چه که ی خۆی ماره کرد، میژوونووس (ئاگاتياس) باسی لئوه کردوو (ئه نه وشیره وان) ئه ویش که چه که ی خۆی ماره کردوو پرؤفیسۆر (پالینوم) باسی کردوو که وه رگیری میژووی (هیروودوت) ه بۆ زمانی ئینگلیزی، زۆری تریش هه ن که که سایه تی ئایینی بوون و ئه و یاسایه یان به کار هیئاوه که گوايه ئیتسا زه رده شتیه کان ده لێن ئه مه له ناو ئایینی زه رده شتیدا باو نه بووه به لکو له ناو ئاریه کاندنا باو بووه خو ئه گه ر واش بیئت زه رده شت په یامبه ری ئاریه کانیش بووه!

ئایینی ئیسلام ئه و چاکه به ی هه بووه بۆ گه لی کورد که ئه و یاسایه ی نه هیشت.

ئه و چوار به شه ی ئاویتسا که هیچ شه رع و یاسایه کی تیدا نه ماوه، به لکو ته نها چیرۆکی به ر ناگردانن بریتین له مانه ی خواره وه:

۱- دینکرد

۲- نه ته ر

۳- ویستاگ

۴- یه زده ک

هه روه ها له ناو ئه و چواره به شه ی ئاویتسا دا پینج بنه مای سه ره کی هه یه بۆ به ندایه تی:

۱- یه سنا: واتا نزا و پارانه وه که له به رانه ر ناگردا ده خوینریت.

۲- ویس پزد: واتا به ندایه تی بۆ ئاهورامه زدا ئه مه ته واوکه ری یه سنايه.

۳- وه نیدان: ئه مه یان ده ستووری ئیش وکار و سه رکه وتنه به سه ر دیو درنجه کاندنا.

۴- پشت یان سروود یان گاته: ئه مه بۆ ئه و شه ش فریشته یه ده خوینریت که زه رده شت گفتوگۆی له گه ل کردون.

۵ -خوردە ئاۋىستا: واتا ئەو نوۋىزانەي لە بۆنە و جەژنەكاندا دەخوڧىرت.

بە كورتى ئەمە باسكى ئاۋىستا بوو.

باوهرى زەرەشتى

لە ئايىنى زەرەشتىدا ئاهورامەزدا بە خۋاي چاكە ناوزەد كراۋە، ئەهرىمەن بە خۋاي خراپە دانراۋە.

ھەمىشە ئەم دوو دەسەلاتە كە لە ناو زەرەشتىيەتدا بە خوا ناسراون لە كىشمە و ۋەرگرتى دەسەلاتدان بۆ ۋەرگرتى دەسەلات لە دەست يەكتى.

ئەۋەي كە جىگاي سەرنجە ئەم دوو خۋايە لە خۋايەكى كەۋە سەرچاۋەيان گرتوۋە كە ناۋى (زەروان) كە گۋايە زەروان لەمەۋلاۋە دەسەلاتى خۆي بەخشىۋەتە دەست ئاهورامەزدا بۆ چاكە، بەلام ئەهرىمەن ئەمەي پى پەۋا نىيە، بۆيە كەۋتۆتە گياني شوين كەۋتۋوانى ئاهورامەزدا.

ئەگەر باۋەرپىك لە سەر ئەم شىۋەيە داۋەزىرت خۋاكان لە دەسەلات لە يەكتى سەندنەۋەدا بن ئەو كات ژيان بەرەۋ لە ناو چوون و مرقۇقەكانىش بەرەۋ فەتارەت دەچن، كەۋاتە ئەم ئايىنەي كە ئىستا بانگەۋازى بۆ دەكەن ھەلخەتاندنى گەلى كوردى موسلمانە و بىرىكى پوكاۋەي سەردەمى ساسانىەكانە كە ئىستا ئەيانەۋىت بە ناۋى ھىنانەۋە كايەي دەۋلەتى كوردى كە گۋايە ۋەك زەرەشت بانگەۋازى بۆ دروستبوونى دەۋلەتتىكى كوردى كرديت وا ئىستا دەيانەۋىت بە بىرى زەرەشتى دەۋلەتى كوردى داۋەزىرتن كە تەنانتەنەنەمايەكى ياسايى لە ناو ئەو ئايىنەدا نەماۋە يان بە سروودى ئەي رەقىب كە شانازى بە كەيخوسرەۋە دەكەن، خۆيان بە نەۋەي ئەو دەزانن لە كاتىكدا دەۋلەتى مادد بەدەستى ئەو لە ناو چوۋە.

كەئىسلام ھات كۆتايى ھىنا بە پىرۋزترىن شتى زەرەشتى كە برىتى بوو لە مىزى گا، ئايىنى پىرۋزى ئىسلام چاكەيەكى ترى خستە سەرشانى كورد ياسايەكى ترى ئاۋىستايى و زەرەشتى ترىشى نەھىشت كە برىتى بوو لە (پەدوو) يان (ھەلگرتن) كە لە ناو كۆمەلگاي كوردەۋارىدا ۋاي لىھاتبوو كچەكان و ژنەكان لە مالىەكاندا زىندانى دەكران، نەكو پىاۋىك ئايىنى زەرەشتى يان موغىك يان ئەتروبانىك ياخود پۇحاننىەك پەدوى كات و ئىتر كە دوورى خستەۋە لە جىگاي خۆي ئەۋكات ئەو دەبىتتە خاۋەنى ئەو ئافرەتە، ھەرچەندە بە داخەۋە ئىستاش لە ھەندى ناۋچەي كوردستاندا ئەو مەراسىمە ماۋە، بەلام گۇرپانكارىيەكى تەۋاۋى بەسەردا ھاتوۋە گۋايە ئىستا ئەگەر دوو كەس يەكتريان بە دل بىت ھەلى دەگرىت و دەبىيات، بەلام بۆ دەبىيات بۆ لە خۆي مارە ناكات خىرا.

پاشان به نه مانی ئەم ئایینه و مهرسیمه کانی کورد پرزگار بوو به تایبەت لاوانی کورد به کچان و کوپانی له دەست به قوربانی کردن، چونکه ئەگەر ئاتەشگەیه کی تازهی زەردهشتی بکرایه تهوه ده بوو کچێک بکرایه ته قوربانی و پیشکەشی ئاتەشگە که بکرایه، خو ئەگەر کچێک دهست نه کهوتایه ئەوا کوپێکی نابالغان ده کرده قوربانی که (ئولاف ئوشیم) له کتیبی میژووی گه‌یشتن به دهسه‌لاتی خۆیدا باسی کردووه.

گه‌لی کوردی موسلمان هه‌میشه شانازی کردووه به ئایینی پیروزی ئیسلامه‌وه له بهر ئەوه‌ی ئەوه‌نده‌ی ئیمه سوودمان له ئایینی پیروزی ئیسلام بینیوه ئەوه‌نده سوودمان له هیچ بیرو باوه‌ریکی که نه‌دیوه به تایبەت نازانین ئیستای بیرو زەردهشتی و له پیشینه‌شدا چ خزمه‌تێکی به میلیله‌ته‌که‌ی من کردووه تا ئەو بیر و باوه‌ره جێگه‌ی سه‌رنجی من بێت.

(مه‌ودودی) ده‌لێت؛ ئیمه ناتوانین هیچ شتێک به زەردهشت بلێین وه‌ک موسلمان له‌به‌ر ئەوه‌ی ئەگەر په‌یامبه‌ر بووبێت ئەوه په‌یامی په‌یامبه‌رێتی ته‌واو بووه کۆتایی پێ هاتووه، خو ئەگەر فه‌یله‌سوفی‌کیش بووبێت وه‌ک زۆربه‌ی فه‌یله‌سوفه‌کانی تر ئیمه سوودی لێوه‌رده‌گرین.

مەملەكەتى شازدەيەم

پرووداوى ھاۋەلانى ئەشكەوت و ذولقەرنىن و يەئجوج و مەئجوج

ھاۋەلانى ئەشكەوت كىن؟

ئەم باسە راستە ھېچ پەيۋەندى نىيە، بە پېغەمبەرەنەۋە، بەلام پەيۋەندى زۆرى ھەيە بە كات و سەردەمى پېغەمبەرەن سەلامى خاۋايان لىبىت.

لە ھەرەمى سەرچاۋەى مېژۋى ئىسلامدا، ئەم باسەم بىنيۋە كە دوايى ژيانى ھەزەرەتى (عيسا) نووسرا ۋە، گوايە ئەۋكات پروۋىداۋە لە دواي گەرەنەۋەى (عيسا) كۆرى مەرىم بۆ لاي پەرۋەردگارى، بەلام بە چەند بەلگەيەك دەيسەلمىتتە كە ۋانىيە.

بەلگەى يەكەم: گوايە لەسەردەمى پادشايەكدا بە ناۋى (دەقيانوس) كە لە راستى دا ھېچ سەرچاۋەيەك نىيە ئەۋ ناۋە پشت راست بىكاتەۋە لە سەردەمى (عيسا) كۆرى مەرىمەدا، بە ھەموو پېۋەرەيەك ھەلەيە ئەگەر لە سالى يەكى مىلادى دەست پېيەكەين كە خودى ھەزەرەتى (عيسا) سى و سى سالى يان سى و پېنچ سالى لە سەر زەۋىدا ژياۋە، ئەمانىش (۳۰۹) سالى خەۋتوون ياخود (۳۰۰) سالى ۋاتا جياۋازى پۋژمىرى ھىجىرى و شەمسى

لانى كەم لە دواي گەرەنەۋەى (عيسا) (۲۰۰) سالى نەخايند ھەموو پۋمى شەرقى و غەربى لە كۆمەلەى نىقىيەۋە ئايىنى مەسىحيان ۋەرگرت ماۋەيەكى كەم نەبىت، بە ھۆكارى جوۋلەكە لە ناۋ قودس و دەۋرۋبەرىدا، دەنا لە رېگاي پۆلسەۋە ھەرزوۋ دىنەكە شىۋىتراۋە لە لايەن ۋلاتانەۋە تەبەنى كرا.

كەۋاتە بەلگەى يەكەم ناگونجىت، لە نىۋان پېغەمبەر عيسا (ﷺ) و پېغەمبەر محمد ﷺ (۵۶۰) سالى نىۋانىيە. بە گۆرەى پۋژمىرى (گرىگورى)، بۆ زانىارى خويىنەر سەرەتا ئەم پۋژمىرە مىلادىيە يان ۋەكو كورد دەلىت زايىنى لە ماۋەى ھەشت مانگدا سالى دروست بوۋە، تا گرىگورى ناۋى چوار پادشاي ئەۋرۋپاي خستە سەر بەناۋى (ئۆگەستىن، يەنايەر، مارشال و فېبراير)

بۆ زانىارى گۆرانكارى لە سالى زايىنى نىزىكەى سالى (۵۰۰) كۆچى ئەنجامدرا لە لايەن گرىگورى (پاڧايى ياخود پاڧاي) پۋم.

که واته به هه موو پتوهریک ناگونجیت دوای (عیسا) ی کوپی مهربم بیت، خوای گه ورهش له هه موو زاناتره (والله أعلم).

به لگهی دووهم: بۆ ئهم باسه ئه وهیه هیچ په یوهندی به نساروه نییه، له کتیبه کاندای هاتوو له میژوویندا، پرووداویکی واکه وره له سالانی زاینیدا زوو ههستی پی دهکرا و پاداشت دهکرا له میژوودا، که واته به هیچ شیوهیه که له دوور و نزیک جیگای گرنگیدانی نه سارا نه بووه به هه موو مه زه به کان له هه موو سه ردهم و کاتیکدا، هیچ سه رچاوهیه که دوور و نزیک باسی نه کردوو و بایه خی پی نه دراوه.

به لگهی سییهم: یه هود خاوهنی پرسیاره کهیه که قورپهیش چوو له لایان بۆ پرسپاری پیغه مبه ر، گوایه محمد ﷺ راسته پیغه مبه ره؟!

یه هود سنی پرسپاری دانن وتی ئه گهر محمد ﷺ وه لآمی دایه وه ئه وای پیغه مبه ره!

پرسپاری یه کهم: بریتی بوو له وهی پۆح چیه؟

پرسپاری دووهم: ئه و کومه له کهسه که هه له اتان، یاخود پۆژانیک بوون دیار نه مان کن بوون؟

پرسپاری سییهم: ئه و کهسه کتیه که چوارده وری دنیا گه راوه؟

ئهم سنی پرسپاره خودی یه هودیش به دوای وه لآمه کهیدا گه راوه، خویشان وه لآمی ئهم سنی پرسپاره یان لا نه بووه، خو شه ئه گهر لایان بوایه به نه ضری کوپی حارث سه رانی تری قورپه شیان دهوت، یه هودیش به دوایدا ده گه ریت ئه گهر پیغه مبه ر بیت ئه وای دهیزانیت و خوای گه ورهش به وه حی ئاگاداری ده کاته وه، یه هود و عه ره بی موشریک پرسپاره که ده کهن، به لآم وه لآم نازانن، وتیان به به لگهی ئه وهی هیچ وه لآمیان نه دایه قورپهیش سه رانی قورپهیش ته نها به پرسپار ده هاته وه وه کو قوتابی له به ردهم پیغه مبه ردا ده ستیان هه لپری و چاوه پروانی وه لآم بوون.

به لگهی چوارهم: هیچ کات یه هود پرسپاری نه کردوو له ئایینی مه سیحی چونکه برپای پیییه و به دوایدا ناروات، ئه مهش لای نووسه ر به هیزترین به لگهی، له کاتیکدا (ئین قوته ییه) له کتیبی (المعارف) دا هه مان راو بووونی هه یه.

چوونه ناو باس

قورپه‌یش بۆ ئه‌وه‌ی بزائیت محمد ﷺ پیغه‌مبه‌ره و له ئاسمانه‌وه وه‌حی بۆ دیت، شانیدیکی پیکه‌ینا به سه‌روکایه‌تی (نه‌ضری کورپی حارث) ئاماژه‌مان پێداوه له به‌شه‌کانی دیکه‌دا.

ئهم سن پروداوه به هه‌مان شیوه‌ی نادیار ده‌می‌نێته‌وه و کاتی دیار نییه ئه‌و که‌سانه‌ش دیار نین، به واتای ئه‌وه‌ی یه‌هود توانای می‌ژویی خۆی نییه و له بیرى کردووه، هه‌موو گهلان می‌ژوویان له‌سه‌ر دار و به‌رد ده‌نووسنه‌وه به‌لام یه‌هود ته‌وراتی له ده‌ستدا، بوونی له ده‌ست دا، خاک و پادشای له‌ده‌ست داو باکیشی نه‌بووه.

نووسه‌ره‌کانی هاوه‌لانی ئه‌شکه‌وت له نێوان پیغه‌مبه‌ر عوزیر پاشان هه‌زره‌تی زه‌که‌ریایه که نزیکه (٥٠٠ بۆ ٦٠٠) سال نێوانیان، ئه‌وه‌نده‌ی بۆمان ده‌رکه‌وتوو له خاکی شام دا پروداوه له‌وکاته‌ی که پادشاکانی ئێران ئایینی زه‌رده‌شت، ده‌ستکاری کراوی مه‌جوس به‌سه‌ر هه‌موو ناوچه‌کاندا بلآو کرده‌وه، هه‌رکه‌س له بت په‌رستی فارس و بابل لای بدایه ئه‌وا تووشی ئازار و ئه‌شکه‌نج و له‌سێداره‌دان ده‌بووه‌وه، یۆنانیه‌کانیش هاتبوونه ناوچه‌که و بنه‌ماله‌ی (ئه‌خمینه‌کانی) ئێران زۆر به ده‌سه‌لات بوون سنووری ده‌وله‌که‌یان تا تورکیا، میسر، چین و یه‌مه‌ن رۆیشته‌بوو، یۆنانه‌کایش خه‌ریکی ئه‌وه‌بوون که ژیان و شارستانیته‌ پاشان قه‌له‌مه‌روی خۆیان فراوان بکه‌ن، ئهم چه‌ند که‌سه‌ی که‌به‌ هاوه‌لای ئه‌شکه‌وت ناسراون له هاتنیاندا بۆ ناوچه‌که‌ بوونه‌ته یه‌کتاپه‌رست و شوین ئایینی یه‌کتاپه‌رستی که‌وتوون له رێگای بانگه‌وازی گه‌لی ئیسرائیل له ناوچه‌که‌دا ماونه‌ته‌وه، ئه‌و سه‌رچاوانه‌ی که ده‌لێن ئه‌و که‌سانه (جنرا‌لی) سه‌ربازی رۆم بوون، له راستیدا رۆم نییه به‌لکو (ئێغریق‌یه‌)، چونکه رۆم دروست نه‌بووه، به‌لکو (ئێغریق) بوونی هه‌یه و خاوه‌نی ده‌وله‌ت و ژیار و سه‌رباز و هێزی تایبه‌تی خۆیه‌تی.

له دوو حاڵه‌ت به‌ ده‌ر نییه، حاڵه‌تی یه‌که‌م بریتیه له‌وه‌ی وازیان له بت په‌رستی (زیۆس) هیناوه له ئێغریق دا، گومانی تێدانییه که سزاکه‌ی راسته‌وخۆ کوشتن بووه و نه‌زانی‌ش به‌ دینه‌که‌یان و بیرو باوه‌ریان هه‌له‌هاتوون بۆ ناو ئه‌شکه‌وت.

حاڵه‌تی دووهم: هه‌ر خه‌لکی ناوچه‌که‌ن سه‌ر به ده‌وله‌تی فارس که بت په‌رستن، هه‌موو سه‌رباز و په‌لدارى ده‌وله‌تی پارسیا بوون، که پێیان زانراوه هه‌له‌هاتوون بۆ ئه‌شکه‌وت.

يارانی كه هف
نه فسوس: باكووری خورناوای
طه رسوس
به دیوا به تکی تر نزیك به تراء له نوردون

خوای که و ره ده فیه رمویت: ﴿أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا﴾^۱
 إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿۲﴾ فَضَرَبْنَا عَلَى
 آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿۳﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَتْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَى لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا ﴿۴﴾ نَحْنُ نَقُصُّ
 عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَرِذْنَهُمْ هُدًى ﴿۵﴾ وَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا
 رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا ﴿۶﴾ هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ
 آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ﴿۷﴾ وَإِذْ اغْتَرَفْنَاهُم مِمَّا
 يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْثَرَا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِزْقًا ﴿۸﴾
 * وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزْوُرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي
 فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِلْ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا ﴿۹﴾
 وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكُلُّهُمْ بَسِيطٌ ذِرَاعُهُ بِالْوَصِيدِ لَوِ
 اطَّلَعَتْ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمَلِيتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿۱۰﴾ وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ
 مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ
 هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا ﴿۱۱﴾
 إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذَا أَبَدًا ﴿۱۲﴾ وَكَذَلِكَ اغْتَرَفْنَا
 عَلَيْهِمْ لِيَتْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَزَّعُونَ مِنْهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا
 عَلَيْهِمْ بُنْيَانًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا ﴿۱۳﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ
 رَابِعُهُمْ كُذِّبُوا وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كُذِّبُوا رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كُذِّبُوا قُلْ رَبِّي
 أَعْلَمُ بِعِدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿۱۴﴾ وَلَا
 تَقُولَنَّ لِشَايٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ عَبْدًا ﴿۱۵﴾ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِي
 رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا ﴿۱۶﴾ وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا ﴿۱۷﴾ قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
 لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ مَا لَهُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ
 أَحَدًا ﴿۱۸﴾ وَأَقْلَمَ مَا أَوْحَى إِلَيْكَ مِنْ كِتَابِ رَبِّكَ لَا مُبْدِلَ لِكَلِمَاتِهِ وَلَنْ تَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا ﴿۱۹﴾ ﴿

الكهف

واته: ئه‌ی محمد ﷺ تۆ وا گومانێ بێردو واتزانی که هاوه‌لانی ئەشکه‌وته‌که و (په‌قیم) شتیکی سه‌یرو سه‌رسوپه‌ینه‌رن، نه‌خێر هه‌ر ئەمانه‌ نییه به‌لکو نیشی خوای گه‌وره زۆر له‌مه سه‌یرو سه‌رسوپه‌ینه‌رتیه، ئەو به‌لگه‌و موعجیزانه‌ی که ئاشکرام کردووه بۆ به‌نده‌کانم زۆر له‌مه گه‌وره‌ترو سه‌رسوپه‌ینه‌رتیه، (په‌قیم) ناوی ئەشکه‌وته‌که بووه یان ناوی دۆله‌که بووه یان ناوی دێیه‌که بووه، یاخود ناوی ئەو شاخه‌ بووه که ئەشکه‌وته‌که‌ی تێدا بووه، یان ئەو له‌وحه‌ بووه که ناویانی لی نووسراوه‌و له‌ ده‌رگای ئەشکه‌وته‌که‌یان داوه‌⁵ کاتیک ئەو کۆمه‌له‌ گه‌نجه‌ باوه‌رداره‌ بۆ پاراستنی دینه‌که‌یان له‌ده‌ستی قه‌ومه‌که‌یان پرایانکرد و چوونه‌ ناو ئەشکه‌وته‌که‌وه و وتیان: ئه‌ی په‌روه‌ردگارمان له‌لایه‌ن خۆته‌وه‌ په‌حمان پێ بکه و بمانپاریزه‌ له‌ دوژمن و سه‌ره‌نجاممان باش بکه، کاره‌که‌شمان چاک بکه که پائه‌که‌ین له‌ده‌ست کافران و لیان دوور ئەکه‌وینه‌وه‌⁶ ئیمه‌ش دامان به‌ گوێیاندا بۆ ئەوه‌ی هیچ نه‌بیستن و چه‌ند سالیکی زۆر خه‌واندمان له‌ناو ئەشکه‌وته‌که‌دا⁷ پاشان به‌خه‌به‌رمان هێنان له‌و خه‌وه، تا بزانی‌ن کام له‌م دوو حیزب و کۆمه‌له‌ له‌ باوه‌رداران و کافران که جیاوازی له‌ ئیوانیاندا هه‌یه‌ ده‌زانن چه‌ندیک له‌ناو ئەشکه‌وته‌که‌دا به‌ خه‌وتووپی ماونه‌ته‌وه‌؟⁸ ئه‌ی محمد ﷺ ئیمه‌ هه‌والی ئەوانت به‌ حه‌ق بۆ باس ئەکه‌ین و بۆت ئەگێرینه‌وه‌ نه‌ک وه‌ک ئەو هه‌والانه‌ی له‌لای ئەه‌لی کتاب هه‌یه‌ که راست نییه، به‌دنیایی ئەمانه‌ کۆمه‌لیک گه‌نچ بوون ئیمانیا‌ن به‌ خوای خۆیا‌ن هێنا، ئیمه‌ش زیاتر هیدایه‌تمان دان و دامه‌زرانمان کردن⁹

دلیانمان جێگیر و به‌هێز کرد و ئارامگرمان کردن به‌وه‌ی که له‌ کافران دوورکه‌ونه‌وه، کاتیک که هه‌ستان و کۆبوونه‌وه له‌ پشت شاره‌وه و بپاریان دا که بپۆن و وتیان: په‌روه‌ردگاری ئیمه‌ په‌روه‌ردگاری ئاسمانه‌کان و زه‌وییه، جگه‌ له‌ خوای گه‌وره‌ عیباده‌ت بۆ هیچ خوایه‌کی تر ناکه‌ین، که ئەوان خوایا‌ن هه‌بووه و په‌رستوویا‌نن ئەگه‌ر ئیمه‌ عیباده‌ت بۆ جگه‌ له‌ خوای گه‌وره‌ بکه‌ین ئەوه‌ به‌دنیایی زیاده‌ر ویمان کردووه و سنوورمان به‌زاندووه و له‌ حه‌ق دوورکه‌وتووینه‌ته‌وه و قسه‌یه‌کی پوچه‌ل و به‌تالمان کردووه¹⁰

⁵ - هه‌میشه‌ گه‌نجان زیاتر پوو له‌ حه‌ق ده‌که‌ن، ئەوانه‌نیشی باوه‌ریان به‌ پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هێنا زۆربه‌یان گه‌نچ بوون و که‌میک له‌ پیره‌کان موسلمانبوون و زۆربه‌یان له‌سه‌ر شه‌ریک دانان بۆ خوا مردن، ئەم ئایه‌ته‌ به‌لگه‌یه‌ له‌سه‌ر ئەوه‌ی که ئیمان زیاد و که‌م ده‌کات، به‌ گوێپه‌یه‌لی و کرده‌وه‌ی چاک زیاد ده‌کات و به‌ تاوان و سه‌رپێچی که‌م ده‌کات.

⁶ - هه‌رچه‌نده‌ زۆر خۆشگوزهران بوون و له‌ نه‌وه و خزمه‌ نزیکه‌کانی پاشای پۆم بوون، ته‌واوتر ئەوه‌یه‌ ئەم به‌سه‌رهاته‌ پێش هاتنی عیسا ع‌ل‌یه‌الس‌لام بووه، چونکه‌ زاناکانی جووله‌که‌ بایه‌خیا‌ن داوه‌ به‌ پاراستنی به‌سه‌رهاته‌که‌یان و له‌ کتابی ئەواندا باسکراوه‌ و ئەوانیش پێش عیسا بوونه

ئەم قەومەي ئىمە جگە لە خواي گەورە خوي تريان بۆ خويان بربار داو، ئەي بۆ بەلگە يەكى ئاشكرا ناھيىن لەسەر خويەتى خواكانيان كى ستمەكارترە؟ واتە: ھىچ كەسك زالمتر نىە لەو كەسەي كە درۆ بۆ خوي گەورە ھەلئەبەستى و شەريك بۆ خوي گەورە بربار ئەدات ۛ كاتىك كە ئىوہ لە بت پەرستان و خواكانىشان دووركەوتنەوہ و جىابوونەوہ و پوڭىشتن و پەناتان برد بۆ ناو ئەشكەوتەكە پەرورەدگار پەحمەتى خويتان بۆ بلاو ئەكاتەوہ و بەفراوانى ئەپريژى بەسەرتاندا، كارىستان ئاسان ئەكات ۛ⁷ كاتىك كە خۆر ھەلدېت لەسەر ئەشكەوتەكەيان لائەدا و لار ئەبىتەوہ بەلای راستدا كاتىك كە خۆر ئاوا ئەبى بەھەمان شىوہ لائەدات و لىيان دوورئەكەويتەوہ بەلای چەپدا، ئەوانىش لە شويىكىدا بوونە لەناو ئەشكەوتەكە كە كوني ھەبووہ و كراوہ و فراوان بووہ،⁸ پاراستنى لاشەي ئەوان يەككە لە نىشانەكانى گەورەيى خوي گەورە ھەر كەسك خوي گەورە ھىدايەتى بدات ئەوہ ھىدايەتدراوہ، ھەر كەسكيش كە خوي گەورە گومراي بكات نابىنى دۆستى ھەبىت و پىنمايى بكات بۆ پىگاي راست ۛ⁹ تۆ وا ھەست ئەكەي كە ئەوان بەخەبەرن لە كاتىكىدا ئەوان خەوتوون لەبەر ئەوہي چاويان كراوہتەوہ، لە كاتى خەوتندا ئەمدىو و ئەودىويان پى ئەكەين بۆ ئەوہي زەوى لاشەيان نەخوات، سەگەكەيشان كە لەگەلئاندا بوو ھەردوو دەستى شۆر كردۆتەوہ لە بەردەم دەرگاكدە، ئەگەر تۆ بيانىنى ئەوہ لىيان پائەكەي، لىيان ئەترسىت و ترس پى دلت ئەبى بەھۆي ئەو شىوازەي كە ئەوانى تىادان و خوي گەورە وای كردبوو ھەركەس بيانىنىت لىيان پابكات تا كاتى ديارىكراو، ياخود وتراوہ لەبەر درىژى نىنۆك و قزو پىشان ۛ⁹ بەم شىوازە بەخەبەرمان ھىنان كە لەشساغ و تەندروست بوون تا لەناو خوياندا پىسار بگەن چەندىك ماوينەتەوہ؟ يەككە لەوان وتى: چەندىك لىرە ماونەتەوہ و خەوتوونە؟ وتيان: پوژىك يان ھەندىك لە پوژىك ماوينەتەوہ لەبەر ئەوہي بە بەيانى ھاتوونە و خوي گەورە بۆ ئىوارە بە خەبەرى ھىنان بۆيە وتوويانە: پوژىك ھەندىكى تريان وتيان: خوي گەورە خوي ئەزانى ئىوہ چەندىك ماونەتەوہ، يەككىكتان بەم پارەيەي كە پىتانە كە پارەي زىو بووہ بىنيرن بۆ شارەكە با بزائى كام خواردنە لە ھەمووي پاكتر و ھەللاترە بۆمان بىنىت با بە نھىنى پروات تا كەس نەيناسىتەوہ و كەس ھەستى پى نەكات و شوئىنەكەمان نەزانىت ۛ چونكە ئەگەر ئاشكرا بىن و ئەوان ئاگايان لىمان بىت و شوئىنمان بزائن بە دلتايى پەجم و بەرد بارانمان ئەكەن، يان ئەمانگەرپىننەوہ سەر دىنەكەي خويان، ھەر كەسكيش بگەرپىتەوہ بۆ دىنى ئەوان

7- پاشا زۆر بەدواياندا گەراوہ نەيدۆزىنەوہ و خوي گەورە وئلى كردن، ھەروەكو چۆن كافرانى وئىل كرد لە دۆزىنەوہي پىغەمبەرى خوا و صلى الله عليه وسلم ئەبو بەكر لەناو ئەشكەوتەكە، ھەرچەندە چوونە سەر ئەشكەوتەكەيش.

8 - واتە: لە كاتى خۆرھەلاتن و خۆرئاواو بوونىشدا خۆر لىي نەداون و لە سىبەردا بوونە و خوي گەورە پاراستنى لەوہ.

9 - نەچۆتە ژوورەوہ بۆ پاسەوانى كردنيان، لەبەر ئەوہي مەلانىكەتى پەحمەت ناچىتە مالىكەوہ كە سەگ و وئىنەي تىدا بىت، ئەمىش وەكو ئەوانى بەسەر ھات، لە قورئانى پىرۆز لەگەلئاندا باسكراوہ كە ئەمە سوودى ھاوہلايەتى كردنى پياوچاكەنە.

ئه‌وه‌ هه‌رگیز نه‌ له‌ دونیا و نه‌ له‌ قیامه‌ت سه‌رفرازو پرزگاری نابیت^{١٠} به‌م شیوازه‌ شوینه‌که‌یاغمان
 ئاشکرا کرد و خه‌لک دۆزیانه‌وه‌ تا خه‌لکی بزائن به‌لئینی خوای گه‌وره‌ به‌ زیندووو بوونه‌وه‌ حه‌قه‌
 له‌به‌ر ئه‌وه‌ی له‌و سه‌رده‌مه‌ خه‌لکی باوه‌ریان به‌ زیندووو بوونه‌وه‌ لاواز ببوو، به‌ دلنایایی
 قیامه‌تیش دیت و هیچ گومانیکێ تیانه‌ی، دوا‌ی ئه‌وه‌ی که‌سیکیان چوو له‌ بازار خواردن بکری‌ت
 خه‌لکی پاره‌که‌یان بینی وایانزانی ئه‌مه‌ که‌نزیکه‌ و دۆزیوتیه‌وه‌، بردیان بۆ لای پادشا دواتر
 شوینه‌که‌یان ئاشکرا‌بوو زانیان ئه‌مانه‌ خوای گه‌وره‌ وه‌کو موعجیزه‌ خه‌واندووونی و له‌ویدا خوای
 گه‌وره‌ مراندنی، خه‌لکه‌که‌ کیشه‌ که‌وته‌ نێوانیه‌وه‌ وتیان: شوینیکیان له‌سه‌ر دروست بکه‌ن
 خوای گه‌وره‌ خۆی زاناتره‌ به‌مان، ئه‌وانه‌ی که‌ زāl بوون به‌سه‌ر کاره‌که‌دا و قسه‌ پۆشیستوو و
 ده‌سه‌لاتدار بوون وتیان: مزگه‌وتیکیان له‌سه‌ر دروست ده‌که‌ین^{١١} هه‌ندیک له‌ خه‌لکی ئه‌لێن:
 ئه‌مانه‌ سێ که‌س بوونه‌ و چواره‌میان سه‌گه‌که‌یان بووه‌، هه‌ندیکێ تریان ئه‌لێن: پینچ بوونه‌ و
 شه‌شه‌میان سه‌گه‌که‌یان بووه‌ له‌ خۆیانه‌وه‌ به‌ گومان و بێ زانیاری قسه‌ ئه‌که‌ن، هه‌ندیکێ تریان
 ئه‌لێن: حه‌وت بوونه‌ و هه‌شته‌میان سه‌گه‌که‌ بووه‌. ئه‌ی محمد ﷺ بلی: په‌روه‌ردگارم
 خۆی زاناتره‌ به‌ ژماره‌یان چه‌ند که‌س بووه‌، که‌س ژماره‌یان نازانی ته‌نها که‌میک نه‌بیت، تۆ تیايدا
 پۆمه‌چۆ مشتومرو ده‌مه‌قالیی تیا مه‌که‌، ته‌نها باس کردنیکێ ئاشکرا سووک نه‌بیت به‌وه‌ی که‌
 زۆر پۆنه‌چن تیايدا ته‌نها بیگێرنه‌وه‌، تۆ داوا‌ی فه‌توا له‌ هیچ که‌سیک له‌وان مه‌که‌ له‌ جووله‌که‌کان
 چونکه‌ زانیارییان نییه‌ و له‌ خۆیانه‌وه‌ قسه‌ ده‌که‌ن، خوای گه‌وره‌ خۆی بو‌ی باس کردیت له‌
 قورئانی پیرۆزدا که‌ حه‌قه‌ و هیچ گومانیکێ تیا نییه‌^{١٢} جووله‌که‌ پرسیاریان له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا
 ﷺ کرد سه‌باره‌ت به‌ هاوه‌لانی ئه‌شکه‌وت، فه‌رمووی: به‌یانی هه‌والتان پێ ئه‌ده‌م
 نه‌یفه‌رموو: (إن شاء الله)، خوای گه‌وره‌ پانزه‌ پۆژ وه‌حی له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گرتوه‌،
 پاشان ئه‌م ئایه‌ته‌ی دابه‌زاند: بۆ هیچ شتیک مه‌لێن به‌یانی ئه‌و شته‌ ئه‌که‌م^{١٣} ئیلا بلین ئه‌گه‌ر
 خوای گه‌وره‌ ویستی لێ بیت، ئه‌گه‌ر له‌ بیرت چوو بلیی: (إن شاء الله) ئه‌وا زیکری خوای گه‌وره‌
 بکه‌ چونکه‌ شه‌یتان له‌ بیرى بردوووته‌وه‌ و به‌ زیکری خوای گه‌وره‌ شه‌یتان نامینیت و دوور
 ده‌که‌ویتوه‌وه‌ ئه‌گه‌ر پرسیا‌ری شتیک لیکراو نه‌ترانی ئه‌وا داوا له‌ خوای گه‌وره‌ بکه‌ و بلی: به‌لکو
 خوای گه‌وره‌ ئه‌وه‌نده‌ به‌لگه‌م پێ بدات تا له‌ راستیتی ئه‌م هه‌واله‌ نزیك بيمه‌وه‌ و بیزانم^{١٤} له‌
 ناو ئه‌شکه‌وته‌که‌یا‌ندا سێ سه‌د سالی هه‌تا‌وی مانه‌وه‌ نۆ سالی‌ش زیاتر، واته‌: سێ سه‌دو نۆ سال،

^{١٠} - که‌واته‌ مزگه‌وت دروست کردن له‌سه‌ر گۆر له‌ دینه‌کانی تروه‌و ها‌تۆته‌وه‌ ناو مو‌سلمانانه‌وه‌ و خه‌لکی ئه‌و بپارێه‌یان داوه‌ و
 له‌ ئیسلامدا هه‌راهه‌ و خوای گه‌وره‌ نه‌فه‌تی کردوو له‌ جووله‌که‌ و گاور چونکه‌ گۆری پیغه‌مبه‌ره‌انیان کردوو به‌ مزگه‌وت.

^{١١} - (ابن عباس) ده‌فه‌رمووی: من له‌و که‌مانه‌م که‌ خوای گه‌وره‌ جیای کردوو مه‌ته‌وه‌ و ژماره‌یان نه‌زانم حه‌وت که‌س بوونه‌ به‌
 سه‌گه‌که‌وه‌ هه‌شت بوون، سه‌باره‌ت به‌ ناوی خۆیان و سه‌گه‌که‌یان و شوته‌که‌یان گرنگ نییه‌ ئه‌گه‌ر گرنگ بوا‌یه‌ خوای گه‌وره‌
 با‌سی ده‌کرد، ئه‌وه‌ی که‌ ها‌توو ئیسرا‌ئیلیاته‌و سه‌حیح نییه‌، گرنگ په‌ندو نامۆ‌زگاری وه‌رگرتنه‌ له‌ به‌سه‌ره‌اته‌که‌و ده‌رخستنی
 تواناو ده‌سه‌لاتی خوای گه‌وره‌یه‌و پشتیوانی کردنیتی له‌ مو‌سلمانان.

سئ سهد سالى خوړى سئ سهدو نو سالى مانگى ده كات ۵۰ ټه مى محمد ﷺ ټه گهر زانياريت نه بوو بلئ: خواى گه وړه خوځى باشت ټه زانئى كه چه نديك مانه وه، يا خود له دواى ټه ووى كه خه لكى دوزيانپه وه تا كاتى پيغه مبهري خوا ﷺ چه نديك بووه ټه نها خوا خوځى ده زانئيت نهينى ئاسمانه كان و زهوى ټه نها لاي خواى گه وړه يه و كه سى تر نايزانئيت، سه رسامم به ووى كه خواى گه وړه هه موو شتيك ټه بينئيت و ټه بيستئيت و هيچ شتيكى لئى ناشارد رڼته وه و كه س وه كو خوا نابيينئيت و نابيستئيت ټه وان جگه له خواى گه وړه هيچ دؤست و سه رخه رڼكيان نيه، هيچ كه سيكيش شهريكى خواى گه وړه نيبه له حوكمى خواى گه وړه بريار بدات، يان خواى گه وړه راوئژى پئ بكات ۵۰ ټه مى محمد ﷺ بؤيان بخوينه وه له و قورئانه پيروزه ي كه خواى گه وړه به وه حى بؤى ناردوويت، هيچ گوړانتيك به سهر وشه كانى خواى گه وړه دا نايه ت كه قورئانى پيروزه، ټه گهر قورئانى پيروز نه خوئينئيت و شوئى نه كه وئيت و كار به ټه حكامه كانى نه كه ي ټه وا جگه له خواى گه وړه هيچ پشتيوان و په نايه ك نيبه كه په ناي بؤ به رى ۱۲

كوټاى ټه م باسه به وه ده هئين، خواى په وړه ردگار په هودى هئسته وه و وه لامى كات و جيگا و ئاوى پئنه دان، بؤ ټه ووى كوټا وه لام لاي قورئان و ټه هلى ئيسلام بيټ، ټه وان چاوه پروان بن تا ټه هلى ئيسلام راستيه كانيان بؤ بخاته پروو.

ټه مهش ماناى وانيه كه نه گهرئيت به دوايدا، به لكو گهران به دوايدا كاريكى باش و پيروزه و زور زانيارى ميژووى ئاركوټو زيامان پئ دهناسئنيټ، گوئش له وانه ناگريين كه ده لئين پئويستمان نيبه بزانيين كئين و له كوئى بوون.

خو ټه گهر زانايان ټه م وټه يان نه وټا يه له وانه بوو موسلمانان زووتر ليكؤلئينه و يان بكر دايه و سه رده م و كاته نادياره كاغمان بؤ ئاشكرا ده بوو، هه رگيز كوئى بؤ ټه و زانايانه مه گريين كه ده لئين ليكؤلئينه وه مه كهن له سه رده م و كات و ناوى كه سايه تيبه كان، راسته پئويست نيبه بزانيئيت سه گه كه ي هاوه لاني ټه شكه وټ ناوى چى بوو، يان نئير بوو يا خود مئ، جوړى جله كانيان چى بوو؟ ټه م باسانه ي كه سوودى نيبه، به لام سوودى زور زوره له پرووى زانستى ميژووييه وه ناوى جيگا و ته نانه ت ټه شكه وټ و كه سايه تيبه كاغمان بزانييابه، به لام نه ك به خه يال له فيلم و زنجيره و دراماي ميسرى و ئيراني، له گهل پريزم بؤ هونه ره كه يان، ټه وه ناوه كانيان هه موو خوازراوه و هيچ په يوه ندى به راستيه وه نيبه، ته نانه ت كاته كه شيان.

۱۲ - ټه م ټا يه ته به لكه يه له سهر ټه ووى كه قورئانى پيروز كه لامى خواى گه وړه يه و دروستكراو نيبه.

ئه وه ندهی لای نووسهر بوو پتیشکه شمان کرد داوام وایه خوای گه وره له راستگۆکان هه ژمارمان بکات و داواکارم له تاوامان خۆش بێت، له هه له کامان بمانبوریت و خوای گه وره ش له هه موان زاناتره (والله أعلم).

رووداوی زولقهرنه رین

له قورئاندا له گه ل رووداوی هاوه لانی ئه شکهوت له یه ک سوره تدا هاتوون و که سوره تی (الکھف) ه، یه کیکه له پرسپاری یه هود بو پیغه مبه ری خودا، هه رچه نده لیره دا له پرووی میژوو ییه وه باسی رووداوه کان ده که ی، به لام خودی رووداوه کانی یارانی ئه شکهوت و زولقهرننن حکمهت گه لیکێ زۆریان له خو گرتوو، ئه گه ر بلین له گه ل رووداوی (موسا) و خضر سه لامی خویان ل بێت دوو باسی میژوو یین که هه موو پتیکهاته ی ژیا نی له خو گرتوو، له ئیراده، پتیکهستن، ئازایه تی، جوامیری، شوړش، بیروباوهر، یه کتا په رستی، زانست، کاری کۆمه ل سازی و هه ولدان بو زانست، چۆنیه تی کاری خزمه تگوزاری بو حکومهت ده سه لات، ده ره یانی کانزا و زۆر په ند و ئاموژگاری تر له خو ده گریت.

بئ گومان رووداوی زولقهرننن کات و شوین و ناوی که سایه تی وه کو به ره باب ناسراو نییه، زانایانی ته فسیر و میژوو رای زۆر جیاوازیان هه یه له باره ی ئه م که سایه ته ی ناو قورئان و هه ری که به لای گۆشه نیگایه کی جیهاندا ته فسیری کردوو، هه ندیکیشیان هیچ گرنگیان نه داوه به که سایه تییه که و جیگا و سه رده می، ته نها و ته نها حکمهت و ئه حکامیان ل ده ره یئاوه.

هه ره وه ها له کتیبی پیروزی نه سارا و یه هود دا له سفری دانیال دا هاتوو زۆر به نا پروونی که که سایه تی و شوین و جیگا و دیاری نه کراوه، ته نها هاوشیه ی قورئان، ئاماژه به جوړی کوالیتی کاری که سایه تییه که کراوه.

لیره دا به هه مان شیوه پرسپاری یه هود له پیغه مبه ر ﷺ، هه مان دلنیا یمان ده داده وه که ئه وانیش ئه و که سایه تییه یان بو ده ست نیشان نه کراوه، خوای گه وره به جی هیشتوو بو گه ران و لیکۆلینه وه ی مرو فقه کان و گه ران و به دوا دا چوونیان، له هه موو میژوو و کاند ناوی که سیک هاتوو و ئاماژه یه کی بو کراوه که زولقهرننن بوو، ئه ویش (ئه سکه نده ری مه قدونی) بووه ئه م که سایه تییه ناوی زۆر هتیراوه له وانه (ئه لیکسانده ری گه وره، یان ئه سکه نده ری یۆنانی، یا خود ئیغریقی... هتد) که هه موو ئاماژه بو ئه و که سایه تییه موسولمانانه ئه و که سایه تییه واتا (ئه سکه نده ر) په ت ده که نه وه که گوایه موشریک بووه و هه ره وه ها هاو په گه زباز بووه، به تایبهت له م سالانه ی دوا ییدا که هالیود فیلمی له سه ر دروست کرد، گوایه که سیک بووه چه زی له پیاو کردوو و ئاره زووی ئه وه ی بوو له گه ل پیاو دا بخه ویت، به تایبهت له گه ل سه رباز و جه نه پاله سه ربازه کانی دا.

هه نديکي تر له زانايان ده لټن يه کيکه له پادشاکاني يه مهن و هه رخوی ناوی زولقه رنه ينه، چونکه لهو ناوچه يه لهو جوړه تاوانه زوره وه کو (ذی نواس، ذی یزن، ذی مه تان) نه مه ش زانا ئیسلامییه عه ره به کان ناوی ده بن، جوړیک له نه ته وه گه رایي پټوه دياره، هه چه نده بوونی ذی نواس و ذی یزن بوونی هه يه، به لām لهو ناوچه يه دا میژوویان تا راده يه ک دياره و میژووی ذولقه رنه ين ناديار و ئاشکرا نییه، پاشان هه موو نهو که سایه تیانه سهر به ده ولته تی پارسيا بوون، هیچیان سهر به خو نه بوون. نه مه ش له گه ل که سایه تی زولقه رنه ينی ناو سوره تی (الکھف) ناگونجیت، بیجگه ذی یزن، چوته ولاتی ئیران له سهرده می کیسراکاندا، به لām نه وانی تر له يه مهن دوور نه که وتوونه ته وه.

خودی ذی یزن که چووه ته ئیران بو داوای هاوکاری سوپا چووه دژی حه به شه و ئیمپراتوری نه فهریقا.

رایه کی تر هه يه گوايه کوروشی گه وره خاوه نی ده سه لاتی گه وره ی پارسيايه، نهو پادشایه کی دادپه روه ر بووه.

له راستیدا کوروش که سیکی ئازا و دادپه روه ر بووه، به لām بیجگه کو تا جهنگی له گه ل ئیغریق دا نه گه راوه به دنیا دا و سهر که تووش نه بووه له گه ل ئیغریق دا، ته نانه ت میژووی ئیرانی کون یاخود دیرین ناتوانریت کات و سهرده می کوروشی گه وره ده ست نیشان بکات به ته واوه تی.

رای کو تایی نه وه يه که ذولقه رنه ين به ناديار ی به ئیلتیه وه کات و شوینی دیاری نه که ين، نه مه ش رای هه نديک له رافه که رانی قورئان وه کو سهد قوطب و هه نديکی تره له سه له فی مه شره به کان که سوودی نییه و کات به فیرو دانه.

نووسه ر: رای يه که م هه لده بژیریت و شیکاری و گومانه کان شیته ل ده کات و له پروی سهرچاوه به درو ده خریته وه، نه سه که نده ری مه قه دو نی شیاوترین که سه که ژيانی (زولقه رنه ين) بیت ره حمه تی خوا ی لیبت.

خوینهر ده بیت سهره تا نه وه بزائیت که زولقه رنه ين پیغه مبه ر نه بووه، به لکو که سیکی خوا ناس و يه کتاپه رست بووه و دادپه روه ر بووه خاوه نی توانا و هیژ و پیشکه وتن بووه.

ناساندنی ئەسکه ندهری زولقهرنهین

بۆیه ناوی ئەسکه ندهری زولقهرنهینمان هه‌لبژارد، زانا یانی میژوونووسی ئەم ئیسلامه به‌و ناوه باسیان کردووه له‌وانه (ئین جهریری طه‌به‌ری، ئین ئەئیری جهریری، ئین عه‌ساگر و ئین جه‌وزی)

ئەم پیاوه یاخود کوپه‌ گهنجه که هه‌موو دنیای خستۆته ژیر پکیفی خۆی، چه‌ندین ئیمپراتۆری له‌ناو بردووه هه‌موو ژیا نی پیکهاتوووه له (٣٢) ساڵ واتا له‌ ساڵی (٣٥٦) پ.ز له‌ دایک بووه له‌ ساڵی (٣٢٣) پ.ز وه‌فاتی کردووه، ماوه‌ی حوکمرانی له‌ ساڵی (٣٣٦-٣٣٣) بووه کیشوه‌ری ئاسیا و ئەفریقا و ئەوروپای خستۆته ژیر ده‌سه‌لاتی، ئەمه‌ش هه‌موو جیهانی ئەو سه‌رده‌مه بووه. پێش ئەوه‌ی زیاتر قوڵ بیه‌نه‌وه له‌ باسی ژیا نی، گومانێ ئەوه که له‌سه‌ریه‌تی باسی بکه‌ین و بیه‌وه‌ینه‌وه به‌ پشتوانی خوای په‌روه‌ردگار.

گومان و وته‌کانی له‌سه‌ری ده‌وتریت:

گوايه له‌گه‌ڵ دایکی خۆی خه‌وتوووه:

دایکی ناوی (ئۆلیمپاس) بووه! ئەم وته‌یه زۆر به‌ر په‌رچ ده‌دریته‌وه، له‌ ته‌مه‌نی (١٣) ساڵی دایکی مردوووه و چۆته لای ئەرستۆی فه‌یله‌سوفی وانه‌ی خویندوووه.

گوايه چه‌زی له‌ پیاو کردوووه له‌گه‌ڵیاندا خه‌وتوووه:

ئەمه‌ش هه‌یچ سه‌رچاوه‌یه‌کی راست و دروست له‌به‌ر ده‌ست نییه، بێجگه‌ فیلمی هۆلیوودی ئەمه‌ریکی و هه‌ندی‌ک که‌سی نوێ بۆ ئەوه‌ی ناوی ناشرین بکه‌ن، یاخود له‌ ئیستادا له‌ ئەوروپادا ئەو کاره‌ په‌واجی پێده‌دریت، ده‌یانه‌وێت بئه‌په‌تی بۆ دروست بکه‌ن.

ئەسکه‌نده‌ر خاوه‌نی سێ ژن بووه هه‌روه‌ها خاوه‌نی سێ کوپ بووه، هه‌رسێ ژنه‌که‌ی ئاسایی بوون دووانیان فارس بووه ئەوێتریان باخته‌ری، ناوه‌کانایان (پوخسانه‌ی به‌خته‌ری) تورک بووه، (ستاتیدا و پروشات) هه‌ر دووکیان فارس بوون، سێ کوپه‌که‌ی به‌ ناوی (ئەسکه‌نده‌ری چوارهم، هه‌رقل و فلیپی سێهه‌م)

له‌کاتی گرتنی ده‌وله‌تی ئێترانی پارسیا، دژه‌کانی هه‌یچ له‌ باره‌یه‌وه که هاوپه‌گه‌ز بووه نه‌نووسراوه، به‌لکو به‌ پێچه‌وانه‌وه باسی دادپه‌روه‌ری و شکۆی کراوه، ئەگه‌رچی پادشای ئێترانی به‌ ده‌ستی خۆی کوشتوه که ناوی (دارا) بووه هه‌یچ‌کام له‌ میژوونووسانی کۆنی یه‌هود و موس‌لمان و ئەوروپی هه‌یچیان له‌سه‌ر نه‌نووسیوه له‌و باره‌یه‌وه، هه‌ندی‌ک میژوونووس وتویه موشریک بووه و بته‌رست بووه.

ژيانى بە تەۋاۋى لە لايەن مېژوونووسى بەناۋبانگى ئىغرىقى دۋاي ھىرۆدۆت مېژوۋى نووسىۋەتەۋە ناۋى (ئەلباتۆس تكتىكلوس) بوۋە ھىچى لەو بارەيەۋە باس نەكردوۋە.

تاكە پياۋىك كە نىزىك بوۋە لە ئەسكەندەر ناۋى (ھىستىيون) بوۋە، ۋەكو برا ۋ كەسوكارى خۇشيوستوۋە ئەفسەرىكى ئازابوۋە لە جەنگدا كوژراۋە، چوار براى خۇى لەگەيدا بوون لە زۆربەى جەنگەكاندا ئەۋكات كە لە بابل نىشتەجى بوو، دوو براى گەراندەۋە بۇ يۇنان لەۋە دەترسان شۆرش دۇيان دروستبىت، براكانى بە ناۋى (ئەۋروپا، فليپوس، كارانوس، سالۋنيل) دوو خوشكى ھەبوۋە بەناۋى (كلېۋپاترا ۋ سىنان).

ھەروەھا (پىتەرگرين) لە دىكۆمىنتە كۆنەكاندا ئاماژەى پى كىردوۋە كە ئەسكەندەر ھەموو ھەز ۋ ئارەزوۋى بۇ ئافرەت بوۋە.

ھەروەھا ئاماژە بەۋە كراۋە لەۋ تەمەنە كەمەيدا سى ژنى ھىناۋە، ئەۋەش ھەموو گومانەكان بەرپەرچ ئەداتەۋە.

ھىچ سەرچاۋەيەكى بابلى كۆن ئاشور ۋ كلدانى ھىچ شىتېك لە بارەيەۋە نەۋتراۋە نەبىستراۋە.

لە سالانى (۱۹۶۰) فىلمىكى ئەمەرىكى لەسەر دروستكرا ئاماژەيەكى پىدراۋو لە كاتى قسەكردندا، بەلام دۋاي درامايەكى ترى لەسەر دروستكرا نىشاندىرا كە ئەۋ كارەى ئەنجام داۋە، ئەمەش بوۋە ھۆكار بۇ تورەبوۋنى خەلكى يۇنان ۋ خۇپىشاندىان دژى بالۆيزخانەى ئەۋ ۋلاتە ۋاتا ئەمەرىكا بەرد باران كرا.

ئەلبانى نەژادەكان زۆر خۇشحال بوون ئەگەرچى موسولمانانىشن، بەلام بە گشتى دژى يۇنانن.

ئەۋ گومانانەش بە تەۋاۋەتى پەرۋىيەۋە.

بت پەرست ۋ ھاۋبەش دانەر بوۋە بۇ خۋاي پەرۋەردگار!

ئەم ۋتەيە راستە لە سەرەتاي ژيانى تا ئەۋكاتەى دەچىتە ناۋ قودس لەۋى سفرى دانيال-ى نىشان ئەدەن كە ئەۋ پىغەمبەرە ئاماژەى بۇ ژيانى ئەسكەندەر كىردوۋە، ئەۋىش ھەر لەۋى يەكتاپەرست دەبىت، چونكە پىشتەر بە ناۋى (زىۋس) كە خواكەيان بوو بانگيان دەكرد، بەلام راستەۋخۇ دەئىت كافەر ئەۋ كەسەى ۋايپىدەئىت.

ھۆكارى گەشىتنى دە ۋەسىيەتەكەى خۋاي پەرۋەردگار كە ناسراۋە بە (الوصايا العشر) لە سفرى خروج لە تەۋرات دا، ئەۋ يەكەم كەسە كە دەيكاتە ياساى پەرۋشتى لە ئەۋروپا.

ھۆكاری مردنەكەى دەرمەنخوارد كراوه بەھۆكاری خواناسى و دیندارىیەكەى، نەیانویست بېجگە ئایینی یۆنان و ئیغریق ئایینی تر پرواته ئەو ولاته، تەننەت كە ئیمپراتوریەتی پۆم دامەزرا ئەسكەندەریان كرده پەمزی خۆیان، لە هیچ سەرچاوه كاندە نەھاتووہ كە ئەسكەندەر زولمى كرد بێت.

پرووداوه كانی ئەسكەندەرى زولقەرنەین و پرووداوه كانی ژيانى

پرووداوى ژيانى ئەسكەندەر لە مندالییەوہ خەرىكى خۆتندن بوو گرنكى زۆرى داوه بە زانست لە بواری بىركارى و ئەندازىارى و فەلسەفە و پزىشكى و...ھتد.

ھەروەھا سوارچاكى (ئۆلۆمپىيات) بوو چەندىن جار لە بواری ئەسپ سواریدا يەكەمى ھىناوہ، زۆر ئەسپى خۆشويستووہ، ھەروەھا تا لە ولاتى یۆنان بووہ زۆر گرنكى داوہ بە ھونەرى پەيكەرسازى و وێنە، بەلام لەكاتى ھاتنى بۆ قودس وازى لەو بوارە ھىناوہ تا ئەو كاتەى مردوووہ لە بابل، ھەموو خاكى فارسى خستۆتە ژىر پكئى خۆى، ھەروەھا خاكى ھىند و چىن-ى گرتووہ تا مۆرىتانيا چووہ ھەموو ناوچەكانى باكوروى ئەفەرىقا لەبن دەستیدا بووہ، جوولەكە پىشوازییەكى زۆرى لى كرد، ھەموو ناوچەكانى شام و مىسر بى جەنگ چوونەتە ژىر پكئى و قەلەمپروى، ھەرچەندە لەم كئىيەدا، لەوہ زياتر مۆزووى ژيانى درىژ ناكەينەوہ، چونكە بواری ئەوہمان نىيە لەم كئىيەدا لەبەر ئەوہى تايبەتە بە ژيانى بېغەمبەرەن و تا رادەيەك پرووداوه مۆزووىيەكانى ناو قورئان.

ئەوہى گرنگە باسى بكەين لە دواى ئەوہى كە ئەسكەندەر بە وتەكانى دانيال سەرسام دەبێت و گۆرانكارى تەواو لە ژيانیدا پرووئەدات و كەسكى خواپەرست و يەكتاپەرست بووہ، ئەو باسەى كە باسكراوہ لە كئىيى پىرۆز (لە ھەشت سفرى دانيال) (لاپەرە ٦٤٠، چاپى مىسر) بە ناوئىشانى (رۇيا دانيال لكبش والتيس)

ھەرچەندە تەماشای سەرچاوہ پۆژئاوايىيەكان بكەين جياوازی زۆر ھەيە لە ئىوان دەقەكاندا، بەلام لە كۆتايیدا ھەموو ھەر ھەمان واتاى يەكترى ئەدەن بەدەستەوہ، لە ژيانیدا كەسكى دادپەرور و ئازا بووہ، لە جەنگدا چاو نەترس بووہ و لە مەرگ نەترساوہ، خزمەتى زۆرى بە ھەموو گەلان كرددوہ زولمى نەكردووہ، ھەمىشە ھەزى بە ئاوەدان كردنەوہ بووہ چەندىن شارى نوێى دروست كرد، واتا فەرمانى دروست كردنى داوہ، زىاد لە (٦٥٠) شار و چىگا لە جىھاندا بە ناوى ئەسكەندەرىيە لە مىسر، سوريا، مەغرىب، عىراق، ھندستان و چىن...ھتد.

تەننەت خەلكى فارس ئەوہندەيان خۆش ويستووہ بە پادشاى خۆيان ھەژماريان كردووہ بە داگىركەر ناوئەبراوہ، لەكاتى چوونە ناو شارى (پىرسپۆلىس) ئەوہى تىدا پرووخوا و سووتا ئەسكەندەر دروستى كردەوہ، جا بەم ھۆكارانە دەلىلن زولقەرنەينى ناو قورئان كە خواى گەورە

بوئ باس کردوین زور نزیکه له سیفاتی نه سکه ندهر، خوای گه ورهش له هه موان زاناتره، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ قَالُوا يَبْنَؤُا الْقَرْيَتَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰ أَنْ تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا؟ قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي خَيْرٌ فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٥٥﴾ ءَاثُونِي رُبَرِ الْحَدِيدِ حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ قَالَ انْفُخُوا حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا قَالَ ءَاثُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا ﴿٥٦﴾ فَمَا اسْتَطَعُوا أَنْ يَظْهَرُوهُ وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا ﴿٥٧﴾ قَالَ هَذَا رَحْمَةٌ مِنِّي فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا ﴿٥٨﴾ ﴿الكهف﴾

واته: تا گه یشته نیتوان دوو بهنداو (سه دهه) که دوو شاخ بوو که لیتیک له نیتوانیادا بووه (یه ئجوج و مه ئجوج) له وئوه ده رچوون بو و لاتی تورک و ئاشوبیان ناوه ته وه، نه وتری: له لای (ئه رمینیا و ئازربه یجان) بووه لای نهو دوو سه دده قه ومیکی بینی له قسه ی غهیری خوئیان تی نه نه گه یه شتن زمانیکی تایه تیان هه بووه ﴿٥٥﴾ وتیان: نهی (ذو القرنین) که نه م زمانی نه وانی زانیوه (یه ئجوج و مه ئجوج) ئاشووبگێرن له سه ر زه ویدا و ئاشووب نه تینه وه و زولم و سته م نه که ن و لیمان نه کوژن که زانیان توانا و ده سه لاتی هه به و به هیزه وتیان: ئایا ئیمه کرێه کت بو دابنیتین بو نه وه ی سه د و به نداوێک دروست بکه ی له نیتوان ئیمه و نه واندا تا ببیته ڕیگر بو نه وه ی ئیتر پیمان نه که ن ﴿٥٦﴾ فهرمووی: نه وه ی خوای گه وره پئی به خشیوم له توانا و مولک نه وه باشتره له پاداشت و کرێه که به لام ئیوه ده دهن به ئامیره کانتانه وه به هیزه وه یارمه تیم بدن نه وه له نیتوان ئیوه و نه واندا به نداو و سه ددێک دروست نه که م ﴿٥٧﴾ خشتی ئاسنم بو بێن، تا نه یهینن و به رزی نه که نه وه لای هه ردوو شاخه وه، نهو کاته فووی پیا بکه ن وه کو کوره تا نه ببیته ئاگرو گر نه گری، فهرمووی: ئیستا مسی تواوه م بو بێن نه یکهینه سه ریدا، نهو کاته زور به هیز نه ببیت، سه ددو به نداو و به ربه ستیکی بو دروست کردن که ئیتر نه یانتوانی سه رکه ون به سه ریدا نه وه نده به رزو لووس بوو ﴿٥٨﴾ نه یشیان نه توانی له ژیره وه کونی بکه ن له بهر به هیزی و په قی ﴿٥٩﴾ (ذو القرنین) فهرمووی: نه مه په حمه تی خوای گه وره یه، په حمی به خه لکی کرد که چیر ناتوانن زیانیان پئ بکه یه نن تا کاتیک وه عد و کاتی دیاریکراوی په روه ردگارم دیت، پیش پوژی قیامه ت که (یه ئجوج و مه ئجوج) ده رچن نهو کاته خوای گه وره نهو سه دده ڕێک نه کات به سه ر زه وی و نه یروختنی، به لیتنی خوای گه وره ش حه قه که له پیش قیامه تدا یه ئجوج و مه ئجوج ده رته چن ﴿٦٠﴾

له ناو باسی پرووداوه کانی زولقه رنین باسی گه لیک هاتووه به ناوی (یا جوج و ما جوج) نه م که له ش له میژوو تا نه م ساته وه خته ش، زانیان کوک نین له سه ری کوین و چین و چوئن.

يەئجوج و مەئجوج

ناۋى گەل و ھۆزە يان جىگا و شوئىيان ياخود و لات، ھەموو ناديارە.

مرۆفۇن؟! ھەموو زانايان كۆكن لەسەر ئەوھى كە مرۆفۇن گوتراوھ لە نەوھى ئادەم-ن بە واتا (بەنى ئادەم) بوون ياخود مرۆفۇ بوون.

مادام مرۆفۇن كۆمەلن، كە كۆمەلش بن واتا لە جىگايەكدان كە لە جىگايەكيشدا بوون، بە دوای بەرژەوھەندى خۆيانەوھەن، زۆر زۆریشين واتا ھۆزىكى ديارىكرائى چەند مليۆنى نين، بەلكو زۆرن لە كۆتايى زەمان ياخود نيشانەى پۆزى قىامەتن.

بەلام لەسەردەمى زولقەرئەينەوھە دەرچوون، ئايا ھاتنى نيشانەى قىامەت لەسەردەمى بېغەمبەرەنى ترەوھە دەستى پىكردووھە يان ئەم نيشانەى تەنھا لەسەردەمى زولقەرئەينەوھە دەستى پىكردووھە، ياخود دوای ئەوھى سەد و بەربەستى بۆ دروست كردوون زولقەرئەين، لە دوای ئەوھى ئەگەر ھاتن ئىتر نيشانەى قىامەتە، ھەمووى ئەوھى وتمان دەشت پاست بىت و بە دۇنيايەوھە پىچەوانەكەى دەگونجىت ھەمووى ھەلە بىت.

بۆ دۆزىنەوھى ھەر زانست و مەعريفە و تيۆرىك جا لە ھەر بوارىكىدا بىت، پىويستمان بە گرىمانە تا بە ئەنجامىك دەگەين.

يەئجوج و مەئجوج لە نيشانەى قىامەتن، گومانى تىدا نىيە بە دەقى قورئان و فەرموودەش.

خوای گەورە دەفەرموئىت: ﴿حَقَّ إِذَا فَتَحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ وَهُمْ مِّنْ كُلِّ حَدَبٍ يَنْسِلُونَ

﴾ (الأنبياء)

واتە: تا كاتىك كە سەدد و بەنداو و بەربەستەكەى (يەئجوج و مەئجوج) ئەكرىتەوھە و ئەيشكىنن، ئەوكاتە ئەوان لە ھەموو شوئە بەرزەكانەوھە دەرئەچن بەخىرايى بۆ ئاشوب نانەوھە لە زەويدا، كە ئەمە يەككە لە نيشانە گەورەكانى پۆزى قىامەت ¹³

13 - (لە نەوھى ئادەمن، ژمارەيان يەكجار زۆرە، بە پاددەيك كە بەسەر دەرياچەى (تەبەرىيە) تېپەر دەبن سەرەتاكەيان ئاۋى لىدەخوات بۆ كۆتايەكەيان نامىنىت و وشكى دەكەن، موسلمانان تواناي كوشتارى ئەمانيان نىيە و خۆيان لە قەلەو شوراكاندا قايم دەكەن، ئەمانىش دەلەين خەلكى سەر زەويمان كوشت با كوشتارى خەلكى ئاسمان بكەين تيرەكانيان دەھاويون بۆ ئاسمان بە خوينەوھە بۆيان دەگەرئەوھە، دەلەين خەلكى ئاسمانىشمان كوشت، خوای گەورە كرمىكان بۆ دەتيرىت و بەو كرمە دەيانكوژىت و سەر زەوى بۆگەن دەبىت، پاشان خوای گەورە بآلندە دەتيرىت فرىيان دەدەنە ناو دەرياوھە، پاشان خوای گەورە باران دەبارئىت و سەر زەويان لى پاك دەكاتەوھە) / تەفسىرى رىبەر، م. صلاح الدين عبدالكرىم.

مهمله که تی شازده بهم:

ئه گهر ته ماشای ئه و باسه ی یه ئجوج و مه ئجوج بکهین، له قورئاندا، له دوو جیگایادا باسکراوه، به دوایدا باسی قیامهت و وێران بوونی ئهم گهر دوون و زهوی، گهرانه وه و بو لای پهروه ردگاره.

دووهم جیگا که خوای گهوره باسی ده کات سوره تی (الکھف) ه له گه ل زولقهرنهین دا، خو ئهم خه لکه پێش زولقهرنهین-یش ههر هه بوو، چونکه نه جیگادا دیاره نه کات و نه سهردهم، ئیتر پێوه ناکریت به هۆز و میللهت و عه شیره تیک. له وانه یه که سیک پرساری ئه وه به مێشکیدا بێت بلیت ئه وه نییه نووسهر ئاماژه ی کردوو به نیشانه ی قیامهت که واته کاته که ی دیاره.

له راستیدا نیشانه ی قیامهت کاتی دیاری نییه، ئه و کاته ش که ئیمه ئیستا به کاری ده هیین پێوه نییه بو هه لسانی قیامهت لای خوای پهروه ردگار، خوای موته عال به پوژمیری ئیمه کار ناکات، به لکو زاتی به رزی خاوه نی پوژمیری تایبهت به خو یه تی پێشتر ئاماژه مان پێداوه.

بو غموونه: یه کیک له نیشانه گه و ره کانی قیامهت، هاتنی خودی پیغه مبه ری خواجه صلی الله علیه و سلم، نیشانه ی گه و ره زۆرن زۆر به شیان پرویان داوه.

له وانه یه خو ئنه ر پرساری ئه وه بکات، بلیت ئه ی نیشانه ی گه و ره که ی قیامهت، ههر ئه وانه گه و ره نین مه گهر؟!

له وه لامدا ده لێین نه خێر، ئه وانه ده کو تا نیشانه گه و ره که ن که وه کو په تی پچراوی ته زبیح و ملوانه که به دوا ی یه کدا دین و کات له ئیوانیادا زۆر که مه، ئه و ده نیشانه به شیکه له نیشانه گه و ره کان.

هه رچه نده نیشانه ی گه و ره و بچووک پێوه ری ئیمه یه، نازانین گه و ره و بچووک چییه؟!

که واته هاتنی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم که جه نابیان نیشانه ی قیامهت بن، ههر به ده می موباره کی خو شی باسی شکاندن به ره به ستی یه ئجوج و مه ئجوج ده کات، ده فه رمو یت: ئه مرۆ به ره به ست و سه ددی یه ئجوج و مه ئجوج شکاو پروو خا، ئه ی خاک به سه ر عه ره ب لیره دا مه به ست له عه ره ب له گشتی خه لکییه.¹⁴

به ده قی فه رمو و ده ی راستی پیغه مبه ر صلی الله علیه و سلم به ره به ست که شکاوه، که واته ئه وانیش هاتوون. پرسیار ئه وه یه ئه ی کین؟!

¹⁴- عن أم حبيبة بن أبي سفيان عن زينب بنت جحش، أن رسول الله صلى الله عليه وسلم: دخل عليها يوما فزعا يقول: لا إله إلا الله، ويل للعرب من شر قد اقترب: فتح اليوم من ردم يأجوج ومأجوج مثل هذا؛ وحلق بين أصبعيه، وحلق بأصبعيه الإبهام والتي تليها. فقلت: يا رسول الله، أنهلك وفينا الصالحون؟ قال: نعم، إذا كثر الخبث/ البخاري و مسلم

زانایان زۆربه یان لهو بیروبواوه پره دان که (ته تار و مه غۆل) بوو بیتی و کۆتایان پێهاتبیت، چونکه بۆ ماوهی په نجا سأل گه وره ترین فیتنه بوون، زیاد له سێ ملیۆن موسلمانان کوشت له منداڵ، ژن، پیر و لاو.

کۆمه لێک له زانایانی تر ده لێن: وشه ی (یا جوج و مأجوج) دوو لیکدراوی عه جه مین، واتا عه ره بی نییه! پاشان که کراوه به عه ره بی به و اتای خۆشکه ری ئاگر و بلیسه که ی، یاخود به و اتای خسته نه ناو ئاگر و به گوروتین کردنی ئاگر، زۆر مانای تری لیکدراوه ی بۆ کراوه.

که واته هه ر گه لێک خوانه ناس بوو ئامانجی نه بوو بۆ بێر و باوه پێک ته نها بۆ خۆراک و به رژه وه ندی و خۆشی خه لکی کوشت، ئه وه یه ئجوج و مه ئجوج له دنیا ی سه رمایه داری ئه مرۆدا، به رده وام یه ئجوج و مه ئجوج خه ریکی فه ساد و به رژه وه ندی خۆیان بۆ بیروبواوه رن، ته نها بۆ تیرکردنی هه زه کانیان، چونکه زانایان ده لێن هه ر که س گه نه دل و فاسد بوو ئه وه له و میلله ته یه، خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ وَجَدَ مِنْ دُونِهِمَا قَوْمًا لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ (الكهف)

واته: تا گه یشته نێوان دوو سه دد و به نداو که دوو شاخ بوو که لێنێک له نێوانیاندا بووه (یه ئجوج و مه ئجوج) له وێوه ده رچوون بۆ وڵاتی تورک و ئاشوویان ناوه ته وه، ئه وتری: له لای (ئه رمینیا و ئازربایجان) بووه لای ئه و دوو سه دده قه ومێکی بینی له قسه ی غه یری خۆیان تی نه ئه گه یه شتن، زمانێکی تایبه تیان هه بووه ۞

سه دد و به ربه ست زۆر دروست کراوه له ژیان، دیواری چین، یاخود دیواری تبت، هه موو به ربه ست و سه ده دژی خراپه کاران دروستیان کردووه، هه ر به ربه ستێک که دژیان بکریت له هه موو گه نه دل و خراپه کاره کانیاندا، ئه و به ربه سته ئه وه یه که چیر نه توانیت زیاتر بۆ خراپه کاری هه نگاو هه لپێتته وه.

سه ید قوطب له ته فسیری سه ددی زولقه رنێن ده لیت: که سێک به ناوی (کلافیجو) میژوونوو سێکی ئیسپانییه، چووه وڵاتی سه مه رقه ند له هندستان، واتا سه ر به و وڵاته له سالی (۱۴۰۳) سه دیکیان دۆزیوه ته وه که له ئاسن دروست کراوه ده لیت: ده شیت ئه و سه ده بیت دژی گه نه دلکاران سه نگه ریان له سه ر لێداییت تا دوژمن نه توانیت تپه پری، یاخود ده لیت له سه دده ی پازده ی زاینی زانای ئه لمانی (سیلد برجی) له شاری (ترمز) سه ددیکیان دۆزیوه ته وه ده رگا که ی هه موو ئاسن بووه، که واته زۆری وه کو زولقه رنێن سه دیان دروست کردووه دژی فاسده کان که ناسراون به یه ئجوج و مه ئجوج.

پوخته ی وته م:

مەملەكەتى شازدە يەم:

نووسەر- پىتى وايە كە يەنجوج و مەنجوج گەلىكى ديارى كراو لە جىگايەكى ديارى كراودا بىت، بەلكو لە جىگايەكدا ھەر كەس و ھەر گەلىك خراپە و فەساد بكات ئەو دەچىتە خانەى يەنجوج و مەنجوج.

دەشيت بە شىوہ يەكى تريس نيشانەى بکەين، ئەوہى كە خراپەكارى دەكات لە پوژئاوا ناسراوہ بە پۆم لە كۆن و ئەمپوۆ پوژئاوا، بەلام پوژھەلاتيش كە چين و ژاپون و تايلەند و ولاتانى ترى خوا نەناسن، كە دەشيت چۆن پۆم پوژئاوا بەكارھاتووە، يەنجوج و مەنجوج- يش پو چين و مەنگوگليا و ژاپون...ھتد، بەكار بھپنين كە بە راستى خراپەكارو فاسد و بەدەرەوشتن لە ھەموو پرووہكانەوہ، بە تايبەت بوزى و ناوچەى بۆرما و دەلايلامەكان...ھتد.

لە كۆتاييدا ئەمانەى كە باسماں كرد ھەموو گریمانى ئەقلانى بوو لەسەر بنەماى دەقەكان، دەشيت راست بىت و بە پىچەوانەشەوہ ھەلەش بىت، خواى گەورە لىمان خۆش بىت لە ھەموو ھەلە و تاوانتيك (والله أعلم).

گه رانه وه بۆ ناو رووداوه کانی میژوو

له دواى مردنى ئەسكەندەر له هه‌موو جێگاكاندا شوێش و پادشای تایی هه‌ریه‌كه به‌شێكى بۆخۆی ده‌برد، جا له ئێران له ولاتی پارسیا چه‌ندین خانه‌واده ده‌ستیان گرت به‌سه‌ر ئەو خاكه‌دا له (ئەخمینه‌كان و کیانیه‌كان، ئەشكانیه‌كان تا ده‌گاته‌ ساسانیه‌كان).

له ولاتی میسر به‌ هه‌مان شیوه قۆناغی کۆتای فیرعه‌ونی ده‌ستی پێكردوو، له یه‌مه‌ن و ناوچه‌ی نیوه دوورگه‌ی عه‌ره‌بی به‌ هه‌مان شیوه هۆزی توبه‌ع له وێوه سه‌رچاوه‌ی گرتوو، قۆناغی دواى خوا ناسییانه له‌گه‌ڵ بانگه‌وازی گه‌لی ئیسرائیل دا نه‌مان خۆیان سه‌ربه‌خۆ بوون و زۆر به‌ ده‌سه‌لات بوون، پێیان ده‌وترا پادشاکانی حومه‌یری (الحمیریة) پایته‌ختیان مه‌ئره‌ب بوو ده‌وله‌تی سه‌به‌ئی کۆن، به‌لام گۆرا بۆ ناوی پادشاکانی حومه‌یری بوو دواى گۆرا بۆ (توبه‌ع) چونکه‌ خه‌لکیکی زۆر شوێنیان که‌وت، پێزیان زۆر لا بوو ئەوان یه‌که‌م که‌س بوون که‌ عه‌به‌یان به‌ په‌رده داپۆشی، واتا پێشتر هه‌ر به‌رد بوو هه‌لچنرا بوو، یه‌که‌م پادشایان به‌ ناوی حه‌سانی کوپی ئەسه‌ددی کوپی ئەبی که‌ره‌ب، که‌ ده‌لێن له سه‌رده‌می سه‌ده‌ی (۱۰) ی پێش میلاد ژیاوه، ده‌سه‌لاتی له یه‌مه‌نه‌وه بۆ شام بووه، له شامه‌وه تا سه‌مه‌رقه‌ندی له‌به‌ر ده‌ستدا‌بووه.

خواى گه‌وره له قورئاندا دوو جار باسی ئەم گه‌له‌ی کردوو و ده‌فه‌رموێت: ﴿وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمِ تُعَاجٍ كُلِّ كَذَّابٍ أَثِمٍ﴾ ق

واته: هاوه‌لانی داره‌که قه‌ومی (توبه‌ع) یش که‌ له یه‌مه‌ن بوونه، هه‌ر هه‌موو ئەمانه‌ پێغه‌مبه‌رانی خۆیان به‌درۆ زانیوه، بۆیه هه‌ره‌شه و سزای خواى گه‌وره جێه‌جێ بوو به‌سه‌ریاندا، بۆیه با کافراى قوره‌یشیش ئاگادار بن ئەگه‌ر ئیمان نه‌هێتن خواى گه‌وره توانای هه‌یه ئەمانیش وه‌کو ئەو نه‌ته‌وانه‌ی تر له‌ناو بدات¹⁵

15 - هاوه‌لانی داره‌که که‌ له که‌ناری ده‌ریا بوون تا (مه‌دیه‌ن)، که‌ خواى گه‌وره شوعه‌یب پێغه‌مبه‌ری (عَلَيْهِ السَّلَام) بۆ ناردن ئەوانیش شوعه‌یبیان به‌درۆ زانی، (توبه‌ع) کێ بووه؟ قه‌ومی (توبه‌ع) یش که‌ له یه‌مه‌ن بوونه، به‌ پاشای یه‌مه‌ن ده‌وترا: (توبه‌ع)، هه‌روه‌کو به‌ پاشای فارس وتراوه: (کیسرا)، به‌ پاشای رۆم وتراوه: (قه‌یسه‌ر)، به‌ پاشای کافری میسر وتراوه: (فیرعه‌ون)، به‌ پاشای حه‌به‌شه وتراوه: (نه‌جاشی)، (توبه‌ع) ناوی (اسعد بن أبو کریب) بووه، پاشایه‌کی یه‌مه‌ن بووه و سن سه‌د و بیست و شه‌ش سال پاشایان بووه، له‌ناویاندا که‌س له‌م ته‌مه‌نی گه‌وره‌تر نه‌بووه، سه‌رباز و سوپای یه‌که‌جار زۆری هه‌بووه، ده‌سه‌لاتی گه‌یشتۆته (سه‌مه‌رقه‌ند و حیره و دیمه‌شق)، هاتۆته مه‌دینه و یستویه‌ق کوشتاری خه‌لکه‌که‌ی بکات دوو زانای جوله‌که‌ وتویانه ئەمه‌ شاری کۆچکردنی کۆتا پێغه‌مبه‌ره، پاشان موس‌لمان بووه و چۆته سه‌ر دینی موس‌ا (عَلَيْهِ السَّلَام) رۆیشتووه بۆ مه‌که‌که و له‌گه‌ڵ خۆی بردوونی، و یستۆق که‌عه‌ به‌روخنییت، دوو زاناکه نه‌یانپێشتوه و وتویانه ئیبراهیم پێغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَام) دروستی کردوو و له‌سه‌ر ده‌ستی کۆتا پێغه‌مبه‌ر پله‌وپایه‌ی به‌رزی ده‌بیته، ئەویش به‌گه‌وره‌ی زانیوه و ته‌واقی به‌ده‌وردا کردوو و <==

زۆر ٲیک له ٲاڤه کاران ده ٲٲن ځاوه نی ٲٲغه مبه ر بوون، یان ده ٲٲن شوٲن که وتوی ٲٲغه مبه ران بوون.

دروست بوونی شارستانی ٲۆم

ٲۆم میراتگری ئیغریق له دوای ژیار و شارستانی تیغریق که له دوای ئه سکه نده ره وه بوو ٲادشای تایفه گه ران، ٲۆم توانی ئه و شارستانی ته له یۆنانه وه بگوازٲته وه بۆ ئیٲالیای ئه مٲۆ، ٲۆم زۆر سوودی بینی له ئایینی یه هو دی به تایبه ت ده وه سیه ته که ی (موسا) که ناسرا وه به (الوصایا العشرة).

هه ر چۆن یاسا و ٲٲسای ٲه وشتیان له یه هو د وه رگرت، ٲاشان زۆر به زووی توانیان زانسته کانی یۆنان. بۆ ځویان به رن و گرنگی زیاتر ٲٲیده ن و ٲه ره ی ٲٲیده ن تا توانیان به هٲزی جٲرمه ن که هٲزٲکی ٲره نده ی زۆر شه ٲه نگیز بوون، واتا ژیار ی ٲۆم له سٲ کچه که ی زانستی یۆنان و هٲزی سه ربازی جٲرمه ن و ئایینی جووله که ئه و شارستانی ته ٲٲک به ٲٲن.

توانی زۆر ٲیک له ناوچه کانی ئاسای بچووک، شام، فه ٲه ستین و زۆر ٲیک له ولاتانی ئه فه ریقی وه کو میسر و تونس...هتد، بخاته ژٲر ٲکیفی هٲزکی نوٲ، له ٲرووی سه ربازییه وه زۆر به هٲزه له ٲرووی زانسته وه ئه و سه رده مه نموونه بووه، له ٲرووی ئیداره و ده ولت و هٲزی سه ربازیش نمونه بووه، ماوه ی (١٠٠٠) سال حوکمرانی کردووه، به ٲام بوون به دوو ئیمٲراتۆر که ناسرا ون (به ٲۆمی شه رقی و ٲۆمی غه ربی).

ٲۆمه کانی ٲۆژه ٲات ٲایته ختیان سه ره تا شاری قه یسه ر بووه له تورکیا، شاری قوسته نته نیه دروست ده کات، ٲۆمه کانی ٲۆژئاوا ٲایته ختیان ٲۆما بووه، هه رچه نده ماوه ماوه ش جه نگیان کردووه، ٲۆمی ٲۆژئاوا ٲۆژه ٲاتی خستۆته بن ٲکیفی، به ٲام هه رگیز ٲۆمی ٲۆژه ٲات نه ٲتوانیوه ٲۆمی ٲۆژئاوا بخاته ژٲر قه ٲه مٲه وی ځوٲ، به هوکاری ئه م جه نگانه ی ئٲوانی ځویان و زۆری دوژمنه کانیان ئیمٲراتۆریه تی ٲۆم زۆرجار له جٲگاکاندا زۆر توند بووه و دیکتاتۆر بووه خه ٲکی زۆر ده چه وسانده وه، به تایبه ت له ناوچه کانی شام و فه ٲه ستین. به هوکاری ئه وه ی گه لی ئیسرا ئیل داوای فه رمانٲه وای ده کرد، چه ند جار شوٲش ٲوویدا له ئٲوانی ئه و گه له دا له کوٲا ٲیدا

ٲه رده ی له ئاوریشم بۆ کردووه، ٲاشان گه ٲاوه ته وه بۆ یه مهن و خه ٲکی هه موویان موسلمان بوونه و چوونه ته سه ر دینی موسا ٲٲغه مبه عَیْه اَلْسَلَامُ، ٲٲش ناردنی ٲٲغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِهٖ وَسَلَّمَ به حه وت سه د سال کوچی دوا یی کردووه، به شیع ر وتویه تی: ئه گه ر بگه م به کوٲا ٲٲغه مبه ر شوٲنی ده که وم و به رگری لٲده که م، ٲٲغه مبه ری خوا عَیْه اَلْسَلَامُ ده فه رموٲتی: (جوٲن به توبیه ع مه دن چونکه موسلمان بووه) به ٲام له ٲاش مر دنی (توبیه ع) قه ومه که ی گه ٲاونه ته وه بۆ سه ر بت ٲه رستی و ځوای گه وره له ناوی بر دوون، هه ر هه موو ئه مانه ٲٲغه مبه رانی ځویان به درۆ زانیوه بۆیه هه ٲه شه و سزای ځوای گه وره جٲبه جن بوو به سه ریاندا، بۆیه با کافرا نی قوٲه یشیش ناگادار بن ئه گه ر ئیمان نه هٲتن ځوای گه وره توانای هه یه ئه مانیش وه کو ئه و نه ته وانه ی تر له ناو بدات، ته فسیری ٲٲه ر

ھەموو شۆرشەكانى دامركاندەۋە لەسەر بنەماي ئەۋەي كە پادشا لە پۆم بىت و ھوكم ياساى دەسەلاتى پياۋانى ئايىنى ئازاد بىت، ديارە گەلى جوولەكەش بەمە پازىي بوون، ھاوشىۋەي (ھوكمى زاتى) بوو بە زمانى ئەمىرۆ واتا (ئۆتۆنۆمى) ھوكمىكى نىمچە بەرپۆۋەبردن، ئەۋىش تەنھا پياۋانى ئايىنى يەھود ئەو دەسەلاتەيان ھەبوو، ئەمەش بوو ھۆكارى چەۋساندەۋەي خەلكى ناۋچەكە، چۈنكە باج (زەربىيە) لە نىۋانى سى چىن دا دابەش دەكرا، چىنى قەيسەرەكان كە پياۋ مەعقول و دەسەلاتدار و سىياسىيەكانى پۆم بوو، چىنى دوۋەم پياۋانى سەربازى و خودى سەربازەكان بوون، چىنى سىيەم پياۋانى يەھودو كلىسەكانيان، ئەمەش واى كرد خەلكى زۆر ماندو، و نارازى بوون لەو دەسەلاتە.

پادشاكانى پۆم زۆرن، ناۋى ھەندىكىان ياداشت دەكەين لەۋانەي كە زۆر دەسەلاتدار و خراپەكار بوون:

(پىمۆلوس، نومابە مىليۆس، تۆلس ھوستىل بىۆس، ئانكوس ماركيوس، لوسىوس، تەركول بىنيوز، برس كوس، سىريوس تۆلبوس، لوسىوس ۲، تەركول بىنيوز ۲، سوپەر بووز...ھتد) پاشان بە ھۆكارى خراپى ئەم سى چىنە كە قەيسەر و سەرباز و جوولەكەكان بوو، خۋاى گەۋرە پىغەمبەرى نارد بۆ ئەو سەردەمە، پىغەمبەرەكانىش برىتیبوون لە زەكەريا، يەحيا و (عيسا) كوپرى مەريەم.

مهمله که تی حه قده یه م:

پووداوی ژیانی پیغه مبه ران زه که ریا، یه حیا و بنه ماله ی عیمران سه لامی خوایان لّ بیت

له رابردوودا ناماژه مان دا به وهی خاکی شام به گشتی و قدوس له لایه ن پۆمه کانه وه داگیر کرابوو، له گه لّ نه و داگیرکارییه دا به شیکی زۆر له گروپه کانی یه هود هاوکاری پۆمه کان بوون، به لّام له ناویاندا وه کو کۆمه لّهی فهرسیونه کان که دنیدارترین که سی ناو یه هود بوون نا پازی بوون له وانه رهوشه، ههروه ها چهنه بنه ماله یه کی خواناس و دیندار بوون له وانه خانه واده ی (عیمران) پیاوکی خواناس و خاوه نی نوژی گه لی جوله که بوو، خوشی له وه چه ی پیغه مبه ران بوو، به لّام پیغه مبه ر نه بووه له نه وهی هه زره تی (سوله یمان) و (داوود) بووه.

واتا نه سه بی (عیمران کوری یاشم کوری نامون کوری مه نشا کوری حزقیا کوری نه زحیق کوری یوشم کوری عه زاریا کوری نه مصیا کوری یاش کوری نه حزیهو کوری یارم کوری یه هفاشط کوری نه سابیر کوری نه بیا کوری ره حبه عم کوری (سوله یمان) کوری (داوود) کوری ئیشا) یه.

عیمران له ناو گه لی ئیسرائیل دا زۆر ریز لّیگیرا بووه، له ناو گه لی ئیسرائیل دا خوی گه و ره پیغه مبه ریکی نارد که پیشتر له ناو گه لی ئیسرائیل دا به زانا و که سیکی خواناس ناسرابوو، زۆرخۆشه ویست بوو له خواناسه کانی ناو هه یکه لی یه هودا، یان پیاوانی یه هوزای ئیسرائیل.

نه وکه سه ش هه زره تی زه که ریا یه (۷) جار ناوی له قورئاندا هاتوو، راسته گه لی ئیسرائیل له و سه رده مه دا بتیان نه ده په رست، به لّام هه رچی کاری خراپه بوو ده یانکرد، زۆریک له زانا کانی گه لی ئیسرائیل دینیان بۆ به رژه وه ندی خۆیان به کارده هیتا و گۆرانکاری ته وایان کردبوو له ئایینه که دا هه لّبه ت له رووی ده ق نا، به لّکو له رووی جتبه جتکردنه وه. به ئاره زوی خۆیان هه رامیان هه لّال ده کرد و به پیچه وانه شه وه هه لّالیان هه رام ده کرد.

ته نانه ت له ناو گه لی ئیسرائیلدا زانا خراپه کانیان یه کیان گرتبوو، دژیه تی خه لّکی باش و خواناس و زانا کانیان ده کرد که فه رمانیان به چاکه ده کرد و رّیگریان له خراپه ده کرد، خوی گه و ره له ناو خۆیاندا هه زره تی زه که ریا ی بۆ ناردن که زۆرباش ده یاناسی و ده یانزانی نه سه ب و بنه په تی باش شاره زابوون، پیشتر رقیان بوو له هه زره تی زه که ریا، چونکه له زانا و خه لّکه باشه که بوو.

له دواى پیغه مبه رایه تی و بانگه واز کردن، به لَام هیچ چاره سهری نه بوو پوژ به پوژ به ره و خراپه کارى ده پویشتن، دلنیا بوون له وهى که پیغه مبه ره به لَام گوینان بو نه ده گرت.

نه سه بی حه زره تی زه که ریا کوپى به رقیا کوپى دان کوپى موسلم کوپى سه دوق کوپى حه شبان کوپى (داوود) کوپى (سوله یمان) کوپى به رخیا کوپى به لعاطه کوپى ناقور کوپى شه لوم کوپى به صفاشاط کوپى نه ینام کوپى په حیمام کوپى (سوله یمان) کوپى (داوود).

هه رچی ثم پیغه مبه ره به ریزه بانگه وازی ده کردن بو دینی خوا و گه رانه وه یان، به لَام چاره ی نه بوو زیاتر و زیاتر هاوکاری پوژ بوون، به یاسای طاغوتی پوژ رازی بوون، پیاده ی نه حکام و یاسا و پریساکانی ته ورات و پیغه مبه رانی گه له که یان نه ده کرد.

عیمران خوشکی ژنه که ی خو ی دایه زه که ریا به ناوی (ئه لیصبات) یان (ئه شیاع) پیشت له مه عبه دی جوله که کاندای خه ریکی کوکړدنه وه ی. وه سیته کانی خوی په روه ردگار و پاشان پیغه مبه ران بوو، له گه ل خیزانی عیمران له کتبابی پیروژ ناوی (ئه لیصبات) ه ثم ئافره ته مندالی نه ده بوو، واتا ئه لیصبات نه زوک بوو خیزانی عیمران دوعای کرد که خوی گه وره مندالیکى پیبیه خشیت بو پرگارکردنی خاکی قودس، ثم ئافره ته به ریزه خواناسه که خوی گه وره هه لیبژاردوون ناوی (هنه ی کچی فاقو ذی قبیل) ه، خوی گه وره بنه مالهی عیمرانی له هه لیبژاردووه کان هه ژما کردووه له به رنه وه ی زه که ریا و (عیسا) ی کوپى مه ریه م خودی مه ریه میس له و خانه واده یه بوون، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِنَّ اللَّهَ أَصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ ذَرِيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿۱﴾ آل عمران

واته: به دلنیا یی خوی گه وره ئاده م و (نوح) و ئالی ئیبراهیم خو ی و نه وه کانی که پیغه مبه ر بوون و ئالی عیمران که عیسی له وان بووه، ئه مانه ی هه لیبژاردووه به سهر هه موو جیهاندا ﴿۱﴾ له نه سه ب و په چه له کدا ئه مانه کوومه لیکن هه ندیکیان له هه ندیکى تریانن ته نانه ت له نیه ت و کرده وه و ئیخلاص و ته وحیدیشدا پیغه مبه ران هه موویان یه ک بوون، خوی گه وره زوړ بیسه رو زانایه ﴿۱﴾

له گه ل نه وه شدا بو ئوممه تی پیغه مبه رى خوا محمد ﷺ له قورئاندا سوره تیک به ناوی ثم بنه مال هه ناو نراوه (آل عمران)

زه که ریا ش خزمایه تی له گه ل ثم بنه مال هه دا بوو که خو ی پیغه مبه ره و خوی گه وره ش له گه ل ئالی عیمراندا کردوونیه ته خزم و نه سه ب که عیمران و زه که ریا خاوه نی یه ک باپیرن ئه ویش (داوود) و (سوله یمان) ه سه لامی خوا له هه موویان بیت، چالاکی عیمران و حه زره تی زه که ریا به شی گه لی ئیسرائیلی نه ده کرد و زوړ ماندوو بوو بوون، کاتیک که خوی گه وره

مندالیکه به خشی به حنیه کچی فاقوژ، نهو خاتوونه بهر یزه (خیزانی عیمران) فره مووی خواجه نهوا نه زرم کرد که بو نازادی گهلی ئیسرائیل له دایک بیت وشه ی (محررا) ریک نهو واتایه ده گه یه نیت، خوای گه وره ده فره رمویت: ﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ آل عمران

واته: کاتیک که خیزانه که ی عیمران که ناوی (حه نه) بووه دایکی مه ریه م که نه نکی عیسی (عَلَيْهِ السَّلَام) بوو فره مووی: نه ی پهروه ردگار من نهو کور په یه ی له ناو سکمدایه که مه ریه م بوو نه زرم کردووه بو عیباده تی تو و نازاد بیت بو نه وه ی خزمه تی (بیت المقدس) بکات، نه ی پهروه ردگار نهو نه زرم له قبول بکه هه ر تو به دنیای زور بیسه ر و زانای ﴿﴾

خوای گه وره کچیکه به خشی حنیه ی ژنی عیمران، نهو چاوه رپی کور بوو، بو نازادی خاکی قودس له دایک بیت، ده یویست بیته سه ر کرده و که سیکی سوار چاکی گهلی ئیسرائیل، به لام واهرنه چوو کچ بوو، نه وه ی که به کور ده کریت له بواری شوپش و کاری شم شیر بازی و سوار چاکی به ئافره ت ناکریت، ته نانه ت خودی بانگه وازیش ئافره ت توانای نییه بر واته ناو کومه لیک پیاو بانگه واز بکات.

خوای گه وه ده فره رمویت: ﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذَرَيْتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ آل عمران

واته: کاتیک که مناله که ی بوو بینی مناله که ی کچه وتی: نه ی پهروه ردگار نه مه کچه، خه فه تی لی خوارد، که نه مه یان فره مووده ی خوای گه وره یه که خوای گه وره، خو ی باشر نه زانی چی بووه واته: بو به گه وره زانی نی مه ریه مه که مه ریه م کچیکه یه کجار گه وره یه، دایکی مه ریه م وتی: نه ی پهروه ردگار کور وه کو کچ نییه، واته: کچ ناتوانی خزمه تی مزگه وت بکات، من ناوم ناوه به مه ریه م، من په نای خو ی و نه وه کانیشی نه گرم به تو له شه ی تانی نه فرین لیکرا و په جم کراو، خواجه خو ی و نه وه کانی بهار یزه، خوای گه وره دوعا که ی قبول کرد ﴿﴾

خوای پهروه ردگار نه زره که ی لیوه رگرت و به باشی، نه وه پێوانه ی ئیمه ی مرو فیه جیاوازی له نیوان توانای پیاو ئافره تدا ده که ی، به لام خوای گه وره قه ده ری وایه ویستی وایه، ده بیت بییت و له خه یالی مرو فیدا دروست نابیت، که واته نه وه ی خوای گه وره بییه ویت به په های پیوو نه دات.

خوای گه‌وره ئه‌فه‌رمویت: ﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَنْزَرِمُ أَتَىٰ لَكَ هَذَا قَالَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ آل عمران

واته: خوای گه‌وره نه‌زهره‌که‌ی لی قبول کرد به‌جوانی په‌روه‌ده‌ی کرد، زه‌که‌ریاش (عَلَيْهِ السَّلَام) مه‌ریه‌می گرتنه‌ستوی خو‌ی و سه‌ره‌رشتی کرد، هه‌ر کاتیک زه‌که‌ریا (عَلَيْهِ السَّلَام) ئه‌چوو له‌ میحرابه‌که، شوینی عیباده‌ته‌که‌ی مه‌ریه‌م ئه‌یینی هه‌ندی خوراک لایه‌که له‌ زستاندا میوه‌ی هاوینی لایه، له‌ هاویندا خوراک و میوه‌ی زستانی لایه، زه‌که‌ریا (عَلَيْهِ السَّلَام) پتی سه‌ره‌ر بوو فه‌رمووی: ئه‌ی مه‌ریه‌م، ئه‌م میوانه‌ت له‌ کو‌ی بوو؟ فه‌رمووی: ئه‌مه له‌لایه‌ن خوای گه‌وره‌یه خوای گه‌وره، وه‌کو که‌رامه‌ت و پرزیک پتی ئه‌به‌خشی، به‌ دلنایی خوای گه‌وره‌ پرز و پوزی هه‌ر که‌سیک ئه‌دات که‌ ویستی لی بیت به‌بی حساب.

ئهم کچه‌ به‌پزیه‌ که‌ ناو‌راوه‌ به‌ (مریم)، به‌ زمانه‌کانی تر (ماریا) به‌ واتای ئافره‌تیک‌ی خواناس دیت واتا (العابدة) وشه‌ی (العابد) بۆ تیرینه‌ به‌کاردیت وشه‌ی (العابدة) واتا مه‌ریم به‌ زمانی عیبرانی، وه‌ک ناوی به‌نده‌ی خوابه‌ له‌ زمانی کوردیدا.

ئهم ئافره‌ته‌ که‌ ته‌مه‌نی به‌ره‌و بالغی پو‌یشته‌ ده‌بوو بیکاته‌ خزمه‌تکاری هه‌یکه‌ل، به‌ گشتی له‌ناو جووله‌که‌دا ئافره‌ت کائینیک‌ی شه‌ره‌نگیزه‌ و پێیان وایه‌ هه‌موو شه‌رێک له‌ ئافره‌ته‌وه‌ سه‌رچاوه‌ی گرتوو، هه‌ر به‌و هو‌کاره‌ش نابیت ئافره‌ت ب‌رواته‌ جیگا پیرۆزه‌کانیان، کاتیک که‌سوکاری بردیان له‌ ناو هه‌یکه‌ل خزمه‌ت بکات و بیته‌ عابیده‌ و خه‌ریکی خواناسی بیت، جووله‌که‌کان داوای شتیکیان کرد، که‌ هه‌موو زانایانه‌ی خاوه‌نی قه‌له‌می نوسینه‌وه‌ی ته‌ورات و تیلموتن، ئه‌وا قه‌له‌مه‌کان فری ئه‌ده‌نه‌ ناو ئاوه‌کانیان و نغرو بیت له‌ ئاوه‌که‌ ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ی ده‌گریته‌ ئه‌ستوی خو‌ی بۆ ئه‌وه‌ی یان ئه‌و زانایه‌ ده‌یگریته‌ ئه‌ستوی خو‌ی و چاودیری بکات، ئه‌مه‌ش له‌ پراستیدا بۆ ئه‌وه‌ بوو که‌ که‌س نه‌یگریته‌ ئه‌ستۆ و و بل‌یت توانای وه‌رگرتنی ئافره‌تمان نییه‌ وه‌کو فی‌لیک بوو، به‌لام قه‌ده‌ری خوای گه‌وره‌ وابوو قه‌له‌مه‌که‌ی زه‌که‌ریا نغرو بوو، حاخامه‌کان به‌مه‌ش رازی نه‌بوون، داوایان کرد که‌ قه‌له‌مه‌کان فری بده‌نه‌ ناو چه‌میک که‌ خور بیت، تا قه‌له‌میک له‌ قه‌له‌مه‌کان به‌ پێچه‌وانه‌ی قه‌له‌مه‌کانی تره‌وه‌ پو‌یشته‌ ئه‌وا ئه‌و که‌سه‌ با که‌فاله‌تی بکات، هه‌موو ئه‌م بیانوو هه‌نجه‌تانه‌ بۆ قبولنه‌کردنی مه‌ریه‌م بوو، به‌لام ویستی خوای گه‌وره‌ وابوو، قه‌له‌می زه‌که‌ریا به‌ پێچه‌وانه‌ی ئه‌وان ده‌پو‌یشته‌، له‌ کو‌تاییدا که‌س توانای ده‌مه‌ده‌می و گفتوگۆیان نه‌ما ئه‌مه‌ دیو‌یکی رووداوه‌که‌یه‌.

دیوئیکی تری پرووداوه که، گوايه له بهر نه وهی کچی عیمران-ه و خاوه نی نوژی گه لی ئیسرائیله¹⁶

له خو شه ویستی عیمران و پیروزی نه و بنه ماله هه موو داویان ده کرد که مه ریه م بگر نه نه ستۆ، زانست و زانیاری ئایینی فیر بکه ن و ته ورات و شه ریه تی گه لی ئیسرائیلی فیر بکه ن، قه ده ری خوای گه و ره نه وه یه که زه که ریای پیغه مبه ر بیگریته نه ستۆی خو ی، دیسان هه ر نه و که فاله تی هه لێژێرا.

خوای گه و ره پرووداوه که مان له قور ئاندا بو باس ده کات ده فه رمو ی: ﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقَوْنَ أَقْلَمَهُمْ أُيُهمْ يَكْفُلُ مَرِيَمَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾^(١٦) آل عمران

واته: نه مه ی که باس مان کرد نه ی محمد ﷺ هه ندیک له هه واله کانی غه یب بوو به وه ی بو تو مان نارد، تو له لای نه وان نه بووی کاتیک که قه له مه کانیا ن هه لدا یه ناو ئاوه وه وه کو تیرو پشکیک بو نه وه ی که کامیا ن مه ریه م بگر نه لای خو یا ن و سه ره رشتی بکه ن وتیا ن: نه گه ر ها توو قه له می هه ر که سیک را وه ستا و له گه ل ئاوه که دا نه پو ی نه و سه ره ره رشتی مه ریه م نه کات، قه له مه که ی زه که ریای ﷺ را وه ستا و تیرو پشکه که بو نه و ده رچوو سه ره ره رشتی مه ریه می کرد، کاتیک که مشتوم ریا ن بوو له سه ر نه و شته تو له لای نه وان نه بووی خوای گه و ره یه که بو تو ی نه گیری ته وه^(١٦)

که واته مه ریه م له به ر ده ست پیغه مبه ری کدا په رو ه ده بووه که هه زه رته ی زه که ریای فیری زانستی ئایینی ده کرد، هه رکات پرۆشتایه بۆلای نه گه ر هاوین بوایه میوه ی زستانه ی لا بوو، یا ن نه گه ر زستان بوایه میوه ی هاوینه لا بووه، هه زه رته ی زه که ریای که چه ند جار نه وه ده بینیت، زو ر سه رسام ده بینت وه کو له را بر دو ودا ئاماژه مان پێدا خوای گه و ره ده فه رمو ی: ﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَمْرِئُمُ أَنَّى لَكَ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾^(١٧) آل عمران

واته: خوای گه و ره نه زه ره که ی لێ قبول کرد به جوانی په رو ه ده ی کرد و زه که ریاش ﷺ مه ریه م-ی گرته نه ستۆی خو ی و سه ره ره رشتی کرد، هه ر کاتیک زه که ریای ﷺ نه چوو له میحرابه که شوینی عیبا ده ته که ی مه ریه م-ی، نه یی نی هه ندی خو راک ی لایه که له زستاندا میوه ی

¹⁶ نووسه ر: هه رچه نده تینه گه یشتم له وه ی که ده لێن خاوه نی نوژی گه لی ئیسرائیله، به لām له زو ریک له میژوو وه کاندایا ها تو وه بو یه ناچار وه کو خو ی باس م کرد وه.

هاوینی لایه، له هاویندا خۆراك و میوهی زستانی لایه، زه کهریا عَیْبِالْاَلَم - پینی سهیر بوو
 فهرمووی: ئەی مەریهەم ئەم میوانەت له کووی بوو؟ فهرمووی: ئەمە له لایهەن خۆای گهورهیه،
 خۆای گهوره وهکو کهرامەت و پِزِیْک پینی ئەبهخشی به دُنیاپی خۆای گهوره رزق و پوزی ههر
 کهسیک ئەدات که ویستی لی بێت بهبی حساب ﴿٢٧﴾

ئەمەش زۆر گرنگ بوو بۆ ههزرهتی زه کهریا چونکه تەمەنی پیربوو، خێزانە کهشی نهزۆک
 بوو پوووری مەریم بوو، گەلی ئیسرائیل پتویستی به چه ندين پیغەمبەر و خواناس ههیه تا
 بیانخاته سه ر پێگای راست، بۆیه ئەو رزق و پوزیه که خۆای گهوره له کاتی خۆیدا نییه و
 بهخشیویه ته خاتوو مەریم، زۆر ئاسانه که مندالیش بیهخشی به ههزرهتی زه کهریا، بۆیه به
 گریان و دَل کهیلی و به دهنگیکی زۆر نزم به گهردەن کهچی داوای له خۆای پهروهردگار کرد،
 خۆای گهوره پرووداوه کهمان بۆ باس دهکات له قورئاندا: ﴿ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدُہ زَكْرِیَّا ۚ اِذْ
 نَادٰی رَبَّہٗ نِدَآءً خَفِیًّا ۚ قَالَ رَبِّ اِنِّیْ وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّیْ وَاسْتَعَلَ الرَّأْسُ شَبَّآ وَلَمْ اَكُنْ بِدُعَائِکَ رَبِّ
 شَفِیًّا ۚ وَاِنِّیْ خِفْتُ الْمَوَالِیْ مِنْ وَّرَآءِیْ وَكَانَتْ اَمْرًاۤیْ عَاقِرًا فَهَبْ لِیْ مِنْ لَّدُنْکَ وَلِیًّا ۚ یٰرَبُّنِّیْ وَیَرِّثْ
 مِنْ ءَالِ یَعْقُوْبَ ۚ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِیًّا ۝﴾ مەریم

واته: ئەمە باسی پهحمەتی پهروهردگارتە بۆ بهنده و پیغەمبەری خۆی زه کهریا عَیْبِالْاَلَم، که
 یهکیک بووه له پیغەمبەرانى بهنی ئیسرائیل، دارتاش بووه ﴿٢٨﴾ کاتیک پاراپهوه و بانگی له
 پهروهردگاری خۆی کرد به نهینى، چونکه لای خۆای گهوره دوعای نهینى خوشه ویستهره ﴿٢٩﴾
 فهرمووی: ئەی پهروهردگارم من ئیسکهکانم لاواز بووه، سه رم سپی بووه. ئەی پهروهردگار
 هه رگیز من له وهلامدانهوهی دوعا و پارانهوهکانم که لیت ئەپاریمه وه ناویمید نهبوومه و
 هه میسه وهلامی منت داوه ته وه ﴿٣٠﴾ من له خزم و نهوهکانم ئەترسیم له پاش خۆم که بهرم ئەوان
 پشت له دین بکهن، خێزانە کهیشم نهزۆکه و مندالی نابن و تەمەنی زۆر گهورهیه، ئەی
 پهروهردگار له لایهەن خۆته وه مندالیکم پنی ببهخشه ﴿٣١﴾ تا ببن به میراتگری من و میراتگری ئالی
 یه عقوب له میراتی زانست و زانیاری و پیغەمبەرایه تی نهک میراتی مال، له بهر ئەوهی زه کهریا
 (عَیْبِالْاَلَم) خۆی کهسیکی ههزار بووه و دارتاش بووه، پیغەمبەرانیش له وه گهوره ترن که داوای
 مندال بکهن بۆ ئەوهی که ببن به میراتگری مال و سهروهت و سامانیان، کهس نابیت به
 میراتگری پیغەمبەران و ئەوهی بهجی دههیلن دهییت به صهدهقه، ئەی پهروهردگار ئەو
 منالهی که پیم ئەبهخشی مندالیک بن که خۆت و بهندهکانیش لیتی رازی بن له دین و پهوشت
 و ئەخلاقی ﴿٣٢﴾

خوای گه‌وره که پرووداوه‌که بۆ پیغه‌مبه‌ر ﷺ باس ده‌کات، ئاماژه بۆ په‌حمه‌تی خوای ده‌کات راسته‌وخۆ، پاشان زه‌که‌ریا دوور له‌چاوی خه‌لک له‌جیگایه‌کی بێ ده‌نگ که که‌س گوێی له‌زه‌که‌ریا نییه، هه‌رچی خه‌م و خه‌فه‌ت و سکاڵایه‌تی ده‌بیاته به‌رده‌م په‌روه‌ردگار به‌وپه‌ری ئیخلاص و دلسۆزیه‌وه، بێ تێوه‌نده‌گیر و واسطه‌کردن، ته‌نانه‌ت وه‌کو عه‌ره‌ب ده‌لێت (ی) بانکردنیشی به‌کار نه‌هێنا، واته‌ (ی نداء)، که‌سێ به‌ ده‌نگی به‌رز یان بۆ ئاگادارکردنه‌وه له‌ ناو عه‌ره‌بدا ده‌لێن (یا فلان)، به‌لکو به‌خشی راسته‌وخۆی له‌گه‌ڵ په‌روه‌ردگاردایه‌ ته‌نها به‌ وشه‌ی (رب) بانگی ده‌کات که هه‌ر زۆر نزیکه‌ لیوه‌ی، هه‌موو سکاڵای خۆی پێراگه‌یاند که له‌ ته‌فسیره‌که‌دا ئاماژه‌ی پێ کراوه‌.

لێره‌دا که داوا ده‌کات هه‌ست زۆر به‌ نزیکای خوای په‌روه‌ردگار ده‌کات له‌ په‌گی په‌ناگوێ و ملی نزیک‌تره‌ له‌ زه‌که‌ریا، بۆیه سکاڵایی پیری ده‌کات، ماندوو شه‌که‌ت بووه، ئیسقانه‌کانی لاشه‌ی هه‌لناگرن، به‌لام له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا ناو‌مێد نییه، هه‌ستێکی هه‌یه که چاره‌سه‌ر هه‌یه، ده‌شزانی‌ت و دڵنیا‌یه که خوای گه‌وره داوای داواکاران په‌ت ناکاته‌وه، جا به‌هه‌ر جوړێکه ده‌یه‌به‌خشیت، به‌ په‌حم و حیکمه‌تی.

کێشه‌که‌ی زه‌که‌ریا له‌وه‌ دابوو هه‌موو داواکانی له‌ ده‌ره‌وه‌ی سنووری یاسایی گه‌ردووندا بوو، خۆی پیر بوو، ژنه‌که‌ی نه‌زۆکه‌، داوا‌یه‌که‌ش ده‌کات زۆر ئاستمه‌ له‌ پرووی یاسای سروشتیه‌وه، ئه‌ویش مندالێکه که بێته پیغه‌مبه‌ر جیگه‌ره‌وه‌ی پیغه‌مبه‌رانی پابردوو که له‌ یه‌عقوبه‌وه سه‌رچاوه‌یان گرتوه‌، واته‌ پیغه‌مبه‌رانی ئه‌سباطه‌کان، داواش ده‌کات که جیگای په‌زنامه‌ندی خوای په‌روه‌ردگار بێت.

ئه‌گه‌ر ته‌ماشایه‌که‌ین، هاو‌شیوه‌ی هه‌زهره‌تی (عیسا)ی کو‌ری مه‌ریه‌م-ه، راسته‌ (عیسا) باوکی نییه، به‌لام خوای گه‌وره یه‌حیای له‌ نه‌زۆکی ئافره‌تیک چاک کردوو، پیاوێکی پیر و به‌سال‌چووش که توانای ناردنی (تۆوی) نه‌ماوه بۆ جیگایه‌کی هه‌لگری تۆوه‌که په‌حمی دایکه، لێره‌دا ئاماده‌کاری گه‌لی ئیسرائیله بۆ تێگه‌یشتن له‌ پرووداوێکی گه‌وره که زۆر نزیکه له‌ پروودای هه‌زهره‌تی زه‌که‌ریا و ئه‌شیاع-ی هاوسه‌ری.

خوای په‌روه‌ردگار له‌ چرکه‌ ساتی دوا‌ی دوعا‌که‌یدا فه‌رمووی: ﴿يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا اِنَّا نَبَيِّرُكَ بِعَلَمٍ اَسْمٰءٍ يَّحْيٰى لَمْ يَخْلُ لَهٗ مِنْ قَبْلُ سَيِّئًا ۝۶﴾ مريم

واته: خوای گه‌وره وه‌لامی دایه‌وه ئه‌ی زه‌که‌ریا (عَلَيْهِ السَّلَام) ئیمه موژده‌ت پێ ده‌ده‌ین به‌ منالێک که ناوی لێ ئه‌تین یه‌حیا، پێش ئه‌م هه‌یج که‌سێکی ترمان ناو نه‌ناوه به‌ یه‌حیا یان هاو‌شیوه‌ی نه‌بووه‌ ۝۶

خوای پهروه ردگار بانگی زه که ریای کرد به ریگای وه چی به ریگای فریشته وه، که هه موو یاسای گه ردوون ده وه ستیت و تو ده بیته خاوه نی مندال، خوای موته عال ناوی بو هه لبارد ناوینا (یه حیا) به واتای (ژیانه وه) پاشان نه وانه ی خاوه نی هو شیارین، تاکه ناویک که له م بوونه دا وجودی نه بووه، (یه حیا) به واتا پیش له دایک بوونی (یه حیا) نه م ناوه نه بووه، موعجیزه که لیروه یه به س بو خاوه نه قله کان که نه وه بیته ریگای هیدایه تیان مه به ست له وانه ی که دوورن له دین.

که س ناتوانیت بلیت پیش ناوی (یه حیا) نه و ناوه بوونی هه بووه.

له کاتیکدا زور ئاسان بووه عه ره ب و عه جه م به کاری بهین، چونکه وته ی پوژانه یان بووه، چه ندیان لیمر دوووه و چه نده له دایک بووه، وشه ی وه رزیان بووه که هاوین و به هار زستان و پاییز ژیا نه وه له ناوچوون له به رچاویاندا بووه، (یه حیا) به واتای ناوی که س (لأسم علم) ده کریت، به زمانه کانی تر له ته رجومه کراوی وجودی هه بوو بیت، به لام له راستیدا نه وه ش وجودی نه بووه هیچ که س ناتوانیت ناوی یه حیا بهینیت به وه رگیراوی له زمانیکی تر دا له هه ر سهرده م و کاتیکدا پیش له دایک بوونی یه حیا!

له کو تایددا هه موو ده سه ته وسان ده بن و ده لین وجودی نه بووه، بوچی وجودی نه بووه خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَيِّئًا﴾

نه وه ش نه گه ر مروف قوول بیربکاته وه گه وره ترین موعجیزه ی میژووویه، یه حیا پینج جار ناوی له قورئاندا هاتوه.

له گه ل نه وه ی خوای پهروه ردگار دوعا که ی زه که ریای گیرا کرد مندالی به خشی، به لام زه که ریای ده زانیت پیره و خیزانی نه زوکه و موشتاقه بزانییت چوون و به چی و هوکاره کان چین که نه م منداله ی پی ده به خشییت، ههروه ها چی بکات بو نه وه ی خوای گه وره رازی بکات بو نه م فه یض و که ره مه گه وره به یی موته عال له گه لیدا کردووه، خوای پهروه ردگار خاوه نی توانای (کن فیکون) له ویست و ئیراده ی زاتی پیروزیدا، خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿قَالَ رَبِّ اَنْیَیْکُونُ لِیْ غُلَامٌ وَكَانَتْ اَمْرًاۙیْ عَاقِرًا وَقدْ بَلَغْتُ مِنَ الْکِبَرِ عِتًیًّا﴾ قَالَ کَذٰلِکَ قَالَ رَبُّکَ هُوَ عَلَیْ هَیْئٍ وَقدْ خَلَقْتُکَ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَکْ شَیْئًاۙ قَالَ رَبِّ اَجْعَلْ لِیْ ءَایَةًۢ قَالَ ءَایَتُکَ اَلَّا تُکَلِّمَ النَّاسَ ثَلٰثَ لَیَالٍ سَوًیًّاۙ﴾ مریم

واته: زه که ریاش (عَیْیَاکَلَمَ) سه ری سوپما له توانا و ده سه لاتی خوای گه وره و وتی: نه ی پهروه ردگار من چوون مندالم نه بی له و ته مه نه پیره، خیزانه که یشم نه زوکه و به گه نجی مندالی نه بووه چوون له م ته مه نه مندالی ده بیت، گه یشتوومه ته نه وپه ری ته مه نی پیریتی فریشته که فه رمووی: به لن به م شیوازه یه پهروه ردگارت ده فه رموویت: نه م شته له لای من زور سووک و

ئاسانە كە من پېشتەر تۆم دروست كىردووه لە نەبوونەو ھە تۆم ھېناو ھە بوون و ھېچ شتێك نەبووت، ئىستا لە داىك و باوكێك منالێك دروست بكەم زۆر ئاسانترە (عَلَيْهِ السَّلَام) زەكەريا (عَلَيْهِ السَّلَام) ھەرمووى: ئەي پەرورەدگار نىشانەيەكەم پێ بدە لەسەر ئەم مۆژدەيە كە منداڵمان دەبێ تا زياتر دلتارام بۆم، خۆي گەورە ھەرمووى: نىشانەي تۆ ئەو ھە بێ كە سێ شەو و سێ رۆژ لەسەر يەك ناتوانیت قسە لەگەڵ كەسدا بكەيت، لە كاتێكدە كە تۆ ساغ و سەليمى لال نیت (۳۷)

كۆتايى ئەو نىعمەتە گەورەيە، بەو ھەت لەماو ھى سێ رۆژ لە بەندايەتى بێت لەناو مېحراب، كە يەھود پێ دەلێن ھەيكەل لەو جايگايەدا بىننەتەو ھە بۆ عىبادەت و خواپەرستى، لە دواى ھاتنە دەرەو ھى باس بكات كە خۆي گەورە منداڵى بەخشيو ھ.

خۆي گەورە دەفەر مۆيت: ﴿فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾ (۳۸) مريم

واتە: لە نوێژگەكەي خۆي (لە شوێنى نوێژگەكەي) ھاتە دەرەو ھە بۆ ناو قەومەكەي، ئاماژەي بۆ كردن و قسەي لەگەڵدا نەكردن كە (سبحان اللہ) بكەن لە بەيانيان و ئىواراندا، ياخود نوێژي بەيانى و نوێژي عەصر ئەنجام بدەن (۳۹)

پاشان قورئان باسى منداڵى يەحيا و چۆنەتى گەورەبوونى ناكات، راستەوخۆ بەرەو گەورەبوونى و لاوئەتى دەروات كە لە تەمەنيكى لاويدا كەسيكى خاوەن عەزم و گەورە خۆي گەورە و ھەسفى يەحيا دا دەفەر مۆيت: ﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ (۴۰) آل عمران

واتە: مەلائيكەت واتە: جبريل بانگى لە زەكەريا (عَلَيْهِ السَّلَام) كرد كاتێك كە راو ھەستا بوو بەپتو ھە مېحرابەكەيدا نوێژي ئەكرد: ئەي زەكەريا (عَلَيْهِ السَّلَام) ئەو ھە خۆي گەورە مۆژدەي پېدايت بە منالێك كە ناوئىشى يەحيا ئەبێت، ئەم منالەي تۆ باو ھە بە وشەي خۆي گەورە ئەكات، واتە: لە دواترا كە (عيسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) ديت باو ھە بە (عيسا) ئەكات ئەم كۆرەي تۆ يەحيا (عَلَيْهِ السَّلَام) ئەبێ بە كەسيكى گەورە لەزانست و پەرستى و ھىكمەت و تەقوا و پزىدا، ئەبێ بە پىغەمبەر خۆي ئەپاريزي لە چوونە لاى ئافرەت يان لە تاوان، ئەبێتە پىغەمبەريك لە پىغەمبەرە چاكەكان (۴۱)

ئەم كۆر و باوكە پىشەيان دارقاش بوو ھە (كان زكريا نجارا) مسلم.

پاشان راستەوخۆ خۆي پەرورەدگار باسى ھەلگرتنى ئەمانەتى بانگەواز دەكات بۆ ھەزەرەتى يەحيا، كە ئەركى گەياندىنى بانگەواز دەكەوتە سەر شانى و دەبیت سەر لە نوێ ئەحكام و ياسا

و پِساکانی ناو تهورات به خه لکی بگه یه نیت ته وانه ی که به ناو زانای گه لی ئیسرا ئیلن و نه حکامه کانیان شاردو ته وه له کاریان خستوو. نه م پیغه مبه ره به هیز و توانا پرو به پرویان بیته وه راستی و دروستی نه م ئاینه بگه ی نیت، خوی گه و ره ده فره رمویت: ﴿يَيَحْيٰ خُذِ الْكِتٰبَ بِقُوْرٍ وَّءَاتَيْنٰهُ الْحَكَمَ صَبِيًّا ۝ وَّحٰنٰنًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكٰوَةً وَّكَانَ تَقِيًّا ۝ وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَّلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا ۝ وَّسَلَّمَ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَبَوْمَ يَمُوتُ وَبَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا ۝﴾ مريم

واته: دوی نه وه ی که یه حیای پی به خشی خوی گه و ره فره رموی: نه ی یه حیا نه و کتابه ی که بو ت دیت، یا خود تهورات به جدی و هیز و عه زیمه ت و کو ششه وه به جوانی بیگره، هه ره له مندالیه وه حیکمه ت و دانایی و تیکه یشتن و زانیاری و کو شش و پرو کردنه چاکه، یا خود پیغه مبه رایه تیمان پی به خشی ﴿ره حم و سۆز به زه بی، خو شه ویستی و پاکیتی مان پی به خشی له لایه ن خو مانه وه، که سیکی له خواترس و خو پاریز بوو له تاوان و گو ترایه لی خوی گه و ره بوو، چاکه کار بوو له گه ل دایک و باوکیدا﴾ که سیک نه بوو که خو به گه و ره زان و سه ری چیکاری دایک و باوکی یان پهروه ردگاری بیت، به لکو گو ترایه لیان بوو ﴿سه لامی خوی گه و ره له سه ره یه حیا بیت له و رۆژه ی که له دایک بوو، له و رۆژه ش که نه مرئ، نه و رۆژه ش که زیندووو نه بیته وه، یا خود نه مینه له شه ی تان که له دایک ده بیت، نه مینه له خوی گه و ره که ده مریت و زیندووو ده بیته وه﴾

خوی گه و ره هاوکاری بوو له مندالیه وه خاوه ن سۆز و میهره بانی و یاری ده ده ری حوکی خوا و دل و دهروونی خو ی بووه.

بانگه وازی کوپ و باوک به رده وام بوو یه حیا کوپ کی جوانخاسی ناو گه لی ئیسرا ئیل بوو، له ناو خه لکیدا خو شه ویست بوو، چه ند جار خوشکی پادشای قودس که یه کیک بوو له پادشاکانی پۆم که له لایه ن قه یسه ری پۆمه وه دانرابوو به ناوی (هیردۆس)، ناوی نه م پادشایه له کتیی پیرو زدا هاتوو، به لام زانایانی ئیسلام رایه کی تریان هه یه که به هو کاری به رخودان و شو رشی زۆری لاوه کانی نه م پادشایه ئافره تیکی داوین پیس بووه، هه زی له هه زره تی یه حیا کردوو، هه زره تی یه حیا ش وازی لیه ی ناوه نه گه رچی چه ند جار ویستویه تی که بیکاته هاوسه ری خو ی، ده لێن هو کاری شه هید کردنی یه حیا و باوکی به پلانی نه و ئافره ته بووه.

"رایه کی تر که له هه مووی لای نووسه ره هیزتره، ئین عسا کر له میژوو هه کیدا نه م باسه ی گپراوه ته وه به سه نه دیک راست که گوایه پادشای دیمه شق هه زی له کچی برایه کی خو یه تی و کچه که ش هه زی له مامیه تی، هه زره تی زه که ریا ریگری له زه واجی مه حره مانه ده کات و به هه رami ده زانی ت، نه مه ش له و سه رده مه دا له ریگای ئاینی مه جو سه وه باو بووه که مه حره میان

ماره ده کرد، جا ج خوشک بیت یان دایک له کوپ و باوک، واتا کچ له باوک ماره کراوه لای مه جوس، پاشان برا خوشکی خۆی ماره کردووه... هتد، بۆ زانیاری له سهر ئهم باسه بگهڕینهوه بۆ کتییی ژیاانی زهردهشت، نووسینی: عهبدوڵلای موبه لغی ئابادانی.

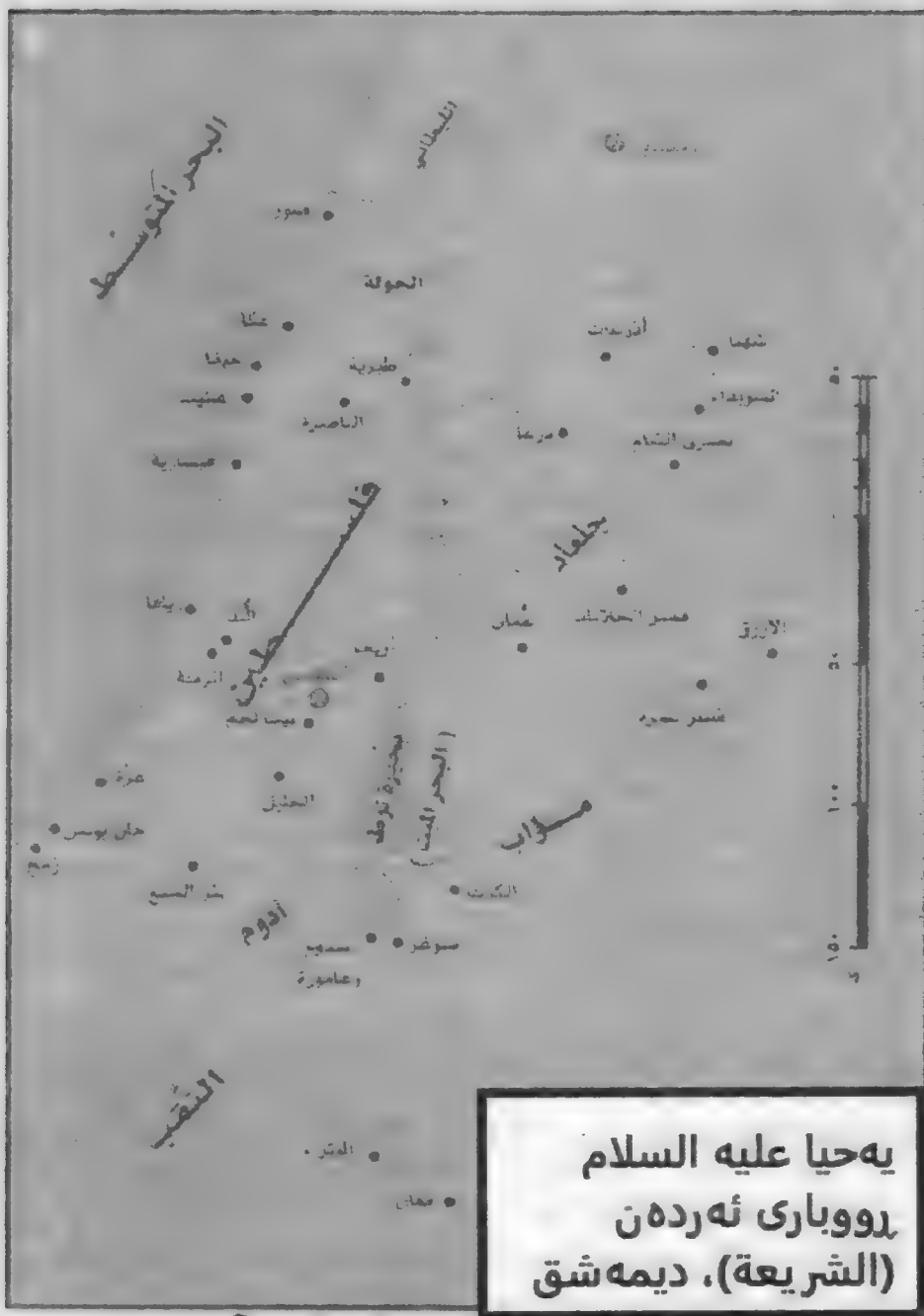
کهواته یه حیا که په پیرهوی یاسای تهورات ده کات، ههرامی کرد له سهر پادشای دیمه شق به ناوی (هداد کوپی هدار) که برازا کهی خۆی بخوازی، گوایه کچی برا کهی بووه به ناوی (ئاریلی کوپی هدار) یان ده لێن ههر ژنی کوپه کهی بووه ته لاقی داوه مامی هیناویه تی، لێره دا مه به ست ئه وه یه که نه گونجاوه هه زه رته یه حیا به و هوکاره شه هیدکراوه، سه ری موباره کی بپاوه و بپاوه بۆ بازاری دیمه شق گالته ی پیکراوه، خوای گه وره ش مو لک و سامانی به ناخی زه ویدا بردووه.

گوایه شه هیدکردنی هه زه رته ی زه که ریا ش ده گه رپته وه بۆ پێش شه هیدکردنی یه حیا ی کوپی، گوایه تۆمه تیان بۆ دروست کردووه تا شه هیدی بکه ن، رپویه تی زۆر لاواز و نا مه عقول له سه ری و تراوه، به لام ئه گه ری ئه وه ش هه یه که یه حیا و زه که ریا ئهم کوپو باوکه به یه که وه شه هید کرابیتن له خاکی دیمه شق، چونکه بانگکران له لایه ن پادشای ئه و جیگایه وه، بۆیه پای زۆرینه له سه ر ئه وه یه که دوو پیغه مبه ری به رپزه له دیمه شق شه هید کرد بیت.

هه زه رته یه حیا فه رمانی کردووه به پێنج بنه مای سه ره کی له ناو گه لی ئیسرا ئیلا، ئه مه ش له فه رمووده ی پیغه مبه ره وه بۆمان باسکراوه که بریتی بوه له (نوێژ، پۆژوو، زه کات، دییه ی کوژراو، یادی خوای په روهر دگار).

ژیاانی یه حیا، هه زه رته ی (عیسا)، زه که ریا و مه ریه م سه لامی خوا له هه موویان بیت، له به رته وه ی هه مووی په یوه سته به یه که وه زۆر ئه سته مه میژوونووسان بتوانن جیا کاری بۆ بکه ن له یه ک سه رده مدا ژیاون، هه زه رته ی (عیسا) سی سآ له یه حیا مندآل تر بووه، یاخود خاتوو مه ریه م هاوکات بووه ژیاانی له گه ل هه زه رته ی زه که ریا بۆیه ناچار لێره دا ژیاانی زه که ریا و یه حیا کو تایی پێ ده هینین و ده پۆینه ناو ژیاانی خاتوو مه ریه م.

دایکی چه‌زهره‌تی (عیسا) سه‌لامی خویان لی بیت مه‌ریه‌م و (عیسا) ی کوری

کاتیک که دایکی مه‌ریه‌م (حنه‌ی کچی فاقوژ) نه‌زهره‌که‌ی کرد فه‌رمووی: خوی په‌روه‌ردگار
ئه‌م سه‌که‌م ده‌پاریزم به‌ ناوی زاتی به‌رزت، واتا په‌نا ده‌گرم له‌وه‌ی شه‌یتان بتوانی زه‌فه‌ریان
پیبه‌ریت به‌ خوی و نه‌وه‌کانی، ﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ
وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذَرَيْتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ آل عمران

واته: کاتیک که مناله‌که‌ی بوو بینی مناله‌که‌ی کچه‌وتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگار ئه‌مه‌کچه‌، خه‌فه‌تی
لی خوارد که ئه‌مه‌یان فه‌رمووده‌ی خوی گه‌وره‌یه‌، که خوی گه‌وره‌ خوی باشت ئه‌زانی چی بووه
واته: بۆ به‌گه‌وره‌ زانینی مه‌ریه‌مه‌، که مه‌ریه‌م کچیک‌ی یه‌کجار گه‌وره‌یه‌، دایکی مه‌ریه‌م وتی:
ئه‌ی په‌روه‌ردگار کور وه‌کو کچ نییه‌ واته: کچ ناتوانی خزمه‌تی مزگه‌وت بکات، من ناوم ناوه‌ به‌
مه‌ریه‌م من په‌نای خوی و نه‌وه‌کانیشی ئه‌گرم به‌ تۆ له‌ شه‌یتانی نه‌فرین لیکراو و په‌جم کراو،
خوایه‌ خوی و نه‌وه‌کانی بپاریزه‌، خوی گه‌وره‌ دوعا‌که‌ی قبول کرد ﴿﴾

پیش چوونه‌ ناو باسی ژبانی مه‌ریه‌م خاتوون، پیویسته‌ بیرخسته‌ نه‌وه‌یه‌کی تر بده‌ین له‌سه‌ر
که‌لی ئیسرائیل، وتمان له‌ بنه‌ره‌تیانه‌وه‌ گه‌لیکی ماده‌ده‌ په‌رست بوون، چه‌زبان به‌شتی به‌رجه‌سته
و هه‌سته‌کان بووه‌، خوی گه‌وره‌ش هه‌رچی له‌ ریگای پیغه‌مبه‌رانه‌وه‌ فیری ئیمان، غه‌بییات،
قودره‌ت و ده‌سه‌لاتی خوی ده‌کردن، هیچ سوودی نه‌بوو، بۆیه‌ خوی په‌روه‌ردگار وه‌کو باراندنی
ئه‌و هه‌موو پیسییه‌ به‌سه‌ر فیرعه‌ون و گه‌له‌که‌یدا که غه‌یب بوو واتا خوین، بۆق، کولله‌، رشک
و ئه‌سپی، بابو‌وران و باراندنی گه‌زۆ و شه‌قبوونی ئاوی ده‌ریای سوور، زۆریت له‌ موعجزه‌ی
پیغه‌مبه‌ران، خوی گه‌وره‌ موعجزه‌ له‌ دوی موعجزه‌ بۆی ده‌ناردن تا بنه‌ خواه‌نی ئیمان.

وا کو‌تا موعجزه‌ی خوی ده‌نیریت و له‌ دوی ئه‌م پیغه‌مبه‌ر به‌رپزه‌ ئیت کو‌تا پیغه‌مبه‌ره‌، هیچ
پیغه‌مبه‌ریکی تریان بۆ نایه‌ت.

له‌ رابردوودا ئاماژه‌مان پێدا که مه‌ریه‌م نه‌زر کرابوو بۆ ناو میحراب، یاخود هه‌یکه‌ل ئه‌م کچه‌
پاکه‌ عه‌زانه‌ پاکیزه‌یه‌، له‌ پۆژه‌ه‌لاتی هه‌یکه‌ل دا گو‌شه‌یه‌کی بۆ خوی گرتووو بۆ به‌ندایه‌تی،
دوو‌ربوو له‌ قه‌ره‌بالغی و که‌سی به‌سه‌ره‌وه‌ نه‌بوو، هه‌روه‌ها کاتی ئه‌وه‌ی بوو که ئیت ده‌بیت
شوو بکات و خواه‌نی مأل و خیزان و مندالی خوی بیت، وه‌کو لای ئه‌ه‌لی کتاب هاتوو ئه‌م
کچه‌ ده‌زگیرانی کوریکه‌ به‌ ناوی (یوسفی نه‌جار)، ئه‌م کورپه‌ یه‌کیک بوو له‌ قوتابیه‌کانی
چه‌زهره‌تی زه‌که‌ریا و له‌گه‌ل خو‌شیدا کاری کردوو.

مهمله که تی حه فده بهم:

گومانی تیدا نییه که باشتین و شای باشتینه کان چوار ئافره تن ئه وانیش (مهريه م کچی عیمران، ئاسیا خیزانی فرعون، خه دیجه کچی خوهیلد، فاطمه ی کچی محمد رسول الله).

ئهمه ش فهرمووده ی راستی پیغه مبهری خوايه که دهفه رمویت: خیر نساء العالمین أربع: مریم بنت عمران، آسیه بنت مزاحم امرأة فرعون، وخدیجه بنت خویلد، وفاطمة بنت محمد¹⁷

حاله تیکی زور سه خته کچی پاکیزه له ناو کومه لگایه کی دینداریدا خوشی کار و پیشه ی دینداریه، خوی گه وره تووشی سه خترین تاقیکردنه وهی دهکات، ئه ویش سکپر بوونه به بن هۆکار، خو زور ئاسان بوو بلیت منداله که م یوسفی دارتاش باوکتیی، به لام ئهمه فهرمانی خوايه، ده بیت بلیت که منداله که م ته نها له خومه.

له کاتیکدا فریشته که پی ده لیت خوی پهروه ردگار مندالت پی ده به خشیت، هه ست به سۆز و عاطیفه و پاکیتی و پاکیزه ی ده که یت. راسته وخو په نا ده گریت به خوی پهروه ردگار چونکه دژی پاکیتی و پاکیزه یه، هه ر ده بیت ئهم پاکیزه یه وایت له بنه ماله ی پیغه مبه رانه وه هاتوو ده بیت دایکی پیغه مبه ریک، ماموستا که شی که زه که ریا هه ر پیغه مبه ره.

دوای ئه وهی که فریشته که خوئی ئاشکرا دهکات له وهی که نیردراوی خوايه، ئینجا ههستی شهرمنی و ترس و که هیچ پیاویک نه یتوانیوه دهستی بگریت واتا نامه حرم، وایت ئهم کچه شهرمنه هه والیکی له لایه ن خواوه بو دیت که مندالیکی پاک و به ریزی پی ده به خشیت.

ئویش لای سهیره هیچ کرداریک له هاوسه رگیری پروی نه داوه، عیله ته که زیاتر پۆشن دهکاته وه هیچ که سیکیش دهستی بهری نه که وتوو، ئیت ئهم منداله چون دروست ده بیت، نهک به واتای گومان، به لکو هه مان شیوه پرسپاری زه که ریا به که دهیه ویت هۆکار و چۆنیه تییه که ی ئه وکاره بزانی، خوی پهروه ردگار له (کن فیکون) دا ده یتوانی مندالیک بخاته باوه شی، به ئاماده کراوی بلتی ئه وه منداله که ته، به لام ده بیت به هه موو قوناغه کانی له دایک بوونی مندالدا پروات، له سه ره تای سپترم بو ناو په حمی مه ریه م، به لام لیره دا په حمی مه ریه م ئاماده یه، سپترم دیار نه!

خوی گه وره ئهم حاله ته مان بو پروون دهکاته وه و دهفه رمویت: ﴿وَمَرْيَمَ ابْنَتْ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتِبَ لَهَا مِنَ الْخَيْرَاتِ ١٣﴾ التحريم

واته: نمونه ی تر بۆ باوه پداران (مهریه می کچی عیمران) ی دایکی (عیسا) عَیْسَا لَکَم بۆو که داویتی خۆی پاراست و که سیکێ داوین پاک بوو، خۆای گه وره ئه مری کرد به جبریل که فووی کرد به ملوانی کراسه که ی به ریدا و به و فووه حه ملی بوو به (عیسا) و پو حمان کرده به ری (رُوحَنًا) مه به ست پو حی خۆای گه وره نییه ئه و ئیزافه یه بۆ پَریز و به گه وره زانینه مهریه م باوه پری به و شَه و قه دهر و شه ریعه تی خۆای گه وره هه بوو، باوه پری به کتیه ئاسمانیه کان هه بوو که خۆای گه وره بۆ پیغه مبه رانی دابه زانده بوو، یه کیک بووه له و که سانه ی که گو پراهه ل بوونه بۆ خۆای گه وره¹⁸

ئه گهر ته ماشای وشه ی (روحنا) بکه ی ن لیره دا مه به ست هه زره تی جو بره ئیل که به روح ئه مین ناسراوه (روح الأمین) که جه نابی جو بره ئیل وه حیه که ی بۆ مهریه م هیناوه، له سوره تی ته حریم روحنا، هه مان پو حی ئاده مه که خۆای گه وره وه کو. به شه ر باسی ده کات، باسی زیندووویه تی نییه، به لکو باسی پو حی مرو ییه که خۆای گه وره له پَریگای هه مان جیگاوه ئه و هیلکه پیته راوه ی ناره ژوو ره وه، تا له په حمی خاتوو مهریه م دا گه شه بکات، وه کو مندالیکێ ئاسایی. ده ربجیت. هه موو ئه م کردار و باسانه بۆ ئه وه یه که خۆای گه وره به نه سارا بلت: (عیسا) ی کوری مهریم مرو فیه، وه کو ئاده مه که یه که م مرو فیه ناسراوه به ئاده م بۆ پیغه مبه رایه تی، واتا پیش ئاده م مرو فیه هه بوو، به لام که س ناوی نه زانیون، به لکو ئاده م یه که م پیغه مبه ره بۆ مرو فایه تی، (عیسا) ی کوری مهریه میش وه کو ئاده م مرو فیه.

که واته، ئه م وشه ی پو ح که له قورئاندا بۆ قورئان و جو برئیل و رو حی به شه ر باسکراوه، هه یج که س هه یجی لَ نازانیت، قسه کردن له سه ری کات به فیرۆدانه و له هه مانکاتدا خۆ بادانه وه و که س هه یجی لَ نازانیت، که س نازانیت ماهیه ت و چۆنیه تی پو ح، خودی پیغه مبه ری ئازیزمان که زانترین مرو فیه نه یزانیوه و خۆای گه وره ش بۆی باس نه کردوو، ته نها به پو وداوی خضر و (موسا) وه لامی جووله که ی دایه وه، مه رج نییه که پیغه مبه ران هه موو شتیک بزائن.

که واته، هه موو په یوه ندی هه یه به جیهانی په نهانی، که واته خۆای موته عال به خاتوو مهریه می فه رموو که منداله که ت مو عجیزه یه نه ک له خودی (عیسا)، به لکو له خودی ئه وه ی که بَ باوکه و خۆای گه وره هه موو شتیکێ له نه بوونه وه هیناوه ته بوون، که واته کار کو تایی هاتوو هه رمانی خوا به ته واد ده بیت سک پر بیت و به پَرو سه یه کی زور ئاسایدا پروات و نو مانگ ته واد بکات تا منداله که له دایک ده بیت، چونکه ئه گهر به پَرو سه ی ئاسایدا نه پَرو شتایه ئه وکات ده و ترا (عیسا) - خوا به په نا به خوا، چونکه وه کو هه موو مندالیک پیداو یستی مرو فی

¹⁸ - پیغه مبه ری خواصَّ اللّٰه عَلَیْه و سَلَّم ده فهر میت: له پیاوان زور که س کامل و ته واد بوونه، به لام له نافرته تاندا ته نها ئاسیه ی خیزانی فیرعه ون و مهریه می کچی عیمران و خه دیجه ی کچی خوه یلد کامل و ته واد بوونه، فه زل و گه وره یی عایشه به سه ر نافرته تاندا وه کو فه زلی ته شریبی گو شته به سه ر سه رجهم خوارد نه کاند، والله اعلم/ ته فسیری رَیبه ر

هه بووه بۆ مندال و له مندالی بۆ لاوی و هه رزه کاری و تا پیگه یشتنی. ئەم پرۆسانه هه موو پرۆسه ی مروۆفی زۆر ئاساین، ئەگەر یه کیک له م پرۆسانه نه بیته که واته ده لێن ئەم که سه نا ئاساییه، به لام هه موو ژیا نی وه کو مروۆفی ئاسایی بووه، برسی بووه تینووی بووه، هیلاک بووه ئازاری پێ گه یشتووه... هتد، خاوه نی هه موو هه ست و سۆزیک بووه، ئەمه ش له بوونی خوا یه تی نییه، به لکو ئەگەر وایته نو قسانه و خاوه ن پێ داویستی تایبه ته که ئەمه وته ی نه ساریه، حاشا خوا ی گه و ره پاک و بن گه رده و ناخه و یت و پێویستی به خواردن و خۆراک نییه و ماندوو نایته و هه می شه به ئاگایه و له یه ک دۆزی خوا یه تی خۆیدا یه تی که له ئەزه له وه هه ر بووه و هه ر ده شیته.

که واته زۆر گێلییه (عیسا) ی کوری مه ریم بکریته خوا، پاشان زیاتر له سه ر باس ده که ی ن له رووداوی ژیا نی دا.

له دوا ی فه رمانی خوا یی خاتوو مه ریه م- ی پاکیزه سکی پر بوو به چه رزه تی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام).

خوای گه و ره ده فه رمو یت: ﴿فَحَمَلَتْهُ فَانْتَبَدَتْ بِهِ، مَكَانًا قَصِيًّا﴾ ❶ فَأَجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَلَيْتَنِي مِثُّ قَبْلِ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًا مَنْسِيًّا ❷ فَنَادَاهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا نَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا ❸ وَهَزَيْتِ إِلَيْكِ الْجِذْعَ النَّخْلَةَ تُسْقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا ❹ فُكِّلَ لِآسَرِي وَفَرَى عَيْنًا فِيمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا ❺ ﴿مه ریم

واته: ئەو کاته جبریل فووی کرده ناو ملیوانی کراسه که ی یه کسه ر به ئیزنی خوا ی گه و ره حه ملی بوو پو یشته و دوور که وته وه بۆ شو ی نیکی دوور ❶ که ژانی مندالبوونی بۆ هات، ژانی منالبوونه که بردی به ره و ژێر دار خورمایه ک، ئەمه ی ش ئاواتی خوا ست خۆزگه پێ ش ئەوه ی ئەمه م به سه ردا بیته به ردمایه، بۆ ئەوه ی خه لکی گوما نی خراپم پێ نه بات، خۆزگه من شتیکی بن پێز بووما یه و هه ر باس نه کرامایه، یاخود هه ر دروست نه کرامایه، یاخود وه کو په رۆی حه یزاوی بووما یه که فری ئەدری و ناوم نه بوا یه ❷ له ژێر داره که وه جبریل یاخود (عیسا) بانگی لێ کرد خه فه ته نه خو یت، ئەوه په ره و ردگارت کانیو و جۆگه له ئاو یکی له ژێر ته وه ده رکردو وه و تن ئەپه ری، له و ئاو ه بخۆ ره وه ❸ ئەو قه دی دار خورمایه رابوه شی نه خورما ی ته رت (پوقاب) بۆ دێته خواره وه ❹ له خورما ته ره که بخۆ و له ئاو ه که بخۆ ره وه چا ورۆشنا به پێی و خو ت له خه فه ته دوور خه ره وه، ئەگەر هه ر مروۆفی کت بی نی ئەوه به ئاماژه پێیا ن بلی: من نه زرم کردو وه بۆ په ره و ردگارم که خو م به رمه وه له قسه کردن و ئەمه رۆ قسه له گه ل ه یچ مروۆفی کدا نا که م ❺

وه کو پیشتر ناماژمان پیداوه سکه که ی زۆر ئاسایی بووه به گوێره ی قۆناغه کانی کۆرپه بووه، دیاره هیچ کهس ههستی پێ نه کردوو، خووشی لهو نارهحه تی و ئازاره دا ته نیا بووه و پیناچیت که سوکاری زانیبیتیان، چونکه ئه وه نده شهرمن بووه، دایکی و پووری و مالی باوانی کهس نه زانیوه، به به لگه ی ئه وه که هه ز به مهرگی خو ی ده کات، پاشان دوور رویشتوو تا پیتی نه زانریت، ههر خو ی بووه، خوی گه و ره دار خورمایه کی زری بۆ خستۆته به ره هم و خورمای تازه ی بۆ باراندوو و ئوی بۆ هه لقاندوو. له هه موو ئه م حاله تانه دا که سیک به دی ناکریت له گه لیدا نه دایک، نه پوور... هه تده حاله ته که زۆر قورسه، به لام چونکه فه رمانی خوایه ده بیته جیبه جیتی بکات (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) له دایک بوو، لهو حاله ته قورسه دا فریشته مهریه م-یان جی نه هیشته و له په یوه ندی دابوون. راسته وخۆ له گه لیدا و هه والی خوی په روه ردگاریان ئه دا به مهریم، نه یه ده زانی ناوی بنی چی تا خوی گه و ره به فریشته یه کدا ناوی بۆ نارد، خوی گه و ره ده فه رمویت: ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَمْرُؤُا إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ آل عمران

واته: کاتیک که مه لائیکه ته کان وتیان: ئه ی مهریه م خوی گه و ره مژده ت ئه داتی به وشه یه که وشه که ئه وه بوو خوی گه و ره فه رمووی: (کُنْ) (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) دروسته، یه کسه ر ئه ویش دروست بوو که ئه و وشه یه که (عیسا) ی لێ دروست ئه بن ناوی مه سیحه له به ر ئه وه ی ده ستی به سه ر ههر نه خویشکدا به ئینایه ئیلا به ئیزنی خوی گه و ره چاک ئه بوو بۆیه پیتی وتراوه: مه سیح یاخود له به ر زۆر گه ران و سه فه ر کردنی (عیسا) ی کوری مهریه م (عَلَيْهِ السَّلَام) له به ر ئه وه ی به بن باوک له دایک بووه درایه پال دایکی له دنیاو قیامه تیشدا خاوه ن پێزو پله و پایه و ناوبانگه و یه کیکه له وانه ی که له خوی گه و ره نزیکه ﴿﴾

که واته پیشتر له دایکبوونی (عیسا) خوی گه و ره هه موو موعجیزه و کاره کانی به دایکی فه رموو، که چی ده کات و موعجیزه ش چی ده بیته، خوی گه و ره ده فه رمویت: ﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ آل عمران

واته: له ناو بێشکه دا قسه له گه ل خه لکی ئه کات و بانگه وازیان ئه کات بۆ یه کخواپه رستی وه کو موعجیزه یه ک، کاتیکیش که ئه چێته ناو ساله وه و له به نده چاکه کانه له وته و کرده وه یدا ﴿﴾

به لام مهریم جارێ ههر له ژێر داره که دایه، خوی گه و ره مهریه م-ی ئاگادار کرده وه که نه زر بکات له سه ر خو ت که ئه و پوژه له گه ل هیچ مرو فیک قسه مه که، یاخود پوژووی گه لی ئیسرا ئیل

مهمله که تی جه فده بهم:

ئهوکات قسه نه کردن بووه له گه ل خوگرته وه له خواردن و خواردنه وه، واتا خو ی ساغ بکه ره وه
ئهو پوژه ته نها بو عیبادهت خو ی ئه گهر زوریان بو هینایت ماژه به ک بکه بو منداله که ت.

خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿فَأَنْتَ بِهِ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُ﴾ قَالُوا بَيَّرِمُ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا قَرِيبًا ﴿١٥﴾
يَتَأَخَذُ هَزُونَ مَا كَانَ أَبُوكَ أَمْرًا سَوِيًّا وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا ﴿١٦﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ
فِي الْأَمْهِدِ صَبِيًّا ﴿١٧﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ ءَاتَانِي الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا ﴿١٨﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ
وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿١٩﴾ وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٢٠﴾ وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ
وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٢١﴾ ﴿مريم﴾

واته: دوا ی ئه وه ی که (عیسا) ی بوو (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) - ی هینایه وه، قه ومه که ی سه رزه نشیتان
کرد وتیان: ئه ی مه ریه م به راستی کاریکی زور گه وره خراپت کردوو ﴿١٥﴾ ئه ی خوشکی هاروون
(واته: له عیبادهتدا تو خوت ته چواند به هاروون پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام))، یاخود هاروون پیاو چاکیک
بووه له ناویاندا وتوو یانه: ئه ی وه کو ئه و پیاو چاکه، یاخود وتراوه: پیاو خراپیک بووه وتوو یانه:
ئه ی خوشکی ئه و پیاو خراپه وه کو ئه و خراپه ت کردوو، به راستی تو باوکت پیاو یکی خراپ
نه بووه دایکیش داون پس نه بووه ئیر تو ئه م منداله ت له کو ی هینا ﴿١٦﴾ مه ریه میش ئامازه ی
بو (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) کرد که له باوه شیدا بوو تازه له دایک بووه وتیان: چو ن قسه له گه ل مندالیکدا
بکه ین که منداله و تازه له دایک بووه و له ناو بیشکه دایه، به ئیزنی خوای گه وره (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام)
هاته قسه و یه که م قسه که کردی وتی: من عهبدو بهنده ی خوای گه وره م ﴿١٧﴾ له داهاتوودا خوای
گه وره ئینجیل-م پئ ئه به خشن ده مکات به پیغه مبه ر ﴿١٨﴾ من که سیکی موباره ک و پیرو زو پر
خیرو ماموستای چاکه و به سوود ئه بم بو بهنده کان له ههر شویتیکدا بم، خوای گه وره فهرمانی
پئ کردوو و ئاموژگاری کردوو به نویت کردن و به زه کات دان تا له ژیاندا بم و زیندوو بم ﴿١٩﴾
فهرمانم پئ کراوه به چاکه کردن له گه ل دایکمد، خوای گه وره منی و لئ نه کردوو که سیکی
لووتبه رزو خو به گه وره زان بم و سه رپیچی خوای گه وره یان دایکم بکه م یان ئازاری دایکم
بدهم ﴿٢٠﴾ سه لامی خوای گه وره له سه ر منه و پاریزراوم له و پوژه ی که له دایک بووم و له و پوژه ی
که ئه مر م و له و پوژه ی که زیندوو ئه به وه ﴿٢١﴾¹⁹

¹⁹ ئه مه ی ش به لکه به کی تره له سه ر ئه وه ی که عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) نه خوایه نه کوری خوایه، به لکو بهنده و پیغه مبه ری خوایه و
له دایک بووه و ده مریت و زیندویش ده بیته وه وه کو سه رجه م مروقه کانی تر، ئه گهر خوا بوایه یان کوری خوا بوایه نه ئه بوایه
مه ردایه، به لکو ده بوایه بو هه میشه یی مایاته وه و زیندوو بوایه، چو ن ده بیت خوا مه ریت؟! ته فسیری ریبه ر

پاشان قورستین کات و حاله تی ژیا نی هاتوو مه ریم-ی عه زرائه، دیمه نیک ی پر ناسور و به نازار و ناره حه تییه، مندالیک به باوهش مه ریم-هوه به دلنیا ییوه که سوکاری هه والیان پرسویه، هه مووان له محرابدا یاخود له هه یکه له دا کو بوونه ته وه مه ریم دیار نییه و له پر به مندالیکه وه دیتته وه، کومه لگه یه که زور سامنا که خیرا تاوان نه ده نه په نای خه لکی، ئەم ئافره ته پاکیزه یه داخو باری دهروونی چۆن بیت، وا ههنگاو به ههنگاو به رهرو پرویان دیت که ئاماده بوو، خو مه ریم هیچی نه ووتوو، که سیک نه بوو بلیت باشه ده شیت ئەم مندالهی دوزییتته وه، دهی جار ی په له مه که ن با خو ی قسه بکات. خیرا که و تنه شانندی به وهی که وتیان: تو دایکت ئافره تیک ی مو حته ره مه و باوکت پیاوی ناو پیاوانه، به نازناوی خوشکی هاروون ناویان برد (وتمان (موسا) و هاروون دوو خوشکیان هه بوو به ناوی (زهینه ب و مریم) وه کو له قه ب له ناو جووله که دا به زهینه ب ناو ده بریت خوشکی (موسا)، به مه ریم ده گو تریت خوشکی هاروون).

له نیاوان چیه چپی نه یار و قسه و باسی نازیزان بو مه ریم ئه ویش به حه یا و شه رمه وه ئاماژه ی کرد بو لای منداله که که قسه و گفتوگو له گه ل ئه و منداله دا بکه ن!

خه لکی زور تو ره بوون وا هه ستیان کرد مه ریم وه کو گالته پیکردن گالته یان پین ده کات، ویتسگه کهش بو ئه وه یه که خه لکی کویتته وه و خه لکیکی زور له ویدا ئاماده یه، چونکه جینگاکه ی ناوچه رگه ی بازاری یه هوده و هه موو خه لکی کو ده بنه وه له شتیک که نه زانراو بیت.

له وه دان که خو یان ئاماده بکه ن بو پرو به پروو کردنه وهی تاوان به رهرو به پرووی خاتوو مه ریم، چونکه که وه لامی نه دانه وه واتا تۆمه ته که ده بیتته تاوان لای ئه وان که ئه هلی خواناسی نین، به لکو ئه هلی ده مه ده می و چاو و گو ی و هه سته کانن.

هه موو به یه ک ده نگ پروو و یه کتر ده یانوت ئاخو چۆن له گه ل مندالی ساوا دا قسه ده کریت؟!

یار و نه یار له ویدا جه م و زور بوون، وه فدیک ی مه جوس که له کتیبی پیرۆزدا هاتوو ئاماده بوون، به دوا ی هه والی ئه ستیره ی مه سیح دا ده گه ران له پر ده نگیک هه موویانی بی ده نگ کرد، ده نگیک چاوی هه موویانی زه ق کرد، ده نگیک که ئه وان له بیر و هوشیدا نه بوون وا قسه ده کات، ده نگه که له ده می منداله که ی باوهشی مه ریم-هوه ده رده چیت.

دهنگی منداله که ده لیت: به نده ی خوا م، ده به خاوه ن کتیبی ئاسمانی، که واته پیغه مبه ره، ده مکاته پیغه مبه ر، وشه ی موباره ک پیتشر ئاماژه مان پیداو به شتیک ده و تریت موباره ک که خزمه ت به خه لکی بکات ئه وه واتی موباره که، ئەم منداله ش که گه وه بوو موباره که چونکه خزمه ت به خه لکی ده کات، و ته وحید بلاو ده کاته وه و نه خوش چاره سه ر ده کات و له ئینجیل دا یاسا و ریساکان پروون ده کاته وه، پاشان فه رمان ده کات به نو یژ و زه کات تا ئه و پروژی به نیت،

لیره دا کۆمه لیک ده لێن (عیسا) کۆری مه ریم له دواییدا مردوووه ناگه پێتهوه، نهو هه لکیشانه واتا پوچیهی تا پوژی قیامت زیندووو نابێتهوه، نه مانهش زۆریک له زانیانی پابردوو و ئیستا لهو پڕوایه دان، هه ندیکێ تریش پێیان وایه نه مردوووه له ئاسمانه و ده گه پێتهوه، نه مهش زۆرینهی نه هلی ئیسلام له سه ر نه م رایه ن، نووسه ر- پێیویه (عیسا) ی کۆری مه ریم (عَلَيْهَا السَّلَام) مردوووه، پاشان خوای گه و ره زیندوووی ده کاته وه ده بێته که سیک له ئوممه تی محمد ﷺ ده جال له ناو ده بات، پاشان ده مریت واتا مردنه که ی کاتییه (والله أعلم).

نه م حاله ته پوویدا کو تایی به وته کانی (عیسا) مندالی ناو باوه شی دایکی هات، خاتوو مه ریم له سه ر شانۆی پرووداوه کان ون ده بێت، به چه ند هۆکارێک که پروونی ده که ی نه وه به پشتیوانی خوای موته عال.

خوای گه و ره ده فه رمووت: ﴿ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَنَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ فَأَخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُوتُنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْخَسِرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِنَّا يُرْجَعُونَ﴾ ﴿مَرْيَمَ

واته: ئا نه مه (عیسا) ی کۆری مه ریه م-ه و نه مه وته ی حه قه ده رباره ی (عیسا)، نه ک نه وه ی که نه و که سانه ئیختیلافیان هه یه ده رباره ی (عیسا)، که نه لێن: کۆری خوایه یان خوایه ﴿مَرْيَمَ﴾ خوای گه و ره پێویستی به وه نییه که مندال بو خۆی بپاری ببات، پاک و مونه ززه ی بو خوای گه و ره له و قسه یه خوای گه و ره نه گه ر بپاری هه ر شتێک ببات نه وه ته نها پێی نه فه رمووی: به نه وه یه یه که سه ر نه بێت ﴿عَلَيْهَا السَّلَام﴾ (عیسا) له ناو بێشکه پێی فه رموون: به دنیایی (الله) په روه ردگاری من و په روه ردگاری ئیوه یشه، ئیوه به تاک و ته نها عیاده تی خوای گه و ره بکه ن، نه مه پێگای راستی خوای گه و ره یه ﴿حِزْبٌ وَفِرْقَةٌ وَگرووپه کانی نه هلی کتاب ئیختیلاف و جیاوازی که وته ئیوانیا نه وه ده رباره ی (عیسا) (عَلَيْهَا السَّلَام)، جوله که نه یانوت: کۆری زینیه و دایکی زینای کردوووه، گا و ره کان هه ندیکیان نه یانوت: خوایه، هه ندیکیان ده یانوت: کۆری خوایه، هه ندیکیان نه یانوت: یه کیکه له سی خوایه که، موسلمانان وتیان به نده و پێغه مبه ری خوایه که نه مه وته و بیرو باوه ری حه قه سه باره ت به (عیسا) (عَلَيْهَا السَّلَام) که خوای گه و ره پێنمایی کردوین بۆیه خوای گه و ره ش نه فه رمووی: هه ره شه و دۆزه خ بو نه و کا فرانه له دیمه نه کانی پوژی قیامت که پوژیکی یه کجار گه و ره یه خوای گه و ره سزایان نه دا له سه ر نه و قسانه یان که درو بو خوای گه و ره

هه لده به ستن و ده لئین مندالی هه یه (ع) ئای که بیستن و بینینان یه کجار به هیزه له رۆژی قیامه تدا له رۆژی لیپرسینه وه دا که هه موو شتیک ئه بیستن و ئه بینن به لām سوودیان پیتاگه یه نیت، به لām سته مکاران ئه مرۆ له دونیدا له گومراییه کی ئاشکرا دان و حه ق نابیستن و حه ق نابینن (ع) ئه ی محمد ﷺ ئاگاداریان بکه وه له و رۆژه ی که په شیمان ئه بنه وه که رۆژی قیامه ته کاتیک که هه موو شتیک بریاری له سه ر ئه درۆ و یه کلا ئه کریته وه و کۆمه لیک بۆ به هه شت و کۆمه لیک بۆ دۆزه خ جیا ده کریته وه، به لām ئه وانیه ی ئیستا له دونیان بیتاگان و ئه وان ئیمان ناهینن (ع) 20

هه موو ئایه ته کانێ کۆتایی پیتاسه ی له دایک بوونی (عیسا) ی کورێ مه ریم بوو، جیاوازی هۆز و به شه کان و ئایینه کان هه له یه و تاوان و کوفره که له رۆژی قیامه ت تۆله یان لێ ده سه نریته وه به وه ی که یه هود ده لئیت ((عیسا) کورێ ئافره تیکێ داوین پیسه) په نا به خوا، به م شیوه یه خوای گه وه تۆله له هه ردو و لایان ده کاته وه، که ئه وان زۆر ناشیرینان کردووه و اتا یه هود، پیچه وانه ش نه سارا زۆر به رزیان کرد تۆته وه تا ئاستی خوا، په نا به خوا، ئه هلی ئیسلامیش حه قی خۆیان داوه تی که پیزی زۆر له دایکی و خۆی ده گرن که مرۆفیکه و وه کو هه موو پیغه مبه رانی تر پیغه مبه ر بووه سه لامی خوا له هه موویان بیت.

له دوا ی گفتوگۆی (عیسا علیه السلام) له ناو هه یکه ل و بازاری یه هودا، خاتوو مه ریم له مالی خۆیاندا خۆی شار دۆته وه، بۆ پارێزکاری کردن له (عیسا) ی کورێ که ئیت به یه هود و رۆم به شوینیاندا ده گه ران، لێ ره دا دوو رپویه ت ده خه مه روو یه کێکیان ئه وه یه له دوا ی له دایک بوونی (عیسا) خاتوو مه ریم شوی کردووه به (یوسفی نه نجار)، رپویه تی تری میژووی ده لئین به عه زرائی ماوه ته وه، و اتا هه ر کچ بووه شوی نه کردووه و پاکیزه بووه، له باسی رپووداوه کاندایه م دوو بۆچوونه شی ده که یه نه وه بزانی به چی ئه نه جامیک ده گات.

ئه گه ر بلێن خاتوو مه ریم شوی نه کردووه هه یج ده قیکێ له سه ر نییه، که ده لئین ئافره تیکێ پاکیزه و عه زاء بوو به واتای تا کاتی له دایک بوونی هه زره تی (عیسا) (ع) پاشان ئه م خاتوونه پاکه که یه کیکه له و چوار ئافره ته ی خاتوون و شارژی هه موو ئافره تانی جیهانه، وه کو

20- پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: که به هه شتیبه کان چوونه به هه شته وه و دۆزه خیبه کان چوونه دۆزه خه وه مردن له سه ر شیوه به رانیک ده هیتیت و له نیاوان به هه شت و دۆزه خ راده گیریت و ده وتریت: ئه ی به هه شتیبه کان ئایا ئه مه ده ناسن؟ ده لئین به ئی مردنه، به دۆزه خیبه کان ده وتریت: ئایا ئه مه ده ناسن؟ ده لئین: به ئی مردنه، فه رمان ده کریت و سه رده بردریت و ده وتریت: ئه ی به هه شتیبه کان ئیوه نه مرن و مردن نه ما، ئه ی دۆزه خیبه کان ئیوه نه مرن و مردن نه ما، پاشان پیغه مبه ری خوا ﷺ ئه م ئایه ته ی خوینده وه: ئه ی محمد ﷺ ئاگاداریان بکه وه له و رۆژه ی که په شیمان ئه بنه وه که رۆژی قیامه ته، کاتیک که هه موو شتیک بریاری له سه ر ئه درۆ و یه کلا ئه کریته وه و کۆمه لیک بۆ به هه شت و کۆمه لیک بۆ دۆزه خ جیا ده کریته وه، به لām ئه وانیه ی ئیستا له دونیان بیتاگان و ئه وان ئیمان ناهینن. / ته فسیری ربه ر

مهمله که تی حه فده یه م:

هه موو ئافره تیکی تر مافی شوو کردنی هه بووه، ئه و ماوه یه ی که له گه ئ یوسفی نه چاردا بوو له دواى له دایک بوونی (عیسا) کورێ مه ریم، ناکریت پیاویکی نامه حهره م ئه م هه موو کاته له گه ئ خاتوو مه ریه مدا بوو بێت، بۆیه زۆر ئاساییه که یوسفی نه چار بۆته هاوسه ری خاتوو مه ریم، خاتوو مه ریم خاوه نی مندالی تر بووه له کور و کچ، به لام نه سارا حه ز به باسکردن و بلاوکردنه وه ی ناکات.

هوکار چیه که نه سارا باسی ناکات و ده یانه ویت خوێ و (عیسا) له مروّف بوونیان ده ر بکه ن، راستیش ئه وان مروّف بوون، هه موو پیکهاته ی مروّف بوون گرتویه ته وه. که واته خاتوو مه ریم خاوه نی هاوسه ر بووه له دواى له دایک بوونی حه زه رته ی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام).

له کتیبی پیروژدا هاتوو هه که یوسفی نه چار له خه وندا دوو فریشته هاتوو نه ته خه وی ئاگاداری کردۆته وه له پووداوه که و پێیان وتوو هه که مه ریم مندالیکی ده بێت به ناوی (عیسا) مه سیح (عَلَيْهِ السَّلَام)، ئه میش له وکاته وه هاوکاری خاتوو مه ریم بووه له گه ئیدا ژیاوه تاکاتی مردن ههروه ها له ئینجیل دا هاتوو هه له دواى ئه وه ی که زاناکانی مه جوس هاتنه لای مه ریم و دیاریی زۆریان پێشه که ش کرد به (عیسا) ی کورێ مه ریم له ئالتون و پاره، هه ر ئه وانیش ئاگاداری مه ریم و یوسفیان کرد که خاکی فه له ستین جێ به ئیلین چونکه هیروّ دس و پیاوانی یه هودو به دوایدا ده گه رین.

یوسف بریار ئه دات و له شه ودا به ریکه وت به ره و ولاتی میسر، له و ولاته ده مینیته وه تا کاتی مردنی پادشای ئورشه لیم هیروّ دس، پاشان ده گه ریته وه بو شارێ (الناصره)، ناوی نه صاراش له م شاره وه وه رگیراوه که ده لێن نه سارا یاخود ده شیّت له ئه نصاری عیسا شه وه ناوه که هاتبێت.

له راستیدا میژوونوو سانی ئیسلامی پای جیاوازیان هه یه و ده لێن گوايه به ره و ناوچه ی دیمه شق رۆشتوون، هه ندیک له و زانا یانه ده لێن: گوايه به ره و شارێ (رملة) چوونه ئه وێ ماونه ته وه تا کاتی گه وره بوونی (عیسا) ی کورێ مه ریه م (عَلَيْهِ السَّلَام).

رووداوی ژيانی چه زره تی (عیسا) کوری مه ریم (عَلَيْهِ السَّلَامُ)

حەزرەتی (عِيسَا عَلَيْهِ السَّلَام) ی کوپی مەریم یانزە جار ناوی لە قورئاندا ھاتوو، ئەم پێغەمبەرە بەرێزە بە شێکی ژبانی لاویتی ھاوڕێی حەزرەتی یەحیا بوو، گومانی تیدا نییە حەزرەتی یەحیا (عَلَيْهِ السَّلَام) لە سەرەتای لاویتیەو پێغەمبەرایەتی حیکمەتی پێ بەخشیو، خوای موته‌عال حەزرەتی یەحیا و زەکەریا سەلامی خوایان لێ بێت ھەردووکیان مژدە دەری حەزرەتی (عِيسَا عَلَيْهِ السَّلَام) بوون، لە کتیی پیرۆزدا یەحیا بە ناوی (یوحنا مەعمەدان) ناسراو، باوکیشی حەزرەتی زەکەریا بە پێغەمبەر نەناسراون، بە لکو بە کاهین و گەورە ی مەعبەدەکانی گەلی ئیسرائیل ناسراون.

به جوانی دیاره به ئینجیلوه که دهستکاری کراوه، تهناخت له ههندیگ له بهشهکانی ئینجیل دا (عیسا)ی کوپی مه‌رم (عَلَيْهِ السَّلَام) هه‌ر به پیغه‌مه‌ر ناسراوه، تا ئهم ساته وه‌خته‌ش نه‌یانوانیوه بیگو‌رن به تایبعت له ئینجیلی مه‌تا و مارکو‌س دا، هه‌زه‌رتی (عیسا) له (بیت له‌حم) که نزیکه له قودس له دایک بووه.

مهمله که نی هه قهده بهم:

ژيانی هه زهره تی (عیسا عَیْسَى) له مندالییه وه تا ته مه نی سی سالی زۆر ئاسایی بردۆته سهر و گهنجیکی پهروه رده کراوی ناو مائی پیغه مبه ران و چاکه خوازان بووه له دواى مردنی هیردۆس، بنه ماله ی یوسفی دارتاش هاوسهری خاتوو مه ریم گه رانه وه بۆ ناصره، که ماوه ی چه ند مانگ له (ئه سیوط) نیشته جی بوون پاشان گه رانه ته وه، هه ندیک به سال پیاوانه ی ده که ن هه ندیک به مانگ- بۆ زانیاری خوینهر- ئه و ماوه ی که هه زهره تی (عیسا) تیتیدا له دایک ده بیت تا ته مه نی شانزه سالی زۆر نادیاره، ئه وه ی له باره یه وه نووسرا وه ته نانه ت جیگای بایه خیش نییه لای نه ساراکان که به (ئینجیلی مه ریم) ناسراوه له لایه ن که نیسه وه دانی پیتدا نه تراوه.

به پرووداوه کاندایه رده که ویت که (ئه لیصابات) یاخود (ئه شیاع) خیزانی هه زهره تی زه که ریا سهردانی خاتوو مه ریه می کردوو له ناصره، به پیچه وانه شه وه زۆر روون دیاره که خاتوو مه ریه م به ته واوه تی خۆی شار دۆتوه له چاوپیاوانی هه یکهل و ژيانی ئاسایی به سهر بردوو له ناصریه، ئاماژه مان دا به وه ی که هه زهره تی یه حیا و باوکی به پیزی هه زهره تی زه که ریا مژده ی هاتنی مه سیحیان دا بوو به گوئی خه لکییدا، له دواى شه هید بوونی یه حیا پیغه مبه رایه تی هه زهره تی (عیسا) ده ست پێ ده کات، که ته مه نی سی سال بووه (عَیْسَى).

هه زهره تی (عیسا عَیْسَى) که بووه پیغه مبه ر دایکی به پیزی جی ده هیتیت و به خاکی فه له ستین دا ده که ریت بۆ بانگه واز، (عیسا) کوپی مه ریم چوار برای هه بووه له دایکی ناوه کانیان (یعقوب، یوسف، یهوذا و سمعان).

هه رچه نده زۆریک له زانیانی ئیسلامی ره تی ده که نه وه که شووی کردبیت هه ر به پاکی ماوه ته وه!

نووسهر: له گه ل پیزم بۆ هه موو ئه و زانیانه، شووکردن و هاوسه رگیری زۆر پاکتره له مانه وه ی کچیک که ژيانی ئاسایی خۆی نه کات و بلێن پاکیزه یه، ئه مه وته یه له ئه ده بیاتی مروقبووندا جیگای نابیته وه، به لکو مه ریه م- ی عه زراء تا ئه و کاته ی هه زهره تی (عیسا) ی بوو، کچ بوو پاکیزه بوو، خوا ی پهروه ردار به موعجیزه (عیسا) ی پێ به خشی، هه یچ به لگه یک نییه له ئیسلامدا ره تی بکاته وه که خاتوو مه ریه م شوی نه کردوو یان بۆی نه بووه شوو بکات! ته نانه ت که نیسه ی پروتستانی و کاتۆلیکی ئورتودۆکس تا ئه مروش هه ر قسه و باس له سهر ئه وه ده که ن مه ریه م شووی کردوو یان نه یکردوو، رای زۆرینه مه ریه م شووی کردوو.

ئه وانه ی که ده لێن مه ریه م هه ر به پاکیزه یی و کچیتی ماوه ته وه، مه ریه میان له مروف بوون ده رکردوو، له ئیتسادا له که نیسه کانی (شهرقی و مه شریقی) کاتۆلیکی عه قیده ی مه ریه میان هه یه و به مه ریه م لۆجی باسی ده که ن یان ماریالۆجی.

حه زه رتی عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) دهستی کرد به بانگه وازی ته وحید و پاککردنه وهی گه لی ئیسرا ئیل به مهسح کردنیان به ئاو و پاککردنه وهیان له تاوان که هاوشتویه غوسلی ئیسلامه، به لام لای ئهوان بۆ تۆبه کردنیان مهسیحیان دهکردن بۆ پاک بوونه وهی لاشه و پاشان دَل دهروونیان، گه شتی بانگه واز و پیغه مبه رابه تی (عیسا) کوری مه ریه م له ناصر وه دهستی پیکرد، ئه و وتانه ی که له سه ری و تراوون که گوایه دایکی و خو ی له ئارامیه کانن، هیچ به لگه یه کی له سه ر نییه. ئه وه ش که گوایه له مندالییه وه مردوووی زیندوو و کردۆته وه، نه خوشی چاره سه ر کردوو به تایبه ت له ولاتی میسر ئه ویش راست نییه، ههروه ها وشه ی (مهسیح) به واتا زۆر گه ران دیت له راستیدا قورئان ئاماژه ی کردوو به ده رچوونیان له جیگای خو یاندا له قورئاندا، به لام دیاری نه کراوه ئایا جیگا که کو یه، داخو (میسر، دیمه شقه یان خودی فه له ستینه) خوای گه وره ده فه رمو ی: ﴿وَجَعَلْنَا ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَى رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ﴾ ﴿٥٠﴾ المؤمنون

واته: (عیسا) ی کوری مه ریه م و دایکی شیمان کرده موعیزه یه که له سه ر تاك و ته نهایی و توانا و ده سه لاتی خوای گه وره که به بی باوک دروستی کرد، په نامان دان بۆ شو یی کی به رز که زه ی (بیت المقدس) بووه، که شوینی نیشته جی بوون بووه و ئاویشی لی هه لئه قولا ﴿٥١﴾

﴿مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ ۗ أَنْظِرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ ثُمَّ أَنْظِرْ أَنِّي يُؤْفَكُونَ﴾ ﴿٥٢﴾ المائدة

واته: (عیسا) ی کوری مه ریه م (عَلَيْهِ السَّلَام) نه خوا بوو و نه کوری خوا، به لکو ته نها پیغه مبه ری خوا بووه چه نده ها پیغه مبه رانی تریش له پیش (عیسا) وه رۆشتوون و مردووون. دایکی شی راستگو بووه له و قسه یه ی که کردویه تی، وقی: زینام له گه ل که س نه کردوو و به ئیزنی خوا مندالم بووه، یاخود به راستدانه ری ئه و په یامه بووه که کوره که ی هیناویه تی که یه کخو په رستییه که هه ردووکیان خواردنیان ئه خوارد، واته: مرو ف بوون ئه وه ی که په روه ردگار و خوا بی ت پتویستی به خواردن نییه، به لام ئه مان خوا نه بوون و خواردنیان خواردوو ئه وه ی که خواردن بخوات پتویستی به چوونه سه ر ئاو هه یه، خوای گه وره زۆر له وه به رز و بلند تر و گه وره تره که ئه وان ئه و شتانه ئه دهنه پال خوای گه وره، سه یه ر بکه و بزانه چۆن ئیمه ئایه ته کانی خو مانیان بۆ روون ئه که ی نه وه، پاشان ته ماشا بکه ن له دوا ی ئه م روون کردنه وه یه ش ئه مان چۆن له حقه لانه دهن ﴿٥٣﴾

ئین که ئیر له ئین عه سا کیره وه له کاتی بوون به پیغه مبه ری عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) کو مه لیک مونا جاتی نیوان هه زه رتی (عیسا) ی گواستۆته وه له گه ل خوای په روه ردگاردا، به لام هیچ به لگه و سه نه دیک ی ته ندروستی نییه، بۆیه ده مانتوانی وه کو میژوو یه ک تو ماری بکه ین له م کتیبه دا، به لام

ته نها پر كرده وهی لاپه ره ی سپی بوو بئ سوود وه رگرتن، بۆیه به باشمان زانی وازی لیبه یین و نه وهی راست و دروسته بۆ خوینه ره ی بگوازینه وه.

ده سپیکی بانگه وازی (عیسا) ی کوری مه ریه م (عَلَيْهَا السَّلَام)

(عیسا) کوری مه ریه م مژده پیدراو بوو له لایه ن زه که ریا و یه حیاوه، به لام خودی خو ی هیچ زانیاری وه حی پینه که یشتبوو، بۆیه نه وانیش به خواناس و دینداری شوین هه ردوو پیغه مبه ره که ی تر که وتبوو، وه کو زۆریک له پیغه مبه ران نه ویش هه ز به دوور که وتنه وه ده کات و ماوه یه ک له ته نهایدا خه لوه ت ده گریت تا کاتی ته واو بوونی خه لوه ته که ی، شه یتان و تا خودی ئیبلیس-یش پێگای پێ ده گریت و وه سه وه سی زۆری بۆ دروست ده کات، سه ره تا به وه وه سه وه سی بۆ دروست کرد پێی وت نه گه ر تۆ هه لپژارده ی خوا بیت و خوا تۆی خو ش ده ویت رۆحی قودس بۆ خو ت دایکت ناردوو، خو ت له شاخه وه فری بده خواره وه.

حه زه ره تی (عیسا) فه رمووی: هیچ کات به نده خوای خو ی تا قی ناکاته وه، به لکو به پیچه وانه وه خوای گه وه به نده کانی تا قی ده کاته وه.

(عیسا) به رۆژوو بوو شه یتان وه سه وه سی بۆ دروست کرد که داوا له خوا بکات به ردی بۆ بکات به نان، له وه لامدا هه زه ره تی (عیسا) فه رمووی مرۆف مه رج نییه ته نها به خواردن بژی زیکر و به ندایه تی زیندوووی ده کاته وه، پاشان شه یتان وتی: تۆ مرۆف نیی.

ئینجا هه زه ره تی (عیسا) داوای هاوکاری و کۆمه کی له خوای په روه ردگار کرد و خوای گه وه به هه زه ره تی جوهره ئیل و ئیسرافیل شه یتانی لی دوورخسته وه.²¹

پاشان خوای گه وه وه حی کردوو بۆ (عیسا) ی کوری مه ریم و فه رمویه تی: ﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أُتِدْتُكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالْقُرْآنَ وَالْإِنْجِيلَ وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنْفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي وَتُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَنْكَ إِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ المائدة

واته: خوای گه وه نه فه رمویتی: ئه ی (عیسا) ی کوری مه ریه م (عَلَيْهَا السَّلَام) باسی ئه و نیعمه تانه ی من بکه به سه ر خو ت و دایکته وه که به بئ باوک دروستم کردیت وه کردمیت به پیغه مبه ر، له بیشکه دا هیتامیته قسه تا شایه تی بده یت له سه ر داوین پاکی دایکت، دانت نا به

.....

²¹- (ئه م باسه ئین که ئیر له "الحافظ أبوبکر الخطیب" هیناویه تی له تاریخ دمشق (٢٨٧/٤٧).

په رستنی مندا، تا بیسه لیښت که نه وانه خوا نه بوون و خوی گه وړه پشٹیوانی کردوون و نیعمه تی خوی پژاندووه به سهریاند که من پشٹیوانی توم کردووه و به هیزم کردیت به (روح القدس) به و روحه پاکه ی که خستمه بهرت، یاخود به جبریل (عَلَيْهِ السَّلَام) کومه لیک موعجیزه ی به (عیسا عَالَيْهِ السَّلَام) به خشی بو پشٹیوانی کردنی که تو له ناو بیسکه دا منال بووی قسه ت له گهل خه لکیدا نه کرد، کاتی که به ته مه ن بووی له هه ردوو حاله ته که دا وه کو یه ک قسه ت نه کرد، فیری نووسین و تیگه یشتنم کردیت، فیری ته ورات و ینجیلیم کردیت، له قور شیوه ی بالنده ت دروست نه کرد و فووت پیا نه کرد به ینزی خوی گه وړه نه بووه بالنده و نه فپی به ئاسماندا، نه وه ی که هه ر له زگماکه وه کویره به ینزی خوا چاکت نه کرده وه و به لکت چاکت نه کرده وه به ینزی خوی گه وړه، تا بزنان که عیسا (عَالَيْهِ السَّلَام) خوا نه بووه و کوری خوا نه بووه به لکو عه بدی خوا و پیغه مبهری بووه له ناو گوړه کاند ا مردوووت دهر نه کردو زیندوووت نه کرده وه به ینزی خوی گه وړه یاد ی نه م نیعمه ته م بکه وه به سهرته وه که نه م هیشت و مه نعی به نی ئیسرا ئیلیم کرد و له سهر توم لادان، کاتیک که ویستیان بتکوژن به رزم کردیته وه بو ئاسمان، کاتیک که نه و هه موو موعجیزه و به لکه روون و ئاشکرایه ت بویان هینا کافران وتیان: نه مه هیچ شتیک نییه ته نها سحر و جادوو یه کی ئاشکرا نه بی ﴿۳۳﴾

پاشان خوی موته عال باسیکی رهوشی سهرده می حه زره تی (عیسا)-مان بو ده کات و ئاگاداری رهوشه که مان ده کات که بوچی پیغه مبهری نارد بو جوله که و ده فهرمویت: ﴿فَيُظْلِمُ مِنَ الَّذِينَ هَادُوا حَرَمًا عَلَيْهِمْ طَيِّبَاتٌ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ كَثِيرًا﴾ وَأَخَذَهُمُ الرِّبَا وَقَدْ نُهُوا عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَالُ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿۳۴﴾ النساء

واته: به هو ی زولم و سته می جوله که کانه وه و سهر پیچی کردنی پیغه مبهراڻیان هه ندیک شتی هه لال و پاکمان له سهریان هه رام کرد که پیشت بویان هه لال کرابوو، به هو ی نه وه ی که ریگری و به ربه ستیان نه کرد له ریگای خوی گه وړه له ئیسلام و شوینکه و تنی پیغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ و له کوشتنیان بو پیغه مبهراڻ ﴿۳۴﴾ به هو ی نه وه ی که مامه له یان به ریباوه نه کرد و مالی خه لکیان به ناحق نه خوارد، له کاتیک که نه هیان لیکرابوو قه دهغه کرابوو که ریبا بخون، مالی خه لکیان به ناحق و به باطل نه خوارد وه کو به رهشوه و به بهرتیل بو کافران له وان سزایه کی زور به یتش و ئازارمان داناوه ﴿۳۵﴾

سهره تا له گهل پیاوانی ئایینی جوله که دا که و ته گفتوگو له سهر تا وانه کانیان و شاردنه وه ی حه ق و راستیه کان، به ئاشکرا پیی راگه یاندن که خوی گه وړه ناردوو یه تی تا چی پای جیاواز و ناروونه کانیان بو روون بکاته وه، خوی گه وړه ده فهرمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَ عِيسَى بِالْبَيِّنَاتِ قَالَ قَدْ

جِئْتُكُمْ بِالْحِكْمَةِ وَلَا بَيِّنَ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي تَخْتَلِفُونَ فِيهِ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ هُوَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ ﴿١٧﴾ الزخرف

واته: کاتیک که عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) به لگهی پروون و ئاشکرا و موعجیزهی هیئا وتی: ئه وه من حیکمهت یان پیغه مبه رایه تیم بۆ هیئاوون تا هه ندیک له و شتانه ی که ئیوه ئیختیلاف و نا کوکی و جیاوازی له ئیوانتاند هه یه له ئه حکامی تهورات بۆتان پروون بکه مه وه ئیوه ته قوای خوای گه وه بکه ن گوپرایه لی خوای گه وه و گوپرایه لی من بکه ن ﴿١٧﴾ به راستی ته نها (الله) پهروه ردگاری من و پهروه ردگاری ئیوه یه، ئیوه به تانک و ته نها ئه و به رستی و شه ریکی بۆ دامه نین، ئه مه پێگای راستی خوای گه وه یه ﴿١٧﴾

له وسه رده مه دا کۆمه لیک پهیدا بوو بوون به ناوی (صدوقیه کان) که تا قمیگ بوون له جووله که، فه لسه فه ی یۆنانیان تیکه ل کرد بوو به بیروباوه پریان، پێیان وابوو که دوا ی مردن زیندوو بوونه وه نییه، جا ئایا پروا که یان وابوو که یه کده گر نه وه پۆحه کان و برپایان به (وه حده ی وجود) هه بوو یان بیروباوه پێکی گه نده ل بوو تایبهت به خۆیان؟.

(عیسا) زۆرترین کێشه ی له گه ل ئه م کۆمه له دا بوو، ههروه ها کۆمه لێکی تر هه بوون به ناوی (پیاوانی یه هوذا، یان پیاوانی ئایینی) ئه مانیش دینیان ده فروشت و کێ پاره ی بدایه حه لالیان بۆ حه رام ده کرد و حه رامیشیان بۆ حه لال ده کرد.

تا قمیکی تر که بریتی بوون له (فریسییه کان) ئه مانیش گه نده ل و خراپه کاری زۆریان هه بوو، به لام تا راده یه که له وانی تر باشت بوون، واتا له ناو خراپه کاندایشت بوون، نه ک له ناوچه کاندایشت بووین. زۆر ده مه ده میان له گه ل عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) ده کرد و به ساحیر ناویان ده برد، وه لامي هه موو پرسیاره کانی ئه دانه وه و شاره زایی ته واو بوو له تهورات، له وان جوانتر و باشتری ده نووسی.

هه رچی یان شارد بووه وه له پاره و سامان هه مووی ئاشکرا ده کرد له پێگای وه حیه وه، له بهر چاویاندا په یکه ری قورینه ی دروست ده کرد له شیوه ی ئالنده فووی پێدا ده کرد به فه رمانی خوا گیانی تێده هات، بۆ به ر په رچدانه وه ی جووله که صدوقیه کان پۆژیک دایکیگ تاقه کوپێکی هه بوو مرد، صدوقیه کان به گالته پیکردنه وه وتیان (عیسا) ئیستا زیندوووی ده کاته وه، ئه وان گالته یان به (عیسا) ده کرد و حه زه رتی (عیسا) چوو له لای دایکی کوپه که ده گریا و هه ر ئه و کوپه ی هه بوو، پێیوت ئه ی پیغه مبه ری خوا هاوکاریم بکه کوپه که م مردوووه، (عیسا) ش فه رمووی نه مردوووه به لکو خه وتوووه، بانگی کرد له کوپه مردوووه که و له به رچاوی هه موویان زیندوو بوویه وه.

ئیت چى كه چهل و گول و نهوانه‌ی نه‌خوشى وایان بوو كه چاره‌سهرى نه‌بوو حه‌زهره‌تى (عیسا) به موعجیزه بو‌ی چاره‌سهر ده‌کردن و خواى گه‌وره هاوکارى ده‌کرد، خواى موته‌عال ده‌فه‌رموئیت: ﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ ۚ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَءِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَةَ وَالْأَبْرَصَ وَأُخِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأَنْتَبِئُكُمْ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْخُرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنْ فِي ذَلِكَ لَآيَةٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ ۝ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَلَأَجَلَ لَّكُمْ بَعْضَ الَّذِي حَرَّمَ عَلَيْكُمْ وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا ۝ إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَأَعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ ۝﴾ آل عمران

واته: خواى گه‌وره عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) ى فترى نووسین و زانیاری و تیگه‌یشتن و حیکمه‌ت و ته‌ورات و ئینجیل نه‌کات، كه عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) ته‌ورات و ئینجیلیشى له‌بهر بووه ۝ نه‌یکاته پیغه‌مبه‌ریک و نه‌ینیری بۆ لای به‌نى ئیسرائیل پیتان نه‌ئیت: من لای خواى گه‌وره‌وه موعجیزه‌م بو‌تان هیناوه من له قور وه‌کو شیوازی بالنده‌تان بۆ دروست نه‌که‌م و دواى نه‌وه كه دروستی نه‌که‌م فووی پیا نه‌که‌م به ئیزنى خواى گه‌وره نه‌بیته بالنده‌به‌ك و نه‌فری به ئاسماندا، کویر و نابینای زگماک و به‌له‌ك چاك نه‌که‌مه‌وه به ئیزنى خوا، مردووو زیندووو نه‌که‌مه‌وه به ئیزنى خواى گه‌وره، خواى گه‌وره نه‌م موعجیزانه‌ی پیبه‌خشی چونكه له‌و سه‌رده‌مه‌دا زانستی پزیشکی بلأو بوو، پزیشکه‌کان توانای چاره‌سهرى نه‌م شتانه‌یان نه‌بوو، له‌ ماله‌وه ههر شتیک نه‌خوون یان هه‌لیده‌گرن بۆ سبه‌ینى من هه‌والتان پین نه‌ده‌م وه پیتان پائه‌گه‌یه‌نم و نه‌زانم، ئا نه‌مانه هه‌مووی نیشان و به‌لگه و موعجیزه‌یه بۆ ئیوه له‌سه‌ر راستی پیغه‌مبه‌رایه‌تى من، بۆ نه‌وه‌ی ئیمان بێتن نه‌گهر باوه‌ردارن ۝ نه‌و ته‌وراته‌ی كه له‌ پیش مندا بۆ موسا (عَلَيْهِ السَّلَام) هاتوو ه‌منیش به‌ دنیایی به‌ راستی دانه‌ئیم و ئه‌ویش مژده‌ی پیتی دابوون كه عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) به‌و شیوازه دیت، بۆ نه‌وه‌ش هاتوو مه‌ كه هه‌ندیک له‌و شتانه‌ی كه له‌ ته‌ورات دا له‌سه‌رتان هه‌رام کرابوو كه خو‌تان هه‌رامتان کردبوو له‌سه‌ر خو‌تان تا بو‌تانى هه‌لآل بکه‌مه‌وه، موعجیزه و نیشانه‌یه‌کیشم له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگاره‌وه بو‌تان هیناوه له‌سه‌ر راستگویییم ئیوه‌ش ته‌قواى خواى گه‌وره بکه‌ن و گوپ‌رایه‌لى من بکه‌ن و شوینی من بکه‌ون ۝ به‌ دنیایی هه‌ر (الله) كه په‌روه‌ردگارى من و په‌روه‌ردگارى ئیوه‌یه و ئیوه‌ به‌تاك و ته‌نها عیاده‌تى خواى گه‌وره بکه‌ن و شه‌ریكى بۆ دامه‌نین و من مه‌که‌ن به‌شه‌ریكى خواى گه‌وره، نه‌مه‌ ریگای راستی خواى گه‌وره‌یه ۝

هه‌موو نه‌م موعجیزه‌و په‌رجۆیانه‌ی (عیسا)یان بینی، به‌لام نه‌وان بریاری نه‌وه‌یان دا تا مردنیان له‌گه‌ل (عیسا) بجه‌نگن و خه‌ریكى پیلاندانان بوون دژی.

لاتان سهیر نه بیت گهلی یه هود نهوه ره فتاری بووه، بویه خوای موته عال پیغه مبه ره دوا ی پیغه مبه ره بوی ده ناردن که چی ههر لاپتر ده بوون، زورترین موعجیزه له ناویاندا پووی داوه، به لام نهوان ثاره زوومه ندی مادیه ت بوون چه زیان به بوونی ههسته کانیان ده کرد، دژی ثیمان بوون، دژی فریشته کان بوون رقیان له جوهره ئیل بوو، رقیان له پیغه مبه ره بوو ده یانکوشتن، بیروپرایان به په رتوکه کانی خوشیان نه بوو، نه وهی له بهر ژه وه ندییان بوایه ده یانوت راسته، نه وهی دژیان بوایه وازیان لی ده هینان، خهریکی کوشتنی یه کتری و له ناو بردن و نه سیرکردنی یه ک بوون... هتد.

خوای موته عال نهو دیمه نه مان بو باس ده کات ده فه رموت: ﴿ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقُولُونَ أَنفُسُكُمْ وَمَنْ يَخْرِجُونَ قَرِيبًا مِّنْ دِينِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُواكُم أُسْرَىٰ تَقْتُلُوهُمْ وَهِيَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلْ ذَلِكَ مِنكُم إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ التَّبْيِينَ وَآتَيْنَاهُ بُرُوجَ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَقَرِيبًا تَقْتُلُونَ ﴿١٧﴾ وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ ۚ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٨﴾ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ ۖ فَلَعْنَهُ اللَّهُ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ بَنَسْنَا أَشْجَرًا بِهَؤُلَاءِ أَنْفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا ۚ أَن يَنْزِلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ءَامِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أَنزَلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ ۚ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقُولُونَ أَتُيَاءُ اللَّهُ مِن قَبْلُ إِن كُنتُمْ مُّؤْمِنِينَ ﴿٢١﴾﴾ البقرة

واته: پاشان ئیوه که سانیکن عهدهو په یمانتان شکاند و یه کتری نه کوژن و هه ندیکتان هه ندیکتان له مال و حالی خو یان ده رنه کهن، پشتیوانی و هاوکاری یه کتری نه کهن به تاوان و به دژایه تی کردن. کاتیک که دبلیشتان ده ست بکه وی به پاره و فیدیه بهری نه دهن و نازادی ده کهن و ده لین: له ته وراتدا هاتوو که هه رانه یه کتری ده ربکه ین ئایا ئیوه باوه پرتان به هه ندی لهو شتانه هه یه که له کتابه که تاندا هه یه که ته وراته وه کو نازادکردنی دیل به پاره، باوه پرتان به هه ندیکی نییه وه کو کوشتنی یه کتری و ده رکردنی یه کتری، هه ندیکی جیبه جی نه کهن و هه ندیکی جیبه جی ناکه، هه ر که سی ئیمانی به هه ندی له کتابی خوای گه وره هه بی و ئیمانی

به هه نديکي نه بئ سزاي ئهم که سانه هيچ شتيک نيه، ته نها سه رشوړي نه بئ له ژيانى دونيادا له پوړي قيامه تيش نه گه پته وه بۆ سه ختري سزا، خواي گه وره بيتاگا نيه له و کرده وانه ي که ئيوه نه يکه نه که ياري کردنه به ثايه ته کاني خواي گه وره ﴿٢٢﴾ ئهم که سانه قيامه تيان گوپيه وه به دونيا، دونيايان هه لېژارد به سهر قيامه تدا، له پوړي قيامه ت سزايان له سهر سووک ناکړي وه که ئيوه نيه که نه لېن: ته نها ههوت پوړ بيت يان سووک بکړي که سيش نيه سهريان بخات و سه رناخري ﴿٢٣﴾ ئيمه ته ورا تمان به (موسا) به خشي و بويان نارد، له دواي ئه ویش چهنده ها پيغه مبه راني ترمان نارد بۆ (عيسا) ي کوري مهيهم-يش جوړه ها موعجيزه و به لگه ي پروون و ئاشکرمان نارد که مردووي زیندووو نه کرده وه به ئيزني خواي گه وره، کوپړ و کهړ و لالی چاک نه کرده وه، هه والي زور شتي غيبي پيان نه دا، ئينجیل مان بوي دابه زاند به هيژمان کرد و پشتيوانيمان کرد به جبريل، ثايا ئيوه هه ر کاتيک پيغه مبه ريکتان بۆ بيت که له گه ل هه وا و ئاره زووي ئيوه دا نه گونجي و هه زتان پتي نه بئ خو تان به گه وره نه زانن له وه ي که وه لامی بده نه وه و شويني بکه ون کو مهيک له پيغه مبه ران تان به درو زاني وه کو: (عيسا) و محمد کومه ئيکيشان ده کوشت وه کو: يه حيا و زه که ريا، هه ولي کوشتني (عيسا) و محمديان دا سه لامی خوا له هه موو پيغه مبه ران ﴿٢٤﴾ وتيان: ئيمه دل مان په رده ي به سه ره وه يه هيچ له قسه حالي نابين و لتي تي ناگهين و ناگاته دل مان تا ئيمان بئين، دل مان پره له زانست و پتويستمان به قورئاني ئيوه نيه، به لکو ئيمه خواي گه وره له عنه تي لتيان کردوو و دهرياني کردوو و دوورياني خستوتوه له په حمه تي خو ي به هو ي ئه وه ي که ئيمانيان نه هيئا به پيغه مبه ري خوا، که ميکيان هه ن که ئيمان بين و زور عيناديان کردوو ﴿٢٥﴾ کاتيکيش جووله که له لايه ن خواي گه وره وه کتابيکيان بۆ هات که قورئانه، که به راستدانه ري ته ورا ته ده بوايه ئيمانيان پي به ئنايه، پيش ئه وه ي که خواي گه وره قورئان دابه زيني و پيغه مبه ري خوا ﷺ بنيري ئه وان به کافرانيان ئه ووت به م نزيکانه پيغه مبه ريک ديت ئه و کاته نه گه ر هات بزنان چو ن ئيمه شويني ئه که وين و ئيوه له ناو ئه به ين، به لام کاتيک که ئه و پيغه مبه ره هات و ناسيان که محمده و له خو يان نيه کوفريان پتي کرد و شويني نه که و تن له عنه تي خواي گه وره له کافران بيت ﴿٢٦﴾ ئيمه خراپ ترين شت بوو که گوپانه وه و کرييان به وه ي که نه فسي خو يان به هيلاکدا و پرو به رووي سزاي ئاگري دوژه خيان کرده وه، که له هه سووديدا کوفريان کرد به و قورئانه ي خواي گه وره دايه زانندوو که خواي گه وره فه زلي خو ي دانه به زيني بۆ سه ر هه ر که سيک که ويستي لي بئ له به نده کاني، ئه مجاره بۆ سه ر پيغه مبه ري خوا ﷺ بوو که له عه ره ب بوو له جووله که نه بوو، ئه وان

22- له پيش ئيسلامدا له مه دينه (ئه وس و خه زره ج) که بته رست بوون شهريان بکرايه (به نو نه زيرو به نو قه ينوقاع) که جووله که بوون هاوپه يمانی (خه زره ج) بوون و (به نو قوپه ريه زه) که جووله که بوون هاوپه يمانی (ئه وس) بوون و کوشتاري يه کتريان ده کرد و يه کتريان ده رده کرد که حه رام بوو له سهريان، ديلي يه کيان به پاره ئازاد ده کرد که دروست بوو، باوهريان به هه نديک له ته ورات هه بوو و باوهريان به هه نديکي تري نه بوو خواي گه وره ئهم ثايه تانه ي دابه زاند. /ته فسي ري پيه ر

که پانه وه به تووره بوون له سه ر تووره بوونی خوی گه وه له بهر نه وه ی کوفریان به (عیسا) کرد و کوفریان به محمد ﷺ - یش کرد له وه دا خوی گه وه غه زه بی لیان گرت له میشدا غه زه بیکی تر، یا خود کوفریان به پیغه مبه ر ﷺ کرد و دواتریش زولمیان لیتی کرد به پراستی کافران سزایه کی زور به ئیش و نازار و پيسواکه ر و ئیهانه کراویان بۆ هه یه ❶ کاتیک که پئیان بلی ئیمان بئین به و قورئانه ی که خوی گه وه دایه زان دووه ئه لئین: ئیمه ئیمان دئین به وه ی بۆسه ر خۆمان دابه زیوه واته: تهورات، کوفریش ئه که ن به وه ی که له دوی تهوراتدا هاتووه قورئانه که قورئانیش ئه و حه قه یه که نه وه ی له تهوراتدا هه یه ئه میش به پراستی دانه ئی پیچه وانه ی ناکات و یه کسانه، ئه ی محمد ﷺ پئیان بفرمه ئه ی ئه گه ر ئیوه راست ئه که ن بۆچی پیغه مبه رانی خواتان ئه کوشت له پئشتردا که نه ی- تان لئ کرابوو بیانکوژن وه کو باب و باپیرانتان که پیغه مبه رانی خوی گه وه یان کوشتووه ❷

بۆیه چیر (عیسا) ی کوری مه ریه م، هیوای چاره سه ری نه ما له ناو پیاوانی ئایینی و جوله که کان که شاره زا بوون به دین، هه زه تی (عیسا) سه ره تا له وانه وه دهستی پیکرد، چونکه ئه گه ر گه وه باش بوو ژێرده سه ته کان خویان چاک ده بن، به لām که گه وه ی ولات خراب بوو خه لکه که ی ژێر ده سه لات ی خراب ده رده چن، هاوشیوه ی خیزانیک دایه.

بۆیه (عیسا) که وته ئه نسار کوکرنه وه و دروستکردنی ریکخستنی سه ره تای ی که ناسراون به ۱۲ حه واریه که، یان هاوه لانی (عیسا) که ۱۲ که س بوون، هه لبه ت ئه و ژماره یه له ناو ئه هلی نه ساراوه وه رگیراوه، هه یج به لگه یه کی شه ری یان ئیسلامییان له سه ر نییه، (عیسا) له ناو خه لکه که دا هاواری کرد کئ پشتیوانم لئ ده کات و ده مینته وه، خوی گه وه ده فه رمویت:

﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ الْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْخَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَأَشْهَدُ بِأَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ قَدْ كُنَّا مِنْكُم مَّا كُنَّا فَاتَّبَعْنَاكَ مَا كُنَّا نَدْعُوكَ فَاتَّبَعْنَاكَ مَا كُنَّا نَدْعُوكَ﴾
 وَمَكْرُؤًا مَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَكْرِيْنَ ❶ آل عمران

واته: کاتیک که عیسا (ﷺ) ههستی کرد به رده وامن له سه ر کوفر و ئیمانی پئ ناهئین، فره مووی: کئ پشتیوانی منه له ده عوه و بانگه واز کردن بۆ گه یاندنی دینی خوا، حه واری و قوتابی و که سه تابه ته کانی خوی که دوانزه که س بوون وتیان: ئیمه پشتیوانی دینی خوی گه وه و پیغه مبه ری خوی گه وه ئه بین بۆ بلاو کردنه وه ی دینی خوا ئیماهان به خوی گه وه هیناوه، وه تۆیش له پوژی قیامت شایه تیمان بۆ بده که ئیمه موسلمانین ❷ ئه ی پهروه ردگار ئیماهان هینا به و ئینجیل و ئایینه ی که بۆ ئه و پیغه مبه رت دابه زاند و شوینی که وتین تۆش له و که سانه مان ناو نووس بکه که شایه تی ئه ده ین به وه حدانیه تی تۆ و پیغه مبه رابه تی عیسا

(عَلَيْهِ السَّلَام) کافران نه خشه و پیلانیان دانا و فیلانیان کرد، خوی گه ورهش له بهرام بهر نه خشه و پیلان و فیلانیان نهوان نه خشه و پیلان و فیلانیان دانا، باشترین نه خشه دانه که فیلانیان نهوان هه لوه شینینه و خوی گه وره به، که سانی که له بهنی ئیسرائیل چوونه لای پاشای نه و کاته که کافر بوو و تیان (عیسا) زوله و خه لکی گومرا ده کات و له گوئی پابه لی تو لایان ده بات و کیشه دروست ده کات، پاشا خه لکی نارد بیکوژن و له خاچی بدهن، خوی گه وره پرزگاری کرد و له په نجه رهی ماله که وه به رزی کرده و بو ئاسمان و شیوهی خسته سهر یه کیک له قوتابه کانی و نهویان کوشت و له خاچاندا وایانزانی عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) - ۵۰

هه روه ها له جیگاهه کی تر دا ده فرمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِّلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَتَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا عَلَىٰ عُدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ﴾ ۵۱ الصف

واته: ئه ی باوه پداران ئیوه بین به پشتیوانی خوی گه وره و پشتیوانی دینه که ی خوی گه وره بکه ن و سه ری بخن هه روه کو چون (عیسا) ی کوری مه ریه م (عَلَيْهِ السَّلَام) به چه وارییه کانی فرموو: کئ پشتیوانی دینه که ی خوی گه وره نه کات و دینی خوا سه رنه خات له گه لمد؟ چه وارییه کان نه وانه ی که سه رنه ئیمانیا ن پئ هینا که دوانزه پیاو بوون و تیان: ئیمه پشتیوانی له دینی خوا نه که بین و دینی خوا سه رنه خه ی ن، کو مه لیک له بهنی ئیسرائیل باوه پریان به (عیسا) هینا و کو مه لیکیشیا ن کوفریا ن پئی کرد که جوله که بوون و دایکیان تو مه تبار کرد به زینا کردن، ئیمه یش پشتیوانی و پالپشتی نه و کو مه له مان کرد که ئیمانیا ن هینا، به هیزمان کردن به سه ر کافرا ن و دوژمنانیا ندا، نه مان به رز و بلند و زال و سه رکه و توو بوون به ناردنی پیغه مبه ری خواص الله علیه و سلم ، والله أعلم ۵۲

حه زره تی (عیسا) کاتی که ده گه را به ناو خاکی فه له ستین دا کاری بانگه وازی ده کرد و پیاوانی مه عبه ده کانی یه هودی پسوا ده کرد و ناشکرای ده کردن له گه نده لی و دزی و خراپه کاری، له هه مان کاتدا هانی خه لکی نه دا بو ئازادی و سه ربه ستی، چونکه پۆم خاکی فه له ستینی دا گیر کردبوو، به م پاپیوه نده جوله که کان هانی ده سه لاتیا ن نه دا که حه زره تی (عیسا) ده ستگیر بکه ن به بیانووی نه وه ی که هانی گه لی ئیسرائیل نه دات بو شوړش کردن.

گه‌ران و فیرکاری (عیسا) ی کوری مه‌ریه م (عَیْسَا لَکَلَم)

سهره‌تا (عیسا) قوتابیه‌کانی فیر کرد که واز له مولک و مال و سامان به‌پنن، به واتای نه‌وه‌ی ویل مه‌بن به دوا‌ی دنیا و خوشیه‌کانی دنیا‌دا، (عیسا) فه‌رمووی به حه‌واریه‌کانی چه‌ندیک له ده‌سه‌لاتدار و مه‌لیکه‌کان حیکمه‌تیا‌ن به جی هیشتوو له دوا‌ی خو‌یا‌ن، تئوه‌ش هیتنده‌ی حیکمه‌تی پادشاکان دنیا ویست بن.²³

ئهم وته‌به له ناوه‌خنی‌دا زور قووله‌ تئگه‌یشتنی قولی ده‌ویت، چونکه پادشا و مه‌لیکه‌کان خاوه‌نی حیکمه‌ت نین، بویه مروف به و نه‌دازه‌یه که مه شوین دنیا بکه‌ویت.

داوا‌ی ده‌کرد له گه‌لی ئیسرا‌ئیل که ژیا‌نی کوله‌مه‌گی (ته‌قه‌شوفانه) بژین، خه‌لکی که‌لتیا‌ن ده‌پرسی بوچی وا بکه‌ین؟ ده‌یفه‌رموو: له‌به‌ر نه‌وه‌ی شوکرانه بژیر و سوپاس‌گوزارنین.²⁴

هه‌روه‌ها فیری خه‌لکی ده‌کرد که له دنیا‌دا تئیه‌ر بن نه‌ک ئاوه‌دانی بکه‌نه‌وه، خوشه‌ویستی دنیا سه‌رتوپی هه‌رچی تاوانه، نه‌زه‌رکردن له ئافه‌رت چاندنی تووی شه‌هوه‌ته له دل‌دا.²⁵

حه‌زهرتی (عیسا عَیْسَا لَکَلَم) برۆیشتایه‌ته هه‌ر جی‌گایه‌ک زیاتر بو پاک‌کردنه‌وه‌ی دل و ده‌روونیا‌ن بو، چونکه سه‌رده‌می جه‌نابیا‌ن بت په‌رست نه‌بوو، به‌لکو دوا‌ی جه‌نابیا‌ن بت په‌رستی ده‌ستی پیکرد.

له کو‌ر و مه‌جلیسه‌کانی‌دا ده‌یفه‌رموو: ئه‌ی نه‌وه‌کانی ئاده‌م ئیوه لاوا‌زن، له خوا بترسن له هه‌ر کو‌تیه‌ک هه‌ن، خو‌ پارێزن، له دنیا‌دا وه‌کو میوا‌ن بن مال‌ه‌کانتان بکه‌نه‌ مزگه‌وت، چاوه‌کانتان پر که‌ن له گریا‌ن، یاخود چاوه‌کانتان فیری گریا‌ن بکه‌ن، لاشه‌تان فیری ئارامگری بکه‌ن، دل‌تان فیری بیر‌کردنه‌وه بکه‌ن، گرنگی مه‌ده‌ن به رزق و پۆزی، چونکه ده‌تان‌خاته ناو تاوا‌ن کردن.²⁶

به قوتابیه‌کانی فه‌رموو: هیچ که‌س له ئیوه ناتوا‌نیت له‌سه‌ر ده‌ریا‌دا شه‌پوله‌کانی خانوو دروست بکات، به‌لام دنیا‌ش مه‌که‌ن به جی‌گای نیشته‌جی بوونتان.²⁷

ئه‌گه‌ر دیقه‌تی وته‌کانی حه‌زهرتی (عیسا عَیْسَا لَکَلَم) بده‌ین هه‌موو له چوار چه‌پوه‌ی فیرکاری رۆژی قیامه‌ت زوهد و خواناس پاک‌کردنه‌وه‌ی دل و ده‌روونه، چونکه گه‌لی ئیسرا‌ئیل تووشی

²³ - ابن عساکر، تاریخ دمشق.

²⁴ - هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوتر.

²⁵ - رواه عبدالله بن احمد بن حنبل، في الزهد، ص ۹۲.

²⁶ - تاریخ دمشق، ابن عساکر.

²⁷ - هه‌مان سه‌رچاوه‌ی پێشوو.

دەروونی بوو بوون وابەستە بوو بوون بە ژيان و دنیاو، قیامەتیان لە بیرکرد بوو بگره باوەریان پێ نه مابوو.

سوفیانی ئەوری دەگیرێتەو: حەزەرەتی (عیسا عَیْهَاسَلَام) فەرمووی خوشەویستی دنیا و ئاخیرەت لە دلی ئیمانداردا کۆ نابێتەو، هەرۆه کو چۆن ئاگر و ئاو لە جامیکدا بەیەکەو کۆ نابنەو.

(عیسا) فەرمووی بە قوتابیەکانی: بە راستی شەیتان لە گەڵ دنیا دا، فێلی لە پارە دا، خو پاکراگرتنی لە هەواو ئارەزوودانە، ئارامگری لە شەهوەت دا.²⁸

لەناو خەلکدا کۆ دەبوو نانی دەبەخشی پێیان و خزمەتی دەکردن، ژنیکی لە حەزەرەتی (عیسا) ی بینی بەو جۆرە خزمەت دەکات، وتی: خۆزگەم بەو خاک و خۆلەیی بەسەریدا دەپڕێت، خۆزگەم بەو باوەشەیی تۆی هەلگرتوو، خۆزگەم بەو سنگەیی تیر شیر کردوو، ئینجا حەزەرەتی (عیسا عَیْهَاسَلَام) وەلامی دا، وە فەرمووی: خۆزگەم بەو کەسەیی کە لای خواو پەرتوکە کە دەخوینێتەو و شوینی دەکەوێت، هەرۆه ها فەرمووی: خۆزگەم بەو چاوهی کە دەخەوێت و هیچ تاوانیکی ئەنجام نەداو، خۆزگەم بەو نەفسەیی کە پڕۆژانە چاودێری خوێ دەکات تا تاوانیکی ئەنجام نەدات.²⁹

هەرۆه ها فەرمووی: کار بۆ خوای پەرۆردگار بکەن نەک بۆ ورگتان یاخود سکتان، بآندە لە ئاسماندا دەگەرێت و خوای گەورە لەسەر زەوی رزق و پۆزی ئەدات، نە تۆ دەچینیت و نە دروینەش دەکات، بەلام خوای گەورە لە بیرى ناکات، پاشان فەرمووی: دەزانم ئیستا ئیو دەلێن ئاخر سامان گەورەیی تەماشای ئەو مانگا و گوێرە کە و گوێدرێژانە بکەن لە ئیو سکیان گەورەتر، نە تۆ دەچینیت نە دروینە دەکەن، شەو پڕۆژ دەکەنەو، خوای گەورە رزقیان ئەدات، جا لە شوینەکەت و بە گەورە راگرتنی دنیاو مەبن، چونکە لای خوای پەرۆردگار پیسە.³⁰

کاتیک بە لای مەعەدی جوولە کە کان تێپەرین زۆر بە جوانی دروست کرابوو وتیان: ئەی مەسیحی خوای پەرۆردگار تەماشای ئەو مەعەدە بکەن، چەندە جوانە جەنابیان فەرموویان: دەزانم دەزانم، بەلام بە راستی پێتان دەلێم خوای گەورە دیوار و بەردی ئەو مزگەوتە تیکو پێک ئەدات لەبەر تاوانی مروفەکانی ناوی، خوای مۆتەعال پێوانە لەسەر ئالتون زیو ناکات، هەرۆه ها بەو بەرد و نەخشە سازییە کە لاتان جێگای سەر سوپمانە، خوای گەورە زۆر لای خوشەویستەر

²⁸ - ابن عساکر، تاریخ دمشق.

²⁹ - هەمان سەرچاوهی پێشووتر.

³⁰ - هەمان سەرچاوهی پێشووتر.

که چاکه‌خواز بێت و زه‌وی به‌ چاکه‌ ئاوه‌دان بکاته‌وه، ئه‌گه‌ر ئه‌و دڵانه‌ نه‌بوون له‌سه‌ر زه‌وی، خ‌وای په‌روه‌ردگار وێرانی ده‌کات.³¹

ئینجا پرووی کرده‌ قوتابییه‌کانی فه‌رمووی گه‌نجینه‌کانتان بنێرن بۆ ئاسمان با له‌سه‌ر زه‌وی نه‌بێت، به‌پاستی د‌لی مرۆڤ گه‌نجینه‌که‌یه‌تی، به‌رده‌وام بوو له‌ فێرکاری و ده‌یفه‌رموو: هه‌ر که‌س فێربێت و خه‌لکی فێربکات و کاری پێ بکات، ئه‌وا له‌ مه‌له‌کو‌تی خودا زۆر به‌ گه‌وره‌ بانگ ده‌ک‌رێت.³²

رۆژێک (عیسا ع‌ل‌یه‌الس‌لام) ش‌وانی به‌رازی ب‌ینی، به‌ ش‌وانه‌که‌ی فه‌رموو: گه‌وه‌هر و مرواری مه‌که‌ به‌ به‌رازه‌وه‌ چونکه‌ سوودی نییه‌ و ناتوانیت کاری پێک‌بات، و‌اتا (خ‌وی پێ جوان بکات به‌راز هه‌ر به‌رازه‌).

له‌ پاشاندا پرووی کرده‌ خه‌لکه‌که‌ی و فه‌رمووی: حیکمه‌ت مه‌ده‌ن به‌ که‌سێک که‌ کاری پێناکات و نایه‌وێت، چونکه‌ زۆر له‌و گه‌وه‌هر و مروارییه‌ گرانبه‌هاتره‌، ئه‌و که‌سه‌ش که‌ نایه‌وێت زۆر له‌ به‌راز خ‌راپ‌تره‌.³³

پاشان که‌ پرووی کرده‌ زاناکانی گه‌لی ئیس‌رائیل پێی ده‌فه‌رموون: ئه‌ی زانا خ‌راپه‌کاره‌کان د‌نیاتان خ‌ستۆته‌ سه‌ر سه‌رتان و قیامه‌تیش له‌ ژێر پێتاندا، و‌ته‌کانتان ش‌یفایه‌ بۆ خه‌لکی به‌لام کردارتان ژه‌هر و ده‌روون نه‌خ‌وشییه‌، ئه‌ی زانا خ‌راپه‌کاره‌کان ئیوه‌ وه‌کو‌ داری (الد‌ف‌لی) وان، که‌ خه‌لکی ئه‌تانیینیت سه‌رسامه‌ پێتان، که‌ له‌ به‌ره‌مه‌که‌تان و به‌روبوومتان کوشنده‌یه‌ ئه‌وه‌ی ل‌یی بخوات ده‌یک‌وژیت.³⁴

به‌م بانگه‌وازه‌وه‌ ده‌گه‌را له‌ ئیوانی به‌یت له‌حم و قودس و ناصره‌، و‌اتا به‌ ش‌یوه‌یه‌کی بازنه‌ی له‌و شار بۆ ئه‌و شار پ‌ینمایی گه‌لی ئیس‌رائیل و گه‌لانی تری ده‌کرد.

رۆژێک له‌سه‌ر ده‌ریا یان ده‌ریاچه‌ی طه‌به‌ریه‌ یاخود پرووباری ئه‌رده‌ن، هه‌موو له‌ناو به‌له‌مێک بوون به‌لام چه‌زهره‌تی (عیسا)ش به‌ پێ موباره‌که‌کانی له‌سه‌ر ئاوه‌که‌ وه‌ستابوو، قوتابییه‌کانی فه‌رموویان ئه‌ی پ‌یغه‌مبه‌ری خوا ئیمه‌ش ده‌توانین وه‌کو‌ تۆ بکه‌ین؟

چه‌زهره‌تی (عیسا) فه‌رمووی به‌لێ به‌د‌نیاییه‌وه‌ ئه‌گه‌ر باوه‌رتان هه‌بێت به‌ خوا و د‌لس‌ۆزی بیه‌رستن، هه‌موو وتیان: به‌لێ بروامان پ‌ییه‌تی، قوتابییه‌کانی چ‌وونه‌ سه‌ر ئاوه‌که‌ و ماوه‌ک له‌سه‌ر

³¹- ابن عساکر، تاریخ دمشق.

³² رواه البیهقي في الشعب.

³³- تاریخ دمشق، ابن عساکر.

³⁴- دره‌ختی د‌ف‌لی جوړیکه‌ له‌ داری ژه‌ه‌راوی و گه‌لاکه‌ی کوشنده‌ و تاله‌.

ئاوه که دا وهستان، پاشان شه پۆلێک هات هه موو که وتنه ناو ئاو نغرو بوون، دواى ئه وهى که به مه له کردن چوونه ناو به له مه که یان، هه زه رتهى (عیسا) فهرمووى له چى ترسان؟

ئه وانیش وتیان: شه پۆلى ئاوه که، هه زه رتهى (عیسا) فهرمووى: ئه گهر له خواى شه پۆلى ئاوه که بترسانایه نه ده که وتنه ناو ئاوه که.³⁵

کاتیک که باسى مردنى ده کرد هه زه رتهى (عیسا) له ترساندا عاره ق به هه موو پیتستیدا ده هاته خوار (ده شیت مه به ستی قیامهت بیت).

که سایه تیه کی پۆح سوک و له خۆبردوو، خاوهن حیکمهت و پر زانیاری، هه رگیز خۆی به گه و ره نه زانیوه، سواری ئه سپ نه بووه و به گویدرێژ گه راوه، هاوکاری هاو پێکانی بووه، پاره ی له گیرفاندا نه بووه، بۆ پێداویستی زانستی به خشیوه و هه رگیز جێپۆی نه داوه به نه یاره کانی، به لکو به لۆژیک و ئه قلائی ته واوی وه لامی داونه ته وه، له ناو خه لکی به و هوکاره و هوکاری راستگوویی و خواناسی زۆر خۆشه و یست بووه.

ده گێرنه وه جارێک به لای مه عبه دی جووله که دا ده پروات ئه وانیش تانه و ته شه ری لی ئه ده ن، بانگی لی ده که ن کوپی زیناکاره که!

(عیسا) ش به و په پری پێزه وه وه لامیان ئه دا ته وه، ته نانهت قوتاییه کانی زۆر په ست و بیتا قهت ده بن له جوان وه لام دانده و ی هه زه رتهى (عیسا) به رانه ر یه هو دیه کان، ئه ویش ده فهرمویت: مروف چى پى بیت ئه وه سه رف ده کات، ده کری سگ گازت لی بگری و گاز له سه گه که بگری ته وه؟

پاشان هه زه رتهى (عیسا) فهرمانی کرد به هه وارییه کانی که ماوه ی مانگیک به پوژ و ن بن، ئه وانیش مانگه که به پوژووو بوون و دواى ئه وه چوونه لای هه زه رتهى (عیسا)، داواى سفرو خوائیکی به هه شتیان کرد، یاخود خواردنیک له ئاسمانه وه بۆیان دابه زیت، بۆ ئه وه ی دلیا بن که خواى گه و ره پوژوووه که ی قبول کردوون، هه روه ها بیته پوژی جه زنیان، هه ژارانیا ن ده وله مه ند بیت.

هه زه رتهى (عیسا) سه رزه نشتی کردن که خوا تا قی نه که نه وه، به لام ئه وان زیاتر له سه ری جه ختیان کرده وه ناچار هه زه رتهى (عیسا) داواى کرد له په روه ردگاری که سفره و خوائیکیان بۆ

.....
35. ابن عساکر، تاریخ دمشق.

بنیریت، خوی گه ورهش په یوه سستی کردوو بهوهی که خراپه ی کرد، نازار و نه شکه نجه به که نه دات که هاوشیوهی نه بیت.³⁶

خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَٰعِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَنْ يُنْزِلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٣٠﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَنْ نَأْكُلَ مِنْهَا وَنَقْطَمَ قُلُوبُنَا وَنَعْلَمَ أَنْ قَدْ صَدَقْتُنَا وَعَكُوفُنَا عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١٣١﴾ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنْزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِنَ السَّمَاءِ تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِنْكَ وَارْزُقْنَا وَأَنْتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١٣٢﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مَرْسَلُهَا عَلَيْكُمْ فَمَنْ يَكْفُرْ بَعْدَ مِنْكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٣٣﴾﴾

الماشدة

واته: ئەم ههوارپانه قوتایانی (عیسا) - صلی الله علیه وسلم - که گومانپان نه بووه له خوی گه وره چۆن ئیبراهیم فهرمووی: خوی به نیشانم بده چۆن مردووو زیندووو ئەکه یته وه بۆ نهوهی دلی ئارام بێ؟ ئەمانیش بۆ دلتارامی و دلنهوایی له بهر نهوهی که برسی بوون و خواردنیشپان نه بوو وتیان: ئەی (عیسا) ی کورپ مهربه م- صلی الله علیه وسلم - ئایا په روهردگارت ئەتوانی سفرو خواتیکمان له ئاسمانه وه بۆ دابه زینتی که لیتی بخوین برسیه تیمان نه هیلیت تهویش فهرمووی: ته قوای خوی گه وره بکه و واز له و پرسیاره هاوشیوهی ئەمانه بین، ئەگەر ئیوه به راستگویی ئیمانان هیناوه و ئیماندارپ راستگۆن ﴿١٣٠﴾ وتیان: ئەی (عیسا عَیْسَى) ئیمه ئەمانه وێ لیتی بخوین و پتویستمانه تا دلتارام بین و به چاوی خویمان توانا و دهسه لاتی خوی گه وره ببینین بگهینه به قین و ئیمانان زیاد بکات که تۆ راستگۆ بوویت له گه لمان له پتعه مبهراهیه تیه که ت شاهه تیش بین له سه ری بۆ به نی ئیسرا ئیل، یان بۆ تیکرا ی خه لکی ﴿١٣١﴾ (عیسا) ی کورپ مهربه م فهرمووی: ئەی په روهردگار خواتیکمان له ئاسمانه وه بۆ دابه زینته تا ببیته جه زنی که بۆ ئیمه و نهوانه ی دوا ی ئیمه ش و نهو پۆژه بکه ین به جه ژن، ببیته به لگه به کی پروون و ئاشکرا له سه ر توانا و دهسه لاتی تۆ رزق و رۆزیمان بده هه ر تۆ باشتین رۆزی ده ری ﴿١٣٢﴾ خوی گه وره فهرمووی: من نهو خواردن و سفیره یه تان بۆ دانه به زینم، به لām هه ر که سی که له ئیوه له دوا ی نه وه کوفر بکات، نه وه من سزایه کی ئەدهم که سزای هه یچ که سی که له جیهانی سه رده می خو تاندا به و شیوازه نه دابن ﴿١٣٣﴾³⁷

³⁶ - ئین جه ریری طه به ری له موجهید و حه سه نی کورپی حه سه نی به صری هیناویه تی که ههوارپه گان په شیمان بوونه ته وه له داواکه یان و خوی گه وره ش بۆی نه ناردوون، هه ر بۆیه له کتیه گاندا هه یچ باسیکی نهو سفرو و خوانه نه کراوه.

³⁷ - موجهیدو حه سه نی به صری ده فهرموون: خوی گه وره بۆی دانه به زانن، به لām (جه مهورو ابن جریر و ابن کثیر) ده فهرموون: خوی گه وره بۆی دابه زانن، (ابن عباس) نه فهرمووی: خوی گه وره له ئاسمانه وه سفرو خواتیکی بۆیان دابه زاند که ماسی و نانی له سه ر بوو و له هه ر شوینی که وه لێان بخواردایه پر بوو له سه ری.

خوای په‌روه‌ردگار سوره‌تی المائدة-ی به‌هۆکاری ئه‌و پرووداوه ناواناوه.

مژده‌دانی ئینجیل و ته‌ورات به‌هاتنی محمد ﷺ

حه‌زهره‌تی (عیسا) دواى سَن سَال له بانگه‌واز کردن ناگاداری کردنه‌وه که (عیسا)-ی کورێ مه‌ریه‌م کوّتا پیغه‌مبه‌ری گه‌لی ئیسرائیه‌، به‌دواى ئه‌ودا که‌سی تر نایه‌ت تا بانگه‌وازی گه‌لی ئیسرائیل بکات، به‌لّام مژده‌تان ده‌ده‌م به‌ پیغه‌مبه‌ری کوّتا زه‌مان که‌ناوی (احمد)ه، ناوی به‌ (أحمد، محمد، محمود) هاتوو که هه‌رسێ ناوه‌که به‌ مانای سوپاسکراو دیت.

خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَبْنِيْ اِسْرَءِيْلَ اِنِّیْ رَسُوْلُ اللّٰهِ اِلَیْكُمْ مُّصَدِّقًا لِّمَا بَیْنَ يَدَیْ مِنَ التَّوْرَةِ وَ مُبَشِّرًا بِرَسُوْلِ یَآئِیْ مِنْ بَعْدِیْ اَسْمُهُ اَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَیِّنَاتِ قَالُوْا هٰذَا سِحْرٌ مُّبِيْنٌ ﴿٥﴾ وَمَنْ اَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرٰی عَلٰی اللّٰهِ الْکَذِبَ وَهُوَ یُذْعِنُ اِلٰی الْاِسْلَامِ وَاللّٰهُ لَا یَهْدِی الْقَوْمَ الظّٰلِمِیْنَ ﴿٦﴾ یُرِیْدُوْنَ لِیُظْفِرُوْا نُوْرَ اللّٰهِ بِاَفْوَاهِهِمْ وَاللّٰهُ مِیْمٌ نُّوْرِءٍ وَلَوْ کَرِهَ الْکَافِرُوْنَ ﴿٧﴾﴾ الصف

واته: کاتیک که (عیسا)ی کورێ مه‌ریه‌م فه‌رموو: ئه‌ی به‌نی ئیسرائیل من پیغه‌مبه‌ری خوای گه‌وره‌م، خوای گه‌وره بوّ لای ئیوه‌ی ناردووم، ئه‌و ئینجیه‌ی که بوّم هاتوو به‌راستدانه‌ری ته‌وراته که له پیش مندا بوّ (موسا) هاتوو و مژده‌ی ناردنی منی تیا‌دا بووه، منیش له ئینجیلدا موژده‌تان پێ ئه‌ده‌م به‌ پیغه‌مبه‌ریک که له دواى من دیت که ناوی ئه‌حمده‌ه،³⁸ کاتیک که (عیسا) پیغه‌مبه‌ر موعجیزه و به‌لگه‌ی روون و ئاشکرای بوّ هێنان باوه‌ریان پێ نه‌کرد و وتیان: ئه‌مه جادووویه‌کی زۆر ئاشکرایه و جادوو‌مان لیکراوه، یاخود وتراوه: که پیغه‌مبه‌ری خوا هات به‌ویان وتوو ئه‌مه جادوو‌گه‌ره^٥ کێ له‌و که‌سه‌ سته‌مکارتره، واته: هیچ که‌سێک له‌و که‌سه‌ سته‌مکارتر نییه که درۆ بوّ خوای گه‌وره هه‌لته‌به‌ستێ و به‌ناوی خوای گه‌وره و دینه‌که‌ی قسه‌ ئه‌کات و بانگه‌شه‌ی ئیسلام ئه‌کات و خۆی ئه‌داته پال ئیسلام، خوای گه‌وره هیدایه‌تی ئه‌و که‌سه‌ سته‌مکارانه نادات که ئه‌مه حالپانه^٦ ئه‌یانه‌وێ به‌ فووی ده‌میان نوور و پرووناکی خوای گه‌وره بکوژێننه‌وه که دینه‌که‌ی خوای گه‌وره‌یه، خوای گه‌وره نوور و دینه‌که‌ی خۆی ئه‌گه‌یه‌نیت و بلّاوی ئه‌کاته‌وه له هه‌موو شوێنیکدا با کافرانیش پێیان ناخۆش بێ^٧

پاشان خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿الَّذِیْنَ یَتَّبِعُوْنَ الرَّسُوْلَ الَّذِیْ اَلَمَّیْ الَّذِیْ یُحْدِثُوْهُ مَكْتُوْبًا عِنْدَهُمْ فِی التَّوْرَةِ وَالْاِنْجِیْلِ یَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوْفِ وَیَنْهٰیهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَیُحِلُّ لَهُمُ الطَّیِّبَاتِ وَیُحَرِّمُ

38 ئه‌حمده‌و محمه‌د ناوی پیغه‌مبه‌ری خوان ﷺ ، واته: ئه‌و که‌سه‌ی که هه‌مدو سوپاس ئه‌کرتی له‌لایه‌ن خه‌لکيه‌وه.

مهمله که تی حه فده بهم:

عَلَيْهِمُ الْخَبَرُ وَبَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ ۚ فَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِهِ ۖ وَعَزَّرُوهُ ۖ وَنَصَرُوهُ ۖ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٧٧﴾ ﴿١٧٨﴾ الأعراف

واته: ئەو کەسانە ی کە شوین ئەو پیغەمبەرە ئەکەون کە رەسول و نەبی بوو، نێردراوی خوای گەورە بوو (الْأُنَّبِیُّ) بوو واتە: نەخویندەوار بوو و بۆ لای قەومیکی نەخویندەوار نێردراو کە عەرەب بوونە، کە جوولە کە و گاورەکانیش لە لای خوایان سیفەتی ئەو پیغەمبەرە کە محمد -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- ئەبینن و نووسراو ئەو پیغەمبەرە فەرمانیان پێ ئەکات بە هەموو کاریکی چاک، کە چاکترینیان پەرستنی خوای گەورە بە تەنێ و تەنێ قەدەغە و پێگریان لێ ئەکات لە هەموو کاریکی خراپ، کە خراپترینیان هاوبەش پێردانە بۆ خوای گەورە. هەموو شتیکی پاک و بەتام و چێژ و بەلەزەتیان بۆ حەلال ئەکات، بەتایبەتی ئەوەی کە بەنی ئیسرائیل کاتی خۆی لە خوایان حەرام کردبوو، هەموو شتیکی پێسیان لێ حەرام ئەکات ئەو بارە گرانیانە کە خوایان خستبوویانە سەرشانێ خوایان ئەم هەموو ئەو بارە قورسانەیان لەسەرشان لائەدات ئەو کۆت و زنجیرانە کە پێیانەو بوو کە باری قورسیان خستبوو سەرشانێ خوایان بەبێ ئەوەی بەرژەوێندیەکی تیا دا بێت، ئەم پیغەمبەرە -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- هەموو ئەو شتەیان لەسەر لائەدا، جا ئەو کەسانە کە ئێمانی پێ بێنن لە بەنی ئیسرائیل لە غەیری ئەوانیش، وە بەگەورە بزانن و پێزی لێ بگرن و سەری بخەن شوین ئەو نوور و پووناکیە بکەون کە لەگەڵیدا دا بەزیوێ کە قورئانی پێرۆزە، ئا ئەمانە کە ئەم سیفەتانەیان تیا بێت ئەمانە سەرکەوتوو و سەرفرازن لە دونیاو قیامەتدا ﴿١٧٩﴾

ئەم دوو ئاینە پەیامی حەقیقی و راستییە کە لە ئاسمانەو هاتوێ بۆ دوو پیغەمبەر کە (موسا) و (عیسا) سەلامی خوایان لێبێت، دەمانەوێت سۆراخێک بکەین یان گەشتێک بە ناو دەقەکاندا و ناوەرۆکی ئاینەکانیان بپشکنین.

گومانیشی تێدا نییە هەموو ئاینەکان دیارە مەبەستمان ئەو ئاینانە کە لە ناو قورئاندا بانگیشتی بۆ کراو، هەمووی حەقیقەتن لە یەک پێشە و سەرچاوێ هەلقولۆن.

یان تەنێ جیاوازیان لە هەندێ ئەحکام و یاساوەرکی سەرشان و پێکخستنی ژیان و مەروفاوەتی دا هەیە.

باشترین بەلگەش بۆ ئەم قسەیانە گەواهی دانی پاشای حەبەشە ی مەسیحیەکانتان بێر دەخەینەو، کە کاتێک موسولمانەکان کۆچیان کرد بۆ ئەو جێگایە، یەکیەک لە هاوێ بەرپێزەکانی پیغەمبەر -صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ- چەند ئایەتیکی قورئانی پێرۆزی بۆ خویندەو، ئەویش ئەم شاھیدیە ی دا وتی ئەوەی کە گوێ بیستی بووم لە قورئاندا هاتوو ئەم ئەوەیە کە (عیسا) هێناوێتی و لە یەک سەرچاوێ دەردەچن.

گومانيشى تېدا نيه هەر له ئادەمهوه تا خاتەم هەموو پەيامبەرەکان بە تايهت ئەوانەى كه خاوهنى پەيامى گەوره بوون. مەبهستمان له پەيامى گەوره واتا خاوهنى پەرتوكى ئاسمانى بوون و پيگەيان بۆ پيغه مبه رانى دواى خويان خوش کردوو تاکو رهوتى هيدايت و پيئوينى بۆ مروفايه تى ببهستنهوه.

له مروقهوه بۆ خواى گەوره واتا ئيشى هەموو پەيامبەرەکان ناساندنى پەيامبەرى دواى خويان بووه.

كه تا بنچينه كانى پەيامبەرى داهاوو له كۆمه لگه دا به خەلكى داهاوو بناسيئت و ئاماده بكرين بۆ په رستش دياره په رستشى خواى پاك و تهنها.

ئەم وشانەى كه دامان به گوئى ئيوه دا ده بى وا دەر بكه ویت و بيسه لمينين بۆ ئيوه له تهورات و ئينجيل دا پى خوشكەر بووه بۆ پەيامى ئىسلام، ئايا هيچ باسيك كراوه كه ئىسلام دوا پەيامه و محمد ﷺ -يش دوا پيغه مبه ره.

پيويسته له سەر هەموو مروفتيك ده بىت ئەم پرسيارانه له ئەستۆ بگرى و به دواى راستيه كاندا بگه ريت، ئەگەر كه سيكى ديندار بوو وهك ئەركيكى قيامه تى، ئەگەر كه سيكى خو بهرۆشنبير زانه بۆ ده ولە مه ندى کردنى زانياريه كانى خو با له لای مينيته وه، تاجه نده ئەم زانياريانەى ئيمه راسته، زياتر مه بهستمان له وهيه كه هەموو مروفتيك بهرپرسه له چاره نووس و به ديهيئانى به خته وهرى و كامه رانى بۆ خو، ئەمه له پرووه ئەبىستمۆلۆزیه كه وه واتا ژیرخانه مه عريفيه كان.

له وانهيه پرسياره كه به ديويكى تر دا وا ليتكهين كه ئەگەر هيچ كه سيك خاوهنى زانيارى نه بىت له سەر هەر بىرو بۆچوون و ياخود ئايين و ئايدۆلۆژيا و يان فكر و مەنهه جيك زۆر عهيه به دواى بكه ویت، يان ئەگەر زانيارى له سەر نه بىت قسه شى له سەر بكات، ئيمه ده زانين كه ئەمرو سى ئايينى گه وهرى خودايى له بهرده ستماندايه.

يه كه م: ئايينى يه هودى كه پغه مبه ره كهى (موسا عليه السلام) بووه ئيستا كه سانيك په پىروى ناكەن جگه له پاش ماوه كانى گەلى ئيسرائيل نه بىت كه سه رجەم ژماره يان له جيهاندا ناگاته (٢٠) مليون كه س، چونكه جووله كه كان کردوو يانه ته ئايينيكى نه ته وايه تى و ناسيؤناليستى كه سەر به ئيسرائيلن، واتا له نه وهى (يعقوب) ن گومانيشى تېدا نيه له پرووى فكره وه دينيكي ده مارگيرييه و ده رگا له سه رخۆ داخسته.

ده مارگيرى و داپران ده پروينى له ناو خەلكيدا و خەلكى فيرى دوژمنايه تى ده كات، ئەم ئايينه ي كه بۆ (موسا عليه السلام) هاوووه و پەيامه كهى تهورات-ه ده قه كانى هەلشيؤتيراون به سەر يه كتريدا.

چونكه نهو په يامه ي كه له ته وراتي راستيدا هاتوه نهو په يامه نيه كه ئيستا له ته وراته دا هه يه، پاشان باسي ده ستكاري كردن و دهقه كاني يه كه به يه كه ده كين نه مه ته نها سهره تايه كه بوو بو چوونه ناو ثانييني يه هو ديه ته وه.

دووه م: ثانييني مه سيحي، نه م ثانيينه ش له پاش مه سيح (عَلَيْهِ السَّلَام) دوو چاري گوړين و ده ستكاري و شيواندن بوو ليكول ره وان له كاروباري مه سيحي دا خويان ذانيان بهم راستيه دا ناو، خويان نهو نه نجامه خه ته رناكه يان بلاو كړدو ته وه كه ده لين گوايه نهو بو چوونانه ي كه له ثانييني مه سيحي دا هه يه بو چونه كاني باوكه (پولس) ه.

پيمان باشه ميژوويه كي (پولس) باس بكه ين كه كنيه و له كوتوه سهر چاوه ي گرتوه؟

دياره كه (پولس) ناوي (شاول) ه له په گه ز و نه ژادي پړمانيه له په چله كدا، له قودس خويندويه تي له سهر ثانييني يه هو دي په روه رده و گه وره بووه. له ناو خه لكيشدا به كابرايه كي باوك دوست و نيشتمان په روه ر ناسرابوو نه سرانيه كاني ده چه وسانده وه له و سهرده مه دا.

پولس خو ي يه كي كه بوو له وانه ي شا به دي به رد باران كړدني (ئيستفانوس) بوو، خو شي به شدار بوو له و كاته دا.

ئيستفانوس له لاي نه سرانيه كان به شه هيد ي يه كه م و پياوړكي گه وره ده ناسر تي، له سالي (۳۰) ي زاييندا له لاي نه پړماوه داواي ليكرابوو كه بچي ت بو ديمه شق بو به رهنكاري كردني مه سيحيه ت، به لام دواتر واي

بلاو كړدوه كه مه سيح هاتو ته لاي و كاتي كه كه چووه بو ديمه شق، گوايه مه سيح پي وتوه بو ده مانچه وسني ته وه نه و يش له ديتني نهو نوره ي مه سيح سي پړو كوي ر بووه و پاشان چو ته ناو ديمه شق و له و ي چاوي كراوه ته وه ئي تر له و سهرده مه وه چاو و دلي كه وتو ته كار و ده ست به كار بووه بو بلاو كړدنه وه ي ثانييني مه سيحي.

به لام له راستيدا ميژوونو نوسان ده لين كه نه مه فيل بووه بو نه وه ي ده ستوور و نه حكامه كان بگوړي ت و به بير و بو چوون و داهي تانيكي نو ي بيان نو وسني ته وه كه نه و يش بري تيه له بيري سي گانه (سي خوايي) (الثالوث).

گومان له وه دا نيه كه ئيمه ي موسولمان هه ردوو په يامه ئاسمانيه كه به تي رداوي خواي گه وره ي ده زانين و گومانيشمان له وه دا نيه كه ده ستكاري كراوه، كاتي كه كه سهر ي چه مك و دهقه كان ده كين له هه ردوو كتي به كه دا تي گه يشتيكي وشك و زشت و شيواوي پيوه دياره، به هيچ جوړي ك بيري ئيمان و باوه ر ناتواني ت ته عبير له بانگه وازي په يامي نهو پيغهم به ره ناكات، جا بو زياتر باس كړدني نه م باس و باب ته با سو راخي ت به ناو ته ورات و ئينجيلي نه مړودا بكه ين

به باشی سهرنجیان بدهین و لیان بکۆلینهوه تا بزاین بهرجهسته ترین و زهقترین نیشانه کانی گۆرین و دهستکاریه کی روون و ناشکرای په یامی مهسیحی له وهدا دهرده که ویت که یه ک ئینجیل هاتۆته خواره وه بۆ عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) که چی ئیستا به چوار ئینجیل ناسراوه و به ناوبانگه، سهرباری به کار هینانی دهیان ئینجیلی دیکهش هه مووی لافی ئه وه دهدهن که ئینجیلی ئه وان سرووشتیکی خواویه، له کاتیکیشدا که هه موو ئینجیله کان له رووی گیان و ئایدیا و بیرو بۆچوونه وه هاتۆته خواره وه بۆ عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) بۆیه ده پرسین که ئهم ئایینه ئاینیکی لۆژیک نییه، ده کرۆی بپرسین له مهسیحیه کان ئهم دوو ئینجیل-ه له کوپۆه هاتوون؟ هه مووشی بیرى سیگانه دهخاته روو واتا باوک و دایک و پۆحیکى پاك که له راستیشدا پیغه مبهراڻ عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) بانگهوازی بۆ یه کتاپه رستی کردووه.

ئه گهر سهرنجی چه ند ده قیکیش بهین، ئه گهر چی گۆرانکاریشیان پپوه دیاره دان به یه کتاپه رستندا ده نیت له وانه یه که له (یوحه نا) دا ریوايه ت کراوه که ده لیت:

{ ژبانی هه تا هه تایی ئه و ژبانه یه که بتاناسن به وهی ته نها تو ی خوا ی حه قیقی و راسته قینه، یه سوعی مهسیحیش هه ر تو ناردوته { ئهمهش ئه وه ده گه یه نی که خوا تاك و ته نها یه و مهسیحیش فرستاده ی خوا یه ههروه ها (مهرقه ص) له به شی دوانزه یه می ئینجیله که ی خویدا هه مان شایه دی یه کتاپه رستی له چه ند جیگایه کدا ده دات، ده لیت: {یه کیک له هۆشمه ند و نووسه ره کان له یه سوعی پرسى ده رباره ی یه که م وه سیه ت و راپرسی، ئه ویش وه لامی دایه وه، وتی یه که م وه سیه ت و راپرسی ئه ی گه لی ئیسرا ئیل گو ی بگره پهروه ردگار خوا ی ئیمه یه ئه ویش یه ک خوا و پهروه ردگار، نووسه ره که پاشان پرسى وتی ئه ی مامۆستا؟ که واته ئه ویش یه کیکه و جگه له ویش یه کیکى تر نییه کاتیک یه سوع بینى که ئه و به ئه قّل وه لامی ده داته وه وتی تو له فریشته کانی ئاسمان دوور نیت، به لام ئایدیا ی شیوا و دهستکاری کراوی پۆلس هه موو چه مک و مه فهوم و حه قیقه تی یه کتاپه رستیی سړیه وه پاشماوه ی یه هو دی خسته نا واتا ئایدیا ی سیگانه (سى خوا یی) خسته ناو.

ئه و به لگه رونا نه ی که نیشانه ی ده ست هه لبه ست و گۆرینی ئایینی مهسیحی و یه هو دین، بریتین له م به لگانه:

یه که م: له ناو بردنی بیرى یه کتاپه رستی، هینانه کایه ی بیرى بته رستی وهك شیرک و هاوه لدانان بۆ خوا ی گه وره له هه مووی نه گبه تی تر جهسته دارکردنی خوا، واتا خوا موجه سه م بکریت له وهش مآلو یزان تر که (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) بکریت به خوا یان کوپى خوا.

ئهمهش ئه وه ده گه یه نیت که ئه گهر جوان له ئایینی مهسیحی، ورد بینه وه کوتومت لیکچونه له گه ل بته رستی باوی سهرده می پۆمه کان. که له راستیدا رووی بیگهر د و دره خشانى ئینجیلیان شیواند هه رچی بیرى زشت و شیوا و به ناو ئایدیا یه کی نو ی خرایه ناو ئینجیله وه، که

ھەممۇ دەقى نامۇ ۋە دوور لە راستى نىشان دەدات كە دوورە لە بېگەردى ئىنجىلى راستەقىنە، لاي ھەممۇ شتان ئاشكرايە لە ھەر سەردەمىكىدا راھىيىك ۋە قەشەيەك بە ئارەزووى خۇي نوسىويەتتە، بەكار كەردنە سەر ئەو شارستانىيەتتە لە سەريان بوو ئەگەر سەرنجى ئايىنى مەسىحى بىر تە ھەر لە كاتولىك ۋە پىرۇتستان ۋە ئورتۇدۇكس لىكچووى ئايىنى ئەقەدومىيەكانە، ئايىنى كرىشنايان ئايىنى ھىگنى كە ئەم ئايىنانە دەگەر تەوہ بۇ ئايىنى يەك بوونى باوك ۋە كور كە سەراۋەكەي ئايىنى كۆنى بەرھەمىيە كە لە شارستانى رۇمەكان سەراۋە گرتو ھەرچەندە دەلەن كە ئەم ئايىنانە لە ھىندستان ۋە ولاتى پارسەو ھاتوون.

دووەم: بىر تە ھەر بەلگەيە كە ئەم ئايىنانە دەستكارى كراون كە ئىستا لە دەستى جوولەكە ۋە گاۋرەكاندان، بەو ھەر كە پىتەمبەران بە خراپەكار ۋە زىناكار ۋە مەي خور ۋە شەرۋال پىس نازەد دەكەن كە لاي ھەممۇ ئاشكرايە كە پىتەمبەران پاك ۋە بېگەردن كە تەورات ۋە ئىنجىل شىۋىندراون پىر لەم چەشە تانە ۋە تەشەرەنە. بۇ ئۇنە لە تەورات دا ھاتوۋە لە باسى داستانى لوط (عَلَيْهِ السَّلَام) - دا لەگەل دوو كچەكەي خۇيدا لە چيا لە بەشى نۆزدەيەمى سەفەرى كە بىر تە لە (پىكھاتن واتا التكوين) ھاتوۋە كە [خوشكە گەرەكەي بە خوشكە بچوۋەكەي ۋە خوت دەزانى كە باوكمان پىر بوو لەم سەرزەو ھەشدا پياۋىك نىيە يىتە لامان، واتا لەگەل مان جووت بىت، ۋەرە با پىكەو ھەمى دەر خواردى باوكمان بەدىن ۋە لەگەل جوت بىن تا ۋە چەيەك لە باوكمان بەخەينەو كە دوو شەو مەييان دەر خواردى باوكيان دا ۋە ھەردو كچەكەشى لەگەل جوت بوون، ھەردوۋىيان سكيان لە باوكيان پىر بوو، گەرەكەيان كورپىكى بوو لە باوكى ناۋى (موتاب)، كە بە باوكى موتابىيەكان ناسراۋ ۋە بچوۋەكەشيان كورپىكى بوو ناۋى (بىن ھەمى) كە ئەو پىش بە باوكى بەنى ھەمون ناسراۋ]

ھەرۋە ھە لە بەشى يازدەيەمى بابەتى (شمۇئىلى) دوۋەمدا ھاتوۋە كە پىتەمبەر (داۋود عَلَيْهِ السَّلَام) لەگەل ژنەكەي (ئورىي) مۇجاھىدى باۋەردار كە لايەنگرى خۇي بوو زىناي لەگەلدا كەردوۋە دەلەت: كاتىكش كە ويستى خۇي لە ئورىا پىزگار بىكات ناردى بۇ جەنگ لەبەرەي پىشەو دايان ۋە كوژرا، ئەو پىش دەستى گرت بەسەر ژنەكەيدا. ھەرۋە ھە لە بەشى (۳۸) دا لە تەوراتى سەفەرى پىك ھاتن واتا تەوراتى (تكوين) ھاتوۋە كە (يەھوزاي كورى يەعقوب) زىناي لەگەل ژنى كورەكەي خۇيدا كە ناۋى (سامار) بوو دەلەت: [ژنەكە لە يەھوزا سكى پىر بوو دوو كورى لىي بوو ناۋى نان (فارص) ۋە (زارح)]، جا ئىنجىلى مەتا لە بەشى يەكەمدا كىشەكە لەۋەدايە كە نەسەب ۋە رەگەز ۋە ئەزادى يەسوعى مەسىح ۋە سولەيمان پىتەمبەر ۋە (داۋود) باوكى سولەيمان سەلامى خوا لە ھەممۇيان بىت، لە ۋە چەي (فارص) نازەند دەكات لە ئەنجامى زىناي يەھوزا لەگەل ژنەكەي (سامار) كورى خۇيدا كەردى، ھەرۋە ھە بەشى يەكەمى كىتەي (ھۆشە) دا ھاتوۋە كە يەكەم قەسەي خوا كە كەردى لەگەل ھۆشە دا: وتى بىر بۇ خوت بەزىنا ئافەرەتلىك بىدۆزەر ھەر بەزىناش چەند مىندالىكى لىيەنە بەرھەم، چونكە ھەممۇ زەوى

بوون بە زىناكار و وازيان لە خوا ھىناو، ئەویش چوو (جومرەى كچى وىلامى) گرت و سەرنجام سكى پر كرد كه دوو كورى بوو بە ناشەرى واتا بە زىنا.

ھەر لە بەشى سىيەم ھاتوو ھە ھۆشە دەلەيت: بە ئافرەتتىكى تر لە بەنى ئيسرائيل بۆ زىناكارى بەكاربەنە، ھەروەھا لە بەشى دووھى ئىنجىلى يوحەنادا ھاتوو دەلەيت گوايە (عيسا عَيسَى) چوو بۆ لاى كورپكە زەماوندى ھەبوو، كورەكە مەى و شەرابى لى برا و بوو ئەویش بە موعجىزەپەك شەش كوپ شەرابى ھىنايە بەردەست.

لە بەشى يانزەيەمى ئىنجىلى لوقادا ھاتو ھە (عيسا عَيسَى) مەيخۆرىكى زيادەپەو بوو. لە راستیدا ئەم جۆرە وتانە ھەلبەستراوى خۆيانە و دوورە لە روخسارى پاكى ئىنجىل و تەوراتەو.

سىيەم: برىتە لەوھى كە فەيلەسوفەكان يان بىرمەندەكان و مېژوونوسەكان لەبارەى ئايىنەو چۆن

دەدوین يان پياوانى ئايىنى خۆيان، بۆ ھوونە (نېچە) لەم بارەيەو دەلەيت: لەمەر ئەو جياوازيانەى كە لە نىوان ئايىنى مەسىحى و ھەلبەستراو كەى (پۆلس) دا دەلەيت: بانگەوازی (عيسا) لە راستى و جەوھەر و ناوەرۆك دا بانگەوازيكە بۆ سىستەم و ھىز و دەسەلات، بەلام (پۆلس) گۆرى بۆ ئايىنىك كە بۆتە لانەى ترسنۆك و تۆقيوھەكان.

بەردەوام دەلەيت: پۆلس بەو ھەو ھەند دەكات ناوى لىناو (باسكالى يەھودىەت)، چونكە برواى پۆلس لەسەر بنەماى فرتو فیل و ئەفسانە ئايىنە كۆنەكان دامەزراندو.

كۆلن ولسن: ئەو لەسەر مەسىحىيەت دەلەيت (عيسا) وتوتى خۆت سەرور و گەرەى خۆت بە، بەلام بە جارپك پۆلس ئەم بىرو باوهرەى ھەلتەكاندو و گۆربويەتى لەسەر بنەماى راستى خۆى نەماو، بۆيە ھوونەى نامەكەى پۆلس دىنیتەو كە بۆ پۆماى ناردو ئەم وتەيەى تیدا نووسيو:

[با ھەموو كەسك سەر بۆ دەسەلاتداران دابنەوتىت، چونكە دەسەلات نايەت تاخوا نەى نىرپت وە ھەر كەس لە پرووى دەسەلاتداراندا بوەستىت كەواتە ئەو كەسە لە پرووى دەسەلاتى خوادا وەستاو] ماوئەتەو بلىين بىروباوهرى ئىستاي مەسىحىيەت لە سەر بنەماى دەستورەكانى (عيسا عَيسَى) دانەمەزراو، بەلكو لەسەر ئەو ئايدىا و بۆچوونە خورافىيەى كە پۆلس دايبەناو.

لىرەدا جىگای خۆيەتى شىكتان بىرخەينەو كە ئازادىخوازان دەلەين مەبەستى ئىسلاحي و رېفۆرمى پרוستانتى بەقازانجى بىرى ئايىنى مەسىحى بوو! بەلام بەداخەو لەراستیدا وانەبوو، بەلكو بە قازانج و بەرژەوھەندى مەسىحىيەتى پۆلس بوو.

جیگهی خۆیه تی میژوونووسی به ناوبانگ (وێلز) به نموونه بێنمهوه که له کورتهی میژووه کهیدا ده لێت: مه سیح و ئەم بیرو باوه‌ڕه‌ی تێستا، ئاسمان و پێسمان له یه‌که‌وه دوورن، به‌لام مه‌سیحیه‌ت ته‌م‌پۆ بریتییه له‌وه‌ی که پۆلس دایه‌ت‌ناوه.

ئه‌ویش که‌له‌ ته‌سه‌که‌نده‌ریه‌ی لاهوتی ده‌رسی خۆیندووه، بۆیه کاریگه‌ری ده‌ستووری بته‌رستی مه‌سیریه‌کانی له‌سه‌ر بووه که ئاینه‌که‌ی ئه‌وان تێیدا هاتووه که مرو‌ف ده‌ییت بتوێته‌وه له‌ نێوان (باوک و کو‌ر و گیانی پی‌رۆز) دا که له‌ ئاینی مه‌سیریه‌کاندا (ئیزیس و ه‌ورس و سیزاییس) له‌وه‌وه سه‌رچاوه‌ی گرتووه، ته‌گه‌ر سه‌رنج‌تان دابیت زۆربه‌ی مه‌سیحیه‌کان له‌ شیوه‌ی خاچیکدا ته‌م ده‌قه له‌سه‌ر سنگ و نێو چاویان ده‌یخوینن به‌ ناوی (باوک و دایک و گیانی پی‌رۆز).

چواره‌م و کو‌تایی: بریتییه له‌ ده‌سه‌لاتی کلێسا که به‌رده‌وام درێژه‌ی داوه به‌ ناشیرینکردنی شیوه‌ی مه‌سیحیه‌ت تا ئه‌و را‌ده‌یه‌ی وای له‌ خه‌لکی ته‌م ئاینه‌ گه‌یاند بوو ده‌توانن له‌ گونا‌هه‌کانیان خۆش بێت له‌سه‌ر ته‌م زه‌ویه‌دا، هه‌ر له‌ زه‌ویشه‌وه به‌هه‌شتیان پێ بفرۆشیت ته‌گه‌ر چی خراپه‌کار و تاوان‌بار و سه‌رپێچیان ته‌نجام دابیت، ئه‌ویش به‌ کرپنی پسووله‌ی به‌رائه‌ت یان به‌ نامه‌ی لێبووردن پاک ده‌بوونه‌وه دیاره‌ پاپاکان به‌لێنی لێبووردن و لێخۆش بوون و سه‌رینه‌وه‌ی گونا‌هه‌کانیان تیا‌دا دیاره، ه‌ۆکاره‌که‌شی وه‌رگرتی چه‌ند به‌سته‌یه‌ک پاره‌ بوو، چونکه ئه‌وان خۆیان به‌ نوێنه‌ری خوا ده‌زانن، ئه‌وان پیاوانی ئاینی بوون.

ئهمه نه‌ک هه‌ر دووره له‌ راستیه‌وه به‌لکو گالته‌ بازارییه به‌ ئاکاره به‌رزه‌کانی مه‌سیحیه‌ت.

هه‌ر قه‌شه و پاپاکان بوون هه‌رامیان هه‌ل‌ل ده‌کرد یان به‌ پێچه‌وانه‌وه به‌ ئاره‌زووی خۆیان وشه‌ی چاکیان ده‌به‌خشی به‌ به‌گ‌زاده و سه‌روه‌تمه‌نده‌کان ته‌م ده‌قانه‌ش که با‌سمان کرد له‌ پێگه‌ی یه‌سوعه‌وه ده‌سه‌لات دراوه به‌ پیاوانی ئاینی مه‌سیحیه‌ت بۆ نمو‌نه نامه‌یه‌کی سه‌ده‌ی هه‌ژده که له‌ دائیره‌ت و لمه‌عاریفی ئه‌وروپی دا نووسرا وه که بۆ به‌گ‌زاده‌یه‌ک له‌ به‌گ‌زاده‌کانی ئی‌تالیا نووسرا وه ده‌لێت:

{ئه‌ی فلانی کو‌ری فلان یه‌سوعی په‌روه‌ردگارمان به‌زه‌ی به‌ تۆ به‌خشی، ئه‌ویش خۆی به‌ شایسته‌ گه‌یشته به‌ ئیش و ئازاره‌کانی خۆی دا له‌ خاچ له‌به‌ر تۆ، منیش ئه‌و ده‌سه‌لات و نوێنه‌رایه‌تییه‌م پێ دراوه له‌ ته‌واوی گونا‌هه‌کانته‌ خۆش بم، ئه‌و ده‌سه‌لاته‌ش کلێسا فه‌رزی کردووه و من خۆم ده‌تبورم له‌ ته‌واوی گونا‌هه‌کانته‌ و زیاده‌ په‌ویه‌یه‌کانته، ته‌گه‌ر چی تاوانه‌کانیشته گه‌وره‌ بن و به‌قه‌د ده‌ریایه‌ک بن ته‌وه تۆمان پاک کردوه له‌لایه‌ن پاپای باوکی پی‌رۆز و کورسی نوێنه‌رایه‌تیمان پێ به‌خشیت.³⁹

³⁹ هه‌رچی وشه‌ی (رب) هه‌یه کراوه به‌ (ال‌ب) له‌ ئینجیل دا.

ئهمه‌ش مشتیک بوو له خه‌رواریک له سه‌ر ئه‌و بنه‌مایانه‌ی که ئایینی یه‌هودی و مه‌سیحیه‌تی ئیستادا هاتوون.

که ئهم دوو ئایینه‌ کۆتایان پێ هاتوو و پێشتریش ئاماژه‌مان پێ کرد وتمان پیغه‌مبه‌ران ریگیان بو پیغه‌مبه‌رانی دواي خویان خوش کردوو بزانین له‌م دوو ئایینه‌دا، ده‌رده‌که‌وێت که باسی پیغه‌مبه‌ری ئیسلام ﷺ کراوه له‌م دوو ئایینه‌دا، دێینه سه‌ر باسی ئه‌وه، ئه‌و ده‌قانه‌ بێنین که چۆن باس له‌وه ده‌که‌ن، ئه‌وه‌شمان له‌ بیر نه‌چێت که هه‌موو ئایینه‌کان نه‌سخ بوونه‌ته‌وه و ئه‌وه‌ی که بێگه‌رد و بێ خه‌وشه ته‌نها ئایینی پیروزی ئیسلامه، ئه‌ویش له‌سه‌ر ئهم بنه‌مایانه به‌ چه‌ند ئایه‌تیک له ته‌ورات و ئینجیل و قورئاندا ده‌یسه‌لمێنین.

هه‌لوه‌شانه‌وه و ته‌واو کردن

﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ البقرة

واته: بڵێن: ئیمه‌ بڕوامان هێناوه به‌خوا و به‌وه‌ی وا بو ئیمه‌ هاتۆته‌ خوار، به‌وه‌ی بو ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یه‌عقوب و ئه‌سباط هاتۆته‌ خوار، به‌وه‌ی وا به‌ (موسا) و (عیسا) دراوه: به‌وه‌ی که پیغه‌مبه‌رانی تر له‌ په‌روه‌ردگاریانه‌وه پێیان گه‌یشته‌و ئیمه‌ جیاوازییه‌ک له‌ نێوانیاندا دانانێتین و ئیمه‌ ته‌نها ته‌سلیمی فه‌رمانی خواي تاك و ته‌نه‌یان

گومان له‌وه‌دا نییه‌ که سه‌رجه‌م په‌یامه‌ یه‌زدانییه‌کان له‌سه‌ر یه‌ک رێیاز پێک دێن و یه‌ک ده‌گرنه‌وه هه‌موو به‌ره‌و یه‌ک ئه‌نجامیش ملی رێگای راستیان گرتوو، ئه‌ویش رزگار کردنی مرۆفایه‌تی و به‌ندایه‌تی تاکی مرۆفه‌ له‌ خواکانه‌وه بو خواي پاک و بێگه‌رد، ئه‌ویش له‌ رێگه‌ی بنه‌ما باوه‌ریه‌کانه‌وه که پیغه‌مبه‌ران مزگینی و مژده‌یان پێ داوون یان به‌ گشتی فرستاده‌ و نێردراوه‌کانی خوا بانگه‌وازیان بو کردوو.

هه‌روه‌ک ئاماژه‌شمان پێ کرد ئا به‌و جو‌ره ته‌واوی په‌یامه‌کان به‌دواي یه‌کدا ده‌پۆن و رێگه‌ بو ئایینی دواي خۆی خوش ده‌کات و سیسته‌م و یاسا و نه‌ریته‌ بوگه‌نه‌کان له‌ناو ده‌بات و له‌هه‌ر یه‌ک بوون و فراماسیۆنێکی شارستانییه‌تیدا که بێته‌ سه‌ر پرووی خاکه‌که‌ی، تا پرۆسه‌ی بنیات و پرووناکی تر به‌پێنێته‌ گوێرێ تا پرووناکی بیر و هه‌زوو پۆج دا به‌هه‌زیته‌.

مه‌به‌ست له‌ ته‌واو کردن ئه‌وه‌یه‌ که مرۆفایه‌تی کۆتا په‌یامی خۆی وه‌رگریت له‌ به‌رزترین و بالاترین و پێش که‌وتووترین شکل و قالب دا‌پێژراو بێت، بڕواي شارستانییه‌تی شیاو و شایسته‌ بێت ئه‌ویش که مرۆفه‌کان له‌به‌رده‌میا ده‌سته‌وسان بن، ئه‌و په‌یامه‌ش کۆتا په‌یامی مرۆفایه‌تییه‌.

﴿... أَلَيْسَ لَكُم دِينُكُمْ وَأَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا...﴾ (٢٠)

المائدة

واته: نه مړو ديني ئيوهم كامل كرد نيعمه تي خوهم له سهر ئيوه ته واو كرد باشتري ئايينم
بو ئيوه هه لېږارد نه و ئايينهش ئاييني پيروزي ئيسلامه (٢١)

﴿إِنَّ الَّذِينَ عِنْدَ اللَّهِ أَلِيسُوا آلَ إِسْلَامٍ﴾ (٢٢)

واته: ئايين له لاي خواي گه وره ته نها ئيسلامه (٢٣)

﴿وَمَنْ يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَنْ يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (٢٤) آل عمران

واته: ههر كه سيك جگه له ئاييني پيروزي ئيسلام ههر دين و ئايډولوژيا و ئايينيكي تر
هه لېږيږي و په پرهوي لېبكات، نه وه نه و كارهي ليوه رناگيري و له دواړوډا له ريزي په نجه پړو
و زيان مهنده كانه (٢٥)

په يامه يه زدانويه كان پروسهي گه شه كردن و ته واو كاريان له داهيتاني ته شريعي و
شارستانيه تي خوياندا له ريگاي دوو ناكاره وه يه.

په كه م: ناكاري سرينه وه و هه لوه شانده وه ي حوكم: نه و يش بريتيه له هه لوه شانده وه ي
شه ريعة تيكي پيشو تر و هيتانه كايه ي جيتريك كه بريتي بيت له شه ريعة تيكي پشتگير، بو
نه وه ي جيتگاي نه وي تر بگريته وه بو شايه كان پر بكاته وه كه به گويره ي سهرده م و كات گوړاوه.

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِنْ قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَنْ يَأْتِيَ بِقَايَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ
اللَّهِ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ (٢٦) يَمْحُوا اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثَبِّتُ وَعِنْدَهُ أُمُّ الْكِتَابِ (٢٧) الرعد

واته: له راستيدا ئيمه بهر له تو پيغه مبه رانيكمان نارد ژن و مندالمان پڼ دابوون هيچ
پيغه مبه ريك نه بووه بهر له تو نيشانه يه ك ببيني، مه گهر ريگهي له لايه ن خواي گه وره وه پڼ
دراييت بو ههر پړوگاريك په رتوكيكيان ناردوه (٢٨) ههرچي خوا بيه ويټ له ناوي ده بات و
ههرچي نه و ئاره زوومه ند بيت ده يه لپته وه كو له كه و كتيبي نه سلى بريتيه له حه لال و حه رام
يان يادي په وروه ردگار (٢٩)

جا ههر بهو جوړه شهریهت و په یامه ناسمانیه کان به گشتی کهوتونه ته ژیر باری دیاردهی هه لوه شاننده وه مبه ست له حوکم گوړینه، نه حکامه کانی شهریه تی ئیسلامیش له چوارچیوهی خویدا کهوتوته ژیر باری بنه های تهواوکاری زاتی له نه حکامه کانیدا.

قورئانی پیروژ ئاماژهی بو ئهم دیارده ته شریعیه تهواوکارییهی شهریه تی ئیسلامی کردووه که ده فهرمویت :

﴿مَا نَنْسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلَهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

البقرة

واته: نه گهر ئایه تیک له ئایه ته کانی قورئان هه لېوه شینینه وه (نه سخ) بکهین یان له بیرى بېینه وه ئهوا ئه و ئایه ته هه لېوه شینینه وه، نه گهر له و چاکتر یان غوونهی ئه ومان نه هیئابیته وه، خوای گه وره توانای به سهر هه موو شتیکدا هه یه و ههر خوای بالا ده سته

ئهمه مبه ست به گه یشتنه فرمانه وایه تی و حوکم پرانیه تییه و گه یشتنه به بنهما یاساییه کان بو دارشتنی بنهما ته شریعیه کان، چون مروقه کان ئاراسته ده کات و جوړی په فتار و په یوه ندیان پته وتر ده کات.

دووه م: ئاکاری په ره پیدان و گه شه کردن و درېزه کیشان له نه حکام و یاسا و تیگه یشتن له چه مکه کاندا: بېگومان ههر په یامیک که له لایه نی خوای گه وره وه بو مروقایه تی هاتیت له قوناغیک له قوناغه کانی ژياندا بووه گومانیشی تیدا نییه خاوه نی به رفراوانترین ئاسو بوون و سه رتاپا گشتگیرتر له ریخستنی کومه لکه بوون و چالاک کردنی مروف و بالاترین لایه نه جوړاو جوړه کانی سو سیولورزی و نه نتونوزیا و پر توانترین په یام بووه له هه موو سه رده مه کاندا به گوږه ی شارستانییه ته کان.

بهم پییه نه گهر له سهر ئهم ریچکه به وتویژ بکهین درېزه ی رهوتی خوای داوه په یامه ناسمانیه کان تا دوا مه نزلگای خوای که کوئا په یام په یامی بېگهردی ئیسلامه که بو حه زره تی محمد ﷺ هاتوو که قورئانی پیروژ له فهرموده یه کی خویدا ئهم دیارده شهریه یاسا دارپزه داینه له په یامه که دا تو مار کردووه و په یوه ندی نیوان بنه ماکانی پوون کردوته وه که ده فهرمویت: ﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ وَمُهَيِّمًا عَلَيْهِ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ لِكُلِّ جَعَلْنَا مِنْكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ المائدة

واته: ئه و کتیه که بریتیه له قورئانی پیرۆز ناردویه تییه خواره وه بۆ سه ر پیغه مبه ر که هه موو کتیه ئاسمانیه کانی به حه ق زانیوه و شایه دی داوه به حه ق بۆ هه موویان و هه موویانی به راست و دروستی په رتوکه ئاسمانیه کانی ده رخستوه، که وابوو تۆش ئه ی پیغه مبه ر له ناو ئه واندا (ئه هلی کیتاب) حوکم به وه بکه ن که خوا ناردوو یه تی، شوین هه وا و ئاره زوو ه کانی ئه وان مه که وه په پره ویان لیمه که، ئه گه ر داوایان لیکردی بۆ هه ریه که له و گه لانه شه ریه ت و به رنامه و پرۆگرامیکمان ناردوو و به ندایه تیشمان بۆ دیاری کردبوون (ئه گه ر خوا به ویستی ئه زه لی و بریاری ئه زه لی بیویستایه) ئه وه هه موو تانی ده کرده یه ک ئوممه ت و نه ته وه، به لام خوای گه وره ئه وکاره ی نه کرد تا پیشبرکی له ئاکاری خیر و چاکه دا بکه ن، چونکه گه رانه وه ی هه موو تان بۆلای خواجه و ئه و خواجه له هه رشتیکدا که ئیوه جیاوازیان هه یه ئاگادارتان ده کاته وه له سزای ناکوکیه کان و کارو کرده وه خراپه کانتان ﴿۱۱﴾

مژده پیدانی پیغه مبه ری خوا ﷺ

پاش ئه وه ی بۆمان ده رکه وت که سه رده می دوو ئایینی یه هودی و مه سیحی له پرووی واقعی، میژوو ی کۆتایی هاتوو، ئه و کات پرۆسه ی هه لوه شانه وه و ته واو کردن ده بیته کاریکی سروشتی له بانگه وازی په یامی خوایدا، ده بیته مروف په نا به ریته به ر ئایینیکی تر تا رۆحی خو ی تیر بکات.

پوخته ی باسه که مان ئه وه یه که کۆتایی هاتوو به ته واوی یاسای ته شریعی و ئه حکام و هه موو بنه ماکانی ئه و دوو ئایینه که به هیه چ شیوه یه ک کاری پێ ناکریت، هه ر ئه و دوو ئایینه ش مژده ی ته واویان داوه به هاتنی پیغه مبه ر محمد ﷺ تا خه لکی ئاگادار بیته وه که شوین ئه و سه روه ری مروفا یه تییه بکه ون.

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ ﴿البقرة﴾

واته: کاتیک که قورئان له لایه ن خواوه هات بۆ پیغه مبه ر له گه ل ئه وه دا که په یام و کتیه کانی ئه وان ئه م قورئانه یان ده سه لماند، له گه ل ئه وه شدا پیش هاتن و چاوه روانی زāl بوون و سه رکه وتنیان ده کیشیت به سه ر کافر و خوا نه ناسه کاندا به هو ی ده رکه وتنی کۆتا پیغه مبه ر، به لام کاتیک که هات نیشانه ی ئه و پیغه مبه ر یان ناسیه وه بریایان پێ نه هینا ده ک نه فرینی خوای گه وره له کافر و بباهه ران بیت ﴿۱۲﴾

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ كَانَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ وَكَفَرْتُمْ بِهِءَ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ بَنِي إِسْرَءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِءَ فَقَامَنَ وَاسْتَكَبَرْتُمْ إِنْ أَلَّاهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

واته: ئەو پیغه مبهەر ئیوه لاتان وایه ئەو که سانه ی که ئینکاری قورئان ده کهن، پێیان بلن ئیوه لاتان وایه چ کارێک له سهر ئەوه ده کات که ئەم قورئانه برۆای پێ بێنن و له لایه ن خۆای گه و ره وه هاتوو، مادام که ئیوه ههر برۆای پێ ناهێنن له کاتی کیشدا که شاهیدیکی به نی ئیسرا ئیلی (عبدلله کوپی سه لام) شایه تی له سهر حه قیقه تی ئەو قورئانه بدات و برۆای پێ بێنیت، به لأم ئیوه لووتبه رزی ده کهن جگه له وه ی که به دهستی خۆتان خۆتان مآ وێران ده کهن، بێگومان خۆای گه و ره که سانی سته مکار پینمونی ناکات ﴿٥﴾

ئەم ئایه ته له سهر (عبدلله کوپی سه لام) هاته خوارێ که سێک بوو له به نی ئیسرا ئیل پاشان موسو لمان بوونی. خۆی را گه یاند به پیغه مبهەر ﷺ فه رمووی له جووله که کان بپرسه ده رباره ی من بزانه چی به تۆ ده ئێن؟ دیار بوو ئەو ئازیزه که پرس ی له وه لأمدا وتیان: (عبدلله ی کوپی سه لام) له هه موومان زانا تر و ده مرستی هه موومانه و گه و ره و پێشه وامانه و که سێکی به توانایه، پیغه مبهری خوا ﷺ فه رمووی له و بپرسن که سیفه ت و وه سفه کانی من له ته وراتدا به روونی و ئاشکرای ی باس کراوه ئەوه بوو ئەویش شایه تی بۆ پیغه مبهەر ﷺ دا و ئیمانی خۆی رای گه یاند.

چه نده ها ئایه تی تر هه یه که باس له وه ده کات که له ته ورات و ئینجیلدا له باسی پیغه مبهری خوا ﷺ کراوه.

با لێ ره دا واز له ده قه قورئانییه کان به ئینن تا نه ئێن موسو لمانان به قورئانه که ی خۆیان به لگه دێننه وه بۆ باسی پیغه مبه ره که یان، به لکو به لگه ی ته ورات و ئینجیلی خۆیان به ئیننه وه یان وتووێژی زانا کانی خۆیان که لیکۆ لینه وه کانیان له به رانه ر پیغه مبهری خوا دا ﷺ کردوو ه.

پرو فیسو ری زانای مه سیحی (دایقید بنجامین کلدانی) له باره ی پیغه مبهری خوا وه ده ئیت: ته ورات و ئینجیل ده رباره ی هاتنی محمد ﷺ وا ده ئیت که له ده قه ئینجیله کاندای هیناویه تی، جه خت له سهر که سایه تی ئەو پیغه مبه ره ده کات، مژده ی پیدرا وه که هه واییکی سرو شتییه که ده ئیت نوو ریکی دره وشا وه نمونه ی دره خشان ی خۆر و نو ریك له (فاران)⁴⁰ وه هاتوو ه که خۆی بریتیه له (سارانی مه ککه) و ئەم وشه یه ش له ته وراتدا هاتوو ه له به شی (٣٣) ی ته کوین که له رسته ی دوا ی ئەو ده قه ئاوا نوو سرا وه (به روه ردگار له سینا وه هاتوو له سه عیره وه

⁴⁰ - (فاران) بریتیه له سارانی مه ککه، ئاماژه کردنه به جیگا و ولاتی هاتنی پیغه مبهەر ﷺ که ده هه زار جه نگا وه ری له مه دینه وه هینا بۆ کرتنی مه ککه، ههروهک هه موومان ناگامان له داستانی کرتنی مه ککه هه یه.

مهمله كه تى حه قنده بهم:

بۆيان هه لهات و كاتيك له چىاي فارانه وه دره وشايه وه له ده م كه له كه به وه، له كه ليدا ده هه زار پياوى پيرو ز هاتن له ده ستى راستى ئاگرىك بوو كه شه ريعه تى تيدا بوو هه لچوو بوو }.

جا نوورى پهروه ردگار ته شيبهى كردوو به نوورى خور، كه خور له سيناوه هاتوو و له سه عيره وه بۆيان هه لهاتوه، به لام نووره كه له ماجدى فارانه وه دره وشاوه ته وه كه پتويست بوو ده ربكه و پت له كه ل ده هه زار پياوى پيرو زدا به ده ستى راستى شه ريعه تىكى بو هه لگرتبوون.

له راستيدا له هه چ سه رده م و كاتيكدا هه چ يه كيك له پيغه مبه رانى به نى ئيسرائيل به (عيسا)-يشه وه (عَبَّاس) هه چ په يوه ندييه كيان به فارانه وه نه بووه و فارانىش شاخيكه لاي مه كهكه.

به لكو هاجه ر له كه ل ئيسماعيلى كو پيدا له ناوچه ي ساران-ى فاران-دا نيسته جى بوون!

ههروه ها له جىگايه كى تر دا له لاپه ره (33) دا له وه حى (ئيسحاحى ئه شعيا) هاتوو كه له ئيسحاحى (21) ئايه تى (13-17) ده لىت: ئه م سروشه سرووشيكه كه له ته ره فى ولا تى عه ره به وه شه ونخونيتان بو ده كات و كاروانى راستيتان بو ده خاته رى، ئه ي دانىشتوانى سه ر زه وى كه ده زانن ده گاته جى هه ريه كه بو خوى به نانه كه ي ده ستيه وه هه ل دىت، چونكه ئه وان له به رانه ر شمشيره كاندا و له به رانه ر تيره دابه ستراوه كاندا و له به رانه ر تين سه ندنى جه نگدا هه ل دىن، سه روه ر ئاوا ي پى وتم، كه له ماوه ي سالىكدا وه ك سالى (ئه جير) هه موو سه ربازىكى قيدا ر له ناو ده چىت و باقى تيره او يژه كانى تر، پاله وانانى به نى قيدا ر هه ل دىن و ده پوكينه وه.

له ده قىكدا به ئاشكرا باس له پيغه مبه رى خوا حَلَّيْكَ وَتَرْ دِه كات ده لىت:

له داها تودا هه موو نه ته وه كان ده شله قىتم (ئه حمه د) دىت بو هه موو نه ته وه كان، ئه و جا ئه م هه موو ماله كان پر ده كات له سه ربه رزى، پهروه ردگارى سه ربازان وتويه تى زيو من خاوه نيم و زى پيش هه ر من، ئاوا ده لىت پهروه ردگارى سه ربازان له م شوينه دا سه لام و ئاشتى ده به خشم، ئاوا ده لىت پهروه ردگارى سه ربازان، ئه م ده قه له ئيسحاحى دووه م له سه فره ي حه جى پرسته ي (7-9) دا هاتوو.

پرؤفيسور دىقيد بنجامين كلدان-ى⁴¹ ده لىت: خوم هه لسام به وه رگىراني ئه م ده قه، كه نوسخه يه كم له ئينجيله كو نه كه له لا مابوو، كه ئه و يش ئافره تىكى ئاشوورى ئاموزاي خوم به خواستن پى دابووم، ئه و به رگه به زمانى نيشتمانى باوى ئه و سه رده مه نووسرا بووه به لام با

⁴¹ - قه شه (ديقد بنجامين كلدان) ي باوه رى به ئيسلام هينا و ناوى خوى گو رى بو پرؤفيسور (عه بدوله حه د داوود) و خوى له هوزى كلدانيه خوا په رسته كانى سه ر به كلئيساي كاتولىكى رومانىيه و خاوه ن پروانامه ي (لېسانس) ه له زانستى لاهوت دا، پاش ئيسلام بوونى كتيبيكى دانا به ناوى (موحه مه د له په رتوكى پيرو زدا).

سهیریکی وشه تهرجومه کراوه که بکهین که له عیرییه وه وهرگیراوه وشه ی (حه مدا)یه بۆ (ئه حمه د) به کار هاتوو هئویش به مانای ئومید و ئاره زوو تهرجومه کراوه و وشه ی (شالوم)یش بۆ (ئیسلا م) تهرجومه کراوه، پاشان (قسیس، پروفیسۆر عه بولئه حد) ده لیت:

کاتیک که ئەم ده قه م بینی یه کسه ر بپوام پێ هینا و زانیم که محمد ﷺ نێردراو و فرستاده ی خوایه و موسولمانبوونی خۆم راگه یاند، ئیتر نکۆلی و ئینکاریم نه کرد تییدا، چونکه پێک گونجاوه له گه ل که سایه تی (ئه حمه د) و نێردراوی به ئیسلا م هه ردوو وشه ی (حه مدا، شالوم) یان له جیگایه کی تر دا به (شه لاماش) که به لگه ن له سه ر مانای هه ردوو وشه ی (ئه حمه د و ئیسلا م).

ئه وه ی که لێدواوین پێشتر ئاماژه مان بۆ کرد سه رده می کۆن بوو یان ته ورات، به لام بینه سه ر ئینجیله که له به ر ده ستایه بزانی ن چۆن باسی پیغه مبه ری ئازیز ده کات، وێرای ئه و شیواندانه ی که ئاشکرا پێوه ی دیاره. له لاپه ره (٤٩-٥٠) ی ئینجیلی یوحه نادا هاتوو ه دێری (١٥-٢٥) ده لیت: ئه گه ر ئیوه منتان خۆش ده ویت وه سیه ت و پارپرسیه کانم بپاریزن منیش له باب داوا ده که م ئه ویش (بارقلید) خه باتگێریکی ترتان پێ ده دات تا له گه لتان بمیته وه بۆ هه تاهه تای.

خه باتگێری گیانی پیرو ز ئه و که سه به که له دوای باب هه ربه ناوی من ده ینێریت، ئه و خۆی هه موو شتیکتان فێر ده کات ئه و شتانه تان بیر ده خاته وه که من پێشتر پێم وتوون.

زۆرتان له گه ل نادویم چونکه سه روکی ئەم جیهانه بۆ خۆی دیت و که هیچ شتیک نییه له مندا هی ئه و نه بیته، جا که ئه و هات ئه و خه باتگێره له لایه ن گیانی حه قه وه، من بۆتان ده نێرم ئه ویش هه ر له باب وه ده رده چیت، ئه و ده م ئه و شاهیدیش بۆ من ده دات به لام من حه قیقه تان پێ ده لیم ئه و که سه چاکتره بۆ ئیوه له وه ی که من ده ربجم تا من ده رنه جم و نه رۆم ئه و خه بات گێره نایه ت بۆتان، به لام گه ر من چووم ئه و ده نێرم بۆتان ئه ویش هه رکات هات جیهان شمشی ر ده گری ت بۆ ئه وه ی گونا هو تاوان نه هیلتیت و خێرو چاکه له سه ر دادپه روه ری و لێپرسی نه وه ئه نجام ده دات له سه ر گونا هو تاوان، هۆکه ی ئه وه یه که ئه وان بپوا به من نا که ن ناهێلن که من پۆشتم بۆ لای په وه ردگار ناشم بیننه وه، به لام ئه و سه ردارو لێپرسراوه، چونکه ئه و سه روکی ئەم جیهانه یه خۆی دین و ئایینیکی گرتوو ه ئه و جا من گه ل ن شتی تریشم له لایه که پیتان را بگه یه نم، به لام ئیوه ناتوانن بچنه ژیری و له نه ستۆی بگرن به لام ئه و گیانی حه قه که هات پێنمونیتان ده کات و ئامۆژگاریتان ده کات بۆ هه موو حه ق و پراسیتییه ک چونکه ئه و که سه له خۆیه وه نادویت و قسه ناکات هه ر شتیک له لای باب وه بیت پیتان ده لیت هه وائی کۆمه لێک پووداوی داها تووتان پێ را ده گه یه نیت، ئه و که سه من سه ربه رزو

مه زن ده کات، چونکه من هه رچیم هه یه نهو بۆ خۆی ده بات و وه ری ده گریته وه هه موو هه والیک به ئیوه ده گه یه نیت.

لیره دا به وردی ده مانه ویت چهند خالیک به خهینه پروو:

۱. (عیسا عَیْهَ السَّلَام) وه سیهت ده کات و مژده ده دات به هاتنی خه باتگپریک و کارسازیک له دوا ی خۆی.

۲. هاتنی کارساز و نهو په یامبه ره به ستراره به پوشتنی عیسا (عَیْهَ السَّلَام)

۳. نهو که سه نیردراوه له لایه ن خوا ی گه وره وه، واتا موعیزه ی هه یه.

۴- نهو که سه هه موو شتیک ده زانییت.

۵- نهو که سه به یاد ی خه لکی دینیتته وه نه وه ی که عیسا (عَیْهَ السَّلَام) وتوو یه تی.

۶- نهو شایه تی راستگۆی بۆ عیسا (عَیْهَ السَّلَام) ده دات.

۷- جیهان شوین ئایینه که ی ده که ون.

۸- نهو که سه له خۆیه وه نادویت، به لکو به وه ده دویت که ده ی بیستییت.

۹- نهو که سه هه وال به شتی داهاتوو ده دات.

۱۰- نهو که سه عیسا (عَیْهَ السَّلَام) سه ر به رزو مه زن ده کات.

۱۱- نهو که سه بۆ هه تاهه تای له گه لتان ده مینیتته وه.

که واته (تبیان لکل شیء) النحل/ ۸۹ به ئاشکرا هه والی ناردنی پیغه مبه ری ئازیزه صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ.

لیره دا (۱۱) خالمان ئاماژه پێداوه، به لام زۆر له وه زیاتر هه لده گریت که لئی بکو لیتته وه.

شتیکی زۆر بالکیش که سه رنجی منی پاکیشا نه ویش نه وه یه که نووسرا وه ئایینه که شی له جیهان بلأو ده بیته وه بۆ هه میشه یی و هه تا هه تای ده مینیتته وه، دیاره نهو بیر و باوه ری ئیمه زیاتر پته وتر ده کات، موعیزه یه کی تر پرووی داوه ئاله م ده قه دا، نه وه ش وشه ی خه باتگپرو کارساز هاتوو له راستیدا ته رجومه ی وشه یه کی شیوندرای یۆنانیه که نهو زمانه یه که له سه ره تادا ئینجیلی یوحه نای پێ نووسرا وه ته وه که وشه که ش بریتیه له (بیری کلیتۆس) که بنه ره تی وشه که بریتیه له وشه ی (ئه حمه د)، به لام وشه که له ئینجیل دا گوړاوه بۆ (بار کلیتۆس) که بنه ره تی ئهم وشه ش به خه باتگپر و کارساز دیت.

ئه مهش به ته واوه تی ئه و ئایه ته موعجیزه که یمان نیشان ده دریت که خوی گه وره ده فره مویت: له سه ر زمانی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام).

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ بَنِي إِسْرَءِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدٌ فَلَمَّا جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾⁴²
الصف

کاتیک که (عیسا)ی کوری مهربم به به نی ئیسرایلیه کانی وت منیش هه ر پیغه مبه ری خوام و په وانه کراوم بولاتان، پروام به وهیه له به رده ستمدایه له ته ورات هه یه، مژده ی پیغه مبه ری کتان پی ده دم که پاش من دیت و ناوی (ئه حمه ده)، به لام کاتیک ئه و پیغه مبه ری ئیمه یان بۆ هات و له گه ل خویدا چه نندین ئایه ت و به لگه و موعجیزه ی هینا، وتیان ئه مه سحر و ئه فسانه یه و جادوویه کی ئاشکرایه ﴿

له خاچدانی یان هه لکشانی (به رزکردنه وهی) ؟!

پیغه مبه ری خواص الله علیه و سلم ده فره مویت: کاتیک خوی گه وره سفره و خوانی بۆ دابه زاندن له ئاسمانه وه بریتی بوو له نان و گوشت، فره مانی پی کردن، که خیانه ت له یه کتری نه که ن و هه رگیز هیچ پاشه که وت نه که ن، هیچ شتیک هه لئه گرن بۆ رۆژی دوابی واتا به یانی، به لام ئه وان خیانه تیان کرد پاشه که وتیان کرد، شتومه کیان هه لگرت، ئیر خوی گه وره ئه قل و هوش و بیرى کردن به به راز و مه یمون.⁴²

یه کتیک له وانه ی له گه لیاندا نانی ده خوارد خو ی به چه واری و قوتابی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) ده زانی، له ناویاندا جاسوس مونا فیک بوو به ناوی (داوود) ی کوری نورا، له کتییی پیروژدا هاتوه گوایه ئه و که سه ناوی (یه هوزای ئه سخه ربوطی) بووه.

پیشتر چه زره تی (عیسا)ی کوری مهربم بۆ رزگاری گه لی ئیسراییل له بن ده ستی پۆم ده ریانبه ئینیت، که چی زۆرینه ی گه لی ئیسراییل دژی بوون، ته نها به شیک له و گه له که وتنه شوینی. جووله که کان توانیان فره مانی ده ستگیرکردن و له خاچدانی له لایه ن پادشای پۆمه وه به ئین که ناوی (بیلاطوس) بوو یه هودای ئه سخه ربوطی جینگای چه زره تی (عیسا)ی ئاشکرا کرد بۆ جووله که کان به پاره، داویان لیکرد که خو ی پرواته وه ناویان ئاشکرا نه بیت، به لام له

⁴² - عن عمار بن یاسر، عن النبي صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: نزلت المائدة من السماء عليها خبز ولحم، وأمرُوا أن لا يَخُونُوا، ولا يرفعُوا لَغْدًا، فُخَانُوا وَادْخَرُوا وَرَفَعُوا، فَمَسَخُوا قَرْدَةً وَخَنَازِيرَ. وكذا رواه ابن جرير، عن الحسن بن قزعة

به ره به یاندا حه زره تی (عیسا) ی کوپی مه ریهم (عَلَيْهِ السَّلَام) له گه ل چه ند قوتابییه کی ده رباز بوو (یه هوزای نه سخه ربوطی) خوی گه و ره شیوه ی خسته سهر (عیسا) ی کوپی مه ریهم و نه و له خاچ درا و سهر بازه کانی پۆم وه کو گالته پێ کردن و ئیهانه کردن دپک و دالیان له سهری پێچا تا مرد، (عیسا) ی کوپی مه ریهم میس خوی گه و ره بر دیه وه بو ئاسمان و پاراستی، خوی گه و ره پرووداوه که مان بو باس ده کات له قورئاندا ده فهرمویت: ﴿وَمَكْرُواْ وَكَرَّ اللّٰهُ وَاللّٰهُ خَيْرُ الْمَكْرِیْنَ ۝۱۰۰﴾ اِذْ قَالَ اللّٰهُ یٰعِیْسٰی اِنِّیْ مُتَوَفِّیْكَ وَرَافِعُكَ اِلَیَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا وَجَاعِلُ الَّذِیْنَ اتَّبَعُوْكَ فَوْقَ الَّذِیْنَ كَفَرُوْا اِلَیْ یَوْمِ الْقِیَمَةِ ثُمَّ اِلَیَّ مَرْجِعُكُمْ فَاَحْكُمْ بَیْنَكُمْ فِیْمَا كُنْتُمْ فِیْهِ تَخْتَلِفُوْنَ ۝۱۰۱﴾

آل عمران

واته: کافران نه خشه و پیلانیان دانا و فیلانیان کرد، خوی گه و ره ش له به رامهر نه خشه و پیلان و فیلانیان نه و نه خشه و پیلان و فیلانیان دانا، باشترین نه خشه دانهر که فیلانیان نه و نه و هه لوه شینیه وه خوی گه و ره به، که سانیکی له گه لی ئیسرائیل چوونه لای پاشای نه و کاته که کافر بوو وتیان (عیسا) زۆله و خه لکی گومرا ده کات و له گوئیاریه لی تو لایان ده بات و کیشه دروست ده کات، پاشایش خه لکی نارد بیکوژن و له خاچی بدهن خوی گه و ره رزگاری کرد و له په نجه ره ی ماله که وه به رزی کرده وه بو ئاسمان و شیوه ی خسته سهر به کیک له قوتابییه کانی و نه ویان کوشت و له خاچیاندا وایانزانی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) ۝۱۰۱

کاتیک که خوی گه و ره فهرمووی: ئه ی (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) ئه تخه وینم، (وفاة) لیره به مانای خه وتن دیت نه ک مردن وه کو خوی گه و ره له ئایه قی تر ده فهرمووی: خوی گه و ره به شه و ده تانه وینیت نه ک ده تا مرییت، له دوعای له خه وه هستان سوننه ته بلیت: (الْحَمْدُ لِلّٰهِ الَّذِیْ اٰحْیَانَا بَعْدَ مَا اَمَاتَنَا وَاِلَیْهِ النُّشُوْر) واته: همد و سوپاش بو نه و خوایه ی که به خه به ری هیتانیان پاش نه وه ی خه واندمانی و گه رانه وه یش ههر بو لای نه وه) به رزت نه که مه وه بو لای خوّم بو ئاسمان، یان پاش و پێش له ئایه ته که هه به، واته: به رزت ده که مه وه بو لای خوّم پاشان ده مرییم به به رز کردنه وه ت پاکت نه که مه وه له وه ی که له لای ئه م کافرانه بیت، نه وانه ی که شوین تو که وتوون موسلمانان ئه بی به رز بن و له سه رووی کافرانه وه ده بن تا رۆژی قیامه ت، پاشان له رۆژی قیامه تیش گه رانه وه تان ههر بو لای خوّمه و خوّم بریار له نیتواناندا نه ده م له و ئیختیلاف و جیاوازییه ی که له گه ل کافراندا هه تانبوه ۝۱۰۱

هه روه ها خوی گه و ره ده فهرمویت: ﴿فِیْمَا نَقَضِهِمْ مِّیثَقَهُمْ وَكُفِّرِهِمْ یَاٰتِیْتُ اللّٰهَ وَقَتْلِهِمْ اَلْاَنْبِیَآءَ بِغَیْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوْبُنَا غُلْفٌ ۚ بَلْ طَبَعَ اللّٰهُ عَلَیْهَا بِكُفْرِهِمْ فَلَا یُؤْمِنُوْنَ اِلَّا قَلِیْلًا ۝۱۰۲﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلٰی مَرْیَمَ بُهْتَنُنَا عَظِیْمًا ۝۱۰۳ وَقَوْلِهِمْ اِنَّا قَتَلْنَا الْمَسِیْحَ عِیْسٰی ابْنَ مَرْیَمَ رَسُوْلَ اللّٰهِ

وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِيهِ لَفِي شَكٍّ مِّنْهُ مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا اتِّبَاعَ الظَّنِّ وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًا ﴿١٥٦﴾ بَلْ رَفَعَهُ اللَّهُ إِلَيْهِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٥٧﴾ وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ إِلَّا لِيُؤْمِنَنَّ بِهِ قَبْلَ مَوْتِهِ وَبِیَوْمِ الْقِيَمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٨﴾ النساء

واته: له بهر نه وهی نه مان دیسانه وه عهده و پهیمانان له گه ل خوی گوره دا نه شکاند، کوفریان نه کرد به نایه ته کانی خوی گوره، پیغه مبه رانی خوی گوره یان نه کوشته به ناحق وه کو (یه حیا) و (زه که ریا) و جگه له وان نه یانوو: تیمه دلمان وه که نه وه وایه که په رده یه کی به سه ردا بی هیچ شتیک نابستین و هیچ شتیک تینا گهین به لکو خوی گوره به هو ی کوفری خو یانه وه موری له سه ر دلان داوه بو یه ثیمان ناهیتن ته نها که میکیان نه بیت ﴿١٥٦﴾ به هو ی کوفر کردنیان به (عیسا) و بو هتانیان بو (مهریه م) ی دایکی کرد که وتیان: له گه ل (یوسفی دارتاش) دا زینای کردو وه که یه کیک بو وه له پیاوچا کان ﴿١٥٧﴾ درویشیان کرد و شانازیان نه کرد به کوشتنی (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) - وه نه یانوو: تیمه (عیسا) ی کوری مهریه م مان کوشتو وه، خوی گوره به درو یان نه خاته وه نه وان نه (عیسا) یان کوشته نه له خاچیشیاندا، به لکو لیان تیکچوو شتیه ی (عیسا) خرایه سه ر یه کیک له حه واریه کانی و نه ویان کوشته و خو شیان هر گومانیان هه بوو، نایا نه مه (عیسا) یه یان حه واریه که یه، نه وه که سانه ی که یتخیلاف و جیاوازیان هه بوو، هه ندیکیان وتیان: کوشتمان و هه ندیکیان بینیان که خوی گوره به رزی کرده وه بو ئاسمان وتیان: نه مان کوشتو وه و جیاوازی که وته نیتوانیان نا نه مانه خو یان گومانیان هه یه سه بارته به (عیسا عَلَیْهِ السَّلَام) هیچ زانیاریه کیان نییه له و باره یه وه ته نها شوینی گومان که وتوون و دوو دلن به یه قینی نه وان (عیسا) (عَلَيْهِ السَّلَام) - یان نه کوشته ﴿١٥٧﴾ به لکو خوی گوره (عیسا) - ی به رز کرده وه بو لای خو ی، نه مه ش بو خوی گوره ئاسانه، خوی گوره زور به عزیزته و بالاده سته و زور کار به جتیه، نیشه کانی خوی گوره پره له حکمه ت ﴿١٥٨﴾ هیچ که سیک نییه له نه هلی کتاب جووله که بی یان گاور ئیلا ثیمان به (عیسا) نه هیتن پیتش نه وه ی که (عیسا عَلَیْهِ السَّلَام) مری واته: دوی نه وه ی له کو تایی زه ماند ا خوی گوره (عیسا) دانه به زینته وه بو سه ر زه وی هه موویان ثیمانی پی دینن. له پوژی قیامه تیشدا (عیسا) شایه تی نه دات له سه ریان له سه ر جووله که به وه ی که درو یان کردو وه که وتیان مهریه م زینای کردو وه و (عیسا) ش زو له، به سه ر گاوره کان شایه تی

ئه‌دات که زیاده‌ویان کردوو که وتیان: کوری خوایه یان خوئی خوایه یان یه‌کیکه له‌سێ خوایه‌ک⁴³

خوای په‌روه‌ردگار ئاماژه‌ی به‌وه‌ش کردوو که گومان و هه‌له‌شه‌یی و درۆ ده‌له‌سه‌ی زۆر هه‌له‌سته‌راوه‌ بۆ (عیسا) ی کوری مه‌ریه‌م که گوایه له‌ خاچ دراوه، به‌لام زۆریک له‌ گرووپه‌کانی مه‌سیحی به‌ تایه‌ت سێ تا‌قمی سه‌ره‌کی بروایان وانیه‌ که (عیسا عَیْسَى) له‌ خاچ درابیت، ئه‌وانیش بریتین له‌ (ساترینوسییه‌کان، مارکۆیه‌کان، پار‌دیسانییه‌کان) زۆریتریش هه‌ن له‌و تا‌قمانه‌ی که بروایان به‌ له‌ خاچ دانێ (عیسا) نییه‌.

کورت و پوخت هه‌زه‌رتی (عیسا عَیْسَى) له‌ خاچ نه‌دراوه، به‌لکو به‌رزکراوه‌ته‌وه‌ به‌ جه‌سته‌ بۆ لای خوای په‌روه‌ردگار، ئه‌مه‌ش پای جیاوازی له‌سه‌ره‌ یه‌کیکیان ده‌لیت: مردوووه‌ پوخته‌که‌ی به‌رزکراوه‌ته‌وه‌ و لاشه‌ی له‌سه‌ر زه‌وی ماوه‌ته‌وه‌، وه‌کو هه‌موو پی‌تغه‌مبه‌رانی تر، هه‌ندیک‌ی تر ده‌لێن: مردوووه‌ و لاشه‌که‌ی به‌رزکراوه‌ته‌وه‌ بۆ ئاسمان.

پای زۆرینه‌ی ئه‌هلی سونه‌ت له‌سه‌ر ئه‌وه‌یه‌ که به‌رزکراوه‌ته‌وه‌ و نه‌مردوووه‌، به‌لکو جو‌ریک له‌ خه‌وتن خه‌وی لێ خراوه‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ سه‌ر زه‌وی، ئه‌وانه‌شی که وه‌کو مو‌عته‌زله‌کانی کۆن بیرده‌که‌نه‌وه‌ ده‌لێن: مردوو ناگه‌رێته‌وه‌.

پای به‌هێز لای ئه‌هلی سونه‌ت ته‌ که ده‌لێن: ده‌گه‌رێته‌وه‌، به‌لام بۆ خه‌ورنه‌که‌، بلێن "مردوووه‌ و به‌ فه‌رمانی خوای گه‌وره‌ زیندوووه‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ و ده‌گه‌رێته‌وه‌ سه‌ر زه‌وی" خه‌وته‌که‌ش هه‌ر جو‌ریکه‌ له‌ مردن به‌لام به‌ خه‌وتنی کاتی، یان مانه‌وه‌ی له‌ ئاسماندا به‌ مو‌عجیزه‌ی خوای گه‌وره‌ ده‌گه‌رێته‌وه‌ سه‌ر زه‌وی، بۆ ئه‌وه‌ی بلێن مردوووه‌ وشه‌که‌ راسته‌وخۆ ته‌رجومه‌ی وشه‌ قورئانییه‌که‌یه‌، ئه‌وه‌ش پێ‌ویسته‌ بلێن که هه‌مان وشه‌ی مردن (توفی)یه‌ بۆ خه‌ویش به‌کار هاتوووه‌.

که‌واته‌ کاری هه‌زه‌رتی (عیسا) ته‌واو نه‌بووه‌ له‌ یه‌کیک له‌ نیشانه‌کانی قیامه‌ته‌ و جه‌نابیان ده‌گه‌رێنه‌وه‌ سه‌ر زه‌وی و بانگه‌وازه‌که‌ی ته‌واو ده‌کات، به‌لام بێ پی‌تغه‌مبه‌رایه‌تی، به‌لکو وه‌کو

⁴³ چه‌نده‌ها فه‌رمووده‌ی سه‌حیح له‌و باره‌یه‌وه‌ هاتوووه‌ که عیسا پیاوێکی چوارشانه‌ی سوورو سپیه‌، شێوه‌ی له‌ (عوروه‌ی کوری مه‌سه‌عودی) هاوه‌لی پی‌تغه‌مبه‌ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ده‌چیت، له‌لای مناره‌ی پوژه‌لات له‌ دیمه‌شق داده‌به‌زیت له‌ کاتی نوێژی به‌یانی هه‌ردوو ده‌ستی له‌سه‌ر بالی دوو فریشته‌یه‌، قژه‌که‌ی وه‌ک ئه‌وه‌ وایه‌ ناوی پیا‌بچۆرێته‌وه‌ هه‌رچه‌نده‌ ناوی به‌رنه‌که‌وتوووه‌، کار به‌ شه‌ریعه‌تی ئیسلام ده‌کات و خاچ ده‌شکینیت و به‌راز ده‌کوژیت و سه‌رانه‌ له‌سه‌ر گا‌ورو جووله‌که‌ هه‌ل‌ده‌گریت و به‌ جگه‌ له‌ ئیسلام لێیان را‌زی نابیت، ده‌ج‌جالیش ده‌کوژیت، له‌سه‌رده‌می عیسا‌دا هێمنی و ئارامی ب‌لاو ده‌بێته‌وه‌ تا شیر له‌گه‌ل وشتر و پ‌لنگ له‌گه‌ل مانگا و گورگ له‌گه‌ل مه‌ر ده‌له‌وه‌رێن، مندال یاری به‌ مار ده‌کات و زیانی پێ ناگه‌یه‌نیت، پ‌ق و کینه‌ له‌ د‌لی که‌سدا نام‌ینیت، و زه‌وی پر خ‌یر و به‌ره‌که‌ت ده‌ب‌یت تا هه‌نار‌ک به‌شی کۆمه‌ل‌یک له‌ خه‌ل‌کی ده‌کات، حه‌وت سا‌ل ده‌م‌ین‌یت‌وه‌ پ‌ت‌ش‌تر‌یش سی و س‌ت سا‌ل ژیاوه‌ هه‌مووی ده‌کاته‌ چ‌ل سا‌ل پ‌اشان ده‌مر‌یت و مو‌س‌لمانان نو‌ێژی له‌سه‌ر ده‌که‌ن. / ته‌فسیری ر‌ب‌یه‌ر

یه کتیک له ئوممه‌تی محمد پیغه‌مبه‌ر و بانگه‌وازی ئیسلامی ده‌کات، به‌لگه‌ش زۆر هاتوو له سهر گه‌رانه‌وه‌ی حه‌زه‌رتی (عیسا) له فه‌رمووده‌ی راستی پیغه‌مبه‌ردا.

نووسینه‌وه‌ی لی‌ره‌دا ناچیتته‌ بواری می‌ژوو‌ی پابردوو، به‌لکو ئه‌وانه هه‌موو هه‌والی په‌نه‌انین، بۆیه به‌ پیویستی نازانین باسکردنی له‌م کتیبه‌دا، چونکه ده‌چیتته‌ بواره‌کانی نیشانه‌ی قیامه‌ت.

کۆی گشتی باس

حه‌زه‌رتی (عیسا عَیْه‌الْسَلام) ژایانی وه‌کو زۆریکی تر له‌ پیغه‌مبه‌ران زۆر دیار نییه، به‌لکو ژایانی زۆر شاراو‌یه! هۆکاره‌که‌شی ده‌گه‌ریتته‌وه‌ بۆ گه‌رانه‌وه‌ی له‌ نزیک‌ی قیامه‌ت و که‌ ده‌جبال به‌ ده‌ستی جه‌نابیان له‌ ناو ده‌چیت، پاشان له‌ دوا‌ی خۆ‌ی فه‌رمانی کرد به‌ (حه‌واریه‌کان) که‌ خوا‌ی گه‌وره‌ بپه‌رستن و شه‌ریکی بۆ بریار نه‌ده‌ن.

ئه‌وانه‌ی که‌ ئینجیلیان نووسیوه‌ته‌وه‌ زۆرن، دوانیان له‌ گه‌لیدا ژیاون و دیتوانه. ئه‌وانیش، جه‌نابی یوحه‌نا و مه‌تا بوو په‌حمه‌تی خوا‌یان لی‌بیت ئه‌و که‌سه‌ی تر به‌ ناوی مارکۆس و لوقا (لوکا) ته‌نها هه‌واریه‌کانی حه‌زه‌رتی (عیسا) (عَیْه‌الْسَلام) -یان بینوووه‌ په‌حمه‌تی خوا له‌هه‌موویان بیت. ماوه‌یه‌کی زۆر ئایینی حه‌زه‌رتی (عیسا عَیْه‌الْسَلام) قه‌ده‌غه‌ بووه، ته‌نانه‌ت په‌په‌ره‌وکارانی زۆر تووشی ئازار و ئه‌شکه‌نجه‌ بوونه‌ته‌وه‌ له‌ لایه‌ن پۆم و یه‌هود که‌ زۆر دژی ئایینی حه‌زه‌رتی (عیسا) بوون، خوا‌ی گه‌وره‌ ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتْ اَلتَّصْرَى عَلٰی شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصْرَى لَيْسَتْ اَلْيَهُودُ عَلٰی شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُوْنَ اَلْكِتٰبُ كَذٰلِكَ قَالَ الَّذِیْنَ لَا یَعْلَمُوْنَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاَللّٰهُ یَحْكُمُ بَیْنَهُمْ یَوْمَ اَلْقِیْمَةِ فِیْمَا كَانُوْا فِیْهِ یَخْتَلِفُوْنَ﴾ ﴿البقرة

واته: جووله‌که‌ وتیان: گا‌وره‌کان له‌سه‌ر هه‌چ شتیک نین و دینه‌که‌یان پووچه‌ل و به‌تاله، گا‌وره‌کان وتیان: جووله‌که‌ له‌سه‌ر هه‌چ شتیک نین و دینه‌که‌یان پووچه‌ل و به‌تاله، له‌ کاتیکدا که‌ ئه‌وان کتابیان بۆ هاتبوو کتابیان ئه‌خوینده‌وه، به‌هه‌مان شیوه‌ ئه‌وانه‌ی تریش ئوممه‌تانی تریش که‌ نه‌زان بوونه‌ هاوشیوه‌ی قسه‌ی جووله‌که‌ و گا‌وره‌کانیان کردوو، خوا‌ی گه‌وره‌ خۆ‌ی له‌ پۆ‌زی قیامه‌تدا بریاریان له‌ نیتواندا ئه‌دات له‌و ئیختلاف و جیا‌وازییه‌ی که‌ له‌ نیتوانیدا هه‌بووه ﴿٣٧﴾

(٢٠٠) س‌ال ئایینی مه‌سیحی له‌ چه‌وساندنه‌وه‌دا بوو، ئه‌گه‌رچی زۆریک له‌ خه‌لکی بر‌وایان پێه‌ینا، به‌لام به‌ داخه‌وه‌ نووسینه‌وه‌ی ئینجیل له‌ دوا‌ی (٢٠٠-٣٠٠) س‌ال نووسراوه‌ته‌وه، ئه‌وه‌ی که‌ کلێسا دانی پێ‌ دا‌ناوه، ته‌نها ئه‌و چوار ئینجیله‌یه‌ که‌ ئیستا به‌رده‌سته‌ هه‌رچه‌نده‌ پێ‌ده‌چیت، ئینجیلی (به‌رنا‌با) پ‌استرین بیت، چونکه‌ ناوی (عیسا)‌ی کور‌ی مه‌ریه‌م به‌ پیغه‌مبه‌ری ده‌بات، هه‌رچه‌نده‌ له‌ ئینجیله‌کانی تیشدا ناوی (عیسا) له‌ چه‌ند جێ‌گادا به‌ پیغه‌مبه‌ری خوا هاتوو.

پاشان له دواي هه زهه تی (عیسا) که سیک به ناوی (پۆلس) زۆر ئازاری مه سیحیه کانی نه دا، له کو تایددا گوايه نه م که سه تۆبه ی کردووه، وازی له خراپه کاری هیناوه و بانگه وازی (عیسا) پیغه مبهری گه یاندووه له دیمه شق کلّیسه کی دروست کردووه، که به کلّیسه ی پۆلس مه شهوور بووه، پاشان پرووخی تراوه.⁴⁴

دیوکی تری باسه که نه وه یه زۆریکی تر له میژوونوسان زۆر به چاوی خیانه تکار و خراپه کار ته ماشای پۆلس ده که ن که گوايه شیۆینه ری ئایینی مه سیحی یه و نه م ئایینه ی که ئیستا به نه سارا ناسراوه، خودی پۆلس دروستی کردووه که بنه په تی یه هودییه و زۆر دژی نه م ئایینه بووه.

خوای گه وره ش له قورئاندا باسی نه و را جیاوازه مان بۆ ده کات و ده فه رمویت: ﴿فَأَنْتَ يٰٓهٗ قَوْمَهَا غَمْلٌ قَالُوا يَمْزِمْ لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا قَرِيبًا ۝١٧﴾ مريم

دواي نه وه ی که عیسا عَلَيْهِ السَّلَام - ی بوو عیسه ی هیناوه وه قه ومه که ی سه رزه نشتیان کردوتیان: نه ی مه ریهم به راستی کاریکی زۆر گه وره و خراپت کردووه.

گورانکاری له تهورات و ئینجیل دا

گومان له وه دا نییه که تهورات و ئینجیل دوو په رتووی ئاسمانین و که لامی خواي په ره وردگارن، له ریگای هه زهه تی (موسا) و (عیسا) (عَلَيْهِمَا السَّلَام) - وه هاتووه. له نیوانی تهورات و ئینجیلدا کتیی تر سفری تر) زۆر هاتووه، یاخود هه مووی کوکراوه ته وه له دوو به شدا به ناوی په یمانی نوێ و په یمانی کۆن له دوو توپی کتیییدا به ناوی په رتووی پیروژ.

خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالزَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُ النَّاسَ وَأَخْشَوْنَ اللَّهَ لَا تَخْشَوْا بَيَاتِي نَمَّا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ۝١٨﴾ المائدة

واته: ئیمه تهوراتمان دابه زاندووه که هیدایهت و نوورو پروناکی تیا بووه پیش نه وه ی که قورئان دابه زێ، موژده ی هاتنی تیا بووه به پیغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ پیویسته شوینی بکه ون کو مه لیک پیغه مبهه ره له دواي (موسا) هاتن هوکیمان به تهورات نه کرد و له سه ره نه و شه ریعه ته نه پرۆیشتن نه و پیغه مبهه رانه ی که موسلمان بوونه و خویمان ته سلیمی خواي گه وره کردووه که

44- نه م باسه له ئین که ئیر هاتووه.

ئه مېش لووتشکاندنې جووله که ی تیا به که پیغه مبه رانی ئه وانیش له سهر دینی ئیسلام بوونه جووله که و گاور نه بوون، به لکو هه موویان موسلمان بوون، پیغه مبه ری ئه و که سانه بوون که یه هودی بوون و ئه وانیه که ره بانی بوون. واته: زانا و خوا به رست و کار که ره و فیرکاره کان، زانا گه وره کان که خه لکی شوینیان ده که ون که فه رمانیان پیکرابوو له لایه ن پیغه مبه رانیانه وه که کتابی خوی گه وره بهاریزن و ئاشکرای بکه ن و نه یشارنه وه و کاری پیکه ن، خه لکی فیر بکه ن و ده ستکاری نه که ن و نه یگورن. ئه وانیش شایه ت و چاودیر بوون به سهر ئه و کتیبانه وه بو ئه وه ی که نه گوردی و ده ستکاری نه کریت، ئه ی زانایان ئیوه له خه لکی مه ترسین و به تاک و ته نها له من بترسین، ئایه ته کانی من مه گورنه وه به نرخیکی که م به دونیا به که که مه، که حوکم به کتابی خوی گه وره نه که ن له بهر دنیا و به رزوه ندی و په شوه و به رتیل، ههر که سیک حوکم به و قورئانه پیروژه نه کات که خوی گه وره دایه زاندوه ئا ئه و که سانه کافرن ﴿١١﴾⁴⁵

کاتیک ئه حباره کان به ته ورات حوکمیان ده کرد، حوکمی هه موو جیهانیان ده کرد، به لام که هه و و ئاره زووی خویان به کار هینا به ویستی خویان و پاره و پوول ئایه ته کانی ته وراتیان ده فروشت، ئیر لیره وه گورانکاری ته واه که وته ناو ئایینه که به تابه ت به زمانی عیبری ته وراتیان ده خویند به زمانه کانی تر وه ریان ده گیرا.

خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلُودُنَ الْأَسْثَمُ بِالْكِتَابِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ آل عمران

واته: له ناو جووله که کانیشدا کو مه لیک هه ن که زمانیان گیر و خوار ئه که نه وه له کاتی خویندنه وه دا بو ئه وه ی که قسه ی تر بده نه پال دینه که ی خوی گه وره و وا بزائن ئه مېش هه ر له ته وراته که به و ئه یخویننه وه له کاتیکدا که قسه ی خوینانه و له کتابی خوی گه وره نییه و شتی و نه ها تووه ئه لێن: ئه مه ی که ئیمه ئه یخویننه وه له لایه ن خوی گه وره وه دابه زیوه، به لام

45 - ئه مه له سهر جووله که دابه زیوه به لام موسلمانیش ئه گریته وه که حوکم به قورئانی پیروژ نه که ن، (ابن عباس) ده فه رمویت: ههر که سیک ئینکاری حوکمی خوی گه وره بکات ئه وه کافر ئه بن، به لام دانی پیدای بنی و حوکمی پێ نه کات ئه وه زالمه و فاسقه، له ریوا به تیکێ تر ئه فه رمویت: ئه مه کوفریک نییه که له دینی ئیسلام ده رتان بکات، به لکو کوفری بچوکه (گفر دُونَ گُفِر)، ده فه رمویت: ئه مه ئه و کوفره نییه که ئیوه بو ی ده چن، (طاوس) ده فه رمویت: کوفریک نییه له ئیسلام ده رت بکات، ئه گه ر که سیک سووکایه تی به حوکمی خوی گه وره کرد، یاخود به حه لالی زانی که حوکم به غه یری قورئان بکات، یان ئینکاری حوکمی خوی گه وره ی کرد یان به کو نه په رستی ناوی برد، یاخود ئه گه ر وتی: حوکمی خوا و حوکمی غه یری خوا یه کسانه و وه کو یه ک وایه و جیاوازی نییه، یان وتی: حوکمی خوا با شتره و دروسته کار به غه یری قورئانیش بکه ی، ئه مانه هه مووی کافر ئه بن، به لام ئه گه ر دانی به حوکمی خوی گه وره دا نا به لام ئیشی پێ نه کرد ئه و کاته کافر نابن و زالم و فاسقه، ته فسیری ربه ر

راست ناکهن و له لایهن خوای گه وره وه نییه دیسان درۆ بۆ خوای گه وره هه ئه به ستن و به ناو خوای گه وره وه درۆ نه کهن له کاتیکدا خۆیشیان نه زانن ئه مانه گه وره ترین تاوانه ﴿١١٧﴾

خوای گه وره ئاگادارمان ده کاته وه که به ویستی خۆیان پاقه یان ده کرد و له جیگای راستی خۆیدا به کاریان نه ده هینا، بۆ نمونه (په جمیان) ده کرد به (جه لڊ) یان به (التحمیم) و اتا به ره شکردنی ده موچاو، یاخود نه گهر که سێکی شهریف دزی بکردایه گوئیان پێ نه ئه دا، به لام هه ژاریک دزی بکردایه له سه ری یاسایان پیاده ده کرد، هه روه کو کوردستانی خۆمان، هه رچی دز و جه رده و پیاو خراپ هه یه مال و سامانی خه لکی داگیر کردوو، کو مپانیا له دوای کو مپانیا دایده مه زریئن و خاکی ئه و نیشتمانه بۆ خۆیان ده به ن و هه رچی پێیانه ده یکه نه هاو به ش، به لام میلله ته که ده بیت به ده میاندا برونیت، له بهر ئه وه ی ئه مانه شهریف و شوڕشگیر و ئازا و جوامیر بوون، له راستی دا پیچه وانه بوو هه موو جاش داوینیس و سه رسه ری و ترسنۆک بوون، کو پی خه لکیان دا به کوشتی و خۆشیان وه کو به رزه کی بانان بۆی ده رچوون.

جووله که کانیش وه کو به پر سه کانی کورد بوون، بۆتان وینا ده که یان تا باشر تیبگهن.

خوای په روه ردگار له باره یانه وه ده فه رمویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوبًا عِنْدَهُمْ فِي السَّورَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾ فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النَّبِيَّ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١١٧﴾﴾ الاعراف

واته: ئه و که سانه ی که شوین ئه و پیغه مبه ره ئه که ون که په رسول و نه بی بووه نیردراوی خوای گه وره بووه (الْأُنْبِيَّ) بووه واته: نه خوینده وار بووه و بۆ لای قه ومیکی نه خوینده وار نیردراوه که عه ره ب بوون که جووله که و گا وره کانیش له لای خۆیان سیفه تی ئه و پیغه مبه ره که محمد ﷺ- ه ئه بینن و نوو سراوه، ئه و پیغه مبه ره فه رمانیان پێ ئه کات به هه موو کاریکی چاک که چاکترینیان په رستنی خوای گه وره یه به تاک و ته نها قه ده غه و پێگریان لێ ئه کات له هه موو کاریکی خراپ، که خراپترینیان هاو به ش بریار دانه بۆ خوای گه وره هه موو شتیکی پاک و به تام و چێژ و به له زه تیان بۆ حه لال ئه کات، به تاییه تی ئه وه ی که گه لی ئیسرا ئیل کاتی خۆی له خۆیان یان حه رام کردبوو هه موو شتیکی پیسیان لێ حه رام ئه کات، ئه و باره گرانه ی که خۆیان، خستبوویانه سه رشانی خۆیان، ئه م هه موو ئه و باره قورسانه یان له سه رشان لائهدات، ئه و کو ت و زنجیرانه ی که پێیانه وه بوو که باری قورسیان خستبووه سه رشانی خۆیان به بی ئه وه ی به رژه وه ندیه کی تبادا بیت ئه م پیغه مبه ره هه موو ئه و شتانه یان له سه ر لائهدا جا ئه و که سانه ی که ئیمانی پێ بینن له گه لی ئیسرا ئیل و له غه یری ئه وانیش به گه وره ی بزائن و پێزی لێ بگرن

و سه‌ری بخه‌ن شوین نه‌و نوور و پرووناکیه بکه‌ون که له‌گه‌لیدا دابه‌زیوه که قورئانی پیروژه، ئا نه‌مانه که نه‌م سیفه‌تانه‌یان تیا بیت نه‌مانه سه‌رکه‌وتوو و سه‌رفرازن له‌دو‌نیا و قیامه‌تدا ﴿٣٥﴾

هه‌روه‌ها له‌فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاتوو که یه‌هود هاتن بو‌لای پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ بو‌نه‌وه‌ی نیوه‌ندگیر بیت له‌نیواناندا، دوو که‌س یان کردبوو له‌هۆزه‌کانی یه‌هودی شاری مه‌دینه‌ی پیغه‌مبه‌ر خوا ﷺ هاتن وتیان له‌ته‌ورات دا هیچ شک نابهن له‌سه‌ر زینا کردن حوکه‌مه‌که‌ی چیبیت؟ پاشان وتیان حوکه‌می زینا له‌ته‌ورات دا نییه که په‌جم کردن نابیت! به‌لکو شارب‌ه‌ده‌ر ده‌کرین واتا ناویان ده‌زپرتین پاشان جه‌لده‌یان لێ نه‌ده‌ن.

پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی ته‌ورات به‌ینن، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ (عه‌بدو‌لای کو‌زی صوریایی) فه‌رموو: ته‌ورات دیاره‌ سه‌فره‌که‌ی دیاری کردوو پاش و پیشی ئایه‌تی په‌جمی خو‌پنده‌وه له‌ته‌ورات ده‌ستی خستبو سه‌ر ئایه‌تی په‌جمه‌که‌ شار‌دبوو‌یه‌وه، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: (ده‌ست به‌رز بکه‌روه‌ نه‌ی کو‌یر) که ده‌ستی به‌رزکرده‌وه ئایه‌تی په‌جمه‌که‌ له‌ ژیر ده‌ستی دا بوو، پاشان پیغه‌مبه‌ر خوا ﷺ فه‌رمووی: په‌جمه‌که‌ له‌ ژیر ده‌ستی دابوو، پاشان پیغه‌مبه‌ر فه‌رمووی په‌جمی بکه‌ن، پاشان فه‌رمووی (اللهم إني أول من أحيا أمرک، أماتوه) بوخاری و موسلم، فه‌رمووده‌که‌یان ریوايه‌ت کرده‌وه.

پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رمووی: خوای په‌روه‌ردگار من یه‌که‌م که‌سم فه‌رمانی زاتی به‌رزت له‌ته‌ورات دا ده‌ژینمه‌وه، واتا مه‌به‌ست یه‌هودی شاری مه‌دینه‌ بووه.

که‌واته ته‌ورات و ئینجیل له‌دوای هه‌زره‌تی (عیسا ع‌ی‌ه‌الک‌م) ده‌ستکاری کراوه، چونکه هه‌موو نه‌و پیغه‌مبه‌رانه مه‌عصوم بوون جا چ زه‌که‌ریا، یه‌حیا، خودی هه‌زره‌تی (عیسا) نه‌گه‌ر راست نه‌بوايه‌ وته‌یان ده‌بوو له‌سه‌ری، به‌لام هه‌موویان ده‌ستیان پێو گرتوه و حوکه‌میان پێ کردوو.

هه‌ر بۆیه ئیختیلافه‌که‌ که‌وته‌ نیوانی یه‌هود هاتنه‌ لای پیغه‌مبه‌ر خوا ﷺ، خوای که‌وره‌ش ئایه‌تی له‌سه‌ر دابه‌زاندن و فه‌رمووی: ﴿وَكَيْفَ يُحْكُمْكَ وَعِنْدَهُمُ التَّوْرَةُ فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ ثُمَّ يَقُولُونَ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ وَمَا أُولَئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ إِنَّا أَنْزَلْنَا التَّوْرَةَ فِيهَا هُدًى وَنُورٌ يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُوا لِلَّذِينَ هَادُوا وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَنْبَاءُ بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِنْ كِتَابِ اللَّهِ وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاحْشَوْنِي وَلَا تَشْتَرُوا بِإِيمَانِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ ﴿٣٦﴾ المائدة

واته: له دواى ئه وه پشت هه ئه کهن له حوکمه کهى خواى گه و ره و ئه یگۆڤن، ئه وان به راستى ئيماندار نين ﴿١٦٦﴾ ئيمه ته ورا تمان دابه زاندوو ه که هيدا به ت و نوو ر و پرونا کى تيا بووه پيش ئه وهى که قورئان دابه زیت، موژدهى هاتنى تيا بووه به پيغه مبهرى خوا ﷺ، پيويسته شوینی بکه ون، کو مه لیک پيغه مبه ر له دواى (موسا) هاتن حوکمیان به ته ورات ئه کرد و له سه ر ئه و شه ريعه ته ئه رويشتن، ئه و پيغه مبه رانه ی که موسلمان بوون خو یان ته سلیمى خواى گه و ره کردوو ه که ئه ميش لووتشکاندننى جوله کهى تيا به، که پيغه مبه رانى ئه وانیش له سه ر دینی ئیسلام بوون. جوله که و گا و ر نه بوون، به لکو هه موویان موسلمان بوون، پيغه مبه رى ئه و که سانه بوون که به هودى بوون و ئه وانه ی که په ب بانی بوون. واته: زانا خوا په رست و کارکه رو فیکاره کان، زانا گه و ره کان که خه لکى شو ئینان ده که ون که فه رمانیان پیکرابوو له لایه ن پيغه مبه رانیانه وه که کتابى خواى گه و ره بهار یزن و ئا شکرای بکه ن و نه یشار نه وه و کارى پیکه ن و خه لکى فیر بکه ن، ده ستکارى نه که ن و نه یگۆڤن، ئه وانیش شایه ت و چا و دیر بوون به سه ر ئه و کتیا نه وه، بو ئه وهى که نه گوڤردی و ده ستکارى نه کریت، ئه ی زانایان ئیوه له خه لکى مه ترسین و به تا ک و ته نها له من بترسین، ئا به ته کا نى من مه گوڤ نه وه به نرخیکى که م، به دونیا به که که مه و حوکم به کتابى خواى گه و ره نه که ن له به ر دونیا و به رزو ه ندى و په شوه و به رتیل هه ر که سی ک حوکم به و قورئانه پیرۆزه نه کا ت که خواى گه و ره دا به زاندوو ئا ئه و که سانه کافرن ﴿١٦٧﴾

هه ر بویه وشه ی ته ورات به ئاره زوو ی خو یان ده گوڤن خو ئه گه ر وایان نه کردا به، هه موو ئا به ته کا نى ته ورات و ئینجیل به لگه بوون به سه ر خو یانه وه، خواى گه و ره ده فه رمویت: ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ النَّبِيَّ الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْنُوزًا عِنْدَهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَالْإِنْجِيلِ يَأْمُرُهُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَالْأَغْلَالَ الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ فَاَلَّذِينَ آمَنُوا بِهِ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَاتَّبَعُوا النُّورَ الَّذِي أُنْزِلَ مَعَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ﴿١٦٧﴾ الأعراف

واته: ئه و که سانه ی که شو ئن ئه و پيغه مبه ره ئه که ون که په سول و نه بی بووه نیردراوى خواى گه و ره بووه (الأمي) بووه واته: نه خو ئنده وار بووه و بو لای قه و میکی نه خو ئنده وار نیردراوه که عه ره ب بوون که جوله که و گا و ره کانیش له لای خو یان سیفه تی ئه و پيغه مبه ره که محمد ﷺ-ه ئه بینن و نوو سراوه، ئه و پيغه مبه ره فه رمانیان پي ئه کا ت به هه موو کاریکى چاک که چاکترینیان په رستنى خواى گه و ره به تا ک و ته نها قه ده غه و پیرگیان لی ئه کا ت له هه موو کاریکى خراپ، که خراپترینیان ها و به ش به ریا ردا نه بو خواى گه و ره هه موو شتیکی پاک و به تام و چیژو به له زه تیان بو حه لال ئه کا ت، به تیا به تی ئه وه ی که که لى ئیسرائیل کا تی خو ی له خو یانیا ن حه رام کردبوو هه موو شتیکی پیسیان لی حه رام ئه کا ت، ئه و باره گرانانه ی که خو یان خستبوویانه

سهرشانی خوځيان هم هه موو نهو باره قورسانه يان له سهرشان لائهدات نهو کوټ و زنجيرانه ي که پټيانه وه بوو که باری قورسيان خستبووه سهرشانی خوځيان به بټ نهوه ي بهرژه ونديه کی تيا دا بټ نهو پیغه مبهره هه موو نهو شتانه يان له سهر لائهدا جا نهو که سانه ي که ټيمانی پټ بټن له گه لی ټيسرائیل و له غه یری نهوانیش به گه وره ي بزائن و پرزي لی بگرن و سهري بخه ن شوټن نهو نووو رووناکیه بکهون که له گه ليدا دابه زیوه که قورثانی پيروژه، نا نه مانه که نهو سيفه تانه يان تيا بټ نه مانه سهرکه وتوو و سهر فرازن له دونیاو قیامه تدا ﴿٣٧﴾

خو له راستیدا توانای گورپانکاری که لامی خویان نییه، به لکو جورته تی گورپانکاری مانای داتاشراویان هه یه، واتا نه سله که پاريزراوه، به لام شاردراوه ته وه و ده شزانن، بویه خوی گه وره بانگیان ده کات بو راستکردنه وه ی که واته مه به ست ټيگه یشتنه که یه، گه پانه وه بو بنه رته که نه ک داتاشراوه که خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ مِنْ رَبِّهِمْ لَأَكْمَلُوا مِنْ فَوْقِهِمْ وَمِنْ تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ مِنْهُمْ أُمَّةٌ مُقْتَصِدَةٌ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ﴾ ﴿٣٨﴾ المائدة

واته: نه گهر نه مان جوله که و گا وره کان نهو نه حکامانه ی که له تهورات و ټينجیل دا هه یه جټیه جټیان بکردایه و پټی هه لسانایه له کوی نهو نه حکامانه ی له تهورات و ټينجیل دا هاتوو، ټيمان هټان و نه مر کردنه به ټيمان، باوهر هټان به پیغه مبهري خوا ﷺ مرده دان به هاتنی پیغه مبهري خوا ﷺ، قورثان، نه گهر نه مه يان بکردایه نهوه ی که له په روه ردگار وه بو يان دابه زیوه له هه موو کټیبه کانی تر دا، نهوا خوی گه وره رزقی نه دان له سهرووی خو يانه وه به باران بارین، له ژیر پټيانه وه له زهویه وه جوړه ها رزق و پروزیانی نه دا به هو ی ټيمان هټانیان، که نه مه به لگه یه له سهر نهوه ی که ټيمان و ته قوا هوکاره بو رزق و پروزی و به ره کت، هه روه کو چو ن کوفر و تاوان هوکاره بو نه بوونی و برسټی و گرانی، له ناوایاندا که سانی که هه ن که داد په روه رو باوهر دارن وه کو (عبدالله ی کوری سه لام) که جووله که بوو، نه وانه ی له گه ليدا بوون موسلمان بوون، کومه لیک له گا وره کانیش که موسلمان بوون، به لام زوربه يان خراپترین کار نه که ن که به رده وامن له سهر کوفریان و شوټن پیغه مبهري خوا ﷺ ناکهون و ټيمانی پټ ناهټنن ﴿٣٩﴾

هه روه ها خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿قُلْ يٰٓأَهْلَ الْكِتٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ ﴿٤٠﴾ المائدة

واته: نه ی محمد ﷺ به نه هلی کتاب به جووله که و گا وره کان بفهرموو: ټیوه له سهر هېچ شتیک نین نهو دینه ی که ټیستا ټیوه ی له سهرن پووچه ل و به تاله تا تهورات و ټينجیل

جیبه جی نه کهن، له بهر نه وهی له تهورات و ئینجیلدا مژدهی هاتنی محمد ﷺ ههیه و فه رمانیشتان پیکراوه که شوین پیغه مبهری خوا ﷺ بکهون تا شوین نه وهیش نه کهون که له پهروه ردگار وه بۆتان دابه زیوه که قورئانی پیروژه و بۆ تیکرای خه لکی دابه زیوه، دیسانه وه جووله که و گاوره کان نه و قورئانهی که له خوای گه وره وه بۆ تۆ دابه زیوه له جباتی نه وهی که ئیمانی پی بینن له حه سوودیدا زیاتر توغیان نه کهن و سنوور نه به زینن و کوفر نه کهن، بۆیه نهی محمد ﷺ خه فته مه خو له که سانیکی کافر که شوینت ناکهون ﴿١٥﴾

نه گهر بلین گۆرانکاری به سهر هه موو تهورات و ئینجیل دا هاتووه، پیم وانیه زۆر وردبین له و (چامه یه) گۆرانکاری زۆری تیدا کراوه گومانی تیدا نییه، به لام بنه رتهی ماوه ته وه نه وونه ههرچی (ره ب) ههیه له ئینجیل دا کراوه به (أب) واتا باوک، واتا ههرچی وشه ی پهروه ردگار ههیه کراوه به باوک، ههر نه مهش گه وره ترین شیرکی له ناو نه سارای ئیستادا دروست کردووه.

یان نه وونهی تهورات، یه هود له داخی عهره ب گۆرانکاریان کرد له نیوانی ئیسماعیل و ئیسه حق دا که کامیان سهر برپاوه ده کهن، یه هود گۆری بۆ ئیسه حق.

خودی یه هود له دوا ی هاتنی پۆم هیچ مهرجه عیان نه ما، ده ره به در بوون له شار و ولاتان له پروسیا تا ده گاته نه وروپا، ئاسیا و نه فریقیا، له هه موو جیگا کاندای ده کوژران و له ناو ده بران مه سیحیه کان زۆر رقیان لیان بوو، تا ناچار بوون تهورات و ئینجیل تیکه ل بکهن و بیکه نه کتیبی پیروژ.

هه رگیزاو هه رگیز یه هود و نه سارا به یه که وه نه گونجاون، ته نها دژی موسو لمانان یه ک ده گرن، یه هود له هه ر جیگایه کی دنیا دا به ئاره زووی خو ی تهوراتی نووسیوه یان ته فسیر کردووه.

به ندایه تی و دروشمه کانیا ن تیک و پیکدا وه به سهر یه کدا، له نه وروپا جوړیک له یه هود هه یه، له نه مریکا جوړیکی ترن، له و خودی به ریتانیا دا له دوو گروه ی تر جیاوازن، زایو نیا ن هه یه یان سه به تاییان هه یه، ماسو نیه تیا ن هه یه، که بالایان هه یه، نه شکه نازیان هه یه و جوړی تر زۆرن، هه ریه ک له م به شانه دژایه تی یه کتر ده کهن، به هیزترین جوړی یه هود له و دنیا ی نه مپو دا یه هودی (سه هیو نه) زایو نیتسی، که سهر به بیرو باوه ری (تیو دو ر هرتزل) ن.

بۆ زانیاری خو ینهر تهوراتی یه هودی جیاواز تره له و تهوراته ی که لای نه سرائیه کانه، هیچ کات جووله که توانای مونا فقه شه و به رگری کردنی نییه له دینه که ی، که زۆرت بۆ هینان یان پا ده کات یان شه ر ده کات و ده ست ده وه شینیت، چونکه ته نها کو مه لکی که م له حا خامه کانیا ن له دینه که یان شاره زان، خه لکه که شی وه کو مه ر سهریا ن کردووه به دووگی یه کتر دا و ده پۆن، دوا ی شوانه که یان که وتون که حا خامه کانه.

ههروه ها له سفره کانی تر دا به ویست و ئاره زووی خوځان دهستکاریان کردووه، چونکه هه ندیک له پیغه مبه ران به دهستی خوځان شه هیدیان کردون، په رتوکه کانیان که به سفر یان ئاموژگاری ناسراوه وه کو دانیال، هه زقیال، ئه رمیا و... هتد سهلامی خوا له هه موویان بیت، به ته واوه تی شیواندووه.

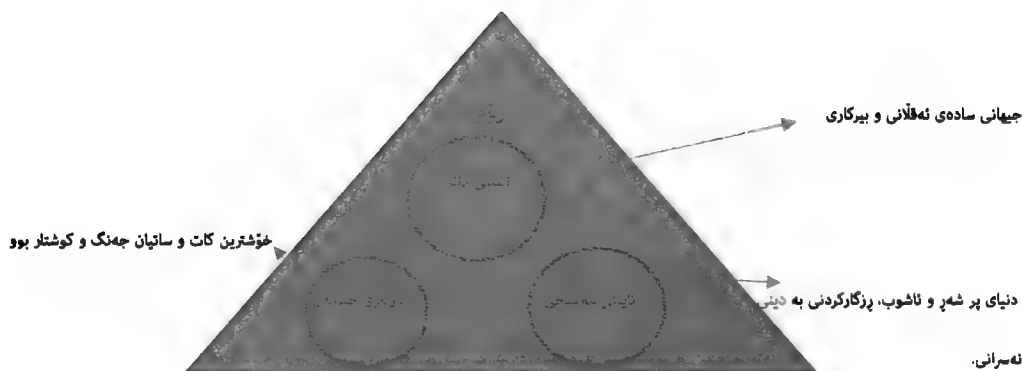
زه بووریش جوان پتوهی دیاره که ته نها به پادشا و ناوی (داوود) و (سوله یمان) براوه و بوختانی ته واو بو هه زه رته (داوود) کراوه که گوايه هه زی له خیزانی سه ربازی خو ی کردووه زوری تر له و باسانه.

ئه وه حال و په وشتی ته ورات و زه بوور و سفره کانه، پاشان ئینجیل حالی له وانی تر باشت نیه، بیجگه ئه و چوار ئینجیله ی که ئیستا دان پیا نراوه، له گه ل ئه وه شدا جیاوازی نا پیک و دژ به یه که له ناو چوار ئینجیله که دا هه یه (مارکوس، لوقا، یوحنا، مه تا)

بگره ته ورات زور باشت بوو چونکه هوکاری گۆرانکارییه کی له زمانی عیرییه وه ده یانگۆری بو زمانه کانی تر له پرووی ئه حکامه وه. وه کو هه لال کردنی رپیا بو هه موو که س ده شیت، به لام جوله که له ناو خو یاندا به هه رامیان دانا، واتا بو جوله که هه لاله به کاری به نیت له گه ل هه موو که سیکی تر که یه هودی نیه، ئه مه ته نها نموونه یه ک بوو، به لام ئینجیل هه موو ئه حکامه کانی گۆرا له ماوه یه کی زور که مدا، وازیان هیتا له نوێ، هه ته نه کردن، پوژوو، خواردنی گوشتی به راز و سه رباری هه مووی کردنی (عیسا) به خوا، دروستکردنی (ناسوت و لاهوت) و زیاد له سه دان ئینجیل نوو سراوه. هیچ کلیسایه ک بر وای به کلیسایه کی تر نه بوو، دروستکردنی پوژ له به هارداو جه زنی هیلکه و هه زاره ها بیروباوه ری کونی ئیران، یونان و میسر خزیترایه ناو ئایینی هه زه رته (عیسا) ی کوری مه ریهم (عَلَيْهِ السَّلَام)، زوړیک له میژوونووسان هوکاری ئه و گۆرانکارییه زوړه ی که کرا، ده یگه پرتنه وه بو پوئس که دهستی سه ره کی تیدا بووه و به فه رمانی پو م کاره که ی ئه نجام داوه.

پو م پتویستی به پته وکردنی شارستانییه ته که ی بوو، ئایینی نه بوو پتویستی بوو که له گه ل زانستی یونان دا بنه مایه کی یاسای و په وشتی دا به زریئت بو سه ربازه چاونه ترسه کانی که شه ره نگیز بوون، هه موو به هیزی (جیرمه ن) ناسرابوون، پوئس بنه مای شارستانییه تی پو می دابه زاند به سی کوچکه. هه رچه نده سه ره تا پو ما زانستی له یونان گواسته وه بو شارستانییه ته که ی، پاشان ئایینی مه سیحی دروستکرد، یان بلین. نه سرانی، هیزی سه ربازی له جیرمه ن وه رگرت.

هه ره وه کو پروفیسور (جو ن هیرست) ده لیت: له شیوه ی سی گو شه یه کی باز نه یدا کیشاوه به م شیوه یه بو ئه کادیما ی (لاتروب) له (ملبورن) له ولاتی ئوستورالیا دا.

وێنه که ئاماژه بیه کهوا بهم شیوازه شارستانییه تی پۆم دامه زراوه، به گوێره ی تیۆری (جوۆن هیرست)، پۆم نهیده زانی به گوێی کام ئینجیل بکات، (هیلا نه) دایکی (قوسته نتین) بوو، بووه نه سرائی، کوره که ی گه و ره کرد تا بێته پادشای پۆم، بووه قه یسه ری پۆم (هییلانه) داوای کرد له قوسته نتینی کورێ که ئایینی مه سیحی بکاته ئایینی فره می ولات ته ویش رازی بوو، به لām توووشی گه و ره ترین کیشه بووه نهیده زانی کام ئینجیل راسته!

دوو گرووپ سه ریان هه لدا بوو که له هه موویان به هیز تر بوون، یه کتیکیان ناوی به تریاک ئیکسندروس بوو له ئه سکه نده ریه ی شاری میسر ده یوت: ((عیسا) کورێ خوایه)، که سیکی تر به ناوی (عه بدوللای کورێ ته ریوس) ده یوت: ((عیسا) به نده ی خوایه)، کاتیک قوسته نتین گوێی له هه ردوولا گرت هه ریه ک خاوه ن به لگه و وته ی خۆی بوو، ئه و سه رده مه ش سی کلیسای به ناوبانگ هه بوون که بریتی بوون له کلیسای (ئه سکه نده ر، ورمیه و ئه نطاکیه) زیاد له (۲۰۰۰) که س له پیاوانی کلیسا له ئوسقوف و به تریاک جوۆره کانی تر له چین و توێژه کانی پیاوانی ئایینی یه که م کۆمه له یان دروست کرد به ناوی (کۆمه له ی نیقیه) له شاری نیقی-یه له سالی (۳۲۵) زاینی له کۆتایدا نزیکه ی (۴۰۰) له ئوسقوفه کان ریکه وتن که بلێن: (عیسا) کورێ خوایه، په نا به خوا!

پێشتریش، به مه له ی قوسته نتین (ئایینی صابیئیان) هه بوو موشریک بوون، به گوێی ئه و (۴۰۰) ئوسقوفه ی کرد و کۆمه له یه کی تری بو دروست کردن به ناوی (کۆمه له نیشته جیتی) که له خاکی پۆم نیشته جیتی کردن و ئه و دینه بووه ئایینی فره می ولاتی پۆم.

ئیتیر ئەم (۳۰۰-۴۰۰) که سه ئایینی نه سرائی سی خوا یی که شیرک بوو دایا مه زرانده، دژی هه موو بیر و پا کانی تری ئایینی نه سرائی بوو، ئه وانه شی که هه لگری ئایینی راستی مه سیحی بوون ده کوژران و زیندانی ده کران، به هوکاري پادشای پۆم قوسته نتین ئەم ئایینه دروستکراو په ره ی سه نه، بووه ئایینی سه رتاسه ری له ولاتی پۆم دا پاشان جهنگیان له پێناودا کرد، کلیسایان

دروست ده کرد. به شتویه که کوفر و شیرکیان بلّو ده کرده وه، ئینجا گرووی تریان لیجیا بویه وه به ناوی (ئهستوریه کان) و (یاقوبیه کان) ئه مانه به ته وای یه کریان کافر ده کرد له ئاگری دۆزه خ یه کریان ده هیشته وه به هه تا هه تای، بیرباوه زۆر گۆرا وه کو ئین که شیر ده لیت: ئه وه ی بروای به (باوک و کوپ و وشه ی پیروژ نه بویه ده کوژرا (اقوم أب، اقوم الإبن، اقوم الکمة) پاشان له رووی فه لسه فییه وه بنه مای (یه کگرتن) و (تیکه ل) بوونی خوی له لاشه ی (عیسا) دا دروست کرا به ناوی (ناسوت و لاهوت).

شوینکه وتوانی عه بدولای کوپی ئه دیوسیه کان له سهر حالی خویان مانه وه و ههر (عیسا) یان به بنده ی خوا ده زانی و ده یانوت پیغه مبه ره وه کو ئیستای موسولمانان.

له ئیوانی سه رده می (عیسا) ی کوپی مه ریم (عَلَيْهِ السَّلَام) له گه ل پیغه مبه ر محمد ﷺ هیچ پیغه مبه ری که نه هاتوه که ماوه که ی نزیکه ی (٦٠٠) سال بووه یان (٥٦٠) سال له ئیوانیاندا هه بووه، هیچ پیغه مبه ری که له ئیوانیاندا نه بووه واتا دوا ی هه زره تی (عیسا) راسته وخۆ له ئیوانی ئه و سالانه دا ته نها پیغه مبه ر محمد ﷺ دیت و که کوّتا پیغه مبه ری مروّقایه تییه و (عیسا) ی کوپی مه ریه میش کوّتا پیغه مبه ری گه لی ئیسرا ئیله، که واته بوّ گه لی ئیسرا ئیل هیچ پیغه مبه ری که تر نایه ت، وا ئیستا ده چنه ناو قوّنایکی نوێ، ئه ویش هاتنی پیغه مبه ری ئاخه زه مانه که ناوی (محمد مصطفی) یه ﷺ.

هه رچه بنده باسه که زۆر زیاتر هه لده گریت له ژیا نی پیغه مبه ردا، به لام ده بیت باستی که تر بکه مه وه له سهر ژیا نی پیغه مبه ری خوا محمد و پیغه مبه رانی تر سه لامی خویان لئ بیت.

مەملەكەتى ھەژدەيەم:

مەملەكەتى نووری محمد ﷺ

پیش باس:- لیرەدا ژيانی پیغەمبەری خوا نانوسمەو ھە ھاوشیو ھە سیرەتی موبارەکی بیت، چونکە لە کتیبی مەملەكەتی نوور بە چوار بەرگ تا رادەپەکی باش لە شێو ھە پۆماندا باسکراو ھە لەبەر دەستدایە.

کەواتە لیرەدا باسیکی نوێ دەکەینەو ھەویش بۆچی ژيانی پیغەمبەران بۆ محمد پیغەمبەر باسکراو؟!

پەيوەندی پیغەمبەرانى تر چىبوو ھە محمد پیغەمبەر ھە، بۆچی باسى (۲۴) پیغەمبەر کراو ھە قورئاندا بۆ ئەم پیغەمبەر ئازىزە؟ کورت و پوخت ئەم چەند لاپەرەى کۆتا تەرخان دەکەین، بۆ ئەو ھە بزانی ژيانی پیغەمبەرانى تر بۆچی بۆ ناو قورەیش و باسەکانى پابردوو بۆ ئەم ئوممەتە کراو، کۆکراو ھەو ھە دوو توێی کتیبیکیدا بە ناوی قورئان؟

کەواتە ئەگەر دەتەوێت سیرەتی پیغەمبەر بخوینیتەو ھەو بۆ بۆ کتیبی مەملەكەتی نوور، ئەگەر ئەتەوێت بزانی بۆچی ژيانی پیغەمبەرانى تر بۆ پیغەمبەر و ئوممەتەكەى ھاتوو، فەرموو ھەو رێگا و ھاوڕیم لە خزمەتاندا دەبین و باسەکان دەکەینەو ھە.

محمد صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم و پیغه مبه‌رایه‌تی

کۆمه‌لگه‌ی قوره‌یش ژیر ده‌سته‌ی هیچ لایه‌ک نه‌بوو، به‌ واتای ئه‌وه‌ی پادشا بۆ دانه‌نرابوو له‌ لایه‌ن زله‌یژانی ئه‌و سه‌رده‌مه‌، به‌ لکو ناوچه‌یه‌ک بوو لای زله‌یژه‌کانی دنیا جیگای بایه‌خ نه‌بوو، نه‌ له‌ پرووی ستراتیژی سه‌ربازی نه‌ له‌ پرووی ستراتیژی ئابوری، کورت و پوخت کۆمه‌لگه‌یه‌کی په‌راویز خراوبوو، به‌ لām ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری وه‌کو ولاتی (یه‌مه‌ن) له‌ ژیر ڕکیفی ده‌وله‌تی فارس دا بوو، ناوچه‌کانی تری باکوور له‌ بن ده‌ستی ڕۆمدا بوو، هه‌رچه‌نده‌ به‌ ناو قوره‌یش خۆیان به‌ لایه‌نگیری فارس ده‌زانی، به‌و پێیه‌ی که هه‌ردوو لایان هاوبه‌شدانه‌ر و موشریک و بت په‌رست بوون، به‌ لām پروویه‌کی فه‌رمی و ئاشکرای نه‌بوو وه‌کو یه‌مه‌ن، له‌ کاتی سه‌فه‌ری بازرگانی ته‌نها قوره‌یش بۆ شام خۆیان وا نیشان ئه‌دا که گوايه‌ لایه‌نگری ڕۆم، ئه‌مه‌ش ته‌نها به‌رژه‌وه‌ندی بوو نه‌ک پابه‌ند بوون به‌ یاسا و ڕێساکانی هه‌ردوو ده‌وله‌ته‌وه‌.

هه‌ردوو ده‌وله‌تی زله‌یژی ئه‌و سه‌رده‌مه‌ فارس و ڕۆم گرنگی و بایه‌خیان پێ نه‌ئه‌دا.

ئهم کۆمه لگه به خاوهنی شارستانیته و زانا و فهیله سوف نه بوون، گرنگی زۆری خه لکه که ی به هۆنراوه و بازرگانی بووه، بایه خیانی نه ئه دا به ژیان و شارستانیته، ته نه ا ده مارگیری عه شیره تگه رای کوی کردبوون، خاوهنی هیچ ئایین و مه بده ئیکی دارپژراو نه بوون، خۆیان به ئاره زووی ده سه لاتدار و پیاو مه عقولانیان یاسا و ریسایان داده پشت، دز و جهرده و پرگریان زۆر بووه له پرووی ره وشته وه دارمابوون، به رزترین خانوویان له دوو نهۆم تیه پر نه کردووه، خاوهن شه قام و باله خانه و ته ته کیتی ژیان نه بوون، خاوهنی هیچ فهره نه گیتی دیاریکراو نه بوون، ئه وهی که باسده کریت ته نه ا خاوهنی هۆنراوه بوون له پرووی ژیانی عه ره به وه زۆر به هیز بوون، هه لبه ت قوره یش به ته نه ا نا، به لکو ده شته کییه کان به هیز بوون.

واتا به کۆی گشتی عه ره ب زمانه وانیاان هه بوو، نه ک ناوچه به ک به ته نه ا، پاشان خه لکی ناوچه که زۆر که مته رخه م بوون بۆ ژیان به هه فته نانیان نه خواردبایه لایان ئاسایی بوو، لای عه ره ب سێ ژهم نانخواردن نه بووه، به لکو چه ند رۆژیک جاریک نانیان خواردووه، به گشتی له هه موو پرووه کانه وه لاوازبوون، تاقه تی بیرکردنه و هیاان نه بووه بیریاان بۆ نه ده کرایه وه، ناوچه که یان نه خه لکی زۆر بوو نه ئاژه ل و سروشتی جوانی هه بوو، هه موو خۆل و خاک و بیابان بالی به سه ر ناوچه که دا کیشابوو، ئه گه ری چی لیره و له وئ، باخوباخات و کشتوکال هه بووه به ناوچه ی نیوه دوورگی عه ره ب، به لام زۆر دوور دوورن له شاری مه ککه.

بوچی باسی مه ککه ده که یین؟ له بهر ئه وه ی بنه رته ی پیغه مبه رایه تی محمد ﷺ له وئوه ده ستی پێ کردووه، هۆکاره که شی له بهر ئه وه ی که عبه ی لئیه مالی خوای گه وره یه، کێ دروستی کردووه ئیبراهیم و ئیسماعیلی کوری له رابردوودا به دوورو درێژی باسکراوه.

که واته محمد ﷺ کێ بوو؟ مروقیکی ئاسایی نیوه دوورگی عه ره ب بوو، له بنه ماله یه کی ناودار بووه، سه رقائی بازرگانی و ئاژه لداری بوون، محمد ﷺ وه کو هه موو مروقه کانی ئه و سه رده مه ژیاوه، هیه چی له لاشه و بیرکردنه وه ی مروقه بوونی له خه لکی قوره یش زیاتر و که متر نه بووه، له پرووی سروشتی مروقه بوونه وه مه به ستمانه، ده نا وه کو ئه وه ی که پیغه مبه ره به ریزترین مه خلوقی خوای موته عال محمد ﷺ.

ئهم پیاوه به ریزه ماوه یه ک له ژیاانی جهزی به خه لوه ت بوو، ئهم خه لوه ته به واتای دابرانی له کۆمه لگه نییه، به واتای ئازام بوون له جه نجا لی خه لکی ئه و سه رده مه، دانانی ماوه یه ک له ژیاان له بیرکردنه وه، بیرکردنه وه ی ئه و که سه که ناوی محمد ﷺ - ه زۆر ئه قلا نی بووه، ده یوت بوچی هاتووم، کارم چییه؟ بۆ کوئ ده چم؟ کێ دروستی کردوم؟ خوای ئاسمان چییه و ئهم خوا یانه ی سه ر زه وی که خه لک ده پیه رستیت و اتا به ته کان چین؟ زۆر پرسیا ری تریش پیغه مبه ری خوا محمد ﷺ - یان سه قال کردبوو، بۆ ئهم مه به سته ئهم پیاوه به ریزه ی ناو قوره یش که ته مه نی چل سا ل بوو ده چوو ه ناوچه ی فینک و ئه شکه وته کانی ده وروبهری شاری

مه ککه، خودی شاره که له دۆلدایه هه موو چوارده وری به شاخ رازاوه ته وه، به لām شاخی پرووته ک و خۆلای لوتکهی شاخه کان تاویره به ردی گه وره و زه به لاهن.

له پر خوی گه وره بۆ ئەم پیاوهی ناو قورەیش فریشتەیه ک ده نیریت که پێشتر بۆ هه موو مروّقه پیغه مبه ره کانی تر خوی موته عال ئەم فریشتە ی ناردوو ه.

ئەم فریشتەیه له سه ر شیوه ی مروّف خۆیی نیسانی ئەم پیاوه به پزیه ی شاری مه ککه ئەدا، چەند زانیارییه کی ئەدا به گوێ ئەم پیاوه دا که عه ره ب زۆر به بی نرخ (ئهرزش) ته ماشای زانست، قه لām، ، به نه ره تی دروست بوونی مروّف پاراستنی که رامه تی مروّف، قودره ت و هیزی خوی پهروه ردگار له دروستکاری دروستکراوه کانی، گوشت پاره ی مروّف، فیرکاری لای خوی بۆ مروّف یان ده کرد.

محمد ﷺ سه رسامه به دیار ئەم پیاوه وه، وشه کانی لای عه ره ب زۆر ئاشنا نییه و کهس باسی نه کردوو ه، له رابردوو شدا کهس گوێی له م پیاوه نه بووه له ناو قورەیش و اتا محمد ﷺ قسه ی له م جوّره بکات، له هه مووی سه یر تر له دوا ی ئەم چەند دێره له وشه که سه که دیار نامینیت.

به لām ئەو وشانه وه کو کۆرسیک به یه که وه خۆیان دووباره ده که نه وه له گوێ و دل میشک و هه موو لاشه و گیانی محمد ﷺ خوی گه وره پێ فهرموو: ﴿عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾⁽¹⁾ العلق

واته: ئەوه ی که مروّف نه یزانیوه خوی گه وره به هوێ قه لām و زانیارییه وه هه موو شتیکی فیر کردوون⁽²⁾

به لām له هه موو جیگا کانه وه ده نگیک ده هات محمد ﷺ گوێی لیوو، بهس نه یده زانی کتیه، هه موو ده نگه کهش بریتی بوو له وه ی (مژده ت لی بیت تو پیغه مبه ری)، له ناو عه ره بدا هیچ کهس باسی پیغه مبه رایه تی نه کردوو ه، جو ره تی ئەو قسه یان نه بووه، محمد ﷺ - یش نه ک باسی نه کرد، به لکو ترس دایگرت و له رز گرتی له ناو ترسه که ی، ئەو وشانه هه روا ئاسان نه بوو له سه ر دل و ده روونی.

جیاوازی زۆر هه بوو له نێوانی فه لسه فه و دیندا، فه لسه فه په رسیار دروست ده کات، دین وه لām په رسیار ئەداته وه، ئەم وشانه هه موو وه لām په رسیاره نادیاره کانی، راسته عه ره ب میشکی به کار نه ده هینا ئەو کات، به لām په یامه که جیهان ده گرێته وه، ئەم محمد ﷺ - ه ش کو تا په یامه ر ده بیت و ده بیت به په یامه که ی تا پۆزی قیامه ت به هیز و توانا بیت، داخو په یامه که چی بیت؟!

قورئان

به یامی خوی موته عال بو ئه م مروّفه له و جیگایه کدا که زۆر دواکه و توون ناوی ناوه قورئان،
واتا زۆر خویندنه وه، مروّف به زۆر خویندنه وه ی کاریگه ری له سه ری دروست ده کات و وشه کانی
فیری ئیمان و زانست و حکمه ت نه زموون، زیره کی و وریایی... هتد ده کات، به لام به مه رجی
ئه وه ی هیدایه ت وه ربگریت، که سه که بروای پێ هه بیّت.

پێچه وانه که ی ئه گه ر مروّفیک به چاوی ئیمانی په خنه گری بخوینیتته وه، دیسان کاریگه ری
له سه ر دروست ده کات و زیاتر سه ری لێ تیکنه دات و زیاتر بێ ئیمانی ده کات، کاریگه رییه که ی
زۆر سهیره!

هه رچه نده مروّف به گشتی سوود له قورئان وهرده گریت پێگا نیشانده ر له هه موو
بواره کاند، هیدایه ته به هه موو خه لکی، ﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ﴾^(١٥٠)
البقرة

واته: مانگی په مه زان ئه و مانگه به که خوی گه وه قورئانی پیرۆزی تیا دا نارده خواره وه، ئه م
قورئانه هیدایه ته بو هه موو خه لکی^(١٥١)

کاریگه ری زۆر ئه رینی هه به بو ئیماندار به دنیایه وه له پرووی زیاد بوونی ئیمان و وه رگری
پاداشتی زۆر لای خوی گه وه و شیفایه بو دل و دهروونی نه خوش، جا نه خوشی لاشه یی بیّت
یان دهروونی بیّت، چونکه قورئان که ریمه (القران الکریم) واتا خیر و زۆر پر فەر، ئه گه ر که سیکی
له ناو عه ره بدا ده ست و دلی باشیّت ده لێن که سیکی که ریمه، قورئانیش که ریمه دل نه رم
ده کات ئه گه ر مروّف شوین تیلاره که ی بکه ویت، که ریمه ئه وه ی هه لیده گریت پێی عه زیز
ده بیّت، ئه وه ی شوینی بکه ویت چاکتر و چاکتری ده ست ده که ویت، به لام ئیماندار بو ئیماندار
وايه، خوی گه وه ده فهرمویت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ
عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾^(١٥٢) الأنفال

واته: ئیماندار ی راسته قینه ته نها ئه و که سانه ن کاتیک که یادی خوی گه وه یان له لا ئه کریت
و ناوی خوی گه وه یان لا دینیت دلایان ده ترسیّت و دیته له رزین، کاتیک بیه ویت تاوان بکات
پێی بلّیت: له خوا بترسه، دلی ده ترسیّت و دیته له رزین، کاتیک که ئایه ته کانی خوی گه وه یان
به سه ردا ئه خویندریته وه ئیمانیا ن پێی زیاد ئه کات، ته نها پشت به خوی گه وه ئه به ستن و
کاره کانیان ته نها به خوی گه وه ئه سپرن^(١٥٣)

پیچه وانه که بو کافر و منافق، خوی گه وره ده فهرمویت: ﴿وَإِذَا مَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُمْ مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَذِهِ إِيمَانًا فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا فَزَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿١٢١﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُوا وَهُمْ كَافِرُونَ ﴿١٢٢﴾﴾ التوبة

واته: کاتیک که سوره تیک دانه به زیت له ناو مونا فیکان هه یه نه لیت: ئەم سوره ته که دابه زی کامتان ئیمان تان پی زیادی کرد؟ واته: گالته به ئیمانداران نه کهن، نه وانه ی که باوه پداری راسته قینه ن ئیمان یان زیاد نه کات به دابه زینی سوره تیک و دل یان پی خوشه و موژده نه دهن به یه کتری ﴿١٢١﴾ به لام نه وانه ی که نه خوشی گومان له دل یاندا هه یه له مونا فیکان، به دابه زینی هه سوره تیک نه وان پیسیان زیاد نه کات له سهر پیسیان، گومان و نیفاقیان زیاد ده کات له سهر گومان و نیفاقی پیشتریان که به رده وام بن له سهر نه و نیفاقه به کافری نه مرن ﴿١٢٢﴾

نه ویش کاریگه ری نه و قورئانه یه له سهر خه لکی جا به دوو به شه که یه وه موسولمان و کافر، ئەم قورئانه هاته خوار، هه موو پیغه مبه ران خاوه نی موعجیزه ی تایبه ت بوون، موعجیزه ی سهره کیان هه بوو، محمد ﷺ خاوه نی موعجیزه ی تایبه ت بوو نه ویش ئەم قورئانه یه.

بوخته ی باس هه زره تی محمد ﷺ - یش پیغه مبه ره له رتگای جو بره ئیله وه په یامی بو هاتوو ناوی قورئانه.

په یوه ندی ئایینی ئیسلام به پیغه مبه رانه وه

هه ر ئایینیک هاتوو به یجگه ئایینی ئاسمانی راست که یه ک ئایینه له ئاده مه وه تا محمد سه لامی خوا له هه موو پیغه مبه ران هه ر یه ک داوا کاریه، ته نها له شه ریه تدا جیاواز بوون به گوێره ی قوناغه کانی سه رده م، به لام ئایینی ده سترکد و شیوێتراو ته نها له خوی زیاتر دان به که سی تر دا نانیت، ئایینی ئیسلام به برای خوی داناوو چونکه به ئاراسته ی وه حی په روه رده کراوه.

هاتنی هه ر پیغه مبه ریک ناوی له قورئاندا مه به ستیکی تایبه تی له خو گرتوو، حیکمه ت و زانست و زانیاری تیدا به و نه زموو نیکی زیاتری خستو ته سهر نه زموو نی ئوممه تی محمد ﷺ.

به و تیکه یشتنه قووله وه ته ماشای ژیا نی پیغه مبه ران ده که ین که هاتوو له ناو قورئاندا بو پیغه مبه ر و ئوممه ته که ی.

ئىسلام باسى پىغەمبەرلەر و گەلەكانىيەنى كىردووه، چۆن بوون داواى چىان كىردووه و چۆن چۆنى ھەزىيان بە دىندارى كىردووه، ھەموو پىغەمبەرلەرنى پابىردو داواى موعجىزەى ھەستەكانىيان لى دەكىدن، ھەزىيان لەو ھەبوو كە بىتراو بىستراو دەست لىدراو بۆن كراو ھەست پى كراو بزانىت، لە ئايىنەكاندا شتى بەرجەستەيان ھەبىت.

ئىسلام پىك پىغەمبەرلەر بە داواى بەرجەستەو ھەبىت و بە داواى ئەقلىان بوونەبەو، بۆيە ئەگەر تەماشە بىكەن ھەموو گوتارى قورئان ئەقلىان، جا بۆ قورەيش بىت يان خەلكى بە گشتى.

ئەقلىانەت لە گوتارى قورئانى

پىغەمبەرى خوا كە قورئانى بۆ ھات بە دوو شىو قورئانى بۆ ئاراستە دەكرا لە لايەن خواى پەرورەدگارەو، جۆرىكىان بە ھۆكار بوو، جۆرىكى تر بى ھۆكار كە زۆرىنەى قورئان بى ھۆكار دابەزىو، بەلام بى ھۆكارە كە راستە كەسىك يان پروداوىكى تايەت نەبوو بە ھۆكارى تا دابەزىت، بەلام خودى پەرۋىستەكەى پىغەمبەرى خوا ﷺ كە تىيدا زىاو ھەورەترىن ھۆكار بوو، كە دوايىدا بە دىرئى باسەكەشى دەكەن لە لىكۆلىنەو كە دا دەردەكەوئىت وەلامەكە.

ئەگەر مەوونەبەك وەربىگىر لە قورئاندا خواى گەورە چۆن پەيوەندى نىوان بەندابەتى بە چوارەو ھەمانەو ھەبىت يان بە زىنگەو ھەبەستىتەو خواى گەورە دەفەرموئىت: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنْ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿البقرة﴾

واتە: ئەى خەلكىنە ئىو عىبادەتى ئەو پەرورەدگارەتان بىكەن كە ئىو دروست كىردووه و ئەوانەى پىش ئىو ھىشى دروست كىردووه، بەلكو تەقواى خواى گەورە بىكەن و لى بىرسىن ﴿ئەو خوايەى كە ئەو زەوئەى بۆ ئىو كىردووه بە راخەر و لەسەرى جىگىر بوون، ئەو ئاسمانەشى وەكو سەققىكى پارىزراو بەسەر زەوئەو داناو لەو ئاسمانەشەو بارانتان بۆ ئەبارىتى، بەھۆى ئەو بارانەشەو لە زەوى جۆرەھا بەروبووم و بەرھەمتان بۆ ئەروئىتى و بۆ دەرئەكات، دەى ئىو ھىچ ھاوئەلىك بۆ خواى گەورە، بىر بار مەدەن لە كاتىكدا كە ئىو ئەزانن ئەو كەسانەى كىردووتانن بە شەرىك بۆ خواى گەورە ئەوان ئىو ھىان دروست نەكىردووه و زەوىيان بۆ رانەخستوون و ئاسمانيان بۆ رانەگرتوون و بارانيان بۆ نەباراندوون و پروەك و بەروبووميان لە زەوئەو بۆ دەرئەكىردوون و ئەزانن كە خواى گەورە شەرىكى نىيە ﴿

له گه‌ل ئه‌وه‌ی داوای به‌ندایه‌تیان لێ ده‌کات له‌ رېوبیه‌ت و ئولوهیه‌ت، له‌ هه‌مان کاتدا داوایان لێ ده‌کات که‌ هاوبه‌ش ب‌ریار نه‌ده‌ن، خوای ئه‌وانه‌ی که‌ مردووون و خوای ئه‌وانه‌ش که‌ له‌ ژياندا خوای نه‌وه‌کانی داهاتوو، هه‌ریه‌ک خواجه، ئینجا سه‌رنجی ئه‌قلانی بوونیت پاده‌کیشی به‌لای ژینگه‌ و گه‌ردووندا.

به‌ عیاده‌تیکێ زۆر ئاسان پیت ده‌فه‌رمویت، به‌لام بۆ خه‌لکی خاوه‌ن هۆش و بیر و واته‌یه‌کی پ‌ر زانسته، ئه‌و زه‌ویه‌ی که‌ پ‌رخستوووه‌ وه‌کو فه‌رش واتای ئه‌وه‌ نییه‌ به‌ ته‌نها به‌ سه‌ریدا ب‌رژیت، به‌لکو ئه‌وه‌ پ‌اڤه‌ سه‌ره‌تایه‌که‌یه‌تی، ب‌نه‌رته‌ ئه‌وه‌یه‌ هه‌ر شتیک فه‌رشکرا و‌اتا جیگای ئارامی و پ‌شوودان له‌گه‌لیدا که‌ره‌سته‌ی ژيانی تیدا، که‌ له‌ جیگاکانی تردا ئه‌و ئارامی و جیگای پ‌شووه‌ نابینیت له‌ سه‌ر ئه‌ستیره‌کانی تردا، جیگای هه‌ناسه‌دان و سه‌وزایی و... هتد هه‌موو شتیکێ تیدا فه‌راهم ه‌یناوه‌.

له‌ داوای ئه‌وه‌ ده‌فه‌رمویت: ئاسمان بووته‌ بونیاد، که‌ بونیاد له‌ ئاسمان هه‌بوو ژیانیش له‌سه‌ر زه‌وی پ‌اخرا، ئه‌و دوانه‌ په‌یوه‌ندییه‌کی زۆر گ‌رنگ و ته‌ندروستیان پ‌یکه‌وه‌ هه‌یه‌ که‌ چ‌ترای یه‌ک ئامانجه، جا ج په‌یوه‌ندی به‌ پ‌ۆشنایی، ه‌یزی پ‌اکیشان، گه‌رمی و ساردی، په‌ستانی نزم و به‌رز و هه‌موو ئه‌مانه‌ و زۆری ت‌ریش له‌ توخمه‌ هه‌واو به‌رگه‌ هه‌واکاندا، هه‌مووی سه‌رنج پ‌اکیشانی تۆی م‌روڤه‌ له‌گه‌ل به‌ندایه‌تیدا، به‌لام به‌ گوتاریکی ئه‌قلانی، بۆ ئه‌وه‌ی توانا و ه‌یزی خ‌الق ده‌رده‌خات تا مه‌خلوق ب‌په‌رستیت.

داوای ئه‌م دیمه‌نانه‌ دیمه‌نی گه‌وره‌ی ژیان ده‌خاته‌ پ‌یش چاومان، ئه‌ویش باران و ئاوی سازگار و به‌روبوومی کووشتوکالییه، ئه‌و ئاوه‌ی له‌ ئاسمانه‌وه‌ د‌یت ئاوی ژیانه، خۆ ئه‌گه‌ر هه‌روه‌کو ده‌ریاکان سو‌یر ب‌وایه‌ ئه‌وا سوودی نه‌بوو نه‌ بۆ م‌روڤ نه‌ بۆ گ‌ژ و گیا و دره‌خت و گیاندارانی تر به‌ گشتی، له‌ پ‌وژیکدا دارپ‌ک ٤٠٠ لیتر ئاوی پ‌یویسته، ئه‌گه‌ر زه‌وی ئه‌و ئاوه‌ کۆنه‌کاته‌وه‌ و نه‌پ‌اریژیت له‌ کو‌ی پ‌ووبار، کانیاو چه‌م و ئاوی سازگار سوودی لێ وه‌رب‌گ‌رین ته‌ماشای خ‌اک و ئاو ب‌که، ملیۆنه‌ها جۆر له‌ سه‌وزه و میوه‌ و دانه‌وێله‌ له‌ یه‌ک خ‌اک و ئاو به‌ره‌م د‌یت.

هه‌موو ئه‌مانه‌ی ئاماژه‌مان پ‌یداوه‌ ئایه‌ته‌ که‌وینییه‌کانی قورئان هه‌زاره‌ها نمونه‌ی وای له‌ خ‌وگرتوه‌ بۆ وه‌رزش پ‌یکردنی ئه‌قل و بیر و ه‌یزی م‌روڤایه‌تی، ب‌یجگه‌ ئه‌قلانی بوونه‌که‌ خودی باسه‌کان ئ‌عجاز و موع‌ج‌زه‌ن له‌ ناو کۆمه‌لگه‌یه‌کی ئه‌و دوورگه‌ عه‌ره‌بیه‌ که‌ سالانی خ‌و‌یان ناوانوه‌ به‌ جاهیلی، قورئانیک د‌یت گوتاره‌که‌ی (١٠٠٪) ئه‌قلانییه، داوای به‌ ئه‌قلانی بوونی کۆمه‌لگه‌که‌ش ده‌کات له‌ پ‌یگای قورئان و پ‌یغه‌مبه‌ر و ئایینه‌که‌، خۆ عه‌ره‌ب نه‌یده‌زانی تیۆری بیگ بانگ چیه‌، به‌لام کاتیک که‌ قورئان باسی تیۆری بیگ بانگی ده‌کرد بۆ ئه‌ع‌رابیه‌ک وشه‌ قورئانییه‌که‌ کاریگه‌ری هه‌بوو تا خودی تیۆره‌که‌ی بۆ من که‌ عه‌ره‌بی زانم و عه‌جه‌م باسی تیۆری (بیگ بانگ) گ‌رنگه‌، خوای گه‌وره‌ که‌ قورئانی دابه‌زاند پ‌یک باسی ئه‌و تیۆره‌ زانسته‌یه‌ که‌ سالانی

۶۰ دۆزراوھتەوھە ياخود بووھ بەزانست، زاتی پاکی ۱۴۴۰ سأل پيش ئيتستا ئاماژەي پيدراوھ بۆ پيغەمبەر و ئوممەتەكەي دەفەرمويت: ﴿أَوَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ ﴿الأنبياء﴾

واتە: ئايا كافران نابينن و بير ناكەنەوھە كە ئاسمانەكان و زەوى لەسەرەتادا يەك پارچەيەك بوونە پاشان خواي گەورە ليكي جيا كردونەتەوھە و واى لە ئاسمان كردووھ باران ببارييت و واى لە زەوى كردووھ پرووھك پروييت كە پيشتر وا نەبوونە، لە ئاويش ھەموو شتيكمان زيندووھ كردووھ و دروست كردووھ وەكو ئاژەلەكان و پرووھكەكان، وە ئاو ھۆكاري ژيانى ھەموو زيندەوھريكە ئەي ئيت بۆ ئيمان ناھيئن بە خواي گەورە ﴿۱۷﴾

ياخود دەفەرمويت: ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ ﴿الذاريات﴾

واتە: ئاسمانيشمان دروست كردووھ بەھيزو توانا، (أيد) جياوازە لە (يد)، (يد) واتە: دەست (أيد) واتە: بەھيز، ئيمە بەردەوام فراواني ئەكەينەوھە و تواناي فراوان كردنەوھمان ھەيە و بەرزمان كردۆتەوھە و بەبى كۆلەكە رامانگرتووھ ﴿۱۷﴾

ئەم دوو نموونە زانستيه پوختە ھەموو عەرەب بە ھاوھلانيشەوھ نەيانكردۆتەوھ تيوريكي زانستى گەردووني، بەلكو تيگەيشتنيان بۆ بابەتەكە ئەوھندە قوول بووھ لە پروي زمانەوانيهوھ خەلقى ئەم گەردوونەيان پى ناسيوھ، بەلام بن گومان زمانەكەي كاريگەرييەكەي بۆ دروست كردوون، بۆ زانايەك و كەسيكي ئەكاديمي لە زانكو لە ئيتستادا بۆ ئەو خودي زمانەكە نيبە كە چيزي لي وەرناگري و سەرنام نابيت پى، بەلكو سەرسامە بە تيورە زانستيهكە كە ھەمووي لە سەدەكاني رابردوودا دۆزراونەتەوھ، كەواتە محمد ﷺ ئەمانەي چۆن زاني؟ وەلامەكە ئاسانە لەبەر ئەوھي پيغەمبەرە.

پيغەمبەر ئادەم (ﷺ) پەيوھندي بە محمد ﷺ پيغەمبەرەوھ

باسي ژيانى ئادەم و پرووداوھكاني بۆ پيغەمبەري ئازيز و كۆمەلگەكەي و پاشان پروونكردنەوھي نەھينيەكاني ناوي زۆر جياوازترە لەوھي كە بانگەوازي كلاسيكي زۆر بە سادە و ساكاري باسي دەكەن، ھيچي سەرچاوھكەي خودي ئيسلام نيبە وەريانگرتووھ، بەلكو گوتاري تەوراتي و ئەھلي كيتابە كە بۆ ئوممەتي ئيسلامى باس دەكەن، ھەلبەت زۆرينەي بانگخوازەكان لە كۆن و نويدا بەو شيوھ و سەردە ميژوويه باسي دەكەن، كۆمەليكي زۆر كەميش ھەن كە بە گوڤرەي واقعي راست و دروستي ژيانى پيغەمبەري خوا ﷺ باسي پرووداوي دروست بووني مرووف و خودي پيغەمبەرايەتي ئادەم، پيش باسي ئەم ميژووھ ھۆكار باس ناكريت كە

ئیمه ی مروّف کارمان چیه به سهر دروست بوونی ئادهم و حهواء، بگره زور خورافیاتی و بن مانا باس کراوه که وای لڻ هاتووو کۆمه لیک خه لکی لاو و پوښنفکر نه که به ئه فسانه ی ده زانن، به لکو زور به ساده و ساکار ته ماشای ده کهن، هیچ تام و بوئی مه عریفی تیدا نابینن. هوکاره که ی ئه وه به له بنه پره ته وه باسه که نه کراوه چیه و بوچی پرووداوی ژیاڻی ئه م پیغه مبه ره ئازیزه بو محمد ﷺ کراوه، له کۆمه لکه یه کی جاهیلی که زور جاهیل بوون، پاشان چ سوودیکی هه به بو ژیاڻی ئه مرۆی گه لان؟

باسکردنی ژیاڻی ئادهم به و ساده یی و ساکارییه ی که مامۆستا و گه نجه کانی ئه مرۆ لئی تیگه یشتوون، له چه ند کتییکی میژووی کۆن تپه پریان نه کردوو، باسی ئادهم (ﷺ) به واتای دروست بوونی یه که م بنه مای شارستانی له ږیگای هیزی زانست و دین به واتای خوا په رستی و مه نه هج و دامه زرانندی کۆمه ل و کۆمه لکه، ږیکه ستنی خیزان و خسته نه وه ی نه وه، به واتای کۆمه لکه ئه وه ش سن کوچکه ی پیکهاته ی شارستانیته.

بوچی باسی ئادهم (ﷺ) کراوه بو محمد ﷺ

ژیاڻی هه ر پیغه مبه ریک په یوه ندی راسته وخۆی هه به به ژیاڻی پیغه مبه ر محمد ﷺ و کۆمه لکه و ئوممه ته که ی تا ږوژی قیامهت، هه روا پروداو و میژوویه کی چیرۆکنامیز نییه، به لکو بو په ند وه رگرته. نه گه رچی به شیک له پروداوه کانی په ند و وانه ئامیزه، به لکو له راستیدا زور له وه قوولتره بونیادی له سهر ده کریت له هه موو کات سه رده میک دا، ئاواتی هه لسانه وه و شوړش و راپه رینه.

عه ره بی جاهیلی له نه سه بدا زیره ک بوون، هه موو عه ره ب خۆی ده که یانده وه ئیبراهیم له ږیگای ئیسماعیلی کوریه وه سه لامی خوا له هه ردووکیان بیت، ئه مه ش بو عه ره به خوینده واره کان بوو که نزیک بوون له شارستانیته ته کانی عه جه م و ږوم، ده یان خوینده وه بو ئه وه ی خاوه نی که ره سته ی شیعی بن.

ناوی ئادهم و حه و و کورانی له قابیل و هابیل و ئیدریس و شیث، له م ناوانه له ناو عه ره بدا بوونی نه بوو، دوا ی هاتنی ئیسلام پیغه مبه ری خوا ﷺ وشه ی به نی ئادهمی به کاره یتا، له ناوی عه ره بدا ناوی ئادهم یان ئیدریس یا خود شیث... هتد بوونی نه بووه، چونکه نه یانده زانی کین.

که باسی ئادهم هات له شاری مه که عه ره ب هیچی له باره وه نه ده زانی له ته ورات دا باسیکی هه زه رته ی ئادهم هاتوو، که زور جیاوازتره له باسی ئادهمی قورئان که بو پیغه مبه ر هاتوو، دواتر له باسه که ماندا زیاتر پروون ده بیته وه که جیاوازییه که چیه.

گهپانهوه بو ژيانى پيغه مبهري خوا ﷺ بو نهوهى بزانيه هوكاره سه ره كيه كهى چيه كه ناوى ئادهه و خيژانى و مندا له كانى له قورئاندا هاتوه و عه ره بى جاهيلى چ سوودىكى لى وه رده گرن؟!

باسه كه به وردى و به قوولى و به دريژى:

عه ره ب خاوه نى هيج كيانيك و سيسته ميك نه بووه، نه له پرووى سياسى، كومه لايه تى، ئابوو رييه وه، ته نانه ت پيش هاتنى ئيسلام خاوه نى زمانىكى عه ره بى يه كگرتوو نه بوون، به لكو زمانى زور جياوازيان هه بوو، له زاراوه و ناوچه ش ده رچوو بوو، هه روه كو نه مرؤ هه رگيز عه ره بيكى عيراقى ناتوانيت له عه ره بيكى جه زائيرى و مه غريبى باش تيبكات.⁴⁶

واتا له نيوه دوورگه ي عه ره بيدا زوربه ي ناوچه كان زمانيان جياواز بوو، هه رچه نده نه مه ديارده يه كى ئاسايه له گه ل هه موو زمانه كانى دنيا دا پروو نه دات نه گه ر ناوچه كانيان به ر بلاو بيت، عه ره بيش ناوچه كانيان زور به ر بلاو بوو، قورئان هاتوه، به زمانى قوره يش هاتوه هه ر قورئانيش واى كرد له زمانى قوره يش به سه ر هه موو زاراوه كانى تر دا زال بيت.

له راستيدا بوونى زمانه كانى تر يان زاراوه جياوازيه عه ره به كانى تر هيجى نه ماوه، مه گه ر له ته فسير يا خود ياداشتىك له كتيبه كاندا نوو سربايتته وه، هه روه ها عورف و دابونه ريتى عه شيره تىكى عه ره بى زور جياوازر بوو له دابونه ريت و كلتورى عه شيره تىكى عه ره ب، نه و جياوازيانه ش جياوازي ده خسته نتوانى عه ره ب تا يه كبوون و ته بابى بوونيان، عه ره ب خاوه نى هيج ئاكار و په وشتىكى كومه لايه تى يه كگرتوو نه بوون، بو نمونه له پرووى هاوسه رگيري وه، جوړه ها هاوسه رگيرى جياوازيان هه بوو كه لاي هه نديك هوژ جوړيكيان زور په سه ند بوو لاي هوژه كانى تر زور نه نگى و شه رم بوو، لاي هه نديكيان وه كو پيروزي ته ماشا ده كرا، لاي هه نديكى تر به چاوى سووك!

نمونه ي هاوسه رگيرى (الاستبضاع): پياويك ژنه كهى خو ي ده نارد بولاى سه روك عه شيره تىك يان به گزاده يه ك تا نه وهى باش و وه چه ي باش بخاته وه، به لكو مندا لىكى نه جيب و خانه دان بخاته وه، خودى بى رو كه كه له جووت بوونى نه سه په وه وه رگيرابوو!

يان هاوسه رگيرى به كومه ل پياوان ده چوونه لاي ژتىك تا مندا لى ده بوو، مندا له كهى له دا يك ده بوو له كام پياو بجوايه ده بووه ژنى هه ميشه يى و مندا له كه له نه سه بى نه وه ژمار ده كرا!

46- دكتور جهواد عه لى له كتيبى ميژووى عه ره ب پيش ئيسلام به رگى 4 ل 270، باسى ده كات كه عه ره ب خاوه نى زمانىكى يه كگرتوو نه بوون.

ھەرۈھە لە بواری میرات دا جۆرھەا كلتورى ناپەسەند و ناتەندروستی ھەبوو، ئموونەى عەشیرەتى وا ھەبوو ھاوپىتى باش و دىسۆز ئەبووھە طەرەفى میراتگرى، بەلام ھاوسەرەكەى میراتى نەدەگرت. جارى واش ھەبوو لە ھەموو مندالەكانى زیاترى دەبرد، ھەرچەندە زۆرجار تەنھا ئافرەت لە ھاوسەرەكەى میراتى دەگرت، وەكو ئافرەتانى بەناو بانگى عەرەب، وەكو خەدیجە كچی خوەیلىد، لە زۆر جىگای تردا كچەكانیان زىندە بەچال دەکرد، لە ھەندىك جىگادا طەلاقدان واتای كوشتن بوو، واتا فەرمانى لەسیدارەدان بوو، لە ناو ھەندى عەشیرەتى تردا طەلاق جۆرى تايبەتى ھەبوو، ئەگەر پیاویك ژنەكەى طەلاق بدات بۆ ھاوسەرگىرى تر، دەبىت ھاوسەرى یەكەمى پازىبىت! جۆرى طەلاقى تر دووركەوتنەوھى پیاو بوو لە ھاوسەرەكەى بۆ ماوھى دوو سالى يان زیاتر!

سزاكان و یاسا و عورفەكان زۆر جیاواز بوون، زۆرجار یەك تاوان جۆرھەا سزای ھەبوو بە گوێرەى عەشیرەتەكان دەگوێرا، لەسەر پەراندن بە شمشىر، لە خاچدان، پەجم بە بەرد و ھەلواسىن تا خنكاندن...ھتد، ئەمانەش ھەموو ئەوھە ئاشكرا دەكەن كە دەسەلاتى سیاسى یەكگرتوو نەبوو لە ناو عەرەبا، ھىچ ناوھند و سەنتەرىكى یەكگرتووى بریاردان نەبوو ھەموو جیاواز و پەرش و بلاو بوون، جاروبار دەولەتى بچووك سەرى ھەلئەدا وەكو دەولەتى (كىندە).

47

ئەم دەولەتە بچووكانە زیاتر خۆى پاراستبوو لە پىگای عەشیرەتە گەورەكانەوھە، بەلام ھاوپەیمانى دوو عەشیرەتى ترى گەورە ئەویان لە ناو دەبرد، ھەریەكە لەو عەشیرەت و ھۆزە بە دواى فراوانى قەلەم پەویاندا بوون. مەملەكەتە بچووكەكان خۆیان ناوانبوو دەولەت و پادشاى ھەموو سەرۆك عەشیرەت بوون، تەنھەت شارستانیان نەبوو، تەنھا خاوەنى جىگایەكى تايبەت بوون بۆ لەوھەراندنى ئاژەلى عەشیرەكە و ناوى دەخۆى نابوو پادشا، تەنھا وەكو شەرەف و ئىمتىيازىك بۆ عەشیرەتەكەى، سەرچاوەى باوەرپىكرای ئىنسكلۆپىدىاى جیھانى باسى لەوھە كردووھە كە جەنگى ھۆزەكان ماوھى سالانىكى دوورودرێژى خایاندووھە بگرە چۆتە سەدە جەنگەكانیان، جەنگەكانىشیان لەسەر پارچەى شىعرى ھەجوو بووھە یان لە سەر دزىنى ئەسپىك بووھە، یاخود لە نىوان خودى سەرۆك عەشیرەتەكاندا بووھە.

ئەمە بارى سیاسى و كۆمەلایەتى عەرەب بوو، لە پرووى ئایىنەوھە ھەموویان بت پەرسەت بوون، لە راستیدا دەبوو ئایىنەكەیان ھۆكارى كۆكردنەوھە وىكە رىزىیان بوايە، بەلام پىك پىچەوانەكەى، بووھە ھۆكارى زیاتر پارچە پارچەى ئەو نەتەوھە بوو بە گشتى.

عەرەب خاوەنى زۆرىك لە بتى جۆراو جۆر بوو كە خۆى ئەدا لە (۳۶۰) بت، ئەگەرچى ھەموو لە ناو شارى مەككە و دەوروپشتى دا بوو، بەلام مروڤى جاھىلى ئەو سەردەمە ھەموو

ئهو بتانه ي دهپهرست، بهلكو ههر هۆز و عهشيره ته خاوهني بتي تايبه تي خۆي بوو يان كۆمهليك له بتهكان تايهت بوون به هۆزايك. عهره ب خاوهني مه رجه عيهه تي بته رستيش نه بوو، جياواز بوون له په رستني بته كاندا، خۆريان ده په رست بو ئه وه ي له قيامهت سووديان پي بگه به نيته، عهره ب به هيچ شيوه به ك برواي به زيندووو بوونه وه نه بوو، بهلكو ئهم بتانه پيرو بوون، هه نديك له عهره ب پتيان وابوو كه بته كان رۆحي فريشته يان چۆته ناو، ئه پهرستن تا له خوايان نزيك بكاته وه، پاشان به خت و چانسيكي باشيان هه بيت له دنيا دا، جا چ له پرووي بازرگاني بيت يان ئاژه لداري، يان پاراستني مال و خيزان و سهروهت و سامان. ئهو بتانه (لات و مه نات و هوبه ل) كه په يوه ندي راسته وخۆي هه بوو به قورپه يشه وه، پانتاييه كي زۆري گرتوو له پرووي بيروباوه رپه وه له ناو عهره بدا، واتا زۆر جار گه وره ي هۆز و عهشيره ته كان قورسايي زۆريان ئه دايه بته كان بو په رستن.

كه واته هيچ هۆكار و كرداريكي وانه بوو كه خودي بته كانيشيان كۆيان بكه نه وه، بهلكو زياتر جياوازي و پارچه پارچه ي خستبووه تنيوانيان.

ههر بتيك له و بتانه زياتر و زياتر گۆشه گيري ئه دايه عهشيرهت و هۆزه كان، عهره ب بروايان به خوايه ك هه بوو كه خالقه و رازقه له ئاسمان، ئهمه ش به شيكي ئاييني حه نه في بوو له ناويدا مابوه وه، به لام قورئان ده فهرمويت. بۆيه بته كانيان ده په رست تا له خوا نزيكيان بكاته وه، كه واته پارچه پارچه يي له ناو عهره بدا هاوبه ش بووه له ناو هه موو هۆزه كاندا و عهره ب هاوده نگ بوون له سه ر پارچه پارچه ي.

مروقي جاهيلي له سه ر ئهو ره وش و واقيعه ي كه ئاماژه مان پيدا خه لتيكي ته پوتۆز بوون به گۆشت خوين، خاوهني هيچ ئامانجيك نه بوون و نه يانده زاني بۆچيش ده مرن، خاوهني ديد و بۆچوونتيكي پروون نه بوون بو ژيان، ئهم دابران و پارچه پارچه ييه واي كردبوو تووشي سه ر لي شيواوي و نه هامة تي كويري ژياني كردبوون، خاوهني بيروباوه رپيكي پروون نه بوون، نه شيانده زاني بۆچي خوا ده په رستن، ته نها كۆمه ليك بيركرده وه ي مندالانه و سه ره تايي بووه لايان، له چوارچيوه ي دۆلابي هۆزه كه ياندا بوون، له و چوارچيوه يه ده رنه ده چوون، هه ستيان به وه نه ده كرد كه له ده ره وه ي ئهو دۆلاب و سندووقه جيهانتيكي زۆر فراوانتر هه يه ته ماشاي ژيان و گه ردونيان له هۆزه كه يانه وه ده كرد، كورت و پوخت زۆر ته مبه ل بوون له بيركرده وه، بگه ر تاقه تي بيركرده ويان نه بوو چونكه له سندووقيكدا ده ژيان هه موو وردو درشتي ئهو حا له ته ده روونييه بوو له پرووي سياسي، ئاييني و ئابووري... هه ت تيدا ده ژيان، زۆر داماو بوون له پرووي ئامانج و ده ستنيشانكردي ئامانج، ده سه وسانى ته واو بوون. هه رگيز نه يانده زاني بروا به وه بكه ن كه مه به ست و ئامانجيك هه يه له ژيان و له پشتي ژيانه وه، هه موو شتيك ته پوتۆز بوو له و بيابانه دا كۆتايي ده هات، هه موو هۆكاري ئه وانه باس مان كرد، ده گه رپته وه بو ئه وه ي هه چيان له باره ي رووداوي دروست بووني مروف و كاري مروف و ئامانجي مروف نه بوو.

سهره تا دهركه وتنى ئامانجه كه له ئادهم دا

هۆكاري سهره كي جه هاله تي عهره ب ده گهر پته وه بۆ ئه وهى نه يانده زانى سهره تاى دروست بوونى مرۆف و ناساندنى يه كه م مرۆفى ناسراو له سهرزه وي كه ئادهم-ه كاري چى بووه، بۆچى هاتوو، پيغه مبه ر بووه بۆ كي؟

سه يد قطب ده لتي: "قوناغيك له قوناغه كانى سهرده م و كوتايى هاتييت"، به لكو له گه ل هه موو سهرده ميكداهه كو هيلى راست ده روات، ئه گه ر بلين هيلى جاهيلى ريگا ده برتي له گه ل ريگاي ته وحيد و خواناسيدا به ته رتيبي تا رۆژى قيامه ت.

له سهره تاى دروستبوونى هه نديك له به كانيان لا وو، به خورافى وته ي به تال، له وه زياتر هيچيان له باره ي دروستبوونى گهردوون و زه وي و مرۆفيان به هيچ شيوه يه ك نه ده زانى.

به دلنياه وه نه زانى بواره كانى دروست بوونى گهردوون و زه وي به واتا زيان و دروستبوونى مرۆف ئه و پيروباوه ره جاهيلى و نه زانيه پيچه وانه ده كاته وه، هه ميشه رووداوى به ديها تى (خلق) له گه ل هه موو ئاينيكى ئاسمانى ياخود به ته رستى ريده كات، رووداو و گيرانه وه ي ميژووى به ديها تى هه روا باسيكى ساكار و ساده نيه، به لكو ديد و تيروانين هه موو ئاينه كان و دنيا بينيان ده رده خات، جا هه ريه كه ديد و تيروانينى ئه رينى و نه رينى له گوڤانكراوى ناو ئاينه كان.

نه بوونى زانيارى له سه ر به ديها تى گهردوون، زيان و مرۆف له جاهيله يه ته، ئه وه ي پيچه وانه كرده وه، كه مرۆف هيچ تيروانينيكى نيه به نه فسى مرۆف و جيها نى چوار ده وري.

كه واته له نه بوونى زانيارى و زانست له سه ر به ديها تى و بى ئامانج و مه به ست له زياندا دروست ده بيت، بگه ر بىرو باوه رى جاهيلى دروست ده بيت و هيچ هيواى به زيان نابيت، ئه ويش له نه بوونى ئامانجا رووئه دات.

ئه توانين بلين: هه موو شارستانيه تيك كه بونىاد نراوه، ئه گه ر جيها نيينى به ديها تى له گه ل نه بووييت له گهردوون و زيان و مرۆف ئه وا نه يتوانيوه ببته زيار و شارستانيه ت، جا له شارستانيه تى بابل-ه وه بىگه ر پيش (٨٠٠٠) سال به ر له ئيستادا، شارستانيه تى رۆژئاواى ئه مپرو كه سه رمايه دارى هه روا به ئاسانى و بى مه به ست و ئامانج نيه، تيورى داروينى، فرويدى و نيچه يى به به رز و زيندوو له رۆژئاوا دا پاگيرا وه، چونكه بونىادى زيان و شارستانى خو يانيان له سه ر بينا كرده وه، له رابردوودا شارستانيه تى ئىسلامى و رابردووتريش پۆم و فيرعه ونه كان و فارسه كان، بنه رته ي جيها نيينى به ديها تيان هه بوو.

گه رانه وه بۆ قولایی باسه که مان، مروڤی جاهیلی له باری به دیهاته وه نه زانیوه، هه ر بۆیه په نای بردووه بۆ په رستنی بت و داروبه ردی رهق و بیگیان.

مروڤی جاهیلی بیابانیکی خۆل بووه له خۆله وه بۆته وه به خۆل، نه بووه به مروڤیکی قور تا بیته باخوباخات و دنیا ئاوه دان بکاته وه، به لکو هه ر خۆل بووه له سه حرا و بیاباندا ون بووه.

مانای وانیه سه حرا خراپه، نا؛ به لکو له خودی سه حرا و بیابانی دوورودریژ ده یان وزه ی به هیزی کاره بای و ته وه ری لئ وه رده گیریت، به لام مه به ستمان له خه لکی جاهیلییه که وه کو خۆل وان و با به ئاره زووی خۆی له کو ی بیه ویت به خۆلی سه حرا گرد دروست ده کات، به لام ئەم بیابان و سه حرایه ئەگه ر له (زه ره) دا وه کو خانه یه ک قسه مان له سه ری کرد و چاکسازیمان تیدا، ده بیت به باشتین خۆل و قور که وزه و توانا و هیزی زۆر سه رسوره ی نه ری لیدروست ده بیت. ئەمه ی باسمان کرد چیرۆکی مروڤی جاهیل به ره و مروڤی ئیسلام و قورئان که پیغه مبه ر محمد ﷺ -یان بۆ هات له خۆل و له وه بوونه وزه ی نه وه وی و پاشه پرۆژی نه وه ویه که نه ک ئاسن، به لکو پۆلا ده رده چیت!

بیروباوه ری یه کتاپه رستی

پاشان بیروباوه ری یه کتاپه رستی هات له لایه ن محمد ﷺ -وه، هه موو ئەو پارچه پارچه و په رش و بلاوییه ی نه هیش، وای کرد که هه موو شتیک له ژایانی مروڤی ئیمانداردا یان له مروڤی نویدا به یه ک ریگادا بروات، یه ک ئاراسته بگرن، گه رده نکه چ بن بۆ یه ک سیسته م. پیش هه موو ئەمانه ش یه ک خوا به رستن که گرنگترین هوکاری یه کبوون و یه کگرتنه، ئەو خواجه ی سه رچاوه ی ته شریع و یاسا و رتسایه سه رچاوه ی هه موو شتیکه خوای به خشنده یه و پیوستی به هیچ نییه، سه رچاوه ی هه موو هه لال و هه رامیکه و نه وه ی راسته له زاتی به رزییه وه سه رچاوه ی گرتووه، ئەوه هه له یه زاتی به رزی ریگری لئ کردووه.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ئەم خواجه ی پئ ناساندن له جیاتی ۳۶۰ بته که، هه رچی کلتوری خراپ و عورف و دابونه ریتی خورافی خراپه وه لانراوه، خوای تاک و ته نها خرایه جیگای بۆ په رستن که پیوستی به زه مه ن و سه رده م و کات و شوین نییه، تا مروڤ به رستیت هه میسه ئاگاداره و ئەو زاته و ناخه ویت، له ناو قولای بیابان ئەم ته وحیده کۆله کی پشتی مروڤی نو ی بوو. واتا ئیماندار دوور له مروڤی جاهیلی که دید و تیروانینیکی یه ک ئاراسته بووه، خوای په روه ردار و هه ریگرت، چونکه شه ریک و هاوبه شدانان هه میسه جیگای و ئیرانکاری بووه له میژووی مروڤایه تییه وه.

ئه گهر ته ماشای قورئان بکهیت له میژووی دابه زینی بۆ پیغه مبه ر سَلَامٌ عَلَیْهِ دژی شیرک و هاوبه شدانان بووه، که هاوبه شدانان هوکاری سه ره کی له ناو چوونی گه لان و شارستانیه تییه کان بووه.

هه موو خالی هاوبه شی گه له له ناو چووه کان که قورئان باسی کردووه، هه موو نه بوونی یه کتاپه رستی و هاوبه ش و شه ریک دانان بۆ خوا بووه.

شه ریک بۆ خوا دانان ته نها له بت په رستیدا نییه، به لکو له دانانی یاسا و شه ریه ت دانانی مروّفه کاندایه که له جیاتی حوکمی خوا به کاری ده هینن، بروابوون به طاغوته کان و زیندووو کردنه وهی ئایینی تر وه کو ئایینی ئیسلام به ناوی ئه وهی که هاوشیوهی ئایینی ئیسلامه، هه موو ئهم شه ریک دانانه وه کو گێژه لۆکه یه ک یان کونه په شه کانی ئاسمان وایه که ورده ورده گه وره ده بیت و له پر هه رچی ده سته کوه ت قوتی ئه دات، له ناو چوونی گه لانی رابردوو هه مان شیوهی کونه په شه کانه (Blakhole) (ثقب).

ئه گهر ته ماشای سوره تی (العنکبوت) بکهین زوړیک له و ئه زموونانه ی تیدا به رجه سته ده بیت:

۱. گه لی (نوح): خوی په روه ردگار ده فه رمویت: ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ العنکبوت

واته: به دنیایی ئیمه (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) - مان بۆ لای قه ومه که ی نارد، هه زار سال په نجا که م، واته: نو سه د و په نجا سال له ناویان مایه وه و ده وه و بانگه وازی ئه کرد به شه و و روژ و به نه ئینی و ناشکرا و به تاک و کو مه ل، ته نها پیغه مبه رایه تییه که ی نو سه د و په نجا سال بووه نه ک هه موو ته مه نی، دوی ئه وه ی که باوه ریان نه هینا زیرانه که هات و خوی گه وره بر دیانیه وه و له ناوی بردن، ئه وان سته میان له خو یان کرد به وه ی که ئیمانیان نه هینا⁴⁸

۲. گه لی ئیبراهیم: خوی په روه ردگار ده فه رمویت: ﴿وَابْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَنًا وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ إِنَّ إِلَهَهُ تَرْجِعُونَ﴾ العنکبوت

⁴⁸ - له باسی رووداوه کانی ژیا نی حه زره تی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) دا ئاماژه مان داوه به ژیا نی و شیوازی حساب کردنه که ی به روژ ژمی ری ئه و زمه نه.

واتە: ئىبراھىم (ﷺ) - يىش كاتتىك كە بە قەومەكەى خۆى فەرموو: بە تاك و تەنھا خوا بېرەستىن و شەرىكى بۆ دامەنىن و تەقواى خواى گەورە بكەن. ئەمە خىرى دونىاو قىامەتى ئىئوھى تىدايەو باشترە لەوھى كە شەرىك بۆ خوا بېرىار بەدن ئەگەر ئىئوھ زانىارىتان ھەيە ۋ ئىئوھ جگە لە خواى گەورە تەنھا كۆمەلىك بت و پەيكەر ئەپەرستىن كە خۆتان ھەلتان كۆلىوھ و تاشىوتانە و دروستتان كەردووە و ناوتان لىتان، ئەمانە ھىچيان خوا نىن و درۆيەو درۆتان ھەلبەستووە، بە دۇنيايى ئەوانەى كە ئىئوھ جگە لە خواى گەورە ئەيانپەرستىن مولكى پزقى ئىئوھيان بەدەست نىھ و ناتوانن پزق و پزۇيتان بەدن، ئىئوھ بە تاك و تەنھا داواى پزق و پزۇى لە خواى گەورە بكەن چونكە بە تاك و تەنھا پزق و پزۇى بەدەست خواى گەورەيە، بە تاك و تەنھا عىبادەتى خواى گەورە بكەن شوكرانە بۇزىرى خواى گەورە بكەن گەرانەوھەشتان لە پزۇى قىامەتدا ھەر بۆ لای خواى گەورەيە ۋ

۳. گەلى لوط: خواى پەرورەردگار دەفەرەمۆيت: ﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ إِنَّكُمْ لَأَنفُسٌ مِّنْ سَبَقِكُمْ بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ﴾ العنكبوت

واتە: لوط (ﷺ) - يىش كاتتىك كە بە قەومەكەى خۆى وت: ئىئوھ بەدەرەوشتى ئەكەن، بە شىوازىك كە ھىچ كەسىك لە جىھاندا پىش ئىئوھ ئەو كەردەوھ خراپەى نەكەردووە كە نىربازىيە، سەرەپاى ئەوھى كە كافەر بوون بە خواى گەورە و پىغەمبەرەكەيان بە درۆ زانى، نىربازىشيان دەكرد ۋ

۴. گەلى مەدەيەن: خواى پەرورەردگار دەفەرەمۆيت: ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يٰقَوْمُ أَعْبُدُوا اللَّهَ وَأَرْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ وَلَا تَعْتُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ العنكبوت

واتە: بۆ لای خەلكى (مەدەيەن) يىش شوعەيب پىغەمبەر (ﷺ) - مان نارد كە لە ھۆزو عەشپەرەتى خۆيان بوو وتى: ئەى قەومى خۆم عىبادەتى خواى گەورە بكەن بە تاك و تەنھا، باوھەرتان بە پزۇى دوايى ھەبىت و لە ترسناكى ئەو پزۇرە بترسن لەسەر زەويدا ئاشووب مەگىرن، سەرەپاى كوفر كەردنيان بە خواى گەورە و بەدرۆزانيى پىغەمبەرەكەيان لە كىشانە و پىوانەدا فەلىيان دەكرد، چەتەيى و پىگرييان دەكرد ۋ

۵. گەلى عاد و ئەمود: خواى پەرورەردگار دەفەرەمۆيت: ﴿رَعَادًا وَثُمُودًا وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِّنْ مَّسْكِنِهِمْ وَرَزَيْنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾ العنكبوت

واته: قهومی عادو ئه مودیش خوای گه وره له ناوی بردن، قهومی (عاد) له (ئه حقاف) نیشته جی بوون له نزیك (هه زره مهوت) له (یه مهن)، قهومی (ئه مود) یش له (حیجر) له نزیك (وادى القری) نیشته جی بوون، که عهره ب شوئینان ده زانی و ئاشنا بوون پی، به دنیایی بۆتان ده رکهوت له شوین و ماله کانیندا که چۆن خوای گه وره له ناوی بردوون. شهیتان کرده وه خراپه کانی بۆ رازاندنه وه له کوفر و شه ریکدانان و خراپه کاری پێگریان بوو له پێگای راست و موسلمان بوونیان، شته کانیشیان ئه بیینی به لām سوودی پێ نه گه یاندن ﴿٣٥﴾

٧. دار و دهسته ی فرعه ون: خوای په روه ردار ده فره رموئیت: ﴿وَقَرُّوْنَ وَفِرْعَوْنَ وَهَمَّانَ وَلَقَدْ جَاءَهُمْ مُّوسَىٰ بِآلْبَيْتَيْنِ فَاَسْتَكْبَرُوا فِي الْاَرْضِ وَمَا كَانُوا سَابِقِيْنَ ﴿٣٦﴾﴾ العنكبوت

واته: (قارون) به و هه موو سه روهت و سامانه زۆره یه وه و فیرعه ون به و هه موو ده سه لات و سه رباره زۆره یه وه و (هامان) یش که وه زیرو پاویژکاری فیرعه ون بوو خوای گه وره هه مووی له ناو بردن، به دنیایی (موسا علیه السلام) به به لگه ی پروون و ئاشکراو موعجیزه وه هات بۆ ناویان، به لām ئه وان خۆیان به گه وره زانی له سه ر زه ویدا و عیاده تی خویان نه کرد، ئه مانیش پیش ئیمه نه که وتن و پزگاریان نه بوو له سزای خوای گه وره ﴿٣٦﴾

هه موو باسی یه کتاپه رستیه که ش له گفتوگۆی نتوان ئیبراهیم و گه له کهیدا پروون ده بیته وه، خوای گه وره ده فره رموئیت: ﴿وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُمْ مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَنُكُمُ النَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾﴾ العنكبوت

واته: ئیبراهیم (علیه السلام) سه رزه نشتی قه ومه که ی خۆی کرد و فره مووی: ئیوه ئه و بتانه تان جگه له خوای گه وره داناه و ئه یان په رستن ته نها بۆ ئه وه تانه له دنیا کۆبینه وه له سه ر په رستنی و خۆشه وستی بخاته نتوان تانه وه، به لām له پوژی قیامهت هه ندیکتان کوفر به هه ندیک ترتان ئه کهن و به رائهت له یه کتری ئه کهن هه ندیکتان نه فرهت له هه ندیک ترتان ئه کهن، شوینی مانه وه ی هه میشه یی ئیوه ئاگری دۆزه خه، هه یج که سیکیش نییه که سه رتان بخات و پزگارتان بکات له و ئاگره ﴿٣٧﴾

ئه گه ر رووداوی به دیهاتن هۆکاریکی سه ره کی بیت بۆ یه کبوونی خه لکی، ئه و ته وحید به ردی بناغه ی ئه و یه کبوونه یه و بی ته وحید هه یج بونیادیک بینا نا کریت، به م شیوه یه کۆمه لگه یه کی نوێ هاته ئاراهه، خواناس و خوا په رست، له کۆمه لگه ی جاهیلی ناچیت و جیاوازی هۆزگه رای نییه، یه کگرتووی ته واون، بگره یه ک جه ستهن، به لām یه کبوونی یاخود هه یزی

یه کتاپه رستی له تاکه که سییه وه بروات بۆ کۆمه لگه، کۆمه لگهی له سهر بونیاد بنیّت ئهوا به رهو ئاسۆیه کی گرنگ تر ههنگاو ده نیّت ئه ویش ئوممه ته.

ئهم به ردی بناغه یه وتمان یه کتاپه رستییه، به لام هوکاری سهره کی و خو سه پینه و سهره کی رووداو هه واله کانی به دیه پنهانی گهردوون و ژیان و مروّقه.

وه حی بۆ محمد پیغه مبه ر ﷺ له سهر دروستبوونی مروّق

له قورئاندا که رووداوی دروستبوونی مروّق باس ده کات بۆ پیغه مبه ر ﷺ هاوشیوهی نییه له ئایینه کانی تر دا قورئان به قوناغ باسی دروستبوونی مروّق ئه کات جا چ له سهره تاوه بیت که خانه یه ک بووه پاشان بۆ بونیادنانی له (ئینسان، به شه، به نی ئاده م) که له سهره تای ئهم کتیه دا به دوورودریژی روون کراوه ته وه.

باسه که ته نها له دهوری دروستکردن ناسورپه ته وه و خالقی پهروه ردگاری تیدا ده رکه وت، هه رچه نده هه موو ئایینه کانی تر هاوشیوهی یه کن له م بواره دا، به لام قورئان جیاوا تر له هه مووی به دواي پۆلی مروّق دا ده گه رپن و پۆلی بۆ دیاری ده کات پان گو تاري قورئانی بۆ پیغه مبه ر محمد ﷺ، پۆلی مروّق ئه دو زی ته وه که له ه یچ ئایینیکی تر دا نیه!

پۆژه له لاتناسه کان به مولحید و یه هود نه ساراوه ده یانه ویت ئه و به (تۆبزی) و به زۆر به سه پینیت که قورئان هه ژموونی ئایینی ئیبراهیمه و له وه حی ده ری بکه ن.

نووسه ر: له راستیدا که لیکۆلینه وه م کرد له کتیبی پیروژ، قورئان ریک دژی ئه و ده قانه یه که ئیستا له کیتابی پیروژدا هه یه، له و پۆلی مروّق زۆر ساده و خانه نشینکردنیه تی به ئایین، به لام ئیسلام و قورئان پۆلی سهره کی گرنگ و سهر کرده ی پێ ده به خشیت، که واته قورئان پیچه وانه یه له وان ناچیت.

ئاستی مروّق زۆر به زر ده کاته وه له راده یه ک که مروّق خو ی تووشی شوک ده بیت، بۆ زانیاری خوینهر که به راورد م کرد له نێوانی: مروّقی ته ورات و ئینجیل، مروّقی جاهیلی، مروّقی بته رست، مروّقی قورئان زۆر ئاسته رز و گه وره و پۆلی ستراتیژی بێ وینه ی هه یه. دروستبوونی مروّق له قورئاندا واته به رز کردنه وه ی ئاستی خودی دید و تیروانیی مروّق خو یه تی به توانا و هیزو ئیمکانیه ته کانی که له ه یچ په یره و پرۆگرام و ئایینیکی تر دا نابیریت، ئه ویش به موعجیزه یه ک که باسی ژیا نی پیغه مبه ر ئاده مه له دروست بوونی تا کو وه فاتی.

ئەو پۆژە ی فریشتە سوجدە ی برد بۆ مروّف

پیش قورئان که بۆ کوّتا پیغه مبهراڻ هاتووە محمد ﷺ هیچ دەقیکی ئایینی نییە که فریشتە سوجدە ی بردبیت بۆ مروّف، تەنانەت دەقیکی نییە لەم دەقە قورئانیەو نزیکی بیت، ئیتر چۆن قورئان هەژموونی ئایینەکانی تری پتووە دیارە؟!

لە هەموو بیرو باوەرەکاندا فریشتەکان پیرۆزن بگرە پەرستویانن، خو ئەگەر پەرستنیان بۆ نەکرا بیت دید و تیروانینی هەموو ئایینەکانی تر فریشتەیان زۆر بە پیرۆز و گەورە تەماشای کردوو، که هیچ مەخلوقاتیک جینگای فریشتە ناگریتەو.

بە ئیستایشە و لایان وابوو که فریشتە زۆر پیرۆزتر و گەورەترە لە مروّف، زۆریک لە ئایینەکان فریشتە زۆر لە سەر و مروّف مەخلوقاتەکانی تر تەماشای دەکەن.

قورئان هات بۆ محمد ﷺ هەموویانی تووشی شوک کرد، دید و تیروانینی نوێی بە خشی بە مروّفایەتی، ئەو ئاست نزمییە مروّفی بەرزکردوو بۆ ئاستیک که خودی مروّف چاوەڕپێ نەدەکرد لە ڕیگای وەحییەو.

مروّف که نوێنەرەکی ئادەمە، بەو پێیە یە که م پیغه مبهراڻ و یە که م مروّفی ناسراوە لە میژوودا، خوای گەورە بە فریشتەکانی فەرموو سوجدە ی بۆ بەرن، خوای مۆتەعال دەفەرمویت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْتَكُمْ ثُمَّ صَوَّرْتَكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ لَمْ یَّكُنْ مِّنْ السَّٰجِدِیْنَ﴾ ﴿١﴾ الأعراف

واتە: ئەو ئادەمیزاد بە دنیایی ئیوهمان دروست کردوو پاشان وێنەمان کێشاو، پاشان بە فریشتەکاڤان وت که کړنووشی ڕیز بۆ ئادەم بەرن، هەر هەموویان کړنووشیان بۆ ئادەم برد و فەرمانی خوای گەورەیان جیبه جی کرد تەنھا ئیبلیس نەبێ ﴿١﴾

پاشان خوای گەورە دەفەرمویت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِاٰدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّاۤ اِبْلِیْسَ قَالَ اَسْجُدْ لِمَنْ خَلَقْتَ طِیْنًا﴾ ﴿٢﴾ الإسراء

واتە: کاتیک بە فریشتەکاڤان وت کړنووشی ڕیزو ئیحتیرام بۆ ئادەم بەرن، هەموویان کړنووشیان برد تەنھا ئیبلیس نەبیت وتی: ئەو پەرورەدگار من کړنووش بەرم بۆ که سێک که تۆ لە قور دروست کردوو ﴿٢﴾

له ئايه تيكي تر دا خواي گه و ره ده فه رموت: ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلٰٓئِكَةِ اسْجُدُوْا لِآدَمَ فَسَجَدُوْا اِلَّا
إِبْلِيسَ اَبٰى ﴿٣٧﴾ طه

واته: هه موويان كړنوشيان بۆ برد، ته نها ئيبليس نه بئ كه په تي كرده وه كړنوش بۆ ئاده م
به ريت ﴿٣٧﴾

سوجه بردن، بۆ ئاده م ته نها شه ره فتيك يان فه زليكي زياده نه بوو بۆ ئاده م له باسي
به ديه اتني قورئانيدا، به لكو سوجه دي فريشته واتايه كي زياتر و گورائكارى دايه خودى پرسه كه،
ديدو تپروانيكي نوئي دايه مروؤف له رؤلى ئايين و بيروبوؤچونه كاندا، ناراسته وخؤ هه موو
فه لسه فه نوئكانى جيهان و به تايهت رؤژئاوا له ساله كانى (١٠٠٠) ز به دواوه هه مووى له
ئيسلام و خودى قورئانى وه رده گرت.

سوجه بردن بۆ مروؤف واتايه كي گرنگى خسته سه ر جيگا و پله ي مروؤفى نوئ، يان مروؤفى
قورئان، مروؤفى فيركرد كه وا خاوه نى به رپرسياريتيه، ئه و هه ست و شعوره خراپه ي له سه ر لابر
كه بئ ئامانج، بئ مه به ست و بئ هوده يه، له سه رو هه موويه وه ديدو تپروانيكى يه هود و
ته وراتى و فه لسه فه ي يه هودى هه لوه شانده وه كه كومه ليك كه س هه لپژارده ن و زورينه ي
خه لكى تر خزمه تكار و بۆ خاترى گه لى ئيسرائيل دروست بوون، ديد و تپروانيكى نه سرانى و
ئينجىلى هه لوه شانده كه گوايه مروؤف تاوانبار و (عيسا) هاتووه بۆ سرينه وه ي تاوانه كانى،
نه هيشتنى هه ستركدن به تاوانبارى به رده وام وه كو لاي نه سرانيه كان باوه يان وه كو فه لسه فه ي
ئيغريق يان يؤنانى كؤن كه ده لئين: (مروؤف هاتووه و هؤكاره كه ي نه زانراوه)!

هه موو ئه و زياده به خشينه به مروؤف كه مه خلوقتيكى زؤر به ريز و پيروزه له هه موو
مه خلوقه كانى ديكه، گومانيشمان نيه كه قورئان هه موو به رنامه و په يره و پروگرام و ئايين له
پاش خؤى و داهاتووى خؤى (نسخ) كردؤته وه، واتا به رنامه نيه له به رنامه ي خوا باشت.
هه لپژارده و دئنيابه له موشريه كه كانى جا ليبرالييه، ديموكراتيه يان سؤسياليسى و...هتد.

ئه و ئيمتيازى مروؤف وه ريگرت كه سيكى تر و به رنامه يه كي له ده قه كانيدا باسيان نه كردووه،
ئيسلام كه هات له ناو كومه لگه ي قوره يش، هيچ زانياريان نه بوو هه موو له ناو ئه م هه موو
زانياريه چروپرايه ي قورئان، موشريه كه كان په نايان ده برد بۆ فارس و يه هود و رؤم.

پیغه مبه‌ر محمد ﷺ پیشه‌ی مروّقی دیاری کرد به قورئان

پیشه نوییه‌کی مروّق به خه‌لیفه بوونه، خوی گه‌وره ده‌فهرمویت: وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلٰٓئِكَةِ
إِنِّيْ جَاعِلٌ فِی الْاَرْضِ خَلِیْفَةًۭۙ قَالُوْۤا اَتَجْعَلُ فِیْهَا مَنْ یُّفْسِدُ فِیْهَا وَیَسْفِكُ الدِّمَآءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ
وَنُقَدِّسُ لَكَۙ قَالَ اِنَّیْۤ اَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ ﴿۵﴾ البقرة

واته: په‌روه‌ردگار ت به فریشته‌کانی فهرموو من نه‌مه‌وی له‌سهر پرووی زه‌ویدا که‌سانیک دانیم
که بن به جینشینی یه‌کری، فریشته‌کان وتیان: نه‌ی په‌روه‌ردگار ثایا تو که‌سانیکی تیا دانه‌نتی
که ناشووب بگپن له‌سهر زه‌وی و خوین برپژن و تاوان بکه‌ن له‌کاتیکدا تیمه تو به‌گه‌وره و به
پاک پائه‌گرین له‌هه‌موو که‌موکوپیه‌ک، له‌هه‌موو شتیک که‌شایه‌نی تو نه‌بی، له‌وه‌ی که‌خه‌لکی
ئه‌یداته پال تو له‌شهریک دانان بو خوی گه‌وره، په‌روه‌ردگار فهرموو: نه‌وه‌ی که‌من نه‌یزانم
ئیوه‌نایزانن، که‌له‌ناو نه‌و که‌سانه‌ی که‌من دروستیان نه‌که‌م پیغه‌مبه‌ران و راستگو‌یان و
شه‌هیدان و زانایان و خواپه‌رستان و پیاوچا‌کانیشیان تیداا نه‌بیت ﴿۵﴾

له‌راستی دا له‌سوجه‌که‌گه‌وره‌تر بو مروّق که‌بوو خاوه‌ن ئامانج و مه‌به‌ست و له‌سهر
زه‌ویدا پیشه‌به‌کی هه‌به‌که‌خه‌لیفه یه، هاتنی ژبانی هه‌ر پیغه‌مبه‌ریک بو پیغه‌مبه‌ر محمد
واتایه‌کی وا ئه‌داته ئوممه‌ته‌که‌ی که‌ئه‌زموونی هه‌زاران سال ده‌خاته سهر ئه‌زموونی ئوممه‌تی
ئیسلام.

هه‌رچه‌نده‌باسه‌که‌مان پیاونه‌کردن نییه‌له‌ته‌ورات و ئینجیل، ده‌قه‌قورئانییه‌کان به‌لام به
هیچ شیوه‌یه‌ک هاوشیوه‌ی خه‌لیفه‌بوون ده‌ستینشان‌کردنی پیشه‌بو مروّق له‌پا‌بردوودا نه‌بووه.
هه‌ندی‌ک ده‌ق هه‌یه‌له‌سفری ته‌کویندا باس له‌وه‌ده‌کات که‌مروّق زال ده‌بیت به‌سهر
ماسی و ئاژه‌لدا، به‌لام دوور و نزیک په‌یوه‌ندی به‌پرس و باسه‌کانی خه‌لیفه‌بوونه‌وه‌نییه.

به‌لکو مه‌به‌ست به‌واتای ده‌ستبه‌سهرگرتنی زه‌وی نییه‌که‌ده‌قه‌ته‌وراتیه‌کان ئاماژه‌ی بو
ده‌که‌ن له‌ناو ئاوه‌دان‌کردنه‌وه‌ده‌سه‌لاتی مروّق دا، پرسیکی تر له‌ئاودا بارگای کردووه‌که
به‌ندایه‌تییه، نه‌ک به‌واتای بیروکه‌ی میکافیلی بو مه‌به‌ست، هوکاری نا په‌سه‌ندیش بگریته‌به‌ر،
وه‌کو نه‌وه‌ی یه‌هود و شوینکه‌وتوانی ده‌یکه‌ن له‌دنای ئه‌مروّدا، به‌لکو خه‌لیفه‌بوون ئاوه‌دان
کردنه‌وه‌یه‌به‌وه‌فهرمان و پرگایه‌ی خوی موته‌عال ده‌یه‌ویت، نه‌ک به‌کاولکردنی هپروشیما و
ناکازاک‌ی و دروست‌کردنی بۆمبی ئه‌تۆمی، له‌ئیستادا ئه‌مه‌ریکا که‌خوی به‌ده‌سه‌لاتداری سهر
زه‌وی ده‌زانی‌ت بۆمبی وای هه‌یه‌که‌له‌چاو نه‌و بۆمبه‌ی کیشای به‌دوو جیگایه‌دا، له‌چاویدا
ئه‌وانه‌ی پا‌بردوو یاری مندا‌لان بوو.

خهلیفه بوونی قورئانی به واتای مهقام و هه لسانه وه، به واتای جینشینکردنی مروّف بو پیاده کردنی فهرمانی خوای موتهال، بو ئاوه دانکردنه وهی پر رهوشت و ئاکار، دووربوون له ده مارگیری به هه موو جوّره کانیه وه، به واتای بهرزکردنه وهی ئاستی مروّف بو پلهی مروّفبوونی که به پزتره له هه موو مه خلوقات.

له هاتنی قورئان بو پیغه مبهری خوا ﷺ به دوو قوئاغی سه ره کی جیا ده کرته وه (مه ککی و مه ده نی)، مه ککی واتا له شاری مه ککه دابه زیوه و سه ره تای بونیادنانی کومه له موسلمانیکه بو بونیادنانی ده سه لات و ده ولّت و حکومهت و ئوممهت، ئهو ئایه تانه ی که باسی خهلیفه یه هه ندیکیان مه ده نین، بو پراکتیزه کردن و جیبه جی کردنه، به لام ئایه ته مه ککیه کان که هات سه ره تا بو به پرنسیپ کردن و دارشتنی بیروباوه ری موسولمان بوو.

(۱۱) ئایهت هاتوو له سه ر (خهلیفه و ئیخلا ف، خوله فا، خلا ف) که هه موو په یوه ندی به دارشته وهی بیرو باوه ری ئیسلامی هه یه له و بواره دا.

(۱۰) له و ئایه تانه به وه سفیکی کوباسی خیلافهت و خهلیفه بوون ده کات.

خوای گه وه ده فره مویت: ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ مِنْ بَعْدِهِمْ لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ یونس

واته: پاشان ئیوه مان کرده جینشینی به کتری له سه ر پرووی زهوی له پاش ئه وان تا ته ماشا بکهین و بزانی ئیوه ش چ کرده وه یه که ئه نجام ئه ده ن چاک یان خراب ﴿۱۱﴾

﴿فَكَذَّبُوهُ فَتَبَيَّنْهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلَائِفَ وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَانْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ یونس

ئه وان (نوح) پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) -یان به درۆ زانی، ئیمه ییش (نوح) و ئهو باوه ردارانه ی له گه لیدا بوون هه موومان رزگار کردن له ناو که شتیبه که دا، ئه ماغان کرد به جینشینی خه لکی و ئه وانی ترمان هه موو له ناو برد. ئهو کافرا نه ی ئایه ته کانی ئیمه یان به درۆ زانی هه موومان له ناو ئاوه که دا غه رق کرد، بزانه سه ره نجامی ئهو که سانه چی بوو که ئاگا دار کرانه وه و شوینی پیغه مبه ری خوای گه وه نه که و تن، ئه مه هه ره شه یه له کافرا نی قور هیش که ئه گه ر ئیوه ییش ئیمان نه هین سزاتان ده ده یین و له ناو تان ده به یین ﴿۱۲﴾

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ فَمَنْ كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا مَقْتًا وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا﴾ ﴿٣٥﴾ فاطر

واته: خوای گه‌وره ئیوه‌ی کردووه به جینشین له‌سه‌ر زه‌ویدا و ئه‌بن به جینشینی یه‌کتری، جا‌ه‌هر که‌سیک کوفر بکات ئه‌وه زیانی کوفره‌که‌ی بۆ خۆی ئه‌که‌پ‌ته‌وه، کافرانش به‌هۆی کوفر کردنیانه‌وه لای خوای گه‌وره هیچ شتیکیان زیاد ناکات ته‌نها تووره‌ بوون و رق لیوونی خوای گه‌وره نه‌بیت، هیچ شتیکی تریشیان زیاد ناکات ته‌نها زه‌ره‌رمه‌ندی و به‌هیلاکچوونی خویان نه‌بن ﴿٣٦﴾

﴿وَعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَلَى رَجُلٍ مِنْكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ قَوْمِ (نوح) وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ بَضْطَةً فَأَذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ ﴿٣٧﴾ الأعراف

واته: ئایا پیتان سه‌یره‌یان به‌دوووری ئه‌زانن که وه‌حی له‌لایه‌ن په‌روه‌ردگارتانه‌وه دابه‌زی بۆ سه‌ر که‌سیک له‌خۆتان که‌من له‌خۆتانم و ئه‌مناسن بۆ ئه‌وه‌ی ئاگادارتان بکاته‌وه، یادی ئه‌و نیعمه‌ته‌ی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه که خوای گه‌وره ئیوه‌ی کرد به جینشین له‌سه‌ر پرووی زه‌ویدا له‌دوای قه‌ومی (نوح) که ئه‌وانی له‌ناوبرد چونکه سه‌رپیچییان کرد و ئیمانیان پێ نه‌هیتنا، ئیوه‌ی هیتنا له‌ناو خه‌لکیشدا ئیوه‌ی زیاتر به‌هیز کردووه که بالاتان دریز و به‌رزه و لاشه‌تان زۆر گه‌وره‌یه، ئیوه‌یادی نیعمه‌ته‌کانی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه له‌سه‌رتان به‌لکو سه‌رفراز بن به‌هۆی بیرکردنه‌وه له‌و نیعمه‌تانه‌بتانگه‌یه‌نیت به‌ئیمان هیتان به‌خوای گه‌وره ﴿٣٨﴾

﴿وَأَذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَاءَ مِنْ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِنْ سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْجَسُونَ الْأَجْبَالَ بُيُوتًا فَأَذْكُرُوا ءَالَآءَ اللَّهِ وَلَا تَغْنُوا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ ﴿٣٩﴾ الأعراف

واته: یادی ئه‌و نیعمه‌ته‌ی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه به‌سه‌رتان که له‌دوای ئه‌وه‌ی قه‌ومی عادی له‌ناوبرد ئیوه‌ی کرد به جینشین له‌سه‌ر پرووی زه‌وی، له‌سه‌ر زه‌ویشدا جیگیری کردن و شوینی بۆ کردنه‌وه له‌زه‌وی له‌خۆله‌که‌ی خشت ئه‌بن و کۆشک دروست ئه‌که‌ن له‌به‌ر به‌هیزیتان شاخه‌کان هه‌له‌کۆلن و ئه‌یکه‌ن به‌مال بۆ خۆتان و له‌ناو شاخه‌کاندا مال دروست ئه‌که‌ن، ئیوه‌یادی نیعمه‌ته‌کانی خوای گه‌وره بکه‌نه‌وه به‌سه‌رتانه‌وه له‌سه‌ر زه‌ویدا ئاشووب و ئاژاوه مه‌نینه‌وه و خراپه‌کاری مه‌که‌ن ﴿٤٠﴾

مهمله که تی هه ژده بهم:

﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ وَاللَّذَارِ الْأَخِيرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ﴿الأعراف

واته: له دواى ئەمانە نهوه کانیان، کهسانێکی خراب جێی ئەمانیان گرتەوه که هیچ خێریان تیا نهبوو، بوونه میراتگری تهورات له باوک و باپیرانیان که ئەیانخوێندەوه و کاریان پێ نه ئەکرد و دونیایان پێ نه کړی به پره شوه و هه رام، گۆرانکارییان نه کرد له ئایه ته کانی خوای گه وره دا ئەیانووت: ئاسایه دواتر خوای گه وره لیمان خوێنه به به دلی خوایان ئەدا یه وه تاوانیان ده کرد و داوای لیخوێشبوونیان ده کرد که دووباره تاوانه که یان بو بگونجایه ئەنجامیان ده دا یه وه، یان ئەگه ر دووباره دونیایان ده ست بکه وتایه ته وه پێی، ئەوه به تهورات ئەیانگۆڕی یه وه تهوراته که یان به کار ئەهێنا بو ده ستخستنی دنیا جار له دواى جار، ئایا له تهوراتدا عه ه دو به لێتیان لێ وه نه گیرابوو که جگه له حه ق هیچ به ناوی خوای گه وره وه نه لێن و ده ستکاری کتابی خوای گه وره نه که ن، ئەم شته یان خوێندەوه و زانیشیان ئینجا وازیان لێ هێنا بۆیه سزایان سه ختیه، به لām له م دونیایه ی که ئەوان ده ستی ئەخه ن ئەگه ر قیامه تیان پێ ده ست به خستایه ئەوه باشت بوو بو کهسانێک که ته قوای خوای گه وره بکه ن و خوایان بپاریزن ئەوه بو عاقل نابن و فام ناکه ن و تیناگه ن ﴿﴾

أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَاءَ الْأَرْضِ ۗ أَلَيْسَ اللَّهُ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٦﴾ النمل

واته: کێ هه یه وه لāmی لێقه و ماو بداته وه کاتێک که ده پاریته وه و هانا بو خوای گه وره ئەبات، جگه له خوای گه وره؟ کێ هه یه خراپه تان له سه ر هه لگرێ و لایدات؟ کێ هه یه ئێوه بکات به جێنشین له سه ر زه ویدا هه ر ئەوه ندە جیلێکی له ناو برد جیلێکی تر جێیان بگریته وه؟ واته: که س نییه ئایا له گه ل (الله) دا په رستراو و خوا به کی تر هه یه که شایانی په رستن بێت و ئێوه بپه رستن و بیکه ن به شه ریک بو خوای گه وره؟ به لām زۆر به که می بیر ئەکه نه وه وه ئەگه ر پێنه وه بو حه ق ﴿﴾

﴿وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ إِنْ يَشَأْ يُدْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنْ بَعْدِكُمْ مَا يَشَاءُ كَمَا أَنْشَأَكُمْ مِنْ ذُرِّيَةِ قَوْمٍ ءَاخِرِينَ﴾ ﴿الأنعام

واته: په ره ر دگارت ده وه له مه ند و بێ پێو یسته له دروستکراوه کانی و زۆر به پره حم و به زه یه، ئەگه ر خوای گه وره ویستی لێ بێت ئەی سه ته مکاران ئێوه له ناو ئەبات و ریشه کێشتان ده کات له دواى ئێوه کهسانێکی تر ئەهێنێ که خوای ویستی لێ بێت و گوێرایه لی و عیبادەتی بکه ن،

ههروه کو چۆن ئیوهی دروست کرد له نهوهی کهسانیکی تر نهوانهی له ناو کهشتیه کهی (نوح)
دا بوون مروّفایه تی لهوان دروست بووهوه ﴿٣٧﴾

﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ خَلْقَ الْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ لِّيَبْلُوكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ﴿٣٨﴾ الأنعام

واته: خوای گهوره نهو خواجهیه که ئیوهی کردووه به جینشینی ئوممه تهکانی پێشتر له سهر
زهویدا پله و پایه ی هه ندیکتانی بهرز کردو تهوه به سهر هه ندیکی تر تاندا له هیز و توانا و فهزل
و زانست و زانیاری و دروست کردن و شیوه و پهنگ و رزق دا تا خوای گهوره تاقیتان بکاتهوه
بهو شتانهی که پیتانی به خشویه ئایا به کاری دینن له گوپرایه لی و عیباده تی خوا یان نا به پراستی
سزای پهروه ردگارت زۆر خیرایه بو که سیک سهر پیتی بکات پهروه ردگارت به پراستی زۆر
لیخو شبوو و به به زهیه بو که سیک که بو لای خوای گهوره بگه رپه تهوه و شوین خوای گهوره
بکهوئی، والله اعلم ﴿٣٩﴾

یهک ئایه تیان که باسی چه زهره تی (داوود عَیْهِ السَّلَام) - ه باسی خه لیفه بوون ده کات که شوین
ههوا و ئاره زوو و نهفسی خو ت نه که ویت: ﴿يَذْكُرُوا أَنَا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ
الْأَنَاسِ بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَى فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ
شَدِيدٌ يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ ﴿ص﴾

واته: نهی (داوود) پیغه مبهه (عَیْهِ السَّلَام) ئیمه تو مان کردووه به جینشین له سهر زهویدا تو
بریار له ئیوان خه لکیدا بده به داد پهروه ری شوین ههوا و ئاره زوو نه کهوی له بریاردان له ئیوان
خه لکیدا، چونکه گومرات نه کهن و له ریکی پراستی خوای گهوره لات نه ده ن یان له ریکی
به هه شت لات نه ده ن، نهو که سانه ی له ریکی پراستی خوای گهوره لانه ده ن به دنیایی نهوانه
سزایه کی زۆر به ئیش و ئازاریان بو ههیه له بهر نهوهی پوژی لپرسینه وه یان له بیر کردووه ﴿٤٠﴾

(٧) ئایهت باس له خیلافه تی سهر زهوی ده کات و نهوانی تر باسی هیز و توانا کانی مروّف
ده کات بو خه لیفه بوون.

کهواته ئیمان به خیلافهت بوون وه کو بیرو باوه ری ته وحید و ده بیت مروّفه کان ههولئ بو
به ده ن وه کو به ندایه تی له بانگهواز و داد پهروه ری و هوکمرانی و گه رانه وهی نه مانه تی گه لی به
گشتی له خو گرتووه.

هه موو ئه م باسانه ی خيلافه ت ئاماده کارييه بۆ قۆناغی مه دینه که له داهاتوودا موسولمانان ده ولت داده مه زريت، چونکه به ديهاتن و پرووداوه کانی به گشتی که دید و جيهان بينی نوێ ده به خشيته پيکخسته سهره کيه کانی سهره تاي، ههر ئه مه ش وای کرد ئه و قۆناغانه ی که موهاجيره کان پيدا تپه پ بوو بوون، ئه نسار پياده يان نه کرد بوو، ههر ئه مه شه وای کرد که پيغه مبه ری خوا ﷺ زياتر پۆست به سهر موهاجيره کاندا دابه ش بکات تاكو ئه نساره کان.⁴⁹

راسته خيلافه ت سيسته می ئيسلامييه و ئه و ناوه ی بۆ دانراوه، به لام که هه زه رته ئاده م بووه خه ليفه وه کو پيشه بوو کاره که ی، واتا له پرووی تاکه که سيه وه پيشه ی مروفي موسولمان به خه ليفه بوون، ئه مه ش فه رماني قورئانه که کۆتا په رتوکی ئاسمانييه.

ههروه ها فه رموود ده ی پيغه مبه رمان هه يه که هه مان واتا و مانای ئه وان به ده سته وه ده فه رمويت: (هه مووتان شوانن، به رپرسيارن له پانه که تان ياخود ميگه له که تان)⁵⁰

ئهم به رپرسياره تيبه له تاکه وه ده ست پي ده کات، به کۆمه ليک سيسته مه وه که خيلافه تي له سه ر داده مه زريت.

به رپرسياريتي ته نها بريتي نيه له چاودير و ئاگاداري، به لکو زۆر له وه گه وهره تره وشه که که (راع) ی بۆ به کارهاتوه، به واتای به رپرسی له نه شو ئا و گه شه پندان و په ره پندان و کۆکردنه وه ی به ره مه ميش، که هه موو که س که وته خانه ی به رپرسياريتي ئه م ئالوگۆره ده کات له گه ل به رپرسه کانی تره، ئه مه ش له عورفی پۆژئاوادا ناوئراوه به (گريه ندي کۆمه لايه تي) که فه يله سوفی فه ره نسی (جان جاک پۆسو) دامه زراوه، ليره دا مروف باس ده که ين واتا به هه ردوو په گه زه که ی (نير و م) پياو وژن له مروف بووندا ئه م دوانه جيانا کرته وه له گوته ري قورئانيدا، به لام له گوته ري جاهيلي، مروف مه به ست ته نها پياوه!

پيغه مبه ری خوا ﷺ ئه وه ی فيري ئومه ته که ی کرد که مروفي خه ليفه، خاوه نی حه قه و به دواي حه قدايه و حه قيش ده ليت، واتا هوکمرانی تاکه که س له خه ليفه بوونيدا شوين حه ق و راستی ده که ویت و به ئاشکراش ده ليت سيسته مه که که ده سه لاته هه مان کاری هه يه، به لام به رفراوانتر و به ده زگا کردنی سيکته ره کۆمه لايه تيبه کان يان سيسته مه کۆمه لايه تيان به گشتی، پروودای هه زه رته ئاده م بۆ پيغه مبه ری خوا ﷺ و پاشان بۆ کۆمه لگه ی قوره يش بازدانیکي جوړی بوو له گوپانکاری له بيا بانه وه بۆ سه وزايی، له نائه قلانييه وه بۆ ئه قلانی بوون، له ئاست نزميه وه بۆ به رزترين ئاستی مروف بوون، باسی ئاده م و پاشان خيزانی به واتای مروف بوونی ئافره تانه له ئايینی نویدا به واتای پۆلی ته وای ئافره ته له کايه کانی ژياندا، به

⁴⁹ - ئه نسار به و خه لکه ده وريت که له شاری مه دینه بوون، دالده ی کۆچ کردوه کانی مه که کيان دا که ناسراون به موجاهيد.

⁵⁰ - کلکم راع وکلکم مسؤل عن رعيته / البخاري، مسلم، الترمذي، النسائي و أحمد.

واتای خه‌لیفه بوونه به واتای به‌رێز بوون، به واتای زانستی بوونی هه‌موو پرسه‌کانه‌وه له ژياندا، چونکه هه‌زهرتی ئاده‌م به زانست فێرکراو پیغه‌مبه‌ری خواش یه‌که‌م ئایه‌ت بو‌ی هات (إقرأ) بوو، ئه‌گه‌ر قورئان ئه‌م وشه‌یه‌ بوایه به ته‌نها واتا (بخوینه) ده‌رگای کردنه‌وه‌ی هه‌موو زانسته‌کانه، به خویندنه‌وه توانیمان شاره‌زا بین له ژيانی پیغه‌مبه‌ران. خویندنه‌وه و قه‌له‌م که دوو ئامرازێ سهره‌کی زانستن قورئان له پێشی داناون و خستویه‌تیه‌ پێشی، هه‌موو پرسه‌کانی ئاین له دروشم و شه‌ریعه‌ت و فیه‌ و...هتد، چونکه ئه‌گه‌ر خویندنه‌وه و قه‌له‌م نه‌بێت، ئه‌وا ئه‌وانه که ئاماژه‌مان پێدا نه‌ده‌بوونه زانست.

ئاده‌م پرسێکی گه‌وره‌تری له دوا‌ی ئه‌و دوو پرسه‌وه هێنایه ئاراوه، ئه‌ویش ململانییه‌کی زۆر سه‌خت بوو له نێوان شه‌یتان و مرو‌فدا.

ئاده‌م و شه‌یتان له ئیسلام دا

هه‌زهرتی ئاده‌م تا راده‌یه‌ک پروونکرایه‌وه، که چ پۆلێکی هه‌بووه و بو‌چی بو‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسکراوه له قورئاندا، به‌لام زانیارییه‌کی تر دێته ئاراوه له ناو قورئاندا و پاشان په‌روه‌رده و کردنه‌وه‌ی جیهانییه‌کی نوێیه له مرو‌فای دوا‌ی قورئان له پێشتر هاوشیوه‌ی نه‌بووه وه‌کو باسکردنی قورئان.

پێش ئه‌وه‌ی باسی جو‌ریه‌تی و له کامه مه‌خلوقی شه‌یتان باسبکه‌ین، پێویسته خوینهر ئه‌وه بزانیته که ژيان بریتییه له ململانێ، ده‌یان زاناو فه‌یله‌سوف له دوا‌ی قورئان به زانست دایان‌رشتووه، نموونه (کارل مارکس) که پێیوايه ململانیی چینیایه‌تی له نێوان مرو‌فقه‌کاندا هه‌یه، به گشتی دابه‌شی کردووه به‌سه‌ر دوو چینه‌دا، ده‌وله‌مه‌ند و هه‌زار یان (پڕولیتار و بو‌رژواز)، یاخود (چارلس داروین) ململانییه‌کی دابه‌ش کردووه له نێوان (به‌هیز و لاوازا)، یان (فرۆید) دابه‌شی کردووه به‌سه‌ر هێزی شه‌هوه‌ت، یان (سیکس)...هتد، له‌م دوا‌یانه‌دا له‌سه‌ر ده‌ستی زاناکانی ئه‌مه‌ریکا دابه‌ش بووه به‌سه‌ر ململانیی سیاسی، ئه‌وانه‌شی که پشتگیری ئه‌م بواره‌ن (فرانسیسکو فۆکویاما) هه‌یه ده‌لێن ململانیی شارستانییه‌ته‌کانه وه‌کو (هامتنۆنگ).

پێش ئه‌م ئاینه به‌و شیوه‌یه باس نه‌کراوه، ئیسلام ده‌ستنیسانی ململانییه‌کی کرد بو‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌سه‌ر بنه‌مای پرووداوه‌کانی نێوان هه‌زهرتی ئاده‌م (عَلَيْهِ السَّلَام) و شه‌یتان له‌عنه‌تی خوا‌ی لیبیت، که ململانیی راستی نێوان کو‌فر و ئیماندا، ئه‌گه‌ر مرو‌فیش به‌ چاوی ورد و لیکۆلینه‌وه ته‌ماشای ململانیکان بکات پێک ده‌رته‌نجامی ململانیی کو‌فر و ئیمان تێدا به‌ر جه‌سته ده‌بێت له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی که زانا‌یان باسیان کردووه و هه‌ریه‌که بنه‌مای تیۆری زانستی بو‌ دایشتووه، به‌لام هه‌موو ئه‌وانیش ده‌چنه ناو بنه‌په‌رتی سه‌ره‌کی کو‌فر و ئیمان.

هه ره له سه ره تاي بانگه وازی مه ککه وه چه زه ته تی محمد ﷺ بنه مای ململانی که ی دیاری کرد که هاوه لآن بزانی بنه مای سه ره کی یه کتاپه رستییه و خوا ناسییه و ئیمانیه، ئه چنه بواری لابه لا و به بواری نه ته وه گه رای و ئابووری ره وشتی خوین سه رقأل بکه ن، به لکو کوفر سه رچاوه ی، هه موو خراپه کراییه که و ئیمانیش سه رچاوه ی چاکسازی و خواناسی و هه موو بنه ما ئاینه کانی تر.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ده یتوانی سه ره تاي هاتنی وه حی باسی دامه زرانندی ده ولت و حکومه تی عه رب بکات، بانگه شه ی به ئوممه ت بوونی عه ربی باسکردبایه و هه ره زوو ئه بو جه هل و وه لیدی کوری موغیره و سه رکرده کانی قوره یش هاوکاری ده بوون، جه نابی چه زه تی محمد ﷺ هه موو ئه مانیه تیپه راند و داوای خواناس و ئیماندار ی کرد.

پیغه مبه ری خوا ﷺ ده یتوانی شویشکی ئابووری بکات له ئه نجامی (ئیخلاص)، قوره یش که هه موو ژانیان له سه ره بنه مای بازرگانی بوو، هه ره زوو زوو ئه هاتن به ده میه وه. هه موو قوره یش هاوکاری بوون، به لام پیغه مبه ری خوا ﷺ بنه په ته ی هه لبرزارد که ئیمان و خواناس و یه کتاپه رستییه دژی کوفر و خوانه ناسی چونکه هه موو باسه کان ده چنه خانه ی ململانی کوفر و ئیمان.

جه نابی پیغه مبه ری خوا ﷺ ده یتوانی ئالای ره وشت و ئاکار به رزی ناو کۆمه لگه به رز بکاته وه، چونکه کۆمه لگه یه کی داروخا و بوو له رووی ره وشتیه وه، هه ره زوو پیاو مه عقولانی ناو قوره یش ده چوون به ده م بانگه وازه که وه، به لام چه زه تی محمد ﷺ هه موو ئه مانیه تیپه راند، چونکه ئاراسته کرا بوو به ده می که له ژانی ئاده م و هه واء خیزانی و ململانی له گه ل شه یتاندایه، که چه زه تی ئاده م و هه واش به شی ئیمان و خیر و چاکه یه، به شی شه یتان کوفر و خراپه کارییه.

له ناو عه ره بدا وشه ی (شه یتان) به کار ده هات، به لام به و مانا و واتایه ی که ئیسلام به کاری هینا زور جیاواز بوو، زوریک له عه رب جنۆکه ی ده په رست به هوکاری کاهین و پیاوانی جادوو بازیان، جنۆکه خو شه ویست بوو لای عه رب، بیجگه ئه وه ی فریشته یان په رستوه، جنۆکه یان به سه رچاوه ی وه حی شیعری زانیوه و هه موو شاعیره کانی عه رب له کاتی وتنی هو نراوه کانیاندا جنۆکه وه حیان بو ده هینیت.

ئیسلام هات پیوتن بنه په تی جنۆکه شوینکه وتوو ی مروفن، زور لاواز و بی ده سه لاتن ته نانه ت شوین پیغه مبه ری مروفه کان ده که ون، پاشان خودی (ئیبلس) ناو نرا به شه یتان. وشه ی شه یتان له رابردوودا له ناوی عه رب به کار ده کات، به لام بو هه ره شتیک که بتخاته ترس و فیتنه وه نموونه ی (مار، سه گی ره ش، هه موو ئاژه لیک ی درنده) پاشان (ئافره ت و تراوه شه یتان) به به نده ی زور ره ش و تراوه شه یتان) به م شیوه یه وشه ی شه یتان به کار هاتووه له ناو عه ره بدا،

هه رگیز بۆ ئیبلیس به کار نه هاتوو له لایه کی ترهوه عه ره ب هه ر نه یزانیوه (عه زازیل) که (ئیبلیس) ه کتیه.

چۆنیه تی سه ره تای ململانیکه

خوای گه وه بۆ پیغه مبه ری ئازیز سه ره تای هه موو سه ره تاکانی مه خلوقی بۆ باس ده کات له یه ک نایه تدا و ده فهرمویت: ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعِيشٌ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ (الأعراف)

واته: ئیمه ئیوه مان جیگیر کردوو له سه ر زه ویدا و هۆکاره کانی ژیاغان بۆ ئاماده کردوون و تیایدا ژیان و بژیویمان بۆ داناون، به لام که میك له ئیوه هه یه که شوکرانه بژیری ئه و ناز و نیعمه تانه ی خوای گه وه بکات ﴿﴾

لیره وه پووداو و باسه کان ده ست پێ ده کات که باسی سه ره تای (ته مکین) (جینشین) کردنی مرۆف ده کات له سه ر زه وی، ئه مه ش به واتا فه راهه م هێنان و له باره یانی زه وییه به هه موو که ره سه ته و مه خلوقه کانی بۆ خزمه تی مرۆف، تا ئه م مه خلوقه نوێیه تییدا نیشته جی بیت، ئه م ته مکینه خوایه بۆ توخم و په گه زی مرۆفه کانه له سه ر زه وی، راستیه کی په هابه پێش ده ستپێکی دروست بوونی مرۆف، هه موو که ره سه ته کانی ژیانی رزق و رۆزی مرۆفی تییدا به رجه سه ته کرد له سه ر زه ویدا، تا مرۆف ژیانی به رده وام بیت، هه موو جوړه هاوکاری مرۆفی تییدا دروست کرد له کانه وه تا خوراک و ئاژه ل که هه مووی بۆ خاتری مرۆفه، هه ر بۆیه له کو تایی نایه ته که دا باسی که میك ده کات که سوپاسگوزارن، زۆرینه که ی کافره، که مینه که ئیمانداره، سه ره تایه کی که می ململانیکه ده رکه وت.

لیره دا نایه ته دا به لگه ی ته واو نیه پێش دروست بوونی مرۆف، خوای گه وه مرۆفی بۆ سه ر زه وی دروست کردوو که زه وی بێته باره گای بۆ گه شه و نه شو ما و دروست بوونی په وه نده کانی، ئیتر باسه کانی تر له جوړ و مانگ و جوړیه تی ده ورانی ئاژه له کان و پوه و گژوگیا... هتد، بۆ مرۆفه و له به ر خاتری مرۆف دروست بووه، هه موو یاسا کانی گه ردوونیش بۆ پیداو یستی مرۆف دروست بووه، به کورتی وشه ی (ته مکین) هه موو ئه و مانا و واتایانه ئه دات به ده سه ته وه، رێک پیچه وانیه ی فه لسه فه ی ئیغریق و پۆمه که پێیوایه یاسای گه ردوون دژی مرۆفه!

ته نها دید و تیروانی نیی ئیسلامیه که په یوه ندی هه موو یاسا کانی گه ردوون ده کاته وه به مرۆفه وه که مرۆف هاو پێی ژینگه یه و به شیکه له و ژینگه خۆی، هه موو نه وامیس و یاسا کانی رێکخراون که مرۆف سوودی لێ وه ربگریت، خودی مرۆف کوپی ئه م خا که یه و ئه م خا که دروست بووه ده چیته وه ناو خاک و سه ر له نوێ له خا کیشه وه زیندووو ده بێته وه مرۆف به شیکه

لهم گهردوونه، ژیان و رزق و پۆزی لهسهر زهوی بۆ دانراوه له لایه ن پهروهردگار یه وه، پاشان به وه حی ئەقل کیلی بهشیکێ زۆری نهئینییه کانی دراوه ته دهست.

پاشان که خه لکی سوپاسگوزارنن هاوکاره که ی جاهیلین، جاهیلیش بهشیکێ گه وریه له کوفر- پیچه وانه که شی ئیمان و خواناسیه.

له دوا ی ته مکی نی زهوی بۆ مروؤف، قورئان زۆر ورد و دهقیق باسی پرووداوه کان دهکات، وشه ی زۆر که میش، به لām فیر مه عریفه تت دهکات و دوا ی ئەو ته مکی ن، ئینجا باسی به دیه پتانی مروؤف دهکات که به دیه پتانیکی تایبه ته و پاشان باسی دروست بوونی هه یکه ل پوخسار و وه ستانی مروؤف دهکات وه کو له سه ره تا وه باس مان کرد (ثم) که وتوته ئیوانی قو ناغه کان که سه رنجرا کیشانیکی زۆر وردی قورئانه بۆ خه لکی دوا ی جاهیلی که خه لکه نو ئیه که به ئیمان و قورئان پهروه رده ده بن به رابه رایه تی حه زره تی محمد ﷺ خوا ی گه وریه بۆ شیکاری ململانیته که به و پیغه مبه ره ده فره رمو یت: ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ﴾ (الأعراف

واته: ئە ی ئاده می زاد به دنیایی ئیوه مان دروست کردو وه پاشان و ئنه مان کیشاون، مه به ست له ئاده مه، پاشان به فریشه کا مان وت که کړنوشی پز بۆ ئاده م به رن، هه ره هه موویان کړنوشیان بۆ ئاده م برد و فره مان ی خوا ی گه وریه یان جیه جی کرد ته نها ئیبلیس نه بی، که جنی بوو مه لانی که ت نه بوو، به لām له به ره ئەوه ی زۆر عیاده تی خوا ی ئە کرد له ریزی مه لانی که تان باسکرا وه، ئەو له کړنوشه ران نه بوو و کړنوشی بۆ ئاده م نه برد ﴿۱۱﴾

ئابه ته که قو ناغی سه ره تای خانه و تیگه یشتنی به چاودیری خوا ی که زه مه ن و سه رده مانیک ی زۆر تولانی خایاندوه تا مروؤف بو ته مروؤف که ئەرکی بانگهواز و ناسینی خوا ی پتیسپریت. نو ئنه ری ئەو مروؤفانه ش که سی که به ناوی ئاده م، چونکه یه که م مروؤف ناسرا وه که ده بیته خه لیفه و سو جده ی بۆ ده بریت له لایه ن فریشه وه، به هه مان شی وه سه ردار ی سه ر زهوییه، له ناو ئەو له دایک بو وه ئەو ئاهه نگی به خه لیفه بوونه، مه خلوقیک ی تر ده رده که ویت که سه ری پیچی دهکات، ئەو مه خلوقه ش (ئیبلیس) که زۆر پکین و رقه، به خیه و ئیره یی ده بات به م مه خلوقه ی تر که مروؤف، ده زانین له خانه ی بوونیه وه که ماده خا وه یه که تی له قو ر دروست بو وه، جیکای پتگه یشتنی ناو خاک و ئاو بو وه تا بو ته مروؤف، به ئاراسته ی خوا ی پهروه ردار نه ک مه به ست تیو ری داروینزم بیت، و اتا له بنه ره تیک ی ئاژه لی تره وه یاخود مه خلوقی تره وه ها بیت، ئەمه پیچه وانه ی بیر و بو چوونی ئیمه ی مسو لمانه، به لکو قو ناغی خانه ی زیندوو ی مروؤف هه ره مروؤف بو وه تا کو بو ته (به شه ر) که لاشه و ئەندام و هه موو پتکه اته کانی خوا ی گه وریه بۆ ی سازاندو وه.

شەیتان لە جنسی جنۆکەییە، تەنھا ئیسلام ئەم راستییەیی خستۆتە ڕوو، هەموو ئایینەکانی تر بە فریشتەیی دەزانن، تەنانهت هەندیک لە ئایینەکانی تری ئاسیا (میترا) وەکو نموونەیی زەرەدەشتی و یەرسانی و هتد بە خوا دەزانن ئەوان دابەشیان کردوو بەسەر دوو خوادا، بە ناوی (ئەهریمەن) کە خراپەکارە و شەیتانیانە، پاشان (ئاهورامازدا) کە خۆی چاکەییە.

ئىسلام پێوانە و قەبارە خۆی داوەتێ کە مەخلوقێکی لاوازه و لە جۆری جنۆکەییە.

لێرەو مەملانی سەرەتایە کە دەستی پێ کرد لە نێوان چاکەخوازی ئیمان و خراپەکاری کوفردا.

خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قَالَ مَا مَنَّكَ إِلَّا تَسْجُدُ إِذْ أَمَرْتُكَ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ خَلَقْتَنِي مِنْ نَارٍ وَخَلَقْتَهُ مِنْ طِينٍ﴾ (الأعراف)

واتە: خوای گەورە بۆ سەرزنەشت کردن و جێگیرکردنی بەلگە بەسەریدا فەرمووی: ئە ئیبلیس چی پێگەری لێ کردیت کە سوجدە بۆ ئادەم بەریت کاتیک کە من فەرمانم پێ کردیت وتی: ئە ئی خواوە من لەو باشترم منت لە ئاگر دروست کردوو ئەوت لە قور دروست کردوو، ئاگریش لە قور باشتر بەگومانی خۆی ﴿۱۷﴾

لێرەدا بە تەواوەتی دەردەکەوێت کە ئەم ئیبلیسە خواوەنی ئازادی و هەڵبژاردنە، بەلام فریشتە هەڵبژاردن و ئازادییان نییە، وەکو مەرووف و جنۆکە چونکە ئەوان بەهەشت و دۆزەخیان نییە، لێرسینەووە ناکرێن چونکە بێ فەرمانی هەرگیز ناکەن.

هەلەش ناکەن، چونکە خۆی گەورە و دروستی کردوون بەلام ئەم مەخلوقەیی تر جنۆکەییە و خۆی گەورە لە سورەتی (الکەف) دا ئاماژەیی پێ داوە کە جنۆکەییە.

گفتوگۆکە لە ڕابردوودا ئاماژەمان پێداوە لێرەدا پێویست ناکات دووبارەیی بکەینەووە.

لە کۆتاییدا سوێند دەخوات کە سەرلێشواوی دروست بکات بۆ مەرووفەکان، لێرەدا لەم ڕوودانەدا چەند ئاماژەییەکی لاوازی مەرووف دەردەکەوێت بۆ پیغه مبه رى خوا ﷺ کە بە وەحی خۆی گەورە ئاگاداری کردۆتەووە.

لاوازی مەرووف لە بیرچوونەووەیی بە ھۆکاری شەھووت، شەیتان هەلێخەلەتاندن بە ھۆکاری شەھووتی ژیان بوو، کە دەبنە خواوەنی مۆلک بۆ هەتاهەتایی.

لە کاتی بیرچوونەووە و شەھووت دا ئەم مەخلوقە کە مەرووفە هەلەیی زۆر دەکات، بەلام بە گەپانەووە و داواي لێ بووردن خۆی گەورە لێی خۆش دەبێت، بەو مەرجەیی هەست بە پەشیمان بوونەووە بکا، لە تاوانەکەیی داواي پەحمەت بکا یەقینیشی هەبێت کە خوا لێی خۆش دەبێت.

رووتبوونه‌وهی ئاده‌م و چه‌وا

له زۆربهی باسه‌کانی ئادهم دا باسی هاوسهره‌که‌ی کراوه له‌گه‌ڵیدا، ئه‌مه‌ش راسته‌وخۆ بۆ پێغه‌مبه‌ری ئازیز ﷺ بوو که به‌ کۆمه‌لگه‌ی قوهره‌یش و هه‌موو مرو‌فایه‌تی بڵێن: ئافه‌رت و پیاو وه‌کو یه‌کن و هه‌ردووکیان مرو‌فن، یه‌کسانن له‌پادا‌شتیاندا، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمو‌یت:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ النساء

واټه: ئه‌ی خه‌لکینه ته‌قوای ئه‌و خ‌وايه بکه‌ن که ئیوه‌ی دروست کردووه له یه‌ک نه‌فس، خ‌یزانی بۆ دروست کردوون، پیاوان و ئافره‌تانیک‌ی یه‌کجار زو‌ری له‌سه‌ر ږو‌ی زمو‌یدا ب‌لا‌و کردو‌توه، ته‌قوای ئه‌و خ‌وايه بکه‌ن که هه‌ندی‌کتان دا‌وا له هه‌ندی‌کتان ئه‌که‌ن به‌خ‌وای گه‌وره، واټه ده‌ل‌ین: له‌به‌ر خ‌وای گه‌وره ئه‌و شته‌مان پ‌ت‌ی بده‌ن، سیله‌ی ږه‌حم و په‌یوه‌ندی خ‌زمایه‌تیتان بکه‌به‌نن و مه‌یج‌ږنن، به‌راستی خ‌وای گه‌وره چاو‌د‌ږه به‌سه‌رتانه‌وه و نا‌گای ل‌تانه ❶

ههروه‌ها خوای گه‌وره بۆ یه‌کسانی پاداشتی ژن و پیاو ده‌فه‌رمویت: ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالْقَنَاتِ وَالصَّٰدِقِينَ وَالصَّٰدِقَاتِ وَالصَّٰبِرِينَ وَالصَّٰبِرَاتِ وَالْخَٰشِعِينَ وَالْخَٰشِعَاتِ وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ وَالصَّٰلِحِينَ وَالصَّٰلِحَاتِ وَالْحَفَظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَفَظَاتِ وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُم مَّغْفَرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ ﴿١٠﴾ الأحزاب

واته: پیاوانی موسلمان و ئافرهتانی موسلمان، پیاوانی باوه‌ردار و ئافرهتانی باوه‌ردار، پیاوانی
 خواپه‌رست و گوپ‌پایه‌ل و ئافرهتانی خواپه‌رست و گوپ‌پایه‌ل، پیاوانی راستگو و ئافرهتانی راستگو،
 پیاوانی ئارامگرو ئافرهتانی ئارامگر، پیاوانی خۆبه‌که‌مزان و ئافرهتانی خۆبه‌که‌مزان، یان له
 عیباده‌تدا ملکه‌چ بۆ خوای گه‌وره، پیاوانی خێرخواز و ئافرهتانی خێرخواز، پیاوانی پڕژوووه‌وان
 و ئافرهتانی پڕژوووه‌وان، ئەو پیاوانه‌ی که داوینی خۆیان له حه‌رام ئەپارێزن و ئەو ئافره‌تانه‌ی‌شی
 که داوینی خۆیان له حه‌رام ئەپارێزن، ئەو پیاوانه‌ی که زۆر زی‌کر و یادی خوای گه‌وره ئەکه‌ن و
 ئەو ئافره‌تانه‌ی که زۆر زی‌کر و یادی خوای گه‌وره ئەکه‌ن، له هه‌موو حاڵه‌تێکیاندا ئا ئەمانه به
 ژن و پیاوه‌وه خوای گه‌وره له‌خۆش‌ه‌وون و ئەجرو پاداشتیکی زۆر گه‌وره‌ی بۆ ئاماده‌کردوون ﴿٥٥﴾

خوای په‌روه‌ردگار سهره‌نجی قوره‌یش به‌وه پاده‌کیشیت، که ئاده‌م و حه‌وا پروون بوونه‌وه به هۆکاری تاوانیان له‌و باخ و باخاته‌ی که یتیدا ده‌ژیان به زمانی عه‌ره‌بی به واتا (الجنة) لی‌ره‌دا باسه‌که زۆر به‌بوه‌سته به قوره‌بشه‌وه به ژبانی بی‌غه‌مه‌ری خواوه ﷺ.

خوای گه وره ده فهرموت: ﴿يَبْنِيْ اٰدَمَ قَدْ اَنْزَلْنَا عَلَيْنِكَ لِبَاسًا يُؤَرِّىْ سَوْءَ بَعْدِكَ وَيَسَّاءُ وَلِبَاسُ
الْتَّقْوٰى ذٰلِكَ خَيْرٌ ذٰلِكَ مِنْ اٰيٰتِ اللّٰهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُوْنَ﴾ ﴿يَبْنِيْ اٰدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمْ الشَّيْطٰنُ كَمَا
اَخْرَجَ اٰبَوَيْكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ يَنْزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا لِيُرِيَهُمَا سَوْءَ بَعْدَهُمَا اِنَّهُ يَرٰكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ
لَا تَرَوْنَهُمْ اِنَّا جَعَلْنَا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيَّاءَ لِلَّذِيْنَ لَا يُؤْمِنُوْنَ﴾ ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَحْشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْنَا اٰبَاءَنَا
وَاللّٰهُ اَمَرَنَا بِهَا قُلْ اِنَّ اللّٰهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَآءِ اَتَقُولُوْنَ عَلَى اللّٰهِ مَا لَا تَعْلَمُوْنَ﴾ ﴿قُلْ اَمَرَ رَبِّىْ بِالْقِسْطِ
وَأَقِيمُوا وُجُوْهَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَادْعُوْهُ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُوْدُوْنَ﴾ ﴿فَرِيْقًا هَدٰى
وَفَرِيْقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلٰلَةُ اِنَّهُمْ اَتَّخَذُوا الشَّيْطٰنَ اَوْلِيَّاءَ مِنْ دُوْنِ اللّٰهِ وَيَحْسَبُوْنَ اَنْهُمْ مُّهْتَدُوْنَ﴾ ﴿
* يَبْنِيْ اٰدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوْا اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِيْنَ﴾ ﴿قُلْ
مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللّٰهِ الَّتِيْ اَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِيْنَ ءَامَنُوْا فِي الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا
خَالِصَةٌ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ كَذٰلِكَ نَفْصِلُ الْاٰيٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُوْنَ﴾ ﴿قُلْ اِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّىَ الْفَوَاحِشَ مَا ظَهَرَ مِنْهَا
وَمَا بَطَّنَ وَاَلَانِمُ وَالْبَغْيَ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَاَنْ تُشْرِكُوْا بِاللّٰهِ مَا لَمْ يُنَزَّلْ بِهِ سُلْطٰنًا وَاَنْ تُقُولُوْا عَلَى اللّٰهِ مَا لَا
تَعْلَمُوْنَ﴾ ﴿وَلِكُلِّ اُمَّةٍ اَجَلٌ فَاِذَا جَآءَ اَجَلُهُمْ لَا يَسْتَاْخِرُوْنَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُوْنَ﴾ ﴿الاعراف

واته: ئەى نەوەکانى ئادەم ئەوە ئیمە پۆشاکیکیان بۆ دابەزاندوون بۆ ئەوەى که عەورەتتان
داپۆشت، پۆشاکیکیش بۆ جوانى که خۆتانى پى برازیننەو و عەورەتى خۆتانى پى داپۆشن،
بەلام پۆشاکی تەقواو ئیمان و کردەوەى چاک و لە خوا ترسان ئەمە باشتەین پۆشاکیکه که خەلکی
خۆی پى برازینتەو، ئەمانە نیشانەى خوای گەورەن بەلکو ئیوە یاد بکەنەو ﴿ئەى نەوەکانى
ئادەم شەیتان فیلتان لى نەکات و نەتانخەلەتینت هەر وەکو فیلێ لە دایک و باوکتان کرد و لە
باخوباختەکه دەرى کردن بەوہى که تووشى ئەو سەرپىچى و تاوانەى کردن که بەهوى ئەو
تاوانەو پۆشاکیان لەبەر نەما و عەورەتیان دەرکەوت، خۆتان بپارێزن و عەورەتتان داپۆشن
لەبەر ئەوہى ئەوان واته: جنى و شەیتانەکان ئیوە ئەبینن بە شىوازىک که ئیوە لە دونیادا ئەوان
نابینن، بەلام که پۆشاکیان دانا بسم الله بکەن ئەوا ئەوان ناتوانن عەورەتتان ببینن، ئیمە
شەیتانەکاغان داناوہ که دۆست و یارمەتیدەرى ئەو کەسانە بن که ئیمانیان نییە و بى ئیمان ﴿
کاتیک که کافران و موشریکان تاوانیک ئەکەن ئەلین: ئیمە باوک و باپیرانى خۆمان لەسەر ئەم
تاوانە بینوہ و لەوانەو بۆمان ماوہتەو، خوای گەورە فەرمانى بەئیمە کردوہ بەم تاوانە، ئەى
محمد ﷺ پێیان بلن: ئەمەى ئیوە دەیکەن خراپەکارییە و بەراستى خوای گەورە فەرمان
بە خراپەکارى ناکات، ئایا ئیوە قسەیکەى ناشرین ئەدەنە پال خوای گەورە که هیچ زانیاریەکتان
پى نییە، چۆن خوای گەورە فەرمان بە شتى وا ئەکات ﴿ئەى محمد ﷺ پێیان بلن:

پەرورەردگارم فەرمانی کردوو بە دادپەرورەری و دامەزراوی، نوێژ بۆ خۆی گەورە بکەن و ڕوو بکەنە قەبلە لە ھەموو مزگەوتیکدا عیبادەتی خۆی گەورە بکەن بە ئیخلاص و بە دڵسۆزییە و نیەتەکان تەنھا بۆ خوا بێت، چۆن سەرەتا ئێوەی دروست کردوو ئاواش ئەتانگەرێنیتەو بە ڕوتی ﴿٥٩﴾ خەڵک بوونە دوو بەش کۆمەڵێک ھیدایەتیان وەرگرت و کۆمەڵیکیش گومرا بوون کە کافران بوون، ئەوان شەیتانیان کردە دۆست و پشتیوان و یارمەتیدەری خۆیان لە غەیری خۆی گەورە و گوێراپەڵی شەیتانیان کرد وایان ئەزانی کە ئەوان لەسەر ڕێگای ھیدایەت، ئەو ئادەمیزاد ئێوە لە ھەموو مزگەوتیکدا خۆتان برازێننەو و عورەتی خۆتان داپۆشن ﴿٦٠﴾ بخۆن و بخۆنەو بە لām ئیسراف و زیادەری مەکەن، واتە: ھیچ شتێک لە خۆتان حەرام مەکەن لەوێ کە خۆی گەورە بۆی خەڵال کردوون، وەکو خەڵکی سەردەمی ئەزانی کۆمەڵێک شتیان لە خۆیان حەرام ئەکرد وەکو باسماں کرد، یان حەرام مەخۆن حەرام خواردن ئیسراف و زیادەری، بە دنیایی خۆی گەورە ئەو کەسانە خۆش ناوی کە ئیسراف و زیادەری ئەکەن، یان ئەوانە کە خەڵال حەرام دەکەن و حەرام خەڵال دەکەن ﴿٦١﴾ ئەو محمد ﷺ پێیان بۆ: ئەو جوانییە کە خۆی گەورە دەریخستوو بۆ بەندەکانی خۆی و ئەو ھەموو ڕزقە خەڵال و پاک و بەتام و چێژە کێ حەرامی کردوو، تا ئەوان لەسەر خۆیان حەرام بکەن، ئەو محمد ﷺ بۆ: ئەمە لە دنیا دا خۆی گەورە تەبەت بۆ باوەردارانێ دروست کردوو بە لām کافریش لە دنیا دا تەبەت بە شەدارە، بە لām لە ڕۆژی قیامەتدا تەبەت ئەبێ بە ئیماندار و کافر بە شەدارە ناکات لەو تام و چێژ و لەزەت و نەعمەتانی خۆی گەورە کە لە بەھەشتدا بە باوەردارانێ ئەبەخشی و بەھەشت حەرامە لە کافران بەم شێوازە ئایەتەکانی خۆمان درێژە پێ ئەدەین و ڕوونی ئەکەینەو بۆ کەساتێک کە زانیاریان ھەبێت ﴿٦٢﴾ ئەو محمد ﷺ بۆ: تەنھا پەرورەردگارم فاحیشەو بەدەرەوشتی و تاوانی حەرام کردوو ئەوێ بە ئاشکرا ئەکری، و ئەوێ کە بەنەیتێ ئەکری ھەموو تاوانێک و زۆلم و ستەمکردن لە خەڵکی بەناحەق، ھەمووی حەرام کردوو شەریک دانێن بۆ خۆی گەورە لە کاتێکدا خۆی گەورە ھیچ بەلگەبەکی لەسەر ئەو دانەبەزاندوو، ئەویش لە سەرتان حەرام کردوو لە خۆتانەو بەبێ زانیاری بەناو خۆی گەورەو قسە بکەن و قسە بەدەنە پال خۆی گەورە ﴿٦٣﴾ ھەموو ئوممەتێک کاتی دیاریکراوی خۆیان ھەبە کە تەبەت ئەکەن، کاتێک کە ئەجەلیان دێت تەنھا بەک چرکە و کاتێک نە ئەجەلیان دوا ئەکەوێ نە پێش ئەکەوێت ﴿٦٤﴾

شیکارییە ک لە سیرەتی پێغەمبەری خوا ﷺ دا بۆ ئەم چەند ئایەتە سەرەتی ئەعراف؛ لە دیمەنەکانی ئەم سورەتەدا باسی دروست بوونی مەوۆ و نوێنەری مەوۆ بوو کە حەزەرەتی ئادەم، پاشان ئاراستە مەوۆی دوا قورئانە بۆ ئاستیکی زۆر بەرز و پاشان دەست نیشان

کردنی پیشه‌ی مروّف له سهر زه‌ویدا و بارگاوی کردنی به به‌ندایه‌تی کردن و چۆنیه‌تی ململانی
نیوان شه‌یتان و مروّف تا پروژی قیامه‌ت، یان ململانی کوفر و ئیمان.

هه‌رچه‌نده ئه‌م ئایه‌تانه هه‌موو باسی شیوه و میتۆدی هه‌لخه‌له‌تانندی شه‌یتانه له هه‌مبه‌ر
مروّفا، به‌لام زیاتر په‌یوه‌سته به سهرده‌می پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌رچه‌نده هه‌مان مانا
و واتا له‌گه‌لماندا ریگا ده‌بریت له سهرده‌مه‌کانی رابردوو ئیستا و داهاتوو شماندا، چۆن؟!

مه‌نه‌جی قورئانی باسی چیرۆک و گێڕانه‌وه‌ی میژوو نییه به ته‌نها، به‌لکو باسی واقعی ژیا‌نه
له هه‌رسێ توخمه‌که‌ی کات دا که بریتیه له (رابردوو، داهاتوو، ئیستا) دا.

باسی بیدعه و داهینانیکێ قوره‌یشه که له به‌رانه‌به‌ر هه‌موو موشریکیکێ عه‌ره‌ب داهینابوو،
که ده‌هاتن بۆ مالی خوا و حه‌جیان ده‌کرد، به‌لام له‌ناو که‌عه‌دا ئه‌و هه‌موو به‌تیان تیا دانابوو،
خۆیان شه‌ریعه‌ت و کاهین و جووره‌ها خورافات یاسای جاهله‌تیان دارشتبوو.

هه‌مووی ده‌زگای شه‌یتانی بوو که عه‌ره‌ب له‌و سهرده‌مه‌دا دایه‌تینابوو، به‌رده‌وام ئه‌م ده‌زگا
شه‌یتانیانه له شارسه‌تانه‌ته‌کاندا کار ده‌که‌ن بۆ وه‌سوه‌سه‌ بوونی مروّفه‌کان.

قوره‌یش یاسایه‌کی دامه‌زراندبوو به‌ ناوی (الحمس) ئه‌م یاسایه ته‌نها په‌یوه‌ست بوو به
قوره‌یش، هیچ کام له عه‌ره‌ب ئه‌و مافه‌ی نه‌بوو که به‌ کاری به‌یئت، هاوشیوه‌ی (خلاص)
نه‌سرا‌یه‌کان بوو، قوره‌یش نه‌یده‌ه‌شیت، له کاتی ته‌واف و حه‌جدا جلوه‌به‌رگی خۆیان بپۆشن
ده‌بوو جل و به‌رگی قوره‌یش بپۆشن، یان به‌ قه‌رز وه‌ریبگرن، یان به‌ کرێ یاخود له قوره‌یش
بکرن، ئه‌م یاسایه ده‌یوت ئه‌گه‌ر جلت ده‌ست نه‌که‌وت به‌ پرووت و قوتی ته‌واف بکه، پیاوان
به‌ پروژدا ته‌وافیان ده‌کرد ژنانیش به‌ شه‌ودا، ده‌بوو گه‌لا یان هه‌ر شتیکێ تر به‌ عه‌وره‌تی
خۆیا‌نه‌وه‌ بئالینن! واتا هه‌موو به‌ پرووت و قوتی.

ئین که‌ثیر له ته‌فسیره‌که‌یدا ده‌لێت: بێجگه قوره‌یش هه‌موو عه‌ره‌ب ده‌بوو به‌رگی بپۆشن
که تاوانی پێوه نه‌کرا‌ییت ته‌نها قوره‌یش نه‌ییت که خاوه‌نی یاسای (الحمس) بوو به‌ جلوه‌به‌رگی
پروژانه‌ی خۆیان ته‌وافیان ده‌کرد، ده‌بوو جل و به‌رگی قوره‌یش بکرن یان به‌ کرێ به‌یئن یاخود
وه‌ری بگرن، ئافه‌ره‌تان له شه‌ودا ته‌وافیان ده‌کرد، به‌م شیوه‌یه ئه‌م شه‌ریعه‌ته‌یان بۆ خۆیان
دارشتبوو، به‌لام شه‌ریعه‌تیکێ سه‌خیف و فاحیشه که ئاره‌زوو هه‌وا و هه‌وه‌سی ده‌سه‌لاتدارانی
قوره‌یشی تیر ده‌کرد له دوو پرووه‌وه، یه‌که‌م بازرگانی که ده‌ییت جل و به‌رگی قوره‌یش بپۆشن
و بکرن، دووه‌م شه‌هوه‌تیان که ته‌ماشای عه‌وره‌تی ئافه‌ره‌تیان ده‌کرد یا خوای په‌روه‌ردگار ئه‌و
کاره‌ی به‌ زۆر خراپ و فاسد باسکرد، ئه‌وانیش واتا قوره‌یش ده‌یانووت ئه‌وه شه‌ری خواجه،
به‌لام کاتیک پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ پرسى ئه‌م شه‌ری خوا‌یه‌تان له کوێ هیناوه؟ نه‌یان‌توانی

سه رچاوهی دروست بهینن وتیان: باو و باپیراغان ئه م کاره یان کردووه، ئیمهش لاسایان ده کهینه وه.

پێغه مبهری خوا ﷺ وه حی بۆ هات، خوای موته عال فهرمووی: ئهی محمد ﷺ پێیان بلێ خوا فهرمان به فاحیشه و کاری خراپه کاری ناکات، به لکو فهرمان به دادپهروه ری و پراوه ستاوی ئیمان و حه یا و حورمهت شهرمنی و داپۆشراوی ده کات، ئینجا خوای گه و ره به و ئایه تانه ی که باسی پرووداوی شه یتان و ئاده م بوو، باسه که یان بۆ ده گێرێته وه، که ئه مان له ده زگاکی شه یتان و کار ده که ن و هاوکاری شه یتان، ئیتر چۆن کاره گهنده ل و خراپه که یان ئه دایه په نای خوای په روه ردگار، و اتا هه موو باسه که بۆ قوره یش بوو، به لام هه مان ده زگای شه یانی له ئه مرۆدا کار ده کات به ناوی ژیان و شارستانیه ت و مۆدیل و جۆره ها فیتستفال و کاری تر تا خه لکی پرووت بکه نه وه هه مان کاری شه یتان و جاهیلی قوره یش ئه نجام بده ن!

پاشان خوای گه و ره له شیوه ی بانگدان و بانگه وازی ده نگ به رزکردنه وه دا هه موو مرۆفایه تی و نه وه کانی ئاده م ئاگادار ده کاته وه له پرووت بوونه وه ی لاشه، له پرووتبوونه وه ی فیکر، له پرووتبوونه وه ی په وشت، له پرووتبوونه وه ی به ها و ئاکاره به رزه کانی ئیسلام به گشتی.

عه بدپه رحمانی کوپی ئه سه له م ده لیت: داپۆشینی عه و ره ت چ پیاو چ ژن مه به ست داپۆشراوییه به گشتی نه ک ته نها پاش و پێش، ئه وه جلویه رگی ته قوایه.

سه ید قوطب ده لیت: خوای گه و ره بیران ده خاته وه به پرووداوی ئاده م که نیعه مه تی ته شریعی داپۆشین له بیر نه که ن، بۆ ئه وه ی سه ره له نوێ وشه ی چاکسازی بکه ن له ناو خۆیاندا و اتا سیانه ی خۆیان بکه نه وه بۆ ئه وه له مرۆف بوون نه چنه ئاستی ئازهل بوون، چونکه پرووت و قووته!

هه رچه نده باسه که زۆر زیاتر هه لده گریت له ژیا نی پێغه مبه ردا، به لام ده بیت باسیکی تر بکه نه وه له سه ر ژیا نی پێغه مبه ری خوا ﷺ و پێغه مبه رانی دیکه سه لامی خوا له هه موویان بیت.

الاسراء، یونس، هود و یوسف

له وانه یه ناو نیشانه که ت لا سه یر بیت، به لام ئه م ناو نیشانه په یوه ندی به خودی پێغه مبه رانه وه نییه، به لکو مه به ست چوار سو ره ته که به دوا یدا دابه زیون سو ره تی (الاسراء، یونس)، هود، یوسف)، ئه م چوار سو ره ته له حاله تیکی زۆر سه خت و دژوار دابه زیوه، باسی زۆر یک له پێغه مبه رانی سه ره تای کردووه بۆ پێغه مبه ری خوا محمد ﷺ، مه به ست له پێغه مبه رانی سه ره تای ((نوح) و هود و صالح و لوط و شعیب) ه سه لامی خوا له هه موویان

بیت، هه‌روه‌ها نه‌و چوار سوره‌ته پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له باره‌یه‌وه ده‌فه‌رمویت: پیری کردم هود و براکانی، لیره‌دا براکانی هود نه‌م چوار سوره‌ته‌ن، به‌لام سوره‌تی الأسراء کو‌تایی هه‌موویان بووه.

(شیتنی هود و أخواتها) گومانی تیدا نییه سوره‌ته‌کان هه‌موویان له شاری مه‌ککه دابه‌زیون، پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ باسیکی زۆری قیامه‌ت و باسی پیغه‌مبه‌رانی بو دابه‌زیوه له شاری مه‌ککه‌دا، هه‌موو باسه‌کانی هه‌لساندنی ئیمان بوو که خه‌وی غه‌فله‌ت، په‌روه‌رده‌کردنی هاوه‌لان له‌سه‌ر بیروباوه‌ری ئیسلامی هه‌موو ئایینه‌کان له‌گه‌ل جوانی به‌لاغه‌یدا، توندبوون ترسینه‌ر بوون قوره‌یش چه‌نده دزایه‌تی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ -ی ده‌کرد، له کاتی خویندنه‌وه‌ی قورئاندا بی ده‌نگ ده‌بوون، سه‌رسام ده‌بوون، هه‌موو باسه‌کانی بو قوره‌یش نوێ بوو یان نه‌گه‌ر نوێ نه‌بوایه لایان راسته‌وخۆ باسی واقعی ژیا‌نی مالی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ گوئیان لی ده‌گرت به‌شه‌ودا که قورئانی له‌ ناو نوێژدا ده‌خویند گوئیان لی ده‌گرت، ته‌نانه‌ت که به‌یه‌کتریان ده‌زانی سه‌ره‌زنه‌شتی خویان ده‌کرد، به‌لام خویان پی نه‌ده‌گیرا بو پۆژی دواتر ده‌هاته‌نه‌وه، نه‌وه‌ حالی قوره‌یش بوو له‌ هه‌مبه‌ر قورئاندا.

قوره‌یش ده‌یزانی ئایینی ئیسلام راسته، ده‌شیانزانی محمد پیغه‌مبه‌ر ﷺ هه‌ر سه‌رده‌که‌ویت، به‌لام قوره‌یش پرۆژه‌کانی که‌وتبوونه ژیر مه‌ترسی، ته‌نها له‌به‌ر سه‌روه‌ت و سامان دزایه‌تی پیغه‌مبه‌ریان ده‌کرد، ده‌یانوت نه‌گه‌ر به‌ته‌کان لابه‌رین کێ دیت بو شاری مه‌ککه؟!

ترس داگیرتبوون و ده‌یانووت هه‌موو عه‌ره‌ب جه‌نگیان ده‌کات، شه‌هوه‌ت‌باز بوون شه‌هوه‌ت و چه‌زه‌کانیان له‌ ده‌ست ده‌رچوو زۆریتر که‌ پێگر بوون له‌ هه‌مبه‌ر هیدایه‌تیاندا، ماوه‌ی سیانزه سال بانگه‌وازی کرد پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ زۆریه‌ی نه‌و سوره‌تانه‌ی بو داده‌به‌زی که‌ هاندانی بوو بو به‌رده‌وام بوون له‌ بانگه‌واز، وه‌کو سوره‌تی (نوح) که‌ هه‌مووی باسی ژیا‌نی نه‌و پیغه‌مبه‌ره به‌پێزه‌یه، خ‌وای گه‌وره باسی (٩٥٠) سالی بانگه‌وازی بو پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌کرد که (نوح) کردوویه‌تی (هه‌لبه‌ت به‌ گوێره‌ی پۆژمیری نه‌و سه‌رده‌مه، نه‌و ژماره‌ زۆره به‌ پۆژمیری سه‌رده‌می (نوح) که‌ سێ هه‌فته سالتیک بووه)، سه‌بووری دل ئارامیه‌ک بووه بو پیغه‌مبه‌ر خوا ﷺ قوره‌یش داوای زۆر شتی نامه‌عوقلیان ده‌کرد، داوایان ده‌کرد خوا له‌ ئاسمان بیته‌ خواره‌وه بو لایان و له‌گه‌ل فریشته‌کاندا سه‌رانی قوره‌یش ئاخافتیان له‌گه‌ل بکه‌ن، داوایان ده‌کرد فریشته‌ بیته‌ پیغه‌مبه‌ر یاخود داوای باخوباخات و گه‌نجینه‌یان ده‌کرد له‌ پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ. خ‌وای گه‌وره‌ش فه‌رمووی: محمد ﷺ پیتان بلێن من وه‌کو ئیوه‌ مروّقم، نه‌و توانایه له‌ مندا نییه و ته‌نها په‌یامێکم هیتاوه، خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا ۖ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّنْ نَّحِيلٍ وَعَنْبٍ فَتُجَرَّ الْأَنْهَارُ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا ۖ أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمَتْ عَلَيْنَا كِسْفًا أَوْ تَأْتِيَ بَالَهُ الْفَلَائِكُ قَبِيلًا ۖ أَوْ

يَكُونُ لَكَ بَيْتٌ مِّنْ زُخْرِفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقَيْكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَّقْرُؤُهُ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّيَ هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا ﴿١٥﴾ الإسراء

واته: كافره ناودار و گهوره گانی مه ککه وتیان: ئە ی محمد ﷺ ئیمانێ پێ ناھێنین تا لەم زەویەووە کانیمان بۆ هەلنەقوڵێنیت و ئاوەکە ی بەبەرچاومانەووە نەروا (١٥) یاخود باخت نەبێت لە دار خورما و تری لەناو ئەوانیشدا کانی هەلبقوڵێنی و بەخێرای ئاو لە ناوەراستیاندا هەلبقوڵێت و دەرپەرێت (١٥) یاخود ئاسمان پارچە پارچە بکەیت و بەری بدەیتەووە بان سەرمان، چۆن دەلێیت لە قیامەتدا وای لێدیت یان خوای گەورە و مەلایکەتەکان کۆمەل کۆمەل بێنی تا بەچاو خۆمان بیانبینین (١٥) یان ئەبێ مالتیکت هەبێ لە زێڕ و پاراوە بێت، یاخود بەرز بیتەووە بۆ ئاسمان کە بەرزیش بووێتەووە بۆ ئاسمان و هەلفریت ئەوا ئیمان بە بەرز بوونەووە کەت ناھێنین تا لەو سەرەووە گەراپتەووە کتیبێکمان بۆ نەھێنی لە لایەن خوای گەورەووە بەلگە بێ لەسەر پێغەمبەراییەت و خۆمان کتیبە بخوێننەووە، ئەبێ ئەوێندە شتە بکە ی ئەو کاتە ئیمانێ پێ دێنین ئە ی محمد ﷺ پێیان بێ: پاک و مۆنەرزەھ ی بۆ خوای گەورە کە توانای ھەموو شتێکی ھە یە بەلام من ھیچ شتێک نیم تەنھا مروۆفیکم و پێغەمبەری خوام و توانای ھیچ شتێک لەمانەم نییە و مەلایکەت نیم تا بەرز بێمەووە بۆ ئاسمان (١٥)

ئەوانە چەندە داوای نائەقلانی بوون دەکەن، قورئان بەو پەری ئەقلانییەتەووە وەلامیان ئەداتەووە!

داوای ئەو دەکەن کە فریشتە پێغەمبەر بێت، خوای گەورە زۆر بە ئەقلانی وەلامیان ئەداتەووە لە ڕێگای وەحییەووە بۆ پێغەمبەر ﷺ و دەفەرمویت، ئەگەر فریشتە لەسەر زەویدا بواوە و ئەوان خەلیفە ی خوا بونایە، بە دلنایییووە فریشتە یان بۆ دەھات، بەلام ئیووە مروۆف دەبێت لە خۆتان بێت ئەو پێغەمبەرە تا بتوانن لاسایی بکەنەووە، ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَنْ يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ إِلَّا أَنْ قَالُوا أَبَعَثَ اللَّهُ بَشَرًا رَسُولًا ﴿١٦﴾ قُلْ لَوْ كَانَ فِي الْأَرْضِ مَلَائِكَةٌ يَّمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ السَّمَاءِ مَلَكًا رَسُولًا ﴿١٧﴾﴾ الإسراء

واته: چی ڕێگری لە خەلکی ئەکات کە ئیمان بێن کاتیک کە ھیدایەت یان بۆ ھات تەنھا ئەووە نەبێ کە ئەیانووت: ئایا خوای گەورە مروۆفیکێ کردووە بە پێغەمبەر؟! ئەیانووت چۆن ئەبێ پێغەمبەر مروۆف بێ (١٦) ئە ی محمد ﷺ پێیان بێ: ئەگەر لەسەر زەویدا فریشتە بژیاوە و بەھیمنی و ئارامی بەسەر زەویدا بڕوێشتنایە ئەووە ئیمەش لە ئاسمانەووە مەلایکەتیکمان بۆ

ده‌ناردن و نه‌مانکرد به پیغه مبه‌ر، به‌لام نه‌وان ئیمان به مروّقه که ناهیتن، چۆن ئیمانان به مه‌لائیکه‌ت نه‌هیتنا ﴿١٦٠﴾

ئهم داوايانه‌ی کردیان زۆر نه‌شیاو و نه‌گونجاو بوو، له‌گه‌ڵ نه‌وه‌شدا خوا‌ی گه‌وره له‌و داوايانه‌ی قوره‌یش زیاتری به‌خشیه پیغه مبه‌ری خوا ﷺ.

که بردی بۆ ئیسراء و اتا (شه‌و پێ: شه‌وگه‌شت) که هه‌موو پیغه مبه‌رانی له‌ ویدا بۆ کۆ کرده‌وه و پیغه مبه‌ری خوا ﷺ بووه ئیمانان، پاشان کۆنگره‌یه‌کی پیغه مبه‌رانی بۆ پیغه مبه‌ری نازیز ﷺ پێک‌خست.

له‌وه‌ش گه‌وره‌تر نوێنه‌ری مروّقایه‌تی هیتا له‌گه‌ڵ فریشته دا بۆ نیشان‌دانی هه‌موو مه‌له‌کوته‌ که کۆی هه‌موو مه‌له‌که‌ته‌کانی خوا‌ی په‌روه‌ردگار، جا چ ئاسمانه‌کان بیت یا نه‌یه‌کانی هه‌موو پیغه مبه‌ران بیت، یاخود به‌هه‌شت و دۆزه‌خ بیت، گه‌یشته جیگایه‌ک که ناوی (سیدره)یه کۆتایی جیگایه له‌ نزیکه‌ی خوا‌ی په‌روه‌ردگار که هه‌زه‌تی جوهره‌ئیلش ناتوانیت بپرواته نه‌و شوێن و جیگایه، نه‌وه‌ش دیسان پله‌ و پایه‌ی مروّف و ئاستی مروّف ده‌ده‌خات که خوا‌ی گه‌وره مروّفی برده جیگایه‌ک بپێجگه محمد ﷺ که مروّف هیچ مه‌خلوقاتیک نه‌و جیگایه‌ی نه‌دیوه.

داواکه زۆر له‌وه گه‌وره‌تر و فراوانتر بوو که قوره‌یش داوا‌ی ده‌کرد له‌ پیغه مبه‌ر له‌سه‌ر زه‌ویدا، هه‌ستیان به‌وه نه‌کرد قوره‌یش که هه‌موو نه‌مانه‌ی وتیان له‌ رابردوودا ده‌شیت ببیت، به‌لام نه‌و مروّقه‌ی که پاکه و راستگۆیه و په‌وشتی له‌سه‌رو به‌رزه‌کانه‌وه‌یه، محمد ﷺ-مه‌ و له‌ قوره‌یشه.

ئهم گه‌شته موباره‌که له‌ هه‌ناویدا کۆنگره‌ی پیغه مبه‌ران به‌ گشتی و نیشان‌دانی مه‌له‌کوته‌ په‌روه‌ردگاری تیدا بینی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ، هاوشیوه‌ی مانگاکی گه‌لی ئیسرائیل بوو، داواکه خۆیان قورسیان کرد، قوره‌یش خۆیان لێ بیبه‌ری بوون، پیغه مبه‌ری خوا ﷺ-ی پێ شه‌ره‌فمه‌ند بوو.

هاوشیوه‌ی (موسا ع‌ی‌ه‌س‌ه‌) که ده‌چوو هه‌ر کێوی طور له‌ بیابانی سیناء له‌گه‌ڵ خوا‌ی په‌روه‌ردگار مونا‌جاتی ده‌کرد، پیغه مبه‌ری خوا ﷺ-ش هه‌مان مونا‌جاتی کرد له‌گه‌ڵ په‌روه‌ردگاری، به‌لام له‌ جیگایه‌ک که هیچ مه‌خلوقیک نه‌چۆته ناوی ئه‌ویش (سدره‌ المنتهی)یه، خۆ (موسا ع‌ی‌ه‌س‌ه‌) که ده‌چوو له‌گه‌ڵ خوا‌دا مونا‌جات بکات که نه‌یده‌زانی جیگایه‌که له‌ شاخه‌که‌دا کوێیه و گوێیان له‌ ده‌نگی خوا‌ی موته‌عال نه‌بوو، ته‌نها تاییه‌ت بوو به‌ (موسا ع‌ی‌ه‌س‌ه‌).

قورپه‌یش و به‌شیک له موسولمانان بۆیان جیگای برپا نه‌بوو، هه‌ندیک له ئیمانداران تووشی فیتنه بوون په‌شیمان بوونه‌وه له ئایینه‌که‌یان، فیتنه‌یه‌کی زۆر گه‌وره بوو، چونکه ئه‌قلیان ئه‌وه‌نده بچووک بوو برپایان نه‌ده‌کرد.

به پێچه‌وانه‌ی ئه‌وانه‌وه ئه‌بویه‌که‌ر سدیق په‌زامه‌ندی خوای له‌سه‌ر بێت تا ئه‌وکاته به‌ کورپی ئه‌بو قوحافه ناسرابوو که باسی ئیسرا و معراج کرا زۆر به‌ ئه‌قلانی وه‌لامی داوه و فهرمووی: من برپا بکه‌م له ئاسمانه‌وه وه‌حی بۆ بێت بۆ برپا ناکه‌م که چو‌بێته ئیسرا و معراج! که‌سێک که توانای هه‌بێت به‌و شێوه‌یه‌ ئه‌قلانی بێت و پرووداوه‌کان هه‌لاویژ بکات و خیرا شیکاری بۆ بکات، لایه‌قیه‌تی نازناوی (صدیق) وه‌ربگرێت له‌وکاته‌وه‌ عه‌بدوللای کورپی ئه‌بو قوحافه بووه ئه‌بویه‌کری صدیق.

خوای په‌روه‌ردگار له‌ سه‌ر جیهانی مرقه‌کان، جیهانی پێغه‌مبه‌رانی به‌ سه‌دان هه‌زار که‌س کو‌کرده‌وه بۆ پێغه‌مبه‌ر له‌ مزگه‌وتی (ئه‌قصا)، کات و شوێن ئێمه‌ین که ده‌ست نیشانی ده‌که‌ین به‌ پێوه‌ری مادی، به‌لام لای خوای موته‌عال کات و شوێن، مه‌خلوقه و چۆنی بو‌یت له‌ (کن فیکون) ی‌کدا گۆرانکاری جا چ باش پێش بێت، یان پاره‌ستانی بێت ده‌یکات بۆ کاری مو‌عجیزه هه‌روه‌ک نمونه (یارانی ئه‌شکه‌وت، هه‌زهره‌تی عوزیژ، پاره‌ستانی خۆر بۆ ماوه‌ی سێ رۆژ بۆ پێغه‌مبه‌ر یه‌شه‌عی کورپی نون) نمونه‌ی تریش زۆره.

که‌واته زۆرجار ئه‌گه‌ر مرقف خاوه‌نی ئه‌قل و شیکاری ئه‌قلی نه‌بێت هه‌ر زوو به‌ خیرایی رینگای هیدایه‌ت ون ده‌کات ئه‌مه‌ش له‌ پروودای ئیسرا و معراج دا پرویداوه، له‌وانه‌یه‌ لێره‌دا خو‌یننه‌ر به‌رسیت جا ئه‌م باسه‌ چ په‌یوه‌ندی به‌ ژیا‌نی پێغه‌مبه‌رانه‌وه‌ بوو له‌ سه‌ر ژیا‌نی هه‌زهره‌تی محمد ﷺ، به‌ راستی په‌یوه‌ندی زۆری هه‌یه‌ له‌ ئاسماندا، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ به‌ پرس و پاورێزی پێغه‌مبه‌رانی تر وه‌کو هه‌زهره‌تی (موسا) و هه‌زهره‌تی ئیبراهیم سه‌لامی خوا‌یان لێ بێت زۆر ئه‌زموون بۆ ئێمه‌ زیاد بوو، له‌وانه‌ پێنج فه‌رزهی نو‌یژ و زی‌کر و چۆنیه‌تی کارکردن بۆ به‌هه‌شت.

نووسه‌ر: له‌ راستی دا خا‌له‌ گه‌وه‌هه‌رییه‌که‌ ئه‌وه‌یه‌ که ئه‌وانه‌ی پاره‌دوو هیچی باسی سه‌ره‌کی نه‌بوو، به‌لکو بۆ کتێبه‌که‌ باسی لاوه‌کی بوو، به‌لام بۆمان ده‌بێته‌ که‌ره‌سته له‌ داها‌توودا.

چۆن؟!

دیننه‌وه‌ ناو باسی پیرکردنی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ باسی (یونس)- هود- یوسف دا سه‌لامی خوا له‌هه‌موویان بێت، له‌ راستی دا سوره‌تی ئیسراء سالی‌ک پێش کو‌چ کردن دابه‌زیوه و پرووداوه‌که‌ش پرویداوه، بۆچی له‌ کو‌تاییه‌که‌وه ده‌ستمان پێ‌کرد، هۆکاره‌که‌ی ده‌گه‌رێته‌وه‌ بۆ ئالۆزی باری ده‌روونی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ سێ بۆ چوار سا‌ل پێش کو‌چی موباره‌کی، که

ده لئین ئالۆزی باری دهروونی محمد ﷺ په یوه ندى ههیه به ترسی خواپی و وه حییه وه، ههر ئه و ئالۆزییه دهرونییه ی پیغه مبه ر ﷺ وای لیکرد بفه رمویتی: (پیری کردم. هود و براکانی)، داخو چی بیت ئه م ئالۆزییه؟!

له کو تایی سالانی پیش هیج رت که س موسولمان نه بووه له ماوه ی پینج سالدا سی بو چوار که س موسولمان بووه، دوو که سیان مردن دوو که سیان مانه وه، ئه وانیش طوفه یلی دهوس-ی بوو کو تاییه که ی (عه داس) ی مه سیحی بوو.

سوره تی (یونس) دابه زی سه ره تاکه ی زور ئارام بوو، خوی موته عال باسی هیز و ده سه لاتی زاتی موباره کی ده کات و ده فه رمویتی: ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ يُدِيرُ الْأَمْرَ مَا مِنْ شَفِيعٍ إِلَّا مِنْ بَعْدِ إِذْنِهِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ یونس

واته: به دنیایی په روه ردگاری ئیوه ئه و (الله) یه یه که ئاسمانه کان و زهوی دروستکرد له شەش پوژدا، پاشان بهرز بوته وه بو سه ر عه رشی پیروزی خو ی، بهرز بوونه وه یه که شایه ن و گونجاو و لایه قه به گه وریه ی خوی گه وره و له بهرز بوونه وه هیچ له دروستکراوه کان ناچیت، ته نها خوی گه وره خو ی کاروباری ئاسمانه کان و زهوی و بوونه وهر هه لئه سووړیتن هیچ تکاکاریک نییه لای خوی گه وره ئیلا له پاش ریگه پیدانی خوی گه وره نه بیت، ئه م (الله) یه په روه ردگاری ئیوه یه، ئیوه به تاک و ته نها ئه و به رستن ئایا بو بیر ناکه نه وه ﴿

پاشان ورده ورده وشه ی قورس و هه ره شه ئامیز له ئایه ته کاندایه دی ده کریت، ئایه تیک له ناوه روکی ئایه ته کاندایه ورده که ویت زور ترسناکه ده فه رمویتی: ﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨﴾ قُلْ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجْلُهُمْ فَلَا يَسْتَعْجِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿١٩﴾ یونس

واته: بو هه موو ئوممه تیک پیغه مبه ری تاییه تی خو یان هه بووه که خوی گه وره بو ی ناردوون، کاتیک که پیغه مبه ره که یان دیت و ئاماده ده بیت له پوژی قیامه ت خوی گه وره بریار له نیوان پیغه مبه ره که و ئوممه ته که ی ده دات به دادپه روه ری، تا ده رکه ویت کئ وه لامی پیغه مبه رانی داوه ته وه و کئ وه لامی نه داوه ته وه، هه رچه نده ئه م ئوممه ته دوا ئوممه ته، به لام له بهر گه وریه ی و پیزی پیغه مبه ره که مان ﷺ ئیمه پیش هه موو ئوممه تان ده که وین و یه که م

ئوممهت ده بین که خوی گه و ره بریار له نیا و ناماندا ده دات، نه وان (خه لکی) زولم و سته میان لئ نا کریت ۱۳

ئهم ئایه ته پیغه مبه ر ﷺ ی زور ترساند راسته باسی گهلانی رابر دووه، به لام له هه مانکاتدا ئامازه به بو هیوا و گفتوگوکانی قوره یش.

دوای ئهم باسه راسته وخو ده روات بو باسی نغروبوونی گه لی (نوح) و ده فهرمویت: ﴿كَذَّبُوهُ فَتَبَايَعْنَا لَهُ مَعَ، فِي الْفُلِّ وَجَعَلْنَاهُمْ خَلْفًا وَأَعْرَفْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَنْظُرْ كَيْفَ كَانَ عَقِبَةُ الْمُنْذَرِينَ﴾ یونس

واته: نه وان (نوح) پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) -یان به درو زانی، ئیمه یش (نوح) و نه و باوه ردارانه ی له گه لیدا بوون هه موومان رزگار کردن له ناو که شتیبه که دا نه مانان کرد به جینشینی خه لکی و نه وانی ترمان هه موو له ناو برد، نه و کافرانه ی ئایه ته کانی ئیمه یان به درو زانی هه موومان له ناو ئاوه که دا غه رق کرد، بزانه سه ره نجامی نه و که سانه چی بوو که ناگادار کرانه وه و شوینی پیغه مبه ری خوی گه و ره ﷺ نه که وتن، ئهم هه ره شه یه له کافرانی قوره یش که نه گه ر ئیوه یش ئیمان نه هینن سزاتان ده ده یین و له ناوتان ده به یین ۱۴

پاشان ده رباره ی نغروبوونی فرعه ون سه ربازه کانی و گه له که ی ده فهرمویت: ﴿وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَءِيلَ الْبَحْرَ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ بَغْيًا وَعَدُوًّا حَتَّى إِذَا أَذْرَكَهُ الْغَرَقُ قَالَ ءَأَمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا الَّذِي ءَأَمَنْتُ بِهِ بَنُوا إِسْرَءِيلَ وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ یونس

واته: به نی ئیسرا ئیلمان له ده ریا که په رانده وه بو وشکانی، فیرعه ون و سه ربازه کانی شوینیان که وتن وه کو زولم و سته م و دزایه تی کردن و ده ستریزی کردنه سه ریان تا فیرعه ون یش چوو ه ناو ئاوه که، که پیشتر له سووره تی (به قه ره) و سووره ته کانی تر باس مان کرد، که خوی گه و ره دوانزه ریگای وشکانی بو (موسا) و موسلمانان کرده وه و په رینه نه و به ره وه کاتیک که فیرعه ون و سه ربازه کانی به و ریگا وشکانیانه رویشتن خوی گه و ره فه رمانی کرد ئاوه که به کیگرت ه وه هه موویانی له ناو ئاوه که غه رق و نوقم کرد که له روژی عاشورادا بوو، له و کاته دا فیرعه ون زانی ته وا و غه رق نه بی وتی: ئیمانم هینا به و خوا یه ی که به نی ئیسرا ئیل ئیمانیا ن پئ هینا، که ه یچ په رستراویک به حق نییه شایه نی په رستن بئ ته نها نه و خوا یه نه بی که به نی ئیسرا ئیل ئیمانیا ن پی هینا وه و من ته سلیمی فه رمانی خوی گه و ره بووم و من یش به کیکم له موسلمانان ۱۵

نه و دوو ئایه ته زیاتر پیغه مبه ر ﷺ ی خسته دلّه راوکن و باری ده روونی زیاتر تیک چوو، چونکه وای ده زانی له کو تایشدا یه کتا په رستی دادی گه لی قوره یش نادات.

پاشان دابه زاندنی وه حییه کی زۆر توند که گوتاره که راسته وخۆ بۆ خودی پیغه مبه ر محمد
 صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم: ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَآمَنَ مَن فِی الْاَرْضِ کُلُّہُمْ جَمِیْعًا اَفَاَنْتَ تُکْرِہُ النَّاسَ حَتّٰی یُکُونُوْا
 مُؤْمِنِیْنَ﴾ ﴿١٣﴾ یونس

واته: ئەگەر خۆی گه‌وره‌ وستی لێ بوايه (ویستی که‌ونی) ئەوا هه‌مووی خه‌لکی سه‌ر ڤووی
 زه‌وی ئیمانی ئەه‌یتنا، به‌لام خۆی گه‌وره‌ خه‌لکی تاقی ئەکاته‌وه‌ ئەی محمد ئایا تۆ ئەته‌وی
 به‌زۆر خه‌لکی موسلمان بکه‌ی ئەمه‌ له‌ توانای تۆ نییه‌ و ئیشی تۆ نییه‌ ﴿١٣﴾

چونکه‌ پیغه‌مبه‌ری خوا چالاکي چر کرده‌وه‌، ده‌یویست به‌ زۆر خه‌لکی بکات به‌ موسولمان
 تاکو له‌ ناو نه‌چن، ئەزموونی گه‌لی (نوح) و ئەزموونی گه‌لی فرعه‌ون خرایه‌ به‌چاوی، ده‌ترسا
 قوڤه‌یش له‌ ناو به‌چیت که‌ خۆی گه‌وره‌ فه‌رمووی به‌ زۆر خه‌لکی ئیماندار ناکرین. ئاماژه‌ بوو بۆ
 له‌ناوچوون، له‌ هه‌مووی ترسناک تر کۆتایی ئایه‌ته‌که‌ زۆر هه‌ره‌شه‌ ئامیزه‌، به‌لام چه‌ند ئایه‌تیک
 پیشکۆتایی ده‌فه‌رمویت: ﴿فَهَلْ یَنْتَظِرُوْنَ اِلَّا مِثْلَ اَیَّامِ الَّذِیْنَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ قُلْ فَانْتَظِرُوْا اِنِّیْ
 مَعَّکُمْ مِّنَ الْمُنْتَظِرِیْنَ﴾ ﴿١٤﴾ یونس

واته: ئایا ئەم کافرا نه‌ی سه‌رده‌می پیغه‌مبه‌ر صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم چاوه‌ڤی چ شتیکیانه‌ ته‌نها وه‌ک ئەو
 سزایانه‌ نه‌بن که‌ خۆی گه‌وره‌ سزای ئوممه‌تانی پیشتری داوه‌ له‌ دونیادا، ئەی محمد صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم
 پێیان بلێ: چاوه‌ڤی به‌لینی خۆی گه‌وره‌ بن منیش له‌ گه‌ل ئیوه‌ چاوه‌ڤی ئەکه‌م ﴿١٤﴾

ئهو چاوه‌ڤوانییه‌ زیاتر ده‌روونی پیغه‌مبه‌ری ئالۆز کرد، له‌و ئایه‌ته‌ زۆر سه‌خت تر
 کۆتاییه‌که‌یه‌تی ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاتَّبِعْ مَا یُوحٰی اِلَیْکَ وَاَصْبِرْ حَتّٰی یُخْرِجَکَ اللّٰهُ وَهُوَ خَیْرُ
 الْحٰکِمِیْنَ﴾ ﴿١٥﴾ یونس

واته: ئەی محمد صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم تۆ شوینی ئەو وه‌حییه‌ بکه‌وه‌ که‌ خۆی گه‌وره‌ بۆی ناردوویت،
 ئارام بگره‌ تا خۆی گه‌وره‌ خۆی ڤریار ئەدات له‌ نێوان تۆ و کافراندا له‌ دنیا و قیامه‌ت خۆی
 گه‌وره‌ باشتترین و دادپه‌روه‌رترین حاکم و دادوه‌ره‌، والله‌ أعلم ﴿١٥﴾

که‌واته‌ ڤریار و حوکمی خۆی گه‌وره‌ دیت، ئارام بگره‌ تا حوکمه‌که‌ ڤریار نه‌دا خۆی موته‌عال،
 جا حوکمی خۆی گه‌وره‌ ئیستینافی نییه‌ (تیه‌ه‌ ڤه‌وونه‌وه‌ی نییه‌)، چونکه‌ خۆی گه‌وره‌ هه‌له‌ ناکا
 داخۆ چی بیت، پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم بیری ده‌کرده‌وه‌ چی بیت، لافاو بیت زه‌مینله‌رزه‌
 بیت، یان طوفان و باو ڤوران، ئەمه‌ بیر و بۆچونی پیغه‌مبه‌ری خوا صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم بوو له‌ گوتاری
 قورئانی، به‌ قۆناغیکی زۆر دژواردا تیده‌په‌ری، قوڤه‌یش پێ ده‌که‌نین و گالته‌یان به‌ پیغه‌مبه‌ر

ﷺ ده کرد، کهس موسولمان نه ده بوو ژيانی زۆر ٲیک له ٲیغه مبه ران دابه زی که گه له کانیا ن سه رٲیچیا ن کرد هه موو له ناوچوون.

جا سوره تی (یونس) زۆر ئاسانتر بوو زمانی هه ربه شه که ی، یا ن بلی ئین شیوه ی گو تاره که ی له چاو سوره تی دوا ی خو ی که وا دابه زین، ته واو که ری سوره تی (یونس) ه ئه ویش سوره تی هو د- ه، هه ر ئه مه شه ٲیغه مبه ری خوا ﷺ ده فه رمو یت: ٲیری کردم، زۆر خه فه تی له سه ر خو اردوو ه و ده روونی ئه و نا زدا ره ی ئالۆ زکر دوو ه.

له سه ره تای سوره ته که دا ٲیک با سی ئالۆ زی دَل و ده روونی ٲیغه مبه ر ﷺ ده کات خوای گه وه ده فه رمو یت: ﴿فَلَعَلَّكَ تَارِكٌ بَعْضُ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ وَضَائِقٌ بِهِ صَدْرُكَ أَنْ يَقُولُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ كُتْرٌ أَوْ جَاءَ مَعَهُ مَلَكٌ إِنَّمَا أَنْتَ نَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ هود

واته: له وا نه به ئه ی محم د ﷺ هه ند ٲک له و شته ی که به وه حی بو ت دا نه به زی وا زی لی بی نی له به ر قسه و هه وا و ئاره زوو ی کا فران یا ن دَلت ٲتی ته نگ بی له تر سی ئه وان دا، نه وه کو گله ییت لی بکه ن و ئی مان نه هی ن کاتی ک که ئه وان به تو ئه ل ین: ئه گه ر تو ٲیغه مبه ری خوای بو چی که نز و زیرو زیو ت له ئاسما نه وه بو دا نا به زی ت یا ن بو چی فری شته یه ک له گه لندا نایه ت راستی تی تو مان بی بلی ئه ی محم د ﷺ تو ته نها تر سی نه ر و ئا گا دا رکه ره وه ی، ئا گا دا ریا ن بکه وه و گو ی به قسه ی ئه وان مه ده، خوای گه وه ئا گا ی له هه موو شتی ک هه یه و کا ره کا نی خو ت ته نها به خوای گه وه بسی ٲره ﴿﴾

خوای مو ته عال تای به مه ند ی مرو ف بوونی ٲیغه مبه ر ده رده خا ت که مرو ف ه، به لām ٲیغه مبه ره. ئه مه تای به مه ند یه که ی تی، له به را نه ردا تای به مه ند یه تی ٲیغه مبه ر نوح (ﷺ) ده خا ته به رچاوی که هاو شی وه ی ژیا نی ٲیغه مبه ر و با نگه واژه که یه تی، خوای گه وه ده فه رمو یت: ﴿قَالَ أَلَمْأَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَكُوا إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا تَرَكُوا أَتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَنْ يُبَادُوا أَلَمْأَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ مَا تَرَكُوا إِلَّا بَشَرًا مِثْلَنَا وَمَا تَرَكُوا أَتَّبَعَكَ إِلَّا الَّذِينَ هُمْ أَرَادُوا أَنْ يُبَادُوا﴾ هود

واته: ده سه لآندا ره کا فر و بی با وه ر ه کا ن له قه وم ی نوح (ﷺ) و تیا ن: ئه ی (نوح) تو ش ته نها مرو ف ٲکی وه کو ئی مه ی ت و نا بی نی ن هی چ جیا وا ز بی ت له ئی مه، نا بی نی ن هی چ که سی ک شو ین تو که وت بی له ده سه لآندا ران و ٲیا و ما قو لآ ن و گه وه ر ه کا ن ته نها فه قیر و هه ژارا ن نه بی، که ته نها بو چوونی کی سا ده یا ن هه یه و یه کسه ر شو ین ت که وتوون به بی بیر کر دنه وه، نا بی نی ن ئی وه هی چ فه زلی کتا ن به سه ر ئی مه وه هه بی له شتی دو نیا یی دا، به لکو گو مان ئه به ی ن که ئی وه درۆ ز بن ﴿﴾

گهلی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) ته ماشای (نوح) یان ده کرد که مروفتیکی ئاساییه، نهوانیش وه کو قوره یش چاوه پئی بوون که فریشته یه ک ببیته پیغه مبهرا، ئینجا که وخته هه ره شه ی کوشتن و دهر به دهر کردنی، خوی گه وره ده فره رمویت: ﴿قَالُوا يَنْتُحُ قَدْ جَدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ جِدْلَنَا فَأَيْنَا بِنَا تَعِدُنَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصّٰدِقِیْنَ﴾ هود

واته: وتیان: ئه ی (نوح) تۆ زۆر ده مه قالی و مشتومرت له گه ل کردین و زۆر یشت وت، ئه و هه ره شانه ی که له ئیمه ی ئه که ی که ئه گهر ئیمان نه هتین خوا سزامان ئه دات با سزای خوی گه وره بیت ئه گهر تۆ له راستگو یانی ﴿٣٧﴾

پاشان قوره یش که وخته گالته پئی کردنی پیغه مبهرا، له ژیا نی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) دا هه مان کرداری چه په لی گه له که ی پروویداوه، خوی گه وره ده فره رمویت: ﴿وَيَصْنَعُ الْفُلْكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ مَلَأٌ مِنْ قَوْمِهِ سَخِرُوا مِنْهُ قَالَ إِنْ تَسْخَرُوا مِنِّي فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنْكُمْ كَمَا تَسْخَرُونَ﴾ هود

واته: نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) ده ستی کرد به دروست کردنی که شتییه که، ههر کۆمه ئیک له قه ومه که ی به لایدا تیتیه په پین گالته یان پئی ئه کرد و ئه یان ووت: (نوح) تۆ پیشتی پیغه مبهرا بووی ئیستا بووی به دارتاش؟! یاخود ئه یان ووت: له وشکانیدا که شتی دروست ئه که ی، ئایا که شتی له وشکانیدا ئه پروات؟ گالته یان پئی ئه کرد (نوح) یش فره مووی: ئه گهر ئه مرو ئیوه گالته مان پئی بکه ن ئه وه ئیمه ش سبه ی نی و له داهاتوو گالته به ئیوه ئه که ی کاتیک که نو قم ئه بن له ناو ئاوه که دا ﴿٣٨﴾

پاشان نغروی ئوی کردن خوی موته عال و ده فره رمویت: ﴿قَالَ سَوَّيْتُ إِلَىٰ جَبَلٍ يَغَصُّنِي مِنَ الْمَاءِ قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِلَّا مَنْ رَجِمَ وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ﴾ وَقِيلَ يَتَّارُضْ أَبْلَعِي مَاءَكَ وَيَسَّاءُ أَفْلَعِي وَغِيضَ الْمَاءِ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَاسْتَوَتْ عَلَىٰ الْجُودِيِّ وَقِيلَ بُعْدًا لِلْقَوْمِ الظّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾ هود

واته: وتی: ئه ی باوکه ئه پۆمه سه ر یه کیک له و شاخانه ئه مپاریزی له لافاوه که و ئاوم پئی ناگات، نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) فره مووی: ئه ی کوپی خۆم ئه مرو هیچ پارێزه ریک نییه له فره مان و سزای خوا، ئه مه سزای خوی گه وره یه، مه گهر که سیک خوی گه وره خۆی په حمی پئی بکات، شه پۆلی ده ریا که بووه ریگر له نیوان هه ردووکیاندا و لیکی جیا کردنه وه، کوپه که ی (نوح) یش یه کیک بوو له وانه ی که له ناو ئاوه که دا غه رق بوون ﴿٣٩﴾ پاشان خوی گه وره که کافرا ن و بیباوه پانی له ناو برد فره مانی کرد به زه ویه که، ئه ی زه وی ئوی خۆت قوت بده، ئه ی ئاسمان به سه باران مه بارینه و با بپریته وه، ئاوه که ورده که می کرد تا سه ر زه وی وشک بوو. فره مانی خوی گه وره

جێبه جێ بوو که کافرانی هه موو له ناو بردو دواى برین. که شتییه کهش له نگه رى گرت له سه ر
شاخی (جودى)، و ترا: که سانی زالم و کافر و بیباوه ر هه ر دوور بن له پاراستن و په حمه تی خواى
گه و ره ❶

پاشان وینه که زور تراژیدی تر ده بیست بو پیغه مبه ر، هه زه رته ی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) کوپری نغروی
ئاو ده بیست، به شیوه یه کی زور ترسناک و خه مباری، باوکی هه رچی داواى لى ده کات که
کوپه که ی له گه لیاندا سه رکه ویت، به لام له کو تاییدا به قسه ی ناکات و نقومی ئاوه که ده بیست.
پنده چیت له و کاته دا هه زه رته ی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) له و دوعایه ی په شیما ن بیته وه که له کاتی
توشبوونی ئاومیدی له گه ل گه له که ی تووش بوو، وا کوپه که ی خو شی

گرته وه، خواى گه و ره له باسی رووداوى ژیا نی (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) ده فه رمو یست: ﴿وَقَالَ نُوحٌ رَبِّ
لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾ نوح

واته: دواى ئه وه ی نوح (عَلَيْهِ السَّلَام) بیئومید بوو، خواى گه و ره وه حى بو نارد که چیدی خه لکی
ئیمان ناهیتن هه ر ئه و چه ند که سه یه که ئیما نیان هیتا وه، ئه میش دوعا ی کرد و وتی: ئه ی
په ره رده گار له سه ر رووی زه ویدا هیه ک کافرێک مه هیله ❶

هه زه رته ی (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) دوعا که ی گیرا بوو و خواى گه و ره بو ی هیتا به دی.

له و کاته دا پیغه مبه ریش هه مان حا له تی هه زه رته ی (نوح) ی هه یه مامی چه نده هاوکارى بوو
پشت و سه نه دی بوو، هه زه رته ی (نوح) زور خه فه تبار بوو به کوپه که ی، خواى گه و ره ئه م با سه ی
بو کرد که بزانیست کوپه که ی (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) له به ر چاوی باوکیدا نقوم بوو خنکا، پیغه مبه ر ی
خواش مامی مرد له سه ر جیگا که ی له سه ره مه رگدا داوا ی لیده کرد یه ک وشه ی یه کتا په رستی و
خواناسی بداتی تا بیته به لگه یه ک به ده ستیه وه، به لام چاره نه بوو ئه بو طالیب وتی له سه ر دینی
باوو باپیرم، له لایه کی پیغه مبه ر ی خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له لای وه ستا بوو له لاکه ی تری هه موو شه ی تانی
قوپه ریش له ئه بو جه هه ل و وه لیدی کوپری موغیره و ... هتد لایدا وه ستا بوون.

به داخه وه ئه بو طالیب مرد شا یه تومانی نه هیئا و دلی پیغه مبه ر ی خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ په ر خه فه ت
و ئازار کرد مامی مرد، به لام یه شتا یه ک عه شیره ت له کوپه مام و که سی تری ماوه که بانگیان
بکات، لیره دا پیغه مبه ر ی خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ده ترسیت دوعا بکات هه موو قوپه ریش له ناو به چیت،
به لام وه کو (نوح عَلَيْهِ السَّلَام) نه بوو، (نوح) ئازاری زورتر بوو کوپه که مرد و به کافر ی خنکا، ئه بو

51- (دیارا) واته: ئه وانه ی که له ناو ما لدا جیگیرن که سیان مه هیله، یاخود (دیار) واته: یه ک کهس، ته نها که سیکیان لى مه هیله
و هه ر هه موویان له ناو بده، خواى گه و ره دوعا که ی قبول کرد هه رچی له سه ر رووی زه و ی بوو له کافرا ن هه مووی له ناو بردن
ته نانه ت خیزان و کوپه که ی نو حیش که مو سلما ن نه بوون.

طالیب به کافری مرد، به لām له سهر جینگا. گه له که ی پیغه مبه‌ری خوا صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ماوه، به لām گه لی (نوح عَلَیْہِ السَّلَام) هه موو له ناو چوون.

فشاریکی زۆر له سهر پیغه مبه‌ر صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم هه وا خه دیجه ی خوشه ویستی و هاوسه‌ری وه فاتی کرد که سه نه‌دی عاطیفی و ماددی بوو، مه به ستم ئابووریه، پاشان وا مامیشی لای لی چۆلکرد و مرد که سه نه‌دی هیژ و ئه من و ئاسایش بوو.

خوای گه وره‌ش ئایه‌ت له سهر ئایه‌ت بو ی داده به زینتیت له سهر ژایانی پیغه مبه‌ران له عاد و ئه‌مود، که چۆن له ناو چوون کاتیک سهر پیچیانی کردوو.

دیمه‌نی گه لی عاد!

﴿قَالُوا يَهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِ آلِهَتِنَا عَنْ قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ هود

واته: وتیان: ئه ی هود به‌راستی تۆ هیچ به‌لگه‌یه‌کی پوون و ئاشکرات بو ئیمه نه‌هیتاوه له‌سهر ئه‌وه‌ی که تۆ پیغه مبه‌ری خوات، له‌به‌ر قسه‌ی تۆ ئیمه واز له خوایه‌کانی خویمان ناهیتین، ئیمه ئیمان به تۆ ناهیتین ﴿٥٧﴾

پاشان خوای گه‌وره ئاماژه ئه‌داته پیغه مبه‌ر صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم که چۆن ئیمانداران له‌گه‌ل هود پرگاریان بوو ده‌شیت تۆ و هاوه‌لانت پرگارتان بیت له ناو گه‌لی قورەیش له ناو بچن، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَنَجَّيْنَاهُمْ مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ هود

واته: کاتیک که فه‌رمان و سزای ئیمه هات هود و ئه‌و باوه‌رداران‌ه‌ی له‌گه‌لیدا بوون هه‌موومان به‌ره‌حمه‌تی خویمان پرگار کرد، ئه‌واتمان پاراست له‌سزایه‌کی زۆر توند که ئه‌و بایه‌ بوو که خویمان و مالیانی هه‌مووی وێران کردو که‌سیان نه‌ما ﴿٥٨﴾

پیغه مبه‌ری خوا سیفاتی په‌ئوف و په‌حیمی هه‌یه، وا پیری کردوو ئه‌م ئایه‌ته، پاشان خوای گه‌وره واقعی په‌وشتی هۆزی عادی نیشانی پیغه مبه‌ر صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم ئه‌دات که چه‌نده سهر پیچی کار و سه‌ره‌کش بوون، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَتِلْكَ آيَاتُ الَّذِي جَاءَ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَبِزَمِ الْقِيَمَةِ ۖ أَلَا إِنَّ آدَاءَ كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۖ أَلَا بُعْدًا لِّعَادِ قَوْمِ هُودٍ ﴿٥٩﴾ هود

واته: ئا ئه مه قهومی عاد بوون که نکولیان له ئایه ته کانی خوای گهوره کرد و ئیمانیان پیتی نه هیتا، سه ریچی سه رجه م پیغه مبه رانیان کرد، هه ر چه نده ئه وان ته نها سه ریچی هو دیان کرد بوو به لام هه ر که سیک باوه ر به پیغه مبه ریک نه کات ئه وا باوه ری به سه رجه م پیغه مبه ران نه بووه، شوین هه موو که سیک موه ته که بیر و عیناد که و تن ئه وانه ی که سه رکه شی ئه که ن و مل ناده ن بو حه ق ﴿٣٥﴾ خوای گهوره له دنیا و قیامه ت نه فره تی لی کردن و له په حمه تی خوا دوور ئه خرینه وه، بزانه که عاد کوفریان کرد به پهروه ردگاریان، ده ی قهومی عاد که قهومی هو د پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) بوون به رده وام دوور بن له په حمه تی خوای گهوره ﴿٣٦﴾

پیغه مبه ری خوا دانی به خو دا گرتووه له گه ل ئه و هه موو ئازار و ئه شکه نه چه دا هه ر بانگه واز ده کات، به لام قوره یش زور په قتر بوو له جاران، زیاتر ئازاری پیغه مبه ر و هاوه لانیان ئه دا، پاشان دیمه نیکی تری له ناو چوون ها ته ئاراهه، ئه زموونی گه لی ئه مود و پیغه مبه ره که یان هه زره تی صالح سه لامی خوا له هه موویان بیت، دیمه نه کان نشان ئه دات خوای گهوره ده فره مویت: ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُمْ بِحَبْلٍ غَلِيظٍ لِّتُسَمِّرَهُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوا لَهُمْ إِنَّ إِلَٰهَ الْإِنسَانِ عَلِيمٌ﴾ هه ر و ئالی ئمود آخاهم صلیحاً قال یقوم اعبدوا الله ما لکم من الیه غیره هو انشاءکم من الارض واستعمرکم فیها فاستغفروهم ثم توبوا الیه ان ربی قریب مجیب ﴿٣٧﴾ هه ر

واته: بو لای قهومی ئه مود صالح پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) -مان نارد که له خوایان بوو، قهومی ئه مود له دوا ی قهومی عاد بوون، پیتی وتن: ئه ی قهومی خو م ئیوه به تاک و ته نها عیاده تی خوای گهوره بکه ن له بهر ئه وه ی جگه له زاتی پیروزی الله هه یچ په رسته راویکی تری حه قتان نییه که شایه نی په رسته ن بیت، هه ر ئه و خوا یه یه که ئیوه ی له زه وی دروست کردووه وای لی کردوون که سه ر زه وی ئاوه دان بکه نه وه، ئیوه داوای لی خو شبوون له خوای گهوره بکه ن له تاوا نه کانی پیشترتان، پاشان بو لای خوای گهوره بگه ری نه وه و ته وه بکه ن و له داها توودا تاوا ن مه که ن به دنیای پی پهروه ردگارم وه لامدانه وه ی بو دوعا و پارانه وه زور نزیکه و وه لامتان ده داته وه ﴿٣٨﴾

پاشان که گو ئه پیه ل نین سه ریچی کارن، خوای گهوره سی پوژی بو دانان ده فره مویت: ﴿فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ وَعَذَابُ غَيْرِ مَكْذُوبٍ﴾ هه ر

واته: ئه وان حو شته که یان سه رب ری که خوای گهوره وه کو مو عجیزه نارد بووی، صالح (عَلَيْهِ السَّلَام) فره مووی: ته نها سی پوژ له شوینی خو ئاندا مینه وه و بژین، له دوا ی ئه و سی پوژه خوای گهوره سزاتان ئه دات و ئه مه به ئینی که و درو نییه ﴿٣٩﴾

دیسان سیگنال و ئاماژه یه کی تر به ده رچوونی پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ و ئیمانداران له م روودا وه ی هه زره تی صالح دا ده فره مویت: ﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا صَالِحًا وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ

مَيَّا وَمِنْ خِزْيَ يَوْمِيذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ ﴿٣٦﴾ وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيارِهِمْ جَثِيصِينَ ﴿٣٧﴾ هود

واته: کاتیک که سزای خوای گهوره هات صالح و نهو باوه پدارانه ی له گه لیدا بوون به په حمه تی خو مان پرزگارمان کردن له سه رشو پری و سزای نهو پوژه، به راستی په روه ردگاری تو زور به هیز و بالاده ست و به عزیزه ته ﴿٣٦﴾ نه وانه یسی که سته میان کرد ده نگیکی گه وره له ناسمانه وه هات و دلی برین و هه موویانی کوشت له ناو شوین و مالی خو یاندا نووسان به زهویه که له سر نه ژنو و دهم و چاویان و جووله یان نه ما و هه موویان مردن ﴿٣٧﴾

هه مان کو تای گه لی عاد، ده فهرمویت: ﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا﴾ أَلَا إِنَّ ثَمُودًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودٍ ﴿٣٨﴾ هود

واته: وه کو نه وه ی که هر نیشه جی نه بوو بیتن له و شوینانه دا و ناوه دانیان نه کرد بیتته وه، بزائن که قهومی ته مود کوفریان کرد به په روه ردگاریان، ده ی قهومی ته مود هر دوورین له په حمه تی خوای گه وره ﴿٣٨﴾

پیغه مبهری خوا ﷺ له وه ده ترسا له پر فرمان بیت و شاری مه ککه ویران بیت، دانی به خو دا گرت و قوره یش زیاتر فشاری بو پیغه مبه ر ﷺ هینا، سه ره پای نه وه رازی نه بوو دو عایان لی بکات، به لکو به په حم و به به زه یی بوو، دیمه نی چواره م دوا ی (نوح)، هود، صالح ، ئینجا چه زره تی شوعه یب سه لامی خوایان لی بیت، خوای گه وره باسی دیمه نه کانی ژیان ی نهو پیغه مبه ره ده کات بو پیغه مبه ر که نه ویش هه مان کاری پیغه مبه رانی تری نه نجام داوه که هوژه که ی بانگه واز کردووه، به لام به ده میه وه نه هاتوون و خوای گه وره له ناوی بردوون، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿*وَالِی مَدَیْنٍ أَخَاهُمْ شُعَیْبًا قَالَ یَقْرَءْ عِبْدُوا اللَّهَ مَا لَکُمْ مِنْ إِلَهٍ غَیْرُهُ وَلَا تَنْقُضُوا أَلْعِیَالَ وَالْعِیْرَانَ إِنَّی أَرْسَلْتُ بِخَیْرِ وَإِنِّی أَخَافُ عَلَیْکُمْ عَذَابَ یَوْمٍ مُّحِیطٍ﴾ ﴿٣٩﴾ هود

واته: بو لای قهومی مه دیه ن که له نیوان حیجاز و شام نیشه جی بوون، شوعه یب پیغه مبه رمان نارد که نه میس له خو یان بووه نه میس وتی: نه ی قهومی خو م به تاک و ته نها عیباده تی خوای گه وره بکه ن و خوا به رستن و شه ریک بو خوا دامه نین له به ر نه وه ی جگه له زاتی پیروزی (الله) هیچ په رستاو یکی تری چه قتان نییه شایه نی په رستن بیت پیوانه و کیشانه تان که م مه کهن به جوانی و ته وای به خه لکی بده ن، من نه بینم که ئیوه خوای گه وره رزق و پوزیه کی فراوان و زوری پت به خشیون من له وه نه ترسیم نه گهر ئیوه له سر نه م کارانه

مهمله که تی هه زده بهم:

بهرده وام بن، خوای گه وره سزایه کتان بدات له پوژیکدا که سزای خوای گه وره ده ورتان بدات و شوینی پاکردن و په ناتان نه بی بۆی را بکه ن ﴿٥٥﴾

پاشان هه مان چاره نووسی گه لانی را بردوو، ﴿وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا حَاجَّتْنَا شُعْبَةً وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ مِنَّا وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةَ فَأَصْبَحُوا فِي دِيرِهِمْ جثيمين﴾ ﴿٥٦﴾ كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۚ أَلَا بُعْدًا لِّمَذِينٍ كَمَا بَعْدَتْ ثُمُودُ ﴿٥٧﴾ هود

واته: کاتیک که سزای تیمه دابهزی بۆیان شوعه یب پیغه مبه ر و ئەو باوه پدارانه ی له گه لیدا بوون پرگارمان کردن به په حمه تی خو مان، به لام سته مکاران ئەوانه ی که کوفریان ئەکرد صه یحه و ده نگیك هات و پوحي له لاشه یان ده رکرد له نا و شوین و مالی خو یاندا نووسان به زه ویه که له سه ر ئەژنۆ و دەم و چاویان و جووله یان نه ماو هه موویان مردن ﴿٥٨﴾ وهك ئەوه ی که پیشت له و شوینه هه ر نه ژیا بیتن ده ی قهومی مه دیه نیش دوور که ونه وه له په حمه تی خوا و تیاچن ههروه کو چۆن قه ویم ئەمودیش دوور که و تنه وه له په حمه تی خوا و تیاچوون ﴿٥٩﴾

ئەمانه هه موو ئەزموونه بو محمد ﷺ له سوره تی هوددا، یه ک له دوا ی یه ک باسی پیغه مبه ران و گه له کانیان کراوه که چۆن له ناو چوون، هه موو حیوار و گفتو کوکان له ناو قورپه یشدا دووباره بو ئەوه، گالته و به درۆ خسته نه وه ئازار و ئەشکه نجه و هه مووی هه ر هه مان ئەزموونه.

ئەو پشکۆیه ی که پیغه مبه ری خوا ﷺ به دهستی هه لیگرتووه که ماندوو ده بیت ده یخاته سه ر سنجی موباره کی، پاشان ده یخاته وه سه ر دهستی، له وه گومانی نه بوو که ده بیت پروو بدات. ده ترسا بو ئەوه ی ئەوه پروو نه دات ئەم گه لانه هه روا به ئاسانی له قورئاندا باس نه کراون، خوای گه وره له لوط، (نوح)، هود، صالح و شوعه یب، یه کیک به شه و له ناو چوون (فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ)، گه لیکی له به به یانی دا (مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ)، یان (أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ) ئەم ئایه تانه هه موو وه کو نه یزه ک وابوون که داده بهزی بو پیغه مبه ری خوا ﷺ. پیغه مبه ری خوا ﷺ پیر بوو له ترسان تووشی دله راوکت بوو له ترسی ئەوه ی ئازار تووشی شاری مه ککه نه بیت، چونکه وا ده بو شانزه ساله بانگه واز ده کات، ئەنجامیکی وا باشی نه بووه هه موو موسو لمانان ناگه نه (٢٠٠) کهس، دیمه نی کو تایی و نه یزه که کانی سوره تی هود، خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَثْبَاءِ الْفَرَىٰ نَقْصُهُ عَلَىٰكَ مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ﴾ ﴿٦٠﴾ هود

واته: ئەمه هه والی شار و دێیه کانه ئەی محمد ﷺ که بو تو ی ئەگێرینه وه، که هیشتا له و شار و دێیانه هه یه ماوه، هه یشیانه وێران بووه و پروخواوه ﴿٦١﴾

﴿وَمَا ظَلَمْتَهُمْ وَلَكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ آلِهَتُهُمُ الَّتِي يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ وَمَا زَادُهُمْ إِلَّا تَتَابَعُوا ۝ وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرْآنَ وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ هود

واته: ئیمه سته ممان لی نه کردوون، به لام نه وان خوایان زولم و سته میان له نه فسی خوایان کرد به کوفرو تاوان نهو خویانهی که لئیان نه پارانوهه و هاواریان پییان نه کرد و نه یانپه رستن له غهیری خوی گه وره هیچ سوودیکیان پی نه گه یاندن کاتیک که سزای خوی گه وره هات هیچ شتیکیان بو زیاد نه کردن ته نها به هیلک چوون و زهره رمه ندی نه بیت ۱۳۱ پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: خوی گه وره مؤلهت به سته مکار ده دات، به لام که بیباته وه و سزای بدات پرزگاری ناییت، پاشان هم نایه تهی خوینده وه: بردنه وهی خوی گه وره بهم شیوازه یه کاتیک که دئیکه بیباته وه یان سزایان بدات که سته مکار و هاوبه شبریاردەر بن، به پراستی بردنه وهی خوی گه وره زور به تیش و نازار و سه خته ۱۳۲

﴿وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلَّا لِأَجَلٍ مُّعَدَّدٍ﴾ هود

واته: نهو پرۆزه دوا ناخه ین مه گهر بو کاتی دیاریکراوی خوی ۱۳۳

﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ لِيُهِلِكَ الْقُرْآنَ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ﴾ هود

واته: په روه ردگارت هیچ شارو دئیکه له ناو نادات و زولم و سته میان لی ناکات له کاتیک که خه لکه که ی چاکه کار بن و ئیصلاح و چاکسازی بکه ن ۱۳۴

ئینجا هلی کوتایی ده به خشیت به خه لکی مه ککه خوی گه وره ده فه رموویت: خو نه گهر چاک نه بوو نه وه له چاوه پروانیدا بن پیش کوتای ده فه رموویت: ﴿وَأَنْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ هود

واته: ئیوه چاوه ری بن ئیمه ش چاوه ری سهره نجامی کاره که ی ئیوه ین، بزاین خوی گه وره که ی سزاتان نه دات و سزای خوی گه وره چوون نه بیت ۱۳۵

پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ بیری ده کرده وه داخو چی بیت لهم چاوه پروانیه دا توفان و باو بوران یان زه مین له رزه، یان باراندنی به رد به سه ریاندا یاخود که فه رمانیان پی بکات ده ریچن لهو شاره؟!

مهمله که تی هه زده به م:

هه لسا شاری مه ککه ی جیهیشت به ره و طائیف که و ته ری، به و هیوا به ی خه لکی طائیف هاوکار و پشت و په ناو دالده ی بده ن، که چی قوره یش چی کرد بوو به پیغه مبه ر ﷺ له ماوه ی یانزه بو دوانزه سالدا خه لکی طائیف له سئ شه و و پوژدا به ران به ر به پیغه مبه ر ﷺ و زهیدی کوری حارسی کرد، به رد بارانیان کرد له لایه ن خه لکی خرا به کار و مندال و کۆیله کانیا نه وه، قاچی موباره کی خوینی پیدا ده هاته خوار، رای کرد له شار ه که دا بو ئه وه ی به به رد نه ی کوژن!.

له و هه موو ئازار و نار ه حه تیه دا فریشته هاته لای که هاوکاری بکات، کاتی له ناو به ردنی مه ککه و طائیفه، فریشته که وتی: ئه و دوو شار ه ده خهینه نیوانی دوو شاخ و له ناوی ده به ی ن، پیغه مبه ری خوا ﷺ هه زی به هیرو شیم و نا کانا زکی نییه، به لکو دوعای هیدایه تی بو کردن و خوشه ویستی ده رب ری، پیغه مبه ری خوا ﷺ گه راوه شاری مه ککه به دلّی پر ئازار و نار ه حه تیه وه، به لام خوی گه و ره گه و ره ترین دیاری پیشکه ش کرد له سه ر ئه و ئارامگرتن هیز و توانا و پر په و شتییه.

داخو چی بیت ئه و دیارییه؟!

سوره تی یوسف بیجگه سئ ئایه تی به که می له شاری مه دینه دابه زیوه، له ئایه تی چواری سوره تی یوسف تا کۆتای به به که مجار و له شاری مه ککه دابه زیوه.

له سه ره تای ئایه ته که دا خه ونیکی جوانی مندالی دتته خواره وه بو سه ر دلّی پیغه مبه ر، که خه ونیکی زور شه فافه، به و خه ونه شه فاف و پروون ئاشکرایه ده ست پئ ده کات و به تراژیدیا و خه مه ناسوړیکی زور تا ده گاته ئاستی ته ماعیکی زور گه و ره له ده سه لات و کوکردنه وه ی گشتی خیزانه که.

به دیمه نیکی زور نایابی باوک و کوړیک خوشه ویستی به کی زور شیرین و پو له و باوکانه، به لام ئه وانه که پشتی ده شکیت و فیل و کاری خراپی له گه ل ده که ن، ئه وانه ی که زور نزیکی پشتی یوسف ده یخه نه ناو بیری ئاو، هه ر ئه وانیش به پاره یه کی که م ده یفروشن، پاشان ده بیت ه خزمه تکار و کۆیله و تووشی وروژاندنی جهسته یی ئافره ت ده بیت و ده خریته زیندان به زو لم و زو رداری، به م شیوه یه به یوسف گه و ره ده بیت، به لام خه ونه که ی مندالی له گه ل خوی هه لگرتووه و بو هه رکوئی ده پروات له قولایی ناخیدا پاراستویه تی.

له گه ل ئه و هه موو کاره ساته دا ته نها بووه له بیر ه که دا هه ر خوی بوو، مندال بوو پاشان نامو غه رب بوو که بردیان بو سجن، له گه ل ئه و ته نهاپی و نار ه حه تیانه یدا له ناخی خویدا خه ونه که ی نه کوشت به لکو هیوا و ئومیدیک بوو له گه لیدا ده هات و ده چوو، وه کو ته مه نی له گه لیدا گه و ره ده بوو. کاری کرد و هه ولیدا تا کۆتای پاشان له کۆتایی سوره ته که حه زره تی

یوسف سهر له نوټی ته فسیری خه ونه که ی بۆ باوکی ده کات که چۆته راقي ترين پله و پایه ی ده ولت، له زیندانه وه راسته وخۆ بۆ سه روک وه زیران، له گه وره ترين ده ولت له و سه رده مه دا و خه لکی نه و جیگایه ش نییه!

یوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) سهر له نوټی هیوا و ئومید بوو بۆ محمد ﷺ

پیغه مبهری خوا ﷺ ئاوینه ی ئه م وتاره قورئانیه بوو، راسته وخۆ دوا ی دابه زینی سوره تی هود بوو، بانگه وازی پیغه مبهر ﷺ زۆر لاواز بوو، خه لکی نه ده هاتن بۆ ناو ئایینی ئیسلام. جه نابی پیغه مبهر ﷺ چاوه پروانی زۆر کاره ساتی ده کرد له سهر نه و ئایه ته ی پیش کوټای سوره تی هود، خوا ی موته عال ده فهرمویت: ﴿وَأَنْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ هود

واته: ئیوه چاوه ری بن ئیمه ش چاوه ری سهره نجامی کاره که ی ئیوه یڼ، بزاین خوا ی گه وره که ی سزاتان نه دات و سزای خوا ی گه وره چۆن نه بیت ﴿﴾

به لām چاوه پروانییه که نه و چاوه پروانییه نه بوو که پیغه مبهری خوا ﷺ پیری کرد تووشی دله راوکی کرد، به لکو به سوره تی یوسف، به باسی ژبانی ئه م پیغه مبهره نازداره، گوړانکاری ته واو پرویدا له په وشه که و پاشان پیغه مبهری خوا ﷺ به ته واوه تی ئاوینه ی ئه م گوټاره قورئانییه بوو.

چۆن ئاوینه بوو؟!

باری دهروونی پیغه مبهری خوا ﷺ له دوا ی ده سال زۆر سه خت بوو، خیزانی به ریژی وه فاتی کرد، مامی به ریژی به هه مان شیوه، نه و مامه ی که زۆر ریژی لیده گرت و خو شی ده ویست ناسۆر و ئازاری زۆر بوو بۆ پیغه مبهر ﷺ که به کافری مرد.

قوپه بيش فشاری زۆری هتنبوو بۆ پیغه مبهر چ له پرووی دهروونی یان له پرووی ئازاری لاشه وه، ماوه ی مه که که موسولمانان له (۱۵۰) که سدا بوو نه ده گه یشته (۲۰۰) که س به وانیه ده وره بیری شاری مه که که، که ئه م ژماره له راستیدا دلخۆشکه ر نییه بۆ نه و ماوه زۆره.

پاشان خه م و ئازار و دله راوکی سوره تی یوسف و هود که هه موو باسی له ناوبردنی گهلانی رابردوو بوو له هه ره شه ی خوا ی په روه ردگار ده ترسا، ده یفه رموو چاوه ری بن، ﴿وَأَنْتَظِرُوا إِنَّا مُنْتَظِرُونَ﴾ هود

واته: ئیوه چاوه ری بن ئیمهش چاوه ری سهره نجامی کاره که ی ئیوه بن بزاین خوی گه وره که ی سزاتان ئەدات و سزای خوی گه وره چۆن ئەبیت ﴿۱۴۶﴾

هه موو ئەمانه و له پر سورته یوسف دابه زی پیغه مبه ری خوا ﷺ ره وشه که ی بۆ گۆرا به م گوتاره قورئانییه.

گۆرانکارییه کان گۆرا به چه ند خاسیت و برگه یه کی تر که بریتی بوو له:

یه که م: گۆرانکاری له ره وشه که دا له سزای له پر له سورته ی هوده وه بۆ ئەگه ری سهرکه وتن، له وهش گرنگتر سهرکه وتن چاوه رانه کراو هه موو پروداوی ژیا نی پیغه مبه ران مه رج نییه کۆتاییه که ی سزا و عه زاب و نا ره حه تی بیت، به لکو پیده چیت سهرکه وتن ته مکین و هیز و توانا و فه رمانه وایی بیت له سه ر زه ویدا.

دوو هه م: له سه ره تا وه یوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) ته نها بوو، ته نها خۆی و ئیمانه که ی بوو نه برای له گه ل بوو نه باوک، نه مام، نه ئامۆزا، نه پورزا... هه ند، به لکو له بیریکه وه ده ستی پێ کرد ه یچ سه نه دیکێ عه شایه ریشی نه بوو، خا وه نی ه یچ مه قام و ریزیک نه بوو له ناو کۆمه لگه دا، بگره به پا ره یه کی زۆر که م فرۆشا. پاشان بووه خزه تکار ئینجا بۆ زیندان، به لام ئەمانه ه یچی رێگر نه بوو بۆ به دیه یتانی ئامانجه که ی و گه یشتن به و مه به سه ته.

لێ ره دا خالیکێ زۆر گرنگه بۆ پیغه مبه ر ﷺ که ئاو یتیه ی بووه، چونکه پێویست ناکات ئەوه نه ده خه فه ت بخوات بۆ مامی و خیزانی خه دیجه که دوو سه نه د و پشت و په نای پیغه مبه ر ﷺ بوون، یوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) ه یچیانی نه بوو سهرکه وت له ئامانجه که یدا.

سێیه م: پاشان ژیا نی حه زره تی یوسف بیرۆکه ی نو تی دایه پیغه مبه ر، ده شیت له شاری مه که که ئاستی سهرکه وتن زۆر لاواز و که م بیت، به لام ده شیت له جیگایه کی تر ئاستی سهرکه وتن زۆر زۆر به هیز بیت، یوسف نه یتوانی خه ونه که ی به ینیتته دی ته نها له میسر دا نه بیت، خۆ ئەگه ر له ناو گه له کۆچه رییه ده شته کییه که یدا بوا یه پێ نه ده چوو ئامانج و خه ونه که ی به ینیتته دی، که واته رێژه ی سهرکه وتن له میسر زیاتر بوو تا ناوچه ی خۆیان.

هه ر ئەمه ش وای کرد که پیغه مبه ری خوا ﷺ چا وکرا وه تر بیت، ته نها شاری مه که که مه رج نییه گۆره پانی بانگه وازه که ی بیت، جیگای تر زۆره و پاشان نیسه سهرکه وتن زۆر تره له جیگای تر دا.

چوا ره م: خاکی ئاژه لداری و پا وکردن به که لکی دامه زراندنی هیز و ده سه لاتی نایه ت، سورته ی یوسف ئاماژه بوو بۆ پیغه مبه ر خاکیکی کشتوکالی بدو ژیتته وه، بۆ ئامۆزگارییه که ی یوسف که بۆ پادشای کرد که له کاتی وشکه سالی و سالانی گرانی دا خه مباری بکات.

پێنجهم: ژيانى يوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) ئارامى دلى دايهوه پيڤه مبه‌رى خوا صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كه پيشتەر له سوره‌تى هوددا پيرى كرد، ديمه‌نه‌كانى پر بوو له كاره‌ساتى مردنى كوپر له‌به‌ر چاوى باوكيدا و دووجار جاريك به خنكان و جاريكى تر به كافرى مرد، به‌لام يوسف و باوكى به‌يه‌ك ده‌گه‌نه‌وه، سه‌ره‌تايه‌كى خه‌ماوى و كووتاييه‌كى پر ئارامى و دلخوشي، كه‌واته هه‌موو منداليك كافر نابى، عاقيبه‌ته‌كان هه‌موو وه‌ك يه‌ك نين.

ته‌نانه‌ت براكانى كه تاوانبارى سه‌ره‌كى بوون هاتن و داواى لى‌بوردنيان كرد و داواى ئه‌وه‌يان كرد، په‌شيمان بوون له‌و كاره‌ى كرديان.

هه‌موو ئه‌مانه نووى بوون بو پيڤه مبه‌ر محمد صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هه‌موو ئه‌وه‌ى پرويدا له ژيانى يوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) -دا به سه‌ر پيڤه مبه‌رى خوا صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا هاته‌وه، كووتاييه‌كه‌ى ئازادكردنى خه‌لكى شارى مه‌ككه‌ بوو.

ئه‌گه‌ر به چاوئيكى خيرا ته‌ماشاي پرووداوه‌كان بكه‌ين هه‌مان ده‌ره‌نه‌جامى ژيانى يوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) -ه له ژيانى پيڤه مبه‌ر محمد صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا.

يوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) براكانى خستيانه بىر و فروشتيان، قورەيش هيجى كه‌تر نه‌بوو له براكانى يوسف، خو هه‌موو قورەيش يه‌ك به‌ره‌باب بوون. يوسف خسترايه بىر و له‌وى سه‌ره‌تا زور سه‌خت بوو، پيڤه مبه‌رى خوا صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هيجره‌تى سه‌خت بوو، پاشان جوله‌كه‌ى به‌نو قه‌ينوقاع و به‌نو نه‌زير و به‌نو قورەيزه و دواى ئه‌وانيش موناقيقه‌كان، شه‌هيدكردنى حه‌مه‌ى مامى و هه‌مووى ناسور بوو، بيجگه‌ جه‌نگى ئوحوود و خه‌ندهق و عه‌راب و هوژه‌كانى ده‌ورو به‌رى، له دواى ئه‌وه‌ش كه سه‌ركه‌وت ولاى ئاوه‌دان كرده‌وه، فه‌تحى شارى مه‌ككه‌ى كرد وه‌كو چوون يوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) له براكانى خوش بوو، پيڤه مبه‌رى خوا صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ -يش له خه‌لكى شارى مه‌ككه‌ و طائف و هوژى هه‌واژى خوش بوو، به‌لكو هه‌موو ديل و مندال و ئافره‌ته‌كانى به‌ ديارى بو گه‌رانده‌وه.

باوكى پيڤه مبه‌ران و محمد پيڤه مبه‌ر كوپى

ژيانى حه‌زه‌رتى ئىبراهيم له ناو ژيانى پيڤه مبه‌رى خوا صَلَّيَ اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا زور گرنگى پي‌دزاوه، ئه‌گه‌رچى له ته‌ورات و ئينجىل دا ناوى حه‌زه‌رتى ئىبراهيم هاتوو، به‌لام به‌ دلتاييه‌وه لاي نه‌سارا ته‌نها پياويكه‌ و به باوكى پيڤه مبه‌ران هه‌ژمار ده‌كرىت، لاي يه‌هود وه‌ك په‌راويزي‌ك بو باوكى يه‌عقوب كه ئيسرايىل باس كراوه، گرنگى باسكردنى ته‌نها بو گه‌يشتنه به حه‌زه‌رتى يه‌عقوب، به‌لام له‌ئىسلامدا باسه‌كان جوړيكي تره. گرنگى و ميحوه‌رى حه‌زه‌رتى ئىبراهيم له چه‌ند په‌هه‌نديكه‌وه‌يه.

مهمله که تی هه زده بهم:

په هه ندی یه کهم: له ئیستادا هه موو عه رهب نه سه بی خو ی ده که پرنیتته وه سه ر چه زره تی ئیسماعیلی کوری ئیبراهیم، بئگومان له پێگای نه سه بی ئیسماعیله وه، چونکه عه رهب ده ئیت هه ر که سێک خاوه نی نه سه ب نه بیته له عه رهب نییه، چونکه عه رهب نه سه بی زۆر لا گرنگه، هه ر له بهر نه وه یه قورئان گوتهاری قورئانی له سه ر چه زره تی ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) دابه زاندووه چ له پرووی بیروباوه پ یان له پرووی نه فسی خودی مرو ف یان له پرووی گهردوونه وه که له داها توودا به درێژی باسی ده که یه... به پشتیوانی خوا.

په هه ندی دووهم: چه زره تی ئیبراهیم لای هه موو ئایینه کان نه گه رچی نه سارا به پێغه مبه ری نازانیت، به لām خاوه نی پێز و مه کانه تی تایبه ته به هه مان شیوه له ناو عه رهب و چه به شه دا واته خه لکی، جێگای تایبه تی خو ی هه یه و زۆر خۆشه و یسته، له ناو عه رهب دا زۆر خۆشه و یسته خاوه نی پێزیکی پێ پایانه، به و پێیه ی بنیاد نه ری که عبه یه، قورپیش زۆر لایان گه و ره بوو نه گه رچی بت په رست بوون، به لām پاشایه کی زۆر له ژیان و بیروباوه ری جاهیلی عه رهب داگیر کردبوو چه زره تی ئیبراهیم.

به گشتی چه زره تی ئیبراهیم له ناو عه رهب، پۆم، نه سارا، یه هو، چه به شه و عێراق وه کو ولاتی نتوان دوو رووباره که، هه موو نه مانه ئیبراهیم به باوکی پۆحی و راستی هه موو ئایینه ئاسمانیه کان ده زانن.

په هه ندی سێیه م: نه گه ر وێنا و جێگا و مه کانه تی ئیسلام و گوتهاری قورئانی به خشیوه ته چه زره تی ئیبراهیم، نه له ته ورات نه له ئینجیل نه له ئایینه کانی تر دا هێچ وجود یکی نییه، ئیسلام بێجگه نه وه ی باوکی پێغه مبه رانه ناوی بردووه زۆر ئیمتیازی تری چه زره تی ئیبراهیمی باس کردووه.

۱. به ته نها ئوممه تیک بووه: ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

واته: به دنیایی ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) به ته نها خو ی ئوممه تیک بووه، واته: پێشه واو مامۆستای خێرو چاکه بووه گوێرایه ل و ملکه چ بووه بۆ خوای گه و ره له دینه پووچه له کان لایداوه بۆ دینی حه ق له و که سانه نه بووه که هاو به شیان بۆ خوای گه و ره بریار داوه

۲. خاوه ن زانست و روشد و حکمه ت بووه که به واتای نه قلانی و که سێکی زۆر به هێز له بیر کرد نه وه ناو براره، ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَلَىٰ﴾ الأنبياء

واته: به دنیایی هه ر له پێشتر دا پێگای روشدو راستمان به ئیبراهیم پێغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) به خشی، ئیمه نه مانزانی که شایه نی نه وه یه که پێگای هیدایه ت و راستی پێ نیشان بده یه و بیکه یه به پێغه مبه ر ﴿﴾

۳. خاوه نی سوننه تی تابه ته بو لاسای کردنه وه، نه وانه ی که هاتوون له که لیدا که مه به ست پیغه مبه رانی له نه وه ی ئیبراهیم: ﴿قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾^(۱) الممتحنة

واته: به دلنایای له ئیبراهیم و نه وانه ی که له که لیدا بوون ماموستایه تی و پیشه وایه تیه کی باش بو ئیوه هه بوو، واته: ئیبراهیم و شوینکه وتوانی نه وانه ی له که لیدا بوون ماموستا و پیشه وایه و پیشه نگی چاکن بو ئیوه، ئیوه ش شوین نه وان بکه ون و به پراڤه ت له کافران بکه ن^(۲)

۴. حه زره تی ئیبراهیم ئیمامی هه موو خه لکی بووه: ﴿وَإِذْ أَبْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾^(۳) البقرة

واته: په روه ردگار ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) ی تاقیکرده وه به چه ند وشه یه ک که وتی (إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا) نه ویش ته وای کرد و داوای زیاتری کرد که نه و ئیمامه ته با له نه وه کانیشمان بیت، یاخود تاقیکرده وه و ئارامی گرت له سه ر هيجره ت کردن و سووتاندن و سه ربړینی ئیسماعیلی کوږی، خوای گه وره فه رمووی: نه تکه مه ئیمام و پیشه وایه، بو خه لکی، وتی: نه ی په روه ردگار نه وه کانیشم بکه به پیشه وایه، خوای گه وره زانی له نه وه کانی نه ویشدا که سانی که نه بن که ناگونجین بو ئیمامه ت و پیشه وایه تی بو یه فه رمووی: نه وه ی که سته م بکات نه وه نه و عه ه دو به لێن و ئیمامه تیه ی منی ده ست ناکه ویت^(۴)

۵. هه ر که س له میله ه ت ئاینی ئیبراهیمی نه بیت که واته له خراپه کارانه وه و له خه لکی بو ده نه و ناله باره: ﴿وَمَنْ يَرْغَبْ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾^(۵) البقرة

واته: کت هه یه له دینی ئیبراهیم که دینی ته وحیده لادبات و نه یه ووی و په تی بکاته وه ئیلا مه گه ر که سی که گیل و نه فام و که م عه قل بیت و سته م له خو ی بکات، ئیمه ئیبراهیممان هه لېزاردوه له دونیادا، نه و له پوژی قیامه تیشدا یه کیکه له پیاوچاکن^(۶)

۶. حه زره تی ئیبراهیم خاوه نی دینی حه نه فی بووه، به واته یه کی تر نه گه ر شوین ئاینی ئیسلامی حه نه فی نه که ویت که واته تو موسولمان نیت، ﴿فَأَسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ عَابِدٍ مِّنْكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ أَوْ أَنفِي بَعْضِكُمْ مِّنْ بَعْضٍ فَأَلَّزِينَ هَاجِرُوا وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَأَوْدُوا فِي

سَبِيلِي وَقَتْلُوا وَقَتْلُوا لَأَكْفِرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَلَا دُخْلَهُمْ جَنَّتِ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ثَوَابًا مِّنْ عِنْدِ اللَّهِ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْقَوَابِلِ ﴿١٥﴾ آل عمران

واته: په روه ردگاریش وه لامي دوعاکه ی دانه وه که من کرده وه ی هیچ که سیک له یتوه نافه و یتیم، نه وه ی کرده وه ی چاکي کرد بیت پاداشتی نه ده مه وه یتیر نه که ر یتیر بی یان می جیاوازی نییه، ئافره تیش وه کو پیاو وایه له گو پرایه لی و کرده وه ی چاک و پاداشتا، نه وه که سانه ی که کو چیان کرد بی چ پیاو بن یان ئافره ت له مال و حال ی خو یان دهر کر بیت له پیتاو خوای گه وره دا ئازار درایت له لایه ن موشریکانه وه کوشتاری دوژمنانی خوای گه وره یان کرد بی و له پیتاو خوای گه وره دا کوژرایت، نه وه هه رچی خراپه یان کرد بی هه ر هه موویان بو نه سهرمه وه له بهر نه وه ی هیج ره ت کردن و جهاد کردن و شهید بوون له پیتاو خوای گه وره هه موو تاوانی مروف نه سهریته وه ته نها قهرزاری نه بیت، نه یان خه مه ناو به هه شتاتیک که باخ و داره کانی جوگه له ئاوی به ژیردا نه روات، نه مه پاداشتی که له لایه ن خوای گه وره بو نه وه که سانه، باشرین پاداشت له لای خوای گه وره یه ﴿١٥﴾

نه م شه ش ئیمتیازه له هیچ ئایینیکی تر دا باس نه کراوه، بیجگه کوتاری قورنانی بو حه زره تی ئیبراهیم.

له باسه کانی رابردوودا باسی نه وه مان کرد که عه رب توانای بیرکردنه وه و گومان دروستکردنی نه بوو، وتمان گومان دوو جاره، خودی دروست بوونی گومان له ناوه خندا شتی زور باشه، چونکه نه تگه یه نیته حه قیقه ت، جا گومانه که له هه رچی پرسیک بیت، جیاوازی خه لکی وریا و ئاقل نه وه یه که گومانی بو دروست ده بیت، خه ونی ده زپیت و به دوا ی وه لامي گومان ده گه رپیت. عه رب به گشتی نه یده زانی گومان چیه له بووندا، نه شیت له ت و کاری پوژانه یاندا گه یشتن به م حال ته، به لام له پرو ی گه ردوون و ژیان و مروف و خوا و پرسه و ئاسان بوو، نه توانای بیرکردنه وه یان هه بوو نه تا قه ت کاتیان بو بیرکردنه وه ته رخا ن کردووه، زور که م بوون نه وانه ی کاتیان بو شیکردنه وه ته رخا ن کردووه له ناو عه ربدا، پینچن له په نجه ی ده ست تیه ر بکه ن، به لکو مه ی هه میشه قوماری کردوون یان سه رقالی ژیان له و ناوچه سه خته بیابانه وشکه دا ماندووی کرد بوون، عه رب زور جاهیل بوون ته نانه ت (ژماره) یان تا هه زار بوو له وه زیاتر توانای ژماردنیا ن نه بوو.

له شاری مه که که رووداوی ژیا نی ئیبراهیم دابه زی، سوره تیک به ناوی باوکی پیغه مبه ران ئیبراهیم بو پیغه مبه ر ﷺ دابه زی، جیاوازتر له شیوازی هو د، (یونس) و نه عراف، نه مانه زیاتر باسی گه لانی رابردووه که به ده م پیغه مبه ره که یانه وه نه چوون له ناو چوون، به لام له سوره تی ئیبراهیم دا جیاوازتر باسی دوو پیغه مبه ر ده کات یه ک: خودی ئیبراهیمه، دووه م:

حه زره تی (موسا)یه، لیره دا نشانی ئەدات تهرکی پیغه مبه ران چی بووه، خوی پهروه ردگار زیاتر بیروباوه ری تیدا تۆخ کردۆتهوه، هه رچه نده سوره ته مه ککیه کان هه موو باسی بیروباوه ره.

لیره دا خوی گه وه خاکی مه ککه به خاکی ئیبراهیم و ئیسماعیل ده ناسیتیت که ئەو دوو پیغه مبه ره بینایان کردووه، هه موو عه رب نه هاتن دژایه تی ئەم ئایه ته بکه ن، به لکو هه موو عه ربی به گشتی خسته بیر کردنه وه، به زۆر ده یانویست ئەم راستیه له بیر خویان به رنه وه.

خوی موته عال ده فهرمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا الْبَلَدَ آمِنًا وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ أَنْ نَعْبُدَ الْأَصْنَامَ ۚ رَبِّ إِنَّهُمْ أَضَلُّنَ كَثِيرًا مِّنَ الْآلَائِمْ فَمَنْ تَبِعْنِي فَإِنَّهُ مِنِّيَّ وَمَنْ عَصَانِي فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ۝ رَبَّنَا إِنِّي أَصْغَتْ مِنْ دُرِّيَّ بَوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْحَرَمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ الْآلَائِمْ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِّنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ۝ رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِي وَمَا يَخْفَى عَلَى اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ۝ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ ۝ رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِنْ دُرِّيَّ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ ۝ رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ ۝﴾ ابراهیم

واته: ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) دوعای کرد ئەی پهروه ردگار ئەم شاره که مه ککیه بیکه به شاریکی ئەمین و هیمن و نارام، خۆم و نه وه کانم بپاریزه له وهی که بت به رستین ۝ ئەی پهروه ردگار ئەم بتانه بوونه ته هوی گومرا کردنی زۆرێک له خه لکی، جا هه ر که سێک شوین من بکه وێ ئەوه له منه، هه ر که سێک سه ری پچیم بکات ئەوه تۆ ئەی پهروه ردگار زۆر لیخۆشبوو و به به زه بیت ۝ ئەی پهروه ردگار من نه وه کانم جیگیر و نیشته جی کردووه له دۆلێکدا که هیچ کشتوکالیکی لی نییه له لای ماله که ی تۆ له مه ککه که موچه په مه، واته: هه راهه له سه ر سته مکاران و کافران که بپریزی به رامبه ری بکه ن یان سووکایه تی پێ بکه ن، ئەی پهروه ردگار بۆیه له وێ جیگیر و نیشته جیم کردوون تا نوێژ بۆ تۆ ئەنجام بدن، تۆش وا له دلی خه لکی بکه که دلیان پاکیشی بۆ لای ئەو ماله، بۆ ئەوهی هه ج بکه ن و عیباده تی تۆی لی بکه ن پرزیان ده له به روو بوومه کان، به لکو ئەوانیش شوکرانه بپری تۆ بکه ن ۝ ئەی پهروه ردگار تۆ زانای که ئیمه چ شتی کمان شار دۆته وه و چ شتی کمان ناشکرا کردووه، هیچ شتی که له خوی گه وه ناشاردیته وه نه له زهوی و نه له ئاسمان ۝ هه مد و ستایش بۆ پهروه ردگار که له ته مه نی پیریدا که خۆم و خیزانی شم ته مه مان گه وه ره و پیر بووین ئیسماعیل و ئیسحاقی پێ به خشیم، به دنیایی پهروه ردگاری من هه موو دوعا و پارانه وه یه که ئەبیستی و وه لام ئەداته وه ۝ ئەی پهروه ردگار وام لی بکه به رده وام نوێژه کانم ئەنجام بده م و نه وه کانیشم به هه مان شیوه، ئەی پهروه ردگار دوعا کاتمان

قه بۆل بکه ❶ ئە ی پەرورددگار له خۆم و دایک و باوکم خۆش به له باوه‌پداران خۆش به له و
پۆژی که خه‌لکی هه‌لته‌ستنه‌وه بۆ لێپرسینه‌وه له ساحه‌ی مه‌حشه‌ردا ❷

عه‌ره‌ب تووشی شوک بوو، ئەم چه‌ند ئایه‌ته‌ وه‌کو ئاوی سه‌هۆلا و له جیگای زۆر گه‌رمدا
بکه‌یت به سه‌ریاندا، عه‌ره‌ب نه‌ک شوکی وه‌رگرت، به‌لکو چاوشیان ته‌بله‌ق بوو، له لایه‌که‌وه
جیگای فه‌خر و شانازی بوو بۆیان له لایه‌کی تره‌وه، وازیان له ئاره‌زوو بته‌هرستی بۆ نه‌ده‌هێترا،
نه‌یان ده‌زانی چۆن خۆیان ده‌رباز بکه‌ن، هۆکاره‌که‌شی توانای بیرکردنه‌وه‌یان نه‌بوو.

له شه‌وه زه‌نگی جاهیلی پۆژه‌ه‌لات

خوای پەرورددگار مێزووی عه‌ره‌بی بیرى عه‌ره‌ب خسته‌وه، به‌لام عه‌ره‌ب خۆی هه‌له‌ ده‌کرد،
چونکه‌ توانای بیرکردنه‌وه‌یان نه‌بوو، قورئان فێریان ده‌کات که بیربکه‌نه‌وه به وشه‌کانی (
یتفکرون، یعقلون، یذکرون، اولو‌الالباب...هتد) فێری ده‌کردن بۆ بیرکردنه‌وه، ته‌نانه‌ت قورئان
فێری ده‌کردن که گومان بکه‌ن، هه‌رچیتان کردووه وه‌رزش به مێشک بیر و هۆش و ته‌قلتان
بکه‌ن، قورئان کاری له‌سه‌ر ئەو پرسانه ده‌کرد له قۆناغی مه‌که‌که‌دا.

عه‌ره‌ب زۆر چه‌زبان ده‌کرد گوێ بۆ پوو‌داوه‌کانی ژبانی ئیبراهیم بگرن، لایان گرنگ بوو به
کافر و موشریک و موسوڵمانه‌وه، خوای گه‌وره باسی چه‌زهره‌تی ئیبراهیم بۆ دابه‌زاندن. سه‌ره‌تا
له‌سێ قۆناغدا.

قۆناغی یه‌که‌م: که له‌گه‌ل باوکی دا وتوێژ ده‌کات ده‌فه‌رموێت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ
عَازَرَ اتَّخِذْ أَصْنَامًا لِلَّهِ إِنِّيَ أَرَأَيْتُكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ❶﴾ الأنعام

واته: کاتیک ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ‌السَّلَام) به ئازهری باوکی وت: ئایا تۆ ئەو بتانه‌ ته‌که‌یه‌ته‌ خوا
و جگه‌ له‌ خوای گه‌وره ئەو بتانه‌ ته‌په‌رستی که به‌ده‌ستی خۆت دروستی ته‌که‌یت و ته‌یتاشیت،
به‌پراستی من خۆت و قه‌ومه‌ بت په‌رسته‌که‌یشت ته‌بینم که ئیوه له‌ گومراییه‌کی زۆر ئاشکرادان
و له‌ پێگای حه‌ق لاتان داوه ❷

قۆناغی دووه‌م: له‌گه‌ل گه‌ردووندا له‌گه‌ل سروشت دا: ﴿وَكَذَلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ مَلَكُوتَ
السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ ❷﴾ فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ رَأَى كَوْكَبًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ
قَالَ لَا أَجِبُ الْإِنْسِينَ ❸ فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِعًا قَالَ هَذَا رَبِّي فَلَمَّا أَفَلَ قَالَ لَيْنَ لَمْ يَهْدِنِي رَبِّي لَأَكُونَنَّ

مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسُ بَارِغَةً قَالَ هَذَا رَبِّي هَذَا أَكْبَرُ فَلَمَّا أَفَلَتْ قَالَ يَقَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾ الْأَنْعَامُ

واته: بهم شیوازه ئیمه مولکی ئاسمانه کان و زهوی نیشانی ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) ئه دهین تا لهو که سانه بئ که به چاوی خۆی ئه و شته سه رسورپهینه رانه ببینی و زیاتر یه قینی له لا دروست بیئت کاتیک که شه و پرووناکی پوژی داپۆشی به تاریکیه که ی ئه ستیره یه کی بینی وتی: ئه مه خوای منه، وتراوه: بۆ ئه وهی که ئه مه بکاته حوجه و به لگه به سه ر قه ومه که یه وه، کاتیک که ئه ستیره که ئاوا بوو دیار نه ما وتی: من خوایه کم خوش ناوی که ئاوا بیئت و دیار نه مینتی دوا ی ئه وه کاتیک که مانگی بینی ده رکه وتی: ئه مه یان خوای منه، کاتیک که مانگیش ئاوا بوو دیار نه ما وتی: ئه گهر خوای گه و ره هیدایه تم نه دات ئه وه منیش یه کیک ئه بم له و قه ومه وێل و گومرا و سه رلیشتیواوانه ی که ریگای حه قیان ون کردووه کاتیک که خۆری بینی و خۆر ده رکه وتی: ئه مه یان خوای منه له بهر ئه وهی ئه مه له هه موویان گه و ره تره، ئه مه شایه نی ئه وه یه که خوا بئ کاتیک که خۆریش ئاوا بوو وتی: ئه ی قه ومه که ی خۆم من به ریم له هه موو ئه و په رستراوانه ی که ئیوه ئه یان په رستن له خۆر و مانگ و ئه ستیره و بت و په یکه ر ئه وه تا به چاوی خۆتان ئه بینن که هه مووی ئاوا ئه بیئت و نامینتی ئه گهر ئه مانه خوا بن چۆن ئه بئ خوا ئاوا بیئت و دیار نه مینتی

قَوْنَاغِي سَيِّهَم: له گه ل ناخی خۆیدا، ﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي فَطَرَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ حَنِيفًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ الْأَنْعَامُ

واته: من پرووی خۆم کردۆته ئه و خوایه ی که دروستکاری ئاسمانه کان و زه ویه و به تاک و ته نها ئه و ده په رستم، له شیرک و هه موو دینه کانی تر لائه ده م بۆ دینی حه قی ئیسلام و ته وحید من له و که سانه نیم که شه ریک بۆ خوای گه و ره بریار بده م

ئهم هه موو پرووداوه میژوویه گرنکه نه خرایه به رچاوی قو ره ییش له ریگای وه حیه وه تا هاو شیوه ی باپیره گه و ره یان بن بیربکه نه وه، فیطه رت و سروشتی ناخیان به پاکی رابگرن، به لام عه رب تبته ده گه یشتن بیریان بۆ نه ده کراوه ئه وه ی حه زه رته ی ئیبراهیم قه رمووی به باوکی پاشان له باره ی ژیان و گه ردوونه وه پاشان له باره ی ناخی خۆیه وه، هه ر ئه وه بوو که پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ داوای ده کرد له قو ره ییش، له بیروباوه ری پاست و ته ندروست، کیشه که له وه دا بوو گه و ره و دانا و فه یله سو فی عه رب (أبو جهل) بوو!

گفتوگۆکه ی ئیبراهیم هه موو ره هه ندی پێگه یشتوو ی ئه قلی مرووف و هه ولی کردنه وه و پساندن کۆت و زنجیره کان بوو که له دهست و ملیان ئالاندبوو له جاهیلهت دا، خوای گهوره بو ئه وه ی جارێکی تر تووشی شوکیان بکات بکهونه پرسیارکردن، ئاخو باوکی پێغه مبه ران پرسیا ری کردوه، ئیسلام فیрман ده کات پرسیا ر بکه ی ن، ته نانهت گومانیش بکه ی ن، ئازایه تی بیرکردنه وه و یاخی بوومان پێ ده به خشی ت، به لام قورپه ی ش نه ده جو لا بو بیرکردنه وه بکات، ده رئه نجام وه کو ماسی وا بوون توژی ک بیریان ده کرده وه، پاشان ده چونه وه، دوخی رابردوو، بیرکردنه وه یان لاواز و ناته ندروست بوو، به لام قورئان وازیان لی ناهیتیت، پیک دیمه نی کرداری خو ت ده خاته وه به رچاویان به رابردوو ی ئیبراهیم، ﴿وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ قَالَ أَتُحَدِّثُونِي فِي اللَّهِ وَقَدْ هَدَانِي وَلَا أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُمْ بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿الَّذِينَ ءَامَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُمْ مُهْتَدُونَ﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَا ءَاتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ عَلَىٰ قَوْمِهِ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٥﴾﴾ الأنعام

واته: قه ومه که ی ده مه قالی و مونا قه شه و گفتوگۆ یان له گه ل ئیبراهیم پێغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) دا کرد فه رموو ی: ئایا ئیوه مشتومر و گفتوگۆ له گه ل مندا ئه که ن سه باره ت به خوای گهوره له کاتیکدا که خوای گهوره شه ریک و هاوشیوه ی نییه، خوای گهوره هیدایه تی منی داوه بو ئه م ته وحید و یه کخوا به رستییه ئیوه ئه تانه وی من بکه ر پێننه وه بو شیرک و گومرایی و نه زانی من ناترسیم له و خوا یانه ی که ئیوه کردووتانه به خوا بو خو تان و ئه یان په رستن کردووتانه به شه ریک بو خوای گهوره، ئه وان ناتوانن زیانم پێ بکه یه نن ئیلا ئه گه ر خوا خو ی زیانم پێ بکه یه نن به هو ی تاوانیکه وه که کرد بیتم زانیاری خوای گهوره یه کجار فراوانه و ده وری هه موو شته کانی داوه ئه وه بو یاد ناکه نه وه و بیر ناکه نه وه.

عه رب نهیده توانی بیر له و شه وه بکه نه وه که شه وه زه نگ بوو، به لام ئیبراهیم به بیرکردنه وه ئاسو ی فراوانی رۆژی ئیمانی تیدا هه له ئیناه، ئه وه حوجه ته که باسکراوه مه به ست ئه قلی ئیبراهیم، حیکمه ت و عیلم بو مرووف له ئه قلدا سه رچاوه ده گریت، که حوجه تیکه ئیبراهیم کردویه تی له سه ر هه موو مرو فایه تی و له سه ر خودی خو ی و له سه ر گه له که شی به تایبه ت.

ئینجا باسی یه ک ریز مه وکیبی موباره کی پێغه مبه ران ده کات که هه موو خاوه ن حیکمه ت زانستی بوون له رێگای ئه قلیانه وه به ئاراسته ی وه حی، له غونه ی ئه م پێغه مبه رانه بو قورپه ی ش له ئیبراهیم بو محمد (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) پێغه مبه ر له و ئیوه نده دا باس ده کات خوای گهوره، که چی

عه‌ره‌ب ناجولیت و بیرناکاته‌وه له‌وکاته‌دا خوی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
 كُلًّا هَدَيْنَا وَنُوحًا هَدَيْنَا مِنْ قَبْلُ وَمِنْ ذُرِّيَّتِهِ دَاوُدَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَى وَهَارُونَ وَكَذَلِكَ
 نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَى وَعِيسَى وَإِلْيَاسَ كُلٌّ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيُوسُفَ
 وَلُوطًا كُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَأَخَوَانِهِمْ وَأَجْتَنَبْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَى صِرَاطٍ
 مُسْتَقِيمٍ ﴿٨٨﴾ ذَلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحِطَّ عَنْهُمْ مَا كَانُوا
 يَعْمَلُونَ ﴿٨٩﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ فَإِنْ يَكْفُرْ بِهَا هَؤُلَاءِ فَقَدْ وَكَلْنَا بِهَا
 قَوْمًا لَيُؤْثِرُوا بِهَا الْكَافِرِينَ ﴿٩٠﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ فَبِهِدْنَاهُمْ أَفْتَدِ قُلْ لَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِنْ
 هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِلْعَالَمِينَ ﴿٩١﴾ وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَى بَشَرٍ مِنْ شَيْءٍ قُلْ مَنْ
 أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَى نُورًا وَهُدًى لِلنَّاسِ لِيَجْزِيَ قَرَاتِهِمْ تَبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا
 وَعِلْمُكُمْ مَا لَمْ تَعْلَمُوا أَنْتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ قُلِ اللَّهُ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٢﴾ وَهَذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ
 مُبَارَكٌ مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنْذِرَ أُمَّ الْقُرَى وَمَنْ حَوْلَهَا وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَهُمْ
 عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٣﴾﴾ الأنعام

واته: ئیسحاقمان به ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) به‌خشی کاتیک که خوی و ساره‌ی خیزانی بی‌نومید
 بوون له‌ منداڵ، له‌ نه‌وه‌ی ئیسحاقیش به‌عقوبیشمان پیتی به‌خشی و کوره‌زای خوی بینی،
 هیدایه‌تی هه‌موویانمان دا، پێش ته‌مانیش هیدایه‌تی (نوح)مان دا له‌ نه‌وه‌ی ته‌مانیش داوود و
 سوله‌یمان و ئه‌یوب و یوسف و موسی و هاروون هیدایه‌تی هه‌موومان داوون و هه‌موومان
 کردوون به‌ پیغه‌مبه‌ر سه‌لامی خوا له‌ هه‌موویان بێت به‌م شیوازه‌ پاداشتی چاکه‌کاران
 ته‌ده‌ینه‌وه‌ ﴿٨٥﴾ هیدایه‌تی زه‌که‌ریا و یه‌حیا و عیسی و ئیلیاسمان داوه‌و کردوومان به‌ پیغه‌مبه‌ر،
 ته‌مانه‌ هه‌موویان له‌ پیاوچاکان و پیغه‌مبه‌رانی خوی گه‌وره‌ بوونه‌ ﴿٨٦﴾ ئیسماعیل و یه‌سه‌ع که
 وتراوه‌: خضره‌، یاخود وتراوه‌: هاوه‌لی ئیلیاس بووه‌، (یونس) و لوطیش ته‌مانه‌ هه‌موومان
 هیدایه‌ت دراوون و کردوومان به‌ پیغه‌مبه‌ر، هه‌موو ته‌م پیغه‌مبه‌رانه‌ فه‌زلمان داوون به‌سه‌ر
 هه‌موو جیهاندا به‌وه‌ی ته‌مانه‌ وه‌حیان بو‌ هاتوو و کراون به‌ پیغه‌مبه‌ر و له‌ خه‌لکی باشت‌رن ﴿٨٧﴾
 هه‌ندی له‌ باوک و نه‌وه‌ و براو خیزانیانمان هیدایه‌ت داوه‌ هه‌لمانباردوون و هیدایه‌تمان داوون
 بو‌ رێگا راسته‌که‌ی خوی گه‌وره‌ ﴿٨٨﴾ نا ته‌مه‌ هیدایه‌تی خوی گه‌وره‌یه‌ که‌ ویستی لی بێت
 هیدایه‌تی هه‌ر که‌سیک ته‌دا بو‌ی له‌ به‌نده‌کانی بو‌ رێگای راست به‌ فه‌زڵ و چاکه‌ی خوی، به‌لام
 ته‌گه‌ر ته‌مانه‌ یان هه‌ر که‌سیکی تر شه‌ریک بو‌ خوی گه‌وره‌ بریار بده‌ن، ته‌وه‌ کرده‌وه‌ چاکه‌کانی

پیشتریان هه مووی به تال ئه بیته وه ❸ ئا ئه مانه ن که کتاب و حوکم و بریارو زانیاری و پیغه مبه رایه تی و په یاممان پێ به خشیوون، ئه گهر کافرانی قوره یشیش کوفر بکه ن به پیغه مبه ری خوا ﷺ ئه وه ئیمان ئه به خشین به که سانیکی تر که موهاجیر و ئه نصار و سه حابه ی پیغه مبه ری خوان ﷺ شوئینکه وتوانیانن تا رۆژی قیامه ت، که ئه مانه کافر نین و ئیمانیا ن به پیغه مبه ری خوا هینا وه ❹ ئا ئه مانه ن که خوا ی گه وره هیدایه تی دا ون، ئه ی محمد تۆش شوئنی هیدایه تی ئه وان بکه وه، شوئنی پیغه مبه رانی پیش خۆت بکه وه، ئه ی محمد ﷺ پێیان بلێ: من داوا ی ئه جر و پا داشت و پا ره له ئیوه ناکه م له سه ر ئیمان هێنان و هیدایه ت، به لکو ئه م قورئانه ته نها یاد خسته وه به که بۆ هه موو جیهان به قورئان یاد تان ئه خه مه وه ❺ کافرا ن خوا ی گه وره یان به گه وره نه زانیوه ئه وه نده ی که خوا ی گه وره شایه نی به گه وره زانی نه ئه م ئایه ته له سه ر قوره یش دابه زی کاتیک که وتیان: خوا ی گه وره هه یج شتیکی دانه به زاندو وه بۆ سه ر هه یج مروقیک، واته: هه یج کتابی بۆ هه یج پیغه مبه ریک دانه به زاندو وه، مه به ستیا ن پیغه مبه ری خوا به ﷺ، ئه ی محمد ﷺ پێیان بلێ: ئه ی کێ ئه و کتابی دابه زاند که ته وراته و (موسا علیه السلام) هینای؟ چونکه قوره یشیه کان دانیان به ته وراتی (موسا) دا نا، له بهر ئه وه ی ئه و هه والانه یان له جووله که وه پێ گه یشتبوو که له کاتی خۆیدا ته ورات نوور و پرووناکی و هیدایه ت بووه بۆ خه لکی، به لام جووله که ئه یان کرده به ش به ش که هه ندیکیا ن ده رئه بری و ئا شکریا ن ئه کرد و زۆر یکیشیا ن ئه شار ده وه، ئه وه ی مه به ستیا ن بوایه ئا شکریا ن ئه کرد ئه وه یشی مه به ستیا ن بوایه ئه یان شار ده وه وه کو مژده دان به ها تنی پیغه مبه ری خوا وه باس کردنی سیفا ته کا نی، به هو ی ها تنی پیغه مبه ری خوا ﷺ وه پیغه مبه ری خوا ﷺ ئه وه نده شتی پێیان وت له رێگای وه حیه وه که نه خۆیا ن و نه باوک و با پیرا نیا ن نه یان زانی بوو و نه یان بیست بوو ئه ی محمد ﷺ تۆ وه لامیا ن بده ره وه بلێ: ئه م کتیه ش خوا ی گه وره دایه به زاندو وه، چون ئه و کتیا نه ی پیشتری دابه زاند، پا شان وا زیا ن لی بی نه با له ناو نه زانی و با تل و پوو چه لی خۆیا ندا وه کو من دا ل یاری بکه ن و رۆ به ن دواتر سه ره نجا می کاره که یان ده زانن ❻

فراوانکردنی بازنه که بۆ عه رهب

عه رهب که وئته پرسپارکردنی قیامهت، به لām به شیوهی گالته نامیز له بهرگیکی زۆر جددی دا، دهیان پرسی داخۆ ئیمه بمرین زیندووو ده بینه وه، تهها ئیسقانه کاغان ده میتیت زیندووو ده بینه وه؟!

خوای گه و ره دیمه نه کاغان بۆ باس ده کات له قورئاندا ده فه رمویت: ﴿وَإِنْ تَعَجَبْتَ فَقَوَّلْهُمْ آءَا كُنَّا ثَرْبًا أَمْ إِنَّا لَغٰی خَلْقٍ جَدِيدٌ ۚ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ الْأَعْلٰلُ فِيْٓ أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّآرِ هُمْ فِيْهَا خٰلِدُونَ ۝﴾ الرد

واته: ئەهی محمد ﷺ ئەگەر پێت سهیر بێت که ئەوان تۆ به درۆ ئەزانن له وهش سهیر و سه رسوپهینه رتر ئەم قسه یه یانه که ئەلین: ئایا ئەگەر ئیمه له دوا ی مردن بین به خۆل سه ره له نوێ دروست ئەکرینه وه و زیندووو ئەکرینه وه؟! ئا ئەم که سانه که کوفریان کردوو به په ره وردگاریان و باوه ریان به زیندووو بوونه نییه، ئەمانه که کۆت و زنجیر ئەکرته گه ردنیان و پانه کیشری ئ بۆ ناو ئاگری دۆزهخ، یان وتراوه: کرده وه کانیه هه میسه پێنانه وه په یوه سته و وه کو کۆت و زنجیر به گه رده نیانه وه یه، ئەم که سانه هاوه لی ئاگری دۆزهخن به نه مری و هه میسه یی تیایدا ئەمینه وه ۝

﴿يٰٓأَيُّهَا النَّاسُ إِن كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِّن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِّنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِّنْ مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّبَيِّنَ لَكُمْ وَنُقَرُّ فِي الْأَرْحَامِ مَا نَشَاءُ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشَدَّكُمْ وَمِنْكُمْ مَّن يُّتَوَفَّىٰ وَمِنْكُمْ مَّن يُّرَدُّ إِلَىٰ أَرْدَلِ الْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا وَتَرَى الْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ اهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأُثْبِتَتْ مِن كُلِّ رَوْحٍ بِهِج ۝﴾ الحج

واته: ئەهی خه لکینه ئەگەر ئیوه گومانتان هه یه له زیندووو بوونه وه که له توانای ئیمه هه یه و ئەتوانین زیندوووتان بکه بینه وه، ئەوه ئیمه دروستمان کردوون له خۆل، پاشان ئیوه مان دروست کردوو له دلۆپه ئاویک که مه نییه له چل پۆزی یه که م، پاش چل پۆزی تر ئەو دلۆپه ئاوه ئەبێته خوێنکی مه ییو، پاش چل پۆزی تر ئەبێته پارچه گوشتیک که دروست کردنی ئەو مروڤه و شیوه و شکلی پێوه دیاره، یاخود پێش ئەوه هێشتا شیوه و شکلی ده رنه که وتوو ه تا ته واوی توانا و ده سه لاتی خو مانتان بۆ پوون بکه بینه وه و بۆتان ده رخنه ی، ئەوه یشی ویستمان لی بێت له ناو په حمی ئافره تدا جیگیری بکه ی و منداله که ی له بارنه چن تا کاتی دیاریکراوی خۆی که کاتی مندال بوونه که نۆ مانگ و نۆ پۆزه. له دوا ی ئەوه له سکی دایکتان ئەتانه یینه

دهروه به مندالی و کۆرپهیی، پاشان ئه گه نه ئه وپه پری ته مه نی عاقلی و بالغی و هیز و توانا و لیک جیا کردنه وهی شته کان، هه یشتانه پیش ئه وهی بگاته ئه و کاته ئه مریت، هه یشتانه تا ئه وپه پری ته مه نی پیریتی خوای گه و ره ته مه نی درێژ ئه کات که ئیتر فه هم و عه قلی له ده ست ئه دات، پیشتر که ئه و زانیاری و تیگه یشتنه ی که هه بیووه هه مووی له ده ست ئه دات، و له دوای ئه وه هه یچ شتیک نازانی تۆ زه وی ئه بینی که وشکه و هه یچ شتیکی لینه پراوه کاتیک که ئه و بارانه دائه به زیننه سه ری ئه که ویته جوو له له بهر ئه وهی پرووه که که لیوهی ده رته چیت و بهرز ده بیته وه و ده رته که ویت له هه موو پرووه کیک نیرو مییه کی جوان و جوویتیکی جوان پرووه ک ئه پرویت ❶

﴿أَيَعِدْكُمْ أَنْتُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنْتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا أَنْتُمْ تُخْرِجُونَ﴾ ❷ المؤمنون

واته: ئایا ئه مه هه پره شهی ئه وه تان لی ئه کات که ئه گه ر بیتیو ئیوه بهرین و بین به خوڵ و ئیسقانتان نه مینی و بهرزی ئایا سه رله نوێ ده رته کرینه وه و زیندووو ئه کرینه وه؟ ❸

﴿قَالُوا أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ❹ المؤمنون

واته: وتیان: ئایا ئیتمه ئه گه ر بهرین و بین به خوڵ و ئیسقانه کاغان بهرزی ئایا ئیتمه سه رله نوێ دروست ئه کرینه وه؟ ❺

﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَءِذَا كُنَّا تُرَابًا وَءَبَابًا أَبْنَا لَمُخْرَجُونَ﴾ ❻ النمل

واته: کافران ئه لێن: ئایا ئیتمه و باوک و باپیراغان که مردووونه و بوونه به خوڵ و پزیون و ئیسقانیشیان نه ماوه، ئایا سه رله نوێ خوای گه و ره ئیتمه له قه بهرکان ده رته کات و زیندووومان ئه کاته وه؟ ❼

﴿أَعْدَا مِثْنًا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ❽ الصافات

واته: به دووری ئه زانن زیندووو بینه وه و به درۆی ده زانن و ده لێن: که ئیتمه مردین و بووین به خوڵ و ئیسقانه کاغان پزی، ئایا له دوای ئه وه ئیتمه زیندووو ئه کرینه وه؟ ❾

﴿أَعْدَا مِثْنًا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَئِنَّا لَمَدِينُونَ﴾ ❿ الصافات

واته: ئایا ئیمه نه گهر بهرین و ببین به خوَل و ئیسقانه کاغان برزی، ئایا ئیمه سه ره له نووی زیندووو ئه بینه وه و لێرسینه وه مان له گه لدا ده کریت و سزا ده درتین له سه ره کرد وه کاغان؟! ﴿٣٧﴾

﴿إِذَا مِثْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ذَلِكَ رَجْعٌ بَعِيدٌ﴾ ق

واته: ئایا ئیمه کاتیک بهرین و ببین به خوَل و له ناو زه ویدا برزین، ئایا دواى ئه وه زیندووو بوونه وه هه یه؟ به راستی ئه مه زۆر دووره ﴿٣٨﴾

﴿وَكَاُنَا يَقُولُونَ أَإِذَا مِثْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظْلًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ الواقعة

واته: ئه یانوو: ئه گهر ئیمه بهرین و ببین به خوَل و ئیسقانه کاغان برزیت، ئایا سه ره له نووی ئیمه دروست ئه کریتنه وه؟ واته: به دووریان ئه زانی باوهریان پێ نه بووه ﴿٣٩﴾

هه مووی ئایه ته کان که هاتوون له سوره ته کاندایه (ته رتیبی قورئانی) هاتوو، به لام جاهیلی که بروای به رۆژی پاداشت نه بوو ئاسایی بوو ئه و پرسیاره بکات، به لام بروایان به بوونی خوای پهروه ردگار هه بوو، ههر به ئایه ته قورئانییه کان به شیوه یه کی زۆر ئه قلانی وه لامی ئه و پرسیارانیهان ده دایه وه، ﴿وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَخَرَجَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾. اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنْ أَلَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمٌ ﴿٤٠﴾ وَلَمَّا سَأَلْتَهُمْ مَنْ نَزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤١﴾ العنكبوت

واته: ئه ی محمد ﷺ ئه گهر پرسیار له کافران بکه ی کێ ئاسمانه کان و زهوی دروست کردوو؟ خۆر و مانگی ژێربار کردوو که ئیوه سوودیان لێ ئه بین؟ ئه وا له وه لامدا ئه لێن: به دنیایی خوای گه وه دروستی کردوو ئه ی که ئه زانن خوای گه وه هه مووی دروست کردوو و شه ریکی نییه له و شتانه دا بۆ لانه دهن له په رستنی خوای گه وه ﴿٤٢﴾ خوای گه وه ویستی لێ بیت رزق و رۆژی بۆ ههر که سیک له بهنده کانی فراوان ئه کات، ویستیشی لێ بیت بۆ هه ندیکێ تر که می ئه کات به گوێره ی حیکمه تی خۆی، به راستی خوای گه وه زۆر زانایه به هه موو شتیک ﴿٤٣﴾ ئه گهر پرسیار له کافران بکه ی له و ئاسمانه وه کێ باران دانه به زینتته خواره وه؟ ئه و زهوییه مردوووه به هۆی ئه و بارانه وه زیندوووی ده کاته وه ئه ی زینتته وه، ئه وا له وه لامدا ئه لێن: به دنیایی ههر خوای گه وه یه ئه ی محمد ﷺ تۆ بلی: همد و سه نا و ستایش بۆ خوای گه وه به لام زۆر به یان تیناگه ن ﴿٤٤﴾

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

لقمان

واته: ئەه ی محمد ﷺ ئەگەر له کافران بپرسی کێ ئاسمانهکان و زهوی دروست کردووه؟ ئەوان زۆر به دڵنیاویهوه ئەلێن: به دڵنیایی خوای گهوره، بلی: هه‌مد و سوپاس بۆ خوای گه‌وره که دانتان به‌م هه‌قه‌دا نا و به‌لکه به‌سه‌رتاندا چه‌سپا، به‌لام زۆربه‌یان نه‌زانن ﴿

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ الزخرف

واته: ئەگەر له کافران قورهبش بپرسی کێ ئاسمانهکان و زهوی دروست کردووه، ئەوا ئەلێن به‌دڵنیایی خوای گه‌وره دروستی کردووه که خوايه‌کی زۆر به‌عیزه‌ت و زانایه، باوه‌ریان به‌ خوای گه‌وره هه‌بووه له په‌روه‌ردگاریتیدا به‌لام شه‌ریکیان بۆی داناهه له په‌رستندا ﴿

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَهُمْ لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّى يُؤْفَكُونَ﴾ الزخرف

هه‌موو وه‌لامی ئەقلانی په‌رسیاری پا‌بردوو‌یان بوو.

کێشه‌که له په‌رسیارکردندا نییه، ئەوان بۆ ئەوه‌ی وا هه‌ست نه‌که‌ن که تاوانه په‌رسیار کردن به‌لکو ئەوه‌ی ئەوان باسیان کرد هه‌زه‌تی ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) له چۆنیه‌تی په‌رسیار ده‌کات، خوای گه‌وره‌ش وه‌لامی ئەداته‌وه بۆ دلتیا بوونی، خوای گه‌وره ده‌فه‌رمووت: ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُخَيِّ الْمَوْتَى قَالَ أَوْلَمْ تُؤْمِنْ قَال بَلَىٰ وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ أَجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ البقرة

واته: کاتیک ئیبراهیم پیغه‌مبه‌ر (عَلَيْهِ السَّلَام) به په‌روه‌ردگاری فه‌رموو ئەه په‌روه‌ردگار به‌چاو نیشانم ده‌هه چۆن مردووو زیندووو ئەه‌یه‌وه؟ خوای گه‌وره فه‌رموو: ئەه ئیبراهیم ئایا ئیمانته‌هه‌ناوه، ئیمانته‌هه‌ نییه که من توانام هه‌یه له‌سه‌ر زیندووو کردنه‌وه‌ی مردووو؟ فه‌رموو: به‌لێ ئیمانته‌هه‌یه، به‌لام بۆ ئەوه‌ی که زیاتر دلم ئارام بێ و ئیمانته‌هه‌ی دل و بینینی چاوم به‌که‌ بگرێ. خوای گه‌وره فه‌رموو: برۆ چوار بالنده‌ بینه‌ کو‌یان به‌که‌وه لای خۆت پاشان پارچه‌ پارچه‌ و به‌ش به‌شیان به‌که‌، پاشان هه‌ر پارچه‌ی بالنده‌یه‌که‌ به‌خه‌ره‌ سه‌ر شاخیک و لێکیان جیا به‌که‌ره‌وه پاشان بانگیان به‌که‌ به‌ ئیزنی خوای گه‌وره هه‌موو ئەو پارچانه‌ به‌خیریایی ئەه‌گه‌نه‌وه به‌یه‌که‌ و زیندووو ئەه‌بنه‌وه‌وه‌ ئه‌فرین و دینه‌وه‌ بۆ لات بزانه که خوای گه‌وره زۆر به‌عیزه‌ت و کاربه‌جیه‌ ﴿

پرسیارێک که هه‌رگیز ناپرسیت

له هه‌موو پرسیاره‌کان گرنه‌گر، خوای موته‌عال ئموونه‌ی پرسیارى حه‌زهرتى (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) ده‌هه‌ینته‌وه که داوا ده‌کات خوا ببینیت!

لێره‌دا پرسیاره‌که زۆر گه‌وره‌تره له پرسیارى حه‌زهرتى ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام)، قوره‌یش داواى هه‌مان پرسیارى کردووه، به‌لام خودی پرسیاره‌که کیشه‌ نییه، خوای موته‌عال تو‌ره نه‌بووه له‌سه‌رى، چونکه پرسیارکردن له ئیسلامدا به هه‌موو شیوه‌یه‌ک ئاساییه و بگه‌ داواکراوه، به‌لام گرنه‌که له وه‌لامه‌که‌ی تێ بگه‌یت پرسیارى ئیبراهیم بۆ وه‌لام دانه‌وه‌ی ئاسای بوو ده‌کرا به شیوه‌ی ماددی ئموونه‌ی بۆ به‌ئیندریته‌وه له‌م ژيان و له‌م جیهانه‌دا، به‌لام وه‌لامی (موسا) جیاوازتر بوو بۆ بینینی خوای گه‌وره، ده‌فه‌رمووت: ﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ قَالَ رَبِّ أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ قَالَ لَن نَّرِيكَ وَلَٰكِنِ انْظُرْ إِلَى الْجَبَلِ فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ فَسَوْفَ نَرِيكَ فَلَمَّا حُجِّي رَبُّهُ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا فَلَمَّا أَفَاقَ قَالَ سُبْحَنَكَ ثُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٥﴾﴾ الأعراف

واته: کاتیک که (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) هات بۆ مه‌وعیدی دیاریکراوی له‌گه‌ل خوای گه‌وره بۆ ئه‌وه‌ی خوای گه‌وره قسه‌ی له‌گه‌ل بکات، په‌روه‌ردگار قسه‌ی له‌گه‌ل (موسا) دا کرد به‌بێ واسیته، (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) قسه‌ی خوای گه‌وره‌ی بیست کاتیک که (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) گوئی له قسه‌ی خوای گه‌وره بوو ئه‌نجا تامه‌زرۆی بینینی خوای گه‌وره بوو، بۆیه فه‌رمووی: ئه‌ی په‌روه‌ردگار رێگام بده با بتبینم؟ خوای گه‌وره فه‌رمووی: ئه‌ی (موسا) له دونه‌یدا تۆ ناتوانی من ببینیت، خوای گه‌وره فه‌رمووی: به‌لام ته‌ماشای ئه‌و شاخه بکه ئه‌گه‌ر له جێی خۆیدا مایه‌وه ئه‌وه تۆیش نه‌توانی من ببینیت! کاتیک که په‌روه‌ردگار خۆی ده‌رخست بۆ شاخه‌که، شاخه‌که وردو خاش بوو، بوو به خۆل (موسا)ش (عَلَيْهِ السَّلَام) له‌هۆش خۆی چوو کاتیک هاته‌وه هۆش خۆی وتی: ئه‌ی په‌روه‌ردگار پاک و مونه‌رزیه‌ی بۆ تۆ له‌وه‌ی که داوا بکه‌م له دونه‌یدا تۆ ببینم، من ته‌وبه‌ ئه‌که‌م و بۆ لای تۆ ئه‌گه‌ر پێمه‌وه جارێکی تر داواى بینینی تۆ ناکه‌م له دونه‌یدا، من یه‌که‌م باوه‌ردارم له به‌نی ئیسرائیله‌دا، یان من یه‌که‌م باوه‌ردارم له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی که که‌س تا پوژێ قیامه‌ت له دونه‌یدا ناتبینیت ﴿٢٥﴾

که‌واته وه‌لامه‌که لێره‌دا زۆر به شیوه‌یه‌کی عه‌مه‌لی تر درایه‌وه، بینینی خوا له‌م جیهانه‌دا زۆر نا‌ئاساییه نا‌گونجیت له‌ پرووی مادیه‌وه خوا ببیندریت، که ویستی خوانی گه‌وره وابوو ده‌که‌ویت، هیچ ماده‌یه‌ک خۆی نا‌گریت و هه‌پرون هه‌پرون ده‌بیت و ده‌بیت به‌ تۆز و با.

(موسا عَلَيْهِ السَّلَام) خێرا وه‌لامه‌که‌ی ده‌ستکه‌وت، خۆ ئه‌و تۆبه‌ی نه‌کرد له‌وه‌ی تاوانی کردووه له پرسیار کردن، به‌لکو تۆبه‌ی کرد له گومانه‌که‌ی خۆی که یه‌قینی بۆ دروست بوو، ئه‌م گومانانه

مهمله که تی هه زده بهم:

زۆر ئه رێنیه که مرووف بیرى لێده کاتهوه و ههولێ بۆ ئه دات بگات به یه قین، هیچ کام له فه یله سوف و بیرمه نده کان جورته تی پرسیاری وایان نه بووه، ته نها پێغه مبه رانه که خاوه نی گومانى پاسته قینه ن.

که ده رته نجامی ئهم پرسانه خودی پێغه مبه ر محمد ﷺ فه رمووی: ئیمه له پێشترین به گومان تا ئیبراهیم!

هیچ کهس و زانا و بیرمه ندی ئیسلامی و پافه کاریک ناتوانیت ته ئویل بۆ ئهم فه رمووده بدۆزیته وه ده فه رمووت: {نَحْنُ أَحَقُّ بِالسَّكِّ مِنْ إِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِي الْمَوْتَى قَالَ أُولِمُ تَأْمِنُ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قُلُوبِي وَيرحمُ اللهَ لَوْطًا لَقَدْ كَانَ يَأْوِي إِلَى رُكْنٍ شَدِيدٍ وَلَوْ لَيْتُ فِي السَّجْنِ طَوْلَ مَا لَيْتَ يَوْسُفُ لَأَجَبْتُ الدَّاعِيَ} ⁵²

کهواته پێغه مبه ری خوا ﷺ به ئاراسته ی قورئان فراوانی ئه قل و لوژیک و بیکردنه وه ی به خشیه ئوممه ته که ی که نه ترسن له بیرکردنه وه له سه ر ژیا نی سێ پێغه مبه ر (ئیبراهیم و موسا) و عوزه یه ر، له بیرمان نه چیت غموونه ی هاوشیوه ی ئهم پرسیارانه زۆرن له قورئان وه کو عوزێر و گوێدرێژه که ی و یارانی ئه شکه وت، هه مان وه لامه بۆ پرسیاره وجودیه سه خته کان که زانست و فه لسه فه و فیکر ناتوانیت وه لامی بۆ ده سته به ر بگات، ته نها قورئانه وه لامی هه موو پرسیاره گومانای سه خته وجودیه کان ئه داته وه، ته نانه ت له توانای ئایینه کانی تریشدا نییه به گشتی.

پرسیاری پروو خاندن بۆ بینا کردن

عه ره ب دیسانه وه که و تنه گالته کردن به پێغه مبه ر ﷺ و وه حیه که ی، تاکه حوجه و وته یه ک که لای خوێان به هێز بوو، ده یانووت تۆ وه کو ئیمه مرووفی توانات وه کو توانا کانی ئیمه، ئیتر چۆن به قسه ت ده که ین، ئهمه ش له و په ری دواکه وتوو یی و جه هاله تیان بوو، بۆیه خوا ی که و ره سوره تی پێغه مبه ران (الأنبياء) ی دابه زاند که هه موویان مرووفن، پاشان قورئان ئاماژه ی به وه دا که باوکی عه ره ب ئیبراهیمه ئه و به ده سته ی خو ی به تکهانی شکاندوه، ئینجا باسکی ئه قلانی زۆر گرن گ خوا ی که و ره له پێگای پێغه مبه ره وه ده خاته ناو هه ناوی کۆمه لگه ی قوپه ریش، که شکاندنی به تکهان به ده سته ی خودی باوکتان بووه کاتیک که گه یشتۆته پله ی پروونکردنه وه، واته به کتاپه رستی (التوحید). ده شیت محمد ﷺ و هاو پێکانی هه مان کار ئه نجام بده ن، به لام که ی و چۆن کاته که ی دیاری نه کراوه، له هه مان کاتدا قوپه ریش هیچی پێ

⁵² فه رمووده که ش نه ک سه حیه، به لکو کوژای له سه ره (متفق علیه) (البخاري، مسلم، ابن ماجه، احمد، ابن حبان) پړوايه تيان کردوه.

ناکریت، چونکه ئیبراهیم که خاوه نی یه کتاپه رستی بوو ناگر نهیتوانی بیسوتینیت به فرمانی خوایی. که واته محمد ﷺ -یش به دنیاییه وه پاریزراوه، به لام زور جار ده بیت پاچ هه لبرگین بو شکاندن، تا بتوانین سهر له نوئی بونیاد بکهینه وه.

قوره یش له پرژهی بارزگانی و ئایینی ده ترسا، نهوان لایان وابوو نه گهر بهتکان نه میتیت کهس نایهت بو طه واف و جهج، پاشان که رهسته و شتومهک له قوره یش ناکریت، ئیرت بارزگانیان نامیتیت. له راستیدا رینگ پیچه وانه که ی راست بوو که بهتکانی ناو که عبه نهما و شکان زیاتر که عبه و مه کهه پیرۆزتر بوو خه لکی پرووی تیده کرد.

جولاندنی نه قلی قوره یش له رینگای باوکی پیغه مبه ران و باوکی عهره به وه خوای گه و ره ده فهرموت: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُسُودَهُ مِنْ قَبْلُ وَكُنَّا بِهِ عَلِيمِينَ ﴿١٠﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَذِهِ الصَّمَائِلُ الَّتِي أَنْتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ ﴿١١﴾ قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ ﴿١٢﴾ قَالَ لَقَدْ كُنْتُمْ أَنْتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿١٣﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنْتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ ﴿١٤﴾ قَالَ بَلْ رَبُّكُمْ رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَلِكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١٥﴾ وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَمَكُمْ بَعْدَ أَنْ تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ ﴿١٦﴾ فَجَعَلَهُمْ جُودًا إِلَّا كَبِيرًا لَهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿١٧﴾ قَالُوا مَنْ فَعَلَ هَذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ قَالُوا سِعْنًا فَتَقَىٰ يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَاهِيمُ ﴿١٩﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِ عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٢٠﴾ قَالُوا أَنْتَ فَعَلْتَ هَذَا بِآلِهَتِنَا يَا إِبْرَاهِيمُ ﴿٢١﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا فَسْأَلُوهُمْ إِنْ كَانُوا يَنْطِقُونَ ﴿٢٢﴾ فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنْفُسِهِمْ فَقَالُوا إِنَّكُمْ أَنْتُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٣﴾ ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَؤُلَاءِ يَنْطِقُونَ ﴿٢٤﴾﴾ الأنبياء

واته: به دنیایی ههر له پیشترا رینگای روشد و راستمان به ئیبراهیم پیغه مبه ر به خشی، ئیمه نه مانزانی که شایه نی نه وه یه که رینگای هیدایهت و راستی پی نشان بدهین و بیکهین به پیغه مبه ر ﴿کاتیک که ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) به باوکی و به قه و مه که ی وت: ئه م بتانه چین که ئیوه به دیاریانه وه دانیشتوونه و ماونه ته وه عیاده تیان نه که ن ﴿نهوان هیچ به لگه به کیان پی نه بوو ته نها وتیان: ئیمه باوک و باپیرانی خو مان بینیوه که عیادهت و په رستشیان بو ئه م بتانه کردو وه ئیمه یش لاسایی نهوان ده کهینه وه ﴿ئیبراهیمیش (عَلَيْهِ السَّلَام) فهرمووی: به دنیایی ئیوه و باوک و باپیرانتان له گومراییه کی زور ناشکرادا بوون که عیادهت و په رستن بو ئه و بتانه ده که ن ﴿وتیان: ئه ی ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) ئایا تو حه قت بو هیناوین و به راسته یان گالته مان له که لدا ئه که ی؟ چونکه پیشتر قسه ی وامان لیت نه بیستو وه ﴿ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) فهرمووی: به لکو پهروه ردگاری

ئێوه تهنها پهروهردگاری ئاسمانهكان و زهوییه که دروستی کردوون، تاك و تهنها و بێ شهريكه منیش لهسهه ئه م یه کهخواپهه رستیه شایه تم ﴿٥٦﴾ سویند بێ بهخوای گهوره ئه بێ هه موو بهت کانتان بشکینم کاتیک که ئێوه پشت هه لئه کهن و ئه پڕۆن بۆ ئاههنگ گیران به بۆنه ی جهژنه که تانه وه ﴿٥٧﴾ دوا ی ئه وه ی که ئه وان له شار چوونه ده ره وه، ئیبراهیم (عَلَيْهِ السَّلَام) مایه وه و وتی: من نه خو شم، ده ستی کرد به بت شکاندن و هه ر هه مووی شکاند تهنها بهت گهوره که نه بێ که پاچه که ی دایه ده ستی، به لکو بگه پینه وه بۆ لای ئه و پرسیاری لێ بکه ن بزانی کێ بهت کانی تری شکاندو وه، یان وا بزانی ئه و شکاندویه تی و پێی ناخو شه له گه ل ئه ودا ئه و بهت به چو و کانه ی ش ده په رستی! ﴿٥٨﴾ کاتیک گه پانه وه بینیان بهت کان هه مووی شکا وه وتیان: کێ وای له خواکانی ئیمه کردو وه، به راستی ئه وه که سێکی سته مکار بو وه ﴿٥٩﴾ وتیان: بیستو ومانه گه نچێک هه یه که به خراپه باسی خواکانی ئیمه ی کردو وه ئه و گه نجه ش ناوی ئیبراهیمه (عَلَيْهِ السَّلَام) ﴿٦٠﴾ وتیان: پڕۆن به پینن له پێش چاوی خه لکی سزای بده ین بۆ ئه وه ی خه لکی ئاماده ی سزا که ی بیت، یاخود شایه تی بده ن له سه ری ﴿٦١﴾ وتیان: ئه ی ئیبراهیم ئایا تۆ وات له خواکانی ئیمه کردو وه و هه مووت شکاندو ون؟ ﴿٦٢﴾ فه رمووی: به لکو خواپه گه و ره که یان، بهت گه و ره که یان، وای لێ کردو ون و هه موویانی شکاندو وه، ده ی پرسیاری لێ بکه ن ئه گه ر ئه توانی وه لامتان بداته وه و قسه ئه کات ﴿٦٣﴾ هه ندیکیان گه پانه وه بۆ لای هه ندیکیان، واته: بێ به لگه و بێ قسه مانه وه، یاخود لۆمه ی یه کریان کرد بۆ خواکا مان بێ پاسه وان به جیه پششت، وتیان: به راستی ئێوه سته مکارن که عیبا ده تی ئه مانه ئه که ن، یان بێ پاسه وان خواکا نتان به جیه پششت! ﴿٦٤﴾ پاشان سهریان شوڕ کرد وتیان: ئه ی ئیبراهیم تۆ ئه زانی ئه م بهتانه قسه نا که ن چۆن پرسیاریان لێ بکه ین و لێیان پرسی ن که کێ شکاندوویه تی! ﴿٦٥﴾

ئیبراهیم پرسیار دروست ده کات به پڕو و خاندن و شکاندنی بهت کان تا حه قیقه ت و راستی توانای بهت کان ده ربکه ویت که تهنها دار و تهخته و بهردن توانای هه چیان نییه.

چونکه به پرسیا کردن له گه و ره ی بهت کان شتێک پڕو ون ده بیته وه، ئه وان خو یان وه لامی پرسیاره که یان دا وه نا راسته و خو که بهت کان قسه نا که ن، ئینجا قو ره ی ش ده یان نووت خو ئیمه بهت کان نا په رستین که هاو شیوه ی خواپه، به لکو پڕۆحی بهت کان ده په رستین که له خوا مان نزیک ده کاته وه!

ئه وه ش له گیلێتی که متر بوو، چونکه خواپه ک به و توانا و سیفا ته پیرۆزانه وه که خالق ه و به ده پیننه ری ئه م بوونه وه ر و هه موو مه خلوقاتیه، چۆن به به رد و دار و ئیسقانی ئاژه ل لێی نزیک ده بیته وه، قورئان ده یجو لاندن بۆ زیاتر بیر کردنه وه، به لām بیر کردنه وه ی ئه رینی، که چی توانای بیر کردنه وه ی باشیان نه بوو!

ئەمەش مانای وانیه تەنھا لە ناو کۆمەلگای قورەیش و ابووە باو بووە نا، بەلکو لە ئیستاماندا هەمان جاهیلیەت هەبە و هەمان ڕووکەشە تەنھا ناوەکان گۆراوە، لە ئەبو جەهلەووە بۆ جۆبایدن، لە ئوبەیی کۆری خەلەفەووە بۆ ناتنیاھۆ...هتد.

پیغه مبهری خوا ﷺ پیتیوستی بە ئارام گرتن بوو لەگەڵیاندا، دەبوو ئارام بگریت تا تێدەگەن.

ئارامگری حەزرەتی ئەیوب، (یونس)، ئەزموونیک بۆ حەزرەتی محمد ﷺ خوای مۆتەعال باسی ئارامگری ئەیوب دەکات کە نەخۆش بوو، ئارامگر بوو تا لیواری مەرگ.

﴿وَأَذْكُرْ عَبْدًا أُيُوبَ إِذْ نَادَى رَبَّهُ أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ۚ أَرْكُضْ بِرَجُلِكَ هَذَا مَغْسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ۝ وَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَى لَأُولِي الْأَلْبَابِ ۝ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاصْرِبْ بِهِ ۚ وَلَا تَحْنُثْ ۚ إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا نِّعَمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ ۝﴾ ص

واتە: ئەو محمد ﷺ تۆ یادای ئەیوب پیغه مبهەر (عَلَيْهِ السَّلَام) -یش بەکە کاتیک بانگی لە پەرورەدگاری کرد و لێی پاریاوە وێ: من شەیتان تووشی ماندوویتی و سزای کردووم بەهۆی نەخۆشی و ئەو شتەنەووە، گەرانیدیەووە بۆ شەیتان لەبەر ئەوەی شەیتان هۆکار بووە ۝ خوای گەورە فەرمووی: بە پێیەکانت پارێکە و بێدە بە زەویدا ئەمیش وای کرد و ئاوێکی بۆ هەلقولاند و فەرمووی: بەناو ئەم ئاوەدا بڕۆ و خۆی پێ بشۆرە ئەمە ئاوێکی سارد و سازگار و دواتر لێشی بخۆرەووە بەو چاک ئەبیتەووە یەکسەر چاک بووەووە ۝ کەسوکاریشیمان بۆ گێرایاوە، هاوشتیوەی ئەوانەیشی لەگەڵیاندا پێ بەخشیوە وەک ڕەحمەتیک لە خوای گەورەووە بەهۆی ئارامگرتن و سوپاسگوزاری و ڕازی بوونی وەک یادخستەووە یەکیش بۆ ئەو کەسانەیی کە خاوەن عەقل و ژیرین، کە بزەنن سەرەنجامی ئارامگرتن خۆشگوزەرائی و دەرویی خێر و بردنەووە ۝ هەندیک پووش یان پەلە دار خورمایە بگرە بەدەستەووە، بەو شیوازە لێی بدە بۆ ئەوەی سوێندەکەت نەشکێت و ئەویش ئێش و ئازاری پێ نەگات، ئێمە بینیمان ئەیوب کەسیکی زۆر ئارامگر و باشتەین بەندە بوو زۆر بۆ لای خوای گەورە ئەگەرایاوە ۝

ئەگەر وەسفی ئارامگری ئەیوب تەماشای بەکەین بە وشەیی (صابرا) هاتوووە ئەمەش مانای ئەووە دەگەیتە ئێت کە وشەیی ئارامگری و ئاتا دان بەخۆدا گرتن تاکو کۆتایی مەرگ یاخود مردن.

وشەیی (الصبر) لە بنەڕەتدا گیایە کە لە بیابان و سەحراوی زۆر لماوی سەوز دەبێت، عەرەب ناوی تری لێ ناوە لە جۆرە گیایە لە تاو ئارامگری ناوئراوە (الصبار) یان (الصبيرة)، هەموو ئەم

ناوانه لهو جوړه گیایه وه هاتوووه که ره گی دهخاته ناو جهرگهی زهوی تا لهو جیگا بئ ناو و بارانه دا که سه حراویه، جیگایه کی (روطوبهت) بدوژیته وه ژایانی خوئی بئ بهرده وام بکات، نهو گیایه پیک پیچه وانه ی رووکه شه که یه تی له سر زهویدا ژور گیایه کی بچووکه و سه رهه لنادات، به لام له بنه رته دا ره گی ژور دریزه و به ناخی زهویدا پو ده چیت بو ده رهینانی ناوی ناو جهرگهی خاک تا بژیت.

له ژور ناوچه ی عهره ب نشین نه م جوړه گیایه پییده و تریت گیای هیوا (نبته الأمل)، چونکه جهخت له سه مانه وه ی ده کات له ژایاندا له هه موو سه رده میکی دژوار و سهخت دا دژایه تی مهرگ ده کات، جیگایه کی بئ ناوه پر خوئ و لماویه بای خو لای و لمی ژوری تیدایه ژینگه یه کی نه م گیایه له کونه وه پی و تراوه (صبر) که نازناویشه بو عهره بی بیابان نشین، که واته سه رچاوه ی سه بره، نارامی له ناو عهره به وه سه رچاوه ی گرتوووه، نه مهش مانای وانیه، که لانی تر خاوه نی ئیمتیار نه بن، بو نمونه عهره ب ژور بئ توانایه له شاخ و جیگا به رزه کاندایه بژیت، پیک به پیچه وانه ی کورد و نه فغانی که لی ناری به گشتی. نهو که سه نارامگره له سه رما و له ژایانی شاخاویدا، به لام عهره ب توانای نییه یه ک مانگ لهو جیگایه دا بژیت، که واته ههر که سه له جیگا و شونئی خویدا خاوه ن تاییه تمه ندی و سیفاتی خو یه تی.

وشه ی (صبر) عهره ب خاوه نیه تی، ژور نارامگر بوون تا کاتی مهرگیان، ته نانهت خوی گه وره نمونه ی پیغه مبه ریک ده هینیته وه که توانای نارامگر تی نه بوو له بانگه وازه کهیدا: ﴿فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْأُخُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ القلم

واته: نهی محمد ﷺ تو نارام بگره بو حوکم و بریاری په روه ردگارت له سه ر نازاردانی نه ته وه کهت، تو وه کو (یونس) ی هاوه لی نه هه نگه که مبه که له قه ومه که ی تو وره بوو به جی هیشتن و دواتر له ناو ده ریا که نه هه نگه که قوتیداو دواتر له ناو ده می نه هه نگه که داوای لیخو شبوونی له خوی گه وره کرد و خوی گه وره فه رمانی به نه هه نگه که کرد فری دایه ده ره وه، که نه م دواتر غم و په ژاره و خفه تی خوارد، یاخود له ناو سکی نه هه نگه که دا به ند کرا ﴿﴾

له که ل نه وه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ عهره به و لهو ناوچه یدا ژیاوه خاوه نی نارامگری بووه، به لام بانگه واز و کارکردن بو دینی خوی گه وره نارامی و سه بری باشت و جوانتری ده ویت، ههر بویه خوی گه وره ناگاداری ده کاته وه که گوړانکاری ده کهیت، پیویست به نارامگری جوانتر و باشت هه یه.

خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿قُمْ فَأَنْذِرْ﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٢﴾ وَتَبَارَكَ فَطَهَّرْ ﴿٣﴾ وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ ﴿٤﴾ وَلَا تَمْنُنْ تَسْتَكْثِرُ ﴿٥﴾ وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ ﴿٦﴾ المدثر

واته: ههسته ئاگاداری خه لکی بکهوه ❶ په روه ردگارت به گه وره بزانه به وهی که به تاک و ته نها بیپه رستی و شهریکی بو بریار نه دهیت ❷ جلو به رگ و پۆشاکه که ت پاک پابگره ❸ واز له تاوان بینه، یاخود به مانای بت دیت له به تکان دوور بکهوه و مه یانپه رسته ❹ نه گهر شیتکت به خشی چاوه پرتی نه وه مه به یان داوای نه وه مه که که زیاترت پتی ببه خشن، یاخود به کرده وه چاکه کانت منه ت مه که به سهر خوای گه وره دا، یاخود لاواز مه به له وهی که خیر و چاکه زور بکهیت، یاخود به پیغه مبه رایه تیه که ت داوای نه جر و پاداشت له خه لکی مه که ❺

پاشان ده فهرمویت: ﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ❶ وَتَرَاهُ قَرِيبًا ❷ ﴿المعارج

واته: ئهی محمد ﷺ تۆ ئارام بگره ئارامگرتنیکی جوان که ناشوگری و گله یی و گازه ندهی له خوای گه وره تیادا نه بیت ❸ کافران ئهم پۆژه که پۆژی قیامه ته به دووری نه زانن، یاخود به ئه سته م و مه حالی نه زانن و نه لێن: ئه سته مه زیندووو بوونه وه و لپرسینه وه هه بیت ❹ به لام ئیمه ئه یبیین، یاخود باوه رداران وای ته بینن که ئه مه پۆژیکی نزیکه له بهر نه وهی ههر شتیک که بیت نه وای نزیکه و ئیلا روو نه دات ❺

ئهم پیناسه یه که خوای گه وره کردوو یه تی بو جوانی سهر، دیوی راسته قینه ی ئارامگریه، جوړیک له ئارامگری نیکه تیف هه به که زور که س ههر به صهر باسی ده کات، به لام جیاوازی ئارامی نه ریتی و نه ریتی ده بیت بکریت بو نمونه:

مروڤ که خوی ترسنوکه ناویریت روو به روو بیته وه، نه وه پیتی ناوتریت ئارامگری نه وه ترسنوکیه!

ئه گهر ته ماشای هه مزه ی مامی پیغه مبه ر و عومه ری کوپی خه طاب بکهین دوو که سی زور ئازار و چاو نه ترس بوون، به لام ئارامگر بوون له شاری مه که که دا به ئاراسته ی وه حی ده جو لانه وه که له پیغه مبه ری خواوه ﷺ وه ریگر ن نه وان ئازا بوون، به لام ئارامیان گرت و دانیان به خویاندا گرت، یاخود مروڤ پاره ی پتی نییه خوی هه ژاره، بانگه وازی ژیا نی زوه دو عابیدی و (ته قه شوفی) ده کات، نه و که سه نابیته زاهید که هیچی نه بیت، چونکه نازانیت نه گهر ده وله مه ند بوو هه روا ده کات؟!

که واته نه و که سه ی که ده وله مه نده خاوه نی پاره و سامانی زوره، له و ده وه شیته وه که زاهید و زوه د بکات له ژیاندا، چونکه ده وله مه نده خوی ده گریته وه.

هه ووهی تر یه کجار زۆره ئارامگری لهو شته دایه که توانای به سه ری دایه، بۆ هه ووه که سیک باوکی ده مریت یان دایکی یان هه ر نازیز و خۆشه ویستیک له کاتی هه وایی دانی مردنه که دا ئارامی و به سه بر ده رده که ویت، که له دوایدا چونکه مردوو هه رگیز ناگه ریته وه، گرنگه له جیگای ئارامگریدا ئارامگر بیت، بۆچی له ناو هه موو پیغه مبه راندا ته نها پینج پیغه مبه ر به پیشه نگه هه موویان هه لێ بژێراون؟! له بهر ئه وهی زۆر ئارامگر بوون، ئه ویش ((نوح)، ئیبراهیم، (موسا)، (عیسا)، محمد) سه لامی خوا له هه موویان بیت، خوای گه وره ده فه رمویت: ﴿فَاصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَرْشِ مِنَ الرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِلْ لَهُمْ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّنْ نَّهَارٍ بَلَّغٌ فَعَلَ يُهْلِكُ إِلَّا الْقَوْمَ الْفَاسِقُونَ﴾ الأحقاف

واته: ئه ی محمد ﷺ ئارام بگره هه روه کو چۆن پیغه مبه رانی (ئولول عه زم) که خاوه نی عه زیمه ت و دامه زراوی بوونه ئارامیان گرتوو له به رامبه ر ئازاری قه ومه کانیان که (نوح و ئیبراهیم و موسا و عیسا و محمد) بوونه (سه لات و سه لامی خوا یان لێ بیت) په له ی سزا مه که سزایان بۆ دابه زی، پۆژیک که به چاوی خۆیان سزای خوای گه وره ده بینن که له دونیا هه ره شه یان لێ کرا بوو پیوه ک ئه وه وایه که له دونیادا نه ژیا بیتن ته نها چه ند کاتیک له پۆژدانه م قورئانه ی که تۆ ئامۆژگاریانی پێ ئه که ی راگه یاندنیکه تا عوزریان نه مینێ له قیامه ت هه یج که سیک له ناو ناچی ته نها ئه و که سانه نه بی که له گوێرا به لێ خوای گه وره ده رچوونه، والله أعلم

که واته ئارامگری له ژیا نی پیغه مبه ران و پیغه مبه ری خوا ﷺ و زنجیره یه کی گری دراو بوو، ئارامگری ده گاته پله ی ئیحسان و به ندایه تی زۆر گه وره خوای موته عال ده فه رمویت: ﴿وَأَصْبِرْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ هود

واته: تۆ ئارامگر به له سه ر دامه زراوی و خوا په رستی به پراستی خوای گه وره پا داشتی چاکه کاران نافه وتینیت ﴿١٥﴾

﴿وَأَسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ البقرة

واته: پشت به سه بر گرتن و نوێژ کردن به سه تن له سه ر چاکه، به پراستی نوێژ زۆر گه وره و قورسه ته نها له سه ر که سانی ک نه بی که خاشع و ملکه چی فه رمانی خوای گه وره ن ﴿١٦﴾

هه روه ها ده فه رمویت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ

﴿١٧﴾ البقرة

واته: ئە ی باوه‌پداران ئیوه پشت به ئارام گرتن و نوێژ ببه‌ستن به‌رامبه‌ر ئەو به‌لاو ناخۆشیانە‌ی که پرووبه‌پرووتان ئە‌بێته‌وه، به‌پراستی خ‌وای گه‌وره له‌گه‌ڵ ئارام‌گرانه‌یاندا به‌وه‌ی سه‌ریان ئە‌خات و پشتیوانیان ئە‌بێ و یارمه‌تیان ئە‌دات ﴿٥٣﴾

ئاوێته‌ بوونی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌سه‌ر ژانیان و ئارام‌گریان زیاتر و زیاتر ئینێرجی و هێز و توانای دایه‌ پیغه‌مبه‌ری ئازیز ﷺ، گێڕانه‌وه‌ی ژانی و پرووداوی ئە‌زموونی پیغه‌مبه‌ران بۆ پیغه‌مبه‌ری ئازیز ﷺ، بریتی بووه له‌ زیاتر ئارام‌گری و دڵنیابوون له‌ کارکردنیدا.

خ‌وای گه‌وره ده‌فه‌رموێت: ﴿وَكَلَّا تَقْصُ عَلَیْكَ مِنْ أَنْبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُبِّئُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَذِهِ الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرٌ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ﴿٥٤﴾ ه‌ود

واته: له‌ هه‌موو هه‌والی پیغه‌مبه‌رانت بۆ ئە‌گێڕینه‌وه، که خ‌وای گه‌وره چ‌و‌ن سه‌ریخستوون و کافران له‌ناو‌بردووه، که به‌ه‌وێه‌وه د‌لت پێی جێگێرو دامه‌زراو و پ‌ر له‌ د‌نیا‌یی ب‌یت، له‌م سووپه‌ته‌یشدا ح‌ق و په‌ندو ئام‌وزگاری و به‌سه‌رهاتی ئوممه‌تانی ت‌رت بۆ هات‌وه‌ یاد‌خستنه‌وه‌یه‌که بۆ باوه‌پداران ﴿٥٥﴾

هه‌روه‌ها پ‌نده‌چ‌یت پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ تووشی هه‌مان باری ده‌روونی حه‌زهرتی (یونس) بووب‌یت‌وه، هه‌ر بۆیه خ‌وای موته‌عال ئاگاداری ده‌کاته‌وه که ئە‌زموونی حه‌زهرتی یونس (ع‌ل‌یه‌الس‌لام) دووباره نه‌کاته‌وه.

ئە‌زموونه‌که ل‌یره‌دا بریتیه له‌ ئاوێته‌بوونی پیغه‌مبه‌ری خوا به‌ ﷺ له‌گه‌ڵ واقیعه‌که‌دا له‌ ناو کۆمه‌لگه‌ی قور‌ه‌یش یاخود عه‌ره‌ب به‌ گشتی، چ‌ونکه کاتیک (یونس ع‌ل‌یه‌الس‌لام) کۆمه‌لگه‌که‌ی ج‌یه‌شت لانیکه‌م له‌ ناو کۆمه‌لگه‌که‌دا بوو، به‌لام که گ‌یری کرد له‌ ناو ئاوه‌که‌دا تووشی نه‌هه‌نگه‌که‌ بوو هه‌ر خ‌ۆی بوو، له‌ ته‌نهایی له‌ نا‌ره‌حه‌تی جا له‌ناو سکیدا بووب‌یت یان له‌ ناو تاریکی ده‌ریا، یاخود له‌ ناو ده‌میدا خ‌ۆی حه‌شار داب‌یت، ئاماژه‌بوو بۆ ئە‌وه‌ی ت‌ی‌یگات ماسی گه‌وره ماسی ب‌چ‌ووک ده‌خوات، نه‌هه‌نگه‌کان به‌ ته‌ن ماسی ورد ده‌خ‌و‌ن، وه‌کو ده‌وله‌مه‌نده‌کانی قور‌ه‌یش و زالمه‌کان که قوتی هه‌زاره‌ها مندال و ژن و پ‌یاوی کۆیله‌یان له‌ بن ده‌ست بوو، ئە‌و سکی (حوتی) سه‌رمایه‌داریه له‌ ئ‌ستادا به‌رچاوه که چاویان توانای ماسیه‌ ب‌چ‌ووک‌ه‌کان و خ‌ودی ماسیه‌ ب‌چ‌ووک‌ه‌کان حه‌په‌ل‌وش ده‌کات، تاریکیه‌که‌ش بریتیه له‌ تاریکی په‌وشتی کۆمه‌لگه‌که‌ و وازه‌یتان ل‌یی، ده‌ب‌یت هه‌موو خ‌ۆ بخه‌نه به‌رده‌م (حوته) گه‌وره‌که و لاوازه‌کان بخوات.

مهمله که تی هه زده بهم:

پێغه مبهری خوا ﷺ باش له پروداوه که ی (یونس) تێگه یشت، ئاخر به تهنها زالم نابیت به زالم، ته گهر مه زلوم نه بیت، ته م مه زلومه ش ته گهر پازی بیت به زولمی زالم با مه زلومیش بیت، ته ویش ههر زالمه، چونکه خۆی را دهستی جه لادی زالم کردووه.

ناکریت خۆمان پادهستی هه لباردنی خوامان بکهیت، بماندنه وه حی ده ریا و نه ههنگه گه وره کان هه په لوشی بکهن، پازی بوون به هه لباردنی داری گوچان، کوتهک، تیزاب، ژهر، فیشهک، شمشیر و... هتد، دوژمنه که م هه لمده خه له تینیت بو ته وهی بلتین مرووف دوسته، هه لباردنی داوه ته دهستان، له کو تاییدا هه موو هه لبارده کان دژی خۆمه و دوژمنه که م سوودی لی وهرده گریت.

ناکریت خه لکی بدریته دهست خورافات و چاو بهست و زولم و سته م، که چی وه کو چۆن هه زه رته ی (یونس ﷺ) خرایه ناو زه ریاکه، زۆر دیمو کراسی خواز بووه، ئاخر چۆن ده کریت، به وته ی زۆرینه که مینه زه ره رمه ند بیت، چۆن ده بیت بو ئاکار و به ها و په وشتیک چوک دا بدهین که خۆمان خاوه نی بین، زولم هه رگیز ناگو پد ریت به گو پانکاری له خۆماندا نه بیت، خوی گه وره هه موومانی ئاگادار کرده وه له پێگای پێغه مبهری نازیه وه ﷺ... إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ... الرَّعْدُ

واته: به دلنایی خوی گه وره هه ی قه ومێک ناگو پیت یان له هه ر ناز و نيعمه تیکدا بن لیان ناگو پیت تا خۆیان خۆیان نه گو پن به خرایه کاری

پێغه مبه ر محمد ﷺ چۆن ده رچوو له سکی حوته که ی پێغه مبه ر (یونس ﷺ)

ده زوله ی نوور له تاریکیدا

سکی حوت واتاکه ی پر ناو می دیه تاریکی سکی حوت واتاکه ی بی هیواییه، تاکه ده زوله ی بی هیوایی و ناو می دی بو پۆشن کردنی نوور یک و زیکر و فیکری خوی په ره رد گاره له تاریکیدا (یونس ﷺ)، ده یفه رموو: أَمْ اتَّخَذُوا إِلَهًا مِّنَ الْأَرْضِ هُمْ يُنْسِرُونَ ﴿۱۰﴾ الأنبياء

واته: به لکو موشریکان له سه ر زه ویدا خۆیان خویان بو خۆیان بریار داوه و بلاوی ته که نه وه، یاخود ئایا ته وان مردووو زیندووو ته که نه وه؟ ﴿۱۱﴾

(یونس) به هه لێژاردنی ناوه کان زولمی لێ کرا، یان هه لێژاردنی زالمانه که پێگا چاره ی تر زۆره بیجگه پێشبرکی ناشهریف و زولم و زور، خو نه گهر زیکر و فیکری خوای موته عال نه بوایه بۆ (یونس عَیْبَالَلَّام) تا پوژی قیامهت له و تاریکی سکی حوته ده مایه وه.

﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٢٢﴾ لَلَّيْتُ فِي بَطْنِهِ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٢٣﴾﴾ الصافات

واته: نه گهر (یونس عَیْبَالَلَّام) له ناو سکی نه ههنگه که ته سیبجاتی خوای گهره ی نه کردایه یان نوێژی نه کردایه ﴿١٢٣﴾ نه وه له ناو سکی نه وه ههنگه دا نه مایه وه تا پوژی زیندووو بوونه وه، واته: ناو سکی نه ههنگه که نه بووه گوێری ﴿١٢٢﴾

وا په ی نه بهن له زیکر و یادی خوا ته نها بریتیه له یادی خوا به دهنگ و زمان نا؛ زور له وه گهره تره، به لکو دید و تێروانی نه بۆ گوێرانکاری ته واو، نه م دیده نوێیه که سهوز بوو مو عجزیه دروست ده کات، واتایه کی نوێیه له هه مبه ر زولم و بهر پر سیاریتی، نه م دیده جاریکی تر تێگه یشتنیکی نوێی دایه هه زه رته ی (یونس)، نه گهر نه وه دیده نوێیه نه بوایه تا پوژی قیامهت ده مایه وه.

هه موو نه م تێروانی نه به س نه بوو، به لکو گرێبندانی ئیمان له گه ل کردار گرێ و ده زوله ی نووره که ی له تاریکی دا ده کاته بلێسه ی ناگر و مه شخه لی پێگا تا تاریکییه کان به گشتی پوو ناگ بکاته وه.

هیوا ده ستی پێ کرد، دارێک له پێ ده رکه وت پێ له گه لا و سیبه رێک که پارێزه ره بۆ هه زه رته ی (یونس) له گه رمای پێ خوژی سوێنه ر، دارێک له (یه قطن) خوای گه وه ده فه رمو ئت: ﴿فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٢٤﴾ وَأَثْبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّنْ يَقْطِينٍ ﴿١٢٥﴾﴾ الصافات

واته: خوای گه وه فه رمانی کرد به نه ههنگه که له ده مییه وه فرپێ دایه ده شت و شوێنیکی چۆله وه که هێچ پوهه کی لێ نه بوو، لاواز و نه خو ش بوو جلوه برگی له به ردا نه ما بوو ﴿١٢٥﴾ دارێکمان بۆی پوو اند که سیبه ری بۆ بکات ﴿١٢٤﴾

وانه یه که که مرو ف له ناو میدی و بێ هیوای ده رده کات له بیابانیکی وشک و گه رمدا، هیوا ده پرو ئیت له ناخی (یونس عَیْبَالَلَّام) دا هه روه کو نه وه داره له و جێگایه دا له بریاری گوێرانکاری هه زه رته ی (یونس) (عَیْبَالَلَّام)، ته نها پر زگار بوون نه بوو له سکی حوت و تاریکی ناو ده ریا و سهوز بوونی دارێک له نه خو شی لاشه یی و فیکری، به لکو دیارییه کی گه وه رته ی پێشکه ش کرا که به

سه دان هه زار که س گه رانه وه بو دینی خوی موته عال: ﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَى مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾
الصفات

واته: پاشان ناردمان بو لای خه لکی (نهینهوا) که سه د هه زار که س یا خود زیاتر بوون

ههر (یونس) بوو (نهینهوا) ی جی هیشت به بی هیوایی، به لام سکی حوته که نه زمونیکی
نووی بوو. (یونس علیه السلام) به یادی خوا نه وه ی نه ده کرا زور به ئاسانی پرویدا، به مروفتیکی
جیاوازتر هاته دهره وه نه گهر نه بویه تا پروژی قیامت ده مایه وه له و جیگایه دا، نه زمونه که بو
پتغه مبه ر محمد ﷺ.

به ته نها چیم پی ده کریت؟

پتغه مبه ری خوشه ویست ﷺ له شاری مه که که له سه خترین کاته کانی بانگه وازی،
وه حی بو دیت له سه ر چه زره تی (یونس)، له به رانه ر نه زمونی قوره یشی لاشه زل و زه به لاح دا
که دژی چه زره تی محمد ﷺ وه ستا بوونه وه.

هیژی ئابووری قوره یش که وه کو نه هه نگی زه به لاح و ماسی (قرش) دانه کانی وه کو مشار
دژی بانگه وازی پتغه مبه ر ﷺ بوو، هاوپه یمانی عه شایه ری ناو نیوه دوورگی عه ره ب و
خودی قوره یش، نه هه نگیکی زور زه به لاح تر بوو له نه هه نگ (قرش) ئابووری، هیچ بواریکی
بو بانگه وازی پتغه مبه ر ﷺ نه هیشتبوونه وه.

بیجکه ئابووری و هاوپه یمانی عه شایه ری (۳۶۰) بت له که عبه دا بوو، پتغه مبه ر ﷺ
ده یویست هه مووی له ناو به ریت بو هه تا هه تابه.

بیجکه هه موو نه م ئاسته نگ و له مپه رانه له به رده م پتغه مبه ر ﷺ دا، یاسا و عورفی
جاهیلی قوره یش هیچ کات نه یده هیشت تاکه که سیک له عورف و یاسا و کلتوریان ده ربچیت،
جا هه ر که سیک بیت له هه ر عه شیره تیک، بگره خودی عه شیره ته که ش پستی تی ده کرد.

نه و تاک که سه ش نه یده توانی له و بیابانه دا به ته نها بژی، مانه وه ت داوای گوپرایه لی و سه ر
داخستنی لی ده کردی، نه تکر دایه ژیا نته نه ماوه، زورن له وانه ی که له چوارچێوه ی عه شایه ری
عه ره ب ده رچوون له ناوچوون و مردن و هیچ جیگا و مه کانه تیان نه ما له ناو کومه لگه ی عه ره بدا
و پوکانه وه، قورسای له و کومه لگه یه دا بو تاکه که س ته نها گوپرایه لییه.

له هه مووی نا هه موارتر پۆلی شاعیر و کاسه لیس و ماستا و چیه کانی ئه و سه رده مه بوون که
سه ریان ده کرد به هه موو دۆلێکدا بۆ ئه وهی گه وره ورگ زله کانی قورپه ییش پازی بکه ن: ﴿أَلَمْ تَرَ
أَنَّهُمْ فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾ الشعراء

واته: ئایا نابینی ئه وان له هه موو دۆلێکدا قسه ئه که ن و پۆئه چن ﴿٢٥﴾

له هه مووی سه خت تر عه ره ب خاوه نی په رتووکێ ئاسمانی نه بووه، ئه ده بیاتی وه حی و
پیغه مبه رایه تییان نه ده زانی چیه، وه ک یه هود و نه سارا بوون، له هه موو ژیاناندا له میژووی
عه ره بدا له دوا ی ئیسماعیل (عَلَيْهِ السَّلَام) پیغه مبه ریکیان نه بووه بیجگه هه زه رتی محمد. صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ
پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له به رامبه ر ئه م هه موو له مه ره دا داخۆ له توانایاندا یه چی
بکات؟!

پاشان کۆمه لێک کلتوری کۆمه لایه تی نا ره و شتی له ناو عه ره بدا هه بوون، زینا و ریا و
زینده به چال کردنی کچان و فروشتنی خه لکی هه روا به هه ره مه کی و پر بوو له زو لم و داخۆ
پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ئه و پرسیا ره ی کرد بی ت وه کو (یونس عَلَیْهِ السَّلَام) به ته نها چیم پـ
ده کری؟!

پیغه مبه ر محم دی مه کی صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له و قوناغه دا زۆر سه ختی پرو به پرو بوویه وه، هه موو
ئهو به رپرسیا ره تیانه که وته سه رشانی ئه م پیاوه نه جیهه سالاره به ریزه، ده بوو وه کو خشت و
بلوکی بونیاد له م کۆمه لگه دا رما وه وشک و ره قه بونیادی بنی ت و خشت له سه ر خشت به رپـ
دیواری دروست بکات، گۆرانکاری بنه ره تی بکات. ئه وه شمان له بیر نه چیت که محمد
صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ مرو فّه وه کو هه موو مرو فّه کانی تر خاوه ن هه ست و نه ست و شعور و سۆز و
عاطیفه یه.

تۆ بلیت وه کو (یونس) ی پیغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) له به رپرسیا ریتی هه لـ
وه حییه که یه وه، به لّی له وه دا بوو که محمد پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تووشی هه مان نا ئومـ
و پروات و ئه و کۆمه لگه یه به جیی به یلّیت، به لّام خوا ی گه وره ده فه رمو ی ت: ﴿فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ
رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ القلم

واته: ئه ی محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ تۆ ئارام بگره بۆ حوکم و بریا ری په ره ردا گارت له سه ر ئازاردانی
نه ته وه که ت، تۆ وه کو (یونس) ی ها وه لّی نه هه نگه که مه به که له قه ومه که ی توو ره بوو به جیی
هیشتن و دواتر له ناو ده ریا که نه هه نگه که قوتیدا و دواتر له ناو سکی نه هه نگه که داوا ی

مەملەكەتى ھەژدەيمە:

ليخۆشبوونی لە خواي گەوره کرد و خواي گەوره فرمانی به نهههنگه که کرد فری دایه دهرهوه، که ئەم دواتر غەم و پەژارە و خەفەتی خوارد، یاخود لەناو سکی نهههنگه که دا بەند کرا ﴿١٨﴾

سێ تێبینی لەسەر باسکردنی ھەزرەتی (یونس) و مەکانەتی لە گوتاری قورئانی دا، که پانتاییەکی یە کجار فراوانی لە ژایانی پیغەمبەری خوا ﷺ داگیر کردوو، پەيوهستی زۆری ھەیه به ژایانی پیغەمبەری خوا محمد ﷺ.

تێبینی یە کەم: ئە گەر تەماشای پلەبەندی بکەین لە ژایانی پیغەمبەران دەبینین باسی یە کەم پیغەمبەر که دابەزیوه پێش ھەزرەتی ئیبراھیم ھەزرەتی (یونس)-، لە راستیدا جێگای تێبینیە پێش ھەزرەتی ئیبراھیم که خاوەنی ئایینی ھەنەفیه و پێش ھەزرەتی (موسا)، که پانتاییەکی زۆری داگیر کردوو لە قورئاندا، یە کەم ژایانی پیغەمبەری (یونس) (ﷺ)-، که عەرەب ھەر ناوی نەبیستو، یان بە ھاوھەڵی نەھەنگ یان خاوەن نەھەنگە که ناوی ھاووھ (صَاحِبِ الْخُوت)، ئەمەش میحوەری سەرەکی باری دەرروونی پیغەمبەری خوا ﷺ دەست نیشان دەکات و دەيوهستينیت لە بەردەم بەرپرسياریهتیکي زۆر گەورەدا، که ژایانی ئەم پیغەمبەرە بەرپزە چەندین بواری ئەری ئی لەخۆ گرتوو، ئەویش رووبەروو بوونەوی نائومییدی و بێ ھیوایی پاشان توانای گۆرانکاری و لە ھەمانکاتدا کارکردن، ئە گەر یە کە مروفیش بیت که لە ناوھەروکیدا پریەتی لە روچی بەرەنگاری و رووبەروو بوونەوه، ئەویش به دوو شیوه که بریتیه له:

شیوای یە کەم: رووبەروو بوونەوی ترس و نائومییدی و بێ ھیوایی نەتوانینی چارەسەرکردنی به واتای کوتای نییه و ھەمیشە مروف دەتوانیت خال دابنێن و بگەریتەوه بۆ سەری دێر، ھەندیک کار که چارەسەر نابیت لە زەمەنیکدا واتا کوتای دنیا نییه، ھیوای تر زۆر و پلانی تر ھەیه ئەوھش حالەتیکي زۆر ئاساییه، ھەموو کەس پێیدا تێپەر دەبیت، پیغەمبەرانن یان بانگخوازانن یاخود سیاسی و بیرمەند و خەلکی ئاسایی، جا پەيوهندی ھەیه به گۆرانکاری کۆمەلگە و سیاسەت لە ھوکم و دەسەلات یان ژایانی تاییەت به کەسە که.

شیوای دووھەم: گرنگە مروف بەو قەیرانانەدا تێپەریت، تێپەریت لە ناو ئومییدی و ناپەھەتی و بێ ھیوایی، دەرچوون لە سکی حوت بە دیدیکی نوێ و بە دنیا بینیەکی نوێ و بە ئیمانیکي نوێ ھەرۆھ کو چۆن ھەزرەتی (یونس ﷺ) کردی، که زیاد لە سەدان ھەزار کەس گەرانەوه، خو ئە گەر ئەو دیدە نوێ و بیرەروونی و گۆرانکارییە نەبوايه تا روژی قیامەت لە سکی حوتە که دا دەمايهوه.

تێبینی دووھەم: پیغەمبەری خوا ﷺ، پاش ھاتنی ژایانی ئەم پیغەمبەرە ئازیرە لە چەند بۆنەیه کدا، که سی و نوو رێگای جیاواز ئەو فەرموودەیهی باس کردوو و دەفەرمویت و ئاشکرای

دهکات (که هیچ فہزل و پلہ به کی زیادہی نیہ له (یونس) ی کوری مهتا)، تہ نانہت له فہرموودہ یہ کدا هاتووہ که هیچ کہس نہ لیت محمد ﷺ باشرہ له (یونس) (عَلَيْهِ السَّلَام).⁵³

هہروہا بہ شتوہ یہ کی تریش ہہر له بوخاریدا هاتووہ پیغہ مبه ر ﷺ دہ فہرمویت: بۆ هیچ کہس نیہہ بلیت کہ گواہ من (واتا پیغہ مبه ر) باشرہ له (یونس) ی کوری مهتا.⁵⁴

ئہم فہرموودانہ له رینگای سن ہاوہ لہوہ ریوایت کراوہ، عہدوللای کوری جابر، ئین عباس، ئہبو ہورہیرہ، کہ بہ سی و نو رینگا له کتیبی فہرموودہ کاندہا هاتووہ.

زور پروون و ئاشکرایہ کہ پیغہ مبه ری خوا ﷺ بہ ہمان ہست و نہستی (یونس) دا تپہر بووہ، بہو واتایہی کہ (یونس عَلَیْہِ السَّلَام) ہلہات و وازی له بانگہ وازی ہینا، باش درکی بہ ئازار و ناپہرہ تیہہ کان کرد بوو پیغہ مبه ر ﷺ، چونکہ زور نہ ماہوو له گہل خویدا دووبارہ بیتہوہ، ئہویش ہلہیت له تاو ئازار و ئہشکہ نچہی قورہیش تا خوای گہورہ دہ فہرمویت: ﴿فَأَصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ﴾ القلم

واتہ: ئہی محمد ﷺ تو ئارام بگرہ بۆ حوکم و بریاری پەرورہدگارت لہ سہر ئازاردانی نہ تہوہ کہت، تو وہ کو (یونس) ی ہاوہ لی نہ ہہنگہ کہ مہبہ کہ له قہومہ کہی توورہ بوو بہ جتی ہیشتن و دواتر لہ ناو دہریاکہ نہ ہہنگہ کہ قوتیدا، دواتر لہ ناو سکی نہ ہہنگہ کہ داوای لیتخوشبوونی له خوای گہورہ کرد و خوای گہورہ فہرمانی بہ نہ ہہنگہ کہ کرد فریتی دایہ دہروہ، کہ ئہم دواتر غہم و پہزارو خہفہتی خوارد، یاخود لہ ناو سکی نہ ہہنگہ کہ دا بہند کرا ﴿﴾

بہ لام پیغہ مبه ر ﷺ له دوایدا روہ و درہختہ کہ دہرؤیش کہ سیتہری ہیوا بوو تا رزگاری بیت له سکی حوتی قورہیش و تاریکی جاہیلی.

تیبینی سیئہم: له ژبانی سیرہتی موبارہ کی پیغہ مبه ری خوا ﷺ زور لیتکچوونیان ہہیہ، لہ گہل ہزہرتی (یونس عَلَیْہِ السَّلَام) دا، لہ شہوہزہنگی جاہیلی ناو قورہیش دا کہ ہاوشتوہی سکی حوتہ کہی (یونس عَلَیْہِ السَّلَام) بوو.

کاتیک پیغہ مبه ری خوا ﷺ چوو بۆ طائف، لہوئی نہک خہلکی پیتشوازیان له پیغہ مبه ری خوا ﷺ نہ کرد، بہ لکو گالتهیان پی دہ کرد، لہویش خراب بہرد بارانیان کرد. سہخترین کاتی ژبانی پیغہ مبه ری خوا ﷺ بوو کہ وہفاتی خہدیجہی ہاوسہری و مامی ئہبو طالب بوو، لہ دواي ئہو بہرد بارانکردنہ کہ زور ئازار درا له شاری طائف، چووہ نزیک رہزہ باخیک تا پشو بدات و لہ دہستی بہردبارانی خہلکی طائف رزگاری بیت، لہ وکاتہی پشو

⁵³ مَنْ قَالَ: أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى، فَقَدْ كَذَّبَ / صحيح البخاري.

⁵⁴ مَنْ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْ يُونُسَ بْنِ مَتَّى، فَقَدْ كَذَّبَ / أخرجه البخاري، رقم ٤٦٠٤.

ئه دات لاویک به هیشوه تریه ک دیته خزمه تی پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم و هیشوه تریکه پیشکesh به پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم ده کات، هیوایه که له کاتی بهرد بارانکردنه که دا له وکاته هیشوه تری بیت، ئومید و هیوا به خشییه، پاشان پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم پرووداوی (یونس علیه السلام) له بهرچاودایه که خوای موته عال ده فرمویت: { وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ }

که سه که هیشوه تری یه که ی بو هیناوه، نه سرائیه و خزمه تکاری دوو دهوله مهندی شاری مه که که یه، به لام کار ده کات له باخیک له نزیک طائف، دهوله مهنده کان ناسراون به عوتبه و شه بیبه ی کوپانی په بیعه، خزمه تکاره که تریه که ی دایه دهستی پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم، راسته وخو پیغه مبهه ری خوا صلی الله علیه و سلم پرسى خه لکی کویت؟ (بو ئه وه ی بواړی قسه کردن بکاته وه، بانگه وازی بکات) فرمووی: خه لکی کام خاکیت ئه ی عه واس؟ چونکه له کاتی هینانی تریکه دا خو ی ناساند به پیغه مبهه ری خوا صلی الله علیه و سلم، عه واس وتی: خاکی (نهینه وا). ئینجا پیغه مبهه صلی الله علیه و سلم دیسانه وه بیرى که وته وه که تووشی ئاومیدی بن هیوا ی نه بیت، فرمووی خاکی ئه و پیاو چاکه ی که ناوی (یونس) ی کوړی مه تایه، تا کو تایی پرووداوه که.

همان واقیعه پروو ئه داته وه له ژبانی پیغه مبهه ری خوا صلی الله علیه و سلم دا له جیگایه کی تر دا، چونکه پرووداوه کان زور له یه که وه نزیکن (تری که پیوه به که ین به داره یه قطنه که، دهرچوون له ده می حوته که دا یان سکی حوته که دا که (یونس علیه السلام) کاتیکى که می پیچوو، پیغه مبهه ری خواش صلی الله علیه و سلم له طائف زور که می برد هه مووی سئ شه ورژری پیچوو دوا ی ئه وه بهرد باران کړا، پاشان دوا ی ئه وه ش زوری نه برد سهدان هه زار که س بوونه هاو له ی پیغه مبهه و سهدان هه زاری تریش موسولمان بوون، ههر ئه وه نده عه واس له شانوی پرووداوه کاند ا دهرده که ویت و دوا ی ئه وه بو هه تا هه تا ی ون ده بیت.

له په راوړزی زیاتری پرووداوه کاند ا

ئه گهر ته ماشای سیره تی پیغه مبهه ری خوا صلی الله علیه و سلم به چاویکی گوتاری قورثانی سوننه تی موباره کی بکه ین، هه ست به و ئاویته بوونه ده که ین له ژبانی (یونس علیه السلام) دا، به لام به شیوه یه کی نو ی و مؤدیرنه، پیغه مبهه ری خوا صلی الله علیه و سلم له هه موو هه نگاو یکیدا ئه زموونی پیغه مبهه ران و گهلانی رابردوو به چاکه و خراپه یانه وه له بهر چاوی دابوو و به وه حی ئاراسته ش ده کړا.

له گه ل ټه و دیده واقعیه پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بۆ ژیان و گه ردوون مروڤ، که خوی گه و ره به گوتاری قورئانی گۆشی ده کرد و په روه رده ده بوو له گه لیدا و چرکه به چرکه ی ساته کانی روشد⁵⁵ ی زیاتر ده بوو، روشدی پیغه مبه ری خوا پوژ به پوژ پرت ده بوو

له هه موو ټه م باسانه گرنکتر ټه وه یه که پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده بیت به چاوی (مروڤ) بوونی ته ماشای بکه ین، چونکه بیرو باوه ری کون و کلاسیکی و (ته قلیدی) زور جار پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وه کو (لاهوتینک) که نه سرانییه کان تیکه لوی بیرو باوه ریان، به و شیوه یه ش خه لکیکی زور ته ماشای پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ی پښ ده کات، پیغه مبه ر محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناسنامه ی مروڤ بوونی ون نه بووه، به لکو له هه موو کات و سات و کاته کاندای خوی گه و ره له گوتاری قورئانیدا ده ست نیشانی ټه و ناسنامه مروڤ بوونه ی که پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - مان بۆ ده کات و جوانترین وشه له به ندایه تی و له مه یدانیدا له پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جه ختی له سه ر کردو ټه وه وشه ی (به به نده بوونی خوا یه) (عبده ورسوله)، هیچ زیاده ره و یه ک بۆ ژیان ی پیغه مبه ری خواش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له لایه ن زانایانی سونه ته وه نه کراوه، به لکو هه میسه حه قیقه تی ناسنامه ی مروڤ بوونی ده رخواوه.

زور گرنکه مروڤی موسولمان زور شانازی به مروڤ بوون و ته نانه ت به مروڤ بوونی پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - هه و بکات، ده بیت پرو دواوه کان که پرو یانداوه له ژیان ی محمد پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ی مروڤ دا، وه کو خوی باسبرکیت که ترسی هه بووه، تینووی بووه، ئازاری هه بووه... هتد، له هه مووی گرنکتر ټه وه یه که ماوه یه ک وه حی دوا که وت، پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ویستی خوی بکوژیت، ټه مه ش له فه رمووده کانی بوخاریدا هاتووه که ویستوو یه تی له شاخی به رزه وه خوی فری بدا.

قَالَ الزُّهْرِيُّ فَأَخْبَرَنِي عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّهَا قَالَتْ : ... وَقَتَرَ الْوُحْيُ فُتْرَةً حَتَّى حَزَنَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا بَلَغْنَا حُزْنًا عَدَا مِنْهُ مَرَارًا كَيْ يَتَرَدَّى مِنْ رُؤُوسِ شَوَاهِقِ الْجِبَالِ ، فُكَلَّمَا أَوْقَى بِذُرْوَةِ جَبَلٍ لِيَكُنِي يُلْقِي مِنْهُ نَفْسَهُ تَبْدَى لَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ يَا مُحَمَّدُ إِنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ حَقًّا ، فَيَسْكُنُ لَدَيْكَ جَأْشُهُ ، وَيَقْرَأُ نَفْسُهُ ، فَيَرْجِعُ ؛ فَإِذَا طَالَتْ عَلَيْهِ فُتْرَةُ الْوُحْيِ عَدَا لِيُثْلِ دَلِيكَ ، فَإِذَا أَوْقَى بِذُرْوَةِ جَبَلٍ تَبْدَى لَهُ جِبْرِيلُ فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ذَلِكَ.⁵⁶

ټه مه راستیه، بگره جیگای فه خر و شانازی ټیمه ی موسولمانه، ټه مه به لگه ی ژیان ی پیغه مبه رایه تی ټه و پیغه مبه ره ئاشکرا ده کات، راستگو یه تی له گوږه پانی واقعیه که ی که تیدا ژیاوه، سه رقال بووه به وه حییه که و هیچی له باره وه نه زانیوه سه رها، ترساوه له رز گرتوو یه تی،

⁵⁵ - وشه ی (روشد) به واتی به کاره یتانی زانسته کوکراوه کانه لای مروڤ، که چون له دونیای واقعیدا به کاری به یتیت.

⁵⁶ - ژماره ی فه رمووده که (٦٥٨١) البخاری.

حاشا وه کو مروّفی ساخته چی و درۆزن نه بووه، له خوڤه وه بانگه شه ی پیغه مبه رایه تی بکات، به لکو به هه موو بونیادی مروّفی بوونی خو ی گه رایه وه بزانیّت ئەم وشه قورئانی و (إقرا) و جوهره ئیل و ئەشکه وتی (حیر) چین، ئە ی ئەو دهنگه ی له ئاسمان هات وتی: محمد تۆ پیغه مبه ری له گه ل ئەم هه موو دیارده وه حیانه دا، هیشتا نازانیّت چیه، بۆیه دَل و دهروونی گوشراوه به دوا ی وه لامدا ده گه رپت تا ئەو کاته ی ئادهم ده بیته وه به سوره ته قورئانییه کان و ئاویتە ی ده بیّت و له ژیا نی پیغه مبه راندا رپگا و نه خشه ی راپه رین و هه لسانه وه، دیارده کان بۆ ئەو هه موو باره دهروونییه، خوا ی موته عال ده فره مویت:

وه کو خاوه ن حوته که، یان هاو لّی حوته که، یاخود پروودا ی ئەو پیغه مبه ری که له گه ل حوته که دا پرزگاری بوو، نه که ی وه کو ئەو بیت بیثومید بیت بّ هیوا بیت (ولا تکن)، خو ده کرا وه کو ئەو بیت هیچ نگیه نه بوو، به لام وه حی ئاگاداری ده کاته وه و ده یاریزیت (وَلَا تَكُنْ كَصَاحِبِ الْحُوتِ)، ئەمه ش به واتا ی پاراستنی پیغه مبه ری خوا یه ﷺ له وه ی که خاوه نی (عیصمه ته) و (مه عصومه).

که واته محمد ﷺ وه کو (یونس) که سه ر له نو ی گۆرانکاری کرده وه له تاریکی ناو سکی حوت و ده ریا که، ده تۆش خه لکی له سکی حوتی تاریکی و جاهیلی ده ره پته بۆ پرووناکی ئیمان و سیبه ری شه ریعت، تا به سه دان هه زار مروّفی شوینی بکه ون، ئەمه ش ئاویتە بوونی پروودا وه کانی (یونس) ه له گه ل سیره تی موباره کی حه زره تی محمد ﷺ.

سه ره تای هه لسانه وه له ئەشکه وته وه بۆ شارستانیته

له ئەشکه وتیکی بچو وکه وه بۆ لوتکه، له ئەشکه وتیکی تاریکه وه که جیگای مروّفتیک یان دوو مروّفی تیدا ده بیته وه له چیا کانی نزیک شاری مه ککه له میژوودا په راویز خراوه، سه ره تای هه لسانه وه یه کی نو ی شوړش و راپه رینی یک بوو له وه ئەشکه وته وه ئاوه دانی شارستانیته و ژیا ن ده ستی پّ کرد.

له وانه یه لاتان سه یر بیّت، به لام ئەوه ی باسی ده که یین له ماوه یه کی زۆر که مدا پروویدا که له ده سال تپه پری نه کرد، له ئەشکه وته وه بۆ فه تح، پاشان ده رگای فتوحاتی تریش کرایه وه که زۆربه ی ولاتانی تر چوونه ناو باوه شی ئەو شارستانیته که هه مووی سّ سه ده ی خایاند.

ئوه ی که جیگای سه رنجه زۆرینه ی شوړش و راپه رینه کانی دنیا له ئەشکه وت و شاخه کانه وه سه ری هه لدا وه بۆ هه لسانه وه ی، ئه وونه ی یارانی ئەشکه وت، ئەشکه وتی (ئور: سه ور) که لانه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ ئەبو به کر په زامه ندی خوا ی لی بیّت بوو. شوړشه کانی تری کۆن نو ی له شوړشی کورد، شوړشی ئەفغان... هتد.

ئەشكهوت به واتای خو حەشاردان و داپران بۆ ماوه يەك له دەست كۆمەلگه ی زالم و دەسەلاتی زالمەكان، ئەم دیاردەیه كه پرویداوه له ئەشكهوتەوه هەمیشە نوێگه ری و شارستانیەتی به دواى خویدا هیناوه، بهو مەرجه ی ئەگەر به قوناغ و پله به ندى سورەتی (الكهف) دا واتا (ئەشكهوت) پوشتیبت.

واتا دەستپێکی شوپش به لاوه كان دەست پێدەكات كه قورئان ناوی ناوون به (اليقينية) كه لاواز و بـ توانابوون به بیرو باوه رەكه یانەوه رایان كرده ناو ئەشكهوت و پاشان چوووه قوناغی وتووێژ له نیوانی كافر و ئیماندا كه پرووداوی دوو هاورییه كه تهواوكه ری قوناغی دواى ئەشكهوتن، هاوړپێ یه كه م كافر خاوه نی سامان دەسەلات و مال و مندال و نفوزه، هاوړپێ چاكه خواز و ئیمانداره خاوه نی ئیمانی به هیز و خواناسییه، پاشان قوناغی دواى ژيانی (موسا) به له سایه ی فیرعه ونی زالم و خوێنرێژ و دەسەلاتداری سەردەمی خو، (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) سەركرده و زه عیمی گه له كه ی خو، هه موویانی رزگار كرد له دەستی فیرعه ون و چوووه خاكی (سیناء) به ره و خاكی (میعاد) كه چاوه پوانیان ده كرد ده ولەتی تیا دا به زرینیت. (یونس عَلَيْهِ السَّلَام) بوونی ماموستایه ك كه زانستی سەر وه ره قه ی كرده واقع ئەویش (خضر) بوو، له دوایدا به ره و شارستانیەت، هیز و توانای به كار هینانی ته كنه لوژیای سەردەم كه له كه سایه تی (زولقهرنه یین) دا باسكراوه.

سورەتی الكهف (ئەشكهوت) هه فتانه

له نیوان زانایانی فەرمووده ی پښغه مبه ری خوا ﷺ دا رای جیاواز هه به له سەر لاوازی فەرمووده كه، خویندنی سورەتی الكهف هه به له رۆژانی هه یینی دا بخویندریت، هه ندیک ده لێن فەرمووده كه لاوازه، هه ندیکیش ده لێن به هوکاري پێگای جیاوازی گێرانه وه ی فەرمووده كه گه یشتوووه پله ی (حسن).

لێره دا ئەوه ی گرنکه له ژيانی پښغه مبه ری ئازیز ﷺ و هه موو پښغه مبه رانی تریش به قوناغی سورەتی (الكهف) دا پوشتون، خودی سیره تی موباره کی پښغه مبه ری خوا ﷺ رێك به قوناغی ئەم سورەته دا تپه ر بووه، كه سەرته خاوه نی بیروباوه ر بوون، هه رچه نده خودی ئایینه كه له ئەشكهوتی (حیر) دەستی پـ کردوو، ئەم ئەشكهوته كه له سیره ت و قورئاندا له گه لماندا دووباره ده بنه وه، هه روا باسێکی ساده و ساكار نییه، به لكو مه دلولاتی تابه تی خو ی هه به، پښغه مبه ری خوا ﷺ هاوه لانی په روه رده كرد له سەر بنه مای یه كه تاپه رستی، به لام هه ر له سەرته تاوه زۆربه یانی نارد بۆ حه به شه بۆ پاراستنی پرۆژه ی (ته وحید)، پاشان خو شی ته شریفی برد بۆ شاری مه دینه، هه روه كو یارانی ئەشكهوت هه موو به بیرو باوه رەكانیان هه هيجره تیان كرد، پاشان له شاری مه دینه هاو شێوه ی دوو هاوړپێكه، كه یه كێکیان خاوه نی باخ و باخات بوو، هه مان ئەزموونی جووله كه بوو له شاری مه دینه دا دووباره بووه وه، ئەوانیش

مهمله که تی هه زده به م:

شانازیان به باخ و باخات و هیزو دهسه لاتیان ده کرد به چهک و جبه خانه ی زۆر هیزی سه ربازیان ده نازن، ئینجا به دوا ی خضر و (موسا) که واتای گه یاندنی زانست بوو به روشد، (موسا) خاوه نی زانستی زۆر بوو به لام خضر خاوه نی روشد بوو، بویه (موسا) داوا ی لێ کرد فیری پرووشدی بکات.

﴿قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَني مِمَّا عَلَّمْتَ رُشْدًا﴾ الكهف

واته: (موسا عَلَيْهِ السَّلَام) پیتی فهرموو: ئایا پێگام ئه دهی که هاوه لایه تیت بکه م و شویتت بکه م تا له وهی که خوا ی گه وره فیری کردوویت منیش فیر بکه ی؟ ﴿﴾

پێغه مبه ری خواش صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له گه ل هاوه لاند ا هه موو زانستیان کرده روشد و له مهیدانی واقعدا چه سپاندیان، چونکه زانست له سه ر کاغه ز و کتیب دا نییه، گرنگی ئه و زانسته ئه وه یه که کاری پێبکریت، ئه وهش واتای روشد.

زولقه رنین ئه و ده زگا ده وله تیه گرنگانه یه که (سه رده می یاسا) ده پاریزیت ده زگای ئه من و ئاسایش و پاشان ده زگا و وه زاره تی ئاوه دانی و خزمه تگوزاری فه راهه م دیتیت بۆ خه لکی، خودی خه لکه کهش به شداری پێ ده کات له گه ل ده سه لاتدا هه موو ده بنه به شیک له حوکمه ته که دا.

پوخته ی باس:

خویندنه وه ی سوره تی الکهف له هه موو هه فته یه کدا ئاماژه یه بۆ ئه و نه خشه پێگابه که پرۆژه ی دامه زراندنی بیروباوه ر پرو به پرو بونه وه و کارکردن له مهیدان تا دامه زراندنی ده ولت و په سندنکردنی شه ریه ت.

هه موو ئه مانه ی که پله به ندی و پێکخستنی کاری شارستانییه تی بوو که وشه ی ژیار و شارستانییه تی ده شیت هه مووی له وشه ی (الأمة) دا کو بیته وه و کو تا بونیادنانه و جیه جێکردنی ئه و خه لیفایه تیه یه که خوا ی موته عال داوا ی کردوو یان ته مکی نی گشتی.

پێغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ئاویتیه گوتاره قورئانییه کان بوو بوو که له چوار چێوه ی ژیان و پرووداوه کاند ا ده رده که ویت، ئه وه ی که زۆر پێک له کورد ناوی ناوه (چیرۆکه قورئانییه کان) که له راستیدا چیرۆک و حیکایه ت نییه، وه کو له (کتیبی مهمله که تی قورئان) لیکۆلینه وه ی جد دیمان کردوو بۆ ئه و پرسه.

که واته ژیا نی پێغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ به دوا ی باس و پرسه کانی که وه کو میژوو بۆ ئوممه ته که ی گێرا وه ته وه، جا به هوکار بیت و اتا بۆ هوکار پێک دابه زبیت یا خود بی هوکار،

تایبته بیت به گشتی، ههرگیز به یهک پروودا رافه ناکریت، به لکو چه نیدن پرووی جیاوازی سیاسی، فیکری، کۆمه لایه تی، ئابووری، ئاکار و په وشته کانی تیدا به دی ده کریت و خویندنه وهی یه کجار زۆر هه لده گریت، ههر ده بیت واش بیت، چونکه بۆ ژیا نی پیغه مبه ر صلی الله علیه و سلم هاتوو ه و هه مووی وه حییه و ئاراسته ی خوی پهروه ردگار ه.

قۆناغی مه دینه و پروودا وه کان له گه ل پیغه مبه راندا

چه ند میژوو یه کی کۆنی پیغه مبه رانی پابردوو له سه ر نه زموونی قۆناغی مه ککی ئاماژه مان پیداهه، لیروهه له دوا ی هیجره تی، باسه کان و پرسه کان جیاواز تر ده رده که ون له قۆناغی مه دینه دا، قۆناغی مه دینه که واتای سیره تی موباره کی پیغه مبه ری خوا یه صلی الله علیه و سلم له شاری مه دینه نه مه ش دوو خالی گرنگی وه رده گریت له قۆناغی مه دینه جیاواز تره له قۆناغی مه ککی له پرووی پرس و دیارده و ته نانه ت جوۆی گوتاری قورئانی و خودی هه ل سوکه وتی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم له شاری مه ککه زیاتر ئارامگر و خو لادان له جهنگ و پاراستنی تاکه کانی ناو کۆمه لگهی ئیسلامی و پاشان پهروه رده به بیرو باوه ری په سه ن که (ته وحیده)، له مه دینه دامه زران دنی ده سه لات و ده ولت و سوپا و هیز و کاری خزمه تگوزاییه، بونیادنا نه و دارشتنی یاسا و بنه ماکانی شه ریعه ت به وه حی...هتد.

له قۆناغی مه ککه دا، یاسر و سومه ییه شه هید ده کرین، پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم له وی ده فهرمویت (ئارامبگرن ئه ی خانه واده ی یاسر جینگاتان به هه شته)

ههر هه مان پیغه مبه ره بۆ ده ست دریزی کردنه سه ر ئافره تیک و کوشتنی پیاویکی ئیماندار سوپا ده کاته سه ر جووله که و له گه ره کی به نو قه ینوقاع له ناو شاری مه دینه دا ده ریان ده کات.

قۆناغه کان گۆرانکاری ته واویان به سه ردا هاتوو ه، ههر هه مان پیغه مبه ر بوو هانی موسولمانانی نه دا که کۆچ بکه ن و له گه ل قورپه یش تیکنه گیرین به هیچ شیوه به ک رووبه پروو بوونه وه له گه ل قورپه یش پروو نه دات له شاری مه ککه دا.

ههر هه مان پیغه مبه ره سوپا ئاماده ده کات له جهنگی به دردا، زۆرینه ی سه رکرده کانی قورپه یش ده کوژیت و به دیل ده یانگریت.

لیروهه خودی پیغه مبه ری نازدار صلی الله علیه و سلم ژیا نی ئاویت ه ناو ژیا نی هه ندیک پیغه مبه ری تر ده بیت که جیاواز تر له پیغه مبه رانی ئاراسته کراوی وه حی له شاری مه ککه. لیروهه دا پیغه مبه رانی خوا وه نی ده سه لات ده رده که ون وه کو (موسا) و (عیسا) و (داوود) و سلیمان...هتد دینه ناو گۆره پانی پروودا وه سیاسی و کۆمه لایه تی و ئابوورییه کانی شاری مه دینه ی پیغه مبه ری خوا صلی الله علیه و سلم.

پێغه مبهەر (موسا عَیْهِ السَّلَام) و پێغه مبهەر محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ

کۆچی ههزره تی (موسا عَیْهِ السَّلَام) له دهستی فیرعهونی میسر و، کۆچی ههزره تی محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له دهستی فیرعهونه کانی قورهیش، هه مان ئاوێته بوونه که له سیره تی موباره کی دووباره ده بیته وه، جه نابی (موسا عَیْهِ السَّلَام) بۆ شاری (مه دینه) پێغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ، بۆ شاری (مه دینه)، ههروه ها ساله کانیان که هاوشیوهیه، جا چ بۆ فه تح بیّت یان بۆ کۆتایی په یامه که ی پێغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ههروه کو چۆن په یامی (موسا عَیْهِ السَّلَام) کۆتایی هات له پرزگارکردنی گه لی ئیسرا ئیل، واتای کۆتای به واتای ئه نجامدانی کاره سه ره کییه که یان.

بانگه وازی هه ر بهردهوام بووه و خودی په یامه کان بوونیان هه بووه تا کۆتاییه که ی قورئان هه موو په یامه کانی تری له خو گرتوه، کۆتایی به ئه حکام و شه ریعه تی پێغه مبه رانی پابردوو هاتوو.

پێغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ چوه شاری مه دینه و ههروه کو چۆن به که م کاری (موسا عَیْهِ السَّلَام) دروستکردنی جیگا بوو بۆ به ندایه تی و کۆبوونه وه که له ناو ئه ده بیاتی یه هوود دا به (خیمه) ی کۆ بوونه وه کان ناسراوه، پێغه مبهری خواش صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ به که م کاری دروست کردنی مزگه وت بوو، جا چ له قوباء بوو بیّت، پاشان له شاری مه دینه دا.

گه لی ئیسرا ئیل گه لیکی گوێرایه ل نه بوون، ههروه کو چۆن ئه عراب له دهورو پشتی پێغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ دا گوێرایه ل نه بوون، به واتای ئه وه ی نه ده هاتنه چوارچیوه ی ده وله تی ئیسلامیه وه، گه لی ئیسرا ئیلیش به هیچ شیوه یه ک فه رمانی پێغه مبه ره کانیان جیبه جی نه ده کرد که فه رمان و وه حی خوای موته عال بوو.

پێغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ ده وله تی دامه زراند و سوپای پێکخست، ئه زموونی سالی (تیبه) خستیه پێش چاو، ئه وان هه چیان بۆ نه کرا چونکه گوێرایه ل نه بوون له سالا ئیکی به تالدا ده سوپانه وه بۆ ماوه ی چل سال تا سه ر له نوێ لانی که م دوو جیل پێگه یشتن، پێغه مبهری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ هاوه لان پێک پێچه وانه ی گه لی ئیسرا ئیلیان کرد، به ئه زموونی خراپه کاری ئه وان به تایبه ت له سوره تی (البقرة) -دا که له سه ره تای شاری مه دینه دابه زی که گه وه ترین سوره تی قورئانه جا درێژترین، چونکه گه وه ترین و پیرۆزترین ئایه تی له خو گرتوه که ئایه ته لکوریسه.

بهردهوام هه موو ئه زموونی ئه وانی ده خسته بهرچاویان، هاوه لانی پێغه مبه ریش صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ پێچه وانه ی گه لی ئیسرا ئیل کاریان ده کرد و بانگه وازیان ده کرد.

سوره تی دهولهت (البقرة)

زۆرتیک له بیرمه ندانی نوێی ئیسلامی سوره تی البقرة ناوزهد کردوو به پاشگریکی تر به ناوی سوره تی دامه زرانندی دهولهتی ئیسلامی له شاری مه دینه دا.

له شاری مه دینه دا و به تایبهت له دهورو پشتیدا گهوره ترین کۆمه لگهی یه هوودی هه بوون له جیهاندا، هه موو یه هوودی جیهانی له سه رده می پیغه مبهری خوا ﷺ، بیده سه لات و چه وساو ه بوون له هه موو جیگا کانی دنیا دا، بێجگه شاری مه دینه و ناوچه ی (فهدک و خه یبه ر) که زۆرتین کۆمه له ی یه هوودی بوون و ده سه لات ی ته واو په هایان هه بوو له ناوچه که دا، خو ئه گه ر له شاری مه دینه دا ده سه لات ی ته واو په هایان نه بوو بیت، به سه ر دوو هۆزی ئه و شاره دا که ناویان (ئه وس و خه زه ج) بوو، به لام ناپاسته وخو ده سه لات ی بریار و بیر کردنه وه ی ئه و دوو هۆزه له دهستی یه هوودی مه دینه دا بوون، به لام ناوچه کانی فهدک و خه یبه ر هیه چی که مته نه بوو له شاری مه ککه و مه دینه و طائف!

هه رچی یه هوود هه بوو له کۆمه لگه کانی فارس و رۆم دا زۆر چه وساو ه بوون له لایه ن ئایینه کانی نه سرائی و مه جوسی یه وه.

پیغه مبهری خوا ﷺ هاته شاری مه دینه و دهولهتی دامه زراند وه کو هاو لاتی و هاو نیشتمانی ته ماشا کران له دهوله ته که دا و اتا و دانراون که به شیکن له دهولهتی ئیسلامی، ته نانهت به ئه هلی (زیمهش) سه یر نه کران، به لکو پیغه مبهری خوا ﷺ له ده ستووری و لاتدا ئه رک و مافی بو دیاری کردن هاو شیوه ی ئیمان داران، (جزیه) یان لی وه رنه گیرا، به پیچه وان ه ی هه موو ده سه لات ه کانی رابردوو، به لام ئه وان بوونه شه یتان و له گه ل پله ی شه یتانی یه هوود، کاف ریش بوون.

له بهر ئه وه ی بێجگه له کافر بوونیان، هێزیکی تریان پیکه یتا له به ناوی مونا فیه کان که له دوا ی جهنگی به در دروست بوون، به هه موو شیوه یه ک پالپشتی ده کران له لایه ن یه هوودی ناوچه که وه.

سوره تی البقرة دابه زی جوۆری مرو فیه کانی بو پیغه مبهری خوا ﷺ روون کرده وه که سن جوۆن (موسلمان- کافر- مونا فیق) ئه وه ی خسته پیش چاوی موسلمانان که زۆر ئومید و هیوا یان به یه هوود نه بی که گو پرایه ل بن و هیوا ی موسلمان بوونیان لی بکری ت، هه موو هاو له لان ئه و هیوا و ئومید ه یان هه بوو، ته نانهت خودی پیغه مبهری خواش ﷺ هه مان هیوا و ئومیدی هه بوو که یه هوود زۆر موسلمان ده بن، به و پیوه ره ی که هه ردوو لا خاوه ن په رتووکی ئاسمانی و یه ک پووگه ن (قبیله) که ئه و ده مه بو ماوه ی سالی ک و چه ند مانگی ک هاو قبیله بوون.

پاشان قورئان هه رچی ناره حه تی و ئازار و ئهشکه نجه ی پیغه مبه رانی گه لی ئیسرائیل ئاشکرا ده کات له سوره تی (البقرة دا) که به دهستی گه لی ئیسرائیل چه شتوو یانه، هه موو ئه زموونیان ده خاته به رچاوی پیغه مبه ری خوا ﷺ هاوه لانی په زامه ندی خویان لیبت، ئینجا پیغه مبه ری خوا ﷺ هه موو هاوه لانی کرد به برا له ئیوانی موجهید و ئه نساردا له سه ر بنه مای بیر و باوه ره، فیری خویشتی راسته قینه یان ده کات.

یه هوود له و ماوه یه دا که پیغه مبه ری خوا ﷺ بونیادی ده و له ته که ی ده کرد ئه وان له هه و لی تیکدان و له مبه ر خستنه به رده م ئه و ده و له ته بوون، هه میشه هاوپه یمانیان دژی موسلمانان و خودی پیغه مبه ری خوا ﷺ ده به ست له گه ل دوژمنه کانیاندا، چه ندین جه نگیان به رپا کرد که به زه ررو زیان له سه ر خو یان کو تایی هات و ته واو بوو، له به ناویانگرتینیان جهنگی (خهندهق) و جهنگی (خه یبه ر) بوو، ته نانه ت به شدار بوون له خودی پلان دارشتن بۆ ئه وه ی پیغه مبه ری خوا ﷺ تیرۆر بکه ن، له به ناویانگرتین سه رکرده کانیان حویه ی کوری ئه خطه ب، سه لامی کوری موشاره م، که عبی کوری ئه شره ف.

پووداوی مانگا که ی گه لی ئیسرائیل له سیره تی پیغه مبه رمان دا ﷺ

خوا ی موته عال درێژترین سوره تی به ناوی مانگاوه وه (البقرة) ناو ناوه که گرنگی له ناوی مانگادا نییه یان خودی مانگادا، به لکو گرنگی له پووداوی سه ر برینی مانگایه کدایه که ده کرێته قوربانی بۆ خوا ی موته عال، که له باسه کانی رابردوودا و له جیگای خویدا به درێژی پووغان کردۆته وه.

ئهم پووداوه به واتای ئه وه نییه که مرۆف نابیت زۆر پرسیار بکات، که هه ندیک به و واتا ئاماژه ی بۆ ده کات، بنه رته ی پرسیار کردن که ئیسلامی له سه ر دامه زراوه به خراپ و پاشان به کردنی با چاکتر بزانریت. له راستیدا ئه مه واتاکه ی نییه، به لکو ئه وه مان فیر ده کات که پرسیار کردن له بواریکدا نه که یین که هیچ خیر و بتریکی نییه.

ئموونه ی گه لی ئیسرائیل له سه ر پهنگ و جوړ و کوالیتی و مانگا پرسیار یان ده کرد که ئه وان له لایه ن پیغه مبه ره که یان راسپێردرا بوون که مانگایه ک سه ر برن بۆ قوربانی، ئیتر هیچ پێویست نه بوو به وه ی که ئه و هه موو پرسیاره ی له سه ر بکه ن.

موسلمانانی وا فیر کرد که به دلناییه وه پرسیار بکه ن، به لام پرسیار نه که ن له بواری لاوه کی که هیچ، فه رمایتکی پێ نه کراوه، وه کو ئه وه ی که ئیستا ده بیتریت له ناو ئومه ته ی ئیسلامیدا له کویدا ده ست بگرن، له کویدا په نجه بجوئیت یان نه جوئیت، یان پرسیار ی تر که هیچ له بواره کانی عیبادهت و خواناسی ناگۆریت، یان پرسیار یک که سوودی لێ وه رناگیریت له وه ی ئه و

میرووله تیر بوو یان مٚ، یان سه‌گی یارانئ ٚه‌شکه‌وت ناوی چی بوو، زۆر ٚیک هاوشتوه‌ی ٚهم
پرسیاران‌ه که هیچ زانستیکئ له سه‌ر بی‌نا ناکریت.

پرووداوی مانگا‌که بریتی بوو له‌وه‌ی که موسلمانان به‌شتی لاوه‌کییه‌وه خۆیان سه‌رقال نه‌که‌ن،
به‌بنه‌په‌تی پرسه‌کانه‌وه سه‌رقال بن، تا بگه‌نه‌ نامانج و قوناغی وه‌چی بۆ پیغه‌مبه‌ری خوا
ﷺ، بریاری خوایی پۆژانه‌دا دابه‌زی، ٚه‌گه‌ر پرسیا‌ری لاوه‌کیان بکرده‌یه له سه‌ر خۆیان و
ٚوممه‌ته‌که‌شیان سه‌خت ده‌کرد ٚه‌و سوره‌ته و پرسئ مانگا‌که هاوه‌لانی فتری پرسیا‌ری جددی
کرد.

پرسیار کردن له موعجیزه

له ژیا‌نی پیغه‌مبه‌راندا به‌گشتی و شوٚنکه‌وتوانیان، داوا‌ی موعجیزه‌یان له پیغه‌مبه‌ره‌کانیان
ده‌کرد، به‌تایبه‌ت هه‌زهره‌تی (موسا ع‌یه‌السه‌لا) به‌پیچه‌وانه‌ی هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر محمد ﷺ،
ٚه‌وانه‌ی له‌گه‌ل (موسا) دا بوون خوای گه‌وره‌گه‌زۆی بۆ ده‌باراندن له‌گه‌ل گوشتی برژا‌وی
بالنده‌کان، به‌وه‌شه‌وه نه‌وه‌ستان، داوا‌ی خه‌یار و پا‌قله و نیسک و سیریان ده‌کرد!

هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌کاتی هه‌لکه‌ندنی خه‌نده‌ق دا هه‌بوو به‌ردی
به‌سکیه‌وه به‌ستبوو، که‌چی پرویان نه‌ده‌هات داوا‌ی موعجیزه‌ی خواردن بکه‌ن، له‌کاتی‌که‌دا
پیغه‌مبه‌ری نازدار ﷺ نا‌گای له‌حال و گوزه‌رانیان بوو، هه‌ر خودی پیغه‌مبه‌ر ده‌گه‌را تا
خودی جه‌نابیان له‌موعجیزه‌تیریان بکات تا هاوه‌لٚیک به‌زه‌یی به‌حالی پیغه‌مبه‌ر ﷺ دا
هاته‌وه‌زانی له‌هه‌موو گه‌له‌که‌ی برسی‌تره، چوو‌ه ماله‌وه‌خواردنی به‌شی دوو که‌شیان هه‌بوو
له‌خۆیان زیاتر، بانگه‌یشتی پیغه‌مبه‌ری خوا ﷺ کرد، پیغه‌مبه‌ریش هه‌موو خه‌لکی ناو
خه‌نده‌قی بانگ کرد، به‌ویستی خۆی و به‌فه‌رمانی خوای موته‌عال موعجیزه‌که‌پرویدا، خه‌لکی
ناو خه‌نده‌ق یان سوپاکه‌ی ٚه‌و پۆژه له‌هه‌زار که‌س تپه‌پری ده‌کرد، هه‌موو تپرو پریان خوارد
له‌و خواردنه.

هاوه‌لانی پیغه‌مبه‌ر ﷺ چونکه‌خواه‌نی قورئان بوون موعجیزه‌که‌خۆیان به‌دی‌ان
ده‌کرد و له‌گه‌لیدا ده‌ژیان، هه‌زگیز به‌بیریا‌ندا نه‌ده‌هات داوا‌ی موعجیزه‌ی به‌رجه‌سته له
پیغه‌مبه‌ر ﷺ بکه‌ن، ٚه‌وان ٚه‌قل و رۆج و قیامه‌تیان پر پر کردبوو له‌وزه‌ی وشه‌کانی
قورئان، ٚیت‌ر بٚ باک بوون له‌داواکردنی موعجیزه.

موعجیزه‌ی قورئان کاریگه‌ری وای له‌سه‌ر دروستکردبوون هیوا‌یان هه‌بوو که‌هه‌میشه
سه‌رکه‌وتوون، یه‌قینیان له‌سه‌ر ٚه‌و فه‌رمووده‌ی پیغه‌مبه‌ر بۆ دروست بوو له‌کاتی ٚه‌و
نا‌په‌حه‌تییه‌دا که ١٠ هه‌زار سه‌ربازی کافر بۆیان کۆ بوونه‌وه، ٚه‌وان به‌٣ هه‌زار سه‌ربازه‌وه
چاوه‌پروانی سه‌رکه‌وتن بوون به‌سه‌ر قوره‌یش و یه‌هوودا، به‌لکو چاوه‌پروان بوون جیهان بکه‌وته

به‌ر ده‌ستیان، ئیمپراتۆریه‌تی فارس و پۆم و ده‌وله‌تانی تری وه‌کو یه‌مه‌ن فه‌رمانپه‌وایی بکه‌ن، وه‌کو گه‌لی ئیسرائیل نه‌بوون بۆ بچووکتین کیشه‌له‌گه‌ل پێغه‌مبه‌ره‌که‌یاندا جه‌نگ بکه‌ن، به‌لکو گوێرایه‌لی پێغه‌مبه‌ر ﷺ بوون له‌ فه‌رمانی ده‌رنه‌ده‌چوون، له‌وه‌ش زیاتر به‌ جۆش و خروشه‌وه‌ بوون بۆ سه‌رکه‌وتنی ئه‌م دینه‌ که‌ پێغه‌مبه‌ری خوا چاوه‌ڕێی لێ ده‌کردن.

گه‌لی ئیسرائیل هه‌یچ کارێکیان ئه‌نجام نه‌دا که‌ دڵخۆشی پێغه‌مبه‌ره‌کانیان بێت، بگه‌ر خراپه‌کاریان ده‌کرد به‌راڤه‌ر دوو برای پێغه‌مبه‌ر هاروون و (موسا)، که‌چی پێغه‌مبه‌ری خوا، هاوه‌له‌کانی دایک و باوکیان ده‌کرده‌ قوربانی، ئه‌وه‌نده‌ دلسۆز بوون، بۆ تالێ مووی پێغه‌مبه‌ر ﷺ خه‌ریک ده‌بوو شه‌ر و له‌ نێوانیاندا جه‌نگ دروست بێت، بۆ ئاوی ده‌ستنۆیژی پالیا‌ن به‌ یه‌کتره‌وه‌ ده‌نا، له‌ نێوانی خۆیاندا ده‌یانخه‌واند، له‌ مال و سامانی خۆیان ده‌به‌خشی به‌ پێغه‌مبه‌ری نازدار ﷺ.

له‌ چوونی (موسا علیه‌السلام) بۆ مونا‌جات له‌گه‌ل په‌روه‌ردگاری ئه‌وان گوێره‌که‌یان دروست کرد وه‌کو بت ده‌یانپه‌رست، پێغه‌مبه‌ری‌کیش پێگری ده‌کردن که‌چی سه‌رپێچیان ده‌کرد، به‌لام پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هاوه‌له‌انی نارده‌ حه‌به‌شه‌ پاشای ئه‌و ده‌وله‌ته‌یان موسلمان کرد، (نه‌جاشی ئه‌صحه‌می) په‌حمه‌تی خ‌وای لێبێت.

هاوه‌له‌انی پێغه‌مبه‌ر ﷺ قورئانیان له‌به‌ر ده‌کرد و پیا‌ده‌یان ده‌کرد، که‌چی گه‌لی ئیسرائیل ته‌هوراتیان پا‌ده‌ستی دوژمنه‌کانیان کرد و له‌ تابوتیان دانا، له‌ جه‌نگدا هه‌له‌ده‌هاتن و خۆیان ئاماده‌ نه‌ده‌کرده‌وه‌، هاوه‌له‌انی پێغه‌مبه‌ر ﷺ له‌ جه‌نگدا راستیان بک‌ردایه‌ خۆیان بۆ جه‌وله‌ی دواتر ئاماده‌ ده‌کرده‌وه‌.

هاوه‌له‌انی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ د‌وای شه‌هیدیدا ده‌گه‌ران، گه‌لی ئیسرائیل هه‌زیان ده‌کرد هه‌زار سا‌ل بژین له‌ مه‌رگ ده‌ترسان، به‌لام هاوه‌له‌انی پێغه‌مبه‌ر محمد ﷺ به‌ د‌وای مه‌رگدا ده‌گه‌ران بۆیه‌ ته‌مه‌نیان پر به‌ره‌که‌ت بوو.

هاوه‌له‌انی پێغه‌مبه‌ر ﷺ به‌ قورئان یه‌قینیان بۆ دروست بوو بوو له‌ پرسه‌کانی ئیمان، که‌چی گه‌لی ئیسرائیل دا‌وای بینینی خ‌وایان ده‌کرد، له‌ هه‌زه‌تی (موسا).

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ له‌ سه‌رده‌می پێغه‌مبه‌رایه‌تی دا، ده‌وله‌تی دروست کرد هاوه‌له‌انی شار و ناوچه‌کانی نیشتمانی. عه‌ره‌بیان هه‌موو فه‌تح کرد، که‌چی هاوه‌له‌انی (موسا علیه‌السلام) که‌وته‌نه‌ سالی (التیة) و اتا له‌ بازنه‌ی به‌تال ده‌س‌و‌رانه‌وه‌، تا هه‌موویان مردن و جیلی تر دروست بوو.

جیاکاری بۆ پیغه مبه‌ر ﷺ و هاوه‌لانی

ئه‌زموونی هه‌موو پیغه مبه‌ران و کارو چالاکى ئه‌وان به‌ گشتى باسکراوه له‌ قورئان و سوننه‌ت دا، به‌لام پیغه مبه‌ر ﷺ و هاوه‌لانی و ئوممه‌ته‌که‌ی جیاواز تر له‌ گهلانی پابردوو و پیغه مبه‌ره‌کانیان.

ئوممه‌تى پیغه مبه‌رى خوا ﷺ خه‌سله‌تى تايه‌تيان هه‌یه، بۆ ئه‌وه‌ى کاتىک قىيله‌ی موسلمانان و یه‌هوود یه‌ک جیگا و پرووگه‌ بوو، خواى گه‌وره‌ جیاکاری کرد له‌ نێوانى موسلمان و یه‌هوودا.

بۆ ئه‌وه‌ى ئه‌گه‌ر پرووگه‌ی ئایینه‌کانى پابردوو هه‌موو پروو و قودس بوو، خواى گه‌وره‌ پرووگه‌ی گوپین به‌ که‌عبه، قودس پرووگه‌ی پیغه مبه‌رانى پابردوو بووه، به‌هه‌مان شیوه‌ش ئیسماعیل بۆ پیغه مبه‌رى خوا ﷺ وه‌کو بارانىک جیاکارییه‌کى ته‌واوى به‌خشیه‌ حه‌زهره‌تى محمد ﷺ، ئه‌گه‌ر نه‌وه‌ی ئیسرائیل و پیغه مبه‌ره‌کانیان به‌ گشتى خاوه‌نى پرووگه‌ی تايه‌ت بوون، ئه‌وا پیغه مبه‌رى خواش ﷺ هه‌ر له‌ پێگای پیغه مبه‌رانى پابردوووه‌ و ئیستا خاوه‌نى پرووگه‌ی تايه‌ته‌ به‌خۆی که‌ که‌عبه‌یه، له‌ هه‌زاران سالى پابردوودا گیرانه‌وه‌ی میژووی بونیادی که‌عبه، جیاکاری ته‌واوى به‌خشیه‌ ئوممه‌تى محمد ﷺ که‌ خاوه‌نى ئیمتيازی تايه‌ت به‌ خۆیان.

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

البقرة

واته: ئیبراهیم و ئیسماعیل (عليهما السلام) هه‌ردووکیان ئه‌ساسى که‌عبه‌یان به‌رز ئه‌کرده‌وه‌ له‌و کاته‌دا فه‌رموویان: ئه‌ی په‌روه‌ردگار ئه‌م کاره‌ پیرۆزه‌مان لێ قبوول بکه‌ که‌ دروست کردنى که‌عبه‌یه، هه‌ر تۆ بیسه‌رو وه‌لامده‌رى دو‌عاى و هه‌ر تۆ زۆر زانایت به‌ نیه‌تمان ﴿﴾

له‌ پرووی ئیمتيازی ئوممه‌تیشه‌وه‌ ئوممه‌تى پیغه مبه‌ر محمد ﷺ له‌ پیغه مبه‌ران و ئوممه‌تانى تر جیاکراوه‌وه، گه‌لى ئیسرائیل خاوه‌نى هه‌لبژاردهى گه‌ل و ئوممه‌تانى جیهان بوون به‌وه‌ی که‌ بانگه‌واز بکه‌ن، به‌لام ئه‌و ئیمتيازه‌ وه‌رگیراوه‌ له‌ گه‌لى ئیسرائیل به‌خشا به‌ ئوممه‌تى محمد ﷺ، به‌لام له‌ هه‌لبژاردنه‌وه‌ بوون به‌ (خه‌یرییه) و اتا بوونه (خه‌یره‌ ئوممه‌ت) له‌ به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌ركى بانگه‌وازه‌که‌ که‌وتۆته‌ سه‌ر شانى ئوممه‌تى پیغه مبه‌رى خوا ﷺ خواى موته‌عال ده‌فه‌رمووت: ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ

وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ مِمَّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٣٧﴾ آل عمران

واته: ئه ی ئوممه تی ئیسلام، ئیوه له ناو هه فتا ئوممه تدا باشتین و چاکترین و به سوودترین ئوممه تن که ده رکه و تبتین و هاتبتین بۆ خه لکی، که هه فتا هه زار له م ئوممه ته به بی لپرسینه وه و سزا ده چنه به هه شته وه، پێغه مبه ری خوا ﷺ داوای کرد خوای گه و ره بۆی زیاد بکات، خوای گه و ره یش له گه ل هه ر هه زاریک هه فتا هه زاری تری بۆ زیاد کرد، ئه مه ش به هو ی گه و ره یی و به پێزی پێغه مبه ری خوا وه یه ﷺ باشتینی ئوممه تی ئیسلام یش ها وه لائن، چونکه گفتو گو کردن سه باره ت ئه وانه، له قیامه تیش هه ر ئوممه تی ئیسلام باشتین ئوممه تن و به کم ئوممه تن که ده چنه به هه شته وه و نیوه ی خه لکی به هه شت پێک ده هینن، چونکه فه رمان ئه که ن به چاکه و پێگری و قه ده غه ی خراپه ئه که ن، ئیمان به خوای گه و ره ئه هینن ئه گه ر ئه هلی کتابیش له جووله که و گاور ئیمانیا ن به ئینابه وه کو ئیوه ئه وه بۆ خو یان باشت بوو، به لام ئیمانیا ن نه هینا، که میکیان ئیمانیا ن هینا، به لام زۆربه ی هه ره زۆریان فاسق بوون و له پێکای هه ق ده رچوو بوون و له ناو کوفرو گومرایی خو یاندا مانه وه ﴿٣٨﴾

ئهم ئیمتیاژه نابەخشریته هه رکه س که بلێ ئوممه تی محمد ﷺ، به لکو پێویسته مه رجی خه ییره که له خویدا به جێ به ئینت ئه ویش بانگه وازه.

جیاکارییه کی گرنکی تر له به ندایه تیدا، له نوێژ، پوژوو، هه ج، زه کات و جیهاد که ئه مانه هه موو جیاکاری ئیمتیا ز بوو بۆ ئوممه تی محمد ﷺ له ناو گهلانی رابردوودا، شیوازی به ندایه تیان تایبه ت بوو به خو یان خوای موته عایش جیاکاری کرد له ئیوان هه موو ئوممه تانی تری دنیا دا بۆ ئوممه تی پێغه مبه ری خوا ﷺ.

خوای گه و ره ئوممه تی پێغه مبه ر ﷺ کردو ته شا هید به سه ر هه موو گهلانی جیهانه وه، پله ی دادپه روه ری پێ به خشیوون، ئهم ئیمتیا زو جیاکاریه له ناو هه یچ ئوممه تیکی تر دا پووینه داوه، هه ربۆیه بوونه ته خاوه نی قیبله ی تایبه ت، خوای موته عا ل ده فه رمو ی: ﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ نَنْقَلِبُ عَلَى عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ عَمَّا يَتَّبِعُ إِنْ إِلَهُ إِلَّا اللَّهُ بِالنَّاسِ لَرُءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿٣٩﴾ البقرة

واته: به م شیوازه ئیوه مان گپرا وه به باشتین یا ن دادپه روه رترین ئوممه ت، بۆ ئه وه ی ئیوه له پوژی قیامه تدا بنه شایه ت به سه ر خه لکیه وه و شایه تی بۆ پێغه مبه ران ئه ده ن که دینیا ن به ئوممه ته کانیان گه یاندو وه، وه کو ئه وه ی که شایه تی بۆ (نوح) پێغه مبه ر (عَلَيْهِ السَّلَام) ده ده ن که

په یامی خوای گه وره‌ی گه یاندووه، بۆ ئه‌وه‌ی پیغه مبه‌ری خواش شایه‌ت بئی به‌سه‌ر ئیوه‌وه که دینه‌که‌ی خوای گه وره‌ی پیگه یاندوون کاتیک که ئیمه‌ ئه‌و قبیله یه‌مان گوږی له (بیت المقدس) وه‌وه بۆ که‌عه‌ی پیروژ، ته‌نها بۆ ئه‌وه‌ بوو بزاین کئی به‌راستگوویی شوینی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ ته‌که‌وئیت و کیش پاشکه‌ز ته‌بته‌وه‌و له‌ دین هه‌لئه‌ گه‌رته‌وه‌، به‌ دنیایی خوای گه‌وره‌ به‌رامبه‌ر به‌ خه‌لکی زۆر به‌ره‌ئفه‌ت و په‌حمه‌ته‌ ۱۲۶

جیاکاری تری زۆر دراوه‌ بۆ ئوممه‌تی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ، له‌ ئه‌نفال و غه‌نیمه‌ت، هه‌موو خاکی سه‌ره‌زه‌ی کراوه‌ته‌ مزگه‌وت بۆ ئوممه‌تی پیغه مبه‌ری خوا ﷺ، واته‌ مروڤی موسلمان هه‌ر جیگایه‌ک خاوین بیت ده‌توانیت نوڤژی خۆی بکات، له‌ ئایینه‌کاندا جیگای تایه‌ت هه‌یه‌ به‌ به‌ندایه‌تی، به‌لام ئوممه‌تی محمد ﷺ هه‌موو زه‌وییان بۆ بوته‌ مزگه‌وت.

زۆریکی تر له‌ ئیمتیا‌ز که‌ له‌ شه‌ریعه‌ته‌کانی ترده‌ قه‌ده‌غه‌ بووه‌ یان خۆیان له‌سه‌ر خۆیان چه‌رامیان کردووه‌، خوای موته‌عال کار ئاسانی زۆری کردووه‌ بۆ کو‌تا پیغه مبه‌ری ئاخ‌ر زه‌مان ﷺ و ئوممه‌ته‌که‌ی، جا‌ج له‌ بواری شه‌ریعه‌ت که‌ مه‌به‌ست لی‌زه‌دا فیه‌قی ئیسلامیه‌ به‌ هه‌موو به‌شه‌کانی (عیبادات و موعامه‌لات) به‌ندایه‌تی و مامه‌له‌کردن، پاشان له‌ پرووی بیروباوه‌ر...هتد.

هه‌موو ئه‌و ئیمتیا‌زانه‌ که‌ خوای گه‌وره‌ به‌خشیویه‌تی له‌ سه‌ری تا‌قی ده‌کرینه‌وه‌ به‌ چه‌ند نا‌ره‌حه‌تییه‌ک، له‌وانه‌: ترس، برسیتی، بئی‌پاره‌یی، له‌ مردن، له‌ وشکه‌ سالی، ئه‌گه‌ر ئیماندار ئارامگر بوو خوای گه‌وره‌ی له‌خۆی تو‌ره‌ نه‌کرد و تووشی هه‌ر مو‌صبیه‌تیک له‌م مو‌صبیه‌تانه‌ هات، ئه‌وا خوای موته‌عال په‌حمی پیکردووه‌ و پیتما‌یی کردووه‌، خوای موته‌عال ده‌فه‌رموئیت: ﴿وَلَتَبْلُوَنَّهُمْ بَشِيٍّ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِيرِ الصَّابِرِينَ ۝۱۵۰﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿۱۵۱﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿۱۵۲﴾ البقرة

واته‌: به‌ دنیایی تا‌قیتان ده‌که‌ینه‌وه‌ به‌ که‌میک له‌ ترس که‌ دوژمن زāl بکه‌ین به‌سه‌رتانداو ترسی دوژمنتان هه‌بئ و به‌ برسیتی و نه‌بوونی به‌ که‌می له‌ مال و سه‌روه‌ت و سامان و نه‌فس و به‌روبووم، به‌لام مژده‌ بده‌ به‌و که‌سانه‌ی که‌ له‌ کاتی ئه‌و به‌لا‌و مو‌صبیه‌تانه‌ ئارامگرن ﴿۱۵۰﴾ ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ تووشی به‌لا‌و مو‌صبیه‌تیک ئه‌بن ئه‌لین: ئیمه‌ هه‌ر مو‌لکی خوای گه‌وره‌ین و هه‌موومان بۆ لای خوای گه‌وره‌ ئه‌گه‌رینه‌وه‌ ﴿۱۵۱﴾ هه‌ر که‌سیک بلئ: (إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ) سه‌برو ئارام بگرئ، ئه‌وانه‌ سه‌لا‌واتی خوای گه‌وره‌یان له‌سه‌ره‌ واته‌: خوای گه‌وره‌ لیتان خۆش ئه‌بئ و

مه دحیان ئه کات له لای فریشته کان و خوای گه و ره حمیان پێ ئه کات ئه وانه خوای گه و ره هیدایه تیان ئه دات ﴿١٧٧﴾

جیاکاری له له ناو بردنی گه لانی تریش کراوه له گه ل موسلماناندا، وه کو گه لی (نوح) و عاد و سه مود و لوط و شوعه یب ناکات، به لکو به و پینج موصیبه ته ئوممه تی محمد ﷺ تاقی ده کاته وه، و اتا ئوممه ته که هه رگیز له ناو ناچیت.

جیهاد و خه بات له پیغه مبه رانی پابردوو تا پیغه مبه ر محمد ﷺ

یوشه ی کوپی نون له دوا ی پیغه مبه ر (موسا) و هاروون بووه پیغه مبه ری گه لی ئیسرا ئیل، ئه م هۆزه ئه وه نده سه خت بوون. هه زیان به چاولیکه ری بوو، هه زیان به وه نه بوو که پیغه مبه ر یک پابه رابه تیان بکات به لکو هاتن و داوا ی پادشایان ده کرد که به سه ریانه وه دابنریت وه کو ده سه لات تا ئه مان ملکه چی بن، پازی نه بوون به سه ر کردایه تی پیغه مبه ری کی عه زیز که خوای موته عال ناردوو یه تی.

ئه مانه ش هه موو بیانوو گرتن و خوشار دنه وه بوو له به ر پر سیاری تی و بانگه وازی کار کردن، ده هاتن خو یان بانه دا له به ر ده م پیغه مبه ر یوشه ع دا و داوا ی جیهاد و خه باتیان ده کرد، به لام له کو تایددا کو مه لکی زۆر که م ده مانه وه.

خوای گه و ره ده فه رمو یت: ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلِکِ مِنْ بَنِی إِسْرَءِیْلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِیِّ لَھُمْ ائْتِنَا مِلْحًا نُقْتِلُ فِي سَبِیلِ اللّٰهِ قَالَ هَلْ عَسَیْتُمْ اِنْ کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ اَلَّا تُقَاتِلُوْا قَالُوْا وَمَا لَنَا اَلَّا نُقَاتِلُ فِي سَبِیلِ اللّٰهِ وَقَدْ اُخْرِجْنَا مِنْ دِیْنِرِنَا وَابْنَا بَنًا فَلَمَّا کُتِبَ عَلَیْھِمْ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا اِلَّا قَلِیْلًا مِنْھُمْ وَاللّٰهُ عَلِیْمٌ بِالظّٰلِمِیْنَ ﴿١٧٨﴾ البقره

واته: ئایا نابینی کو مه لیک له خانه دان و ده سه لات دارانی به نی ئیسرا ئیل له دوا ی وه فاتی موسا کاتیک که به یه کیک له پیغه مبه ره کانی خو یان وت (که شمو یل یان شه معون بوو): پاشایه کمان بو بنیره تا له ژیر ئالای ئه و پاشایه دا له پیناوی خوای گه و ره کوشتار بکه ین، فه رموو ی: ئایا له بیرتان کرد که ئیوه کوشتارتان له سه ر فه رز کرا به لام نه تان کرد، یان له وانه یه کوشتارتان له سه ر فه رز بکری ت و نه یکه ن! وتیان: باشه ئیمه چیمانه بو کوشتار نه که ین له پینا و خوای گه و ره کاتیک که ئیمه له مال و حا لی خو مان ده ر کراو ین و مندالمان لیسه ندرا وه، به لام کاتیک که کوشتاریان له سه ر فه رز کرا، زۆر به ی هه ره زۆریان پشتیان هه لکرد، ته نها که میکیان نه بی، له به ر ئه وه ی نیه تیان باش نه بوو، عه زیمه تیان نه بوو، خوای گه و ره خو ی زۆر زانایه به سه مکاران ﴿١٧٨﴾

هاوه‌لانی پیغه مبه‌ری نازیز ﷺ له شاری مه‌ککه‌دا داوایان کرد که جیهادی چه‌ک بکه‌ن، به‌لام پیغه مبه‌ری خوا ﷺ ریگای پینه‌دان، کاتیک له شاری مه‌دینه‌دا خوا‌ی گه‌وره ثایه‌تی جیهادی چه‌کی ده‌به‌زاند هه‌ندیک له هاوه‌لان دوو دل بوون، خه‌ریک بوو چه‌که‌ساتی لاوازی ئیمانیان کاریگه‌ری دروست بکات وه‌کو گه‌لی ئیسرائیل، به‌لام هاوه‌لان خیرا گه‌پانه‌وه بو لای خوا‌ی موته‌عال و ترسان له هه‌په‌شه، خوا‌ی گه‌وره ده‌فه‌رمویت: ﴿يَتَّيِّبُهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۚ كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقِيمُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًا كَانَهُمْ بُنِينَ مَرْصُوصًا ﴿١﴾ الص‌ف

واته: پێش ئه‌وه‌ی جیهاد پتووست بێت که‌سانیک له باوه‌رداران وتیان خۆزگه ده‌مانزانی خۆشه‌ویست‌ترین کرده‌وه لای خوا‌ی گه‌وره چیه‌ تا نه‌نجامان بدایه، خوا‌ی گه‌وره رایگه‌یاند خۆشه‌ویست‌ترین کرده‌وه لای خوا‌ی گه‌وره ئیمان هێنان و جیهاد کردنه، دواتر له‌سه‌ر که‌سانیک له باوه‌رداران قورس بوو، یان له‌غه‌زای ئو‌خود تیکشکان، خوا‌ی گه‌وره فه‌رمووی: ئه‌ی باوه‌رداران بو‌چی قسه‌یه‌ک ئه‌که‌ن که به‌ کرده‌وه جێبه‌جێ ناکه‌ن و نایسه‌لمێنن، یاخود وتراوه له‌سه‌ر مونا‌فیکان دابه‌زیوه که وتیان: کوشتارمان کردو نه‌یانکرد بوو، وه به‌لێنیان به‌ موسلمانان دابوو سه‌ریان‌بخه‌ن و سه‌ریان‌نه‌خستن ﴿٢﴾ خوا‌ی گه‌وره تو‌وپه‌بوون و رق لی‌بوونیک‌ی زۆر رقی له‌و که‌سانه‌یه که ته‌نها قسه ئه‌که‌ن و به‌ کرده‌وه نایسه‌لمێنن، یاخود شتیکیان نه‌کردووه ئه‌لێن: کردوومانه ﴿٣﴾ به‌ دلنیا‌یی خوا‌ی گه‌وره ئه‌و که‌سانه‌ی خۆش ئه‌و‌ی که کوشتار ئه‌که‌ن له پێناو خوا‌ی گه‌وره به‌یه‌ک ریزو به‌یه‌ک پۆل، وه‌ک ئه‌وه‌ی دی‌واریک بن و نووسابێتن به‌یه‌که‌وه و به‌کیان‌گر‌ت‌بێت و بووبێتن به‌یه‌ک پارچه، واته: دو‌ژمن ناتوانێ بێته ناویانه‌وه ﴿٤﴾

خوا‌ی موته‌عال نمونه‌ی هه‌زه‌تی (موسا) ده‌هێنێته‌وه بو چاره‌سه‌ری کیشه‌ی دل و ده‌روونی که‌ نازاری دلی پیغه مبه‌ر (موسا) یان داوه و ئه‌وه‌ی وتویانه پیا‌ده‌یان نه‌کردووه، خوا‌ی موته‌عال ده‌فه‌رمویت: ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يٰقَوْمِ لِمَ تَقُولُونَ لِمَ تَقُولُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ ﴿٥﴾ الص‌ف

واته: به‌هه‌رحال گه‌لانی رابردوو به‌ تابه‌ت گه‌لی ئیسرائیل کۆمه‌لێکی که‌میان نه‌بیت، هه‌موو گه‌له‌که سه‌رپێچیان ده‌کرد، خوا‌ی موته‌عال به‌ پیغه مبه‌ر و هاوه‌لانی فه‌رموو که جیهادی چه‌کی له‌سه‌ر فه‌رز کردن، له‌قورئاندا به‌وه‌حی ﴿٦﴾

ئاراسته‌ی کردن که جه‌نگ، نا‌ره‌حه‌ته و خه‌لکی به‌ گشتی هه‌زی پێ ناکات، به‌لام زۆر جار خیر و باشه له‌ شتیک دابه‌ که مرو‌ف هه‌زی پێ ناکات و به‌ پێچه‌وانه‌وه.

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهُ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا
شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ البقرة

واته: خوای گه و ره کوشتاری کافرانی له سهرتان فهرز کردوو هه ره چه نده ئه م کوشتاره قورسه له سهرتان، به لām له وانه به ئیوه شتیک که پیتان ناخۆشه و نابزانن له وانه به خیری تیا بئ بۆ ئیوه له وانه شیه که شتیکتان پئ خۆشه و هه ولئ بۆ ئه دهن به لām شهرو خراپه بئ بۆ ئیوه، خوای گه و ره خۆی باشر ئه زانی چ شتیک بۆ ئیوه باشه و چی خراپه، به لām ئیوه عیلمی غهیب و زانیاری نهیئی نازانن و زانیاریتان نییه ﴿٢١٧﴾

هاوه لانی پیغه مبهری خوا ﷺ که جیهاد له سهریان فهرز بوو، ئیتر خۆیان نهشارده وه، به لکو کور و باوک تیر و پشکیان ده کرد کئ بروت بۆ جهنگ و جیهاد، هه بوو که بانگی جیهاد ئه درا له مزگه وتی پیغه مبهری خواوه، هه بوو له شهوی په رده دا بوو، فریای خۆشتن نه ده که وت، خیرا چه کی هه لده گرت و شه هید ده بوو.

یوشه عی کوری نون ده پاراپه وه له خوای موته عال له نیوه پۆ و عه سر پۆژی جومعه دا سئ شه و پۆژ پۆژ ئاوا نه بوو، ده ترسا پیغه مبهره که یان به ناوی شه ممه که پشووی جووله که به جهنگ و جیهاد نه کهن، خوای گه و ره دوعاکه ی هه زه ته یوشه عی گیرا کرد، که پیغه مبهری خوا ﷺ بۆ گیرا وینه ته وه و له رابردوودا ئاماژه مان پئ داوه.

پیغه مبهری خوا ﷺ هه موو نیوه دوورگه ی عه ره بی خسته ژیر فه رمانه وایی خۆیه وه، سه رپیتی نه ده کرا له نه چوون، به لکو سه رپیتی کرا له چۆنیه تی کردنی وه کو گوئ نه دان به چیکا کانیان، له جهنگی (ئو خودا) شکست خواردوو نه بوون به لکو تووشی موضییه ت بوون، له خاکی جیهاد و مانه وه یان. پاشان خۆیان ئاماده ده کرده وه بۆ جهنگ، ئه گه رچی هه ندیک له سوپاکه هه لئاتن، به لām زۆرینه له ناو گوڤه پانه که دا مایه وه و هه لئاتوو ه کانیش خیرا په یوه ندیان کرده وه به سوپاکه وه.

هه روه ها له جهنگی (حونه یین) دا، مو سلمانان تووشی لووتبه رزی و خۆبه زلزانن بوون تا خوای موته عال به هه مان شیوه ی جهنگی (ئو خودا) تووشی موضییه تی کردن، به لām خیرا هه موو گه رانه وه بۆ لای پیغه مبهره که یان.

به لām له دوا یی یوشه عی کوری نون پیغه مبهر له ناو گه لی ئیسرا ئیلدا هه می شه هه بوو، که چی له بوونی پیغه مبه راندا جهنگیان دژی یه کتر ده کرد و خاکی که نعانیان دابه ش کرد به سه ر چه ند ده سه لاتن جیاوازی ئه سباته کاند، شه ری ناو خۆیان ده کرد له وجودی پیغه مبه ره کانیاندا.

لهوانه یه، خه لکیک بپرسیت له نتوانی عه لی و معاویه دا هه مان جهنگی برا کوژی پروویدا؟
ئه ی ئه وه نییه له ناو میژووی موسلماناندا جهنگ به رپابووه؟

له وه لامدا ده لئین: راسته جهنگ پروویداوه، به لام له بوون و وجودی پیغهمبر ﷺ دا
نه بووه، به لکو دواي نه مانی وه حی جهنگ پرووی داوه، پاشان له سهر دهستی حه سه نی کوپی
عه لی کو تایی پی هاتووه، که ماوه یه کی زۆر کورتی برد، به لام جهنگی گه لی ئیسرائیل سه ده ی
خایاندوه و له وجودی پیغهمبره کانیا نندا پرووی داوه.

پیغهمبر محمد ﷺ بۆی نه بوو له جهنگدا رابکات و هه لبت، بۆیه هاوه لان هه رگیز
پشتی پیغهمبریان به رنه داوه و هه میشه له گه لیدا ده جهنگین، ئیتر ته وانیش بیریان له هه له اتان
نه ده کرده وه، یان شه هید بوون یان سه رکه وتن.

داواي پادشایان له پیغهمبر ﷺ نه ده کرد، به لکو ده یانزانی پادشاو مه لیک و سه روک
و کيسرا و قه بصه ره کان ده ببت هه موو له ژیر رکیفی پیغهمبری خوا ﷺ دا بن و
حه زره تی محمدیش ﷺ به حوکمی خواو فه رمانه وایی هه موویان ده کات.

هه ر بۆیه له شاری مه دینه دا پیغهمبری خوا ﷺ خو ی ده ولته تی دامه زراند، وه زیری
هه بوو که ئه بو به کر و عومه ر بوون، بیتول مالی هه بوو لای بیلال حه به شی بوو، سو پای
دامه زراندن که سه دان سه رکرده ی سه ربازی هه لکه وتوی تیدا بوو له حه مزه ی مامیه وه تا
خالی دی کوپی وه لید و هاوشیوه کانیا ن.

پاشان جزیه ی له کافر ده سه ندو زه کاتی له موسولمانان کو ده کرده وه و ده یدایه هه ژاره کان،
ولات و شار و دیهاتی پر کرد له دادپه روه ری، نیوه دوورگه ی عه ره بی ناسرابوو به جه رده و
خوینریژ و پیرگی .. هتد، هه موو ناوچه کانی ئارام کرده وه، خزمه تگوزاری دامه زاراند له چۆنیه تی
بازار و هینانی ناو و ناوه رو بۆ باخ و باخات و پیداو یستی مروقه کان، له کاتی جهنگدا به ستنی
هاوپه یمانی و په یوه ندی دبلوماسی و ئاماده کردنی چهک و جبه خانه ی به هیز بۆ سوپاکه ی
زۆری تر که سیمای ده ولته تی پیغهمبر محمد ﷺ بوو.

دلنیا بوون به زانست و هه سته کان، عوزیر پیغهمبر (عَلَيْهِ السَّلَام) وه کو نموونه

له دامه زراندنی ده ولته تی مه دینه دا پیغهمبر ﷺ و هاوه لان هه روا به ئاسانی
ده ولته یان دانه مه زراند، به لکو له یه که م روژی چوونیان بۆ ناو ده ولته تی (یه سرب) که
پیغهمبری خوا ﷺ چوه ناو ئه و شاره بووه به ناوی (شاری پیغهمبر) (مدینه الرسول)،
له هه موو لاکانه وه عه رب و یه هوود ئه عرابه ده شتیه کییه کان، وه کو گورگ که لبه یان تیژ کردبوو
له و ده ولته ته، جهنگیان له گه ل ده کردن و خه لکیان لی تیرۆر ده کردن له ماوه یه کی که مدا ۷۰

هاوه لی پێغه مبهریان به فیل و کاری دوور له ئاکاری سهردهمی جاهیلیش شههید کرد، هه موو گه وه هاوه لآن له زانست و فیه و بیر و باوه و ده رخکاری قورئانی پیرۆز (حافظ قرآن).

پێشتر ٧٠ که سی تر له هاوه لآن له جهنگی ئوحدا شههید بوو بوون، کاریگه ری دروست کرد له سه ر هاوه لآن و ته نانه ت خودی پێغه مبهری ئازیزمان محمد ﷺ، عه ره ب و به هوود به گشتی خۆیان مه لاس دا بوو ته نها بۆ موسلمانان، له م باری ده رونییه و نا په حه تی و نا هه موارییه ی ناو کۆمه لگه ی شاری مه دینه ی پێغه مبهری خوا ﷺ، خوا ی گه وه باسیک داده به زینیت بۆ پێغه مبهری خوا که له سوره تی (البقرة) دا ها تووه، باسی که سیک بۆ پێغه مبه ر ﷺ و هاوه لآن ده کات که به لای جیگایه کدا پۆشتوو خاپور و وێران بووه، (خاویه علی عروشا) عروش و اتا سه قف و دیوار و هه مووی له گه ل زه ویدا ته خت بووه وێرانه یه کی ته واوه.

هاوه لانی پێغه مبه ریش ١٤٠ که سیان لێ شه هید بوو بوو له ماوه یه کی زۆر که مدا، بۆ نه وانه ش وێرانکاریه ک بوو، پێده چیت بیر کردنه وه ی هه مان بیر کردنه وه ی نه و پێغه مبه ره ی گه لی ئیسرا ئیل بوو بیت له دوا ی (به نوخته سه ر) که چۆن جیگای نه و ١٤٠ هاوه له پر ده بیته وه، لێ ره دا با سه که په یوه ندی نییه به گومان و زیندوو بوونه وه ی پۆژی قیامه ت، به لکو په یوه ندی هه یه به کات و سه ر ده مه وه.

چونکه ئیمامی عومه ر ده فه رمو یت: (سو یتند به خوا ئاسمانم بۆ بکری ته وه به هه شت و دۆزه خ به چاوی خۆم بینیم، ئیمانم هیچ زیاد ده کات، به لام که م ناکات)⁵⁷

عوزیریش به هه مان باری ده روونی دا یه که دوا ی نه و هه موو شه ر و وێرانکاریه به نوخته سه ر چۆن نه م جیگایه ئاوه دان ده کاته وه خوا ی مو ته عا ل: ﴿أَوَ كَالَّذِي مَرَّ عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةً عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَل لَّبِثْتُ مِائَةً عَامٍ فَأَنْظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانْظُرْ إِلَىٰ حِمَارِكَ وَلِتَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانْظُرْ إِلَىٰ الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٧﴾ البقرة

واته: یا خود نه و که سه ی که به لای دێیه کدا تێپه ری، سه قفی خانوو هه کان هه مووی پروو خابوو به سه ر دیواره کانیدا و که سی تیا نه ما بوو، فه رمووی: چۆن نه مه له دوا ی وێرانکردن و کاول کردن خوا ی گه وه زیندوووی نه کاته وه، یا خود نه و که سانه ی که له ناویدا مردووون چۆن خوا ی گه وه زیندووویان نه کاته وه، خوا ی گه وه سه د سا ل له ویدا مراندی، پاشان زیندوووی کرده وه و پێی فه رموو: ئایا تۆ چه ندیک لێ ره ما یته وه چه ندیک مردبو ویت؟ وتی: پۆژیک یان به شیک له پۆژوو

⁵⁷ قال عمر: والله لو انشقت السماء ورأيت الجنة ورأيت النار، فقلت أزداد فيهما يقينا.

که متر له پوژیک مامه وه، خوی گه وره فهرمووی: به لکو تو سه د ساله لیره ماو پته وه و مردوویت ته ماشای خواردن و خوار د نه وه که ت بکه که له گهل نه و ماوه زوره دا هیچ گورانیکي به سه ردا نه هاتوه به توانو ده سه لاتی خوی گه وره، ته ماشای گویدر یژه که ت بکه چون پارچه پارچه بووه و ئیسکه کانی پزیوه و خوی گه وره زیندوووی ده کاته وه، بو نه وهی تو بکه یه نیشانه یه که بو خه لکی له سه ر زیندووو بوونه وه یان ته ماشای ئیسکه کانت بکه چون هه ندیکي به رز نه که یه نه وه بو سه ر هه ندیکي، پاشان به گوشت دای نه پوشین، کاتیک که نه مه ی بو ده رکه وت و به چاوی خوی نه م شته ی بیی فهرمووی: نه زانم و به راستی دلنیا م که خوی گه وره توانو ده سه لاتی به سه ر هه موو شتیکدا هه یه ﴿٥٥﴾

خوی موته عال بو نه وهی له رووی مهیدانییه وه نیشانی بدات که چون سیسته می داناوه بو له ناو چوون، هه ر نه و خوایه که ده توانیت بونیاد و زیندوووی بکاته وه.

لیره دا واتای کاره که له یه ک که س و تاکه که سدا ده رنا که ویت بو به دی هیتانی ئامانج، ده شیت هه ر که س هات و کاری خوی بکات، به لام نازانیت ئامانج دیته به ر ده ست، بو نمونه حه مزه ی مامی پیغه مبه ر یاخود موضعه ب کوری عومه بر، هه چیان ته مکین و فه تحی مه ککه یان نه دی، به لکو زوو شه هید بوون، به لام هاوه له کانی تر ئامانجه که یان بیی، له وانه ی که له شاری مه ککه دا شه هید بوون، نه هه جره تیان دی نه حوکه ته ی پیغه مبه ری خوا ﷺ واتا مروف کارکردنی له سه ره ئامانج دیت، به لام مه رج نییه له کاتی من و تودا بیت، به لکو بو نه وهی داهاتوو بیت.

نه م وانه یه زور پوون بوو بو هاوه لانی، هه ر بویه خوی گه وره نمونه ی عوزه ری بو هیتانه وه بو دلنیا بوونی مهیدانی بوو له (عیلم یه قین بو عین یه قین بوو) خوی گه وره ده فه رمویت: ﴿أَلْهَبْكُمْ أَتَّكَاثُرُ﴾ حَتَّىٰ رُزِّتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿١﴾ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٢﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٤﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٥﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٦﴾ التَّكَاثُرَ

واته: خوی گه وره نه فه رموو: خو شه ویستی و نازو نیعمه ت و پا زاوه یی و ژیا نی دونیا و گه پان به دوای دونیا و سه روه ت و سامان و مال و مندالدا سه رقالی کردوون له وهی که هه ول بو قیامه ت به دن و عیبا ده تی خوی گه وره بکه ن، که نابی وابی ﴿١﴾ حال ی ئیوه وایه تا نه و کاته ی که سه ردانی گوپستان نه که ن، واته: نه مرن و به ره و گوپستان نه برین مه گه ر نه و کاته وازی نن، نه گه رنا مروف هه ر له هه ولی دونیا دایه تا نه و پوژه ی که نه مریت ﴿٢﴾ نه خیر نابیت ئیوه ئاوا به و شتوازه سه رقالی کو کرد نه وهی سه روه ت و سامان بن و فه خرو شانازی به سه روه ت و سامان و مال و مندال و شته دونیا ییه کان بکه ن، نه گه ر وابه کهن له داهاتوودا له پوژی قیامه ت

سه ره نجامی ئەم کاره تان ئەزانن ﴿١﴾ دیسان بۆ جهخت کردن و به رهه لستی کردنه که نابێ ئیوه واین ئەگەر وابوون له داهاتوودا سه ره نجامی ئەو کاره تان ئەزانن ﴿٢﴾ نه خیر ئیوه نابێ حالتان وابێ ئەگەر بتانزانیایه و عیلمی یه قینتان هه بویه، چۆن یه قین و دنیان له شته کاند، ئاوايش دنیاییتان هه بویه بۆ پڕۆژی قیامهت، ئەوه بهم شیوازه گرنگی و بایهختان به زۆری و کۆکردنهوهی سهروهت و سامان و مالی دونیا نه ئەداو سه رقائی نه ده کردن له پڕۆژی قیامهت، به لām ئیوه عیلمی یه قینتان نییه که واتان لی بکات هه ول بۆ پڕۆژی قیامهت بدهن ﴿٣﴾ ئەوه به دنیایی له پڕۆژی قیامهتدا دۆزهخ به چاوی خۆتان ئەبینن، مه گهر ئەو کاته په شیمان بن ﴿٤﴾ له پڕۆژی قیامهتدا دۆزهخ ئەبینن به (عَيْنَ الْيَقِينِ) به چاوی خۆتان ئەبینن که ئەو کاته هیچ گومانیکتان تیایدا نابێت ﴿٥﴾

خوای پهروهردگار چه زهرهتی عوزیری مراند ١٠٠ سال، پاشان زیندوووی کردهوه، خودی خۆی و خواردنه که ی وه کو خۆی مابوونهوه، گویند ریژه که ی بوو بووه خۆل و ئیسقانه کانی به سه ریه کدا که وتبون، پێشتر به دوورو درێژی باسکراوه، ئەوهی که لی ره دا گرنگه باس بکهین کات و سه رده مه، خوای موته عال راگری زه مه ن و دادپهروه ری له رزق و پۆزی و دادگه ری په ها، که سیک خۆی سه رکیش و خراپه کاره بۆ هه تا هه تایی له دۆزهخ دا ده میتێته وه و کافر و زālمه له م دنیا دا، خوای موته عال ئازادی داوه تی له کارو کرده وه یدا، تا له قیامهت توانای وتی ئەوهی نه بیته بلێ زولم لی کراوه، بۆ خراومه ته دۆزهخ؟

له دوا ی وێرانکاری به نوختنه سر سه رله نوێ خه لکی هه موو وێرانه و که لاوه کانیان ئاوه دان کرده وه له دوا ی هه لسانی له خه وی مه رگ، خوا ی گه وه زیندوووی کرده وه دوا ی ١٠٠ سال، بۆی ده رکه وت وه کو هیچ پرووی نه دابیت، بۆ ئیمهش وایه له ئیستادا له سه رده می فارس، پۆم، ته تار و مه غۆل و خاچه رستان خه لکی زۆر له ناو چوون، به لām ژیان نه وه ستا و به رده وام بوو.

هه ر ئەم وانه ی چه زهره تی عوزیر بوو هاوه لانی فیر کرد که کاربکه ن، زه مه ن و کات بۆ خوا ی پهروهردگار ده ست نیشان نا کرین خوا ی موته عال ته نها (قابض) پۆحه کان نییه، به لکو قابض ی کات و زه مه نه، هه ر بۆیه پێغه مبه ری خوا ﷺ فه رمووی به هاوه لāن حال و گوزه رانتان چۆن ده بیته له پڕۆژی قیامهت دا، که خوا ی موته عال کۆتان ده کاته وه، ئەو کۆ کردنه وه یه (٥٠) هه زار سالی پێده چیت؟! نه نان ده خۆن نه ئاو؟!

هاوه لāن هه موو که وتنه مقو و مقو هه ندیکیان له تاواندا پرووی خۆیان دا پۆشی و ده ستیان کرد به گریان، ئینجا ته مه شایان کرد پێغه مبه ری خوا ﷺ زه ده خه نه گرتی، فه رمووی:

کاته که تان لی دهروات زور به ئاسانی وه کو ئه وه وایه که دوو رکعات نوژی سوننهت به خیرایی بیکه.⁵⁸

کهواته زهمه ن و کات نارپون ئه وه ئیمهین تیده په پین به پیوه ری خومان هه ژماری ده کهین، خوای موته عال سال و سه دهو کاترمیری بو پیوه ناکریت هه موو مه خلوقی خوای موته عال.

چونکه له وانهیه ئه وه ههسته لای زور به مان هه بیت و بیکهینه پرسیار له میشک و دلی خوماندا، یاخود بپرسین و بلتین: که سیک هه زاران ساله مردوووه، که سیک تریش پوژیک پیش قیامهت ده مریت، داخو حالیان چون ده بیت ئه م دوو مروقه؟ هه وه کو ۱۰۰ ساله کهی عوزیره که ههستی پینه کرد، پیغه مبه ر ﷺ ده فهرمویت: بو مروقی باش وه کو ئه وه وایه ئاور به لای راستیدا بداته وه ئه وه نده کاتی پی ده چیت، با هه زاره ها سالیس بیت مرد بیت.

جنوکه و پیغه مبه ری خوا ﷺ

پیغه مبه ری خوا ﷺ له و پهری نار به حه تی و نازار و ئه شکه نهجی قوره یش و طائف دا بوو، دوی به ردباران کردنی له شاری طائف که پاره وه له که ل زهیدی کوری حارس له نیتوانی شاخ و کیوی پرووت و قوتی نیتوان مه که و طائف دا بو لادانیکی کاتی نوژی کرد، چه ند جنوکه یه ک هاتنه خزمهت پیغه مبه ر، که بو یه که م جار بینان پیغه مبه ری خوا قورئانی خویند که پانه وه بو (نصیبین) له نیتوان سوریا و تورکیای ئه مرودا، هه واله که یان برده وه بو هیزو که له که یان.

له هه موو ماوه ی رابردووی ژیا نی پیغه مبه ر ﷺ و قوره یش، جنوکه وه کو مه خلوقی شه په نگیزی نیشان ده درا، راسته به شیک زوری جنوکه شه یتان نین، وشه ی شه یتانیش وه کو ئاماژه مان پیداه پله و پایه و مه نهجه.

لیره دا هاوکی شه که به ته وای گورانکاری به سه ردا هات، چونکه پیغه مبه ری خوا ﷺ بوو به پیغه مبه ری جنوکه و مروقه کان، کهواته ئه وانیش وه کو موسلمان ه مروقه کان برامانن، چونکه لیره دا ده رده که ویت که ئیماندار برای ئیمانداره (إِذَا الْمُؤْمِنُونَ الْإِخْوَةَ).

ئه و ترسه ی که له دلی مروقه کاند هه بوو، به وه ی که جنوکه زیان به خشه به گشتی کو تایی هات و بوونه برای مروقه کان، هه موو شوین یه ک پیغه مبه ر که وتن..

⁵⁸ يقول رسول عن يوم القيامة: كيف بكم إذا جمعكم ربكم خمسين الف سنة يوم القيامة لا تأكلون أكلة ولا تشربون شربة؟

فبدأ الصحابة نجطون وجوههم ولهم صوت بكاء: وإيتم النبي قال: وله ثمانتر على المؤمن من ركعتين حقيقين يصلحها

كۆي ئيمانداران بە دواي ئەو ھەدا دەگەرپن كە خېر و چاكە و بانگەوازي ئىسلام بگەيەنن، زۆرجار مروّف لە جىگايەكدا وتەيەكى چاك دەلّيت: خو ئەگەر مروّف گوئي بو نەگرت زۆر ئاسايى وەرى بگريّت چونكە تۆ پاداشتى خۆت وەردەگريّت، ئىنجا مەخلوقاتى وەك جنوكە گوئي لتي بيت و سوودى لى وەربگريّت ياخود مسولمان بيت، ئەوا دەبىتتە سەدەقەي جارى بو خاوەنەكەي.

كۆي گشتى باسەكە ئەو ھەدا كات و سەردەم و جىگا بو بەندايەتى گرنكى لەو ھەدايە چاوەرپي ئامانج لە كات و جىگاي خويدا نەكەين، تۆ كار بكە ئامانجەكە بو پەوھەندى دواي خويمان يان گەلانى ترە گرنكە كار بكەين، پاشان خواي گەورە ويستی وابوو كە ھىجرەتى پىغەمبەر ﷺ بو طائيف جنوكە سوودمەند بيت نەك مروّفەكان بە گشتى، ھەرچەندە مروّفەكان سووديان لى وەرگرتووە، لە كۆتاييدا بوّە زانبارى بە وەحى بو ئوممەتى پىغەمبەرى خوا ﷺ لە قورئاندا دەيخوينىنەو.

لە نيوانى حوكم و پىغەمبەرايەتى دا غوونەي داوود (ﷺ)

لە ناو گەلى ئيسرائيلدا پۆست دابەش كرابوو لە نيوانى قيادەي سەربازى و پىغەمبەرايەتى، ھەميشە پادشاي گەلى ئيسرائيل دەبوو بە ھيز و دەولەتمەند و خاوەن مولك بيت، لە كاتى پروبەروونەو ھەدا پيويست بوو پادشا گەلى ئيسرائيل بپاريزن، ئەم پەوشتەش لە دواي وەفاتی (موسا) و ھاروون و يوشەعى كورپى نون دەستى پيكرد كە گەلى ئيسرائيل پارچە پارچە بوو بوون.

لەسەردەمى (طالوت) دا كە كرايە پادشا و سەركەوت بەسەر ھيزى دوژمندا لە ناو سوپاكەدا كەسيكى ئازا و ليزان دەرکەوت پادشايتى و پىغەمبەرايەتى لە خويدا كۆکردەو، ئەم دوو خەسلەتە بەيەكەو زۆر گرنكە، ئەو گەل و ئوممەتەي شوين پىغەمبەريك بكەون كە حوكمى دەولەت و پىغەمبەرايەتى تيدا كۆبووبىتەو، ئەو بە دنيابىيەو سەركەوتوو دەبن.

پىغەمبەرى ئازيز ﷺ كە ھاتە شارى مەدينە جوولەكە نەيتوانى پەخنى دەسەلات لە پىغەمبەرى خوا ﷺ بگريّت، چونكە لە تەورات دا باسى پىغەمبەرايەتى (داوود) و (سولەيمان) كورپى ھاتبوو كە پادشا و پىغەمبەر بوون، بەلام نەسارا وەكو پىغەمبەر تەماشاي ئەم دوو پىغەمبەرە عەزیزە ناكەن ھەر بە پادشايان دەزانن.

خەليفايەتى (داوود) لە شارى مەككە دا بو پىغەمبەرى خوا ﷺ باس كراو كە دەبىت پىغەمبەر خاوەنى سىستەمى بەرپۆبەردنى دەولەت بيت، كە لە ميژووى ئىسلام دا بە واتاي (خىلافەت) دىت.

پیغه مبهر محمد ﷺ ههر له سهره تاي بانگه وازه که یه وه، داوای حوکمی په های ده کرد له ناو قورپه یش دا، خو قورپه یش بیرۆکه ی پیغه مبهرا یه تیه که ی به یه کجاری په ت نه کرده وه، خه لکانیک هه بوون له پابردوودا که بانگه شه ی دینی هه نه فییان ده کرد له نیوان دوورگی عه ره بدا، عه ره ب زور گرنگی پ نه دان، چونکه بانگه وازه که یان ته نها له چوارچیوه ی ئاموزگاری کو مه لایه تیدا بوو، به لام پیغه مبهری خوا ﷺ داوای گورانکاری بنه رته ی ده کرد، شورشی به رپا کرد دژی هه موو په رستراوه کانیان و دابونه ریت و یاسا و رپساکانی عه ره ب، قورپه یش پرزای بوون به په رستنی خواجه ک تا هاتنه لای پیغه مبهر ﷺ وه کو دانوستان که سالتیک خوای پیغه مبهری محمد ﷺ به رستن به پیچه وانه شه وه بو موسلمانان، خوا کاری کافره کانی په ت کرده وه و فهرمووی: ﴿قُلْ يَتَّابِهَا الْكٰفِرُوْنَ﴾ لَا اَعْبُدُ مَا تَعْبُدُوْنَ ﴿وَلَا اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَا اَعْبُدُ﴾ وَلَا اَنَا عٰبِدُ مَا عٰبَدْتُمْ ﴿وَلَا اَنْتُمْ عٰبِدُوْنَ مَا اَعْبُدُ﴾ لَكُمْ دِيْنٌ وَلِيَّ دِيْنٍ ﴿الْكَافِرُوْنَ

واته: ئه ی محمد ﷺ پییان بلئ: ئه ی کافران که مه به ست کافران قورپه یشه و هه موو کافران نه گرته وه تا رۆژی قیامه ت ﴿ئوه ی که ئیوه عیاده تی بو ئه که ن له و بتانه من عیاده تی ئه و بتانه ناکه م﴾ ئیوه یش عیاده تی ئه و خواجه ناکه ن که من ئه پیه رستم، له بهر ئه وه ی ئه گهر عیاده تیشی بکه ن له گه ل بت په رستی و شه ریکدانان بو خوای گه وره پی ناوترئ: عیاده ت، به لکو پی ئه وترئ: شيرك ﴿من عیاده تی ئه و بت و خواجه ناکه م که ئیوه ئه پیه رستن﴾ ئیوه یش عیاده تی ئه و خواجه ناکه ن که من ده پیه رستم ﴿له پرووی شه رعه وه مومکین نیه و به هیچ شیوازیک من عیاده تی خواکانی ئیوه ناکه م﴾

پیغه مبهر محمد ﷺ به دوا ی ته وای هه موو جومگه کانی ده سه لاته وه بوو، به شیک جینه ده هیش لایه تیکی تر بگریت، به لکو دین به واتای سیسته می ته وای پری به کارهاتوو له ئوممه تی محمد ﷺ.

دوو شارستانی هت زور به هیز بووه هاوشیوه ی یه کیکیان هه رگیز دروست نابیته وه، ئه ویش شارستانی هت (داوود) و (سوله یمان) -ه سه لامی خویان لی بیت، بونیادی هه موو شارستانی هک و ئاوه دانکردنه وه به ک هه زار سال ده خایه نیت، پاشان گورانکاری به سه ر جیلی کوندا ۴۰ سالی ته وای ده خایه نیت، ئه م ژماره یه له قورئانه وه سه رچاوه ی گرتوو، گۆرینی جیلی (موسا علیه السلام) له سیناء به هه زار سال ده ست پیده کات تا جینیشکردنی به سن سه ده، عه ره ب له مردن و زیندووو بوونه ی عوزیر پیغه مبهر (عليه السلام) تا هاوه لانی ئه شکه وتی گۆرینی جیله کان له سه رده می پیغه مبهری خواوه ده ستی پ کرد، واته له پیغه مبهرا یه تیه وه بو وه فاتی ۲۳ سالی خایاند، پاشان خیلافه ت ته واکه ری بانگه وازه ئیسلامیه که یه که ۳۰ سالی خایاند. هه مووی ۵۳

سالی خایاند، به لām له دوای ۴۰ سāl ورده ورده به رهو لاوازی هات له پرووی جیله کانه وه جه نگی ناوځو و هه لگه پانه وه به ته واوی پرووی دا، به لām که ده ستگیرایه وه به قورثان و سوننه ت په وهنده کان باشر بوونه وه تا ئاستیک توانرا شارستانی و ژیری حه تین (حطین) دامه زینن که تا ته مړۆش به رده وامه نه گه رچی به هیز نییه له ئیستادا.

چاره سه ری بیرو باوه پرو ناسینی خوا موته عال

له هه موو قوناغه کانی شاری مه ککه و مه دینه دا پیغه مبه ری خوا ﷺ هه ولی جدی نه وه بوو که بیرو باوه پری خه لکی دامه زینیت به تابه ت له قوناغی مه ککی دا، به لām نه وه ش مانای وانیه که له شاری مه دینه دا گرنگی پێ نه درابیت، به لکو له هه موو کات و ساتیکی ژیا نی پیغه مبه ر ﷺ بانگه وازه که ی بریتییه له یه کتاپه رستی، که کرۆکی بیرو باوه پری ئیسلامیه.

هه موو ژیا نی پیغه مبه ران به گشتی باسی چاره سه ری بیرو باوه پ بووه به جوړیک که هه ریبه که یان گو شه نیگایه کی بیرو باوه پری ده رختووه، که به گو پره ی نه و گو شه نیگایانه نیگایه کی بیرو باوه پری ته وای بووه بو مړۆقه موسلمانان له ریگای وه حیه وه.

نمونه ی: سوره تی مه ریبه که باسی کاروانیکی پیغه مبه ران ده کات که هه مووی باسی چاره سه ری کیشه ی بیرو باوه پ، جا له باسی هه زره تی زه که ریا و یه حیا و بنه ماله ی عیمران که خودی خاتوونه مه ریبه تیدا ببیت، خالی سه ره کی له م باسه دا بریاردانی هاو به شه بو خوی موته عال نه م به شه باسه که ی له ریگای بته کانه وه نییه، به لکو له ریگای پیغه مبه رانه وه که زیاده په ویان تیدا کردووه گه یاندیا نه ئاستی خوی په روه ردگار، نه ویش هه زره تی (عیسا) و عوزیر و به شیکی تر له پیغه مبه رانه وه کو نمونه ی هه زره تی ئیبراهیم که له ئاستی خوا دا ته ماشایان ده که ن، په نا به خوی گه و ره له وه ش خراپتر که پیاوه چاکه کانیان ده که ن به هاو به شی له گه ل خوی موته عال.

هه روه ها له شاری مه دینه دا کاتیک وه فدی نه جران که نه سارا بوون ویستیان گفتوگو و موباهله بکه ن له گه ل پیغه مبه ردا ﷺ که نه وان پتیان وابوو که (عیسا) کوپی خوا به له م سه رو به نده دا پیغه مبه ری خوا ﷺ چه ندین ئایه تی له و باره وه به سه ریا ندا خو پنده وه بو ی باس کردن، چیت نه وان توانای پرو به پرو بوونه وه ی پیغه مبه ریا ن نه ماو پاشه کشه یان کرد له موباهله که، چونکه یه قین و دلنیا یی ته وایان نه بوو له ئایینی نه سرائی.

هه زره تی عیسا (عَلَيْهِ السَّلَام) و پیغه مبه ر محمد ﷺ

پیغه مبه ری ئازیز ﷺ جوانترین پیناسه له لای، به نده ی خوی په روه ردگار بوو، له شایه توماندا فره موویه تی که بلین (محمد عبده ورسوله) هه رگیز له مړۆقوونی خوی زیاتری

باس نه کردوو به گره خوئی به بهندهی (الله) ناساندوه، خوای موته عالیش هه زیا تر له قورئاندا به بهندهی خوئی ناوی بردوو، وه گو نمونه ی سهره تای سوره تی الإسراء و الکهف.

﴿سُبْحَنَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَا الَّذِي بَرَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ الإسراء

واته: پاك و مونه زهه ی بو ئه و خواجه ی که شه و په وی کرد به بهنده که ی خوئی که محمده صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ که ده و روبه ری (بیت المقدس) مان پر خێرو به ره که ت کردوو به به روبووم و ئاو و دابه زینی وه حی و ناردنی پیغه مبه ران و شوینی پیاو چاکان، شه و په ویمان به و بهنده یه ی خویمان کرد تا هه ندیک له موعجیزه و ئایه ته سه رسو په ئه ره کانی خویمانی نشان بده ی، به دنیایی هه خوای گه و ره یه که زۆر بیسه رو بینه ره ﴿﴾

له دوا ی گه رانه وه و هاتنه وه ی موها جیره کانی حه به شه که له و ده و له ته وه په ناهه نده بوون، ئه وانه ش پتو یستیان به جار یکی تر په روه رده هه بوو، که ئه و کۆمه له له جیگایه کدا بوون هه زه رته ی (عیسا) کوپی مه ریه مان به خوا ده زانی، پاشان وه فدی نه جران که هاتن به هه مان شیوه له سه ر هه مان پر سی هه زه رته ی (عیسا) کوپی مه ریه مان ئاخافتیان ده کرد، تا راده یه ک جووله که یه کتا په رست بوون، هه ندیکی یان مه زه به کانی جووله که عوزیریان به کوپی خوا ده زانی نه ک هه موو جووله که به پیچه وانه ی مه سیحیه کان، ئه وان زۆرینه (عیسا) ی کوپی مه ریه میان به خوا ده زانی.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضِلُّونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَتَلْنَاهُمْ اللَّهُ أَلَمْ يُوَفِّكَونَ﴾ التوبة

واته: جووله که کان وتیان: عوزیر کوپی خوای گه و ره یه، گا و ره کان وتیان: (عیسا) کوپی خوای گه و ره یه، ئه مه قسه ی ئه وان بوو که به دهم ئه یان کرد به ئی ئه وه ی که بیر ی لئ بکه نه وه که ئه م قسانه یان هاو شیوه ی قسه ی بت په رستان و کافرانی پێشتر بوو که به لات و عوززاو مه ناتیان ئه و ت: ئه مانه کچی خوای گه و ره ن، یان ئه یانوت: مه لائیکه ت کچی خوای گه و ره یه، خوا بیان کوژی و له ناویان بدات، یان نه فره تی خوای گه و ره یان لئ بیت چۆن له م حه قه لانه دهن و ئه چنه سه ر باتل ﴿﴾

هه ر بۆیه بو پیغه مبه ری ئازیز صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ وه کو ئاگا دار کردنه وه و زه نگی ترسناک له و باره یه وه، ئایه ت دابه زی که خوای گه و ره موحتاج نییه به کوپ و مندال، ئه م وشه یه هه روا ئاسان و ساده نییه، جا چ به شیوه ی راسته وخۆ بیت که (عیسا عَلَیْهِ السَّلَام) به کوپی خوا ده زانن، خوای

گه وره ناردویه تیه سهر زهوی وه کو (لاهوت و مهنوست) یان به گشتی وه کو یه هوود که خویان زانا تاک به تاک یه هوود خوی به کوری خوا ده ناسینت، په نا به خواو به شیکیش عوزیر به گه وره ترین کوری خوا ده ناسینن.

خوای موته عال ده فره موت به پیغه مبه ری خوا: ﴿تَكَادُ السَّمَوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًا﴾ ٥١ ﴿أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا﴾ ٥٢ ﴿وَمَا يَتَّبِعِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ ٥٣ ﴿إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتِيَ الرَّحْمَنِ عَبْدًا﴾ ٥٤ ﴿لَقَدْ أَحْصَاهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا﴾ ٥٥ ﴿وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَمَةِ فَرْدًا﴾ ٥٦ ﴿مریم﴾

واته: نزیکه ئاسمانه کان له ت بیت و له ناو بچیت له و قسه یه که نه یکه ن بو خوای گه وره، نزیکه زه ویش به هه مان شیوه له ت بیت و شه ق بیت، نزیکه شاخه کان بروختن به سهر یه کتریدا ﴿کاتیک که بانگه شه ی کوپ نه که ن بو خوای گه وره، خوای گه وره نه وه نده له و قسه یه تووره یه ﴿گونجاو نییه بو خوا و خوای گه وره پیوستی به مندا ل نییه﴾ چونکه هه رچی له ئاسمانه کان و زهوی هه یه هه موویان عه بدی خوای گه وره ن و دان به به ندایه تیدا نه نین بو خوای گه وره، ئیر چۆن نه بی نه م به ندانه بین به کوری خوا ﴿خوای گه وره سه ر ژمیری کردوون و ژماردوونی و هیچیان له خوای گه وره ناشاردرینه وه و که سیان دوا ناکه ون و هه موویان له بهر ده ستی خوای گه وره دا ئاماده ده بن ﴿هه موویان له پوژی قیامه تدا به تاک تاک دین، به دلنیا یی نه وانه ی که ئیمانیا ن هینا وه و کرده وه ی چاکیا ن کردووه﴾

هه روه ها له ناو قوره یش دا هه مان بوچوون و مه به ستی هاوشیوه ی یه هوود و نه سارا هه بوون، که جنوکه یان به مندالی خوا ده زانی و کوپ و کچیا ن بو خوای موته عال بریار نه دا، گوایه که چه کانیان ده کوشت بو نه وه ی بینه فریشته و فریشته شیا ن به مندالی خوا ده زانی، په نا به خوای گه وره.

خوای گه وره ده فره موت: ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُصِفُونَ﴾ ٥٧ ﴿يَدْعِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ أَنِّي يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ ٥٨ ﴿ذَٰلِكُمْ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَأَعْبُدُوهُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ ٥٩ ﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ ٦٠ ﴿الأنعام﴾

واته: له ناو مروفا که ساتیک هه ن که جیا ن کردووه به شه ریک بو خوای گه وره و عیبا ده تیا ن ده که ن و به گه وره یان ده زانن، یان گوێرایه لی جیا ن کردووه له په رستنی بته کانیان له کاتیکدا

که ئەزانن خۆی گەوره ئەوانی دروست کردوو ئەک جنیبه کان، ئەوانی دروست کردبێ ئەو بۆ ئەیانکەنە شەریک بۆ خۆی گەوره، موشریکەکان ئەیانووت: مهلائیکەت کچی خوایه، گاواره کان ئەیانووت: (عیسا) کۆری خوایه، جووله که ئەیانووت: عوزیر کۆری خوایه، کۆرو کچیان بۆ خۆی گەوره بریار ئەداو درۆیان هەلەبەست بەبێ ئەوهی که زانیاریان هەبێ بەلکو له ئەزانی و نهفامییانهوه بوو پاک و مونهززههی و بهرزو بلندی بۆ خۆی گەوره، خۆی گەوره زۆر لهوه پاک و مونهززههو بهرزو بلندتره لهو قسه پووچهلانهی که ئەوان ئەیکەن که کۆرو کچ ئەدەنه پال خۆی گەوره، خۆی گەوره پتووستی پتیی نییه ﴿خۆی گەوره داهێنەری ئاسمانەکان و زهوییه و دروستی کردوون به شێوازیك که پیشتر وانهبوون، خۆی گەوره چۆن منالی ئەبیت له کاتیک که خێزانی نییه، ئەمه شتیکی ئەسته مه خۆی گەوره هه موو شتیکی دروست کردوو به مهلائیکەت و (عیسا) و عوزیرو هه موو ئەو کهس و شتانهی تر که ئەوان ئەیدەنه پال خۆی گەوره، هه مووی عەبدو دروستکراوی خۆی گەورەن، خۆی گەوره زانیاری به هه موو شتیک هه یه ﴿ئەو (الله) یه که پهروهردگاری ئیوهیه هیچ په رستراویک به حق نییه شایه نی په رستن بێ تهنه زاتی پیروزی (الله) نه بیت که دروستکاری هه موو شتیکه، ئیوه به تāk و تهنه عیبادەت بۆ ئەو خوایه بکهن چونکه تهنه ئەو شایه نی په رستنه و هه ر ئەو توانا و دەسه لاتی به سه ر هه موو شتیکدا هه یه و پارێزەری هه موو شتیکه ﴿چاوه کان ناتوانن خۆی گەوره ببینن له دونیادا، به لام له قیامەتدا باوه پداران خۆی گەوره ئەبینن (القیامه) واته: کۆمه لیک پروو گەشاهو و پرشنگداره له پروزی قیامەت له بهر ئەوهی ته ماشای خۆی گەوره ئەکەن و فەرمووده کانیش موته واتیرن که هیچ گومانیک تیا نییه له سه ر ئەوهی که ئیمانداران له پروزی قیامەت، له به هه شتدا خۆی گەوره ئەبینن، به لام خۆی گەوره هه موو چاوه کان ئەبینن و حه قیقه تی ئەزانن و ناگای لێهه و هیچ شتیک له خۆی گەوره ناشارد رێته وه، خۆی گەوره زۆر نه رمونیانه به به نده کانی، یان هه ست به نه ئینییه کان ده کات به ئاسانی، زانیاریه کی زۆر وردی هه یه ﴿

جا که خۆی موته عال بۆی پروونکردنه وه که هاوشیوهی نییه له هیچ شتیکدا ئینجا بیر و باوه پری دامه زراننن له سه ر رێبازی و موحتاجی خۆی گەوره له به رانه ر هه موو که ون و مروف و جنۆکه فهریشه و گیانه به رو ماده و وزه دا و پتووستی به هاوه ل و رێنیشاندەر و مندالیش نییه خۆی گەوره ده فەرمویت: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾ الإخلاص

واته: ئەو محمەد ﷺ پێیان بلێ: خۆی گەوره تاک و تهنه یه و هاوشیوهی نییه ﴿هه موو دروستکراوه کان پتووستیان به خۆی گەوره یه و خۆی گەوره پتووستی به هیچ که سیک نییه ﴿خۆی گەوره که سی لی نه بووه خویشی له کهس نه بووه ﴿خۆی گەوره هاوشیوهی نیه و

هیچ له دروستکراوه کانی خوای گه وره له خوای گه وره ناچن، نه منالی هه به، نه دایکی هه به، نه باوکی هه به، نه خیزانی هه به ❶

ئه گهرچی پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ هاوه له به پرزه کانی وه کو په ناهه نده ی ناردده ولاتی هه به شه، پاشان زوړیک له ناو عه ره بی پومه کاندانه سرانی بوون، به ته واوه تی به یانی قورناتی هات که ئه و بیرو باوه پر هه له و چه وته و خوای موته عال قبولی نییه، موسلمانان کاربکه ن و بانگه واز بکه ن بو راستکر نه وه ی ئه و چه مکانه ی که نه سارا وه یانگرتووه، خوای موته عال ده فهرمویت: ﴿يَتَأْمَلُ الْكِتَابَ لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ رَسُولُ اللَّهِ وَكَلِمَتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ انْتَهُوا خَيْرًا لَّكُمْ إِنَّمَا اللَّهُ إِلَهٌ وَاحِدٌ سُبْحَنَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ ❷ لَن يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ وَيَسْتَكْبِرْ فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا ❸ فَأَمَّا الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنَكَفُوا فَسَيَكْثُرُوا فَيُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ❹﴾ النساء

واته: ئه ی ئه هلی کتاب ئه ی جوله که و گاوره کان زیاده و ی مه که ن و سنوور مه به زینن له دینه که تاندا، ئه وه ی حه ق نه بئ مه یلین بو خوای گه وره و دروی بو هه لمه به ست و خیزان و مندالی بو بریار مه دهن، به لکو (عیسا) ی کوری مه ری مه ته نها به نده و پیغه مبه ری خوا به و کوری خوا نییه، وشه یه کی خوای گه وره بووه خوای گه وره ناردووه تی بو مه ری مه که وشه که ش (گن) بوو خوای گه وره به جبریلی فهرموو پتی بفرمه: (گن) دروست به، به و وشه یه یه کسه ر (عیسا) دروست بوو، پوحتیک بوو که له لایه ن خوای گه وره وه خوای گه وره کردیه به ر (عیسا عَلَیْهِ السَّلَام)، ئیوه ئیمان به خواو به سه رجه م پیغه مبه رانی خوای گه وره بینن که خوای گه وره تاك و ته نها به و مندال و خیزان و شه ریکی نیه، پیغه مبه رانی ش به نده و تیردراوی خوای گه وره ن مه لپن: سئ خوا هه به، واز له م بیرو باوه ری سئ خوا به تی به بینن، ئه وه بو خوتان باشته و له سه ر کوفر به رده وام مه بن، له به ر ئه وه ی زاتی پیروزی (الله) تاك و ته نها به و هیچ شه ریکیکی نییه، پاک و مونه ززه یی بو خوای گه وره که زوړ له وه پاکتره که منالی هه بئ و پیوستی به منال بئ، هه رچی له ئاسمانه کان و زه وی و ئه وه ی له نیوانیاندا هه به هر هه مووی مولکی خوای گه وره به، چ پیوستی به شه ریک و به منال هه به، ئه گه ر هه مووی مولکی خوا بئ مولک چو ن ئه بئ به شه ریکی خوا وه نه که ی ❶ (عیسا عَلَیْهِ السَّلَام) ره تی ناکاته وه و خو ی به گه وره نازانی له وه ی که عه بدی خوای گه وره بئ، به لکو شانازی ده کات به عبودیه ت و به ندایه تی کردنی بو خوای گه وره،

ته نانهت فریشته نزیکه کانیش له خوای گه وره نه وانیش خو یان به گه وره نازانن و په تی ناکه نه وه که عهبدو به نندهی خوای گه وره بن، ههر که سیک عیبادتی خوا پهت بکاته وه و خو ی به گه وره بزانیته نه وه خوای گه وره له پوژی قیامهت ههر هه موویان کو ده کاته وه و سزایان نه دات ﴿٧٢﴾ به لام نه و که سانهی که ئیمانان هیناوه و کرده وهی چاکیان کردووه نه وه خوای گه وره نه جرو پاداشتی خو یان به ته وای نه داته وه هیچیان لی کهم ناکات، خوای گه وره فزلی زیاده ی خو یان پی نه به خشیی و چاکه ی زیاتریان له گه لدا ده کات به لام نه وانه ی که عیبادته ی خوای گه وره پهت نه که نه وه و خو یان به گه وره نه زانن له ئاست عیبادت و په رستی خوای گه وره، نه مانه خوای گه وره سزایه کی زور به ئیش و ئازاریان نه دا، جگه له خوای گه وره نابینن که سیک ده وست و سه رخره و یارمه تیده رو پشتیوانان بی و پرزگاریان بکات له ئاگری دوزه خ ﴿٧٣﴾

له گه ل چا کردنه وهی ته وای بیر و باوه په کانی نه سرانی له گه لدا نه گهر گوئی بو نه گیرا نه و تووشی سزای سهخت ده بنه وه له پوژی قیامهت دا چونکه زور زیاده په ویان ده کرد له به رانه ر حه زره تی (عیسا) ی کوری مه ریه م دا ههر بو یه خوای موته عال مرو ف بوونی (عیسا عَیْسَى الْکَلَم) راده گه یه نیت، که وهک ئاده م مرو ف و ه کو نه وه ژیان و مردنی و اتا له په گزی جیا وازتر نییه، چون ئاده م له دایک بووه، (عیسا) ی کوری مه ریه میش ههر له دایک بووه هه مان قوناغ و زه مه ن مرو فی پیغه مبه ر ناسراوه.

خوای موته عال ده فهرمویت: ﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ آل عمران

واته: نموونه ی (عیسا عَیْسَى الْکَلَم) له لای خوای گه وره وه کو نموونه ی ئاده م وایه که خه لقی کرد له خو ل، ئیتر بوچی باوه ر به (عیسا) ناهینن خو نه و هتا باوه رتان به ئاده م هه یه پاشان پی فهرموو ببه یه کسه ر دروست بوو ﴿٨١﴾

خوای په روه ردگار له پرووی نه قلانیسه وه ئاراسته ی کو مه لگه ی جیهان ده کات تا پوژی قیامهت، ده فهرمویت که خاوه نی زه وی و ئاسمان و هه موو سیسته می نه م گه ردوونه یه، یاسای بو ری کخستوه هه موو به دیته تراوه کانی تیدا به دی هیناوه، ئیتر پیویستی به چیه به مرو فیک که بیکاته کوری خوا، په نا به خوا، کاتیک که پیغه مبه رانی ناردووه بو پیداوستی ئیمه ی مرو ف نه کو خوای موته عال پیویستی پی بیت، خوای گه وره ده فهرمویت: ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَنَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلُّ لَّهُ قَبْتُونَ ﴿٨٢﴾ بَدِيعُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿٨٣﴾﴾ البقرة

واته: جووله که وتیان: خوای گه وره کوری هه به که وتیان: عوزیر کوری خواجه، گا وره کان وتیان: خوای گه وره کوری هه به که (عیسا) کوری خواجه، عه ره به کافره کان ئه یانوو: مه لائیکه ت کچی خواجه په نا به خوای گه وره پاک و مونه ززه هی بو خوای گه وره، خوای گه وره زور له وه گه وره تره که پیوستی به منال بیت، به لکو هه رچی له ئاسمانه کان و زه وی هه به هه مووی مولکی خوای گه وره به ته نانه ت عوزیر و (عیسا) و مه لائیکه تیش هه موویان عه بدی خوای گه وره، هه موویان عبادت بو خوای گه وره ئه که ن و ملکه چن بو فره مانی خوای گه وره ﴿خوای گه وره داهینه ری ئاسمانه کان و زه ویه که پیشتر بهم شیوازه نه بووه، خوای گه وره بیهوی هه بریاریک بدات و هه ر شتیک دروست بکات له بهر ته واوی ده سه لاتی ته نها ئه فره مویت: ببه یه کسه ر ئه و شته دروست ده بیت﴾

ئه مه ش به و واتایه نییه ته نها ئه هلی کیتاب بانگه شه ی ئه م جو ره بیرو باوه ره به تال و کوفر و خورافیه بکه ن، به لکو تیکه لاو به دینه که یان بووه له لایه ن بت په رسته کانه وه که له رابردودا بت په رست بوون، چون هاوه لدا نه رانی عه ره ب فریشه کانیا ن به کچی خوا ده زانی په نا به خوا، خوای موته عال که حال ته که مان بو ده ست نیشان ده کات ده فره مویت: ﴿وَجَعَلُوا أَلَمَلِیکَ الَّذِینَ هُمْ عِبَادُ الرَّحْمٰنِ اِنْتَا اَشْهَدُوْا خَلَقْنٰهُمْ سَخَّکْتُبْ شَهِدْتُهُمْ وَیُسْئَلُوْنَ﴾ ﴿الزخرف

واته: ئه و فریشه تانه ش که له حه قیقه تدا به نده ی خوای گه وره بوونه و عباد ده تیان بو خوای گه وره کردوو، ئه مان ئه یانوو: ئه مانه کچی خوان، ئایا کاتیک خوای گه وره فریشه ی دروست کردوو ئه مان ئاماده ی دروست کردیا ن بوونه تا بزانه ئه مانه مین، ئه م شایه تییه یان له په راوی کرده وه کانیا ن ئه نووسری و له روژی قیامه تیشدا پرسیا ریا ن لی ئه کری ده رباره ی ﴿

هه روه ها له جیگای تر دا ده ست نیشانی حال ته که مان بو ده کات وه لاهمه که ی له گه لدا ده نیری ت، تا پیغه مبه ری خوا ﷺ زیاتر بویا ن پرو ن بکاته وه ده فره مویت: ﴿فَاسْتَفْتِهِمْ اَلَرَّیْکَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُوْنَ﴾ اَمْ خَلَقْنَا الْمَلٰٓئِکَۃَ اِنْتَا وَهُمْ شٰهِدُوْنَ ﴿اَلَا اِنَّهُمْ مِّنْ اِنْفِکِهِمْ لَیَقُوْلُوْنَ﴾ وَلَدَ اللّٰهُ وَاِنَّهُمْ لَکٰذِبُوْنَ ﴿اَصْطَفٰی الْبَنَاتِ عَلٰی الْبَنِیْنَ﴾ مَا لَکُمْ کَیْفَ تَحْکُمُوْنَ ﴿اَفَلَا تَذْکُرُوْنَ﴾ اَمْ لَکُمْ سُلْطٰنٌ مُّبِیْنٌ ﴿فَاْتُوا بِحُجَّتِکُمْ اِنْ کُنْتُمْ صٰدِقِیْنَ﴾ وَجَعَلُوْا بَیْنَهُ وَبَیْنَ الْحِجَّةِ نَسْبًا وَلَقَدْ عَلِمْتَ الْحِجَّةُ اِنَّهُمْ لَمُحْضَرُوْنَ ﴿سُبْحٰنَ اللّٰهِ عَمَّا یَصْضُرُوْنَ﴾ اِلَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلِصِیْنَ ﴿فَاِنَّکُمْ وَمَا تَعْبُدُوْنَ﴾ مَا اَنْتُمْ عَلَیْهِ بِقٰنِیْنِ ﴿اِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِیْمِ﴾ وَمَا مِثًا اِلَّا لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُوْمٌ ﴿وَاِنَّا لَنَحْنُ الصّٰاٰتُوْنَ﴾ وَاِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُوْنَ ﴿وَاِنْ کَاٰوْا لَیَقُوْلُوْنَ﴾ لَوْ اَنَّ عِنْدَنَا ذِکْرًا مِّنْ اَلْاَوَّلِیْنَ ﴿لَکُنَّا عِبَادَ اللّٰهِ الْمُخْلِصِیْنَ﴾ ﴿الصفات

واته: ئه ی محمد ﷺ تۆ پرسیار له کافران تا قوره ییش بکه وه کو به رهه لستی کردن و نکولی کردن، ئایا ئهوان بۆچی ئه لێن: مه لائیکهت کچی خوای گه وره یه، له کاتیکدا بۆ خۆیان رازی نابن کچیان ببیت و کچ زینده به چال ئه کهن، ئایا خوای گه وره کچی هه یه و ئهوان کورپان هه یه! چۆن به شتیک بۆ خۆیان رازی نابن ئه یده نه پال خوای گه وره؟ ﴿١٥٠﴾ یاخود ئایا ئه گهر مه لائیکهت کچ بن، ئیمه کاتیک مه لائیکه تمان دروست کردوو ئهوان ئاگادار بوونه و بینویانه، چۆن ئه زانن مه لائیکهت کچه ﴿١٥١﴾ نه خیر ئه مه ته نه ا درۆ هه لبه ستی و بوهتانیکه و له بوهتانکردندا ئهوان ئه لێن: ﴿١٥٢﴾ خوای گه وره مندالی بووه، به دلنایی ئهوان درۆ ئه کهن ﴿١٥٣﴾ ئایا خوای گه وره کچی هه لباردوو به سه ر کوردا له کاتیک ئیوه خۆتان به کچ رازی نین ﴿١٥٤﴾ ئه وه چیتانه و چۆن بریاریکه بۆ خوای گه وره ی ئه ده ن ﴿١٥٥﴾ ئه وه بۆ بیر ناکه نه وه و په ندو ئاموژگاری وه رناگرن له سه ر پووچه لی و به تالی ئه و قسه یه ی خۆتان ﴿١٥٦﴾ یاخود به لگه یه کی پروون و ئاشکراتان هه یه له سه ر ئه م قسانه ی که ئیوه ئه یکه ن ﴿١٥٧﴾ ئه گهر به لگه یه ک و کتابیکی ئاسمانیتان هه یه ئه م شتانه ی تیا نوو سراوه ته وه بیهینن ئه گهر ئیوه راستگۆن ﴿١٥٨﴾ ئه یانووت: خوای گه وره له گه ل جنبه کاندان سه ب له ئیوانیاندان هه یه (وَالْعِیَادُ بِاللّٰه) ئه یانووت: ژن و ژنخوازی له ئیوانیاندان هه یه، خوای گه وره داوای جنی کردوو، جنیان داوه ته وه خوای گه وره مه لائیکه تیش له و بووه له کاتیکدا که جنبه کافره کانیش ئه زانن ئاماده ی ئاگری دۆزه خ و سزای خوای گه وره ئه بن له سه ر ئه م درۆ هه لبه ستانه ﴿١٥٩﴾ پاک و مونه ززه یی بۆ خوای گه وره له و وه سفانه ی که ئهوان ئه یده نه پال خوای گه وره که خوای گه وره پاک و بیکه رده له وه ی که خیزان یان مندالی هه بیت ﴿١٦٠﴾ ته نه ا به نده دلسوژه کانی خوای گه وره ئاماده ی سزای خوای گه وره نابن، یاخود ئه و وه سفانه ناده نه پال خوای گه وره به لکو به تاک و ته نه ا خوای گه وره ئه په رستی و خوای گه وره به پاک رانه گرن له هه موو وه سفیک که شایانی خوای گه وره نه بیت ﴿١٦١﴾ ئیوه خۆتان و خواکانتان ﴿١٦٢﴾ ناتوانن که س گومرا بکه ن و که س شویتنان ناکه ویت ﴿١٦٣﴾ ته نه ا مه گهر که سیک خۆی به رده وام بێ له سه ر کوفرو خۆی بیه وی بجیتته دۆزه خه وه و دۆزه خ هه لبارتیری ﴿١٦٤﴾ فریشته کان ئه لێن: هیچ که سیک له ئیمه نییه ته نه ا شوینی دیاریکراوی خۆمان هه یه له ئاسماندا خوای گه وره ی لێ ده په رستین و ئه و شوینه تینا په رتیین ﴿١٦٥﴾ ئیمه هه موومان پۆل پۆل راوه ستاوین له ئاسمان عیاده تی خوای گه وره ئه که یین، هه روه کو چۆن باوه ردارانیش له نوێژه کاندان پۆل پۆل رانه وه ستی و عیاده تی خوای گه وره ئه که ن ﴿١٦٦﴾ ئیمه ته سبیحات و نوێژو عیاده ت و زیکری خوای گه وره ئه که یین، واته: ئیمه کچی خوای گه وره نین به لکو به نده ی ملکه چ و گوێرایه لی خوای گه وره یین ﴿١٦٧﴾ هه ر چه نده

موشریکان ئه یانوو٧ ئه گهر کتابیکمان هه بوايه وهك ئه وهی بۆ ئوممه تانی پێشتر هاتوو هه وهك تهورات و ئینجیل ٧ ئه وه تێمهش ئه بووینه بهندهی دلسۆزی خوی گه وه ره به دلسۆزی عیاده تی خوی گه وه مان ئه کردو کو فرمان نه ئه کرد ٧

پاشان بۆ ئه وهی عه ره ب به گشتی و ئه هلی کیتاب بزانی، که محمد ﷺ هاتوو هه بهنده یه که له بهنده کانی خوی موته عال، ئه وهشی ئیوه به ده متاندا دیت هه مووی درۆ و بوختانه له به رانه بر خوی موته عالدا که کوړ و شه ریکی بۆ بریار ئه ده ن، خوی گه وه ره ده فه رمو یت: ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا ۝ قَيِّمًا يَنْزِلُ بَأْسًا شَدِيدًا مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ۝ مَّا كُنْ فِيهِ أَبَدًا ۝ وَيُنْذِرَ الَّذِينَ قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا ۝ مَّا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ ۚ إِنَّ يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا﴾ ٧ الکهف

واته: هه مدو سه ناو ستایش بۆ ئه و خوايه ی که ئه م قورئانه پیرۆزه ی دابه زاندو ته سه ر عه بدی خو ی که محمه ده ﷺ و ه یچ گێری و خواری و که مو کووړی و نو قستانی و جیاوازیه کی تیا نییه نه له له فزدا نه له مانادا ٧ به لکو له وه پیری دامه زراوی و پێکی دایه و ه یچ گێری و خواریه کی تیا نییه و بالاده سه ته به سه ر کتیه ئاسمانیه کانی پێشتردا، تا ناگاداری کافران بکاته وه به سزایه کی سه خت له لایه ن پهروه ردگاره وه، ئه گهر ئیمان نه هیتن موژده بدات به و باوه پردارانه ی که کرده وهی چا ک ئه که ن که ئه جر و پاداشتیکی چاکیان بۆ هه یه که به هه شته ٧ له ناو ئه و ئه جرو پاداشته باشدا له به هه شتدا بۆ هه میشه یی ئه میننه وه ه یچ پچران تیکی به سه ردا نایه ت و نافه وتی ٧ ناگاداری ئه و که سانه بکاته وه که ئه لێن خوی گه وه مندالی بۆ خو ی بریار داوه وه کو جووله که و گا ورو هه ندیک له موشریکان ٧ که ه یچ زانیاریه کیان نییه به م شته نه خو یان نه باوک و باپیرانیان و ه یچ به لگه یه کی راستیان نییه، به لکو له گو مرایی خو یاندا وا ئه لێن ئه م وشه یه زۆر گه وه ره که له ده میان دیته ده ره وه که بو هتان بۆ خوی گه وه ئه که ن، ه یچ شتیک نالێن ته نها درۆ نه بی ئه مه درۆیه که و ئه یکه ن و ه یچ بواری راستی تیا نییه ٧

هه ره هه به شیکی تر له وته ی موشریکه کان باس ده کات خوی موته عال ده فه رمو یت: ﴿قُلْ إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ۝ مَتَّعَ فِي الدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ نُذِيقُهُمُ الْعَذَابَ الشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ ٧ یونس

واته: ئەى محمد ﷺ پێيان بۆ: ئەو کەسانەى درۆ بۆ خواى گەوره هەلته به ستن و درۆ ئەدەنه پال خواى گەوره، ئەوانه پرگارى سەرفراز نابن نه له دۇنيا نه له قيامەت ﴿٧﴾ له دۇنيادا لهوانەيه هەندىك بۆ خويان ژيان به سەربەرن، بەلام دواتر گەرانه وەيان بۆ لاى خواى گەوره يە، پاشان سزاي سەختيان پێ ئەچێژين به هۆى ئەو كوفرهى كە ئەيانکرد و ئەيانووت: خواى گەوره منالى هەيه ﴿٧﴾

زۆرينەى ئايەتەکانى مەككە چارەسەرى كيشەى بىروباوهره له سەر ئەو پرسە ئەدوێت و ئاراستەى ئوممەتى موسلمان دەكات به گشتى، له لايەكى تريشه وه هەمووى بەرپەرچىكى ئەقلانى و لۆژىكى پوخته بۆ مەروڤه كان كە خواى مۆتەعال پتووستى به هاوبەش و كۆر و كچ نيه، ئەوهى كە زياتر قورئان جەختى له سەر دەكات وه مەروڤ بوونى (عيسا)ى كۆرى مەريەمه و دايكىتى كە ئافرهتێكى پاك و بەرپزە، بەلام مەروڤ وهكو هەموو مەروڤه كانى ترى سەر زهوى خەوتوو و ژيان و چوونەتە بازار بۆ پيداويستى كرين و فروشتنيان كردوو، ئەو سى پێكهايهى كە فەلسەفەكەى كۆنى ميسرى دايرشتبوو له كۆندا، پاشان نەسرانييه كان كرديانە ئايىنى حەزرەتى (عيسا) دواى چەند سەده يەك كە به خوا دەلێن خواش پێكهاوتوو له (عيسا) و پۆخى قودس و خودى الله

خواى مۆتەعال دەفه رمووت: ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ أَنْ يُهْلِكَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَأُمُّهُ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ﴿٧﴾ المائدة

واته: به دنیایی ئەو کەسانە کافر بوون کە ئەیانووت: بەراستی خواى گەوره (عيسا)ى كۆرى مەريەمه و (عيسا) خوايه، ئەمانە کافرن، ئەى محمد ﷺ پێيان بۆ: كى تواناي به سەر خواى گەوره دا هەيه و ئەتوانى رێگرى له خواى گەوره بكات ئەگەر بيهوێ (عيسا)ى كۆرى مەريەم و مەريەمى دايكىشى له ناو بدات؟ ئەى كە مەريەم مرد كى هەبوو بتوانى مردنى لى بگەرێنێتهوه؟ يان كە ئتوه ئەلێن: (عيسا) كۆژراوه ئەگەر ئەمه خوا بوايه چۆن خوا ئەكوژرێ؟! چۆن خوا له خاچ ئەدرێ؟! چۆن خوا ناتوانى بەرگرى له خۆى بكات؟! ئەك ئەمانە بەلكو ئەگەر هەرچى له سەر پووى زهوى هەيه خواى گەوره بيهوێ هەموويان له ناو بدات، كى هەيه رێگرى له خواى گەوره بكات و مەنعى خواى گەوره بكات؟! به دنیایی كەس نيه مۆلكى ئاسمانەكان و زهوى و ئەوهى له نێوانيان دا هەيه هەمووى مۆلكى خواى گەوره يە خواى گەوره ئەوهى ويستى لى بێت دروستى دەكات، خواى گەوره تواناو دەسەلاتى به سەر هەموو شتێكدا هەيه ﴿٧﴾

پاشان خوای موته عال وه کو فلاشیک بۆ نه ساراو یه هوود وته کانی حه زه تی مه سیح-یان بۆ ده گیریتته وه و ده فه رمویت: ﴿وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِئْتَنَةً فَعَمُوا وَصَمُوا ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا وَصَمُوا كَثِيرٌ مِنْهُمْ وَاللَّهُ بِصِيرٍ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ وَقَالَ الْمَسِيحُ يَبْنِي إِسْرَءِيلَ أَعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ وَمَأْوَاهُ النَّارُ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ ﴿٧٦﴾ لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِن لَّمْ يَنْتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٨﴾ مَا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ انْظُرْ كَيْفَ بُنِيَ لَهُمُ الْأَنْبِثَ ثُمَّ أَنْظِرْ أُنَى يُؤْفَكُونَ ﴿٧٩﴾ المائدة

واته: وایانزانی که خوای گه وره تا قیام ناکاته وه و سزایان نادات له سه ر ئه م شته، بۆیه خو یان کو یر کرد له ئاست بینینی حه ق و هیدایه تدا، خو یان که یر کرد له ئاستی بیستنی حه ق و هیدایه تدا، سه رب پیچی ئه حکامه کانی ته وراتیشیان ئه کرد و پیغه مبه رانیان ئه کوشت داوی ئه وه کاتیک که ته و به یان کرد خوای گه وره ته و به ی لیان قبول کرد دیسانه وه زۆریک له وان خو یان کو یر و که یر کرد له ئاست بینین و بیستنی حه قدا، خوای گه وره زۆر بینایه به کرده وه کانی ئیوه وه هموو کرده وه کانتان ئه بینیت ﴿٧٦﴾ به دلنیا بی ئه و که سانه کافر بوون که ئه یانووت: خوای گه وره (عیسا) ی کو یری مه ریه مه که ئه یانووت: خوای گه وره تیکه ل بووه له گه ل (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) - دا خوای گه وره ش په ددیانی دایه وه به وه ی فره مووی: (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) فره مووی: ئه ی به نی ئیسرا ئیل ئیوه عیاده تی الله بکه ن، عیاده تی من مه که ن که الله په روه ردگاری من و په روه ردگاری ئیوه شه، منیش هه ر عه بدی خوام و عیاده تی خوای گه وره ئه که م ئیوه ش له گه ل مندا عیاده تی خوای گه وره بکه ن، ئه مه هه ر قسه ی (عیسا) یه (عَلَيْهِ السَّلَام) هه ر که سیك شه ریک بۆ خوای گه وره بریار بدات و من بکاته شه ریک بۆ خوای گه وره یان هه ر که سیکی تر بکاته شه ریک بۆ خوای گه وره ئه و که سه سه مه کارو موشریکانه هیچ که سیك نییه که پشتیوانیان بۆ و له ناگری دۆزه خ پرزگاریان بکات ﴿٧٧﴾ به دلنیا بی ئه و که سانه کافر بوون که ئه یانووت: سۆ خوا هه به وه خوای گه وره یه کیکه له سۆ خوا به که که مه به ستیان زاتی پیروزی (الله) و (عیسا) و مه ریه م بوو، ئه م ئایه ته له سه ر گا وره کان دابه زی ئه وان وا ده لێن له کاتیکدا که هیچ خوا و په رستراوێک نییه به حه ق شایه نی په رستن بۆ ته نها زاتی پیروزی الله نه بیست، ئه گه ر واز نه هینن له و قسه و کو فرانه ی که ئه یکه ن، ئه و کاته کافران تووشی سزایه کی زۆر به ئیش و ئازار ئه بن له لایه ن خوای گه وره وه ﴿٧٨﴾ ئه وه بۆ ته و به ناکه ن و بۆ لای خوای گه وره نا گه ڕینه وه و داوی لیخو شبوون له خوای گه وره ناکه ن بۆ ئه و هه موو بوختانه ی که بۆ خوای گه وره تان هه لبه ستووه و خوای گه وره تان له خو تان توو ره

کردوووه له کاتیک ئەگەر ئیوه تهوبه بکه، خوای گهوره زۆر لیخۆشبوو به پرهم و به زه یه (عیسا) ی کوری مه ریه م هیچ شتیک نه بووه نه خوا بووه نه کوری خوا، به لکو ته نها پیغه مبه ری خوا بووه، چهنده ها پیغه مبه رانی تریش له پیش (عیسا) وه پویشتوونه و مردووون، دایکیشی راستگو بووه که هه ردووکیان خواردنیان نه خوارد سه یر بکه و بزانه چۆن ئیمه ئایه ته کانی خۆمانیان بو پووون نه که یه نه وه، پاشان ته ماشا بکه نه مان چۆن له حه ق لانه دن له دوای ئەم پووون کردنه وه یه ش (٧٦)

هه روه ها ده فه رموویت: ﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ لِيَعِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ ءَأَنْتَ قُلْتُ لِلنَّاسِ امْكُذُوبِي وَأَمَّا إِلَهَيْنِ مِنْ دُونِ اللَّهِ قَالَ سُبْحَنَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ إِنْ كُنْتُ قُلْتُهُ، فَقَدْ عَلِمْتَهُ تَعْلَمَ مَا فِي نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ إِنَّكَ أَنْتَ عَالِمُ الْغُيُوبِ ﴿٧٧﴾ مَا قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ وَكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مِمَّا دُمْتُ فِيهِمْ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنْتُ أَنْتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٧٨﴾ إِنْ تُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ عَبْدُكَ وَإِنْ تُغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٧٩﴾﴾ المائدة

واته: خوای گهوره به (عیسا) ی کوری مه ریه م ئەفه رموویت: کاتیک که به رزی کرده وه بو ئاسمان یان له پوژی قیامه تدا، ئایا تو به خه لکیت وتوووه من و دایکم بکه نه به دوو خواو له غه یری خوای گهوره ئیمه به پرست، (عیسا عَلَيْهِ السَّلَام) فه رمووی: پاک و مونه زه می بو تو ئەی په روه ردگار له وهی که تو شه ریکت هه بی یان ئیمه شه ریکی تو بین من شتیک که حه ق و مافی من نه بی چۆن قسه ی وا ئەکه م ئەمه بو من نییه شتی وا بلیتم، ئەگەر قسه ی وام کردبی ئەی په روه ردگار خۆت عیلم و زانیاریت پییه تو ئەزانی له نه فسی مندا چی هه یه، من نازانم چی له نه فسی تۆدا هه یه، هه ر تو زانی هه موو نه یینییه کانی (٧٧) هیچ شتیکم پێیان نه وتوووه ته نها ئەو شته نه بی که تو فه رمانت به من کردوووه، من پێیانم وتوووه ئیوه عیاده تی (الله) بکه نه که په روه ردگاری من و په روه ردگاری ئیوه یشه، تا خۆم له ناویاندا بووم من شایه ت بووم به سه ریان هه وه چاودێریانم ئەکرد، به لام کاتیک که منت به رز کرده وه بو ئاسمان⁵⁹، که منت به رز کرده وه تو خۆت چاودێر بووی به سه ریان هه وه و ئاگاداریان بووی، شایه ت بووی به سه ریان هه وه، تو شایه تی به سه ر هه موو شتیکدا (٧٨) ئەی په روه ردگار ئەگەر سزایان بده ی ئەوا ئەوان به نده ی تۆن، گه ر لێشیان خۆشبیست ئەوه تو زۆر به عیزه ت و بالاده ستی و زۆر کاربه جیی (٧٩)

59 - لیره (وهفات) به مانای مردن نایهت، به لکو عیسا (عليه السلام) ماوه و ده مینیت تا پوژی قیامه ت وه کو له چهنده ها فه رمووهدا هاتوو که خوای گهوره دایه به زینتی و ده جال نه کوژیت.

بەنەماي بېروباوەرى ئىسلامى لەسەر بەنەماي کاروانى پىتغەمبەران دامەزرارو، ھەموو پىتغەمبەران وەکو مامۇستا ئەو مەنھەج و وانەى خوڤان پىشكەش کردوو، بۆ ژيانى مروڤەكان، تا بەنەماي بېر و باوەريان دابريژن، چونكە مروڤ ئەگەر موشرىك بوو پەنا بە خوا، ھەموو كەردەوكانى بەتال دەپىتەو، ھىچى وەرناگيرىت، بىجگە ئەوەش كە بەھەشتى لەسەر ھەرام دەكرىت، تەنانەت پىتغەمبەرى خوا ﷺ دەفەر مويت: داواى شەفاعەتەم كرد بۆ ئوممەتەكەم لە رۆژى قيامەت دا، خواى پەرورەدگار پىي بەخشىم، بەپشتىوانى خوا ھەلدەستم بە ئەنجامدانى ئەو شەفاعەتە بۆ ھەموو ئوممەتەكەم، ئەم شەفاعەتەش ئەوانە ناگريتەو كە ھاوبەشيان بۆ خوا بربار داو، بە پىچەوانەو شەفاعەتەكە بۆ ئەوانەيە كە ھىچ ھاوبەش و شىركىيان بربار نەداو.⁶⁰

لەبەر ئەوئى سى بەشى قورئان راستەوخۆ باسى عەقیدەيە، بەشەكانى تىرىش كە پىكاهوو ھە لە باسى پىتغەمبەران پەوشت و شەرىعەت، ئەو بەشانەش ھەمووى راستەوخۆ و ناپاستەوخۆ ھەر دەچنەو خانەى بېرو باوەرى ئىسلامى، لە فەرمودەى قودسى دا ھاتوو كە پىتغەمبەرى خوا ﷺ لە خواى موتەعالەو دەگيرىتەو، ئەو كەسەى كە ھاوبەش و شەرىك بۆ خواى موتەعال دابىي و اتا جىئوى بە خواى پەرورەدگار داو.⁶¹

ھاوبەش دانان ھەروا ئاسان نىيە، ئەگەر نمونەيەك وەر بگريئ ھەرچەندە خواى موتەعال لەسەر ھەموو نمونەيەكەو، ھىچ كەس لەم ژيانەدا پارزى نايىت نىزىكترىن كەسى لە مال و سەر و ھەت و سامانىدا بىيە ھاوبەش و شەرىكى ھەروا بە ھەوانتە، لە كاتىكدا خوئى خواوئى سامان و مال و پارەى خوئەتى نايەخستى كەسىكى تر.

خواى موتەعال كە ھاوشىوئى نىيە و ھىچ لە زاتى بەرزى ناچىت، ئاخىر چۆن دەپىت مروڤ و مانگا و بت و دارو بەرد بەكەينە شەرىكى؟ ئىتر چۆن توپە نايىت لە كاتىكدا خواوئى ئەم كەردوونەيە.

خواى گەورە دەفەر مويت: ﴿لَوْ أَرَادَ اللَّهُ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا لَأَصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ سُبْحَنَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ۝ خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ ۝ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ۝﴾ الزمر

60 - لكل نبي دعوة مستجابة، فتعجل كل نبي دعوته، وإنى اختبأت دعوتي شفاعة لأمتي، فهي نائلة من مات منهم لا يشرك بالله شيئاً. أخرجه البخاري (٦٣٠٤)، وأحمد (٨٩٥٩) مختصراً، ومسلم (١٩٩)، والترمذي (٣١٠٢)، وابن ماجه (٤٣٠٧).

61 عن عبد الله بن عباس رضي الله عنه أن النبي (صلى الله عليه وسلم) قال: قال الله عز وجل: كَذَّبَنِي ابْنُ آدَمَ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ، وَشَتَمَنِي وَلَمْ يَكُنْ لَهُ ذَلِكَ، أَمَا تَكْذِبُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ: لَنْ يَعِيدَنِي كَمَا بَدَأَنِي، وَلَيْسَ أَوَّلُ الْخَلْقِ يَأْهُونَ عَلَيَّ مِنْ إِعَادَتِهِ، وَأَمَّا شَتْمُهُ إِيَّايَ فَقَوْلُهُ: اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا، وَأَنَا الْأَحَدُ الْأَمَدُ، الَّذِي لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ. /رواه البخاري.

واته: نه گهر خوای گه وره بیوستایه مندالیک بۆ خۆی بریار بدات، نه وه له ناو دروستکراوانی نه وهی که خۆی ویستی لیبوایه هه لیه به ژارد، پاک و مونه ززه هی بۆ خوای گه وره، خوای گه وره پیویستی به مندال نییه، دروستکراو چون نه بێ به مندالی خالق و دروستکار ههر خوای گه وره به که تاک و ته نهایه و زۆر بالادهسته ﴿خوای گه وره ئاسمانه کان و زهوی دروست کردوو به حهق، بیهوده و بێ حیکمهت دروستی نه کردوو هه به دواي پوژدا نه هینیت و به تاریکی شه و پوژ دا نه پوشتی، به پووناکی پوژ شه و دا نه پوشتی و به خیرایی به دواي یه کدا دین خۆر و مانگی ژیربار کردوو بۆ به رژه وهندی ئیوه، ههر یه کیک له مانه نه پوژ بۆ کاتی دیاریکراوی خویان که کوتایی هاتی دونیایه، بزانی ههر خوای گه وره به زۆر به عیززهت و لیخۆشبووه ﴿

ژیانی چه زهرهتی (عیسا عیالیکم) بۆ پیغه مبه ری نازدار ﷺ پروونکردنه وهی زیاتری دایه ئوممه ته که ی که یه کتاپه ست بن، سێ سال ژیا نی پیغه مبه رایه تی چه زهره تی (عیسا) کوپی مه ری هم، پانتاییه کی فراوانی بیر و باوه ری گرت هوه، چون ده کریت پیغه مبه ریک که ژیا نی ئاسایی مروقی بووه بکریته خوا، که به قوناغی مندالی تپه پریوه، پیداو یستی هه بووه شیر خوار دووه و پاشان خۆی پیس کردوو، دایکی پاکی کردۆته وه، ورده ورده گه وره بووه، وه کو هه موو مندالانی تر برسی بووه تینووی بووه، سه رما و گه رمای بووه، پیداو یستی هه بووه، ئاخ ر نا کریت و ناییت که سیک نه وه نده مو حتا ج بیت به دایکی و ده ورو پشتی و پیداو یستی هه بیت بۆ خۆی، نه مه چون ده بیت ه خوا؟!

چون ده کریت خوا به دهستی مه خلوق له سیداره و له خاچ بدریت، گوایه له بهر خا تر تا وانه کانی مروقی، نه مه چ نه قلانییه ک و مه نطقیک (لۆژیک) قبولی ده کات، پاشان زیندووو بیت ه وه پروات و دیار نه میتیت؟!

هه موو نه وانه ی که باس کرا پیغه مبه ری خوا ﷺ ده یویست ئاراسته ی نه سارا کانی بکات له وه فدی نه جران دا تا تیبگه ن که (عیسا) کوپی خوا نییه و پیغه مبه ره.

پیغه مبه ر محمد ﷺ دیمه نی پوژی دوا یی

هیچ ئایینیک له ئیستادا هینده ی قورئان و فه رموو ده ی پیغه مبه ری خوا ﷺ گرنگیان به قیامهت نه داوه، بۆ ئه وونه له ته وراتی چه زهره تی (موسا عیالیکم) زیاتر میژووی (موسا) و باسیکی که له میژووی پیغه مبه رانی پابردوو پاشان باس و طقوسه کانی یه هوود ده کات، به دوایدا ههر سفریکی تری پیغه مبه ران یان مه لیکه کان هه موو باسی میژوویه کی پوخت و گێرانه وهی شیوه راویه له سه ر ژیا نی که سایه تی دووه یان خودی پیغه مبه ره که، تا ده گاته سفری زه که ریا، پاشان ئینجیل، نه ک ههر باسی پوژی دوا یی به پوونی نه کردوو، به لکو هانی

خه لکی ئەدات بۆ تاوان بهو پێیهی که (عیسا) ی کۆری مه‌ریه‌م خۆی له‌ خاچ داوه‌ بۆ پرژگار بوونی مرو‌ف له‌ تاوانه‌کانیان، په‌نا به‌ خوا که درۆیه‌که‌ی زۆر گه‌وره‌ و بوختانیکی زۆر نابه‌جیه‌.

به‌ پێچه‌وانه‌ی هه‌موو ئایینه‌ ده‌ستکاری کراوه‌کانی دنیا و ئایینه‌ دروستکراوه‌کانی تری جیهان، ئیسلام گرنگیه‌کی زۆری داوه‌ به‌ قیامه‌ت و پرسه‌کانی به‌ گشتی، جا له‌ پێگای قورئانه‌وه‌ بێت که ئایه‌ت و سوره‌ته‌کان یه‌کجار زۆرن، هه‌وه‌ها له‌ فه‌رمووده‌ش دا ئه‌وه‌نده‌ پێغه‌مبه‌ری ئازیزمان ﷺ جه‌ختی له‌سه‌ر کردۆته‌وه‌ که له‌ کتێبه‌کانی تایبه‌تی له‌سه‌ر نووسرا وه‌ به‌ چه‌ندین به‌رگ.

هۆکاری باسی زۆری ئەم پرسه‌ خودی ئامانج و مه‌به‌ستی ئایینه‌که‌ی له‌سه‌ر دامه‌زراره‌، چونکه‌ هه‌رچی بانگه‌وازی و جیهاد و نووسینی کتێب و وتار و ...هتد، هه‌مووی له‌به‌ر ئه‌وه‌یه‌ که دوو پرسى گرنج بزائن، پرسى یه‌که‌م ناسینی خواى په‌روه‌ردگار به‌ پێناسه‌ و سیفاتى، پرسى دووهم گه‌رانه‌وه‌یه‌ بۆ لای خواى موه‌ته‌عال له‌ پۆژى قیامه‌تدا، چۆن ئەم گه‌ردوونه‌ سه‌ره‌تای هه‌یه‌، ئاواش کۆتایی دیت، له‌ هه‌مووی گرنکتر چۆن ژيانى پاره‌درووی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌زانين بۆمان باسکراوه‌ له‌ سیره‌ و کتیبی فه‌رمووده‌ و پاشان می‌ژوووه‌کاندا، پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ هه‌مان شێوه‌ ژيانى خۆی بۆ باس کردووين له‌ پۆژى قیامه‌ت و کار و نه‌رکی چیه‌، ته‌نانه‌ت ناوینشانی خۆی پێ به‌خشیوین ئەگه‌ر کارێکمان پێی هه‌بوو یاخود پرسیارمان هه‌بوو ده‌توانين به‌و ناوینشانه‌ بیدۆزینه‌وه‌، ده‌فه‌رمویت: یان لای میزانم یان لای پردی (الصراف) یان له‌سه‌ر چه‌وزی که‌وسه‌ر، له‌م سێ جێگایه‌دا له‌و پۆژه‌ سه‌خته‌دا پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ نه‌دۆزینه‌وه‌.

له‌ هه‌یج کام له‌ ئایینه‌کاندا به‌و شێوه‌یه‌ باسی پۆژى قیامه‌ت نه‌کراوه‌ که‌ پروداوه‌کانی چۆن پروو ئه‌ده‌ن، له‌ کاتیک دا قورئان زۆر به‌ وردی باسی کردووه‌، بگه‌ر زیاتر باسه‌کانی کۆتایی کراوه‌ تا باسه‌کانی به‌دیهاستن، له‌ قورئاندا ورده‌کاری زۆر هه‌یه‌ له‌ باسی ژيانى پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دا له‌ پۆژى قیامه‌تدا له‌ شه‌فاعه‌ت و چوونه‌ ناو به‌هه‌شت و نه‌هلی ئه‌عراف و ده‌ره‌تانه‌وه‌ی مرو‌فه‌ تاوانباره‌کان له‌ دۆزه‌خ دا، هه‌موو ئەمانه‌ له‌ سیره‌ی قیامه‌تی پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ دا ده‌بینیته‌وه‌. له‌ کاتیکدا هه‌یج پێغه‌مبه‌رێک به‌و شێوه‌یه‌ بۆ گه‌له‌که‌ی باسی نه‌کردووه‌، پێده‌چیت وه‌کو موژده‌دانێک به‌ پێغه‌مبه‌ر محمد ﷺ له‌ لایه‌ن ژيانى پێغه‌مبه‌رانی تره‌وه‌ که دیت، به‌جێیان هه‌شتبوو له‌ پرووی پروونکردنه‌وه‌ی زیاتر له‌ لایه‌ن پێغه‌مبه‌ر محمد ﷺ -وه‌ ته‌نانه‌ت خودی هه‌موو ئایینه‌کانی تر جا چ ئاسمانه‌کان بێت یاخود ده‌ستکرده‌کان، هه‌موو ئەو پرسه‌ ناراسته‌وخۆ له‌ خودی ئیسلام وه‌رده‌گرن.

هه‌موو ئەو باسه‌ له‌ نموونه‌ی سوره‌تی (النازعات) دا کۆده‌که‌ینه‌وه‌ که‌خوای گه‌وره‌ له‌و سوره‌ته‌دا دیمه‌نیکی پروداوه‌کاڤمان بۆ ده‌گه‌یژێته‌وه‌ و ده‌فه‌رمویت: ﴿وَاللّٰزِعَاتِ غَرْقًا﴾

وَالنَّشِيطَاتِ نَشَاطًا ❶ وَالسَّيِّحَاتِ سَبْحًا ❷ فَالْمَدَبَرَاتِ أَمْرًا ❸ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ ❹ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ❺ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ❻ أَبْصَرُهَا خَشِيعَةٌ ❼ يَقُولُونَ أَيْنَا تَأْمُرُ دُونَنَا فِي الْخَافِرَةِ ❽ أَيْذَا كُنَّا عِظَمًا نَجْرَةً ❾ قَالُوا يَلَيْكَ إِذَا كَرَّ خَاسِرَةٌ ❿ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ ❸ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ ❶ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَى ❷ إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ❸ أَذْهَبَ إِلَى فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَى ❹ فَقُلْ هَلْ لَكَ إِلَى أَنْ تَزَكَّى ❺ وَأَهْدِيكَ إِلَى رَبِّكَ فَتَخْشَى ❻ فَأَرَاهُ الْآيَةَ الْكُبْرَى ❼ فَكَذَّبَ وَعَصَى ❽ ثُمَّ أَذْبَرَ يَسْعَى ❾ فَخَشَرَ فَدَادَى ❿ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى ❶ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى ❷ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِمَن يَخْشَى ❸ ءَأَنْتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمْ السَّمَاءُ بَنَاهَا ❹ رَفَعَ سَنُكَهَا نَسَوْنَهَا ❺ وَأَعْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ❻ وَالْأَرْضُ بَعْدَ ذَلِكَ دَحَاهَا ❼ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا ❽ وَالْجِبَالُ أَرْسَاهَا ❾ مَتَاعًا لَّكُم وَلِأَنْعَامِكُمْ ❿ فَإِذَا جَاءَتِ الظَّلَامَةُ الْكُبْرَى ❶ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنْسَانُ مَا سَعَى ❷ وَبُورِزَتِ الْجَبِيمُ لِمَن يَرَى ❸ فَأَمَّا مَنْ طَغَى ❹ وَءَاتَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ❺ فَإِنَّ الْجَبِيمَ هِيَ الْمَأْوَى ❻ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ ❸ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَى ❹ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَى ❶ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَلُهَا ❷ فِيمَ أَنْتَ مِنْ ذِكْرِهَا ❸ إِلَى رَبِّكَ مُنْتَهَاهَا ❹ إِنَّمَا أَنْتَ مُنذِرٌ مِّنْ يَّخْشَاهَا ❶ كَانَتْهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبُثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ❶ ﴿النازعات﴾

واته: خوای گه وره سویند نه خوات به فریشته کان کاتیک که زور به توندی و به هیز پوچی به نده کان له وپه پری لاشه یان دهرته کیشن، مه به ست پتی پوچی کافرانہ ❶ خوای گه وره سویند نه خوات به و فریشتانه ی که پوچی باوه پداران به گورج و گولی دهرته که ن و راده کیشن به بی نه وهی که نازاریکی زوریان پی بگات وه کو پوچی کافران ❷ خوای گه وره سویند نه خوات به و فریشتانه ی که به خیرایی فه رمانی خوای گه وره له ناسمانه وه دانه گرن بو زهوی، و تراوه: مه به ست له مانه مردنه یان نه ستیره کانه، یان که شتیبه کانه، به لام ته واورتر نه وه یه مه به ست پتی فریشته کانه ❸ خوای گه وره سویند نه خوات به و فریشتانه ی که په له نه که ن له نیمان هیئان و به پاست داناندا، یاخود په له نه که ن له گه یاندنی پوچی باوه پداران به به هشت ❶ خوای گه وره سویند نه خوات به و فریشتانه ی که کاروباری نه م بوونه وهره هه لئه سووپرین به فه رمانی خوای گه وره، فه رمانی خوای گه وره له ناسمانه وه بو سهر زهوی دانه گرن ❷ پوژی قیامت کاتیک که نیسرافیل فووی یه که م نه کات به که په ناو شه پیووردا دنیا تیکنه چی و زهوی نه هه ژیت ❶ به دوا ی نه ودا فوو کردنی دووهم دیت که دروستکراوه کان هه موویان زیندووو نه بنه وه و له

گوڤه كانيان دهر نه چن، به ره و ساحه ی مه حشر به پښی نه کهون، ﴿٧﴾ لهو پږوږه دا دلّه کان هه مووی شله ژاو و ترساون کاتیک که نهو دیمه نه ترسانا که نهی پږوی قیامت نه بینن ﴿٨﴾ چاویان شوږو زه لیله و ناتوان چاو به رز بکه نه وه له بهر ترسناکی نهو دیمه نانهی که له پږوی قیامتدا هه یه ﴿٩﴾ کافرانی قوره یش به دووریان نه زانی که زیندووو بوونه وه هه بیت و نه یانووت: ئایا ټیمه له دوی نه وهی که خرابنه ناو گوږه وه و لاشه مان رزی سهرله نوږی زیندووو نه کرښه وه؟! ﴿١٠﴾ ئایا له دوی نه وهی که ټیمه ټیسقانه کاغمان له ناو خوږدا رزی سهرله نوږی دروست نه کرښه وه و زیندووو نه کرښه وه؟! ﴿١١﴾ وتیان: نه گهر نه مهی محمد ﷺ ده ښیلت: راست بیت و زیندووو بوونه وه و لپرسینه وه هه بی ټمه دږاندنیکي راسته قینه یه و ټیمه نه دږپښن، له بهر نه وهی له دونیادا ئیماغمان نه هیتاوه و کرده وهی چاکمان نه کردووو و خوږمان بو ټاماده نه کردووو ﴿١٢﴾ خوی گه وره نه فهرمووی: ټمه پږوږه به دوور مه زانن، چونکه تنه یه ک هاوار کردن و فوو کردنیکه که ئیسرافیل فوو نه کات به که پره نادا، سهره تاکان و کوټایه کان هه موویان له بهر دهستی خوی گه وره دا زیندووو نه بنه وه و لپرسینه وه یان له گه لدا نه کرښت ﴿١٣﴾ ههر هه موو خه لکه که له ساحه ی مه حشر دا له سهر زه وییه کی تهخت کوټه بنه وه له بهر دهستی خوی گه وره بو لپرسینه وه ﴿١٤﴾ ئایا هه و آل و به سهرهاتی (موسا) پیغه مبه رت بیستوو؟ ﴿١٥﴾ کاتیک که خوی گه وره بانگی له (موسا) کرد له کیوه پاک و پیروژه که دا ﴿١٦﴾ نهی (موسا) برږو بو لای فیرعه ون له بهر نه وهی فیرعه ون توغیان و سهرکه شی کردووو و سنووری به زانددوو له کوفر کردن و شهریک دانان و چه وساندنه وهی خه لکی و زو لم و سته مدا ﴿١٧﴾ پیی بلئ ئایا نه ته وږی خوټ پاک بکه یته وه له شهریک دانان بو خوا و له تاوان و زو لم و سته م به وهی که ئیمان بیی ﴿١٨﴾ پښتماییت بکه م بو په رستی خوی گه وره به تاك و تنه ها خوی گه وره بپه رستی و شهریکی بو دانه نئی؟ ترسی خوی گه وره بچیته دلته وه و به تاك و تنه ها له خوی گه وره بترسی بو نه وهی دلته نه رم بیت؟ ﴿١٩﴾ (موسا) موعجیزه ههره گه وره که ی نیشاندا بو نه وهی که ئیمان بیی و موسلمان بی، مه به ست له موعجیزه که گوچانه که ی بووه، یاخود که دهستی دهر کردایه سپی نه بوو دهره وشایه وه، یاخود حوججه و به لگه ی بو هیتایه وه بو نه وهی که موسلمان بیت ﴿٢٠﴾ به لام فیرعه ون له جیاتی نه وهی نه و حه قه به راست دابنی به دروی زانی، سهر پیچی (موسا) ی کردو هیچ سوو دیکي له بانگه وازی (موسا) نه بیی ﴿٢١﴾ پاشان پشتی له و حه قه هه لکردو وه لامی نه دایه وه و هه ول و کو ششی کرد بو کوکړدنه وهی ساحیران ﴿٢٢﴾ نه و کاته سهر بازه کانی کوکړدنه وه، یاخود هه موو ساحیران و جادوو گهرانی کوکړدنه وه و بانگی کردن: ههر هه موو تان کوښنه وه و ټاماده بن بو

پرو به پرو بوونه وهی (موسا) و خه لکه کهیشی کوکرده وه ۱۱۱ وتی: من پهروه ردگاری ههره به رزی
 ئیوهم، نه مزانیوه جگه له من پهروه ردگارو خوایه کی تر تان هه بیته ۱۱۲ خوی گه ورهش تۆله ی لئ
 سه ندو له دونیاو قیامه تدا کردی به په ندو عیبرهت بۆ هه موو سته مکاران و کافرانی تر ۱۱۳
 به پراستی ئەمه په ندو ئاموژگارییه بۆ ههر که سیک که بترسی و ترسی خوی گه وره ی له دلدئا
 بیته ۱۱۴ ئایا دروستکردنی ئیوه سه خترو قورستره یا خود دروستکردنی ئەو ئاسمانانه که خوی
 گه وره دروستی کردوون؟ ئاسمانیک که به چاوی خو تان ئەیینن که چه ندیک گه وره به، خوی
 گه وره دروستی کردووه و له بان سه ری ئیوه پرایگرتووه ئایا ئەمه قورسترو سه خترو یا خود
 دروستکردنه وهی ئیوه له دوی مردن؟ بیکومان دروستکردنی ئاسمانه کان گه وره تره، ئیتر بۆ باوه ر
 به وه ناکه ن که خوی گه وره له دوی مردن توانای هه یه سه رله نوێ زیندوووتان بکاته وه ۱۱۵
 ئاسمانی له بان سه رتان وه کو بینایه ک به رز کردووه و پیک خستووه ۱۱۶ شه وه که ی تاریک کردووه
 بۆ ئەوه ی تاییدا پشوو بدەن پۆژه کهیشی پروناک کردووه بۆ ئەوه ی بگه رپن به دوی بژیوی و
 رزقی خوی گه وره و بازرگانیدا ۱۱۷ له دوی ئەوه ی ش زه ویشی راخستووه ۱۱۸ له و زه ویه شدا ئوی
 ده رکردووه وه کو ده ریو زه ریو پروبارو ده ریاچه و کانی و کاریزو بیره کان گزو گیو له وه پریشی
 بۆ ئاژه له کانتان ده رکردووه ۱۱۹ شاخه کانیشی وه کو سنگ و میخ به ناخی زه ویدا داکوتیوه بۆ
 ئەوه ی که ئەو زه ویه جیگیرو چه سپاو بیته و نه جوولیت و نه هه ژیت ۱۲۰ ئەمانه خواردن بۆ
 خو تان و ئاژه له کانشتان بۆ ئەوه ی له سه ر زه ویدا سوود بینن خوی گه وره ئەو شتانه ی بۆ
 ژیریار کردوون ۱۲۱ کاتیک که به لآو موسیبه ته ههره گه وره که دیت که هاتنی پۆژی قیامه ته که
 له هه موو به لآو موسیبه تیک گه وره ترو سه خترو قورستره ۱۲۲ له و پۆژه دا کاتیک که قیامهت هات
 هه موو مروفتیک بیر ئەکاته وه و ئەزانیت که کرده وه ی چاک یان خراب چی کردووه هه مووی
 به بیردا دیت، له بهر ئەوه ی ئەبینن ئەوه ی که له دنیا کردوویه تی فریشته کان ههر هه موویان
 نووسیوه و پاراستووه له نامه ی کرده وه کانیدا ۱۲۳ دۆزه خیش ده رنه که وێ و خه لکی به چاوی خو یان
 ئەیینن ۱۲۴ ئەو که سه ی له دنیا دا کوفری کرد بیته به خوی گه وره و تاوان و سه رکه شی کرد
 بیته و سنووری به زاند بیته ۱۲۵ ژانی دنیا ی پیشخستبن به سه ر قیامهت و دینه که یداو له حه رام
 نه گه رابیته وه ۱۲۶ ئەوه به دلنیا یی دۆزه خ شوینی گه رانه وه ی ئەوانه و له دۆزه خدا ئەمیننه وه ۱۲۷
 به لآم که سیک له دنیا دا ترسا بیته له راوه ستان له بهر ده ستی خوی گه وره و زانیبیتی پۆژیک
 ئەگه ریته وه بۆ لای خوی گه وره له ترسی خوی گه وره قه ده غه ی نه فسی خو ی کردبن له هه واه
 ئاره زوو و جله وگیری کرد بیته ۱۲۸ ئەوه به دلنیا یی شوینی گه رانه وه ی ئەوان به هه شته، له بهر

ئهوهی له دنیا خۆیان پاراستوهو خۆی گهوره له قیامهت پاداشتیان ئه داتهوه به بههشت (ﷺ) ئهی محمد ﷺ پرسیار لێ ئه کهن که ی پۆزی قیامهت دیت؟ ﷺ ئهی محمد ﷺ تو هیچ زانیاریهکت پێ نییه سه بارهت به هاتنی پۆزی قیامهت، پێغه مبهری خوا ﷺ بهردهوام پرسیری لیده کرا سه بارهت به کاتی هاتنی پۆزی قیامهت تا خۆی گهوره ئه م چه ند ئایه تهی دابه زاند (ﷺ) ئه و په پری زانیاری هاتنی پۆزی قیامهت لای خۆی گه وریه و جگه له خۆی گه وریه هیچ که سیکی تر نازانی که ی پۆزی قیامهت دیت (ﷺ) ته نها ئیشی تو ئه ویه هه ر که سیک له و پۆزه بترسی تو ئاگاداری بکه یته وه و بیانترسینی له سزای خۆی گه وریه له و پۆزه دا (ﷺ) له پۆزی قیامهت کاتیک که خه لکی له گۆره کانیان به رز ئه بنه وه و به ره و ساحه ی مه حشه ر به پری ئه که ون و ده یبینن وا ئه زانن له دنیا دا نه ژیا ون ته نها نیو پۆز نه بێ (عَشِيَّة) واته: له نیوه پۆوه بۆ خۆر ئاوابوون یاخود له خۆر که و تنه وه تا نیوه پۆ، واته: ئه گه ر خه لکی له دنیا دا سه د سا ل ژیا بیتن له پۆزی قیامهت دا وا ئه زانن ته نها نیو پۆز ژیا ون، واته: دنیا زۆر هیچ و بێ ترخه، بۆیه نابیت مرو ف له م دنیا که مه دا خۆی تا و نا بربکات، ئه و قیامه ته هه میشه یه بد پۆرتی به و ی دنیا یه کی که م و فانییه وه که کۆتایی دیت، واللہ اعلم (ﷺ)

دیمه نه کان زۆرن، هه رچه نده له سیره ت دا باس نه کراوه، به لکو خانه ی بۆ جیا کراوه ته وه له باسی هاتنی قیامهت و نیشانه کانی، به لām ئه م باسه بۆیه له م کتیه که دا کرایه وه، به شیک ی زۆر گرنگه له ژیا نی پێغه مبه ر ﷺ و ئوممه ته که ی خه سلّه تیک ی تایبه تیه به پێغه مبه ر محمد ﷺ که پرس ی قیامهت لای هیچ کام له پێغه مبه رانی رابردو و وه کو پێغه مبه ر محمد ﷺ پوونیان نه کردۆته وه و جه ختیان له سه ر نه کردۆته وه به پیتی ئه وه ی که ئیستا له به ر ده ستمان دایه.

فیتنه ی ده جال

پێغه مبه ری خوا ﷺ به هاوه لانی راگه یاندا که پێغه مبه ران گه له کانیان ئاگادار کردۆته وه له فیتنه ی ده جال له (نوح)-ه وه (عَلَيْهِ السَّلَام) تا جه نابی هه زره تی محمد ﷺ، پێغه مبه ری خوا ﷺ فهرمووی: شتی کتان له باره ی ده جاله وه پێ ده ئیم که هیچ پێغه مبه ریک ئه و نیشانه ی نه فهرمووه، واته: چاویکی ده ر په ریوه ته ده ره وه (أعور) له تێو چاوی نووسرا وه کافر، خاوه نی باخ و باخات و ناگره، خۆی موته عال هیز و توانایه کی پێ به خشیوه، پێغه مبه ر ﷺ ده فهرمویت: بانگه شه ی خوا یه تی ده کات، به لām بزانیان خوا که تان چاوی نو قسان نییه ده ر په ری بیت.

ته نانه ت له سهرده می پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دا که سیک بانگه شه ی پیغه مبه رایه تی ده کرد له یه هوودی شاری مه دینه بوو ناسرابوو به ۰ (ئین صهیاد) گوايه باس له په نهانی و هه والی غه یب ده کات، هه زره تی پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له گه ل چه ند هاوه لیکي که عومه ری کوری خه تتابی تیدابووو چوون، فه رمانی کرد که به نهینی برۆنه سهری تا به خوئی نه زانیت، له گه ل خزمه تکاره کانی له لای قه لاکانی یه هوود یاری ده کرد، پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ له دواوه کیشای به سهر شانیاو فه رمووی ئه ی ئین صهیاد شایه تومان دینی که من پیغه مبه ری خوام، ئه ویش وتی: شاهیدی ئه دهم که تۆ پیغه مبه ری و نه خوینده واری، ئه م وشه ی (الأمی) به واتای نه خوینده وار دیت، به لام مانایه کی تریش هه لده گریت که به واتای تاییه تی به خه لکی عهره ب!

له دوا ی ته واو بوونی قسه کانی وتی به پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئه ی تۆ بروا ده هینیت که من پیغه مبه ری خوام؟!

پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: (من ئیمانم هیناوه به خوا و پیغه مبه ره که ی) لیره دا مه به ستیکی له پشته وه بوو، هه رچه نده پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مه به ستی خودی خویه تی، به لام بۆ ئه وه ی زیاتر ئین صهیاد بدوینیت و قسه ی له گه ل بکات و قسه ی لی دهر به ینیت له درۆکانی، ئینجا پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی (چی ده بینیت؟) ئین صهیاد وتی: هه والی درۆ و راست پیده گات! ئینجا پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: که واته (کاره کانت لی تیکه ل بووه خوشت نازانی چیه! پاشان پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: شتیکم لیشاردوویته وه ده زانی چیه؟! ئین صهیاد وتی: ته ماویه، واتا بۆم نادۆزیته وه وه کو دووکه ل وایه! ئینجا پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: سهر شوپ به و ده مت داخه (به شیوه یه کی شا کاندن)، پاشان فه رمووی: تواناو هیزت نییه و ئه وه ی لاته ته نها تواناو هیزیکی کاهین ساحیره کانه شیان لی تیکه ل ده بیت، زۆرجار راست ده رده چیت زۆرتین جاریش درۆ.

ئیمامی عومه ر فه رمووی: ئه ی پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ با له گه ردنی بده م و پێگام به ری؟! پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمووی: ئه گه ر ده جال بیت تۆ ناتوانیت بکوژیت، خو ئه گه ر ده جالیش نه بیت کوشتی هیچ خیریکی نییه.

لیره دا که پیغه مبه ر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ به نهینی چوو هه ر ی و له دواوه کیشای به پشیدا به هاوه لانی سه لماند که هیچ دهر باره ی غه یب نازانی، پاشان هچی پینه کرا له به رده م هاوه لاندان و نه هیشتی بکوژیت، ده گه ر پته وه بۆ ئه وه ی ئه گه ر ده جال بیت و ناو و ناوبانگی دهر چوو بوو که ده جاله، ئه وا عومه ر تۆ ناتوانیت بیکوژیت، ده بیت (عیسا) ی کوری مه ری م بیکوژیت.

ده شیت سیسته مه کانی ئه مرۆ هه موو ده جال بن، ئاوی سارد و فینکیان سوتینه ر بیت، به جوانی پروکه شی ژیار و شارستانیه تیان، هه لبخله تین و تیکه ل بین به تاوان، جا چ له پوی سیسته مه کانی سه رمایه داری وه کو ئابووری، ریا و سیسته می دیموکراسی وه کو په راویز خستی

حوکمی خوای گه وره.... هتد گپرا نه وهی سیسته مه بنه پره تیه که به پیاوانی وه کو محه مه دی مه هدی و (عیسا) ی کورپی مه ریه م ده گه پرتیه وه، هه موو نه مانه ئاماژه به بۆ سیسته می ده جال، هه روه ها نه م هه موو سیسته مانه له که سیکدا کویتیه وه به ناوی خودی ئیبلیس بیت که به ته واوه تی دهستی گرتوه به سهر شارستانی ته کانی پوژ ئاوا دا، خودی ئیبلیس له ژياندا به، خوای گه وره ماوه یه کی بۆ دیاری کرده وه ئه ویش ده بیت له ناو بجیت، که ده شیت به دهستی چه زره تی (عیسا) له ناو بجیت.

پێغه مبهری خوا ﷺ له ژياندا ئاماژه ی کردوه بهم جوړه فیتانه ی که نه مپو له بهرچاوماندا به و ههستی پێ ده که ین و تیتدا ده ژین له ناو ده جاله کانی عه وله مه داین.

هه والی رابردوو له لایه ن قورئان و پێغه مبه ر ﷺ

پێغه مبهری ئازیزمان ﷺ هه روه کو چۆن هه والی په نهانی و داهاتوه کانی پێ راگه یاندن له پێگای وه حبیبه وه، هه روه ها هه والی رابردوویشی بۆ باسکردوین، که نه وه ش به شیکه له زانیاری غه بی، راسته له رابردوو دا پوویدا وه، به لام که س نه یزانیوه، یاخود دانرا وه پوونکردنه وه ی نه بووه له وانه روودا وه کانی (جوره یجی عابید) یاخود نه و عابیده ی به نی ئیسرا ئیل که به کافری مرد، وانا له عابیده یه وه بۆ کافری یان پروداوی (که چه ل و گول و کویره که) یان پروداوی سێ که سه که ی که له تاو لێزمه ی باران ده چنه نه شکه وت و بارانی زۆر واده کات لافا و به رد و شاخه که ده روختیت و بهرده می نه شکه وته که ده گرت، بێجگه فه رمووده ی پێغه مبهری خوا ﷺ پرودا وه گه لێکی زۆری تر هه یه که له قورئاندا باسکرا وه له هه والی رابردوو ان و خوای موته عال و پێغه مبه ره که ی وه کو میژوو بۆمان ده گپرتیه وه، به لام پر له وانه ن.

پرووداوی جوړه یجی عابد

پێغه مبهری خوا ﷺ ده فه رمویت: -سێ مندال له کۆر پهیدا دواون و ئاخاوتنیان کردوو، یه که م (عیسا) ی کورپی مه ریه م که له به شه کانی پێشوودا باسما ن کردوو، دوو هه م که سێکی خواناس و زا هید که خۆی ساغ کردبو وه بۆ به ندایه تی به ناوی (جوړه یج)، ژوورێکی له قوړ بۆ خۆی دروست کرد بوو له و جیگایه کدا به ندایه تی ده کرد، به و جیگا ده و تری ت (صه ومه عه)، له ناو گه لی ئیسرا ئیلدا ئافره تیکی زیناکاری به ناو بانگ هه بوو، به زیناکاره کانی وت که زینایان له گه لیدا کردبوو، نه لێن چی جوړه یجی راهیتان بۆ هه لېخه له تینم، دیاره وه کو مه رج له گه لیاندا نه نجامی داوه، (چونکه هه موو تاوانباریک له پرۆژه ی شه ی تاندا کار ده کات)، ها ته لای جوړه یج و ناز و خو بادانی کرد، به لام جوړه یج گوێ پێ نه داو پشتی تیکرد، پاشان ئافره ته زیناکه ره که که ده لێن ناسرا وه به (بابوس)، چوو له گه ل شوانیک له و ناوچه یه دا زینای کرد شوانه که له نزیک (صه ومه عه) که ی جوړه یج پشووی نه دا، ماوه یه کی پێچوو ئافره ته که سکی

پریوو له شوانه که، که چی بوختانی کرد و وتی: له گه ل جورهیج دا خه و تووم نه و سکی پر کردووم مندالی نه وه، که منداله که له دایک بوو خه لکی شار هه موو کو بونه وه، بو سه رزشت و به رد بارانی جورهیجی عابد، نه ویش هاته دهره وه له ماله قورینه کهیدا خه لکه که به ردیان تیده گرت و ماله قورینه کهیشیان پروو خاند!

جورهیج پرسى چی پروویداوه؟ نه وایش وتیان نه و منداله تو خواهنیتی و زینات له گه ل نه و ئافره ته کردووه، زوریان لی دا و قسه ی ناشرینیان زو پتوت، جورهیج وتی: کوا منداله که؟!

منداله که یان بو هیناو، هه لسا نوژی کرد و دوعای کرد، جورهیج چوو له لای که به په نجه ی ئاماژه ی بو کرد و وتی: نه ی مندال تو کوری کتیت؟!

یان وتی سویندت نه دهم به خوا باوکت کتیه، (به م شیویه له ریوایه تی موسلیم و بوخاریدا هاتووه)، یان ده لیت به زده ده خه نه وه دهستی هینا به سه ر منداله که داو فهرمووی: باوکت کتیه؟! منداله کهش کهوته قسه و وتی: باوکت شوانه کهیه!

ئیت هه موو خه لکه که چوونه لای جورهیج و ماچیان کرد و داوای گه رده ن ئازادیان لی کرد، وتیان: ماله کهت له ئالتون بو دروست ده کهین، نه ویش پازی نه بوو، وتی: وه کو خو ی له قور بوم دروست بکه نه وه.⁶²

مندالی سی یه م: که پیغه مبه ری خوا ﷺ فهرموویه تی دواوه و ئاخوتنی کردووه، ده فهرمویت: مندالیک شیرى دایکی ده خوارد و ته نانه ت راوی فهرمووده که نه بو هورهیره یه، ده فهرمویت پیغه مبه ری خوا ﷺ په نجه ی خستبووه ده می لاسایی منداله که ی بو ده کردینه وه، پیغه مبه ری خوا ﷺ ده فهرمویت: منداله که شیرى ده خوارد، سواریکی جوانخاسی جل و بهرگ پاک و ریک و پیک به نه سپه کهیه وه تپه ری، دایکه که ی وتی: خوایه منداله کهم وه کو نه و سواره ده رچیت، منداله که ی مه مکی دایکی به ردا و وتی: خوایه هه رگیز

62 - قد قص علينا خبره - نبينا ﷺ في الحديث الذي رواه البخاري و مسلم عن أبي هريرة عن النبي ﷺ قال : لم يتكلم في المهد إلا ثلاثة ، عيسى ابن مريم ، وصاحب جريج ، وكان جريج رجلا عابدا ، فاتخذ صومعة فكان فيها، فأتته أمه وهو يصلي ، فقالت : يا جريج ، فقال : يا رب أمي وصلائي ، فأقبل على صلاته ، فانصرفت ، فلما كان من الغد أتته وهو يصلي ، فقالت : يا جريج ، فقال : يا رب أمي وصلائي ، فأقبل على صلاته ، فانصرفت ، فلما كان من الغد أتته وهو يصلي ، فقالت : يا جريج ، فقال : أي رب أمي وصلائي ، فأقبل على صلاته ، فقالت : اللهم لا تمته حتى ينظر إلى وجهه الموصات ، فتذاكر بنو إسرائيل جريجا وعبادته ، وكانت امرأة بغى يتمثل بحسنها ، فقالت : إن شئتم لأقتنن لكم ، قال : فتعرضت له فلم يلتفت إليها، فأنت راعيا كان يأوي إلى صومعته ، فأمكنته من نفسها ، فوقع عليها ، فحملت ، فلما ولدت قالت : هو من جريج ، فأتوه فاستنزلوه، وهدموا صومعته ، وجعلوا يضربونه ، فقال : ما شأنكم ، قالوا : زينت بهذه البغي فولدت منك ، فقال : أين الصبي ، فجاءوا به ، فقال : دعوني حتى أصلي ، فصلى ، فلما انصرف أتى الصبي قطعاً في بطنه ، وقال : يا غلام ، من أبوك؟ قال : فلان الراعي ، قال : فأقبلوا على جريج يقبلونه ويتمسحون به، وقالوا : نبني لك صومعتك من ذهب ، قال : لا ، أعيدوها من طين كما كانت . ابن كثير، ص ٤٨٠-٤٨١

وه کو ئه و نه بم، پاشان مه مکی دایکی گرتوه، دایکی سه رسام بوو پیتی، پاشان به لای ئافره تیکی دیکه دا تپه پری به قامچی لییان ئه دا و ئه شکه نجه ئه درا، دایکه که وتی پهروه ردگار ه مندا له کهم هه رگیز وا لئ نه کهیت، واتا وه کو ئه و ئافره ته قامچی بخوات، دایکه تووره بوو و وه کو به مندا له که ی بلئی ئه وه تو له که به وه فیری قسه کردن بوویت، تو شیاوی بو ئه وه ی دوعات بو بکه م به توره ییه وه، هه موو ئه و باسه که ی دووباره کرده وه له سواره که و که دایکی دوعای بو کرد وه کو ئه و بیت کوره که ی و پاشان کوره که وه کو ئافره ته کۆیله که لیدان ئه خوات، مندا له که ی وتی دایکه، ئه و سواره یه کیکه له زالمه کان و دل په قه کان، جا بۆیه وتم خوایه هه رگیز وه کو ئه وه م لئ نه کهیت، ئه و ئافره ته کۆیله بهش تاوانبارکراوه به زینا و دزی، نه زینای کردووه نه دزیش، جا ئه و که ده لیت (حسبی الله)، له بهر ئه وه ی مه زلوم بوو پاداشتی وه رده گرت له سه ر نازاردانه که ی.⁶³

پرووداوی سئ که سه که، کاتیک چوونه ناو ئه شکه وته که

بوخاری ریوایه تی کردووه له ئین عومه ره وه، پیغه مبه ری خوا ﷺ فه رموویه تی له کاتیکدا سئ که س به یه که وه ده رۆیشتن، له پر بارانیک ی به لیزمه لئی داگردن چوونه ئه شکه وتیک، له پر ده رگای ئه شکه وته که یان لئ گیرا به تالیره به ردیک، پاشان به یه کریان وت: سویند به خوا رزگارمان نابیت لیره دا مه گه ر به راستی کاریکمان له پیناوی خوا دا ئه نجامدا بیت، ئه و راستگویی و نییه ت پاکیه بیته هۆکاری رزگار بوومان.

یه کیکیان وتی: خوای پهروه ردگار؛ که سیک له لامدا کاریک ی ده کرد، پاشان کاره که ی جیشیت، له لام و رۆیشت، کریکه ی رۆژانه ی سئ (صاع) بووه واتا نزیکه (۱۱) کیلو دانه وئله، منیش دانه وئله که یم بو چاند و پاشان به ره هه مه که یم کۆ کرده وه، مانگایه کم پئ کری که ماوه یه کی پیچوو کریکاره که هات داوای هه قی رۆژه که ی خوی کرد منیش له ترسی زاتی به رزت له جیاتی کریکه ی که سئ (صاع) بوو مانگه که م دایه، زاتی به رزت ئاگاداری که له پیناوی زاتست ئه و کاره م کردووه تا لیم رازی بیت، رزگارمان بکه لیره دا.

خوای گه وره به رده که ی بو جولاندن که میک، زانیان که راستگویییه که یان به ره هه می ده بیت له م دونیا یه دا.

بۆیه دووه م که سیان وتی: خوای پهروه ردگار؛ زاتی به رزت ده زانیت که خوا هه نی دایک و باوکیکی پیر بووم، هه موو شه ویک به جامیک له شیر ی مه ره کانم بو ده هیتان، شه ویکیان هه ندیک دواکه وتم که هاته لای دایکم و باوکم خه وتبوون، منیش هه زم نه کرد له خه و

⁶³ - بوخاری و موسلم، هه مان سه رچاوه ی پیشوو.

خه به ریان بکه مه وه له خزمه تیاندا وه ستام تا هه لسان له خه وه به ره به یاندا، مندا له کانی خو شم چاوه پانم بوون که شیریان بو بهرم، به لام بو پازیکردنی زاتی به رزت، تا نه وانم تیر نه کرد نه چووم، نه و کاره شم له پیناوی زاتی به رزت کرد جا تکاده کهم پزگارمان بکه لی ره دا.

پاشان پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ده فه رمویت: به رده که جولآ و ئاسمانیان لی ده رکه وت.

سییه میان وتی: خوی پهروه ردگار؛ زاتی به رزت ده زانی من خاوه نی کچه مامیکم بووم، زۆرم خو ش ده ویست چه ند جار هه ولّم دا له گه لیدا بخه وم نه و پازی نه بوو، تا جار یکیان ۱۰۰ دینارم دایه و پازیم کرد، کاتیک هات و خو ی ئاماده کرد که له گه لیدا پابویرم بخه وم و له نیاوانی قاچیدا بووم، به لام له زاتی به رزت ترسام و وازم لی هینا و ته نانه ت ۱۰۰ دیناره که شم بو به جی هیشت. خودایه نه گهر نه وه م له پیناوی زاتی به رزت کردووه پزگارمان بکه لی ره دا خوی پهروه ردگار پزگاری کردن له ناو نه شکوه ته که دا.⁶⁴

هه والی سی که سه که؛ که چه ل و گول و کویره که

بوخاری و موسلیم له نه بو هورهیره وه پیاویه تیان کردووه، پیغه مبه ری خوا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فه رمویه تی:

سی که س له گه لی ئیسرائیل یه کیکیان که چه ل و نهوی تریان کویر و که سی سییه م گول، بووه.⁶⁵

64- قال الإمام البخاري: حدثنا إسماعيل بن خليل، أخبرنا علي بن مسهر، عن عبيد الله بن عمر عن نافع، عن ابن عمر أن رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قال: بينما ثلاثة نفر ممن كان قبلكم يمشون، إذا أصابهم مطر فأووا إلى غار فانطبق عليهم، فقال بعضهم لبعض: إنه والله يا هؤلاء لا ينجيكم إلا الصدق، فليدع كل رجل منكم بما يعلم، أنه قد صدق فيه . فقال واحدا منهم: اللهم إن كنت تعلم أنه كان لي أجير عمل لي على فرق من أرز، فذهب وتركه، وإني عمدت إلى ذلك الفرق فزرعته، فصار من أمره أني اشتريت منه بقرا، وأنه أتاني يطلب أجره، فقلت: اعمد إلى تلك البقر فسقها، فقال لي: إنما لي عندك فرق من أرز، فقلت له: اعمد إلى تلك البقر فإنها من ذلك الفرق فاسقها، فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك من خشيتك ففرج عنا، فانساختم عنهم الصخرة .

فقال الآخر: اللهم إن كنت تعلم كان لي أبوان شيخان كبيران، وكنت آتيهما كل ليلة بلبن غنم لي، فأبطأت عنهما ليلة، فجئت وقد رقد، وأهلي وعيالي يتضاغون من الجوع، وكنت لا أسقيهم حتى يشرب أبواي، فكرهت أن أوقفهما، وكرهت أن أدعهما فيستكنا لشربتهما، فلم أزل أنتظر حتى طلع الفجر، فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك من خشيتك ففرج عنا، فانساختم عنهم الصخرة حتى نظروا إلى السماء .

فقال الآخر: اللهم إن كنت تعلم أنه كانت لي ابنة عم من أحب الناس إلي، وإني راودتها عن نفسها فأبى إلا أن آتيها بمائة دينار، فطلبتها حتى قدرت فأتيها بها فدفعها إليهما، فأمكننتي من نفسها، فلما قعدت بين رجلها، قالت: اتق الله ولا تفض الخاتم إلا بحقه، فمكت وترك المائة دينار، فإن كنت تعلم أني فعلت ذلك من خشيتك، ففرج عنا، ففرج الله عنهم فخرجوا.

65- (گول) به که سیک ده وتریت که تووشی نه خو ش پیست ده بیت، پیستی بوئی دیت، به و که سه ده لین گول.

خوای گه وره ئه م سێ که سه تا قی ده کاته وه و توووشی خوۆشی و شه پریان ده کات، خوای پهروه ردگار فریشته یه که ده نریت بۆ لای ههر سێ یان، هه لبه ت به جیاوازی، یه که م جار فریشته که ده چیته وه لای گوله که، ده لیت ئاوات چیه تا خوای موته عال بۆت بهیتته دی؟ له وه لامدا ده لیت: پهنگی پیستیکی جوان باشم بداتی، خه لکی بیزم لی ده که نه وه و ناتوانم تیکه ل به خه لکی بم. فریشته که به دهستی مه سحی لاشه ی کرد که سه گوله نه خوۆشه که چاک بوویه وه، جوانترین پهنگ و پیستی پێ درا له لایه ن پهروه ردگار وه.

فریشته که پرسى ئه ی سهروه ت و سامان چیت ده ویت؟ ئه ویش وتی: وشتر! فریشته که وشتر یکی ئاوسى پێ به خشی و پێی وت خوای گه وره به ره که ت بخاته مأل و سامانت.

پاشان فریشته که هاته لای که چه له که و پێی وت چى ئاره زووته، تا خوای موته عال پیت به خشیت؟ داوای قزیکى جوانى کرد که چیت خه لکی گالته ی پێ نه که ن و بتوانیت بپرواته ناو کۆمه لکه، دهستی هینا به سه ریدا مووه کانی پر بووه وه و روخساریکی جوانی پیته خشی خوای موته عال، پاشان پرسى ئه ی سهروه ت و سامان چیت هه ز لیت؟!

که چه له که وتی مانگام ده ویت، فریشته که به فه رمانی خوای موته عال مانگایه کی ئاوسى پێ به خشی و فه رمووی خوای گه وره مأل و سامانت پر به ره که ت بکات.

فریشته که هاته لای کوپره که و هه مان گفتوگۆی دووباره کرده وه ئه ویش داوای چاوساغی کرد تا دنیای پرووناکی پێ ببینیت، فریشته که دهستی هینا به چاویدا و به فه رمانی خوای موته عال چاک بوویه وه، خه لکی بینی و پاشان پرسى سهروه ت و سامانت چى ده ویت، ئه ویش داوای مه پرى کرد، فریشته که مه پریکی ئاوسى پێ به خشی.

خوای گه وره به ره که تی خسته ناو مأل و سهروه تی ههر سێ لایان هه ریه که بوونه خاوه نی دوولیکى پر له وشتر و مانگا و مه پ.

پاشان خوای گه وره له شیوه ی گوله که خویدا که سیکى بۆ نارد، وتی من که سیکى هه ژارم ریگام هه له کردووه و له سه فه ره که مدا هیچ پیوستیه کم پینه ماوه و که سم نییه پرووی تیکه م، خوای پهروه ردگارم هه یه و پاشان تۆ ئه گه ر هاوکارم بیت، جا داوات لی ده که م به ناوی ئه و که سه ی که ئه و شیوه و پروکه شه جوان و پیسته ناسکه ی پێ داویت و مأل و سهروه تی زۆری پێ به خشیویت وشتر یکم پیببخشه بۆ ریگاکه م با هاوکارم بیت؟! که سه گوله که چاک بووه که وتی توانام نییه و هاوکاری ترم زۆر له سه ره، ئینجا هه ژاره که وتی: وه کو بلیت نه تناسم، تۆ پیشتر که سیکى پیس و نابووت بوویت، خه لکی بیزیان لیت ده کرده وه؟!

هه ژار و زه بوون بوویت خوای گه وره ده وله مه ندی کردی؟

ئینجا که سه گوله چاکبوه که وتی: نه خیر من باو و باپیرانم، هەر خواهن گه ورهیی بوون لهو که ورا نه وه ئەم سەر وه ته م بو ماوه ته وه!

که سه هه ژاره کهش وتی: نه گهر درۆزن بوویت و درۆت کرد، خوای پهروهردگار وه کو جارانت لێ بکاته وه، وه کو جارانی لێ هاته وه!

پاشان هاته لای که چه له که له شیوهی که چه لێ خۆیدا، دیاره مه بهستی له فریشته که به فه رمانی خوای گه وره چۆته لایان، به که چه له که ی وت که هه ژاره و لێ قه و ماوه، به لکو مانگایه کی پێ به خشیت، ئه ویش هاو شیوهی که سه گوله که وه لای دایه وه، به خیل بوو درۆیکرد و هیچ هاوکاری هه ژاری نه ده کرد و وتی له باو باپیرانم بۆمان ماوه ته وه، تا له کۆتاییدا ئه ویش هه ژار و که چه ل که وه ته وه.

هاته لای که سی سییه م که کویر بوو چاک بوویه وه، له شیوهی کویردا هات و وتی: کویر و هه ژارم و لێ قه و ماوم کهس شک نابهم، بێجگه خوای پهروهردگار پاشان تۆ هاوکاریم بکه، سویندت ئەدهم به و که سه ی که چاوی چاک کردوویت وه به لکو مه ڕیکم پێ به خشیت بو ئه وه ی له سه فهره که مدا سوودی لێ وه ربگرم.

کویره که ده لیت من کویر بووم خوای پهروهردگار ساغی کردم وه، هه ژار بووم ده و له مه ندی کردم، برۆ به ئاره زووی خۆت چیت ده ویت برۆ بیبه و هه لبرژیره به ئاره زووی خۆت ئه وه ی ده ییه یت ڕیگریت لیتا که م، له پیناوی خودا ده ییه خشم یت.⁶⁶

66- روی البخاري ومسلم من غير وجه: عن همام بن يحيى، عن إسحاق بن عبد الله بن أبي طلحة، حدثني عبد الرحمن بن أبي عمرة أن أبا هريرة حدثه أنه سمع رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يقول: إن ثلاثة في بني إسرائيل: أبرص، وأعمى، وأقرع، بدا الله أن يتليهم، فبعث الله إليهم ملكا، فأتى الأبرص فقال له: أي شيء أحب إليك؟ فقال: لون حسن وجلد حسن، قد قدرني الناس، قال: فمسحه فذهب عنه، فأعطي لونا حسنا وجلدا حسنا . فقال: أي المال أحب إليك؟ قال: الإبل، أو: قال البقر - هو شك في ذلك أن الأبرص والأقرع قال أحدهما: الإبل، وقال الآخر: البقر - فأعطي ناقه عشاء، فقال: يبارك لك فيها .

قال: وأتى الأقرع فقال له: أي شيء أحب إليك؟ قال: شعر حسن، ويذهب عني هذا، قد قدرني الناس، فمسحه فذهب، وأعطي شعرا حسنا . قال: فأني المال أحب إليك؟ قال: البقر، فأعطاه بقرة حاملا، وقال: يبارك لك فيها . قال: وأنى الأعمى فقال: أي شيء أحب إليك؟ قال: يرد الله إلي بصري فأبصر به الناس، قال: فمسحه فرد الله إليه بصره . قال: فأني المال أحب إليك؟ قال: الغنم فأعطاه شاة والد، فأنج هذان وولد هذا، فكان لهذا واد من الإبل، ولهذا واد من البقر، ولهذا واد من الغنم .

== <

ئه مانه تي كه سيك له گهلي ئيسرائيل

بوخاري ده گيرتته وه له ئه بو هوره يره وه، پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمووي: پياويك خانويه كي كړي، ئه و كه سه ي زه وي خانويه كه ي كړي بوو له ناو خاكي ماله كه ي دا كوپه يه ك له ئالتوني دوزيه وه، بردييه وه بو خاوه نى ماله كه ي كه پيشتري لتي كړي بوو، پتي وت: ئه مه م له ناو زه وي و خاك و خو لي ماله كه مدا دوزيه ته وه، ئه مه مالى من نيه، من ته نها خانويه كه م لي كړيويت، فرو شياره كه ده لتي: من مال و زهويه كه م پي فروشتوويت به هه رچيه ك له ناويدا بووه، كړياره كه ش ده لتي، من زهويه كه م كړيوه لتي، نه ك كوپه ئالتونه كه.

ده چنه لاي كه سيك كه حوكميان بكات، حاكمه كه ده لتي: ئه گهر كچ و كورتان هه يه بيده نه يه كرتي، ئه و كوپه ئالتونه له بووك و زاويه كه خه رچ بكن.⁶⁷

ئيمام ئه حمد له ئه بو هوره يره ده گيرتته وه پيغه مبهري خوا ﷺ فه رمووي له باسي پياويكي گهلي ئيسرائيل، پتوستي به (١٠٠٠ دينار) قهرز بوو بو ماويه كه كه سي له گهلي ئيسرائيل پاره كه ي دايه به قهرز. كه سه كه وتي شاهد بهينه با شاهيدي بدن له نيتواناندا، قهرز وه رگه كه وتي خوي گه وه با شاهيد بيت له نيتواناندا، پاشان قهرز دهره كه وتي: ده ي باشه كه سيك بهينه با بيتته كه فيل له نيتواناندا، نه ویش وتي: خوي گه وه كه فيل بيت، نه ویش خوي گه وه كه فيله، وتي: راست كرد و پاره كه ي هه مووي پيدا ته نها خوي گه وه ئاگادار بوو له نيتواناندا.

ئه و كه سه ي كه قهرزه كه ي وه رگرت په ريه وه له ده ريا و چووه ته ئه و جيگايه ي مه به ستی بوو كاره كه ي خوي ئه نجام داو ويستی بگه رتته وه كه شتي ده ست نه كه وت، تا له مه وعيدي خويدا پاره كه بداته وه خاوه نه كه ي، كه سه كه دار يكي هينا و هه ليكو لي، (١٠٠٠ دينار كه ي)

ثم إنه أتى الأبرص في صورته وهيئته فقال: رجل مسكين تقطعت بي الحبال في سفري، فلا بلاغ اليوم إلا بالله ثم بك، أسألك بالذي أعطاك اللون الحسن، والجلد الحسن، والمال، بعيرا أتبلغ عليه في سفري .
فقال له: إن الحقوق كثيرة، فقال له: كأي أعرفك، ألم تكن أبرص يقذرك الناس، فقيرا فأعطاك الله عز وجل .
فقال: إنما ورثت هذا المال كإبراهيم عن كابر، فقال: إن كنت كاذبا فصيرك الله إلى ما كنت .
وأتى الأقرع في صورته وهيئته فقال له مثل ما قال لهذا، فرد عليه مثل ما رد عليه هذا، فقال: إن كنت كاذبا فصيرك الله إلى ما كنت .
وأتى الأعمى في صورته وهيئته ، فقال: رجل مسكين وابن سبيل، وتقطعت بي الحبال في سفري، فلا بلاغ اليوم إلا بالله ثم بك، أسألك بالذي رد عليك بصرك، شاة أتبلغ بها في سفري، فقال: قد كنت أعمى فرد الله إلي بصري، وفقيرا فقد أغنانني، فخذ ما شئت فوالله لا أجهدك اليوم بشيء، أخذته لله عز وجل .
فقال: أمسك مالك فإنما ابتليتم فقد رضي الله عنك، وسخط على صاحبك.

67- عن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي ﷺ قال: اشترى رجل من رجل عَقَارًا، فوجد الذي اشترى العَقَارَ في عَقَارِهِ جَرَّةً فيها ذهب، فقال له الذي اشترى العَقَارَ: خذ ذهبك، إنما اشتريت منك الأرض ولم أُشترَ الذهب، وقال الذي له الأرض: إنما بعتك الأرض وما فيها، فتحاكما إلى رجل، فقال الذي تحاكما إليه: ألكما ولد؟ قال أحدهما: لي غلام، وقال الآخر: لي جارية قال: أنكح الغلام الجارية، وأنفقا على أنفسهما منه وتصدقًا.

خسته ناوی و له گه لیدا نامه یه کی نوسی بو هاوړیکه ی، پاره که شی خسته ناو داره که که هه لیکوولی بوو ۱۰۰۰ دیناره که ی تیخستبوو، داره که ی خسته ناو ده ریا که و له خوی گه وه پارایه وه ده سی کرد به دوعا کردن وتی:

ئهی پروه ردگارم زاتی به رزت ده زانیت که ۱۰۰۰ دینارم له که سیک وهرگرت داوای شاهیدی و که فیلی لیکردم زاتی به رزتم کرده شاهید و که فیل، نه ویش پازی بوو، وا به دوی که شتییه کدا ده گه پیم که له سهر ده ریا هه لم بگریت و پاره که ی بده مه وه، به لام بو نه ووی په یمانه که ی خوّم به رمه سهر، نه ووا پاره که م هه لداو ته ناو ده ریا که، به لکو بگاته وه ده ستی.

ئهو که سه ش که قهرزه که ی دابوې پوژانه له سهر په یمانه که یان ده هاته سهر که ناری ده ریا که چاوه پروانی قهرزه که ی ده کرد، به لام دیار نه بوو، پاشان له که نار ده ریا که داریکی دوزیوه هه لی گرته وه ویستی بو سووتاندن به کاری به یتیت کاتیک هاوسه ره که ی چیت لئ ده یت، که داره که ی هه لگرت و له کاتی شکانی داره که بو سووتاندن، بینی هه لکو لوه و ۱۰۰۰ دیناره که و نامه یه کی کابرای تیدایه، که حال و گوزه رانه که ی خوئی تیدا باس کردوو.

پاش ماوه یه ک کابرای که قهرزه که ی کرد بوو هات و ۱۰۰۰ دیناره که ی بو هیناوه، سویندی بو خوارد که به رده وام له هه ولی به ده ست خستنی که شتی بوو، به لام ده ستی نه که و تووه بو یه دره نگ که و تووه.

خاوه ن قهرزه که وتی ئهی مه گهر بوّت نه نار دوومه ته وه؟!

قهرزازه که ده لیت: ئهی نه وه نیه بوّت باس ده که م، که شتیم ده ست نه که و تووه ئیتر چوّن بوّت بنیرمه وه؟

خاوه ن قهرزه که ده لیت: خوی پروه ردگار قهرزه که ی بو داو یته وه له ناو داریکدا من پاره که ی خوّم وهرگرتو ته وه، ۱۰۰۰ دیناره که ی تر مالی خو ته و بو خو ت ده گه ریته وه و من پاره ی خوّم وهرگرتو ته وه.⁶⁸

68- القصة رواها البخاري في صحيحه عن أبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صلى الله عليه وسلم (أنه ذكر رجلا من بني إسرائيل، سأل بعض بني إسرائيل أن يسلفه ألف دينار، فقال: اتتني بالشهداء أشهدهم، فقال: كفى بالله شهيدا، قال: فأتني بالكفيل، قال: كفى بالله كفيلة، قال: صدقت، فدفعها إليه إلى أجل مسمى، فخرج في البحر، فقضى حاجته، ثم التمس مركبا يركبها يقدّم عليه للأجل الذي أجله، فلم يجد مركبا، فأخذ خشبة فنقرها فأدخل فيها ألف دينار، وصحيفة منه إلى صاحبه، ثم زجج موضعها، ثم أتى بها إلى البحر، فقال: اللهم إنك تعلم أني كنت تسلفُ فلانا ألف دينار، فسألني كفيلة، فقلت: كفى بالله كفيلة، فرضي بك، وسألني شهيدا، فقلت: كفى بالله شهيدا، فرضي بك، وأني جهدتُ أن أجد مركبا أبعث إليه الذي له، فلم أقدر، وإنني أستودعُكها، فرمى بها في البحر حتى ولجت فيه، ثم انصرف، وهو في ذلك يلمس مركبا يخرج إلى بلده، فخرج الرجل الذي كان أسلفه ينظر لعل مركبا قد جاء بماله، فإذا بالخشبة التي فيها المال، فأخذها لأهله حطبا، فلما نشرها، وجد المال والصحيفة، ثم قدّم الذي كان أسلفه، فأتى بالألف دينار، فقال: والله ما زلت جاهدا في طلب مركب لآتيك بمالك فما وجدت

مەملەكەتى ھەژدە يەم:

پېغەمبەرى ئازىزمان ﷺ لە سىرەتى موبارەكىدا زۆرىك لەم باسانەى بۆ ھاوئەلە بەرپزەكانى و ئوممەتەكەى گىپراوئەتەو، تا بېتتە پەند و عىرەت و وانەيەك كە مروڤەكانى لەسەر پەرورەردە دەبېت بە چاكە و باشتىن شىو، ھەرورەكو چۆن قورئان باسى گەلانى رابردووى بۆ كردووین بە ھەمان شىو سوننەت كە وەحىيە وئەى پېغەمبەرە ﷺ باسى گەلانى رابردووى بۆ كردووین.

ژيانى گەلانى رابردوو لە قورئاندا بۆ پېغەمبەر ﷺ

بېجگە ژيانى پېغەمبەران و واقعى ژيانان خواى مۆتەعال بۆ پېغەمبەر ﷺ و ئوممەتەكەى گىپراوئەتەو لە ژيانى رابردووى گەلان لە بارەى ژيار و شارستانىەت و چۆنىەتى پەرورەردەو جا چى لە پرووى كۆمەلگەو بېت ياخود پەرورەردەى خىزانى و مندال، ھەرورەھا لە بارەى دەسەلاتەو بە ھەر دوو بەشەكەى زالم و دادپەرورە.

ھەموو ئەم باسانە كاريگەرى تەندروستى خۆى ھەيە لەوانەيە ئەو پەند و عىرەتەنە نمونەى ئەو باسانە زۆرە لە قورئاندا ئامازە بە ھەندىكى دەكەين لەوانە: ھاوئەلانى ئوخدود، لوقمانى حەكىم، شارستانىيەتى سەبەئى خاوەن باخ و باخاتەكان، سوپاى فيل كە ناسراو بە سوپاى ئەبرەھە...ھتد.

ھەموو ئەم باسانە مەدلولاتى تايبەتى ھەيە لە مېژوودا، كە قورئان بۆى زىندووو كردووینەتەو، بۆ نمونە ئەو پەروشتەى كە حەزەرەتى لوقمان فېرى كۆرەكەى دەكات، ھەر ھەمان پەروشت و بىرو باوەرەيە كە ئېمەش لە پۆژگارى ئەمروماندا ئاواتە خوازين فېرى نەو و مندالەكانمانى بكەين، ھەمان ئازايەتى داىك و مندالېكە لە جىنوسايدى خەلكى ئوخدودا، كە فېر دەبين مردن بە دەستى زالمەن بردنەوھەى و سەربرەزىيە.

ھەموو باسەكانى ترى قورئان رووداوەكانى وزە و توانايەكى بى وئەيە بۆ شوئىنكەوتووانى سىرەتى پېغەمبەرى خوا ﷺ.

نمونەى خاوەن باخ و باخاتەكان

خواى پەرورەردگار كە ئەم باسەى بۆ پېغەمبەر ﷺ گىپرايەو لە سورەتى القلم دا، خەلكى قورەيش خويان باش لە مېژووەكە شارەزابوون، دەيانزانى رووداوەكە چۆن بوو، چۆن روويداو، بۆيە خواى پەرورەردگار بىرى خستەوھە كە ئىوھى قورەيش بە سەرورەت و سامان و

مركبا قبل الذي آتيت فيه ، قال : هل كنت بعثت إلي بشيء ، قال : أخبرك أني لم أجد مركبا قبل الذي بعثت فيه ، قال : فإن الله قد أدى عنك الذي بعثت في الخشب ، فانصرفت بالآلف الدينار راشدا. ئەم فەرموودەيە لە بوخارىدا بە موعەلەقى ھاتوو و لای بوخارى لاوازە.

مال مندالتاندا ده نازن، له ړیځای نه و سهره و تان سامانه تان ده ستردی دی ده که ن و زولم و زورداري ده که ن. ښوونه یی خاوه ن باخه کانتان له بیرته که خوی پهره و ردگار تووشی چ به لا و موصیبه ت و ښیتلای کردن، به هوکاري تاوانباری خویان؟

خوی پهره و ردگار باسی پروداویک ده کات که زور به ربلاوه له ناو قوره یش دا، خوی موه عال ده فهرموت: اِنَّا بَلَوْنَهُمْ کَمَا بَلَوْنَا اَصْحَبَ الْجَنَّةِ اِذْ اَقْسَمُوا لَیَصْرُمْنَهَا مَصْبِحَیْنٌ ۝ وَلَا یَسْتَنْشُرُوْنَ ۝ فَطَافَ عَلَیْهَا طَایِفٌ مِّنْ رَبِّکَ وَهُمْ نَایْمُوْنَ ۝ فَاَصْبَحَتْ کَالْصَّرِیْمِ ۝ فَمَتَّادُوا مَصْبِحَیْنٌ ۝ اِنْ اَعْدُوا عَلَیْ حَرْبِکُمْ اِنْ کُنْتُمْ صَرِیْمَیْنٌ ۝ فَاَنْظَلَقُوا وَهُمْ یَتَخَفَتُوْنَ ۝ اَنْ لَا یَدْخُلْنَهَا اَلْیَوْمَ عَلَیْکُمْ مِّنْ سَکِیْنٍ ۝ وَغَدُوا عَلَی حَرِّ قَدِیْرٍ ۝ فَلَمَّا رَاَوْهَا قَالُوا اِنَّا لَصَالُوْنَ ۝ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُوْنَ ۝ قَالَ اَوْسَطُهُمْ اَلَمْ اَقُلْ لَّکُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُوْنَ ۝ قَالُوا سُبْحٰنَ رَبِّنَا اِنَّا کُنَّا ظَالِمِیْنٌ ۝ فَاَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَی بَعْضٍ یَتَلَوْمُوْنَ ۝ قَالُوا یَوٰیلتَ اِنَّا کُنَّا ظَالِمِیْنٌ ۝ عَسٰی رَبُّنَا اَنْ یُّبَدِّلَ خَیْرًا مِّنْهَا اِنَّا اِلَی رَبِّنَا رَاغِبُوْنَ ۝ کَذٰلِکَ الْعَذَابُ ۝ وَلَعَذَابُ الْاٰخِرَةِ اَکْثَرُ لَوْ کَانُوْا یَعْلَمُوْنَ ۝ الْقَلَمُ

واته: ښمه کافرانی مه که که مان تاقیرکده وه به برستی و نه بوونی که پیغه مبهراڻ صلی الله علیه و آله دوعای لی کردن، ههروه کو چوڼ هاوه لانی باخه که مان تاقیرکده وه کاتیک له دوی وه فاتی باوکیان سویندیان خوارد نه بی بهرهمی باخه که مان برنین له بهر به یانی زوودا پیش نه وهی که هیچ که سیک ټاکادار بی و به خه بهر بی بو نه وهی فه قیر و هه ژار نه چی و داوایان لی نه کات ۶۹ نه شیان وت (ان شاء الله)، یاخود به گومانی خویان فه قیر و هه ژارانیا لی بی بهش کرد ٥٥ نه مان شهو نه و بریاره یانداو خه وتن، له لایه ن خوی که وره وه ټافه ت و به لایه ک یان ټاگریک دای له باخ و بیستانه که یان و هه ره هه مووی سووتاند ٥٥ وه کو شه وی تاریکی لی هات، وه که نه وهی که بهرهمی پرنابیت و هیچ شتیکی پیوه نه مابیت ٥٥ به یانی زوو نه مان له خه و هه لسان و بانگیان له یه کتری کرد ٥٥ وتیان: له بهر به یانی زوو بکه ونه ری بو لای بهرهم و باخه که تان نه گهر نه تانه وی پیوه باخه که برنن ٥٥ نه وان که وتنه ری به لام به نه یی و چه چه له نیوان خویاندا

69- هاوه لانی باخه که سی برا بوونه له دتی که بوونه ناوی (زهروان) بووه دوو (فه رسه خ) واته: شهش میل له (صه نعا) پایته ختی (یه من) هوه دوور بووه، یاخود وتراوه: له (حه به شه) بووه، نه مانه باوکیکی چاکیان هه بووه که باخ و بیستانی هه بووه که جوړه ها میوه و بهروبوومی هه بووه و سالانه کردوویه تی به سی به شه وه: به شتیکی له ری خوا کردووه به خیر و زه کانی لیداو، به شتیکی سی بو خوی و مال و مندالی داناوه، به شتیکی سی بو نه توو و مه سره فه که ی بو سالی داهاتو هه لگرتووه، که باوکیان مرد نه مان وتیان: باوکیان له هه لدا بووه و نه زان بووه که نه مال ی ناوا لی کردووه، ټیستا بهرهمه که که مه و مال و مندالمان زوره و بهشمان ناکات، ویستوویانه فه قیر و هه ژاری لی بی بهش بکه ن، که ټیستا خوی که وره باسی به سره هاته که یان نه کات.

قسه یان نه کرد بو نهوهی کهس دهنگیان نه بیستیت و شوئنیان نه کهوئیت و تیان: نه بی نه مرۆ به نهینی برۆین به شیوازیک که هیچ فهقیر و هه ژاریک هه ستمان پێ نه کات و پویشتن به ته نهیا خویان جیا کردهوه له قهومه که یان و وا پویشتن که به هیتزو به توانان و توانایان هه به له سه ر ڕینه وهی باخه که یان و کاتیک که باخه که یان بینی به رههم و جوانی و سه وزی نه ماوه و رهش بووه و تیان: ئیمه ڕیگه مان هه له و ون کردووه و ئیمه باخی ئیمه نییه، نه یانزانی که باخه که ی نه وانه و خوی گه وه سزای داو و به لایه کی ناردوته سه ری و هیچی نه هیشوووه و دواتر دلیابوون که ئیمه باخه که ی خویانه و ڕتیان هه له نه کردووه، به لام خوی گه وه بی به شی کردوون له به رههمه که ی له بهر نهت خراپی خویان و نهوهی که له هه موویان ژیرترو عاقلترو باشترو چاکتر بوو وتی: ئایا من پیم نه ووتن بلین: (إن شاء الله) و (إن شاء الله) بکهن، ئیستایش په شیمان ببنه وه و داوای لیخو شبوون له خوی گه وه بکهن هه ر باشه و نهوانیش په شیمان بوونه وه و وتیان: پاکی و مونه ززه ی بو پهروه ردگارمان له هه موو که موکو ڕیه که له و خراپه یی که ئیمه کردمان، به راستی ئیمه سته ممان له خۆمان کرد که نییه تمان خراپ بوو نییه تمان وابوو به شی فهقیر و هه ژاری لی نه دهین و هه ندیکیان ڕوویان کرده هه ندیکیان و لۆمه و گله یی و گازانده یان له یه کتری نه کرد و تیان: هاوار بو خۆمان به راستی ئیمه ده سترژی و سنوور به زاندن و سه رکه شیمان کرد و تیان: ئیمه ته و به مان کردو په شیمان بووینه وه و بو لای خوا گه ڕاینه وه، به لکو خوی گه وه بو مان بگو ڕی به باشترو و تراوه: دوی په شیمان بوونه وه و ته و به کردنیان خوی گه وه باشتری پێ به خشیون ئیمه ده مانه و ئیت بو لای خوی گه وه بکه ڕینه وه و به لکو خوی گه وه لی مان ببوو ڕی و لی مان خو شبی و به باشترو باخه که مان بو بگو ڕی خوی گه وه نه فه رموو ی: سزای ئیمه بهم شیوازه یه بو که سانیک که سه رپیچی بکهن و مافی فهقیر و هه ژار نه دهن، چۆن سزای هاوه لانی باخمان دا ئاواش سزای کافرانی مه که نه دهین، به لام به دلیایی سزای ڕۆژی قیامهت زۆر له مه گه وه رترو سه ختره نه گه ر بزانن

له ڕیگای دهقه قورئانییه کانه وه، وه کو جه نابی سه ید قطب ده فه رموو ی: خه لکیکی زۆر سه ره تای کال فام بوون، له جیگا و لادییه کدا بوون که زۆر دوور بوون له ئاوه دانی شاره وه و ساده بوون، هه ر ئهم جو ره له مرو ف که زۆر ساده و نه خو ئنده وارن تووشی سه ره ڕۆیی و ده مه ده می و ئینکاری ده بن، چونکه له ناخیاندا هیچ جو ره بیرو باوه ر و مه بده ئیک نییه تا پشتی پێ به سه ست و بی عه قیده ن.

خاوه نی باخه که له ڕابردوودا که سیکی خواناس و خیر و خیراتی زۆری کردووه، وا ئیستا باخه که که تۆته ژیر دهستی وه ره سه نه وانیش ڕیار نه دهن که به شی هه ژارانی لی نه دهن بهم

نەتە خراپ و پىسەوۋە بېرىپ ئەدەن كە بەرھەمى باخەكەيان لە بەرھەبەياندا بېچن كە ھەزاران خەوتون و ناگەپن بە دواى قوتياندا.

ئەوان بەو نەتەوۋە خەوتن، بەلام خواى گەورە نە وەنەوز ئەدات و نە دەخەوت، خواى گەورە لەو شەوۋە كە ئەوان بۆ بەرھەبەيان چاۋەروانن بەرھەمەكە بېچنەوۋە بزانين چى پرو ئەدات؟!

ھەرۋەكو بزوئەنەيەكى تاريكى شەو لە شىۋەى سېبەردا كە ناسكترين ماددەيە سېبەرەكە دەبېتە خىو و ھەژدىھا و باو بۆران و ئەوانيش لە خەودان، يەكتر ھەلدەسېنن بۆ پاراستنى بەشەكانيان لە بەروبوومى باخەكە فرىاي بگەون زوو ھەلسن پړون بەروبوومەكە كۆبكەنەوۋە تا ھەزاران بەخەبەر نەھاتوون، زۆر دلسۆزى يەك بوون لە چروكى و پىسكەياندا! پاشان لە شىۋەيەكى زۆر گالته ئامپز بە ئەقلى خۆيان دەچېنن بە گوئى يەكترى داو بە يەكترى دەلېن خىراكەن تا ھەزار و بېدەرەتەنەكان ھەلنەساون لە خەو، نەيانزانىوۋە لەو شەودا، نەك ھەزاران سوودى لى وەرناگرن بەلكو خۆشيان سوودى لى وەرناگرن، خەلكيان لى مەحروم دەكرد وا خۆيانى لى مەحروم بوون! لەگەلدا نەت پىس و سەرەكەش و نەگەت بوون و سەر لىشياو بوون، سزاكەشيان لە جۆرى كارەكەيانە، بەشى ھەزاريان نەدا خۆشيان لىي بېيەش بوون.

ئەوۋەش كۆتايى عاقىبەتى خەلكى چروكو خۆويست و پىسكەيە، بېجگە لەم جۆرە سروشتانە، سروشى باش و پاكىان تېدايە كە پېشتەر ئامۆزگارى كېردوون، لېرەدا ماناي (اوسطهم) بە واتا باشترين و ئاقلترين و خاۋەن ئامۆزگارى دېت، پېشتەر ئامۆزگارى كراون، بەلكو حوججەيان لەسەر بوۋە و بۆيان پروون بۆتەوۋە، ئىنجا كە زانيان تاوانبارن و خواى پەرۋەردگار تۆلەى لىكردنەوۋە، ئەوۋە كەوتنە لۆمە كېردنى يەكترى، بەلام ئامازەيەكى زۆر گرنگە بۆ قورەيش كە لە كۆتايىدا خواى گەورە بە پىغەمبەر سەدەقە دەفەرموئ: ئەوۋەى كە پرويداۋە كوفرى نىعمەتى دۇنيايە، تۆلەيان لى سەندراۋە، بەلام تۆلەى قىامەتت زۆر ترسناكە ھەموو ئەوانەى لە پارېردووردا، خواى گەورە خستىيە بەرچاۋى قورەيش كە ھەولەن بگەپنەوۋە بۆ لاى خوا و پىغەمبەرەكەيان، لە دواى ئەوانيش ئەم سوننەتە بەردەوامە تا پۆژى قىامەت.

ژیا‌نی شارستانییه‌تی سه‌به‌ه

سه‌به‌ه یه‌کیکه له شارستانییه‌ته کۆنه‌کانی عه‌ره‌ب، به‌هۆکاری فارس و گه‌لی ئیس‌رائیل توان‌را نه‌و ناوچه‌یه ئاوه‌دان بک‌ریته‌وه، خودی ناوچه‌که‌ش سروشتی به‌هاره و جوان و پ‌ر ئاو و به‌ره‌که‌تی باران بووه له یه‌مه‌نی ئیستادا نه‌و شارستانییه‌ته دامه‌زراوه.

گه‌لی فارس گه‌لیکی کۆنه‌و خاوه‌نی میژووی د‌یرینی ژیا‌ن و شارستانییه‌ته، گه‌لی ئیس‌رائیل چوونه‌وه نه‌و ناوچه‌یه به‌هۆکاری خ‌یزانی به‌ریژی حه‌زهرتی (سوله‌ی‌مان) به‌لقیس خاتوون، که‌واته ژیا‌ر و شارستانییه‌ته که‌له‌و ناوچه‌یه زۆر گه‌وره‌و پ‌یشکه‌وتوو بووه، که‌خوای موته‌عال به‌م‌وونه‌ی ئایه‌ت باسی ده‌کات له‌قورئاندا ده‌فه‌رمو‌یت: ﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِينِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُّوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُمْ بَلَدُهُ طَيِّبَةٌ وَرَبُّ غَفُورٌ ﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ ﴿١٦﴾ ذَلِكَ جَزَيْنَهُمْ بِمَا كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَافِرَ ﴿١٧﴾ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَاهِرَةً وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرُ سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا آمِنِينَ ﴿١٨﴾ فَقَالُوا رَبَّنَا بَعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ وَمَرَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَرِّقٍ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿١٩﴾﴾ س‌ب‌ا

واته: پ‌رس‌یار له پیغه‌مبه‌ر ﷺ ک‌را ئایا (سه‌به‌ه) زه‌ویه یان ئافره‌ته؟ فه‌رمو‌ی: بنچینه‌ی هۆزه‌کانی عه‌ره‌ب له یه‌مه‌ن ده‌گه‌ریته‌وه بۆ ئەم ده‌که‌سه، (سه‌به‌ه) پ‌اشا و هۆزێک بوونه له یه‌مه‌ن شو‌ینی نیشته‌ج‌ی بوونیان (مه‌ثریب) بووه، ن‌یوان (مه‌ثریب و سه‌نعا) س‌ی قو‌ناغ بووه، ئیستا ناوچه‌یه‌که له یه‌مه‌ن ئەم‌یش ن‌یشانه‌و به‌لگه‌ی ده‌سه‌لات و توانای خوای گه‌وره‌بووه که‌دوو باخیان هه‌بووه له‌لای پ‌است و له‌لای چه‌پ‌یانه‌وه که‌جۆره‌ها به‌روبوومی هه‌بووه، خوای گه‌وره ئەفه‌رمو‌یت: بخۆن له‌و ر‌زق و ر‌ۆزیه‌ی که‌په‌روه‌ردگار پ‌یی به‌خشیوون و سوپاسی خوای گه‌وره‌شی له‌سه‌ر بکه‌ن شارو و‌لاتێکی خۆش له‌به‌ر زۆری دارو به‌ره‌هم و خۆشی ئاو و هه‌وايان ته‌نانه‌ت و تراوه‌م‌یش و مه‌گه‌زو ک‌یچ و نه‌و شتانه‌شیان نه‌بووه، په‌روه‌ردگاریکی زۆر ل‌یخۆش‌بوو بۆ تاوانه‌کانتان ﴿١٥﴾ ئەمانه به‌گشتی له‌باشووری یه‌مه‌ندا بوون، خا‌که‌که‌یان زۆر به‌پ‌یت و به‌ره‌که‌ت بووه، تا ئەم‌ر‌ۆش ئاسه‌واری ماوه‌ زۆر پ‌یشکه‌وتوو بوون، ته‌نانه‌ت به‌پ‌له‌کانی شارستانییه‌ت دا سه‌رکه‌وتبوون تا نه‌و ر‌اده‌یه‌ی سوودیان له‌ئای بارانا وه‌رده‌گرت و له‌ن‌یوانی دوو شاخدا کۆیان ده‌کرده‌وه به‌نداویکیان بۆ دروست‌کرد‌بوو، به‌ناوی (مه‌ثره‌ب) (سه‌م‌ثره‌ب) زۆر سوودیان له‌م سامانه‌ سروشتیه‌ وه‌رده‌گرت ﴿١٦﴾ نه‌و باخ و باخاته‌ی ل‌ای پ‌است و چه‌پ‌یا‌ن هه‌مو‌ی ئاماژه‌یه بۆ به‌پ‌یت و به‌ره‌که‌تی ناوچه‌که‌یان، هه‌موو ئەم ئایه‌ت و جوانیانه‌ له‌سه‌ریان بوو که‌شوکرانه‌ی خوای موته‌عالی له‌سه‌ر بکه‌ن ﴿١٧﴾ هه‌موو ئەم باسانه بۆ قور‌ه‌یش بوو، قور‌ه‌یش زۆر

باش شاره زابوو له میژوو دهیزانی باو باپیرانی خوځیان لهو جیگایه دابوون، جا خوای موتهال
 ئاماژه بهوه دهکات که نهو پیت و بهره کهت و سهررداری خیر و فەرپه له کاتی سه بهه دا پیتان
 به خشراره، وا ئهم جاره به شیویه کی تر زۆر لهو خیر و بهره کهته زیاتریان پت به خشراره نهویش
 هاتنی محمد ﷺ، به هه رحال خوای گه وره ده فهرمویت: لهو رزق و رۆزیه که پیتان
 به خشراره بخۆن، به لām سوپاسگوزاریش بن، له سهر زهوی خیر و پیری داونه تی له ئاسمانیش
 خوایه کی غه فورو ره حیمیش ههیه داوای لی خوش بوونی لی بکهن ﴿٥٨﴾ له دواي سه ریچیان
 خوای گه وره بو ی گوړین به وشکانی له جیاتی نهو هه موو باخ و باخاتانه بو کردن به داری درک
 و دال و سدر که ته نانه ت له گه لاگردنیش دا لاوازه و درکی زۆره، به لām تا نهو کاته ش ههر له ناو
 ماله که یاندا بوون، نه گهرچی رزق و رۆزیان کهم بوو هه ندیکیان، به لām زۆرینه یان له دواي زه مین
 له رزه و کهوتنه خواره و ههره سی خاک و دارمانی زهوی به نداوی مه تره ب پروو خا و زۆر یک له
 ناوچه که بوو به ئاو، دواتر به شیکی زۆر له ماله کانیاں مابوو بو پشودان نه گهرچی رزق و رۆزیان
 زۆر سهخت بوو بوو، به شیکیان چوونه مه ککه و مه دینه و به حیجازدا بلاو بوونه وه، هه ندیکیان
 چوونه شام له وی بوونه نه سرائی ﴿٥٩﴾

به هه رحال خوای گه وره له م ئایه تانه له سوره تی سبأ-دا، باسی بنه رته ی عه رب ده کات زۆر
 کهم کهس هه بوون له ناو عه ره بدا شاره زابن له میژوودا، میژووی به ربلاوی عه رب بهو
 ناوچه نه زانراو بوو، یا پیغه مبه ری خوا ﷺ وه کو کرداریکی هه ره شه ی وه حییه و
 بیرخسته وه که دوور نییه، هه مان ئاکامان نه بیت نه گهر نه گهرینه وه بو لای ئایینی ئیسلام.

عه رب نهک ههر ده شته کی و گهرۆکی بازرگانی بوون، به لکو میژووی خوشیاں له بیر کرد
 بوو، تا ئیسلام هات دووباره میژوو هه کی بیرخسته وه و لی ئاگادار بوونه وه.⁷⁰

لوقمانی داناو هه کیم

خوای گه وره هه لیباردوو له قورئاندا به که سیکی هه کیم و دانا، حیکمه ته که شی له شوکر
 و سوپاسگوزاریدا بوو هه میسه، سه رچاوه ی حیکمه ته که له وه وه سه رچاوه ی گرتوو.

ده لێن پیغه مبه ر بووه، هه روه ها ده لێن که سیکی خواناس و بیروباوه ر پاک و نهو لیای خوا
 بووه له پیاو چاکانی خوایه، زۆرینه ی نه هلی زانست و ئیسلامه تی له سه ر پای دووه من، که پیاو
 چاک بووه پیغه مبه ر نه بووه، هه ندیک ده لێن هه به شی بووه، هه ندیکی تر ده لێن خه لکی

⁷⁰ - سه ره نجی خوتنه ر پاده کیشین بو زانیاری زیاتری ئهم باسه و پادشاکانی عه رب که ناسراون به (توبه ع)، هه روه کو چۆن
 پادشای فارس پیوتراوه (کیسرا) و پادشای رۆم (قه یسه ر)، پادشای هه به شه (نه جاشی) به عه ره بیش و تراوه (توبه ع)، هه موو
 به ورد و دریزی له به رگی یه که می کتیی (مهمله که تی نوور) باسکراوه، که عه رب کتیه و میژووی چۆن ده سته ی پت کردوو.

ئه سوان بووه له میسر، هه ندیکی تر ده لێن قازیی (قاضی) گه لی ئیسرائیل بووه، بۆ ئه م وتانه به لگه ی ئه وتۆ له بهر ده ست نییه که خه لکی کوینه، به لام خه لکی هه ر جیگا و شوینی که قورئان بۆ ئیمه ی باس کردووه که خاوه نی حکمه ت و دانایی بووه. خوا ی گه و ره هه لی یژاردوه و له قورئاندا بو ی باس کردووین، کو ی گشتی حکمه ته که شی له سو پاسگوزاریدا کو بو ته وه، حکمه تی سو پاسگوزاری خوا ی مو ته عال بۆ خو دی مرو فقه کانه، چونکه خوا ی مو ته عال ده وله مه نده و پیو یستی به سو پاسگوزاری مرو ف نییه، به لکو سو پاسگوزاری به که ش بۆ خو نزی ک کرد نه وه یه و عیبا ده ته بۆ خو مان و پا داس تی له سه ر وه رده گرین.

خوا ی مو ته عال ده فه رمو ی: ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا لُقْمَنَ الْحِكْمَةَ اِذَا اشْكُرْ لِلّٰهِ وَمَنْ يَشْكُرْ فَاِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهٖۚ وَمَنْ كَفَرَ فَاِنَّ اللّٰهَ غَنِيٌّ حَمِيْدٌۙ﴾ وَاِذَا قَالَ لُقْمَنُ لِابْنِهٖۙ وَهُوَ يُعْطِيْهُۙ يَبْنٰی لَا تُشْرِكْ بِاللّٰهِ اِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيْمٌۙ وَوَصَّيْنَا الْاِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ اُمُّهُۥ وَهَنَا عَلٰی وَهْنٍ وَفَضَّلَهُۥ فِیْ غَامِیْنِ اِنْ اَشْكُرْ لِیْ وَلَوْلَا دِيْكَ اِلَیَّ الْمَصِيْرُۙ وَاِنْ جَهِدَاكَ عَلٰی اَنْ تُشْرِكَ بِیْ مَا لَیْسَ لَكَ بِهٖۙ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَاۗ وَصَاحِبُهُمَا فِی الدُّنْيَا مَعْرُوْفًا وَاَتَّبِعْ سَبِيْلَ مَنْ اَنَابَ اِلَیَّ ثُمَّ اِلَیَّ مَرْجِعُكُمْ فَاُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَۙ يَبْنٰی اِنَّهَا اِنْ تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ فَتَكُنْ فِیْ صَخْرَةٍ اَوْ فِی السَّمَآءِ اَوْ فِی الْاَرْضِ یَاْتِ بِهَا اللّٰهُ اِنَّ اللّٰهَ لَطِیْفٌ خَبِيْرٌۙ یَبْنٰی اَقِمِ الصَّلَاةَ وَاْمُرْ بِالْمَعْرُوْفِ وَاَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَاَصْبِرْ عَلٰی مَا اَصَابَكَۗ اِنَّ ذٰلِكَ مِنْ عَزَمِ الْاُمُوْرِۙ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِی الْاَرْضِ مَرْحًاۗ اِنَّ اللّٰهَ لَا یُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُوْرٍۙ وَاَقْصِدْ فِی مَشٰیكَ وَاَغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَۗ اِنْ اَنْكَرَ الْاَصْوَاتِ لَصَوْتُ الْحَمِيْرِۙ﴾ لقمان

واته: به دنیایی ئیمه حکمه ت و زانیاری و تیگه یشتن و پیکان له وته و کار به جییمان به لوقمان به خشی، خوا ی گه و ره فه رمانی پێ کردووه که شوکرانه بژی ری خوا ی گه و ره بکات له سه ر ئه و به خششانه ی که پێی به خشیووه، هه ر که سیکی ش شوکرانه بژی ری خوا ی گه و ره بکات ئه وه سو پاسی خو ی کردووه و سو و ده که ی بۆ خو ی ئه گه ر پته وه، هه ر که سیکی ش کو فرانه ی نیعه مه ته کانی خوا ی گه و ره بکات و نکو لی لێ بکات ئه وه به دنیایی خوا ی گه و ره زۆر ده وله مه ندو بێ پیو یستی به له وه ی که سو پاسی بکه ی، زۆر سو پاسکرا وه له لایه ن هه موو دروستکرا وه کانی تره وه ﴿کاتیک لوقمان ئاموژگاری کو په که ی خو ی ئه کرد پێی فه رموو: ئه ی کو ری خو م شه ریک و ها و به ش بۆ خوا ی گه و ره بریار مه ده، له بهر ئه وه ی خوا ی گه و ره تاک و ته نها و بێ ها وه له به راستی شه ریک دانان بۆ خوا گه و ره ترین زو لم و سته مه که کرا بی ت ﴿ئیمه ئاموژگاری مرو فمان کردووه که چا که کار بن له گه ل دایک و باوکیاندا ئه و دایکه ئه و منداله له ناو سکیدا هه لته گر ی، لاوازی له سه ر لاوازی تا منداله که گه و ره تر بێ دایکه که زیاتر لاواز ئه بێ، دوو سالی ش شیر ی پێ ده دات و دوای دوو سا ل له شیر ئه ی بر پته وه، سو پاسی من بکه و سو پاسی

دايك و باوكىشت بكة، سەرەنجام و گەرەنەو ەشتان ھەر بۆ لای مەن . ئەگەر دايك و باوكەكە ھەول و كۆششيان لەگەڵدا دايت بۆ ئەو ەى كە شەريك بۆ مەن دابنئى لە كاتىكدا تۆ ھىچ زانست و زانبارىيەكت نىيە كە خواى گەرە شەريكى ھەبئى، ئەو ە تۆ لەو شتەدا بە قسەيان مەكە و گوێرايەلئيان مەكە، بەلام لە دونىادا چاكەكاربە لەگەلئاندا ئەگەر موشرىكىش بوون تۆ ھەر لەگەلئاندا چاكە بكة، تەنھا بە قسەيان مەكە، تۆ شوئىنى ئەو كەسانە بكەو ە كە بۆ لای مەن گەرەنەتەو ە لە بەندە چاكە باو ەردارەكان پاشان گەرەنەو ە سەرەنجامتان ھەر بۆ لای مەن، مەن ھەوالتان پئ ئەدەم كە لە دونيا ئىو ە چ كەردەو ەبەكتان كەردو ە . ئەى كورپى خۆم ئەگەر بئتوو تاوانىك بكةى بە كئش و ئەندازەى گەردىكى بچووك لە تۆوى دانەوئەل ئەو ەندە بچووك بئ كە ھەر كئشى نىيە، ئەگەر لەناو تاوئىرىكىشدا ببكەيت، واتە لە شوئىنىكى تاريك و پارىزراوئش ئەو تاوانە بكەى يان لە ئاسمانە فراوانەكاندا بئت ياخود لە تاريكى زەويدا بئت، ئەو خواى گەرە لە پوژى قىامەتدا ئەبھئىت و لئپرسىنەو ە لەگەل خواو ەنەكەيدا ئەكات، چونكە ھىچ شتىك لە خواى گەرە ناشاردىتەو ە بە دئليايى ھىچ شتىك لە خواى گەرە ناشاردىتەو ە و خواى گەرە زانبارىيەكى زۆر وردى ھەيە . ئەى كورپى خۆم نوئەكانت ئەنجام بەدە لە كاتى خۆيدا بە روكن و واجبات و خشوعو ە، فەرمان بە چاكە بكة، رىگى و قەدەغەى خراپە بكة، ئارام بگرە لەسەر ئەو بەلا و موسىبەت و ناخوئشيانەى كە رووبەرووت ئەبئتەو ە، بە دئليايى ئەمانە لە كارە گرنگ و چاكەكانە . لە كاتى قسە كەردندا رووت لە خەلكى وەرەگىرە، لەخۆبەگەرە زانين و بەكەم زانينى ئەواندا، بە لووتبەرزى و فەخر و شانازى كەردنەو ە بەسەر زەويدا مەپۆ و لووتبەرز مەبە، بە دئليايى خواى گەرە ئەو كەسانەى خوئ ناوئ كە خوئان ھەلئەكئشن و لووتبەرز و فەخر و شانازى بەسەر خەلكىدا ئەكەن . لە پوئشتئشدا بە لووتبەرزىيەو ە مەپۆ، بەلكو بە ھئمنى و ئارامى پۆ نە زۆر خئرابە نە زۆر ھئواش بە بەلكو مامناو ەندى گورجوگۆل بە، دەنگىشت با نزم بئت و خەلكى بئزار مەكە بە دەنگبەرزى، بە دئليايى ناخوئترين دەنگ دەنگى گوئدرئزەكانە .

ئەم باسە كە سەرەتا بە ھىكمەتى شوكرانە بژئرى لوقمان دەست پئدەكات و ھەرەكەسئكىش پەصيدى سوپاسگوزارى بەھئز بئت ئەو لە سوود و قازانجى خوئەتى، خواى مۆتەعال بە زات و سىفاتى بەرزى خوئ سوپاسكراو ە و دەوئەلمەند و بئتيازە و پئداوئستى بە ھىچ مروئفئك و دروستكراوئكى نىيە.

پاشان لئرەو ە وئناى ئاموژگارى لوقمان لە بەشى دوو ەمى دوا باسى دانايى بۆ كورەكەى و باس پرىسئكى زۆر گەرە دەكانەو ە كە باسى تەوئىدە.

ئاموژگارییه له نیوان کور و باوک دا، ئهوهی لهسه ر باوک پتویسته تهنها ئاموژگارییه، ئهه باوکه بهرپزه پیرگی له کوره کهی دهکات له شهریک دانان، پاشان عیله ته شیرکه کهی بو پروون دهکاتهوه که زولم کردنه له نهفسی خوئی و حهقی خوای پهروهردگار که خالقی گهردوونه و هاوشیوهی نییه و تاک و تهنهایه دوو جار پروونی دهکاتهوه، جاری به کهم عیله ته کهی جاری دیووه به گهره ی کاره که و سزاو عه زابی.

ئهمهش ههمان راستیه که پیغه مبهری خوا ﷺ پروونی ده کردهوه بو خه لکی قوره ییش، لیره دا پیغه مبهری خوا ﷺ وه کو باوکیک بو نه وه کانی که پرسى شهریک دانان پروون دهکاتهوه، ئه گهرچی کاره که زور گهره یه و خوای گهره له پیناویدا پیغه مبهرا نی ناردووه، جیهادی لهسه ر فهر کردووه و خوینی لهسه ر پزراوه، به لام سه ره تای کاره که و پروونکردنه وه ی پرسه که که دزی ته وحیده، ده بیته ئاموژگاری بیته، ئه گهرچی گه له کهش ده مه ده من و موحاده له ی ده کهن لهسه ر باسی پرسه که سکا لا له پیغه مبه ر ﷺ ده کهن، چونکه مه بهستی له پشته وه یه له لایه ن قوره ییشه وه، ترسه کهش ئه وه یه رایانده مال بیت له هه موو ده سه لات و حوکم و سولطانیک، به کسانى دروست دهکات، چینایه تی نا هیلتیت، ههروه ها ده سه لات له خه لکیه وه ده گهر پته وه بو خوای خه لکی.

لیره دا دوو پرسى گرنگ دیته ئاراوه، به که میان پهروه رده ی کومه لگه ی قوره ییش به به کتاپه رستی دزی شهریک دانان، پرسى دیووه م پهروه رده کردنی منداله کان بو ئه وه ی جاریکی تر کومه لگه موشریک و خراب دروست نه بیته وه.

ئاموژگاری لوقمان بو کوره کهی که فه رمانی پی دهکات موشریک نه بیته ئه م دلسوزیه بو کوره له باوک ههرچی گومان و شوبهیه له ناوی ده بات ههچ جوره چه واشه کاریه که هه لئانگریته، چونکه ههرچی باوک ههیه خویشی و شادی بو کوره کهی ده ویت، خودی پرسى ته وحیدیش حه قیقه تیکی راستیه له ئه زه له وه که خوای موته عال و ته نهایه، جا لهسه ر زمانى خه لکانیک له کونه وه پروونکراوه ته وه، ئه گهر حه کیم و دانا بوو بیتن یان پیغه مبه ران و شوینکه وتوانی. ئه م باوکه بو کوره کهی خیری ته واوی ده ویت پاشان په یوه ندى خو شه ویستی دروست دهکات، ئه مهش کاریگه رى زور گهره دروست دهکات لهسه ر دل و دهروونی مندال.

له سببه رى ئه م ئاموژگارییه نه دا شیوه و هه لسوکه و تیک و په یوه ندییه کی به کجار پرسوز و خو شه ویستی دروست ده بیته له نیوان باوک و دایک و منداله کاند، خوای موته عال له چه ند جیگادا پاسپارده و فه رمانی ته واوی کردووه به گوپراهی دایک و باوک، پیغه مبه رى نازیریش له سونه تدا فه رمانی پی کردووه، چونکه نازاریکی زور ئه چیتن ده به ست پهروه رده کردن و به خیتو کردنی منداله وه، به تایبه ت دایک که منداله کهی به سک هه لده گریته پاشان له دایک ده بیته هه مووی نازاره، ئه م منداله له کورپه ییه وه ماوه ی چه ندىن سال سه ره رشتی دهکات تا

مهمله كه تي هه زده بهم:

ده كه وێته سه ر پتی خوێ، پارێزگاری له خوێ دهكات، نازار و نه شكه نجهی ئهم مندا له هه رگیز دایك و باوك سكا لای له سه ر ناكات، به لكو خو شحال ده بیته، (حافظ ابوبكر بزار) له مه سه نده كه یدا ده گیرێته وه: به ئیسناده وه له بوریده ی باوکیه وه كه سێك طه وافی ده كرد له هه وشێ كه عبه دا و دایكی كرد بووه كو ل به پیغه مبه ری خوا ﷺ - ی فه رموو ئایا هه قی دایك م داوه ته وه؟!

له وه لامدا پیغه مبه ر ﷺ فه رموو ی: نه خێر؛ به لكو هه قی نازاریك و شه ونخوونی و نا ره هه تیه كیشی بو ئه گه راندو ته وه كه له كاتی هه لگرتنی به سك یان ئه و كاته ی له دایك بوو یته.⁷¹

خوای گه وه ره په یوه ندی هه قی دایك و باوكی به سو پاسگوزاریه وه به ستو وه ته وه، له دوای هه قی خوای مو ته عا ل كه به ندا یه تی كرد نه راسته وخو هه قی دایك و باوك دیت، ئه مه ش خوای مو ته عا ل به ره صیدی قیامه ت و پاراستنی خێر و چاكه دیت له قیامه ت (إلى المصير)، پیچه وانه كه شی وتنی وشه ی (توف) ه به رانه ریان له تا وانی گه وه ره یه، به لام ئهم هه موو هه ق و پاراستی كه رامه ته یان په یوه سته به بیرو باوه ر و عه قیده وه ئه گه ر هه ولیاندا كه فیری شیرك و خرا په كاریت بكه ن ئه وه گو ییان بو نا گیریت، به لام مرو ف ده بیته هه ر به ئه ده ب و خا وه ن ره وشت بیت له گه لیاندا، خا وه ن حورمه ت و ریز بیت له ئاستیاندا ئه گه رچی دایك و باوكیش كا فر بن، به لام له م ژیا نه كو رته دا ده بیته مافی ئه وه یان بو بگه ریته وه كه دایك و باوكتن.

له دوای ئهم به شه ی كه لو قمانی دانا و هه كیم ئامو ژگاری ریز و مافی دایك و باوكی كرد بو كو په كه ی، پاشان وه سیه تێكی تری گرنگ دیته پی شه وه ئه ویش په یوه سته كردنی هه موو ئهم كا رانه یه به قیامه ته وه، جا بچوو كترین كرده وه تا گه وه ره ترین ره فتار لای خوای مو ته عا ل ون نا بیته و هه مووی پارێزرا وه له دو سیه ی مرو فه كاندا له روژی له دایك بوونیان تا كاتی ژیا نیان بو ناو گو ر.

71- عن أبي بردة أنه شهد ابن عمر رضي الله عنهما، ورجل يمانى يطوف بالبیت، حمل أمه وراء ظهره يقول: إني لها بعيرها المذلّل ... إن أذعرت ركابها لم أذعرتكم قال: يا ابن عمر، أتراني جزيتها؟ قال: لا، ولا بزفرة واحدة.

پيش كوټايي ئه م مهمله كه ته

ليړه دا به و ئه ندازه يه ده وه ستين له سهر ژيانى هه زره تي محمد ﷺ كه ئه سته مه مروؤف بتوانيت به قه له م و كاغه ز و وتن باس و وه سفي پيغه مبه ران و له سهر ووي هه موويانه وه پيغه مبه ري ئازيزمان محمد ﷺ پيئاسه بكات و بتوانيت هه قيان بدات.

بو زياتر شاره زابوون له ژيانى پيغه مبه ري خوا ﷺ و ره وشتى و هه لسوكه وتي ته واو كه ري ئه م باسه له كتيبي مهمله كه تي نووردايه كه به چوار بهرگ كوومان كر دوتته وه، ليړه وه راسته وخو بړو بو ئه و مهمله كه ته تا بتوانيت زياتر و زياتر ئاشنا بيت به ژيانى ئه و سهر وه ره.

ئهمرو كه ريكه وتي (٢٠٢٤/٨/٢٨) چوار شه ممه كوټايي به م كتيبه هات

داواكارم له خواي پهروه ردگار ليم وه ربگريټ و بيكات ته تويشي قيامه تم، خوازيارم له تو ي خوينه ر له دوعا و پارانه وه ي خير بن به شم نه كه يت، تكا ده كه م هه له كانيشم بو بگه ريئنه وه.

خواي موته عال له تاوان و هه له و كه م و كورتييه كانم خوش بيت. آمين

مژده ي ئه وه ش ده ده ين به خوينه راني ئازيز كه وا به ره هه مي داهاتوو كتيبي مهمله كه تي خيلافه ت ده بيت پشيوان به خواي گه وه ره.

ئهوی ئه مړۆ به دهوری تهختیا به ههله لهی مهخلووق

له دهوری نه عشیما سبچهی دهبینی وهله لهی مهخلووق

به پهل پهل کردنی سبچهی ئه گهر ببووا به باوه پریان

دهبوو قهت بهم حهده نه بووا به بۆ دنیا پهلهی مهخلووق

دهخاته فکری ئه هلی مه عریفهت شیوهیی جه جال الحق

دهبینی به عزه ئه شخاست به دوویا خه رگه لهی مهخلووق

وهها پر فیتنه بوو عالم که ئیبلیسکی وهک ئیبلیس

نه ماوه مه ئه نهی غهیری کلیشه و که لکه لهی مهخلووق

له په ردهی جیلوهیه کتا پروو غما به شۆری سه د مه حشه ر

نیقابن لا ده لهو چیه ره، بینه زه له لهی مهخلووق

به ئاوی تی گه یشتین ئیمه دنیا، ههر سه رابی بوو

هه موو ده شچن به خنکان و له وشکیشه مه لهی مهخلووق

له سووقی ده هردا دووکانی ههر کهس مودده تی عومره

گوهه ر دانه به پشکل دانه مه حوی، مامه لهی مهخلووق

سەرچاۋەكان:

۱. قورئانى پىرۆز
۲. تەفسىرى ئاسان
۳. تەفسىرى پېبەر
۴. كىتئى پىرۆز، جوولەكە، ئوردزكس، كاتولىك، پروتستانت، جۆرى تەفسىرى
۵. في ظلال القرآن- سيد قطب
۶. التفسير العظيم- ابن كثير- تحقيق المباركفوري
۷. صفوة التفاسير- الصابوني
۸. مېزووى كۆنى ئەوروپا- جۆن ھىدست
۹. لەگەل پېغەمبەرەن دا- عفيف عبدالفتاح الطبارة- وەرگىترانى: كاۋە ھاوپاز
۱۰. العلم و بناء الأمم- د. راغب السرجاني
۱۱. صحيح البخاري- الإمام البخاري
۱۲. صحيح مسلم- الإمام مسلم
۱۳. أطللس القرآن- د. شوقى ابو خليل
۱۴. قصص الأنبياء- عمرو خالد
۱۵. البوصلة القرانية- د. أحمد خيرى العمري
۱۶. البداية والنهاية- ابن كثير
۱۷. قصص الأنبياء - ابن كثير- تحقيق عبدالقادر الأرناؤوطي
۱۸. قصص الأنبياء وأخبار الماضين- ابن كثير- تحقيق: محمد بن أحمد كنعان
۱۹. تاريخ الطبري- الإمام الطبري
۲۰. الكامل في التاريخ- ابن الأثير
۲۱. تفسير الجلالين- الجلالين
۲۲. المشترك الأنساني- د. راغب السرجاني

۲۳. اللؤلؤ والمرجان- البخاري و مسلم
۲۴. تأريخ العرب قبل البعثة- د. جواد علي
۲۵. قصة الحضارة- ويل ديورانت
۲۶. التعبير رؤية- ابن القتيبة ديناوري
۲۷. قصص القرآنية- محمود المصري
۲۸. میژوووی میژوؤتاما (بلاد مابين النهرين)، ونب سايى زانکوی نهوریج، سى لينکى
گرنگ که باوه پیکراوه له پرووی زانسته وه له خوئندنى بالای ولاتى نهوریج
- A. NDLA. NO
- B. SNL.NO.
- C. Forskning No.
۲۸. كيف بدء الخلق- د. عمر و شريف
۲۹. الموسوعة الكاتوليكية (۱۹۱۲) (the name of mary)
۳۰. مريم أم المسيح، موقع سنة
۳۱. حياة الأنبياء (نوح- عيسى) د. عدنان إبراهيم
۳۲. شانامه ی فیرده وسى، حکم ابوالقاسم فردوسی
۳۳. رحلة العقل، د. عمر و شريف
۳۴. Arth Berry (1898) A short History of Astronomy
۳۵. (تقويم اليونان القديم) Alexander was born the sixth of
۳۶. ويكيبيديا
۳۷. TIO Stabell كۆلئى زانستى ئايىنى ئۆسلۆ/ مەنەج
۳۸. Hvem er hvem? كۆلئى زانستى ئايىنى ئۆسلۆ/ مەنەج
۳۹. أمير الظلام- المؤلف الشيطان!!
۴۰. كۆمه ئىك زانىارى كۆكراوه ته وه له پىنگه كانه وه، له جىنگاى خۆيدا نامازه به سه رچاوه كان
كراوه

٤١. پرستی زیندانی نیوله شمو، سه رچاوه ی سه ره کی بوو بو به ده ست هیتانی راست و دروستی باوه پی کاتولیک و پروتستانت و نوردوکس، ماندوو بوونی جیگای ده ست خوشیه به راستگویانه هاوکارم بوو
٤٢. الأحادیث القدسیة: کوکراوه ی فهرمووده قودسییه کانی مؤطأ- مالک، صحیح البخاری، صحیح مسلم، جامع الترمذی، سنن النسائی، سنن أبی (داوود)، سنن ابن ماجه
٤٣. ریاض الصالحین- ابی زکریا النووی
٤٤. تاریخ قدیم- احمد السواحلی

پیرست

مهمله که تی پانه زیه م: پرووداوی ژیانی چه زه رتی (یونس) ی کوپی مه تاء/مه تاو.....7

7..... نه شعیا، نه رمیا، دانیال، عوزیر و زه رده شت

9..... گه پانه وه بۆ ناو پرووداوی یونس (عَلَيْهِ السَّلَام)

14..... کۆی گشتی باس.....

17..... پرووداوی ژیانی چه زه رتی نه شعیا (عَلَيْهِ السَّلَام)

19..... پرووداوی ژیانی پیڅه مبه ر نه رمیا ی کوپی چه لقیا (عَلَيْهِ السَّلَام)

20..... گه پانه وه بۆ ناو پرووداوه کان

21..... پرووداوی ژیانی پیڅه مبه ر دانیال (عَلَيْهِ السَّلَام)

22..... موعجیزه ی دانیال (عَلَيْهِ السَّلَام) به دهستی هاوه لانی پیڅه مبه ر صَلَّی اللہُ عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّم

23..... پیڅه مبه ر عوزیر (عَلَيْهِ السَّلَام) و ئاوه دانی شاری قودس

27..... پرووداوی پیڅه مبه ر زه رده شت

27..... زه رده شت کتیه و ئایینه که ی چییه؟ هاتی زه رده شت، زه رده شت کتیه؟

31..... کتیبی ئاو یستا

31..... ده لێن ئاو یستا سه رچاوه یه کی باش بووه بۆ گه ر دووناسی

33..... باوه ری زه رده شتی

مهمله که تی شازده یه م پرووداوی هاوه لانی نه شکه وت و ذولقه رنن و یه ئجوج و مه ئجوج..35

35..... هاوه لانی نه شکه وت کین؟

37..... چوونه ناو باس.....

44..... پرووداوی زولقه رنه ی

46..... ناساندنی نه سکه نده ری زولقه رنه ی

46..... گومان و وته کانی له سه ری ده وترت:

48..... پرووداوه کانی نه سکه نده ری زولقه رنه ی و پرووداوه کانی ژیانی

50..... یه ئجوج و مه ئجوج

54..... گه پانه وه بۆ ناو پرووداوه کانی میژوو

55..... دروست بوونی شارستانی پۆم

مهمله که تی حه قهدهیم: پرووداوی ژیا نی پیغه مبه ران زه که ریا، یه حیا و بنه ماله ی عیمران
سه لای خویان لی بیت..... 57.....

دایکی حه زره تی (عیسا) سه لای خویان لی بیت مه ریم و (عیسا) ی کوری..... 70.....
پرووداوی ژیا نی حه زره تی (عیسا) کوری مه ریم (عَلَيْهِ السَّلَام)..... 80.....
ده سپتی بانگه وازی (عیسا) ی کوری مه ریم (عَلَيْهِ السَّلَام)..... 83.....
گه ران و فیرکاری (عیسا) ی کوری مه ریم (عَلَيْهِ السَّلَام)..... 91.....
مژده دانی ئینجیل و تهورات به هاتی محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 96.....
هه لوه شانه وه و تهواو کردن..... 104.....
مژده پیدانی پیغه مبه ری خوا صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 107.....
له خاچدانی یان هه لکشانی (به رز کرده ی)؟!..... 112.....
کۆی گشتی باس..... 116.....
گۆرانکاری له تهورات و ئینجیل دا..... 117.....

مهمله که تی هه ژده ییم: مهمله که تی نووری محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 127.....

محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ و پیغه مبه رایه تی..... 128.....
قورئان..... 131.....
په یوه ندی ئایینی ئیسلام به پیغه مبه رانه وه..... 132.....
ئه قلانیهت له گوتاری قورئانی..... 133.....
پیغه مبه ر ئاده م (عَلَيْهِ السَّلَام) په یوه ندی به محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ پیغه مبه ره وه..... 135.....
بۆچی باسی ئاده م (عَلَيْهِ السَّلَام) کراوه بۆ محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 136.....
سه رها ده رکه وتنی ئامانجه که له ئاده م دا..... 140.....
بیروباوه ری یه کتا په رستی..... 141.....
وهی بۆ محمد پیغه مبه ر صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ له سه ر دروستبونی مروّف..... 145.....
ئه و رۆژه ی فریشته سوچه ی برد بۆ مروّف..... 146.....
پیغه مبه ر محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ پیشه ی مروّفی دیاری کرد به قورئان..... 148.....
ئاده م و شهیتان له ئیسلام دا..... 154.....
چۆنیه تی سه رها تای ململانیکه..... 156.....
پرووتبونه وه ی ئاده م و حه وا..... 159.....
الاسراء، یونس، هود و یوسف..... 163.....
یوسف (عَلَيْهِ السَّلَام) سه ر له نوّی هیوا و ئومید بوو بۆ محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 180.....
باوکی پیغه مبه ران و محمد پیغه مبه ر کوری..... 182.....
له شه وه زهنگی جاهیلی رۆژه لات..... 187.....
فراوانکردنی بازنه که بۆ عه رهب..... 192.....
پرسیاریک که هه رگیز نا پرسیت..... 196.....
پرسیاری پرووخاندن بۆ بینا کردن..... 197.....
ئارامگری حه زره تی ئه یوب، (یونس)، ئه زموونیک بۆ حه زره تی محمد صَلَّی اللّٰهُ عَلَیْهِ وَسَلَّمَ..... 200.....

205..... پیغمبر محمد ﷺ چون دەرچوو له سکی حوته که ی پیغمبر (یونس علیه السلام)
 207..... به تهنه چیم پښ ده کرت؟
 211..... له په راویزی زیاتری پروداوه کاند
 213..... سهره تای هه لسانه وه له نه شکه و ته وه بو شارستانیته
 214..... سوره تی الکف (نه شکه و ت) هه فتانه
 216..... قوناغی مه دینه و پروداوه کان له گه ل پیغمبراندا
 217..... پیغمبر (موسا علیه السلام) و پیغمبر محمد ﷺ
 218..... سوره تی ده ولت (البقرة)
 219..... پروداوی مانگا که ی گه لی ئیسرائیل له سیره تی پیغمبرمان دا ﷺ
 220..... پرسار کردن له موعیژه
 222..... جیاکاری بو پیغمبر ﷺ و هاوه لانی
 225..... جیهاد و خه بات له پیغمبرانی رابردوو تا پیغمبر محمد ﷺ
 228..... د لیا بوون به زانست و هه سته کان، عوزیر پیغمبر (علیه السلام) وه کو نمونه
 232..... جنوکه و پیغمبری خوا ﷺ
 233..... له نیوانی حوکم و پیغمبرایه تی دا نمونه ی داوود پیغمبر (علیه السلام)
 235..... چاره سهری بیرو باوه پرو ناسینی خوا موته عال
 235..... هه زه تی عیسا (علیه السلام) و پیغمبر محمد ﷺ
 248..... پیغمبر محمد ﷺ دیمه نی رۆزی دواپی
 253..... فیتنه ی ده جال
 257..... پروداوی س که سه که، کاتیک چوونه ناو نه شکه و ته که
 258..... هه والی س که سه که؛ که چه ل و گول و کویره که
 261..... نه مانه تی که سیک له گه لی ئیسرائیل
 263..... ژیا نی گه لانی رابردوو له قورئاندا بو پیغمبر ﷺ
 263..... نمونه ی خاوه ن باخ و باخاته کان
 268..... ژیا نی شارستانیته تی سه به
 269..... لو قمانی داناو هه کیم
 275..... پش کوتابی نه م مهمله که ته

277..... سهر چاوه کان:

280..... پښت

MAKWAN KERÎM

MEMILEKETÎ PÊXEMBERAN - BERGÎ SÊYEM

پێغه مبه رات

ژبانی پێغه مبه رانم نه نوسیه تا له شهوانی بئ کاره بای
و نه بونی شهحن له موبایه له کهت، کات به سه ر بردن
بیخو ئینیه وه، نوسیه تا شۆرشیک دروست بیته وه له
هه موو بواره کاند، شۆرشێ فیکری بیر و باوه، شۆرشێ
سیاسی و سه ر یازی، بۆ هه لسانه وه مان نوسیه مه، بۆ
پامانم نه نوسیه، به لکو بۆ کارینکردن نوسیه وه مه، بۆ ئه و
په وه ندهم نوسیه که دیت، بۆ ئه و چیه ی که سه ر له
نوی یه کتا په رستی و جهاد و قه له م و خو ئینده وه
کارکردن وه کوی هک ته ماشا ده که ن و ژبان و
شارستانییه ت دروست ده که نه وه.

کتابخانه حاجی قادری کوئی

لقی یه که م: هه ولیر - به رانه ر ده رگای قه لا - بازاری رۆشنییری
لقی دووهم: چوار یانی شیخ مه حمود - به رانه ر مرگه وتی مه حمود عه للاف

نرخ: ۱۷۰۰۰

M.Ktebxana

۰۷۰۴۶۷۱۳۹ - ۰۷۸۲۶۷۱۳۹

Cover Design: **Braw Al-Najjar**